DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

HELLENİSTİK DÜNYADA ROMA

APPİANOS

Eski Yunancadan Çeviren
OKAN DEMİR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

PINHAN

HELLENİSTİK DÜNYADA ROMA

Appianos: Appianos Aleksandreos (M.S. 95-165), Roma eyaleti olan Mısır'ın (*Provincia Aegyptus*) İskenderiye (*Aleksandreia*) kentinde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Hayatı hakkındaki kısıtlı bilgilerimizi kendi eserindeki ifadelerden ve Marcus Aurelius'un hocası Marcus Cornelius Fronto'nun mektuplarından ediniyoruz. Eski Yunanca dilinde kaleme aldığı Roma Tarihi eserini, Roma'nın ilişkili olduğu kişi ya da uluslara göre bölümlemeler yaparak bu kişi ya da uluslar hakkında kısa bilgiler vererek ve Roma ile etkileşimlerini kronolojik olarak aktararak gerçekleştirmiştir. Kendi hayatını konu alan bir eser daha kaleme almış olduğunu Roma Tarihi'ne yazmış olduğu giriş bölümünde belirtir, ancak bu eser ne yazık ki günümüze ulaşabilmiş değildir.

Okan Demir: 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Eski Yunan Dili ve Edebiyatı, 2022 yılında ise Kocaeli Üniversitesi Turist Rehberliği bölümünden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Tarihi bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

Hellenistik Dünyada Roma
Appianos

© Pinhan Yayıncılık, 2022
Türkçe çeviri © Okan Demir

Birinci Basım: Kasım 2022

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Editör: Emre Poyraz
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Sayfa Tasarım: Adem Şenel

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık | 331
ISBN: 978-625-8393-26-2

© Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HELLENİSTİK DÜNYADA ROMA

APPİANOS

Eski Yunancadan Çeviren: Okan Demir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Appianos Aleksandreos (M.S. 95-165), Roma eyaleti olan Mısır'ın (*Provincia Aegyptus*) İskenderiye (*Aleksandreia*) kentinde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Hayatı hakkındaki kısıtlı bilgilerimizi kendi eserindeki ifadelerden ve Marcus Aurelius'un hocası Marcus Cornelius Fronto'nun mektuplarından ediniyoruz. Kendi hayatını konu alan bir eser kaleme almış olduğunu Roma Tarihi'ne yazmış olduğu giriş bölümünde belirtir, ancak bu eser ne yazık ki günümüze ulaşabilmiş değildir. Varlıklı bir ailede dünyaya gelmiş olması nitelikli bir eğitim alabilmesine imkân sağlamıştır. Aldığı eğitim sayesinde vatanında önemli bir makam elde etmiş, ardından Roma'da avukatlığa kadar yükselerek imparatorların davalarının savunuculuğunu yapmıştır. Nitekim bu görevi sırasında ortaya koyduğu başarılar sayesinde M.S. 147 yılından sonra *procurator** olarak atanmıştır.

Appianos, Eski Yunanca dilinde kapsamlı bir Roma Tarihi kaleme almıştır. Bu çalışmasını, Roma'nın ilişkili olduğu kişi ya da uluslara göre bölümlemeler yaparak, bu kişi ya da uluslar hakkında kısa bilgiler vererek ve Roma ile etkileşimlerini kronolojik olarak aktararak gerçekleştirmiştir. Toplamda 24 kitaptan oluşan bu çalışmanın giriş bölümüyle birlikte 11'i neredeyse eksiksiz olarak (İberia (Hispania), Hannibal, Afrika (Kartaca), İllyria, Syria, Mithradates ve İç Savaşlar hakkındaki 5 kitap), 7'si ise (Krallar, İtalya, Samnitler, Keltler, Sicilya ile diğer adalar, Numidia ve Makedonia) bölümler hâlinde günümüze ulaşabilmiştir.

Appianos, Roma'da ulaştığı konum sayesinde kaynaklara ulaşmakta sıkıntı çekmemiştir. Polybios, Paulus Cladius,

* İmparatorların eyaletlerdeki mali işlerle ilgilenmek üzere görevlendirdikleri üst düzey yetkili memurlar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hieronymus, Caesar, Augustus ve Asinius Pollio'dan yaptığı alıntıları eserinde belirtir. Çalışmasının kimi bölümlerinde bahsetmiş olduğu Varro, Fabius Pictor, Cassius Hemina ve Rutilius Rufus gibi isimlerden yararlanmış olması da muhtemeldir. Aktarmış olduğu bilgilerin doğruluğu eleştiriye açık olsa da özellikle Roma'daki iç savaşları anlattığı kitaplar önemli bilgiler içermesi açısından oldukça kıymetlidir. Sade bir anlatımı tercih etmiş, efsanevi unsurları mümkün olduğunca az kullanmaya çalışmıştır. Eserinin önemli yanlarından birisi de önemli tarihi kişiliklerin konuşmalarını aktarma gayretidir. Bu bölümler üslup bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Elinizdeki çalışma, Appianos'un Roma Tarihi eserinin günümüze parçalar hâlinde ulaşmış olan Makedonia kitabı ile neredeyse eksiksiz olarak ulaşmış İllyria, Syria ve Mithradates kitaplarının çevirisini içermektedir. Appianos, Makedonia kitabında Romalıların Akdeniz'de tam bir hakimiyet elde etmesiyle sonuçlanan Makedonia Savaşları'nın anlatımını verir. Makedonia Krallığı ile üç büyük savaşa girmiş olan Romalılar, bu krallığı ortadan kaldırıp büyük kazanımlar elde etmiş ve bunun sonucunda Akdeniz'de tartışmasız bir hakimiyet elde ederek yayılmacı politikalarını giderek yükselen bir ivmeyle sürdürmüşlerdir. İllyria kitabı, Balkan Yarımadası'nın kuzeybatısında Adriyatik kıyısı boyunca yaşayan halkları ve Romalıların bu halklara karşı çıktığı askerî seferleri ele alıyor. Romalılar, *Illyricum* olarak adlandırdıkları bu bölgenin savaşçı halklarına karşı hem Caesar hem de Augustus zamanında önemli askerî seferler düzenlemişlerdir. Syria kitabı, Romalılar ile Asya'da gücünü giderek artıran Seleukos Krallığı'nın hükümdarı III. (Büyük) Antiokhos arasındaki savaşı aktarır. Bu kitapta ayrıca Aleksandros'un ölümünden itibaren onun kralları arasındaki mücadeleler ve Seleukos Krallığı'nın kısa bir tarihi yer alır. Mithradates kitabı ise, Roma'nın en büyük düşmanlarından biri olan Pontos kralı VI. Mithradates'in krallığını genişletmesine kadar olan süreci ve Roma'nın bu büyük krala karşı yaptığı önemli savaşları aktarır. Bu kitap,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Mithradates'in hayatı ve Romalıların Asya'daki genişlemesini aktarması açısından oldukça önemli bir kaynaktır. Romalıların bu dönemdeki faaliyetleri, ağırlıklı olarak Aleksandros'un ölümünün ardından ortaya çıkan Hellenistik Krallıklar ile ilişkili olduğundan bu çalışmayı "Hellenistik Dünyada Roma" ana başlığı altında toplamayı uygun gördüm.

Eski Yunanca aslından Türkçeye ilk kez tercümesi yapılan Appianos'un Roma Tarihi eserinin Makedonia, İllyria, Syria ve Mithradates metinlerini içeren "Hellenistik Dünyada Roma" kitabını çevirirken Appian. *Roman History, Volume II. Edited and translated by Brian McGing.* Loeb Classical Library 3. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019 ve Appian. *Roman History, Volume III. Edited and translated by Brian McGing.* Loeb Classical Library 4. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019 edisyonlarındaki Eski Yunanca metinleri temel aldım. Kişi, yer ve bölge isimlerinde Latince ve Eski Yunanca asıllarına sadık kalmaya çalıştım, ancak Roma ile ilişkili terimleri, kurumları ve özel isimleri Latince aslıyla verip gerekli yerlerde dipnotlarla açıkladım. Söz konusu edisyondaki İngilizce çeviride kullanılan tarihlemelerden ve eklemelerden metin içerisinde yararlanılmıştır. Aynı edisyonun giriş kısmında Appianos ve eseri hakkında verilen bilgilerden de faydalanılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

IX
ΕΚ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ

1. Ὅτι ἐνῆγε τοὺς Ῥωμαίους τὰ Σιβύλλεια εἰς τὸν Φιλίππου πόλεμον. ἔστι δὲ ταῦτα·

αὐχοῦντες βασιλεῦσι Μακηδόνες Ἀργεάδῃσιν,

ὑμῖν κοιρανέων ἀγαθὸν καὶ πῆμα Φίλιππος.

ἤτοι ὁ μὲν πρότερος πόλεσιν λαοῖσί τ᾽ ἄνακταςθήσει,

ὁ δ᾽ ὁπλότερος τιμὴν ἀπὸ πᾶσαν ὀλέσσει,

δμηθεὶς δ᾽ ἑσπερίοισιν ὑπ᾽ ἀνδράσιν ἐνθάδ᾽ ὀλεῖται. (Exc. de sent. 22, p. 70 Boissevain)

2. Ὅτι Ῥωμαῖοι τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος [τοῦ πολεμήσαντος αὐτοῖς] πέρι πάμπαν ἐπολυπραγμόνουν οὐδέν, οὐδὲ σφίσιν ἐνθύμιος ἦν ὅλως πονουμένης ἔτι τῆς Ἰταλίας ὑπὸ Ἀννίβου [τοῦ Καρχηδονίων στρατηγοῦ] καὶ αὐτοὶ μεγάλοις στρατοῖς Λιβύην καὶ Καρχηδόνα καὶ Ἰβηρίαν περικαθήμενοι, καὶ καθιστάμενοι Σικελίαν. [2] αὐτὸς δὲ Φίλιππος ἀρχῆς ἐπιθυμίᾳ μείζονος, οὐδέν τι προπαθών, ἔπεμπε πρὸς Ἀννίβαν ἐς τὴν Ἰταλίαν πρέσβεις, ὧν ἡγεῖτο Ξενοφάνης, ὑπισχνούμενος αὐτῷ συμμαχήσειν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, εἰ κἀκεῖνος αὐτῷ σύνθοιτο κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα. [3] συμβάντος δ᾽ ἐς ταῦτα τοῦ Ἀννίβου καὶ ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ὁμόσαντος, πρέσβεις τε ἀντιπέμψαντος ἐπὶ τοὺς ὅρκους τοῦ Φιλίππου, Ῥωμαίων τριήρης ἔλαβε τοὺς ἑκατέρων πρέσβεις ἀναπλέοντας, καὶ ἐς Ῥώμην ἐκόμισεν. ἐφ᾽ ᾧ Φίλιππος ἀγανακτῶν Κερκύρᾳ προσέβαλεν, ἣ Ῥωμαίοις συνεμάχει. (Exc. de leg. gent. 30, p. 559 de Boor)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MAKEDONİA

1. Sibylla Kitapları, Romalıları Philippos'a karşı savaşmaya şu satırlarla teşvik etmişti:

Makedonialılar, Argos soyundan gelen krallarıyla övünürler,

Fakat Philippos'un yönetimi size hem iyilik hem de felaket getirecek.

Yaşlı olan, şehirlere ve halklara hükümdarlar gönderecek,

Genç olan ise tüm onurunu kaybedecek ve batıdan gelen adamlar tarafından mağlup edilip orada hayatını kaybedecek.

2. Romalılar, [kendilerine savaş açan] Makedonialı Philippos'u başlangıçta ciddiye almadılar.[1] Zira İtalya hâlâ [Kartaca komutanı] Hannibal tarafından eziyet görmekteydi ve Romalılar büyük ordularla Afrika, Kartaca ve Iberia'ya askerî seferler düzenliyordu. Ayrıca Sicilya'da da birtakım düzenlemeler yapmakla meşgullerdi. [2] İşte bu nedenlerle Philippos meselesi ile fazla ilgilenmediler. Daha önce Romalılar tarafından herhangi bir zarar görmemiş olan, ancak egemenlik alanını genişletmek isteyen Philippos, Ksenophanes önderliğindeki bir elçi heyetini İtalya'da bulunan Hannibal'a gönderdi ve eğer Hellas'ı fethetmek için kendisine yardım ederse, ona İtalya'da askerî destek sağlayacağına dair taahhüt verdi. [3] Bu teklifi kabul eden Hannibal, anlaşma üzerine yemin etti ve Philippos'un da yeminini almak üzere ona kendi heyetini gönderdi. Fakat bir Roma *trireme*si, yolda iki elçi heyetini de alıkoydu ve Roma'ya götürdü. Bu olaya öfkelenen Philippos, Roma ile ittifak hâlinde olan Kerkyra'ya[2] bir saldırı düzenledi.

---

1 Romalılar ile Makedonia kralı V. Philippos arasında, MÖ 214-205 yılları arasında Birinci Makedonia Savaşı gerçekleşti.

2 Korfu Adası.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

3. Ὅτι Πτολεμαίου τοῦ βασιλεύοντος Αἰγύπτου πρέσβεις, καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι παρά τε Χίων καὶ Μιτυληναίων καὶ Ἀμυνάνδρου τοῦ Ἀθαμάνων βασιλέως, δίς, ἔνθα περ οἱ Αἰτωλοὶ τὰς πόλεις ἐπισκεψομένας ἐκάλουν, συνῆλθον ἐπὶ διαλλαγῇ Ῥωμαίων καὶ Αἰτωλῶν καὶ Φιλίππου. Σουλπικίου δ᾽ εἰπόντος οὐκ εἶναι κυρίου περὶ τῆς εἰρήνης τι κρῖναι, καὶ ἐς τὴν βουλὴν κρύφα ἐπιστέλλοντος ὅτι Ῥωμαίοις συμφέρει πολεμεῖν Αἰτωλοὺς Φιλίππῳ, [2] ἡ μὲν βουλὴ τὰς συνθήκας ἐκώλυσε, καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἔπεμπε συμμαχίαν πεζοὺς μυρίους καὶ ἱππέας χιλίους, μεθ᾽ ὧν οἱ Αἰτωλοὶ κατέλαβον Ἀμβρακίαν, ἣν οὐ πολὺ ὕστερον αὐτῶν Φίλιππος ἀποπλευσάντων ἀνέλαβεν. [3] οἱ δὲ πρέσβεις αὖθις συνῆλθον, καὶ πολλὰ φανερῶς ἔλεγον, ὅτι Φίλιππος καὶ Αἰτωλοὶ διαφερόμενοι τοὺς Ἕλληνας ἐς δουλείαν Ῥωμαίοις ὑποβάλλουσιν, ἐθίζοντες αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος θαμινὰ πειρᾶσθαι. ἐφ᾽ οἷς ὁ μὲν Σουλπίκιος ἀντιλέξων ἀνίστατο, τὸ δὲ πλῆθος οὐκ ἤκουσεν, ἀλλ᾽ ἐκεκράγεσαν τοὺς πρέσβεις εὖ λέγειν. [4] καὶ τέλος Αἰτωλοί τε πρῶτοι κατὰ σφᾶς, ἄνευ Ῥωμαίων, Φιλίππῳ συνέβησαν, καὶ πρέσβεις αὐτοῦ Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων ἐπὶ διαλλαγαῖς ἀφίκοντο ἐς Ῥώμην. καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι Ῥωμαίοις καὶ Φιλίππῳ, μηδετέρους ἀδικεῖν τοὺς ἑκατέρωθεν φίλους. ἐς μὲν δὴ τοῦτ᾽ ἔληξεν ἡ Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων ἐς ἀλλήλους πεῖρα πρώτη,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

3. Mısır kralı Ptolemaios[3] tarafından gönderilen elçilerin yanı sıra Khios[4], Mitylene[5] ve Athamania kralı Amynandros'dan gelen diğer elçiler, Aitolialıların kentleri görüşme yapmak üzere çağırdığı her zamanki bölgede iki kez toplandılar ve Roma, Aitolia ve Philippos arasında bir anlaşma tesis etmeye çalıştılar.[6] Barış kararı verme yetkisinin bulunmadığını dile getiren Sulpicius[7], *senatus*a gizli bir mesaj gönderdi ve Aitolialılar ile Philippos'un savaş hâlinde olmasının Roma yararına olacağını bildirdi. [2] Bunun üzerine *senatus*, bir anlaşma yapılmasını engelledi ve Aitolialılara on bin piyade ile bin süvariden oluşan bir askerî destek gönderdi. Aitolialılar, bu askerî destek sayesinde Ambrakia'yı ele geçirdiler, fakat kısa süre sonra yelken açıp uzaklaştıklarında Philippos burayı yeniden kendi kontrolü altına aldı. [3] Bir kez daha toplanan elçiler, Philippos ile Aitolialılar arasındaki anlaşmazlık nedeniyle Romalıların Hellas'a müdahale etmeyi alışkanlık hâline getirdiğine ve bunun sonucunda Hellenlerin Roma boyunduruğuna girmeye başladığına dair pek çok şey söylediler. Sulpicius buna yanıt vermek üzere ayağa kalktı, ancak kalabalık onu dinlemeyi reddetti ve elçilerin söylediklerinin doğru olduğunu haykırdı. [4] Sonunda Aitolialılar inisiyatif aldılar ve Romalıları dahil etmeden Philippos ile bir anlaşma yaptılar.[8] Bununla birlikte, Philippos ve Roma elçileri de kendi aralarında bir anlaşma yapmak üzere Roma'ya gittiler. Romalılar ile Philippos arasında yapılan barış, her iki tarafın da diğerinin herhangi bir müttefikine zarar vermemesi kaidesine dayanıyordu.[9] Bu anlaşmayla birlikte, Romalılar ile Philippos arasındaki ilk karşılaşma sona ermiş oldu. Fakat her iki

3 MÖ 221-205 yılları arasında Mısır kralı olan IV. Ptolemaios Philopator.
4 Sakız Adası.
5 Midilli.
6 MÖ 208.
7 Publius Sulpicius Galba Maximus. İlk *consul*lüğünü yaptığı MÖ 211 yılından 206 yılına kadar Hellas'ta görev yaptı.
8 MÖ 206.
9 Fenike Barışı olarak bilinen bu anlaşma, MÖ 205 yılında yapıldı ve böylece Birinci Makedonia Savaşı sona ermiş oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

καὶ τὰς συνθήκας οὐδέτεροι βεβαίους, οὐδ᾽ ἀπ᾽ εὐνοίας, ἐδόκουν πεποιῆσθαι. (Exc. de leg. gent. 31, p. 560 de Boor)

4. Ὅτι μετ᾽ οὐ πολὺ Φίλιππος μὲν τῶν ὑπηκόων τοῖς ἐπὶ θαλάσσης στόλον ἐπαγγείλας, Σάμον καὶ Χίον εἶλε, καὶ μέρος τῆς Ἀττάλου γῆς ἐπόρθησε, καὶ αὐτῆς ἀπεπείρασε Περγάμου, μὴ φειδόμενος ἱερῶν ἢ τάφων, τήν τε Ῥοδίων περαίαν ἐδῄου διαλλακτήρων οἱ γεγονότων, καὶ ἑτέρῳ μέρει στρατοῦ τὴν Ἀττικὴν ἐλυμαίνετο καὶ τὰς Ἀθήνας ἐπολιόρκει, ὡς οὐδὲν τῶνδε Ῥωμαίοις προσηκόντων. λόγος τε ἦν ὅτι Φίλιππος καὶ Ἀντίοχος ὁ Σύρων βασιλεὺς ὑπόσχοιντο ἀλλήλοις, Ἀντιόχῳ μὲν ὁ Φίλιππος συστρατεύσειν ἐπί τε Αἴγυπτον καὶ ἐπὶ Κύπρον, ὧν τότε ἦρχεν ἔτι παῖς ὢν Πτολεμαῖος ὁ τέταρτος [ᾧ φιλοπάτωρ ἐπώνυμον ἦν] Φιλίππῳ δ᾽ Ἀντίοχος ἐπὶ Κυρήνην καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ Ἰωνίαν. [2] καὶ τήνδε τὴν δόξαν, ἐκταράσσουσαν ἅπαντας Ῥόδιοι μὲν Ῥωμαίοις ἐμήνυσαν, ἐπὶ δὲ τοῖς Ῥοδίων Ἀθηναίων πρέσβεις ἠτιῶντο Φίλιππον τῆς πολιορκίας. καὶ Αἰτωλοὶ μεταγιγνώσκοντες κατηγόρουν ὡς καὶ περὶ σφᾶς ἀπίστου γεγονότος, ἠξίουν τε αὖθις ἐς τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἐγγραφῆναι. Ῥωμαῖοι δ᾽ Αἰτωλοῖς ἐμέμψαντο τῆς οὐ πρὸ πολλοῦ μεταβολῆς, πρέσβεις δ᾽ ἐς τοὺς βασιλέας ἔπεμπον, οἳ προηγόρευον αὐτοῖς Ἀντίοχον μὲν Αἰγύπτῳ μὴ ἐπιχειρεῖν, Φίλιππον δὲ μηδὲν ἐς Ῥοδίους ἢ Ἀθηναίους ἢ Ἄτταλον ἢ ἐς ἄλλον τινὰ Ῥωμαίων φίλον ἁμαρτάνειν. [3] τούτοις ὁ Φίλιππος ἀπεκρίνατο Ῥωμαίοις ἔξειν καλῶς, ἂν ἐμμένωσιν ᾗ συνέθεντο πρὸς αὐτὸν εἰρήνῃ. οὕτω μὲν αἱ γενόμεναι σπονδαὶ ἐλέλυντο, καὶ στρατιὰ Ῥωμαίων ἐς τὴν Ἑλλάδα ἠπείγετο,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

tarafın da anlaşmanın kalıcı ve iyi niyet üzerine kurulu olduğuna dair inancı yoktu.

4. Kısa bir süre sonra, deniz tebaasından bir donanma temin eden Philippos, Samos ile Khios'u ele geçirdi ve Attalos'un topraklarının bir kısmını talan ettikten sonra Pergamon'a da bir saldırı girişiminde bulundu: bu saldırıda ne tapınaklara ne de mezarlara zarar vermekten geri durdu.[10] Ardından barışa aracılık eden Rodos'un topraklarını yağmaladı. Ordusunun bir diğer bölümüyle Attika bölgesini yakıp yıktı ve Atina'yı kuşatma altına aldı. Bunları yaparken de Romalıların bu bölgelerle herhangi bir ilişkisinin bulunmadığını öne sürüyordu. Ortalıkta dolaşan bir söylentiye göre, Philippos ile Syria kralı Antiokhos[11] arasında bir anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre Philippos, o sırada hâlâ çocuk olan IV. Ptolemaios [unvanı Philopator][12] tarafından yönetilen Mısır ve Kıbrıs'a karşı Antiokhos'a askerî destek sağlayacak, Antiokhos ise bunun karşılığında Kyrene, Kyklades Adaları ve Ionia'ya karşı Philippos'a destek verecekti. [2] Herkesi huzursuz eden bu söylenti, Rodoslular tarafından Roma'ya bildirildi. Rodosluların ardından Atinalı elçiler geldiler ve Philippos'un kuşatmasından şikâyetçi oldular. Daha sonra fikirlerini değiştirmiş olan Aitolialılar geldiler ve Philippos'u kendilerine karşı kötü niyet beslemekle suçladılar. Ayrıca yeniden Roma'nın müttefikleri arasına dahil edilmek istediler. Romalılar, yakın zamandaki ihanetleri nedeniyle Aitolialıları suçlu olarak görüyorlardı, ancak yine de krallara elçiler gönderdiler: Antiokhos'a Mısır'a müdahale etmemesi, Philippos'a ise Rodos, Atina ve Attalos ya da Romalıların herhangi bir müttefikine zarar vermemesi için uyarıda bulundular. [3] Philippos, kendisiyle yapılan anlaşma şartlarına uymalarının Romalıların yararına olacağını söyleyerek buna yanıt verdi. Böylece yapılan anlaşma feshedildi ve bir Roma ordusu Hellas'a doğru hızla harekete geç-

10 MÖ 201.

11 MÖ 223-187 yılları arasında Seleukos Krallığı'nı yöneten III. Antiokhos.

12 Çocuk kral IV. Ptolemaios değil, onun yerine MÖ 205 yılında tahta geçmiş olan V. Ptolemaios Epiphanes'ti.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

στρατηγοῦντος Ποπλίου καὶ ναυαρχοῦντος Λευκίου. (Exc. de leg. gent. 32, p. 560 de Boor)

5. Ὅτι ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς τῷ Φλαμινίνῳ ἐς λόγους ἦλθε, συναγόντων αὐτοὺς Ἠπειρωτῶν πρέσβεων. ὡς δὲ ὁ Φλαμινῖνος Φίλιππον ἐκέλευσεν ἐκστῆναι τῆς Ἑλλάδος οὐ Ῥωμαίοις ἀλλὰ ταῖς πόλεσιν αὐταῖς, καὶ τὰς βλάβας ταῖς προειρημέναις ἀποδοθῆναι, ὁ μὲν Φίλιππος τὰ μὲν <. . .> (Exc. de sent. 23, p. 70 Boissevain)

6. Ποιμὴν ὑπέσχετο στρατὸν εὔζωνον ἄξειν ὁδὸν ἀτριβῆ τρισὶν ἡμέραις. (Suda, ε 3453)

7. Ὅτι Λεύκιος Κοΐντιος ἐς τὸν τῶν Ἀχαιῶν σύλλογον ἀπέστειλε πρέσβεις, οἳ μετὰ Ἀθηναίων καὶ Ῥοδίων ἔπειθον αὐτοὺς μεταθέσθαι πρὸς σφᾶς ἀπὸ τοῦ Φιλίππου, διεπρεσβεύετο δὲ καὶ Φίλιππος αἰτῶν βοήθειαν ὡς συμμάχους. οἱ δὲ ἐνοχλούμενοι μὲν οἰκείῳ καὶ γείτονι πολέμῳ Νάβιδος τοῦ Λακεδαιμονίων τυράννου, διεστῶτες δὲ ταῖς γνώμαις ἠπόρουν, καὶ οἱ πλείονες ᾑροῦντο τὰ Φιλίππου καὶ ἀπεστρέφοντο Ῥωμαίους διά τινα ἐς τὴν Ἑλλάδα Σουλπικίου τοῦ στρατηγοῦ παρανομήματα. ἐγκειμένων δὲ βιαίως τῶν ῥωμαϊζόντων, οἱ πολλοὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπεχώρουν δυσχεραίνοντες, καὶ οἱ λοιποὶ διὰ τὴν ὀλιγότητα ἐκβιασθέντες συνέθεντο τῷ Λευκίῳ, καὶ εὐθὺς ἠκολούθουν ἐπὶ Κόρινθον μηχανήματα φέροντες. (Exc. de leg. Rom. 11, p. 72 de Boor)

8. Ὅτι Φλαμινῖνος αὖθις συνῆλθεν ἐς λόγους Φιλίππῳ κατὰ τὸν Μηλιέα κόλπον, ἔνθα κατηγορούντων τοῦ Φιλίππου Ῥοδίων καὶ Αἰτωλῶν καὶ Ἀμυνάνδρου τοῦ Ἀθαμᾶνος

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ti.[13] Kara üzerindeki kuvvetleri Publius, donanmayı ise Lucius komuta ediyordu.[14]

5. Makedonia kralı Philippos, Epirus elçilerinin bir araya getirmesi üzerine Flamininus[15] ile bir görüşme gerçekleştirdi. Flamininus, Romalıların yararı için değil, Hellen şehirlerinin güvenliği için Philippos'a Hellas'tan çekilmesini ve bahsedilen kasabalara verdiği zararın bedelini karşılamasını istedi. Bunun üzerine Philippos <...>[16].

6. Çoban, hafif silahlarla donatılmış orduyu üç gün içinde kullanılmayan bir yoldan götüreceğine dair taahhüt verdi.

7. Lucius Quintius[17], Akhaia Birliği'ne bir heyet gönderdi. Atinalılar ve Rodoslularla birlikte onları da Philippos'a ihanet etmeye ve Romalıların tarafına geçirmeye çalışıyordu. Öte yandan Philippos da birliğe bir elçi heyeti gönderdi ve müttefik olarak askerî yardım talep etti. Bu dönemde komşuları Sparta tiranı Nabis'le savaş hâlinde olan Akhaia Birliği, iki farklı yönelim arasında kararsız kaldı. Büyük çoğunluğu Philippos'u tercih ediyor ve Sulpicius'un komutası altında Hellas'a karşı kanunsuz eylemler yapmış oldukları için Romalıları reddediyordu. Fakat Roma yandaşları fikirlerini şiddetli bir şekilde savununca büyük çoğunluk bu durumdan rahatsız oldu ve meclisi terk etti. Geriye kalan az sayıda Philippos destekçisi, Lucius ile anlaşma yapmaya zorlandı ve vakit kaybetmeden kuşatma makineleriyle birlikte Korinthos seferinde onun peşinden gitti.

8. Flamininus, Malia Körfezi'nde Philippos ile bir görüşme daha gerçekleştirdi.[18] Rodoslular, Aitolialılar ve Athamania

13 MÖ 200.

14 Publius Sulpicius Galba Maximus, MÖ 200 yılında bir kaz daha *consul* seçilerek Philippos'un üzerine gönderildi. Lucius Apustius Fullo, onun *legatus*uydu.

15 MÖ 198 yılında *consul* seçilen Titus Quinctius Flamininus, Philippos'a karşı savaşın komutasını devraldı ve MÖ 197 yılında Kynoskephalai'da onu mağlup etti.

16 Cümlenin devamı el yazmasında eksiktir.

17 Lucius Quinctius Flamininus. İkinci Makedonia Savaşı'ndaki *legatus*lardan biri olan Lucius, MÖ 192 yılında *consul* seçildi.

18 MÖ 197.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ἐκέλευσε Φίλιππον ἐξάγειν τὰς φρουρὰς ἐκ τῆς Φωκίδος, καὶ πρέσβεις ἐς Ῥώμην ἀμφοτέρους ἀποστεῖλαι. [2] γενομένων δὲ τούτων, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐν τῇ βουλῇ τῇ Ῥωμαίων ἠξίουν τὸν Φίλιππον ἐξαγαγεῖν ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὰς τρεῖς φρουρὰς ἃς αὐτὸς πέδας ἐκάλει τῆς Ἑλλάδος, τὴν μὲν ἐν Χαλκίδι Βοιωτοῖς καὶ Εὐβοεῦσι καὶ Λοκροῖς ἐπικειμένην, τὴν δὲ ἐν Κορίνθῳ καθάπερ πύλαις τὴν Πελοπόννησον ἀποκλείουσαν, καὶ τρίτην ἐν Δημητριάδι τὴν Αἰτωλοῖς καὶ Μάγνησιν ἐφεδρεύουσαν· [3] ἡ δὲ βουλὴ τοὺς Φιλίππου πρέσβεις ἤρετο τί φρονοίη περὶ τῶνδε τῶν φρουρῶν ὁ βασιλεύς, ἀποκριναμένων δὲ ἀγνοεῖν, Φλαμινῖνον ἔφη κρινεῖν, καὶ πράξειν ὅ τι ἂν δίκαιον ἡγῆται. οὕτω μὲν οἱ πρέσβεις ἐκ Ῥώμης ἐπανήεσαν, Φλαμινῖνος δὲ καὶ Φίλιππος ἐς οὐδὲν συμβαίνοντες ἀλλήλοις αὖθις ἐς πόλεμον καθίσταντο. (Exc. de leg. gent. 33, p. 560 de Boor)

9. Ὅτι ἡττηθεὶς πάλιν ὁ Φίλιππος περὶ συμβάσεων ἐπεκηρυκεύετο πρὸς Φλαμινῖνον, ὁ δ᾽ αὖθις αὐτῷ συνελθεῖν ἐς λόγους συνεχώρει, πολλὰ μὲν τῶν Αἰτωλῶν δυσχεραινόντων, καὶ διαβαλλόντων αὐτὸν ἐς δωροδοκίαν καὶ καταγιγνωσκόντων τῆς ἐς ἅπαντα εὐχεροῦς μεταβολῆς, ἡγούμενος δ᾽ οὔτε Ῥωμαίοις συμφέρειν οὔτε τοῖς Ἕλλησι Φιλίππου καθαιρεθέντος ἐπιστολάσαι τὴν Αἰτωλῶν βίαν. τάχα δ᾽ αὐτὸν καὶ τὸ παράδοξον τῆς νίκης ἀγαπᾶν ἐποίει. συνθέμενος δὲ χωρίον οἷ τὸν Φίλιππον ἐπελθεῖν ἔδει τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε γνώμην προαποφήνασθαι κατὰ πόλεις. τὰ μὲν δὴ παρὰ τῶν ἄλλων φιλάνθρωπα ἦν, τό τε τῆς τύχης ἄδηλον ἐξ ὧν ἔπαθεν ὁ Φίλιππος ὑφορωμένων, καὶ τὸ πταῖσμα τοῦτο οὐ κατ᾽ ἀσθένειαν ἀλλὰ πλέον ἐκ συντυχίας αὐτὸν παθεῖν ἡγουμένων· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τῶν Αἰτωλῶν πρόεδρος ἀγνοεῖν ἔφη τὸν Φλαμινῖνον ὅτι μηδὲν ἄλλο μήτε Ῥωμαίοις

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

kralı Amynandros, burada Philippos'a yönelik şikâyetlerini dile getirdiler. Bu şikâyetler üzerine Flamininus, Philippos'a garnizonlarını Phokis'ten çekmesini emretti ve tarafların Roma'ya elçi göndermelerini istedi. [2] Elçiler gönderildiğinde Hellenler, "Hellas'ın Zincirleri" olarak adlandırılan üç Philippos garnizonun daha Hellas'tan çıkarılması için *senatus*a talepte bulundular: Bunlar Boiotia, Euboia ve Lokris'e baskı yapan Khalkhis garnizonu, Peloponnesos'u adeta bir kapı gibi kapatan Korinthos garnizonu ve Aitolia ile Magnesia'yı gözetim altında tutan Demetrias garnizonuydu. [3] *Senatus*, Philippos'un elçilerine kralın bu garnizonlar ile ilgili görüşünün ne olduğunu sordu. Elçiler bu konuda herhangi bir bilgilerinin olmadığını söylediler. Bunun üzerine *senatus*, bu konuda Flamininus'un adil bir kararı vereceğini ve bu şekilde hareket edileceğini söyledi. Böylece elçiler Roma'dan ayrılıp dönüş yoluna girdiler. Fakat Flamininus ile Philippos bir anlaşmaya varamadılar ve savaşı yeniden başlattılar.

9. Bir yenilgi daha alan Philippos, anlaşma talep etmek üzere Flamininus'a elçiler gönderdi.[19] Flamininus ona bir görüşme hakkı tanıyınca Aitolialılar bu durumdan bir hayli hoşnutsuz oldular. Flamininus'u rüşvet almakla ve her konuda pervasızca fikir değiştirmekle suçladılar. Flamininus, Philippos'u ortadan kaldırmanın ve Aitolia gücünün baskın konuma gelmesinin ne Romalıların ne de Hellenlerin yararına olacağını düşünüyordu. Belki de zaferin beklenmedik bir şekilde gelmesi onu tatmin etmişti. Philippos'un geleceği bölge üzerine bir anlaşma yapıldıktan sonra, Flamininus her bir müttefik şehrin bu konuda ne düşündüğünü önceden bildirmesini istedi. Bazıları bu konuya ılımlı yaklaşıyordu: Philippos'un başına gelenlerin ortaya koyduğu üzere, talihin belirsiz doğasına şüpheyle bakıyorlar ve yaşadığı felaketin zayıflıktan ziyade kötü talihten kaynaklı olduğunu düşünüyorlardı. Öte yandan Aitolialıların lideri Aleksandros, "Flamininus, Philippos'un krallığı tamamen ortadan kaldırılma-

19 Philippos önderliğindeki Makedonialılar, Kynoskephalai'da yenilgiye uğradılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

μήθ᾽ Ἕλλησι συνοίσει πλὴν ἐξαιρεθῆναι τὴν ἀρχὴν τὴν Φιλίππου. [2] ὁ δὲ Ἀλέξανδρον ἀγνοεῖν ἔφη τὴν Ῥωμαιων φύσιν, οἳ οὐδένα πω τῶν ἐχθρῶν εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνέτρεψαν, ἀλλὰ πολλῶν ἐς αὐτοὺς ἁμαρτόντων, καὶ Καρχηδονίων ἔναγχος, ἐφείσαντο, τὰ σφέτερα αὐτοῖς ἀποδόντες καὶ φίλους ποιησάμενοι τους ἠδικηκότας. “Ἀγνοεῖς δ᾽,” ἔφη, “καὶ τοῦθ᾽, ὅτι τοῖς Ἕλλησιν ἔθνη πολλά, ὅσα βάρβαρα τὴν Μακεδονίαν περικάθηται, εἴ τις ἐξέλοι τοὺς Μακεδόνων βασιλέας, ἐπιδραμεῖται ῥᾳδίως. ὅθεν ἐγὼ δοκιμάζω τὴν μὲν ἀρχὴν ἐᾶν τῶν Μακεδόνων προπολεμεῖν ὑμῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους, Φίλιππον δὲ ἐκστῆναι τοῖς Ἕλλησιν ὧν πρότερον ἀντέλεγε χωρίων, καὶ Ῥωμαίοις ἐς τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην ἐσενεγκεῖν τάλαντα διακόσια, ὅμηρά τε δοῦναι τὰ ἀξιολογώτατα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον, μέχρι δὲ ταῦθ᾽ ἡ σύγκλητος ἐπικυρώσει, τετραμήνους ἀνοχὰς γενέσθαι.” [3] δεξαμένου δὲ πάντα τοῦ Φιλίππου, τὴν μὲν εἰρήνην ἡ βουλὴ μαθοῦσα ἐπεκύρωσε, τὰς δὲ προτάσεις τὰς Φλαμινίνου σμικρύνασα καὶ φαυλίσασα, ἐκέλευσε τὰς πόλεις ὅσαι ἦσαν Ἑλληνίδες ὑπὸ Φιλίππῳ, πάσας ἐλευθέρας εἶναι, καὶ τὰς φρουρὰς ἀπ᾽ αὐτῶν Φίλιππον ἐξαγαγεῖν πρὸ τῶν ἐπιόντων Ἰσθμίων, ναῦς τε ὅσας ἔχει, χωρὶς ἑξήρους μιᾶς καὶ σκαφῶν πέντε καταφράκτων, παραδοῦναι τῷ Φλαμινίνῳ, καὶ ἀργυρίου τάλαντα Ῥωμαίοις ἐσενεγκεῖν πεντακόσια μὲν αὐτίκα πεντακόσια δὲ ἔτεσι δέκα, ἑκάστου τὸ μέρος ἔτους ἐς Ῥώμην ἀναφέροντα, ἀποδοῦναι δὲ καὶ αἰχμάλωτα καὶ αὐτόμολα αὐτῶν ὅσα ἔχοι. τάδε μὲν ἡ βουλὴ προσέθηκε, καὶ Φίλιππος ἐδέξατο ἅπαντα· ᾧ καὶ μάλιστα ἡ σμικρολογία Φλαμινίνου καταφανὴς ἐγένετο. συμβούλους δ᾽ ἔπεμπον αὐτῷ, καθάπερ εἰώθεσαν ἐπὶ τοῖς λήγουσι πολέμοις, δέκα ἄνδρας,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

dığı müddetçe ne Romalıların ne de Hellenlerin herhangi bir fayda elde edemeyeceğini anlamıyor." dedi. [2] Bunun üzerine Flamininus, Aleksandros'un Romalıların karakterini anlamamış olduğunu söyledi: Romalılar en başından beri hiçbir düşmanını ortadan kaldırmamış, hatta yakın zamanda kendilerine karşı birtakım suçlar işlemiş olan Kartaca gibi pek çok düşmanını bağışlamış, mallarını geri vermiş ve kendilerine yanlış yapanlarla dostluk dahi kurmuştu. Konuşmasına şöyle devam etti: "Anlamadığın bir diğer konu da şu ki, Makedonia kralları ortadan kaldırılırsa Makedonia sınırındaki pek çok barbar halk rahatça Hellas'ı istila edecek. İşte bu nedenle Makedonia Krallığı'nın sizi barbar saldırılarına karşı koruması gerektiğini düşünüyorum. Bununla birlikte, Philippos daha önce Hellenlere geri vermeyi reddettiği bölgelerden çekilmeli, savaş tazminatı olarak Romalılara iki yüz *talanton* ödemeli ve kendi oğlu Demetrios da dahil olmak üzere en soylu ailelerden rehineler göndermelidir. *Senatus* bu anlaşmayı onaylayana kadar dört aylık bir ateşkes ilan edilecektir." [3] Philippos tüm bu şartları kabul etti. *Senatus* şartları öğrenince barışı onayladı, ancak bununla birlikte Flamininus'un dayatmış olduğu şartların basit ve yetersiz olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle şu ek emirleri verdi: Philippos, kontrolü altındaki tüm Hellen şehirlerini özgür kılacak; yaklaşan Isthmia Oyunları öncesinde garnizonlarını çekecek; bir adet altı sıra kürekli ve beş adet küçük yelkenli tekne dışında tüm gemilerini Flamininus'a teslim edecek; Romalılara beş yüz *talanton* gümüşü hemen şimdi, beş yüz *talanton*u ise yıllık taksitler hâlinde on yıl içinde ödeyecek; elindeki tüm tutsakları ve kaçakları teslim edecekti. *Senatus*un dayattığı ek şartlar bunlardı. Philippos tüm şartları kabul etti.[20] Bu durum, Flamininus'un dayatmış olduğu şartların ne kadar hafif olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştu. *Senatus*, savaşların ardından adet olduğu üzere Flamininus'a on kişilik bir kurul[21] gönderdi. Bu kurul, kontrol altına alınan bölgelerde Flami-

20 MÖ 196.

21 Lat. *decemviri*.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

μεθ᾽ ὧν αὐτὸν ἔδει τὰ εἰλημμένα καθίστασθαι. [4] καὶ τάδε μὲν διετίθετο σὺν ἐκείνοις, αὐτὸς δ᾽ ἐς τὸν τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνα ἐπελθών, πληθύοντος τοῦ σταδίου, σιωπήν τε ἐσήμηνεν ὑπὸ σάλπιγγι, καὶ τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν· "Ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων καὶ ἡ σύγκλητος καὶ Φλαμινῖνος ὁ στρατηγός, Μακεδόνας καὶ βασιλέα Φίλιππον ἐκπολεμήσαντες, ἀφιᾶσι τὴν Ἑλλάδα ἀφρούρητον ἀφορολόγητον ἰδίοις ἤθεσι καὶ νόμοις χρῆσθαι." πολλῆς δ᾽ ἐπὶ τούτῳ βοῆς καὶ χαρᾶς γενομένης θόρυβος ἥδιστος ἦν, ἑτέρων μεθ᾽ ἑτέρους τὸν κήρυκα καὶ παρὰ σφᾶς ἀνειπεῖν μετακαλούντων. στεφάνους τε καὶ ταινίας ἐπέβαλλον τῷ στρατηγῷ, καὶ ἀνδριάντας ἐψηφίζοντο κατὰ πόλεις. πρέσβεις τε μετὰ χρυσῶν στεφάνων ἔπεμπον ἐς τὸ Καπιτώλιον, οἳ χάριν ὡμολόγουν, καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἀνεγράφοντο. καὶ δεύτερος ὅδε πόλεμος Ῥωμαίοις τε καὶ Φιλίππῳ ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. [5] οὐ πολὺ δὲ ὕστερον καὶ συνεμάχησε Ῥωμαίοις ὁ Φίλιππος ἐν τῇ Ἑλλάδι κατ᾽ Ἀντιόχου βασιλέως, περῶντάς τε ἐπὶ Ἀντίοχον ἐς τὴν Ἀσίαν διὰ Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας ὁδὸν οὐκ εὐμαρῆ παρέπεμπεν οἰκείοις τέλεσι καὶ τροφαῖς καὶ δαπανήμασιν, ὁδοποιῶν καὶ ποταμοὺς δυσπόρους ζευγνὺς καὶ τοὺς ἐπικειμένους Θρᾷκας διακόπτων, ἕως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤγαγεν. ἐφ᾽ οἷς ἡ μὲν βουλὴ τὸν υἱὸν αὐτῷ Δημήτριον παρὰ σφίσιν ὁμηρεύοντα ἀπέλυσε, καὶ τῶν χρημάτων ἀφῆκεν ὧν ἔτι ὤφειλεν· οἱ δὲ Θρᾷκες οἵδε Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς ἐπ᾽ Ἀντιόχῳ νίκης, ἐπανιόντας, οὐκέτι Φιλίππου παρόντος, τήν τε λείαν ἀφείλοντο καὶ πολλοὺς διέφθειραν, ᾧ καὶ μάλιστα ἐπεδείχθη ὅσον αὐτοὺς ἀνιόντας ὤνησεν ὁ Φίλιππος. [6] ἐκτελεσθέντος δὲ <. . .> πολλοὶ κατηγόρουν τοῦ Φιλίππου,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ninus ile birlikte düzenlemeler yapmakla görevliydi. [4] Kurulla birlikte düzenlemeleri halleden Flamininus, daha sonra Isthmia Oyunları'na katılmaya gitti. Stadyum tamamen dolduğunda sessizliği sağlamak adına borucuya işaret verdi ve haberciye şu duyuruyu yapmasını emretti: "Roma halkı, *senatus*u ve komutanı Flamininus, Makedonialıları ve kralları Philippos'u mağlup etmiştir. Bunun sonucunda Hellas garnizonlardan arındırılacak, haraçlara tabi olmayacak ve kendi gelenek ve yasalarına göre yaşayacaktır." Bu duyuru üzerine bağırışlar ve sevinç çığlıkları koptu. Mutlu kalabalık büyük bir kargaşa yarattı. Gruplar birbiri ardına, duyuruyu yeniden yapması için haberciye sesleniyordu. İnsanlar Flamininus'a taçlar ve kurdeleler fırlattılar, kendi şehirlerinde onun heykelini dikmek için oy kullandılar. Minnettarlıklarını ifade etmek adına Capitolium'a altın taçlı elçiler gönderdiler ve kendilerini Romalıların müttefiki olarak yazdırdılar. Romalılar ile Philippos arasındaki ikinci savaş işte bu şekilde sona ermişti. [5] Bu savaştan kısa bir süre sonra Philippos, Hellas'ta Romalılarla birlikte kral Antiokhos'a karşı savaştı.[22] Asya'da Antiokhos'un karşısına çıkmak üzere Thrakia ve Makedonia'dan geçen Romalılara, zorlu yolculuk boyunca kendi birlikleriyle eşlik etti: Onlara erzak ve para yardımı yaptı, yolları açtı, aşılması güç nehirlere köprüler kurdu ve Hellespontos'a varana kadar düşman Thrakialılar arasından geçmelerini sağladı. Bu yaptıklarına karşılık *senatus*, rehin tutulmakta olan oğlu Demetrios'u ona geri gönderdi ve hâlâ ödemekle yükümlü olduğu borçları sildi. Antiokhos'a karşı bir zafer kazanıp Philippos olmadan geri dönüş yoluna giren Romalılar, Thrakialılar tarafından saldırıya uğradılar, ganimetleri kaptırdılar ve ağır kayıplar verdiler. Bu olay, gidiş yolculuğunda Philippos'un ne kadar büyük bir yardımda bulunduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştu. [6] [Kral Antiokhos'a karşı yürütülen savaşın] sona ermesiyle birlikte, Philippos pek

22 MÖ 192 yılında III. Antiokhos, Hellas'ı işgal etti, ancak MÖ 190 yılında yapılan Magnesia Savaşı'nda *consul* Lucius Cornelius Scipio Asiaticus tarafından yenilgiye uğratıldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

τὰ μὲν ἀδικεῖν αὐτόν, τὰ δὲ οὐ ποιεῖν ὧν ὥρισε Φλαμινῖνος, ὅτε διετίθετο τὴν Ἑλλάδα. καὶ Δημήτριος ἐς ἀντιλογίαν ἐπρέσβευεν ὑπὲρ αὐτοῦ, κεχαρισμένος μὲν ἔκπαλαι Ῥωμαίοις ἀπὸ τῆς ὁμηρείας, Φλαμινίνου δὲ αὐτὸν τῇ βουλῇ γνωρίζοντος ἰσχυρῶς. νεώτερον δ᾽ ὄντα καὶ θορυβούμενον ἐκέλευσαν τὰ τοῦ πατρὸς ὑπομνήματα ἀναγνῶναι, ἐν οἷς ἦν ἐφ᾽ ἑκάστου, τὰ μὲν ἤδη γεγονέναι, τὰ δὲ γενήσεσθαι, καίπερ ἀδίκως ὡρισμένα· καὶ γὰρ τοῦτο προσέκειτο πολλοῖς. ἡ δὲ βουλὴ τὴν ὑπόγυον αὐτοῦ ἐς Ἀντίοχον προθυμίαν αἰδουμένη, συγγιγνώσκειν τε ἔφη, καὶ προσεπεῖπε, “Διὰ Δημήτριον.” [7] ὁ δ᾽ ὁμολογουμένως αὐτοῖς ἐς τὸν Ἀντιόχου πόλεμον χρησιμώτατός τε γεγονώς, καὶ βλαβερώτατος ἂν φανεὶς εἰ Ἀντιόχῳ παρακαλοῦντι συνέπραξε, πολλὰ ἐλπίσας ἐπὶ τῷδε, καὶ ὁρῶν αὐτὸν ἀπιστούμενον καὶ κατηγορούμενον καὶ συγγνώμης ἀντὶ χαρίτων ἀξιούμενον, καὶ τῆσδε διὰ Δημήτριον, ἤχθετο καὶ ἠγανάκτει, καὶ ἐπέκρυπτεν ἄμφω. ὡς δὲ καὶ ἐν δίκῃ τινὶ Ῥωμαῖοι πολλὰ τῶν Φιλίππου πρὸς Εὐμένη μετέφερον, ἀσθενοποιοῦντες ἀεὶ τὸν Φίλιππον, ἐς πόλεμον ἤδη λανθάνων ἡτοιμάζετο. (Exc. de leg. gent. 34, p. 561 de Boor)

10. Ὁ δὲ Φίλιππος τοὺς ἐπιπλέοντας διέφθειρεν, ἵνα μὴ Ῥωμαίοις λέγοιεν τὰ Μακεδόνων ἐκτετρῦσθαι. (Suda, τ 418)

11. Ὅτι Ῥωμαῖοι ταχέως αὐξανόμενον τὸν Περσέα ὑφεωρῶντο· καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἠρέθιζεν ἡ τῶν Ἑλλήνων φιλία καὶ γειτνίασις, οἷς ἔχθος ἐς Ῥωμαίους ἐπεποιήκεσαν οἱ Ῥωμαίων στρατηγοί.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

çok suçlamaya maruz kaldı. Bazıları onu suç işlemekle, bazıları ise Hellas'ta işleri yoluna koymakla uğraşan Flamininus'un emirlerini ihmal etmekle itham ediyordu. Uzun süredir Romalıların rehinesi olduğu için orada sevilen biri hâline gelmiş olan Demetrios, suçlamalara yanıt vermek üzere babası adına Roma'ya gitti. Flamininus, *senatus*un huzurunda onu fazlasıyla övdü. *Senatus*, bu genç ve ürkek adamdan babasının notlarını okumasını istedi. Bu notlarda Philippos'un geçmişte yaptıklarıyla birlikte, suç unsuru bulunan gelecek planları da listelenmişti ve bunların sayısı bir hayli fazlaydı. *Senatus*, Philippos'un kısa süre önce Antiokhos karşısında göstermiş olduğu gayrete saygı duyduğunu ve onu affedeceğini duyurdu, ancak bunu Demetrios sayesinde yaptığını da ekledi. [7] Philippos'un Antiokhos'a karşı yapılan savaşta oldukça faydalı olduğu konusunda herkes hemfikirdi. Zira Philippos, Antiokhos'un kendisine katılması için yaptığı çağrıyı kabul etmiş olsa, Romalılara büyük bir zarar verebilirdi. Philippos bu nedenle çok daha fazlasını bekliyordu. Kendisine güvenilmediğini, suçlandığını, bir minnettarlıktan ziyade affedilmeye layık görüldüğünü ve üstelik bunun da anca Demetrios sayesinde olduğunu görünce büyük bir hayal kırıklığına uğradı ve öfkelendi, ancak bu duygularını bir süre gizli tuttu. Fakat Romalılar, aldıkları bir karar doğrultusunda onun topraklarının çoğunu Eumenes'e devredip sürekli onu zayıflatmaya yönelik hamleler yapınca sonunda gizlice savaş hazırlıkları yapmaya başladı.

10. Philippos, kendisine karşı yelken açan kuvvetleri yok etti ve böylece Romalılar, Makedonia'nın tamamen güçten düşmemiş olduğunun farkına vardılar.

11. Romalılar, hızla güç kazanmakta olan Perseus'a[23] şüpheyle bakıyorlardı.[24] Fakat onları asıl huzursuz eden şey, Perseus'un Hellenlerin dostu ve komşusu olmasıydı. Hellenler, Romalı komutanların faaliyetleri yüzünden bu dönemde Ro-

23 V. Philippos'un oğlu Perseus, MÖ 179-166 yılları arasında Makedonia kralıydı.

24 MÖ 172.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ὡς δὲ καὶ οἱ πρέσβεις οἱ ἐς Βαστέρνας ἀπεσταλμένοι τὴν Μακεδονίαν ἔφασκον ἰδεῖν ἀσφαλῶς ὠχυρωμένην καὶ παρασκευὴν ἱκανὴν <ἔχουσαν> καὶ νεότητα γεγυμνασμένην, Ῥωμαίους καὶ τάδε διετάρασσεν. αἰσθόμενος δ᾽ ὁ Περσεὺς ἑτέρους ἔπεμπε πρέσβεις, τὴν ὑπόνοιαν ἐκλύων. ἐν δὲ τούτῳ καὶ Εὐμένης ὁ τῆς περὶ τὸ Πέργαμον Ἀσίας βασιλεύς, ἀπὸ τῆς πρὸς Φίλιππον ἔχθρας δεδιὼς Περσέα ἦκεν ἐς Ῥώμην, καὶ κατηγόρει φανερῶς αὐτοῦ, παρελθὼν ἐς τὸ βουλευτήριον, ὅτι Ῥωμαίοις δυσμενὴς γένοιτο ἀεί, καὶ τὸν ἀδελφὸν οἰκείως ἐς αὐτοὺς ἔχοντα ἀνέλοι, καὶ Φιλίππῳ τε παρασκευὴν τοσήνδε κατ᾽ αὐτῶν συναγαγόντι συμπράξειε, καὶ βασιλεὺς γενόμενος οὐδὲν ἐκλύσειεν αὐτῆς ἀλλὰ καὶ προσεξεργάσαιτο ἕτερα, καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀμέτρως θεραπεύοι, Βυζαντίοις τε καὶ Αἰτωλοῖς καὶ Βοιωτοῖς συμμαχήσας, καὶ Θρᾴκην κατακτῷτο, μέγα ὁρμητήριον, καὶ Θετταλοὺς καὶ Περραιβοὺς διαστασιάσειε βουλομένους τι πρεσβεῦσαι [2] “Πρὸς ὑμᾶς. καὶ τῶν ὑμετέρων,” ἔφη, “Φίλων καὶ συμμάχων Ἀβρούπολιν μὲν ἀφῄρηται τὴν ἀρχήν, Ἀρθέταυρον δ᾽ ἐν Ἰλλυριοῖς δυνάστην καὶ ἔκτεινεν ἐπιβουλεύσας, καὶ τοὺς ἐργασαμένους ὑποδέδεκται.” διέβαλλε δ᾽ αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιγαμίας βασιλικὰς ἄμφω γενομένας, καὶ τὰς νυμφαγωγίας ὅλῳ τῷ Ῥοδίων στόλῳ παραπεμφθείσας. ἔγκλημα δ᾽ ἐποίει καὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ καὶ τὸ νηφάλιον τῆς διαίτης, ὄντος οὕτω νέου, καὶ ὅτι πρὸς πολλῶν ὀξέως ἐν ὀλίγῳ ἀγαπῷτο καὶ ἐπαινοῖτο. ζήλου τε καὶ φθόνου καὶ δέους μᾶλλον ἢ ἐγκλημάτων οὐδὲν ὁ Εὐμένης ἀπολιπών, ἐκέλευε τὴν σύγκλητον ὑφορᾶσθαι νέον ἐχθρὸν εὐδοκιμοῦντα καὶ γειτονεύοντα.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ma'ya karşı nefret beslemeye başlamışlardı. Basternai bölgesine gönderilen Roma elçileri, Makedonia'nın oldukça iyi bir şekilde tahkim edildiğini, bol miktarda teçhizata sahip olduğunu ve gençlerin iyi bir eğitime tabi tutulduğunu şehre bildirince Romalıların endişeleri daha da arttı. Bu durumu öğrenen Perseus, şüpheyi gidermek üzere Roma'ya bir elçi heyeti gönderdi. Aynı dönemde Asya'daki Pergamon'un kralı Eumenes[25], geçmişte babası Philippos'a olan düşmanlığından ötürü Perseus'tan çekinmeye başladı ve bizzat Roma'ya geldi. *Senatus*a kabul edildiğinde Perseus'a karşı bir dizi suçlamada bulundu. Bu suçlamalar şu şekildeydi: Roma'ya daimi bir düşmanlık besleyen Perseus, kendi kardeşini Romalılara dostça yaklaştığı için öldürmüş; babası Philippos'un Roma'ya karşı savaşında teçhizat toplamasına yardımcı olmuş ve krallığı ele aldığında bu işe son vermek yerine silah toplamaya devam etmiş; Hellenlere sınırsız bir şekilde yardımcı olmuş ve Byzantion, Aitolia ve Boiotialılara askerî destek sağlamış; büyük bir askerî üs olan Thrakia'yı ele geçirmiş; Roma'ya bir heyet göndermek isteyen Thessalia ve Perrhaibi halkları arasında anlaşmazlık yaşanmasına neden olmuştu. Suçlamalarına [2] "Üstelik sizin dostunuz ve müttefiklerinizden biri olan Abroupolis'i krallığından mahrum ederken, Illyria prensi Arthetauros'u öldürmek üzere bir suikast planı düzenledi ve bu işi gerçekleştiren katillere güvenli bir sığınak sağladı." diyerek devam etti. Eumenes, her ikisi de kraliyet ailelerinden olan evlilikleri ve tüm Rodos donanmasının eşlik ettiği gelin alayı üzerinden de Perseus'a yüklenmeye devam etti. Hatta genç bir adam olarak ölçülü ve ağırbaşlı bir hayat tarzı benimsemesini ve bu kadar kısa sürede pek çok kişi tarafından sevilip övgüler almasını bile suç unsuru hâline getirdi. Bu suçlamalardan ziyade Romalıların kıskançlığını, kinini ve korkusunu tetikleyebilecek her türlü argümanı kullandı. Son olarak *senatus*a, oldukça itibarlı ve sınırlarına yakın konumda bulunan bu genç düşmana şüpheyle yaklaşmalarını tavsiye etti.

25 Pergamon kralı II. Eumenes, MÖ 197-158 yılları arasında hüküm sürdü.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

[3] Ἡ δ᾽ ἔργῳ μὲν οὐκ ἀξιοῦσα βασιλέα σώφρονα καὶ φιλόπονον καὶ ἐς πολλοὺς φιλάνθρωπον, ἀθρόως οὕτως ἐπαιρόμενον καὶ πατρικὸν ὄντα σφίσιν ἐχθρόν, ἐν πλευραῖς ἔχειν, λόγῳ δ᾽ ἃ προύτεινεν ὁ Εὐμένης αἰτιωμένη, πολεμεῖν ἔκρινε τῷ Περσεῖ. καὶ τοῦτ᾽ ἀπόρρητον ἔτι ἐν σφίσιν αὐτοῖς ποιούμενοι, Ἄρταλόν τε πεμφθέντα παρὰ Περσέως ἐς ἀντιλογίαν Εὐμένους, καὶ Ῥοδίων τινὰ πρεσβευτήν, βουλομένους ἐς ὄψιν τὸν Εὐμένη διελέγχειν, παρόντος μὲν ἔτι τοῦ Εὐμένους οὐ προσήκαντο, μεταστάντος δὲ ἐδέξαντο. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷδε πρῶτον ἀγανακτοῦντές τε καὶ παρρησίᾳ χρώμενοι πλέον <τοῦ δέοντος πολεμεῖν> βουλομένους ἤδη Ῥωμαίους Περσεῖ καὶ Ῥοδίοις μᾶλλον ἐξηγρίωσαν· τῶν δὲ βουλευτῶν πολλοὶ τὸν Εὐμένη διαιτίας εἶχον ὑπὸ φθόνου καὶ δέους αἴτιον τοσοῦδε πολέμου γενόμενον. καὶ Ῥόδιοι τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, μόνου βασιλέων, ἐς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἡλίου πεμπομένην οὐκ ἐδέξαντο. [4] αὐτὸς δ᾽ ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπανιὼν ἐκ Κίρρας ἐς Δελφοὺς ἀνέβαινε θύσων, καὶ αὐτῷ τέσσαρες ἄνδρες ὑπό τι τειχίον ὑποστάντες ἐπεβούλευον. καὶ ἄλλας δέ τινας αἰτίας οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὸν Περσέως πόλεμον ὡς οὔπω κεκριμένον προσελάμβανον, καὶ πρέσβεις ἐς τοὺς φίλους βασιλέας, Εὐμένη καὶ Ἀντίοχον καὶ Ἀριαράθην καὶ Μασσανάσσην καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτου, περιέπεμπον, ἑτέρους δ᾽ ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον καὶ Ἀκαρνανίαν, καὶ ἐς τὰς νήσους, ὅσας δύναιντο προσαγαγέσθαι· ὃ καὶ μάλιστα τοὺς Ἕλληνας ἐτάραττεν, ἡδομένους μὲν τῷ Περσεῖ φιλέλληνι ὄντι, ἀναγκαζομένους δ᾽ ἐνίους Ῥωμαίοις ἐς συμβάσεις χωρεῖν.

[5] Ὧν ὁ Περσεὺς αἰσθόμενος ἔπεμπεν ἐς Ῥώμην, ἀπορῶν τε καὶ πυνθανόμενος τί παθόντες ἐκλήθονται τῶν συγκειμένων καὶ πρέσβεις κατ᾽ αὐτοῦ περιπέμπουσιν ὄντος φίλου,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

[3] Aslında *senatus* da Roma'ya karşı babasından kalma bir düşmanlık besleyen ve aniden güç kazanan bu akıllı, çalışkan ve cömert kralı sınırlarında istemiyordu. Bu nedenle Eumenes'in suçlamalarını gerekçe göstererek Perseus'a savaş açmaya karar verdi. Bu savaş kararı bir süre gizli tutuldu. Perseus tarafından Eumenes'in suçlamalarına yanıt vermek üzere bir Rodos elçisiyle birlikte Roma'ya gönderilen Harpalos, Eumenes ile yüzleşmek istedi. *Senatus* bu talebi reddetti ve Eumenes gittikten sonra elçileri kabul etti. Elçiler bu durumdan rahatsız oldular ve Romalıların Perseus ile Rodos'a savaş ilan etme arzusunda olduğunu açık bir dille ifade ederek onları daha çok kızdırdılar. Bununla birlikte pek çok senatör, kişisel kıskançlığı ve korkusu yüzünden böylesine bir savaşa neden olan Eumenes'i suçlarken, Rodoslular krallar arasında yalnızca Eumenes'in temsilcilerini Helios Festivali'ne kabul etmediler.[26] [4] Asya'ya dönüş yoluna giren Eumenes, kurban sunmak üzere Kirra'dan Delphoi'a gitti ve burada bir duvarın arkasına saklanmış olan dört adam tarafından ani bir saldırıya uğradı.[27] Bir süre sonra Romalılar, sanki önceden böyle bir karar almamışçasına, Perseus'a savaş açmak için başka nedenler ortaya attılar. Dost krallar olan Eumenes, Antiokhos, Ariarathes, Massinissa ve Mısır kralı Ptolemaios'a elçiler gönderdiler. Bunlara ek olarak Hellas, Thessalia, Epirus, Akarnania ve yanlarına çekebilecekleri tüm adalara da başka heyetler yolladılar. Bu eylemler Hellenleri çok rahatsız etti, çünkü Hellen dostu olan Perseus'u çok seviyorlardı. Fakat bazıları daha sonra Romalılarla anlaşma yapmak zorunda kaldı.

[5] Olayların haberini alan Perseus şaşkınlığını ifade etmek, Romalılara anlaşma şartlarını unutturan şeylerin neler olduğunu öğrenmek ve eğer bir suçlamaları varsa bile müttefik olarak mantıklı bir şekilde tartışmak için kendisine

26 Rodos'ta beş yılda bir güneş tanrısı Helios onuruna bir festival düzenleniyordu.

27 Eumenes bu saldırıdan ağır yaralar almış bir şekilde kurtuldu ve bir süre sonra sağlığına kavuştu.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

δέον, εἰ καί τι μέμφονται, λόγῳ διακριθῆναι. οἱ δ᾽ ἐνεκάλουν ὅσα Εὐμένης εἶποι καὶ πάθοι, καὶ μάλιστα ὅτι Θρᾴκην κατακτῷτο, καὶ στρατιὰν ἔχοι καὶ παρασκευὴν οὐκ ἐρεμήσοντος ἀνδρός. ὁ δ᾽ αὖθις ἔπεμπεν ἑτέρους, οἳ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσαχθέντες ἔλεγον ὧδε· "Τοῖς μὲν προφάσεως ἐς πόλεμον, ὦ Ῥωμαῖοι, δεομένοις ἱκανὰ πάντα ἐς τὴν πρόφασιν ἐστίν. εἰ δ᾽ αἰδεῖσθε συνθήκας οἱ πολὺν ἀξιοῦντες αὐτῶν λόγον ἔχειν, τί παθόντες ὑπὸ Περσέως αἱρεῖσθε πόλεμον; οὐ γὰρ ὅτι στρατιὰν ἔχει καὶ παρασκευήν. οὐ γὰρ ἔχει ταῦτα καθ᾽ ὑμῶν. οὐδὲ τοὺς ἄλλους κεκτῆσθαι βασιλέας κωλύετε· οὐδ᾽ ἄδικον ἀσφαλῶς ἔχειν ἐς τοὺς ἀρχομένους καὶ τὰ περίοικα, καὶ εἴ τις ἔξωθεν ἐπιβουλεύοι. πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐπρέσβευσε καὶ τὰς συνθήκας ἔναγχος ἀνεκαίνισεν. [6] ἀλλ᾽ Ἀβρούπολιν ἐξέβαλε τῆς ἀρχῆς. ἐπιδραμόντα γε τοῖς ἡμετέροις ἀμυνόμενος. καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸς ὑμῖν ἐδήλωσε Περσεύς, καὶ τὰς συνθήκας αὐτῷ μετὰ τοῦτο ἀνενεώσασθε, οὔπω διαβάλλοντος Εὐμένους. τὸ μὲν δὴ περὶ Ἀβρούπολιν καὶ πρεσβύτερόν ἐστι τῶν συνθηκῶν, καὶ παρ᾽ ὑμῖν, ὅτε συνετίθεσθε, δίκαιον ἐφάνη. Δόλοψι γὰρ ἐπεστράτευσεν οὖσι τῆς ἰδίας ἀρχῆς, καὶ δεινὸν εἰ τῶν ἑαυτοῦ λογισμὸν ὑμῖν ὀφλήσει. δίδωσι δ᾽ ὅμως, περὶ πολλοῦ ποιούμενος ὑμᾶς τε καὶ δόξαν ἀγαθήν. ἔκτειναν δ᾽ οἱ Δόλοπες οἵδε τὸν ἡγούμενον αὐτῶν αἰκισάμενοι, καὶ ζητεῖ Περσεὺς τί ἂν ὑμεῖς ἐδράσατε τοὺς ὑπηκόους τοιαῦτα πράξαντας. ἀλλὰ Ἀρθέταυρόν τινες ἀνελοντες ἐν Μακεδονίᾳ διέτριβον. κοινῷ γε πάντων ἀνθρώπων νόμῳ, καθὰ καὶ ὑμεῖς τοὺς ἑτέρωθεν φεύγοντας ὑποδέχεσθε. μαθὼν δὲ καὶ τοῦθ᾽ ὅτι ἔγκλημα ποιεῖσθε, ἐξεκήρυξεν αὐτοὺς τῆς ἀρχῆς ὅλης.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

elçiler gönderilmesi gerektiğini bildirmek üzere Roma'ya bir heyet gönderdi. Romalılar, Eumenes'in başına gelen sıkıntılar ve kendilerine anlattığı şeyler üzerinden onu suçladılar. Özellikle de Thrakia'yı ele geçirmesine ve barışı arzulayan bir adamın yapmayacağı şekilde orduya ve teçhizata sahip olmasına dikkat çekiyorlardı. Daha sonra Perseus bir elçi heyeti daha gönderdi. Bu heyet *senatus*a kabul edildi ve şu şekilde bir konuşma yaptı: "Romalılar! Savaşa girmek için bahane arayanlara aslında her şey bir bahanedir. Eğer anlaşmalara saygınız varsa ki, onlara çok fazla saygı duyduğunuzu ifade ediyorsunuz, Perseus size ne yaptı da savaş kararı aldınız? Orduya ve teçhizata sahip olduğu için olamaz, çünkü bunları size karşı kullanmak için elinde bulundurmuyor. Zaten siz de diğer kralların bunları temin etmesini yasaklamıyorsunuz. Yönetimi altındakilere, komşularına ve kendisine tuzak kurabilecek yabancılara karşı önlem almasında yanlış hiçbir şey yoktur. Romalılar! Perseus barış için size bir heyet gönderdi ve anlaşmayı daha yeni tazeledi. [6] Abroupolis'i krallığından kovduğunu söylüyorsunuz. Evet bunu yaptı, çünkü topraklarını işgal eden Abroupolis'e karşı kendisini savunması gerekiyordu. Bunu da size bizzat açıkladı ve henüz Eumenes tarafından suçlanmamış olduğu için onunla anlaşmayı yenilediniz. Yani anlaşmayı yapmadan önce Abroupolis olayından haberiniz vardı. Dolopialılara karşı sefer düzenlediğini söylüyorsunuz, evet bunu da yaptı, çünkü onlar kendi yönetimi altındaki bir tebaaydı. Dolayısıyla kendi işleri için size hesap vermesi saçma bir durum olurdu. Fakat bizzat size ve iyi itibarınıza duyduğu büyük saygıdan ötürü bu konu hakkında da şu bilgiyi veriyor: Bu Dolopialılar, valilerini işkence uygulayıp öldürdüler. Perseus, herhangi bir tebaanız size böyle bir şey yapsa olaya nasıl yaklaşacağınızı öğrenmek istiyor. Arthetauros'u öldürenlerin uzun süre Makedonia'da kaldığını söylüyorsunuz. Doğru, insanlığın ortak yasasına göre diğer bölgelerden gelen kaçaklara sizler de sığınma hakkı tanıyorsunuz. Fakat Perseus, sizin bunu bir suç olarak kabul ettiğinizi öğrendiğinde onların tüm krallıktan sürgün edildiğini duyurdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

[7] Βυζαντίοις δὲ καὶ Αἰτωλοῖς καὶ Βοιωτοῖς οὐ καθ᾽ ὑμῶν ἀλλὰ καθ᾽ ἑτέρων συνεμάχησεν. καὶ ταῦτα πρὶν ὑμῖν ἡμέτεροι πρέσβεις ἐμήνυον, καὶ οὐκ ἐμέμφεσθε μέχρι τῆς Εὐμένους διαβολῆς, ἣν οὐκ εἰάσατε τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις ἐς ὄψιν αὐτὸν ἐλέγξαι. ἀλλὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν ἐν Δελφοῖς αὐτῷ γενομένην προσγράφετε Περσεῖ, πόσων μὲν Ἑλλήνων, πόσων δὲ βαρβάρων κατ᾽ Εὐμένους πρεσβευσάντων πρὸς ὑμᾶς οἷς πᾶσιν ἐχθρός ἐστι τοιοῦτος ὤν. Ῥέννιον δὲ τὸν ἐν Βρεντεσίῳ τίς ἂν πιστεύσειεν ὅτι Περσεύς, Ῥωμαῖον ὄντα καὶ φίλον ὑμέτερον καὶ πρόξενον, εἵληφεν ἐπὶ τὴν τῆς βουλῆς φαρμακείαν, ὡς ἀναλῶσαι τὴν σύγκλητον δι᾽ αὐτοῦ δυνάμενος, ἢ τοὺς ὑπολοίπους εὐμενεστέρους ἕξων διὰ τοὺς ἀναιρουμένους; ἀλλ᾽ Ἐρέννιος μὲν ἐψεύσατο τοῖς ἐπιτρίβουσιν ἐς τὸν πόλεμον ὑμᾶς πρόφασιν εὐσχήμονα διδούς, Εὐμένης δ᾽ ὑπ᾽ ἔχθρας τε καὶ φθόνου καὶ δέους οὐδὲ ταῦτ᾽ ὤκνησεν ἐγκαλέσαι Περσεῖ, ὅτι πολλοῖς ἔθνεσι κεχαρισμένος καὶ φιλέλλην, καὶ σωφρόνως ἀντὶ μέθης καὶ τρυφῆς ἄρχει. καὶ ταῦθ᾽ ὑμεῖς αὐτοῦ λέγοντος ὑπέστητε ἀκροάσασθαι. [8] τοιγάρτοι τὴν ἐκείνου διαβολὴν αὔξετε καθ᾽ ὑμῶν ὡς οὐ φέροντες σώφρονας καὶ δικαίους καὶ φιλοπόνους γείτονας. Περσεὺς δ᾽ Ῥέννιον μὲν καὶ Εὐμένη, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐθέλοι, προκαλεῖται παρ᾽ ὑμῖν ἐς ἐξέτασιν καὶ κρίσιν, ὑμᾶς δ᾽ ἀναμιμνήσκει μὲν τῆς ἐς Ἀντίοχον τὸν μέγαν τοῦ πατρὸς ἑαυτοῦ προθυμίας καὶ βοηθείας, ἧς ἐπιγιγνομένης καλῶς ἠσθάνεσθε, αἰσχρὸν δὲ παρελθούσης ἐπιλαθέσθαι, προφέρει δὲ συνθήκας πατρώας τε καὶ ἰδίας πρὸς αὐτὸν ὑμῖν γενομένας. καὶ ἐπὶ τοῖσδε οὐκ ὀκνεῖ καὶ παρακαλεῖν ὑμᾶς, θεοὺς οὓς ὠμόσατε αἰδεῖσθαι, καὶ μὴ πολέμου κατάρχειν ἀδίκως ἐς φίλους, μηδ᾽ ἔγκλημα ποιεῖσθαι γειτνίασιν καὶ σωφροσύνην καὶ παρασκευήν, οὐ γὰρ ἄξιον, ὡς Εὐμένους, καὶ ὑμῶν ἅπτεσθαι φθόνον ἢ φόβον.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

[7] Byzantionlulara, Aitolialılara ve Boiotialılara askerî yardımda bulunduğu da doğru, fakat bu yardım size değil başkalarına karşıydı. Elçilerimiz bu konular hakkında sizi daha önce de bilgilendirdiler ve Eumenes bize iftira atana kadar herhangi bir itirazınız olmadı. Üstelik elçilerimizin Eumenes ile yüzleşmesine de müsaade etmediniz. Delphoi'da Eumenes'e düzenlenen komplo için Perseus'u suçluyorsunuz. Kaç Hellen, kaç barbar Eumenes'in aleyhinde konuşmak üzere size elçiler gönderdi! Neden hepsi ona karşı böylesine bir düşmanlık besliyor dersiniz? Brundisiumlu Erennius konusuna gelecek olursak, Perseus'un, dostunuz ve konuğunuz olan bir Roma vatandaşını, *senatus* üyelerini zehirlemek üzere görevlendireceğine kim inanır? Bu adamı kullanarak tüm *senatus*u ortadan kaldırabilme ya da bazı senatörleri ortadan kaldırarak diğerlerini sindirebilme ihtimali var mı? Erennius, sizi savaşa kışkırtmaya çalışanlara inandırıcı bir bahane sağlamak amacıyla bu yalanları söyledi. Nefret, kıskançlık ve korkuyla hareket eden Eumenes, pek çok insan tarafından sevilen, Hellen dostu olan ve sarhoşluk ve şatafattan uzak, sağduyulu bir yönetim sergileyen Perseus'u suçlamaktan hiç utanmıyor! Ve siz de ondan bu saçmalıkları dinlemeyi kabul ediyorsunuz! [8] Şunu bilin ki, bu adamın iftiralarına kulak vermek sizin yararınıza olmaz, çünkü sağduyulu, adil ve çalışkan komşularınıza katlanamıyormuş izlenimini yaratırsınız. Perseus, Erennius'a, Eumenes'e ve sizin tarafınızdan sorgulanmaya ve yargılanmaya gönüllü olan diğerlerine meydan okuyor! Tüm bu anlattıklarımızın yanı sıra Perseus, Büyük Antiokhos karşısında babasının size verdiği coşkulu yardımı hatırlatıyor. Zamanında bu yardımı memnuniyetle karşılamışken şimdi göz ardı etmeniz utanç verici olurdu. Ayrıca babasıyla ve bizzat kendisiyle yapmış olduğunuz anlaşmalara da dikkat çekiyor. Sizi, bu anlaşmalar uğruna yemin ettiğiniz tanrılara saygı duymaya ve dostlarınıza karşı haksız bir savaş başlatmamaya çağırmaktan çekinmiyor. Komşuluğu, sağduyuyu ya da askerî hazırlıkları bir suçlama unsuru olarak görmemelisiniz. Zira Eumenes gibi kıskançlığın ve korkunun içine

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

τὸ δὲ ἐναντίον ἐστὶ σῶφρον, φείδεσθαι γειτόνων ἐπιμελῶν, καὶ ὡς Εὐμένης φησίν, εὖ παρεσκευασμένων."

[9] Οἱ μὲν δὴ πρέσβεις τοιαῦτα εἶπον, οι δὲ οὐδὲν αὐτοῖς ἀποκρινάμενοι τὸν πόλεμον ἐς τὸ φανερὸν ἐκύρουν. καὶ ὁ ὕπατος ἐκέλευε τοὺς πρέσβεις ἐκ μεν τῆς πόλεως αὐτῆς ἡμέρας, ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας τριάκοντα ἄλλαις ἐξιέναι. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ τοῖς ἐπιδημοῦσι Μακεδόνων ἐκήρυττεν. καὶ θόρυβος αὐτίκα μετὰ τὸ βουλευτήριον ἐπίφθονος ἦν, ἐν ὀλίγαις ὥραις ἐλαυνομένων τοσῶνδε ὁμοῦ, καὶ οὐδὲ ὑποζύγια εὑρεῖν ἐν οὕτω βραχεῖ διαστήματι, οὐδὲ πάντα φέρειν δυναμένων. ὑπὸ δὲ σπουδῆς οἱ μὲν οὐκ ἔφθανον ἐπὶ τοὺς σταθμούς, ἀλλ᾽ ἐν μέσαις ἀνεπαύοντο ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ παρὰ ταῖς πύλαις μετὰ παίδων ἑαυτοὺς ἐρρίπτουν καὶ μετὰ γυναικῶν. πάντα τε ἐγίγνετο ὅσα εἰκος ἐν αἰφνιδίῳ καὶ τοιῷδε κηρύγματι· αἰφνίδιον γὰρ αὐτοῖς ἐφαίνετο διὰ τὰς ἔτι παρούσας πρεσβείας. (Exc. de leg. gent. 35, p. 564 de Boor)

12. Ὅτι μετὰ τὴν νίκην ὁ Περσεύς, εἴτ᾽ ἐπιγελῶν Κράσσῳ καὶ τωθάζων αὐτόν, εἴτ᾽ ἀποπειρώμενος ὅπως ἔτι φρονήματος ἔχοι, εἴτε τὴν Ῥωμαίων δύναμίν τε καὶ παρασκευὴν ὑφορώμενος, εἶθ᾽ ἑτέρῳ τῳ λογισμῷ, προσέπεμπεν αὐτῷ περὶ διαλλαγῶν, καὶ πολλὰ δώσειν ὑπισχνεῖτο ὧν ὁ πατὴρ Φίλιππος οὐ συνεχώρει· ᾧ καὶ μᾶλλον ὕποπτος ἦν ἐπιγελῶν καὶ πειρώμενος. [2] ὁ δὲ Περσεῖ μὲν ἀπεκρίνατο Ῥωμαίων ἀξίας οὐκ εἶναι διαλύσεις αὐτῷ, εἰ μὴ καὶ Μακεδόνας καὶ ἑαυτὸν ἐπιτρέψειε Ῥωμαίοις· αἰδούμενος δ᾽ ὅτι Ῥωμαῖοι τῆς ἥττης κατῆρξαν, ἐκκλησίαν συναγαγὼν Θεσσαλοῖς μὲν ἐμαρτύρησεν ὡς ἀνδράσιν ἀγαθοῖς περὶ τὴν συμφορὰν γενομένοις, Αἰτωλῶν δὲ καὶ ἑτέρων

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

düşmek size yakışmaz. Aksine, Eumenes'in de söylediği gibi, iyi bir askerî hazırlığa sahip gayretli komşulara karşı anlayışlı olmak bilgece bir tutumdur."

[9] Elçilerin konuşması bu şekildeydi. *Senatus* onlara herhangi bir cevap vermedi, ancak savaş kararını açık bir şekilde onayladı. *Consul*[28], elçilere aynı gün Roma'yı, otuz gün içinde ise İtalya'yı terk etmelerini emretti. Aynı emirler şehirde yaşayan Makedonialılara da duyuruldu. Toplantının hemen ardından şehirde öfkeyle karışık bir kargaşa yaşandı. Çok sayıda insan birkaç saat içinde aynı anda harekete geçmiş, ancak bu kadar kısa süre içinde yük hayvanı bulamamış ve tüm malları yanlarına alamamıştı. Bazıları bu koşuşturma içinde konaklayacak yerlere bile varamadı ve geceyi yolun ortasında geçirdi. Bazıları çocukları ve eşleriyle birlikte şehir kapılarının önüne ulaşmayı başardı. Beklenmedik bir duyurunun ardından doğal olarak yaşanan şeyler bunlardı. Çünkü elçiler [müzakereler için] hâlâ Roma'da bulunduğundan bu duyuru beklenmedik bir şeydi.

12. Perseus, elde ettiği zaferin ardından barışı müzakere etmek adına Crassus'a bir heyet gönderdi ve geçmişte babası Philippos'un reddetmiş olduğu pek çok tavizi vereceğine dair taahhüt verdi.[29] Ya Crassus'la dalga geçerek onu küçük düşürmek için ya kararlılığını test etmek için ya Roma'nın gücünden ve askerî kapasitesinden hâlâ çekiniyor olduğu için ya da herhangi başka bir sebeple bunu yapmıştı. Fakat verdiği tavizler özellikle Crassus'la dalga geçtiğine ve onu test ettiğine dair şüpheler uyandırıyordu. [2] Crassus ona, kendisini ve Makedonia'yı Romalılara teslim etmediği müddetçe bir anlaşma yapmanın Roma onuruna yakışmayacağını söyledi. Daha sonra, savaş meydanında ilk geri çekilenlerin Romalılar olmasından duyduğu utançla ortak bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda felaket yaşanırken gösterdikleri büyük cesaret nedeniyle Thessalialıları övdü; Aitolialılar ile diğer

28 MÖ 171 yılı *consul*lerinden Publius Licinius Crassus.

29 Perseus, MÖ 171 yılında gerçekleşen Kallinikos Savaşı'nda *consul* Licinius Crassus'u yenilgiye uğrattı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ἑλλήνων κατεψεύσατο ὡς πρώτων τραπέντων. καὶ τούτους ἐς Ῥώμην ἔπεμψεν. (Exc. de leg. gent. 36, p. 567 de Boor)

13. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ θέρους ἀμφότεροι περὶ σιτολογίαν ἐγίγνοντο, Περσεὺς μὲν ἐν τοῖς πεδίοις ἁλωνευόμενος, Ῥωμαῖοι δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. (Suda, α 1383)

14. Ὃς δὲ πρῶτος ἐξῆρχε τοῦ πόνου, ἑξηκοντούτης ὢν καὶ βαρὺς τὸ σῶμα καὶ πιμελής. (Suda, π 1605)

15. Τότε δὲ ἔθει τις δρόμῳ δηλώσων τῷ Περσεῖ λουομένῳ καὶ τὸ σῶμα ἀναλαμβάνοντι. ὁ δὲ ἐξήλατο τοῦ ὕδατος βοῶν ὅτι ἑαλώκοι πρὸ τῆς μάχης. (Suda, α 1930)

16. Ὅτι Περσεὺς ἀναθαρρῶν ἤδη κατ᾽ ὀλίγον μετὰ τὴν φυγήν, Νικίαν καὶ Ἀνδρόνικον, οὓς ἐπὶ τὸν καταποντισμὸν τῶν χρημάτων καὶ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν νεῶν ἐπεπόμφει, περιποιήσαντας αὐτῷ καὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ χρήματα, συνίστορας ἡγούμενος αἰσχροῦ φόβου καὶ ἑτέροις ἐξαγγελεῖν, ἀπέκτεινεν ἀθεμίστως, καὶ ἀπὸ τοῦδε εὐθὺς ἐκ μεταβολῆς ὠμὸς καὶ εὐχερὴς ἐς ἅπαντας ἐγένετο, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς οὐδ᾽ εὔβουλόν οἱ ἔτι ἦν, ἀλλ᾽ ὁ πιθανώτατος ἐς εὐβουλίαν καὶ λογίσασθαι δεξιὸς καὶ εὐτολμότατος ἐς μάχας, ὅσα γε μὴ σφάλλοιτο δι᾽ ἀπειρίαν, ἀθρόως τότε καὶ παραλόγως ἐς δειλίαν καὶ ἀλογιστίαν ἐτράπετο, καὶ ταχὺς καὶ εὐμετάθετος ἄφνω καὶ σκαιὸς ἐς πάντα ἐγένετο, ἀρχομένης αὐτὸν ἐπιλείπειν τῆς τύχης. ὅπερ ἔστι πολλοὺς ἰδεῖν, μεταβολῆς προσιούσης ἀλογωτέρους γιγνομένους ἑαυτῶν. (Exc. de virt. 34, p. 231 Roos; Suda, π 1371 + σ 1581)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Hellenleri ise ilk geri çekilenler oldukları yalanını söyleyerek suçladı ve Roma'ya gönderdi.

13. Her iki taraf da yazın geri kalanını erzak depolayarak geçirdi. Perseus tarlalarda, Romalılar ise kamplarında harman dövüyordu.

14. Altmış yaşındaydı. Aşırı kiloluydu ve hantal bir bedene sahipti. Fakat tüm bunlara rağmen herhangi bir görevde kendisini ilk öne atan oydu.[30]

15. O sırada birisi, vücudunu yıkamakta ve dinlenmekte olan Perseus'un yanına koştu ve [Romalıların yaklaşmakta olduğunu] haber verdi. Perseus, savaş başlamadan düşmanın eline düşmüş olduğunu haykırarak sudan fırladı.

16. Bozgunun ardından cesaretini yavaş yavaş geri kazanmaya başlayan Perseus, parasını denize atmak ve gemileri ateşe vermek üzere göndermiş olduğu Nikias ile Andronikos'u haksız bir şekilde öldürdü. Aslında Nikias ile Andronikos hem parayı hem de gemileri kurtarmayı başarmıştı, ancak yaşadığı utanç verici paniğin tanığı olan bu adamların durumu başkasına anlatmasından korkan Perseus, onları öldürmekten geri durmadı.[31] Bu olayın ardından karakterinde ani bir değişim yaşandı. Herkese karşı acımasız ve vicdansız bir adam hâline geldi. Sağduyudan ve ılımlı tavırlardan tamamen uzaklaştı. Halbuki, tecrübesizliği yüzünden hataya düştüğü zamanlar dışında, iyi tavsiyeler verme konusunda en ikna edici olanıydı. Olayları hesap etme bakımından oldukça zekiydi ve savaşlarda son derece cesurdu. Talihin onu terketmeye başlamasıyla birlikte, ani ve beklenmedik bir şekilde tedirgin ve düşüncesiz bir adama dönüştü. Ayrıca dengesiz, kararsız ve hemen her olayda beceriksiz biri hâline geldi. Aslında bu durum, olaylar tersine dönmeye başladığında sağduyuyu kaybeden pek çok adamda görülen bir şeydi.

---

30 MÖ 169 yılı *consul*lerinden Quintus Marcius Philippus.

31 Perseus, yenilginin ardından düşmanına bırakmak istemediği hazinesini ve gemilerini ortadan kaldırmaları için Nikias ile Andronikos'u görevlendirmişti. (Livius, 44.10)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

17. Ὅτι Ῥόδιοι πρέσβεις ἐς Μάρκιον ἔπεμψαν, συνηδόμενοι τῶν γεγονότων Περσεῖ. ὁ δὲ Μάρκιος τοὺς πρέσβεις ἐδίδασκε Ῥοδίους πεῖσαι πέμψαντας ἐς Ῥώμην διαλῦσαι τὸν πόλεμον Ῥωμαίοις τε καὶ Περσεῖ. καὶ Ῥόδιοι πυθόμενοι μετέπιπτον ὡς οὐ φαύλως ἔχοντος τοῦ Περσέως· οὐ γὰρ εἴκαζον ἄνευ Ῥωμαίων ταῦτα Μάρκιον ἐπισκήπτειν. ὁ δ᾽ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τάδε καὶ ἕτερα πολλὰ διὰ τόλμαν ἔπραττεν. Ῥόδιοι μὲν οὖν καὶ ὡς πρέσβεις ἔπεμπον ἐς Ῥώμην, καὶ ἑτέρους πρὸς Μάρκιον. (Exc. de leg. gent. 37, p. 568 de Boor)

18. Ὅτι Γένθιος βασιλεὺς Ἰλλυριῶν ἑνὸς ἔθνους προσοίκου Μακεδόσι, Περσεῖ συμμαχῶν ἐπὶ τριακοσίοις ταλάντοις, ὧν τι καὶ προειλήφει, ἐσέβαλεν ἐς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις Ἰλλυρίδα, καὶ πρέσβεις περὶ τούτων πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας Περπέννας καὶ Πετίλιον ἔδησεν. ὧν ὁ Περσεὺς αἰσθόμενος οὐκέτι τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων ἔπεμπεν ὡς ἤδη καὶ δι᾽ αὐτὸν Ῥωμαίοις πεπολεμωμένον. ἐς δὲ Γέτας ἔπεμπε τοὺς ὑπὲρ Ἴστρον, καὶ Εὐμένους ἀπεπείρασεν ἐπὶ χρήμασιν ἢ μεταθέσθαι πρὸς αὐτόν, ἢ διαλῦσαι τὸν πόλεμον, ἢ ἀμφοτέροις ἐκστῆναι τοῦ ἀγῶνος, εὖ μὲν εἰδὼς οὐ λησόμενα ταῦτα Ῥωμαίους, ἐλπίζων δ᾽ ἢ πράξειν τι αὐτῶν ἢ τῇ πείρᾳ διαβαλεῖν τὸν Εὐμένη. ὁ δὲ μεταθήσεσθαι μὲν οὐκ ἔφη, τάλαντα δ᾽ ἤτει τῆς μὲν διαλύσεως χίλια καὶ πεντακόσια, τῆς δὲ ἡσυχίας χίλια. καὶ ὁ Περσεὺς ἤδη Γετῶν αὐτῷ προσιέναι μισθοφόρους μυρίους ἱππέας καὶ μυρίους πεζοὺς πυθόμενος, αὐτίκα τοῦ Εὐμένους κατεφρόνει, καὶ τῆς μὲν ἡσυχίας οὐκ ἔφη δώσειν οὐδέν (αἰσχύνην γὰρ φέρειν ἀμφοῖν), τὰ δὲ τῆς διαλύσεως οὐ προδώσειν,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

17. Rodoslular, Perseus'un başına gelenlerden duydukları memnuniyeti dile getirmek üzere Marcius'a elçiler gönderdiler. Marcius, elçilere Romalılar ile Perseus arasındaki savaşı sonlandırmak üzere Roma'ya bir heyet gönderilmesi için Rodos'u ikna etmelerini tavsiye etti. Bunu duyan elçiler, Perseus'un aslında çok da kötü bir durumda olmadığını düşündüler ve fikirlerini değiştirdiler; zira Marcius'un böylesine bir tavsiyeyi Romalıların onayı olmaksızın vermiş olacağına ihtimal vermiyorlardı. Marcius, hem bu olayda hem de diğer birçok meselede cesaretinden ötürü başına buyruk hareket ediyordu. Rodoslular yine de hem Roma'ya hem de Marcius'a birer elçi heyeti daha gönderdiler.

18. Makedonia'nın sınır komşusu olan Illyria halkının kralı Genthius, bir kısmını peşin aldığı üç yüz *talanton* karşılığında Perseus'la ittifak kurdu ve Illyria'nın Roma kontrolü altındaki bölümüne saldırdı. Daha sonra bu olayı soruşturmak üzere kendisine gönderilen elçiler Perpenna ile Petilius'u da zincire vurdu. Bu son olayın haberini alan Perseus, yaptıkları sonucunda Genthius'un artık Romalıların düşmanı hâline geldiğini düşünerek paranın geri kalanını göndermekten vazgeçti. Daha sonra Istros'un[32] ötesindeki Getae halkına bir elçi heyeti gönderdi. Ayrıca ya kendi tarafına geçmesi ya savaşı sonlandırmak üzere devreye girmesi ya da tarafsız kalması için Eumenes'e rüşvet vermeye çalıştı. Aslında bu hareketinin Romalıların dikkatinden kaçmayacağını çok iyi biliyordu, fakat amacı ya bu girişimlerin birinde başarılı olmak ya da Eumenes'in üzerine şüphe düşürmekti. Eumenes, onun tarafına geçmeyeceğini bildirdi ve barışı müzakere etmesi isteniyorsa bin beş yüz *talanton*, tarafsız kalması isteniyorsa bin *talanton* gönderilmesini talep etti. Fakat bu sırada Getae halkından paralı asker olarak gelmekte olan on bin süvari ile on piyadenin haberini alan Perseus, hemen Eumenes'i küçümsemeye başladı. (Her iki taraf adına da utanç verici olacağını söyleyerek) tarafsız kalması için herhangi bir ödeme yapmayacağını bildirdi. Ayrıca barışı müzakere etmesi için ön ödeme de

32 Tuna Nehri.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ἀλλ᾽ ἐν Σαμοθράκῃ καταθήσειν μέχρι γένοιτο ἡ διάλυσις, εὐμετάβολος ἤδη καὶ μικρολόγος ὑπὸ θεοβλαβείας ἐς πάντα γενόμενος. [2] ἑνὸς δὲ ὧν ἤλπισεν ὅμως οὐκ ἀπέτυχε, Ῥωμαίοις Εὐμένους ὑπόπτου γενομένου. Γετῶν δὲ τὸν Ἴστρον περασάντων, ἐδόκει Κλοιλίῳ μὲν τῷ ἡγεμόνι δοθῆναι χιλίους χρυσοῦς στατῆρας, ἱππεῖ δ᾽ ἑκάστῳ δέκα, καὶ τὰ ἡμίσεα πεζῷ· καὶ τοῦτο σύμπαν ἦν ὀλίγῳ πλέον πεντεκαίδεκα μυριάδων χρυσίου. ὁ δὲ χλαμύδας μέν τινας ἐπήγετο καὶ ψέλια χρυσᾶ καὶ ἵππους ἐς δωρεὰν τοῖς ἡγουμένοις, καὶ στατῆρας φερομένους μυρίους, καὶ πλησιάσας μετεπέμπετο Κλοίλιον. ὁ δὲ τοὺς ἐλθόντας, εἰ φέρουσι τὸ χρυσίον, ἤρετο, καὶ μαθὼν οὐκ ἔχοντας ἀναστρέφειν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὧν ὁ Περσεὺς πυθόμενος, πάλιν αὐτὸν ἐλαύνοντος θεοῦ, κατηγόρει τῶν Γετῶν ἐν τοῖς φίλοις ἐκ μεταβολῆς ὡς φύσεως ἀπίστου, καὶ ὑπεκρίνετο μὴ θαρρεῖν δισμυρίους αὐτῶν ἐς τὸ στρατόπεδον ὑποδέξασθαι, μόλις δ᾽ ἔφη μυρίους, ὧν καὶ νεωτεριζόντων κρατῆσαι δύνασθαι. [3] ταῦτα δὲ τοῖς φίλοις εἰπὼν ἕτερα τοῖς Γέταις ἐπλάττετο, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς στρατιᾶς ἤτει, τὸ χρυσίον τὸ γιγνόμενον ὑπισχνούμενος δώσειν. τοσαύτης ἀνωμαλίας ἔγεμε, φροντίζων χρημάτων τῶν πρὸ βραχέος ἐς θάλασσαν μεθιεμένων. ὁ δὲ Κλοίλιος τοὺς ἀφικομένους ἰδὼν ἤρετο μετὰ βοῆς εἰ τὸ χρυσίον κεκομίκασι, καὶ βουλομένους τι λέγειν ἐκέλευε πρῶτον εἰπεῖν περὶ τοῦ χρυσίου. ὡς δ᾽ ἔμαθεν οὐκ ἔχοντας, οὐκ ἀνασχόμενος αὐτῶν οὐδ᾽ ἀκοῦσαι, τὴν στρατιὰν ἀπῆγεν ὀπίσω. καὶ Περσεὺς ἀφῄρητο καὶ τῆσδε συμμαχίας, πολλῆς τε καὶ κατὰ καιρὸν ἐλθούσης. [4] ὑπὸ δ᾽ ἀφροσύνης, ἐν Φίλᾳ χειμάζων καὶ στρατὸν ἔχων πολὺν Θεσσαλίαν μὲν οὐκ ἐπέτρεχεν,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

yapmayacak, tam anlamıyla bir ateşkes yapılana kadar parayı Samothrake'de bekletecekti. Tanrı tarafından içine sürüklendiği delilik hâli, onu bütün meselelerde güvenilmez ve cimri bir adam hâline getirmişti. [2] Bununla birlikte, amaçladığı şeylerden birinde başarılı olmuştu: Eumenes, Roma'da şüpheleri üzerine toplamıştı. Getae kuvvetleri Istros'u geçtiği sırada liderleri Cloelius'a bin, her bir süvariye on ve piyadelere de beş altın *stater* ödenmesine karar verildi. Ödenecek miktar toplamda yüz elli bin altın *stater*in biraz üzerindeydi. Fakat Perseus bir miktar askerî pelerin, altın bilezik ve subaylara armağan olarak on bin *stater* taşıyan atlarla birlikte haberciler gönderdi. Haberciler, Cloelius yaklaşmaktayken onu bir görüşmeye çağırdılar. Cloelius geldiğinde habercilere altınları getirip getirmediklerini sordu ve getirmediklerini öğrenince onlara Perseus'un yanına dönmelerini söyledi. Bunun haberini alan Perseus, tanrısal bir dürtüyle yeniden değişim gösterdi ve dostları arasında Getae halkının güvenilmez bir karaktere sahip olduğunu dile getirerek onları suçlamaya başladı. Yirmi bin adamı kampına kabul etmekten korkuyormuş gibi bir tavır takındı ve isyana kalkışacak olsalar on bin kişiyi bile güçlükle bastırabileceğini öne sürdü. [3] Dostlarına bunları söylerken Getae halkı hakkında birtakım başka suçlamalar da ortaya atıyordu. Sonunda kuvvetlerinin yarısını talep etmeye ve gereken altının gönderileceğini söylemeye karar verdi. Öylesine büyük bir tutarsızlık içindeydi ki, kısa bir süre önce denize atılmasını emrettiği para için şimdi kara kara düşünüyordu. Habercilerin tekrar yanına geldiğini gören Cloelius, yüksek bir ses tonuyla altını getirip getirmediklerini sordu. Haberciler bir konuşma yapmak istediler, ancak Cloelius önce altın meselesi hakkında konuşmalarını istedi. Altın getirmediklerini anlayınca onları dinlemeye bile tahammül edemedi ve ordusunu dönüş yoluna soktu. Böylece Perseus, aslında tam zamanında gelmiş olan böylesine büyük bir askerî desteği kaybetmiş oldu. [4] Phila'da büyük bir orduyla kışı geçirdiği dönemde Romalılara erzak desteği sağlayan Thessalia'yı işgal etmeyi bile akıl edemedi. Bunun

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ἢ Ῥωμαίοις ἐχορήγει τροφάς, ἐς δὲ τὴν Ἰωνίαν ἔπεμπε κωλύειν τὴν ἀγορὰν τὴν ἐκεῖθεν αὐτοῖς φερομένην. (Exc. de virt. 35, p. 232 Roos)

19. Ὅτι Παύλῳ ἐπ᾽ εὐτυχίας τοσῆσδε γενομένῳ τὸ δαιμόνιον ἐφθόνησε τῆς εὐτυχίας. καί οἱ τεσσάρων παίδων ὄντων τοὺς μὲν πρεσβυτέρους αὐτῶν ἐς θέσιν ἄλλοις ἐδεδώκει, Μάξιμόν τε καὶ Σκιπίωνα, τοὺς δὲ νεωτέρους ἄμφω συνέβη, τὸν μὲν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ θριάμβου τὸν δὲ μετὰ πέντε, ἀποθανεῖν. καὶ τοῦτ᾽ οὐδενὸς ἧττον ὁ Παῦλος κατελογίσατο τῷ δήμῳ. [2] ἔθους γὰρ ὄντος τοῖς στρατηγοῖς καταλέγειν τὰ πεπραγμένα, παρελθὼν ἐς τὴν ἀγορὰν εἶπεν ἐς μὲν Κέρκυραν ἐκ Βρεντεσίου διαπλεῦσαι μιᾶς ἡμέρας, ἐκ δὲ Κερκύρας πέντε μὲν ἐς Δελφοὺς ὁδεῦσαι καὶ θῦσαι τῷ θεῷ, πέντε δὲ ἄλλαις ἐς Θεσσαλίαν παραγενέσθαι καὶ παραλαβεῖν τὸν στρατόν, ἀπὸ δὲ ταύτης πεντεκαίδεκα ἄλλαις ἐλεῖν Περσέα καὶ Μακεδόνας παραλαβεῖν. οὕτω δὲ ὀξέως ἁπάντων ἐπιτυχὼν δεῖσαι "Μή τι τῷ στρατῷ συμπέσοι πρὸς ὑμᾶς ἐπανιόντι. [3] διασωθέντος δὲ τοῦ στρατοῦ περὶ ὑμῶν ἐδεδοίκειν," ἔφη· "Φθονερὸς γὰρ ὁ δαίμων. ἐς ἐμὲ δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ κακοῦ, καὶ ἀθρόως μοι τῶν δύο παίδων ἀποθανόντων, ἐπ᾽ ἐμαυτῷ μέν εἰμι βαρυσυμφορώτατος, ἐπὶ δὲ ὑμῖν ἀμέριμνος." ταῦτ᾽ εἰπών, καὶ καταθαυμαζόμενος ἐπὶ πᾶσιν, οἰκτιζόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς τέκνοις, μετ᾽ οὐ πολὺν χρόνον ἀπέθανεν. (Exc. de virt. 36, p. 233 Roos)

20. Ἐπιθείασας δὲ καὶ τοῖσδε. Ἀππιανὸς Μακεδονικοῖς. (Anecd. Bekker p. 143.11 = Περὶ Συντάξεων No. 9 Gaillard)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

yerine, Ionia'da gelen erzak desteğini engellemek için bu bölgeye bir kuvvet gönderdi.

19. Paullus öylesine büyük bir başarı elde etmişti ki, tanrı bile onun bu başarısını kıskandı.[33] Dört oğlu olan Paullus, en büyük iki oğlunu başka ailelere evlatlık olarak vermişti. Bunlar Maximus ve Scipio'ydu.[34] Daha genç olan iki oğlundan biri zaferinden üç gün önce, diğeri ise beş gün sonra öldü. Paullus halka verdiği raporda bu konulardan da bahsetmişti. [2] Komutanların, yaptıkları işlerin raporunu vermesi bir gelenekti. İşte Paullus bu geleneği yerine getirmek üzere foruma geldiğinde, bir gün içinde Brundisium'dan Kerkyra'ya yelken açtığını, beş gün içinde Kerkyra'dan tanrıya adak sunduğu Delphoi'a gittiğini ve beş gün içinde de Thessalia'ya gidip ordunun komutasını aldığını söyledi. On beş gün sonra Perseus'u mağlup ettiğini ve Makedonia'yı ele geçirdiğini anlattı. Tüm bu başarıları bu kadar çabuk elde etmesi, dönüş yolunda ordunun başına bir felaket geleceğine dair korku duymasına neden olmuştu. [3] Şöyle devam etti: "Ordunun güvende olduğunu anladığımda bu sefer sizin için endişelenmeye başladım, çünkü tanrı kıskanç bir doğaya sahiptir. Fakat sonuçta iki oğlunu kaybederek felaketten payını alan ben oldum. Tüm insanlar arasındaki en talihsiz kişi olabilirim, fakat artık sizin için herhangi bir endişem yok." Paullus bu konuşmasıyla herkesin sevgisini kazandı. Ayrıca oğullarının ölümü karşısında halk ona karşı bir acıma hissine de kapılmıştı. Fakat çok geçmeden o da hayatını kaybetti.[35]

20. Böylesi meselelerde tanrıların adını anmadan geçmemeli. Appianos'tan Makedonia olayları üzerine.

---

33 Lucius Aemilius Paullus, MÖ 168 yılında gerçekleşen Pydna Savaşı'nda Perseus'u yenilgiye uğrattı.

34 Üçüncü Makedonia Savaşı'nda da görev yapan bu iki kardeşten Quintus Fabius Maximus Aemilianus, MÖ 145 yılında *consul* olarak görev yaptı ve Iberia'da Viriathus önderliğindeki Lusitanialılara karşı savaştı. Publius Cornelius Scipio Aemilianus Africanus (Scipio Africanus Minor) ise MÖ 146'da Kartaca'yı, MÖ 133 yılında Numantia'yı yıktı.

35 MÖ 164 yılında *censor* olarak seçilen Paullus, MÖ 160 yılında hayatını kaybetti.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

IX
ΙΛΛΥΡΙΚΗ

1. Ἰλλυριοὺς Ἕλληνες ἡγοῦνται τοὺς ὑπέρ τε Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην ἀπὸ Χαόνων καὶ Θεσπρωτῶν ἐπὶ ποταμὸν Ἴστρον. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ τῆς χώρας τὸ μῆκος, εὖρος δ᾽ ἐκ Μακεδόνων τε καὶ Θρᾳκῶν τῶν ὀρείων ἐπὶ Παιονας καὶ τὸν Ἰόνιον καὶ τὰ πρόποδα τῶν Ἄλπεων. [2] καὶ ἔστι τὸ μὲν εὖρος ἡμερῶν πέντε, τὸ δὲ μῆκος τριάκοντα, καθὰ καὶ τοῖς Ἕλλησιν εἴρηται. Ῥωμαίων δὲ τὴν χώραν μετρησαμένων ἔστιν ὑπὲρ ἑξακισχιλίους σταδίους τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος ἀμφὶ τοὺς χιλίους καὶ διακοσίους.

2. Φασὶ [3] δὲ τὴν μὲν χώραν ἐπώνυμον Ἰλλυριοῦ τοῦ Πολυφήμου γενέσθαι· Πολυφήμῳ γὰρ τῷ Κύκλωπι καὶ Γαλατείᾳ Κελτὸν καὶ Ἰλλυριὸν καὶ Γάλαν παῖδας ὄντας ἐξορμῆσαι Σικελίας, καὶ ἄρξαι τῶν δι᾽ αὐτοὺς Κελτῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατῶν λεγομένων. καὶ τόδε μοι μάλιστα, πολλὰ μυθευόντων ἕτερα πολλῶν, ἀρέσκει. [4] Ἰλλυριῷ δὲ παῖδας Ἐγχέλεα καὶ Αὐταριέα καὶ Δάρδανον καὶ Μαῖδον καὶ Ταύλαντα καὶ Περραιβὸν γενέσθαι, καὶ θυγατέρας Παρθὼ καὶ Δαορθὼ καὶ Δασσαρὼ καὶ ἑτέρας, ὅθεν εἰσὶ Ταυλάντιοί τε καὶ Περραιβοὶ καὶ Ἐγχέλεες καὶ Αὐταριεῖς καὶ Δάρδανοι <καὶ Μαῖδοι> καὶ Παρθηνοὶ καὶ Δασσαρήτιοι καὶ Δάρσιοι. Αὐταριεῖ δὲ αὐτῷ Παννόνιον ἡγοῦνται παῖδα ἢ Παίονα γενέσθαι, καὶ Σκορδίσκον Παίονι καὶ Τριβαλλόν, ὧν ὁμοίως τὰ ἔθνη παρώνυμα εἶναι.

3. Καὶ [5] τάδε μὲν τοῖς ἀρχαιολογοῦσι μεθείσθω, γένη δ᾽ ἔστιν Ἰλλυριῶν, ὡς ἐν τοσῇδε χώρᾳ, πολλά.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLLYRİA

1. Hellenler, Makedonia ile Thrakia'nın ötesindeki Khaonia, Thesprotia ve Istros arasında kalan bölgede yaşayan insanları Illyrialı olarak adlandırırlar. Bu bahsedilen yerler bölgenin uzunluğunu ortaya koymaktadır. Genişliğinden bahsedecek olursak bu bölge, Makedonia ile Thrakia dağlarından Paeonia, Ionia Denizi[36] ve Alplerin eteklerine kadar uzanır. [2] Hellenlere göre genişliği beş, uzunluğu otuz günlük bir yolculukla tamamlanıyordu. Romalılar bölgede bir ölçüm yaptılar ve uzunluğunu altı bin[37], genişliğini ise yaklaşık bin iki yüz *stadion*[38] olarak tespit ettiler.

2. Bölgenin [3] ismini Polyphemos'un oğlu Illyrios'tan aldığı söyleniyor. [Efsaneye göre] Kyklops Polyphemos ile Galateia'nın üç oğlu vardı: Keltos, Illyrios ve Galas. Bunlar Sicilya'dan ayrıldılar ve kendi isimlerini verdikleri Kelt, Illyria ve Galat halklarını yönettiler. Daha pek çok mitolojik anlatı var, ancak bana göre en kabul edilebilir olanı budur. [4] Illyrios'un Enkheleos, Autarieos, Dardanos, Maidos, Taulas ve Perrhaibos isimli oğulları, Partho, Daortho ve Dassaro isimli kızları vardı. Bunlardan Taulantii, Perrhaibi, Enkheleis, Autarieis, Dardani, <Maedi>, Partheni, Dassareti ve Dorsi gibi soylar türedi. Autarieos'un Pannonios ya da Paeon isimli bir oğlu, bu Paeon'un ise Scordiscos ve Triballos isimli oğulları olduğu ve bunlardan aynı isimlerle halklar türediği düşünülmektedir.

3. Fakat [5] şimdi bu meseleleri tarihçilere bırakmalıyım. Böylesine büyük bir bölgede pek çok Illyria halkı yaşıyor. Bunların günümüze kadar kendisinden en çok söz ettirmiş olanları, bölgede geniş bir yer kaplayan, ancak savaşlarla

36 Adriyatik Denizi ile Akdeniz arasında kalan sular.
37 Yaklaşık bin yüz kilometre.
38 Yaklaşık iki yüz yirmi kilometre.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

καὶ περιώνυμα ἔτι νῦν, χώραν νεμόμενα πολλὴν, Σκορδίσκων καὶ Τριβαλλῶν, οἳ ἐς τοσοῦτον ἀλλήλους πολέμῳ διέφθειραν ὡς Τριβαλλῶν εἴ τι ὑπόλοιπον ἦν ἐς Γέτας ὑπὲρ Ἴστρον φυγεῖν, καὶ γένος ἀκμάσαν μέχρι Φιλίππου τε καὶ Ἀλεξάνδρου νῦν ἔρημον καὶ ἀνώνυμον τοῖς τῇδε εἶναι, [6] Σκορδίσκους δὲ ἀσθενεστάτους ἀπὸ τοῦδε γενομένους ὑπὸ Ῥωμαίων ὕστερον ὅμοια παθεῖν καὶ ἐς τὰς νήσους τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ φυγεῖν, σὺν χρόνῳ δέ τινας ἐπανελθεῖν καὶ Παιόνων ἐσχατιαῖς παροικῆσαι· ὅθεν ἔστι καὶ νῦν Σκορδίσκων γένος ἐν Παίοσιν. [7] τῷ δ᾽ αὐτῷ τρόπῳ καὶ Ἀρδιαῖοι τὰ θαλάσσια ὄντες ἄριστοι πρὸς Αὐταριέων ἀρίστων ὄντων τὰ κατὰ γῆν, πολλὰ βλάψαντες αὐτούς, ὅμως ἐφθάρησαν. καὶ ναυτικοὶ μὲν ἐπὶ τοῖς Ἀρδιαίοις ἐγένοντο Λιβυρνοί, γένος ἕτερον Ἰλλυριῶν, οἳ τὸν Ἰόνιον καὶ τὰς νήσους ἐλῄστευον ναυσὶν ὠκείαις τε καὶ κούφαις, ὅθεν ἔτι νῦν Ῥωμαῖοι τὰ κοῦφα καὶ ὀξέα δίκροτα Λιβυρνίδας προσαγορεύουσιν.

4. Αὐταριέας [8] δὲ φασὶν ἐκ θεοβλαβείας Ἀπόλλωνος ἐς ἔσχατον κακοῦ περιελθεῖν. Μολιστόμῳ γὰρ αὐτοὺς καὶ Κελτοῖς τοῖς Κίμβροις λεγομένοις ἐπὶ Δελφοὺς συστρατεῦσαι, καὶ φθαρῆναι μὲν αὐτίκα τοὺς πλέονας αὐτῶν πρὸ ἐπιχειρήσεως, ὑετῶν σφίσι καὶ θυέλλης καὶ πρηστήρων ἐμπεσόντων, ἐπιγενέσθαι δὲ τοῖς ὑποστρέψασιν ἄπειρον βατράχων πλῆθος, οἳ διασαπέντες τὰ νάματα διέφθειραν. [9] καὶ ἐκ τῆς γῆς ἀτμῶν ἀτόπων γενομένων λοιμὸς ἦν Ἰλλυριῶν καὶ φθόρος Αὐταριέων μάλιστα, μέχρι φεύγοντες τὰ οἰκεῖα, καὶ τὸν λοιμὸν σφίσι περιφέροντες, οὐδενὸς αὐτοὺς δεχομένου

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

birbirlerine bir hayli zarar vermiş olan Scordisci ve Triballi halklarıdır. Triballi halkından geri kalanlar, Istros'un ötesindeki Getae halkına sığındılar. Bunlar, Philippos ve Aleksandros zamanına kadar gelişmeyi sürdürdüler, fakat günümüzde soyları tükenmiş ve isimleri bu topraklardan silinmiş durumdadır. [6] Sonrasında Scordisci halkı da bir hayli zayıfladı ve Romalıların elinden benzer sıkıntılar çekti. Bu insanlar da aynı nehrin[39] adacıklarına sığındılar, fakat bazıları zamanla geri döndü ve Paeonia sınırlarına yerleşti. Günümüzde Paeonia'da hâlâ bir Scordisci halkının bulunmasının sebebi budur. [7] Aynı şekilde, deniz üzerinde bir hayli güçlü olan Ardiaei halkı da kara üzerinde daha güçlü olan Autarieis halkı tarafından yıkıma uğratıldı; düşmanlarına çok fazla zarar vermeyi başarmışlardı, ancak felaketten kurtulamadılar. Deniz gücü bakımından Ardiaei halkının hemen ardından gelen bir diğer Illyria halkı olan Liburnia, hafif ve süratli gemilerini kullanarak Ionia Denizi ve adalarında korsanlık faaliyetleri yürüttü. Bundan dolayı Romalılar, kendi hafif ve süratli *birem*elerini[40] "Liburnia Gemisi" olarak adlandırıyorlar.

4. Autarieis [8] halkının, Apollon'un üzerlerine gönderdiği felaket sonucunda büyük bir yıkıma uğradığı anlatılır. Molistomos önderliğindeki Cimbri olarak adlandırılan Keltlerle birlikte Delphoi'a karşı sefere çıkan bu halkın büyük çoğunluğu, saldırı girişiminin hemen öncesinde hayatını kaybetti; şiddetli bir yağmur, fırtına ve kasırga onları alaşağı etmişti.[41] Onlardan geriye kalanlar ise, akarsulara doluşup pis kokular yayan kurbağalar nedeniyle hastalığa yakalandılar. [9] Yerden yükselen zehirli gazlar, Illyria'da, özellikle de Autarieis halkında ölümcül bir salgına yol açtı. Sonunda salgını da yanlarında taşıyarak evlerinden kaçmak zorunda kaldılar. Hastalık korkusu nedeniyle kimse onları kabul etmiyordu.

---

39 Tuna.

40 İki sıra kürek bulunan gemiler.

41 Appianos, hikâyeleri karıştırmış gibi görünüyor. Molistomos, MÖ 310 yılında Autarieis'e karşı bir saldırı gerçekleştirdi. Ayrıca MÖ 279 yılları civarında Delhoi'e yapılan Kelt saldırısı ile Autarieis halkının bir ilişkisi yoktu.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

διὰ τοῦτο τὸ δέος ὑπερῆλθον ὁδὸν ἡμερῶν εἴκοσι καὶ τριῶν, καὶ τὴν Γετῶν ἑλώδη καὶ ἀοίκητον, παρὰ τὸ Βαστερνῶν ἔθνος, ᾤκησαν. [10] Κελτοῖς δὲ ὁ θεὸς τὴν γῆν ἔσεισε καὶ τὰς πόλεις κατήνεγκε· καὶ τὸ κακὸν οὐκ ἔληγε, μέχρι καὶ οἵδε τὰ οἰκεῖα φεύγοντες ἐνέβαλον ἐς Ἰλλυριοὺς τοὺς συναμαρτόντας σφίσιν, ἀσθενεῖς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ γενομένους, καὶ ἐδήωσάν τε τὰ ἐκείνων, καὶ τοῦ λοιμοῦ μετασχόντες ἔφυγον καὶ μέχρι Πυρήνης ἐλεηλάτουν. ἐπιστρέφουσι δ᾽ αὐτοῖς ἐς τὴν ἕω, Ῥωμαῖοι, δεδιότες ὑπὸ μνήμης τῶν προπεπολεμηκότων σφίσι Κελτῶν, μὴ καὶ οἵδε ἐς τὴν Ἰταλίαν ὑπὲρ Ἄλπεις ἐσβάλοιεν, ἀπήντων ἅμα τοῖς ὑπάτοις καὶ πανστρατιᾷ διώλλυντο. [11] καὶ τὸ πάθος τοῦτο Ῥωμαίων μέγα δέος Κελτῶν ἐς ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἐνέβαλε, μέχρι Γάιον Μάριον ἑλόμενοι σφῶν οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγεῖν, ἄρτι Λιβύων τοῖς Νομάσι καὶ Μαυρουσίοις ἐγκρατῶς πεπολεμηκότα, τοὺς Κίμβρους ἐνίκων καὶ πολὺν φόνον αὐτῶν εἰργάσαντο πολλάκις, ὥς μοι περὶ Κελτῶν λέγοντι εἴρηται. οἱ δὲ ἀσθενεῖς τε ἤδη γενόμενοι καὶ πάσης γῆς ἀποκλειόμενοι διὰ τὸ ἀσθενές, ἐς τὰ οἰκεῖα ἐπανῆλθον πολλὰ καὶ δράσαντες καὶ παθόντες.

5. Τοιοῦτον [12] μὲν δὴ τέλος τῆς ἀσεβείας ὁ θεὸς ἐπέθηκεν Ἰλλυριοῖς τε καὶ Κελτοῖς· οὐ μὴν ἀπέσχοντο τῆς ἱεροσυλίας, ἀλλ᾽ αὖθις, ἅμα τοῖς Κελτοῖς, Ἰλλυριῶν οἱ Σκορδίσκοι μάλιστα καὶ Μαῖδοι καὶ Δάρδανοι τὴν Μακεδονίαν ἐπέδραμον ὁμοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν καὶ τὸ Δελφικὸν ἐσύλησαν, πολλοὺς ἀποβαλόντες ὅμως καὶ τότε. [13] Ῥωμαῖοι δ᾽ ἔχοντες ἤδη δεύτερον καὶ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yirmi üç günlük bir yolculuğun ardından Getae bölgesinde ıssız bir bataklığın bulunduğu yere geldiler ve Basternai halkına yakın bir konumda yerleşim yeri kurdular. [10] Keltler ise, tanrının göndermiş olduğu bir depreme maruz kaldı ve şehirleri yerle bir oldu. Kendileriyle birlikte kutsala saygısızlık yapan ve salgın nedeniyle perişan olan Illyrialıların topraklarını işgal edene kadar felaket onların peşini bırakmadı. Illyria topraklarını yakıp yıkarken kendileri de salgına yakalanıp bölgeyi terk etmek zorunda kaldılar ve Pyrenelere kadar yağmacılık yaptılar. Keltler rotalarını doğuya çevirince onlarla yapmış oldukları eski savaşları hatırlayan ve Alpler üzerinden İtalya'nın işgal edileceğinden endişelenen Romalılar, aynı anda iki *consul*ü harekete geçirdiler. Fakat bu *consul*ler, tüm Roma ordusuyla birlikte yok edildiler.[42] [11] Roma'nın başına gelen bu felaket, İtalya'nın tümünde Keltlere karşı büyük bir korkuya neden oldu. Sonunda Romalılar, kısa süre önce Afrika'da Numidialılara ve Mauretanialılara karşı yapılan savaşlarda başarıya ulaşan Gaius Marius'u komutaya getirdiler. Marius, Kelt tarihinde de anlattığım gibi, Cimbri halkına karşı bir zafer kazandı ve onları büyük bir yıkıma uğrattı. Bu yıkım sonucunda zayıf düşmüş olan ve bu nedenle hiçbir bölgeye kabul edilmeyen Cimbri halkı yurda dönüş yoluna girdi. Yolculuk boyunca pek çok zarar gördüler ve çeşitli acılar çektiler.

5. Tanrı, [12] kutsala karşı yaptıkları saygısızlık nedeniyle Illyrialılara ve Keltlere işte bu bedelleri ödetmişti. Fakat onlar tapınak hırsızlığından da geri durmadılar. Keltlerle birlikte bazı Illyrialılar, özellikle de Scordisci, Maedi ve Dardani halkları, hep birlikte Makedonia ile Hellas'ı yeniden işgal ettiler ve Delphoi'daki de dahil olmak üzere pek çok tapınağı yağmaladılar. Fakat bu yaptıklarının sonucunda bir kez daha ağır kayıplar verdiler. [13] İlk karşılaşmalarından itibaren geçen

42 MÖ 105 yılı *consul*lerinden Gnaeus Mallius Maximus ile MÖ 106 yılı *consul*lerinden Quintus Servilius Caepio, MÖ 105 yılında meydana gelen Arausio Savaşı'nda Cimbri ve Teutoni kabileleri tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

τριακοσιοστὸν ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐς Κελτοὺς πείρας, καὶ ἐξ ἐκείνου πολεμοῦντες αὐτοῖς ἐκ διαστημάτων, ἐπιστρατεύουσι τοῖς Ἰλλυριοῖς ἐπὶ τῇδε τῇ ἱεροσυλίᾳ ἡγουμένου Λευκίου Σκιπίωνος, ἤδη τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων προστατοῦντες. καί φασι τοὺς μὲν περιχώρους οὐ συμμαχῆσαι τοῖς ἱεροσύλοις, ἀλλ᾽ ἑκόντας ἐγκαταλιπεῖν τῷ Σκιπίωνι ἀβοηθήτους, μνήμῃ τῶν δι᾽ Αὐταριέας ἐς πάντας Ἰλλυριοὺς συμπεσόντων· [14] Σκιπίωνα δὲ Σκορδίσκους μὲν διαφθεῖραι, καὶ εἴ τι λοιπὸν αὐτῶν ἦν, ἐς τὸν Ἴστρον καὶ τὰς νήσους τοῦ ποταμοῦ μετοικῆσαι φυγόντας, Μαίδοις δὲ καὶ Δαρδανεῦσι συνθέσθαι δωροδοκήσαντα τοῦ ἱεροῦ χρυσίου. καί τις ἔφη τῶν Ἰταλικῶν συγγραφέων ὡς διὰ τοῦτο μάλιστα Ῥωμαίοις πλεόνως μετὰ Λεύκιον τὰ ἐμφύλια ἤκμασε μέχρι μοναρχίας.

6. Καὶ [15] περὶ μὲν τῶν νομιζομένων εἶναι τοῖς Ἕλλησιν Ἰλλυριῶν τοσαῦτά μοι προλελέχθω. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τούσδε καὶ Παίονας ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ Ῥαιτοὺς καὶ Νωρικοὺς καὶ Μυσοὺς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὅσα ἄλλα ὅμορα τούτοις ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἴστρου καταπλέοντι ᾤκηται, διαιροῦσι μὲν ὁμοίως τοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ Ἑλλήνων, καὶ καλοῦσι τοῖς ἰδίοις ἑκάστους ὀνόμασι, καινῇ δὲ πάντας Ἰλλυρίδα ἡγοῦνται, [16] ὅθεν μὲν ἀρξάμενοι τῆσδε τῆς δόξης, οὐκ ἔσχον εὑρεῖν, χρώμενοι δ᾽ αὐτῇ καὶ νῦν, ὅπου καὶ τὸ τέλος τῶνδε τῶν ἐθνῶν, ἀπὸ ἀνίσχοντος Ἴστρου μέχρι τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, ὑφ᾽ ἓν ἐκμισθοῦσι καὶ Ἰλλυρικὸν τέλος προσαγορεύουσιν. ὅπως δὲ αὐτοὺς ὑπηγάγοντο Ῥωμαῖοι, ὡμολόγησα μὲν καὶ περὶ Κρήτης λέγων οὐχ εὑρεῖν τὰς ἀκριβεῖς τῶν πολέμων ἀρχάς τε καὶ προφάσεις, καὶ ἐς τοῦτο τοὺς δυναμένους τι πλέον εἰπεῖν παρεκάλουν· ὅσα δ᾽ αὐτὸς ἔγνων, ἀναγράψω.

7. Ἄγρων [17] ἦν βασιλεὺς Ἰλλυριῶν μέρους ἀμφὶ τὸν κόλπον τῆς θαλάσσης τὸν Ἰόνιον, ὃν δὴ καὶ Πύρρος ὁ τῆς Ἠπείρου βασιλεὺς κατεῖχε καὶ οἱ τὰ Πύρρου διαδεξάμενοι.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

üç yüz iki yıl boyunca Keltlerle aralıklarla savaşmış ve artık hem Makedonia'da hem de Hellas'ta hâkimiyet kurmuş olan Romalılar, Lucius Scipio'nun[43] komutasına bir ordu verdiler ve tapınak hırsızlığı yapan Illyrialılara karşı bir sefer başlattılar. Bölge sakinlerinin tapınak soyguncularına herhangi bir yardımda bulunmadığı ve Autarieis halkı yüzünden tüm Illyria'nın başına gelen felaketleri anımsayarak onları gönüllü olarak Scipio'ya terk ettiği söyleniyor. [14] Sonuç olarak Scipio, Scordisci halkını yok etti. Onlardan hayatta kalmayı başaranlar, kaçıp Istros ve adacıklarına yerleştiler. Scipio daha sonra Maedi ve Dardani halkları ile tapınak altını karşılığında bir anlaşma yaptı. Romalı yazarlardan birinin söylediğine göre, Lucius Scipio'dan monarşi yönetimine kadar giden süreçte Roma'da iç savaşların artmasının başlıca sebebi buydu.

6. Hellenlerin, [15] Illyrialı olarak kabul ettiği halklar hakkında bahsedeceklerim bunlardır. Romalılar bunlara ek olarak Paeonia, Rhaeti ve Norici halklarının yanı sıra, Avrupa Mysialılarını ve Istros'un akış yönüne göre sağ kısımda yaşayanları da Illyrialı olarak sayarlar. Tıpkı Hellen halklarına yaptıkları gibi onları da birbirlerinden ayırır ve her birini kendi ismiyle çağırırlar, ancak hepsini Illyrialı olarak kabul ederler. [16] Bu düşüncenin nereden geldiğini bulamadım, ancak günümüzde hâlâ geçerliliğini sürdürdüğünü biliyorum. Zira Istros'un kaynağından Karadeniz'e kadar uzanan tüm halklar için tek bir vergi dayatıyor ve bunu "Illyria Vergisi" olarak tanımlıyorlar. Romalıların bu halkları nasıl boyunduruk altına aldığını, savaşların başlangıç sebeplerini ve Romalıların motivasyonunun ne olduğunu, Girit üzerine yazarken net bir şekilde açıklayamadığımı itiraf etmiş ve daha fazlasını ekleyebilecek olanları bunu yapmaya davet etmiştim. Ben şimdi kendi öğrendiklerimi yazıya geçireceğim.

7. Agron, [17] Akdeniz'de Ionia Körfezi boyunca uzanan kıyı bölümünde yaşayan Illyria halklarının kralıydı ve bu bölge Pyyrhos ile onun ardından gelen halefleri tarafından

43 MÖ 83 yılı *consul*lerinden Lucius Cornelius Scipio Asiaticus. Scipio Asiagenes olarak da biliniyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ἄγρων δ᾽ ἔμπαλιν τῆς τε Ἠπείρου τινὰ καὶ Κόρκυραν ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ Ἐπίδαμνον καὶ Φάρον καταλαβὼν ἔμφρουρα εἶχεν. ἐπιπλέοντος δ᾽ αὐτοῦ καὶ τὸν ἄλλον Ἰόνιον, νῆσος, ᾗ ὄνομα Ἴσσα, ἐπὶ Ῥωμαίους κατέφυγεν. [18] οἱ δὲ πρέσβεις τοῖς Ἰσσίοις συνέπεμψαν, εἰσομένους τὰ Ἄγρωνος ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα. τοῖς δὲ πρέσβεσιν ἔτι προσπλέουσιν ἐπαναχθέντες Ἰλλυρικοὶ λέμβοι τῶν μὲν Ἰσσίων πρεσβευτὴν Κλεέμπορον, τῶν δὲ Ῥωμαίων Κορογκάνιον ἀναιροῦσιν· [19] οἱ δὲ λοιποὶ διέδρασαν αὐτούς. καὶ ἐπὶ τῷδε Ῥωμαίων ἐπ᾽ Ἰλλυριοὺς ναυσὶν ὁμοῦ καὶ πεζῷ στρατευόντων, Ἄγρων μὲν ἐπὶ παιδίῳ σμικρῷ, Πίννῃ ὄνομα, ἀποθνήσκει, τῇ γυναικὶ τὴν ἀρχὴν ἐπιτροπεύειν τῷ παιδὶ παραδούς, καίπερ οὐκ οὔσῃ μητρὶ τοῦ παιδίου, Δημήτριος δ᾽ ὁ Φάρου ἡγούμενος Ἄγρωνι (Φάρου τε γὰρ αὐτῆς ἦρχε, καὶ ἐπὶ τῇδε Κορκύρας) παρέδωκεν ἅμφω Ῥωμαίοις ἐπιπλέουσιν ἐκ προδοσίας. οἱ δ᾽ ἐπὶ ταύταις Ἐπίδαμνον ἐς φιλίαν ὑπηγάγοντο, καὶ τοῖς Ἰσσίοις καὶ Ἐπιδαμνίοις πολιορκουμένοις ὑπὸ Ἰλλυριῶν ἐς ἐπικουρίαν ἔπλεον. [20] Ἰλλυριοὶ μὲν δὴ τὰς πολιορκίας λύσαντες ἀνεχώρουν, καί τινες αὐτῶν ἐς Ῥωμαίους, οἱ Ἀτιντανοὶ λεγόμενοι, μετετίθεντο. μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Ἄγρωνος γυνὴ πρέσβεις ἐς Ῥώμην ἔπεμψε τά τε αἰχμάλωτα ἀποδιδόντας αὐτοῖς καὶ τοὺς αὐτομόλους ἄγοντας, καὶ ἐδεῖτο συγγνώμης τυχεῖν τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἑαυτῆς ἀλλ᾽ ἐπὶ Ἄγρωνος γενομένων. [21] οἱ δὲ ἀπεκρίναντο Κόρκυραν μὲν καὶ Φάρον καὶ Ἴσσαν καὶ Ἐπίδαμνον καὶ Ἰλλυριῶν τοὺς Ἀτιντανοὺς ἤδη Ῥωμαίων ὑπηκόους εἶναι, Πίννην δὲ τὴν ἄλλην Ἄγρωνος ἀρχὴν ἔχειν καὶ φίλον εἶναι Ῥωμαίοις, ἣν ἀπέχηταί τε τῶν προλελεγμένων, καὶ τὴν Λίσσον μὴ παραπλέωσιν Ἰλλυρικοὶ λέμβοι δυοῖν πλείονες, καὶ τούτοιν δὲ ἀνόπλοιν.

8. Ἡ [22] μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐδέχετο, καὶ γίγνονται Ῥωμαίοις αἵδε πρῶται πρὸς Ἰλλυριοὺς πεῖραί τε καὶ συνθῆκαι·

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

kontrol ediliyordu. Agron onlara karşı harekete geçerek Epirus'un bir bölümünün yanı sıra, Kerkyra, Epidamnos ve Pharos'u ele geçirip buralara garnizonlarını yerleştirdi. Ionia Denizi'nin geri kalanına karşı yelken açınca Issa isimli bir ada Romalıların yardımına sığındı. [18] Romalılar, Issalılarla birlikte kendi elçilerini de gönderdiler ve Agron'un kendilerine ne gibi suçlamalarda bulunduğunu öğrenmek istediler. Fakat heyet deniz yolculuğu esnasında Illyria gemilerinin saldırısına uğradı ve Issa elçilerinden Kleemporos ile Roma elçisi Coruncanius öldürüldü. [19] Geriye kalanlar ise kaçıp kurtulmayı başardı. Romalılar bu olay üzerine Illyria'ya hem denizden hem de karadan askerî sefer düzenlediler. Arkasında Pinnes isimli küçük bir erkek çocuk bırakarak hayatını kaybetmiş olan Agron, krallığın yönetimini çocuğunun annesi olmamasına rağmen karısına[44] bırakmıştı. Agron'un Pharos'taki valisi olan (aynı zamanda Kerkyra'yı da elinde tutan) Demetrios, ihanete başvurarak bu iki bölgeyi de Roma donanmasına teslim etti. Romalılar, daha sonra Epidamnos halkı ile bir dostluk kurdu ve Illyrialılar tarafından kuşatma altına alındığında Issa ile Epidamnos halklarına yardım etmek üzere yelken açtı. [20] Bunun üzerine Illyrialılar kuşatmadan vazgeçip geri çekildiler. Bu dönemde Atintani olarak adlandırılan bazı halklar, Romalıların tarafına geçti. Bu olayların ardından Agron'un karısı [Teuta], elinde tuttuğu esirleri ve kaçakları teslim etmek üzere Roma'ya elçiler gönderdi. Kendi yönetimi altında değil de Agron zamanında yaşanan hadiseler için Romalılardan af talep etti. [21] Romalılar Kerkyra, Pharos, Issa, Epidamnos ve Illyrialı Atintani halklarının artık Roma tebaası olduğunu bildirdiler. Ayrıca Pinnes'in, bu bahsedilen yerlerden uzak durup iki silahsız Illyria gemisi haricinde Lissos'tan öteye yelken açmadığı takdirde babasının krallığının geri kalanını elinde tutabileceğini ve Romalıların dostu olabileceğini eklediler.

8. Agron'un [22] karısı tüm şartları kabul etti. Böylece Romalılar ile Illyrialılar arasında ilk karşılaşma son bulmuş, ilk

44 Teuta.

Ῥωμαῖοι δ᾽ ἐπ᾽ αὐταῖς Κόρκυραν μὲν καὶ Ἀπολλωνίαν ἀφῆκαν ἐλευθέρας, Δημητρίῳ δ᾽ ἔστιν ἃ χωρία μισθὸν ἔδοσαν τῆς προδοσίας, ἐπειπόντες ὅτι ἐν τοσῷδε διδόασι, τὴν ἀπιστίαν ἄρα τοῦ ἀνδρὸς ὑφορώμενοι. ἡ δὴ καὶ ἦρξεν αὐτοῦ μετ᾽ ὀλίγον· [23] Ῥωμαίων γὰρ Κελτοῖς ἐπὶ τριετὲς τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἠριδανὸν οὖσι πολεμούντων, ὁ Δημήτριος ὡς ὄντων ἐν ἀσχολίᾳ τὴν θάλασσαν ἐλήζετο, καὶ Ἴστρους ἔθνος ἕτερον Ἰλλυριῶν ἐς τοῦτο προσελάμβανε, καὶ τοὺς Ἀτιντανοὺς ἀπὸ Ῥωμαίων ἀφίστη. οἱ δέ, ἐπεὶ τὰ Κελτῶν διετέθειτο, εὐθὺς μὲν ἐπιπλεύσαντες αἱροῦσι τοὺς λῃστάς, ἐς νεώτα δὲ ἐστράτευον ἐπὶ Δημήτριον καὶ Ἰλλυριῶν τοὺς συναμαρτόντας αὐτῷ. [24] Δημήτριον μὲν δὴ πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνων βασιλέα φυγόντα καὶ αὖθις ἐπιόντα καὶ λῃστεύοντα τὸν Ἰόνιον κτείνουσι, καὶ τὴν πατρίδα αὐτῷ Φάρον συναμαρτοῦσαν ἐπικατέσκαψαν, Ἰλλυριῶν δ᾽ ἐφείσαντο διὰ Πίννην αὖθις δεηθέντα. καὶ δεύτεραι πεῖραί τε καὶ συνθῆκαι πρὸς Ἰλλυριοὺς αὐτοῖς ἐγίγνοντο.

9. Τὰ [25] λοιπὰ δ᾽ οὔτι μοι πάντα χρόνῳ καὶ τάξει μᾶλλον ἢ κατὰ ἔθνος Ἰλλυριῶν ἕκαστον, ὅσα ηὗρον, συγγέγραπται. Ῥωμαῖοι Μακεδόσιν ἐπολέμουν, καὶ Περσεὺς ἦν ἤδη Μακεδόνων βασιλεὺς μετὰ Φίλιππον· Περσεῖ δὲ Γένθιος Ἰλλυριῶν ἑτέρων βασιλεὺς ἐπὶ χρήμασι συνεμάχει, καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίων Ἰλλυριοὺς ἐνέβαλε, καὶ πρέσβεις Ῥωμαίων πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας ἔδησεν, αἰτιώμενος οὐ πρέσβεις ἀλλὰ κατασκόπους ἐλθεῖν. [26] Ἀνίκιος δὲ Ῥωμαίων στρατηγὸς λέμβους τε τοῦ Γενθίου

anlaşma yapılmış oldu.[45] Bu anlaşmanın ardından Romalılar, Kerkyra ile Apollonia'yı bağımsız kıldılar. Demetrios'u ihanetinden dolayı bazı kaleler ile ödüllendirdiler, ancak bunun şartlı bir ödül olduğunu çünkü güvenilmez bir adam olarak ona şüpheyle yaklaştıklarını belirttiler. Demetrios çok geçmeden Romalıların bu tutumunu haklı çıkardı: [23] Romalıların, Eridanus[46] civarında yaşayan Keltlere karşı üç yıl boyunca savaştığı dönemde[47] onların meşgul olduğunu gören Demetrios, korsan seferleri düzenlemeye başladı. Bir başka Illyria halkı olan Istria'yı da bu işlere dahil etti ve Atintani halkını Roma'dan ayırdı. Keltlerle bir anlaşma yapan Romalılar, derhâl korsanlara karşı yelken açtılar ve onları etkisiz hâle getirdiler. Ertesi yıl, Demetrios ile onun Illyrialı suç ortaklarına karşı bir sefer başlattılar.[48] [24] Makedonia kralı Philippos'a sığınan Demetrios, bir süre sonra geri döndü ve Ionia Denizi'nde korsanlık faaliyetlerine devam etti. Bunun üzerine Romalılar onu öldürdüler ve işlediği suçlara destek veren vatanı Pharos'u yok ettiler. Öte yandan Illyrialılar, Pinnes'in ricası üzerine bir kez daha affedildiler. Böylece Roma ile Illyria arasındaki ikinci savaş sona ermiş, ikinci anlaşma yapılmış oldu.

9. Illyria [25] ile ilgili geriye kalan diğer tüm şeyleri kronolojik sıraya göre değil, hakkında bilgi edindiğim her bir Illyria halkını ayrı ayrı ele almak suretiyle yazıya geçirdim. Romalılar, Makedonia ile savaş hâlindeydi. Bu dönemde Makedonia'nın kralı, Philippos'un halefi olan Perseus'tu.[49] Illyrialıların kralı Genthius, para karşılığında Perseus ile ittifak kurdu ve Romalıların yanında yer almayı tercih eden Illyria halklarına karşı bir saldırı düzenledi. Bir süre sonra huzuruna gelen Roma elçilerini, elçilik için değil casusluk yapmak için geldiklerini öne sürerek zincire vurdu. [26] Romalıların komutanı Anicius, düzenlediği bir deniz seferiyle Genthius'un

45 MÖ 228.
46 Po Nehri.
47 MÖ 225-222.
48 MÖ 219.
49 MÖ 169.

τινὰς εἶλεν ἐπιπλεύσας, καὶ κατὰ γῆν αὐτῷ συνενεχθεὶς ἐκράτει τὴν μάχην, καὶ συνέκλεισεν ἔς τι χωρίον, ὅθεν αὐτῷ δεομένῳ ὁ μὲν Ἀνίκιος ἐκέλευσε Ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἐπιτρέψαι, ὁ δ᾽ ἐς βουλὴν ἤτησε τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἔλαβεν. ἐν δὲ ταύταις τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀνίκιον μετατιθεμένων ἠξίωσεν ἐντυχεῖν τῷ Ἀνικίῳ, καὶ γονυπετὴς ἐδεῖτο αὐτοῦ πάνυ αἰσχρῶς. [27] ὁ δὲ αὐτὸν ἐπιθαρρύνων κατεπτηχότα ἀνίστη, καὶ καλέσας ἐπὶ ἑστίασιν, ἀπιόντα ἀπὸ τοῦ δείπνου προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις ἐς φυλακὴν ἐμβαλεῖν. καὶ τόνδε μὲν ἐς θρίαμβον ἅμα τοῖς παισὶν ὁ Ἀνίκιος ἐς Ῥώμην ἤγαγε, καὶ ὁ Γενθίου πόλεμος ἅπας εἴκοσιν ἡμέραις ἐπεπολέμητο· [28] ἑβδομήκοντα δ᾽ αὐτοῦ πόλεις οὔσας Αἰμίλιος Παῦλος ὁ τὸν Περσέα ἑλών, τῆς βουλῆς ἐπιστειλάσης ἐν ἀπορρήτῳ, ἐς Ῥώμην παρώδευεν ἐπίτηδες, καὶ δεδιόσιν αὐτοῖς ὑπέσχετο συγγνώσεσθαι τῶν γεγονότων, ἐὰν ὅσον ἔχουσιν ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον ἐσενέγκωσιν. ὑποδεξαμένων δ᾽ ἐκείνων συνέπεμπεν αὐτοῖς τοῦ στρατοῦ μέρος ἐς πόλιν ἑκάστην, ὁρίσας ἡμέραν τοῖς στρατηγοῦσι τοῦ στρατοῦ πᾶσι τὴν αὐτήν, καὶ ἐντειλάμενος ἅμα ἕῳ κηρύσσειν ἕκαστον ἐν ἑκάστῃ πόλει τρισὶν ὥραις ἐς τὴν ἀγορὰν τὰ χρήματα φέρειν, συνενεγκόντων δὲ τὰ λοιπὰ διαρπάσαι.

10. Οὕτω [29] μὲν ὁ Παῦλος ἑβδομήκοντα πόλεις διήρπασεν ὥρᾳ μιᾷ· Ἀρδεῖοι δὲ καὶ Παλάριοι, γένη ἕτερα Ἰλλυριῶν, τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους Ἰλλυρίδα ἐδῄουν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δι᾽ ἀσχολίαν πρέσβεις ἔπεμψαν ἐπιπλήξοντας αὐτοῖς. οὐ μεταθεμένων δὲ ἐκείνων ἐστράτευον ἐπ᾽ αὐτοὺς μυρίοις πεζοῖς καὶ ἱππεῦσιν ἑξακοσιοις. οἱ δὲ πυθόμενοι, καὶ ἔτι ὄντες ἀπαράσκευοι, πρέσβεις

birkaç kadırgasını ele geçirdi.[50] Ardından onu kara savaşında da mağlup etti ve bir kaleye kapattı. Genthius burada bir görüşme yapmak için yalvardı, ancak Anicius ona Romalılara teslim olmasını emretti. Genthius düşünmek için üç gün süre istedi ve bu isteği kabul edildi. Bu arada Genthius'un tebaası da taraf değiştirmiş ve Anicius'un safına geçmişti. Genthius, Anicius'tan bir görüşme daha talep etti. İsteği kabul görünce dizlerinin üzerine çöktü ve utanç verici bir şekilde af talep etti. [27] Anicius, yerde yatan düşmanını cesaretlendirerek ayağa kaldırdı ve akşam yemeğine davet etti. Fakat yemekten ayrılırken görevlilerine onu zincire vurmalarını emretti. Daha sonra hem onu hem de oğullarını Roma'daki zafer alayında sergiledi. Böylece Genthius'a karşı yapılan tüm savaş yirmi gün içinde tamamlanmış oldu. [28] Bu arada Perseus'u mağlup etmiş ve Roma'ya dönüş yoluna girmiş olan Aemilius Paullus, *senatus* tarafından gönderilen gizli emirlere uyarak Genthius'un kontrolü altındaki yetmiş kasabaya karşı harekete geçti. Kasabalar bir hayli tedirgin olmuştu, fakat Paullus, sahip oldukları tüm altınları ve gümüşleri teslim ederlerse yaşananlar için onları bağışlayacağına dair tahhüt verdi. Kasabalar bu şartı kabul ettikten sonra Paullus her birine askerî birlikler gönderdi ve tüm birlik komutanlarına, kasabalardaki herkesin paralarını foruma taşımaları için üç günlük süreleri olduğunu duyurmalarını emretti. Paralar toplandı, geriye kalanlar yağmalandı.

10. Böylece [29] Paullus, tek bir saat içinde yetmiş şehri yağmalamış oldu. Diğer iki Illyria halkı Ardiaei ile Palarii, Illyria'nın Roma kontrolü altında olan bölümüne bir baskın düzenledi. Bu dönemde başka işlerle meşgul olan Romalılar, onları azarlamak için elçiler göndermekten başka bir şey yapmadılar. Fakat Illyrialılar bu elçileri kabul etmeyince Romalılar, on bin piyade ve bin altı yüz süvariden oluşan bir askerî sefer düzenlemeye karar verdiler. Bunun haberini alan Illyrialılar, henüz savaşa hazır olmadıkları için karar değiştirip elçi

50 Lucius Anicius Gallus, MÖ 168 yılında Genthius'u mağlup ettiğinde *praetor* olarak görev yapıyordu.

ἔπεμψαν μεταγιγνώσκοντες καὶ δεόμενοι. καὶ ἡ βουλὴ τὰς βλάβας αὐτοῖς ἐκέλευσεν ἀποδοῦναι τοῖς ἠδικημένοις. οὐκ ἀποδιδόντων δὲ ἐστράτευεν ἐπ᾽ αὐτοὺς Φούλβιος Φλάκκος. καὶ ὁ πόλεμος ἄρα μέχρι καταδρομῆς ἔληξε μόνης. οὐ γὰρ ηὗρον αὐτοῦ τέλος ἀκριβές. [30] Ἰάποσι δὲ τοῖς ἐντὸς Ἄλπεων ἐπολέμησε μὲν Σεμπρώνιος ὁ Τουδιτανὸς ἐπίκλην, <ἐπολέμησε δὲ> καὶ Πανδούσας Τιβέριος. καὶ ἐοίκασιν οἱ Ἰάποδες αὐτοῖς ὑπακοῦσαι, ἐοίκασι δὲ καὶ Σεγεστανοὶ Λευκίῳ Κόττᾳ καὶ Μετέλλῳ, ἀμφότεροι δ᾽ οὐ πολὺ ὕστερον ἀποστῆναι.

11. Δαλμάται [31] δέ, Ἰλλυριῶν ἕτερον γένος, Ἰλλυριοὺς τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίοις κατέθεον, καὶ πρέσβεις ἀφικομένους περὶ τοῦδε Ῥωμαίων οὐ προσίεντο. στρατεύουσιν οὖν ἐπ᾽ αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, Μαρκίου Φίγλου σφῶν ὑπατεύοντός τε καὶ ἐς τὸν πόλεμον ἡγουμένου. οἱ δὲ ἄρτι τοῦ Φίγλου παραστρατοπεδεύοντος τὰς φυλακὰς ἐνίκων ἐπίδραμόντες, καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου κατήραξαν ἐς πεδίον πρανές, μέχρι ἐπὶ Νάρωνα ποταμὸν ἧκεν ὑποφεύγων. [32] ὡς δὲ οἱ μὲν ἀνεχώρουν, ἀρχὴ δὲ χειμῶνος ἦν, ὁ Φίγλος ἐλπίσας αὐτοῖς ἀδοκήτως ἐπιπεσεῖσθαι συνερρυηκότας ηὗρεν ἐκ τῶν πόλεων πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτοῦ. καὶ συνήλασεν ὅμως ἐς πόλιν Δελμίνιον, ὅθεν ἄρα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῖς ἐς Δελματέας, εἶτα Δαλμάτας ἐτράπη. οὐδὲν δὲ πρὸς ἐχυρὰν πόλιν ἐξ ἐφόδου δυνάμενος, οὐδὲ μηχανήμασιν ἔχων χρῆσθαι διὰ τὸ ὕψος, ᾕρει τὰς ἄλλας ἐπιθέων,

gönderdiler ve af talep ettiler. *Senatus* onlara, zarara uğrattıkları insanlar için tazminat ödemelerine yönelik bir emir gönderdi, ancak Illyrialılar bu emri yerine getirmeyince Fulvius Flaccus[51] onlara karşı bir askerî sefer düzenledi. Bu savaşın tek bir saldırıyla son bulduğunu düşünüyorum, zira savaşın sonuna dair detaylı bir bilgi edinemedim. [30] Sonraki bir zamanda Sempronius Tuditanus ile Tiberius Pandusa, Alplerin iç tarafında yaşayan Iapodes halkıyla <savaştı>.[52] Bu savaşın sonucunda, tıpkı Segestani halkının Lucius Cotta ile Metellus'a boyun eğdiği gibi, Iapodes halkı da Roma komutanlarına boyun eğmek zorunda kaldı. Fakat bundan kısa bir süre sonra her iki halk da isyan başlattı.

11. Bir [31] diğer Illyria halkı olan Dalmatae de Roma Illyria'sına bir baskın düzenledi ve daha sonra olayı soruşturmak üzere gönderilmiş olan Roma elçilerini geri çevirdi. Bunun üzerine Romalılar, *consul* Marcius Figulus[53] önderliğinde bir askerî sefer düzenlediler. Figulus kampını düşmana yakın bir mevkide kurmuş olduğu esnada, Dalmatae halkı saldırıya geçti ve Romalı muhafızları yenilgiye uğrattı. Ardından Figulus'u kampından uzaklaştırıp ovaya doğru sürdü ve Neretva Nehri'ne varıncaya kadar kovaladı. [32] Kış mevsiminin başlamasıyla Dalmatae halkı geri dönüş yoluna girdi. Figulus bu esnada beklenmedik bir saldırı düzenlemeyi amaçladı. Fakat onlara yaklaşmasıyla birlikte, kasabalarından gelip bir araya toplandıklarını gördü. Yine de onları Delminium kasabasına kadar sürmeyi başardı. Bu nedenle bölgedeki Illyrialılar o dönemde Delmatae olarak adlandırıldı, ancak daha sonra yeniden Dalmatae olarak değiştirildi. Figulus, oldukça iyi bir şekilde tahkim edilmiş bu kasabaya karşı herhangi bir başarı elde edemedi. Yüksekliğinden dolayı kuşatma makinelerini de kullanamamıştı. Kasabada toplanan kalabalığın artmasıyla da yüzünü insan sayısının daha az olduğu diğer kasabalara çevirdi ve hepsini ele geçirdi. Daha sonra geri döndü

51 MÖ 135 yılı *consul*lerinden Servilius Fulvius Flaccus.
52 MÖ 129.
53 MÖ 156 yılı *consul*lerinden Gaius Marcius Figullus.

ἐρημοτέρας ἀνδρῶν ὑπὸ τῆς ἐς τὸ Δελμίνιον συνόδου γενομένας. εἶτα διπήχεας κορύνας πίσσῃ καὶ θείῳ καὶ στυππίῳ περιβαλὼν ἐς τὸ Δελμίνιον ἐκ καταπελτῶν ἐσφενδόνα. αἱ δ᾽ ὑπὸ τῆς ῥύμης ἐξεκαίοντο, καὶ φερόμεναι καθάπερ λαμπάδες ὅπου τύχοιεν ἐνεπίμπρασαν, ἕως πολλὰ μὲν κατεπρήσθη, καὶ τέλος ἄρα τοῦτο ἦν τότε Φίγλῳ τοῦ Δαλματῶν πολέμου. [33] χρόνῳ δ᾽ ὕστερον Καικίλιος Μέτελλος ὑπατεύων οὐδὲν ἀδικοῦσι τοῖς Δαλμάταις ἐψηφίσατο πολεμεῖν ἐπιθυμίᾳ θριάμβου, καὶ δεχομένων αὐτὸν ἐκείνων ὡς φίλον διεχείμασε παρ᾽ αὐτοῖς ἐν Σαλώνῃ πόλει, καὶ ἐς Ῥώμην ἐπανῆλθε καὶ ἐθριάμβευσεν.

12. Τοῦ [34] δὲ Καίσαρος ἡγουμένου Κελτῶν, οἱ Δαλμάται οἵδε, καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἰλλυριῶν τότε μάλιστα διηυτύχουν, Λιβυρνούς, ἕτερον ἔθνος Ἰλλυριῶν, Πρωμόναν πόλιν ἀφείλοντο· οἱ δὲ σφᾶς Ῥωμαίοις ἐπιτρέποντες ἐπὶ τὸν Καίσαρα ἐγγὺς ὄντα κατέφευγον. ὁ δὲ ἔπεμψε μέν, καὶ προηγόρευσε τοῖς ἔχουσι τὴν Πρωμόναν ἀποδοῦναι τοῖς Λιβυρνοῖς· οὐ φροντισάντων δὲ ἐκείνων τέλος ἔπεμψε στρατὸν πολὺν, οὓς ἅπαντας ἔκτειναν οἱ Ἰλλυριοί. καὶ ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐπεξῆλθεν· οὐ γὰρ ἦν οἱ σχολὴ τότε στασιάζοντι πρὸς Πομπήιον. [35] ἐκραγείσης δὲ ἐς πόλεμον τῆς στάσεως ὁ μὲν Καῖσαρ μεθ᾽ ὅσων εἶχεν ἐκ Βρεντεσίου χειμῶνος μέσου τὸν Ἰόνιον ἐπέρα καὶ Πομπηίῳ κατὰ Μακεδονίαν ἐπολέμει, τοῦ δ᾽ ἄλλου στρατοῦ τὸν μὲν Ἀντώνιος ἐς τὴν Μακεδονίαν ἦγε τῷ Καίσαρι, περῶν καὶ ὅδε τὸν Ἰόνιον χειμῶνος ἄκρου,

ve keten, zift ve kükürtle kapladığı yaklaşık bir buçuk metre uzunluğundaki tahta parçalarını mancınıkları kullanarak Delminium'a fırlattı. Rüzgârın etkisiyle alev alan tahta parçaları, havada tıpkı bir meşale gibi süzülerek düştükleri her yerde yangına neden oldu. Sonunda kasabanın büyük bir bölümü alevler altında kalmıştı. Bu olay, Figulus'un Dalmatae halkına karşı yürüttüğü savaşın sonunu getirdi. [33] Sonraki bir dönemde, Caecilius Metellus'un *consul*lüğünde, Dalmatae halkına karşı bir sefer başlatma kararı alındı.[54] Aslında Dalmatae halkı herhangi bir yanlış yapmamıştı, fakat Metellus bir zafer alayı peşindeydi. Dalmatae halkı tarafından dostça karşılanan Metellus, kış mevsimini onlarla birlikte Salona kasabasında geçirdi ve daha sonra Roma'ya dönerek bir zafer alayı düzenledi.

12. Caesar'ın [34] Galya'da görev yaptığı dönemlerde[55] bir hayli müreffeh durumda olan bu Dalmatae ve diğer Illyria halkları, bir diğer Illyria halkı olan Liburnia'nın kontrolü altındaki Promona kasabasını ele geçirdiler. Bunun üzerine Liburnia halkı, Romalılara sığınmak üzere yakınlarda bulunan Caesar'ın yanına kaçtı. Caesar, Promona'yı ele geçirenlere, kasabayı Liburnia halkına teslim etmeleri için bir emir gönderdi, fakat diğerleri bunu yapmayı reddedince onlara karşı büyük bir kuvveti harekete geçirdi. Illyrialılar üzerlerine gönderilen bu büyük kuvveti tamamıyla yok ettiler. Caesar bu meselenin üzerine daha fazla gitmedi; zira o dönemde Pompeius ile bir iç çekişme yaşadığı için bu konuyla ilgilenecek vakti yoktu. [35] Bu iç çekişmenin bir savaşa dönüşmesiyle birlikte Caesar, emri altındaki tüm askerlerle birlikte kış mevsiminin ortasında Brundisium'dan Ionia Körfezi'ne geçti[56] ve Pompeius'a karşı Makedonia'da bir sefer başlattı. Bu sırada Antonius[57], Makedonia'da bulunan Caesar'ın yanına bir başka kuvvet daha getirdi; o da aynı şekilde kışın en sert şekilde yaşan-

54 MÖ 119.
55 MÖ 58.
56 MÖ 48.
57 Marcus Antonius.

σπείρας δὲ πεζοῦ πεντεκαίδεκα καὶ τρισχιλίους ἱππέας Γαβίνιος ἦγεν αὐτῷ διὰ τῆς Ἰλλυρίδος, περιοδεύων τὸν Ἰόνιον. [36] οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ φόβῳ τῶν οὐ πρὸ πολλοῦ γεγονότων ἐς Καίσαρα, τὴν νίκην αὐτοῦ νομίζοντες ὄλεθρον γενήσεσθαι ἑαυτοῖς, κτείνουσι πάντα τὸν ὑπὸ τῷ Γαβινίῳ στρατὸν ἐπιδραμόντες, χωρὶς αὐτοῦ Γαβινίου καὶ ὀλίγων διαφυγόντων. καὶ ἐς χρήματα τότε μάλιστα καὶ τὴν ἄλλην ἰσχὺν ἐκ τοσῶνδε λαφύρων ἔστησαν.

13. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἠσχολεῖτο μὲν ὑπ᾽ ἀνάγκης ἐς Πομπήιον, καὶ Πομπηίου καθαιρεθέντος ἐς τὰ ὑπόλοιπα τῆς ἐκείνου στάσεως πολυμερῆ γενόμενα, καταστησάμενος δὲ πάντα ἐπανῆλθεν ἐς Ῥώμην, καὶ ἐστράτευεν ἐπὶ Γέτας τε καὶ Παρθυαίους. [37] ἔδεισαν οὖν οἱ Ἰλλυριοὶ μὴ ἐν ὁδῷ σφίσιν οὖσιν ἐπιθοῖτο, καὶ πρέσβεις πέμψαντες ἐς Ῥώμην ᾔτουν τε συγγνώμην τῶν γεγονότων καὶ ἐς φίλιαν ἑαυτοὺς καὶ συμμαχίαν ἐδίδοσαν, ὡς περὶ ἔθνους ἀλκίμου μάλιστα σεμνολογούμενοι. ὁ δὲ ἐπειγόμενος ἄρα ἐς Παρθυαίους σεμνότερον ὅμως αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, φίλους μὲν οὐ θήσεσθαι τοὺς τοιαῦτα δεδρακότας, συγγνώσεσθαι δέ, εἰ φόρους ὑποσταῖεν καὶ ὅμηρα δοῖεν. [38] ὑπισχνουμένων δὲ ἐς ἀμφότερα αὐτῶν Οὐατίνιον ἔπεμψε σὺν στρατοῦ τέλεσι τρισὶ καὶ ἱππεῦσι πολλοῖς, φόρους τε ὀλίγους τάξοντα αὐτοῖς καὶ τὰ ὅμηρα ληψόμενον. ἀναιρεθέντος δὲ τοῦ Καίσαρος, ἡγούμενοι τὴν Ῥωμαίων ἰσχὺν ἐν τῷ Καίσαρι γεγονέναι τε καὶ διεφθάρθαι, οὐδὲν ἔτι τοῦ Οὐατινίου κατήκουον, οὔτε ἐς τοὺς φόρους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα, βιάζεσθαι δὲ ἐγχειροῦντος

dığı bir dönemde Ionia Denizi'ni geçmişti. Daha sonra Gabinius da[58] Ionia Denizi'ni aşıp Illyria üzerinden yürüyerek on beş *cohors*[59] ile üç bin süvariyi Caesar'a getirdi. [36] Kısa süre önce Caesar'a yaşattıklarından ötürü tedirgin olan ve bir zafer kazanması hâlinde onun kendilerini yıkıma götüreceğinden endişelenen Illyrialılar, Gabinius'un birliğine saldırdılar ve Gabinius ile kaçmayı başaran birkaç kişi dışında herkesi öldürdüler. Burada ele geçirdikleri ganimetler sayesinde bu dönemde para ve diğer imkânlar hususunda bir hayli yüksek bir seviyeye ulaştılar.

13. Caesar bu dönemde önce Pompeius'la, Pompeius öldürüldükten sonra da ayaklanan pek çok destekçisiyle mücadele etmek zorunda kaldı. Tüm bu meseleleri yoluna koyduktan sonra Roma'ya döndü ve hem Getae hem de Parthia'ya karşı askerî sefer hazırlığına girdi. [37] Onun rotası üzerinde bulunan Illyrialılar, kendilerine saldırılmasından endişelendiler. Bu nedenle, yaşananlar için af talep etmek ve hem dostluk hem de müttefiklik önermek üzere Roma'ya elçiler gönderdiler; kendilerinin son derece cesur bir halk olduğu hakkında iddialı sözler sarf ediyorlardı. Parthia'ya karşı harekete geçmek için aceleci davranan Caesar, ciddi bir tavır takındı ve bu tarz işler yapanlarla dostluk kurmayacağını, ancak haraç ödemeyi kabul ederler ve rehineleri teslim ederlerse onları bağışlayacağını söyledi. [38] Illyrialılar bu talepleri kabul edince Caesar, onlardan küçük miktarda bir haraç toplamak ve rehineleri teslim almak üzere Vatinius'u görevlendirdi; üç lejyon ile büyük bir süvari kuvveti de Vatinius'a eşlik ediyordu. Caesar'ın öldürülmesiyle birlikte, Roma gücünün Caesar'dan ibaret olduğunu ve onun ölümüyle birlikte artık bu gücün de ortadan kalktığını düşünen Illyrialılar, ne haraç ne de herhangi başka bir konuda Vatinius'un emirlerine kulak astılar. Vatinius şiddet uygulamaya karar verdiğinde ise, aralarında

58 Aulus Gabinius.

59 Cumhuriyet döneminde bir *cohors*ta (çoğul: *cohortes*) dört yüz seksen asker bulunurdu. *Cohors*, her biri seksen asker barındıran altı *centuria* şeklinde düzenlenirdi. Her bir *centuria*yı bir *centurio* komuta ediyordu.

αὐτοὶ πέντε τάξεις ἐπιδραμόντες ἔφθειραν, καὶ τὸν ἡγούμενον τῶν τάξεων Βαίβιον, ἄνδρα ἀπὸ βουλῆς. [39] καὶ Οὐατίνιος μὲν σὺν τοῖς ὑπολοίποις ἐς Ἐπίδαμνον ἀνεχώρει· ἡ δὲ Ῥωμαίων βουλὴ τὸν στρατὸν τόνδε καὶ Μακεδονίαν ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ Ἰλλυριοὺς ὅσων ἦρχον, ἐνεχείρισε Βρούτῳ Καιπίωνι τῷ κτείναντι Γάιον, ὅτε περ καὶ Συρίαν Κασσίῳ, καὶ τῷδε ἀνδροφόνῳ Γαΐου γενομένῳ. ἀλλὰ καὶ οἵδε, πολεμούμενοι πρὸς Ἀντωνίου καὶ τοῦ δευτέρου Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ προσαγορευθέντος, ἐς οὐδὲν ἐσχόλασαν Ἰλλυριοῖς.

14. Οἱ δὲ [40] Παίονές εἰσιν ἔθνος μέγα παρὰ τὸν Ἴστρον, ἐπίμηκες ἐξ Ἰαπόδων ἐπὶ Δαρδάνους, Παίονες μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενοι, καὶ ῥωμαϊστὶ Παννόνιοι, συναριθμούμενοι δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων τῇ Ἰλλυρίδι, ὡς προεῖπον. διὸ καὶ περὶ τῶνδέ μοι δοκεῖ νῦν κατὰ τὰ Ἰλλυρικὰ εἰπεῖν. [41] ἔνδοξοι δ᾽ εἰσὶν ἐκ Μακεδόνων δι᾽ Ἀγριᾶνας, οἳ τὰ μέγιστα Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ κατεργασάμενοι Παίονές εἰσι τῶν κάτω Παιόνων, Ἰλλυριοῖς ἔποικοι. ἐπεὶ δ᾽ ἐπὶ τοὺς Παίονας ἐστράτευσε Κορνήλιος, κακῶς ἀπαλλάξας μέγα δέος Παιόνων Ἰταλοῖς ἅπασιν ἐνεποίησε, καὶ ἐς πολὺ τοῖς ἔπειτα ὑπάτοις ὄκνον ἐπὶ Παίονας ἐλαύνειν.

15. Τὰ [42] μὲν δὴ πάλαι τοσαῦτα περὶ Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων ἔσχον εὑρεῖν· ἐν δὲ τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ δευτέρου Καίσαρος τοῦ κληθέντος Σεβαστοῦ, παλαιότερον μὲν οὐδὲν οὐδ᾽ ἐν τοῖσδε περὶ Παιόνων ηὗρον.Ἰλλυριῶν δέ μοι φαίνεται χωρὶς τῶν εἰρημένων ἐθνῶν καὶ ἕτερα Ῥωμαίων προϋπακοῦσαι. [43] καὶ ὅπως μεν, οὐκ ἔγνων· οὐ γὰρ ἀλλοτρίας πράξεις ὁ Σεβαστός, ἀλλὰ τὰς ἑαυτοῦ συνέγραφεν, ὡς δ᾽ ἀποστάντας ἐς τοὺς φόρους ἐπανήγαγε, καὶ ἑτέρους ὡς ἀρχῆθεν ἔτι ὄντας αὐτονόμους εἶλε, καὶ πάντας ἐκρατύνατο ὅσοι τὰς κορυφὰς οἰκοῦσι τῶν Ἄλπεων ἢ τὰ πρόποδα,

senatus üyesi olan subay Baebius'un da bulunduğu beş *cohors*a saldırdılar ve hepsini yok ettiler. [39] Vatinius hayatta kalanlarla birlikte Epidamnos'a çekildi. *Senatus*, bu ordudan geriye kalan kuvvetlerle birlikte Makedonia ve Roma egemenliği altındaki tüm Illyria'yı, Caesar'ın katillerinden Brutus Caepio'ya emanet etti. Ayrıca Syria, diğer katillerden biri olan Cassius'a verildi. Fakat her iki adam da Augustus unvanına sahip ikinci Caesar ve Antonius ile savaş hâlinde olduklarından Illyria ile ilgilenecek vakit bulamadılar.

14. Paeonialılar, [40] Iapodes halkından Dardani halkına kadar uzanan topraklarıyla, Istros çevresinde yaşayan büyük bir halktır. Hellenler tarafından Paeon ismiyle çağrılırken, Latinler onları Pannonialı olarak adlandırırlar. Daha önce de bahsetmiş olduğum gibi, Romalılar tarafından Illyria'nın bir parçası olarak kabul edilirler.[60] Bu sebeple Illyria tarihini konu aldığım bu çalışmamda onlar hakkında da yazmayı uygun gördüm. [41] Bu insanlar, Philippos ile Aleksandros'a önemli yardımlarda bulunan ve Illyria sınırlarındaki Aşağı Paeonia'da yaşamakta olan Agrii halkı sayesinde, Makedonia zamanından beri yüksek bir itibara sahipti. Cornelius'un Paeonialılara karşı giriştiği bir seferin başarısızlıkla sonuçlanması, tüm İtalya'da bu insanlara karşı büyük bir korkunun doğmasına neden oldu ve uzunca bir süre hiçbir *consul* onların üzerine yürümeye cesaret edemedi.

15. Eski [42] dönemlerdeki Illyria ve Paeonia halkları hakkında bulabildiğim tüm bilgiler bunlardır. Augustus olarak bilinen ikinci Caesar'ın notlarında bile, Paeonia'nın ilk zamanlarına dair herhangi bir bilgi bulamadım. Bahsettiklerim dışında Roma egemenliğine girmiş olan başka Illyria halklarının daha olduğunu düşünüyorum, [43] fakat bunun nasıl gerçekleştiğini bilmiyorum. Çünkü Augustus başkalarının başarılarını değil, yalnızca kendi başarılarını yazıya geçirmişti. İsyancıları bastırıp nasıl haraca bağladığını, başından beri bağımsız olan diğer halkları nasıl boyunduruk altına aldığını ve Alplerin zirvelerinde ya da eteklerinde yaşayan halkların

60 Appianos, Paeonia ile Pannonia halklarını karıştırıyor.

οἱ μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀνορῶντες, οἱ δ' ἐς τὸ πέραν Ἄλπεων, βάρβαρα καὶ μάχιμα ἔθνη, καὶ κλοπεύοντα τὴν Ἰταλίαν ὡς γείτονα. [44] καί μοι θαῦμά ἐστιν ὅτι καὶ πολλοὶ καὶ μεγάλοι Ῥωμαίων στρατοὶ ἐπὶ Κελτοὺς καὶ Ἴβηρας διὰ τῶν Ἄλπεων ὁδεύοντες ὑπερεῖδον τάδε τὰ ἔθνη, καὶ οὐδὲ Γάιος Καῖσαρ, εὐτυχέστατος ἐς πολέμους ἀνήρ, ἐξήνυσεν αὐτά, ὅτε Κελτοῖς ἐπολέμει καὶ δέκα ἔτεσιν ἀμφὶ τήνδε τὴν χώραν ἐχείμαζεν. [45] ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ μέν, ἐφ' ἃ ἠρέθησαν ἐπειγόμενοι, τῆς διόδου τῶν Ἄλπεων μόνης φροντίσαι, ὁ δὲ Γάιος ἀμφί τε τὰ Κελτικὰ γενέσθαι, καὶ τῆς στάσεως τοῦ Πομπηίου τὰ Κελτικὰ ἐπιλαβούσης τὸ τούτων τέλος ὑπερθέσθαι. φαίνεται μὲν γὰρ καὶ Ἰλλυρίδος ἅμα Κελτοῖς αἱρεθεὶς ἄρχειν, οὐ πάσης δ' ἄρα ἦρχεν ἀλλ' ὅση τις ἦν τότε Ῥωμαίοις Ἰλλυρίς.

16. Ὁ [46] δὲ Σεβαστὸς πάντα ἐχειρώσατο ἐντελῶς, καὶ ἐν παραβολῇ τῆς ἀπραξίας Ἀντωνίου κατελογίσατο τῇ βουλῇ τὴν Ἰταλίαν ἡμερῶσαι δυσμάχων ἐθνῶν θαμινὰ ἐνοχλούντων. Ὀξυαίους μὲν δὴ καὶ Περθενήτας καὶ Βαθιάτας καὶ Ταυλαντίους καὶ Καμβαίους καὶ Κινάμβρους καὶ Μερομέννους καὶ Πυρισσαίους εἶλε δι' ὀλιγοστῆς πείρας· [47] ἔργῳ δὲ μείζονι ἐλήφθησαν, καὶ φόρους ὅσους ἐξέλιπον ἠναγκάσθησαν ἀποδοῦναι, Δοκλεᾶταί τε καὶ Κάρνοι καὶ Ἰντερφρουρῖνοι καὶ Ναρήσιοι καὶ Γλιντιδίωνες καὶ Ταυρίσκοι. ὧν ἁλόντων οἱ ὅμοροι προσέθεντο αὐτῷ καταπλαγέντες, Ἱππασῖνοί τε καὶ Βεσσοί. ἑτέρους δὲ αὐτῶν ἀποστάντας, Μελιτηνοὺς καὶ Κορκυρηνούς, οἳ νήσους ᾤκουν, ἀνέστησεν ἄρδην, ὅτι ἐλήστευον τὴν θάλασσαν· καὶ τοὺς μὲν ἡβῶντας αὐτῶν ἔκτεινε, τοὺς δ' ἄλλους ἀπέδοτο. Λιβυρνῶν δὲ τὰς ναῦς ἀφείλετο, ὅτι καὶ οἵδε ἐλήστευον. [48] Ἰαπόδων δὲ τῶν ἐντὸς Ἄλπεων Μοεντῖνοι μὲν καὶ Αὐενδεᾶται προσέθεντο αὐτῷ προσιόντι, Ἀρουπῖνοι δ',οἳ πλεῖστοι καὶ μαχιμώτατοι τῶνδε τῶν Ἰαπόδων εἰσίν,

yanı sıra, bir kısmı İtalya'ya bakan bir kısmı da Alplerin ötesinde kalan ve İtalya'nın komşu bölgelerine baskın düzenleyen barbar ve savaşçı halkları nasıl mağlup ettiğini anlatmıştı. [44] Keltler veya Iberialılar ile savaşmak üzere Alpleri aşan pek çok büyük Roma ordusunun bu halkları görmezden gelmiş olması beni şaşırtıyor. Savaş konusunda oldukça başarılı bir adam olan Gaius Caesar bile, Keltlerle savaştığında ve on yıl boyunca o topraklarda kışı geçirdiğinde bu halkları fethetmemişti. [45] Sanırım Romalılar, görevlerini hızlı bir şekilde tamamlamak amacıyla yalnızca Alpleri aşmaya odaklanmışlardı ve Caesar, önce Kelt seferleri ve sonrasında Pompeius ile yaşadığı iç çekişme nedeniyle Illyria halklarıyla ilgilenmeyi ertelemişti. Caesar'a hem Keltlere hem de Illyrialılara karşı komuta verilmiş gibi görünüyor, tabi ki tüm Illyria bölgesi için değil, o dönemde Romalılara tabi olan Illyria halklarına karşı.

16. Roma'nın [46] kontrolünü tamamıyla kendi elinde toplayan Augustus, İtalya'yı savaşçı halkların peşi sıra baskınlarından nasıl kurtardığını *senatus*a anlattı ve bu başarısını Antonius'un tembelliğiyle karşılaştırdı. Tek bir askerî sefer sonucunda Oxyaei, Pertheenates, Bathiatae, Taulantii, Cambaei, Cinambri, Meromenni ve Pyrissaei halklarını dize getirmişti. [47] Dokleatai, Carni, Interphrurini, Naresii, Glintidiones ve Taurisci halklarına boyun eğdirmek ve onları ödemeyi bıraktıkları vergileri yeniden ödemeye zorlamak için daha büyük bir çaba sarf etti. Bu halklar kontrol altına alındığında korkuya kapılan iki komşu halk, Hippasini ve Bessi, kendiliğinden Augustus'a teslim oldu. Augustus, Roma'ya karşı isyan başlatan Melitene[61] ile denizlerde korsanlık faaliyetleri yürüten Kerkyria Adası sakinlerini tamamen yok etti: genç erkekleri öldürdü, diğerlerini köle olarak sattı. Korsanlık yapan Liburnialıların gemilerine el koydu. [48] Alplerde yaşayan Moentini ve Avendeatae olarak bilinen Iapodes halkları, Augustus'un kendilerine yaklaşmasıyla savaşmadan teslim oldular. En kalabalık ve savaşçı Iapodes halkı olan Aroupini,

61 Malatya.

ἐκ τῶν κωμῶν ἐς τὸ ἄστυ ἀνῳκίσαντο, καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς τὰς ὕλας συνέφυγον. ὁ δὲ Καῖσαρ τὸ ἄστυ ἑλὼν οὐκ ἐνέπρησεν, ἐλπίσας ἐνδώσειν αὐτούς· καὶ ἐνδοῦσιν οἰκεῖν ἔδωκεν.

17. Μάλιστα [49] δ᾽ ἠνώχλησαν αὐτὸν Σαλασσοί τε καὶ Ἰάποδες οἱ πέραν Ἄλπεων καὶ Σεγεστανοὶ καὶ Δαλμάται καὶ Δαίσιοί τε καὶ Παίονες, ὄντες ἑκὰς τοῖς Σαλασσοῖς, οἳ κορυφὰς οἰκοῦσι τῶν Ἄλπεων, ὄρη δύσβατα, καὶ στενὴ δίοδός ἐστιν ἐπ᾽ αὐτὰ καὶ δυσχερής· δι᾽ ἃ καὶ ἦσαν αὐτόνομοι, καὶ τέλη τοὺς παροδεύοντας ἤτουν. [50] τούτοις Οὐέτερ ἐμπεσὼν ἀδοκήτως τὰ στενὰ προύλαβε δι᾽ ἐνέδρας, καὶ ἐπὶ διετὲς αὐτοὺς ἐπολιόρκει. οἱ δὲ ἁλῶν ἀπορίᾳ, ὧν εἰσὶ μάλιστα ἐν χρείᾳ, φρουρὰς ἐδέξαντο. καὶ Οὐέτερος ἀπελθόντος ἀποστάντες τὰς φρουρὰς ἐξέβαλον εὐθύς, καὶ τὰ στενὰ κρατυνάμενοι τοὺς ἐπιπεμπομένους σφίσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος διέπαιζον, οὐδὲν δρᾶν μέγα ἔχοντας. [51] ὅθεν αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ, προσδοκωμένου τοῦ πρὸς Ἀντώνιον πολέμου, συνέθετο αὐτονόμους ἐάσειν, καὶ ἀκολάστους τῶν ἐπὶ Οὐέτερι πραχθέντων. οἱ δ᾽ ἅτε ἐν ὑποψίᾳ ταῦτ᾽ ἔχοντες ἄλας πολλοὺς ἐσώρευον, καὶ τὴν Ῥωμαίων κατέθεον, μέχρι Μεσσάλας Κορουῖνος αὐτοῖς ἐπιπεμφθεὶς λιμῷ παρεστήσατο.

18. Καὶ [52] Σαλασσοὶ μὲν οὕτως ἐλήφθησαν, Ἰάποδες δὲ οἱ πέραν Ἄλπεων, ἔθνος ἰσχυρόν τε καὶ ἄγριον, δὶς μὲν ἀπεώσαντο Ῥωμαίους, ἔτεσί που ἀγχοῦ εἴκοσιν, Ἀκυληίαν δ᾽ ἐπέδραμον καὶ Τεργηστὸν Ῥωμαίων ἄποικον ἐσκύλευσαν. ἐπιόντος δ᾽ αὐτοῖς τοῦ Καίσαρος ὁδὸν ἀνάντη καὶ τραχεῖαν· οἱ δ᾽ ἔτι μᾶλλον αὐτὴν ἐδυσχέραινον αὐτῷ, τὰ δένδρα κόπτοντες.

köylerden şehre sığındı ancak Augustus gelince ormanlara kaçtı. Augustus onların şehirlerini ele geçirdi, ancak teslim olacaklarını düşünerek yakıp yıkmadı. Teslim olduklarında da burada yaşamalarına müsaade etti.

17. Augustus'u [49] en çok zorlayan halklar şunlardı: Salassi; Alplerin ötesindeki Iapodes; Segestani; Dalmatae; Daesitiates ve Salassi halkından çok uzaklarda yaşayan Paeonia halkları. Salassi halkı, dar ve dik patikalar nedeniyle tırmanılması güç Alp zirvelerinde yaşıyordu. Bu nedenle bağımsızlardı ve topraklarından geçenlere geçiş ücreti dayatıyorlardı. [50] Onlara karşı ani bir saldırı başlatan Vetus[62], bir savaş hilesiyle geçitleri kontrol altına aldı ve onları iki yıl boyunca kuşatma altında tuttu.[63] Tuz sıkıntısına giren –ki en çok kullandıkları ürün buydu- Salassi halkı, bir Roma garnizonunu kabul etmek zorunda kaldı. Fakat Vetus bölgeden ayrılır ayrılmaz isyan başlatarak garnizonu hemen kovdular ve geçitlerin kontrolünü tekrar ele aldılar. Augustus'un kendilerine karşı gönderdiği ve herhangi bir başarı elde edemeyen kuvvetlerle adeta dalga geçtiler. [51] Durum böyleyken, Antonius'a karşı gireceği savaşı bekleyen Augustus, onların bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı ve Vetus'a yaptıkları nedeniyle herhangi bir ceza vermedi. Fakat bu duruma şüpheyle yaklaşan Salassi halkı, bol miktarda tuz stokladı ve Roma topraklarına baskınlar düzenlemeye devam etti. Sonunda onların üzerine gönderilen Messalla Corvinus, Salassi halkını açlığa mahkûm etti ve sonunda boyun eğdirdi.[64]

18. Salassi [52] halkına işte bu şekilde boyun eğdirildi. Öte yandan, Alplerin ötesinde yaşayan güçlü ve vahşi Iapodes halkı, yirmi yıla yakın bir süre içerisinde Romalıları iki kez geri püskürttü, Aquileia'yı işgal etti ve Roma kolonisi olan Tergestus'u yağmaladı. Augustus kendilerine karşı dik ve engebeli bir yol üzerinden harekete geçtiğinde ağaçları kestiler ve onun yolculuğunu daha da zorlaştırdılar. [53] Augustus

62 Gaius Antistius Vetus.
63 MÖ 35-34.
64 MÖ 25.

[53] ὡς δ᾽ ἀνῆλθεν, ἐς τὴν ἄλλην ὕλην αὐτοὶ συνέφυγον καὶ προσιόντα ἐλόχων. ὁ δέ (ὑπώπτευε γὰρ ἀεί τι τοιοῦτον) ἐς τὰς ἀκρωρείας τινὰς ἔπεμπεν, οἳ ἑκατέρωθεν αὐτῷ συνέθεον προβαίνοντι διὰ τοῦ χθαμαλοῦ καὶ κόπτοντι τὴν ὕλην· οἱ δὲ Ἰάποδες ἐπεξέθεον μὲν ἐκ τῶν ἐνεδρῶν καὶ πολλοὺς ἐτίτρωσκον, ὑπὸ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἄκροις ἐπιτρεχόντων κατεκόπτοντο οἱ πλείους. οἱ δὲ λοιποὶ πάλιν ἐς τὰ λάσια συνέφευγον, τὴν πόλιν ἐκλιπόντες, ᾗ ὄνομα Τέρπωνος. καὶ αὐτὴν ὁ Καῖσαρ ἑλὼν οὐκ ἐνέπρησεν, ἐλπίσας καὶ τούσδε ἐνδώσειν· καὶ ἐνέδωκαν.

19. Ἐπὶ [54] δ᾽ ἑτέραν πόλιν ἐχώρει, Μετοῦλον, ἣ τῶν Ἰαπόδων ἐστὶ κεφαλή, κεῖται δ᾽ ἐν ὄρει σφόδρα ὑλώδει ἐπὶ δύο λόφων, οὓς διαιρεῖ χαράδρα στενή. καὶ ἡ νεότης ἦν ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους μαχίμους τε καὶ σφόδρα εὐόπλους· οἳ Ῥωμαίους τὰ τείχη σφῶν περιστάντας εὐκόλως ἀπεκρούοντο. οἱ δὲ χῶμα ἤγειρον· καὶ οἱ Μετοῦλοι τό τε χῶμα νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκτρέχοντες ἠνώχλουν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἀπὸ τοῦ τείχους μηχαναῖς κατεπόνουν, ἃς ἐσχήκεσαν ἐκ τοῦ πολέμου ὃν Δέκμος Βροῦτος ἐνταῦθα ἐπολέμησεν Ἀντωνίῳ τε καὶ τῷ Σεβαστῷ. [55] πονοῦντος δὲ κἀκείνοις ἤδη τοῦ τείχους, οἵδ᾽ ὑπετείχισαν ἔνδοθεν, καὶ τὸ κεκμηκὸς ἐκλιπόντες μετεπήδησαν ἐς τὸ νεότευκτον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν ἐκλειφθὲν λαβόντες ἐνέπρησαν, κατὰ δὲ τοῦ ἄλλου δύο χώματα ἔχουν, καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν γεφύρας τέσσαρας ἐξέτεινον ἐς τὸ τεῖχος. γενομένων δὲ τούτων ὁ Καῖσαρ περιέπεμψέ τινας ἐς τὰ ὀπίσθια τῆς πόλεως, περισπᾶν τοὺς Μετούλους, τοῖς δ᾽ ἄλλοις προσέταξε περᾶν

tepeye ulaşmayı başarınca başka bir ormanlık alana kaçan bu insanlar, kendilerini takibe başlayan Augustus'a bir tuzak kurdular. (Böyle durumlarda tedbiri hiç elden bırakmayan) Augustus, alçaktan ve kesilmiş ağaçların arasından ilerlerken her iki tepeye de kendisiyle birlikte hareket edecek bir miktar adam gönderdi. Iapodes halkı saklandığı yerden fırladı ve pek çok askeri yaraladı, ancak büyük çoğunluğu, tepelerden saldırıya geçen Romalılar tarafından öldürüldü. Hayatta kalmayı başaranlar, Terponos isimli kasabalarını boşaltarak yeniden çalılık bölgelere sığındılar. Augustus kasabayı ele geçirdi, ancak barbarların teslim olacağını düşünerek yakıp yıkmadı. Sonunda Iapodes halkı da tıpkı Aroupini halkı gibi teslim oldu.[65]

19. Augustus [54] bu başarının ardından yüzünü Iapodes halklarının başlıca şehri olan Metulum'a çevirdi. Bu şehir, dar bir vadiyle ayrılmış iki tepeye sahipti ve sık ağaçlarla kaplı bir dağ üzerinde bulunuyordu. Savaşa hazır ve son derece iyi bir şekilde donatılmış yaklaşık üç bin Metulum genci, surları çevreleyen Roma kuvvetlerini zorlanmadan geri püskürttü. Bunun üzerine Romalılar bir höyük inşa etmeye başladılar. Metulum halkı gece gündüz bu höyüğe saldırarak işi aksatmaya çalıştı ve surların üzerinden savaş makinelerini kullanarak Romalılara pek çok sıkıntı yaşattı. Bu savaş makinelerini, Decimus Brutus'un bölgede Antonius ile Augustus'a karşı yürütmüş olduğu savaşın ardından toplamışlardı. [55] Bir süre sonra kendi duvarları da zarar görmeye başlayınca iç tarafta başka bir duvar inşa ettiler ve hasarlı olanı terk edip bunun üzerinde mevzilendiler. Romalılar, düşmanın terk etmiş olduğu duvarı ele geçirip ateşe verdiler ve yeni inşa edilen duvara karşı iki yeni höyük daha yükselttiler. Daha sonra bu höyüklerden duvarın üzerine dört köprü uzatmaya başladılar. Bu işler devam ederken Metulum halkının dikkatini dağıtmayı amaçlayan Augustus, şehrin arka kısmına bir grup adam gönderdi. Diğer adamlarına da köprüleri kullanarak

65 MÖ 35.

ἐς τὰ τείχη διὰ τῶν γεφυρῶν. καὶ αὐτὸς ἐς ὑψηλὸν πύργον ἀναβὰς ἐώρα.

20. Οἱ [56] βάρβαροι δὲ τοῖς περῶσιν ὑπήντων τε ἐκ μετώπου κατὰ τάχος, καὶ ὑφεδρεύοντες ἕτεροι τὰς γεφύρας μακροῖς δόρασιν ὑπεκέντουν, μᾶλλόν τε ἐθάρρησαν μιᾶς γεφύρας καὶ δευτέρας ἐπ᾽ ἐκείνῃ πεσούσης. ὡς δὲ καὶ ἡ τρίτη συνέπεσε, φόβος ἤδη παντελὴς τοὺς Ῥωμαίους ἐπεῖχε, καὶ οὐδεὶς τῆς τετάρτης ἐπέβαινεν, ἕως ὁ Καῖσαρ ἐκ τοῦ πύργου καταθορὼν ὠνείδιζεν αὐτούς. ἀλλὰ καὶ ὣς οὐκ ἐρεθιζομένων, αὐτὸς ἀσπίδα λαβὼν ἐπὶ τὴν γέφυραν ἵετο δρόμῳ. [57] συνέθεον δ᾽ αὐτῷ τῶν ἡγεμόνων Ἀγρίππας τε καὶ Ἱέρων καὶ ὁ σωματοφύλαξ Λοῦπος καὶ Ἀουιόλας, τέσσαρες οἵδε μόνοι, καὶ τῶν ὑπασπιστῶν ὀλίγοι. ἤδη δ᾽ αὐτοῦ τὴν γέφυραν περῶντος, ἐν αἰδοῖ γενόμενος ὁ στρατὸς ἀνεπήδησεν ἄθρους. καὶ πάλιν ἡ γέφυρα βαρηθεῖσα καταπίπτει, καὶ οἱ ἄνδρες ὑπ᾽ αὐτῆς ἀθρόοι κατεχώννυντο, καὶ οἱ μὲν ἀπέθανον αὐτῶν, οἱ δὲ συντριβέντες ἐφέροντο. [58] ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπλήγη μὲν τὸ σκέλος τὸ δεξιὸν καὶ τοὺς βραχίονας ἄμφω, ἀνέδραμε δ᾽ ὅμως εὐθὺς ἐπὶ τὸν πύργον μετὰ τῶν συμβόλων, καὶ ἑαυτὸν ἔδειξεν ἐρρωμένον, μή τις ὡς ἀποθανόντος γένοιτο θόρυβος. ἵνα δὲ μηδ᾽ οἱ πολέμιοι νομίσειαν αὐτὸν ἐνδώσειν ἀναχωρήσαντα, εὐθὺς ἑτέρας ἐπήγνυτο γεφύρας. ὃ καὶ μάλιστα κατέπληξε τοὺς Μετούλους ὡς ὑπὸ γνώμης ἀμάχου πολεμουμένους.

21. Καὶ [59] τῆς ἐπιούσης πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτὸν ὁμήρους τε πεντήκοντα ἔδοσαν, οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπελέξατο, καὶ φρουρὰν ὑποσχόμενοι δέξεσθαι τὸν ὑψηλότερον λόφον τοῖς φρουροῖς ἀπέλιπον, αὐτοὶ δὲ μετεχώρουν ἐς τὸν ἕτερον. ἐπεὶ δὲ ἐσελθοῦσα ἡ φρουρὰ τὰ ὅπλα αὐτοὺς ἐκέλευεν ἀποθέσθαι, οἱ δὲ ἠγανάκτησάν τε, καὶ τὰ γύναια σφῶν καὶ τοὺς παῖδας ἐς τὸ βουλευτήριον συγκλείσαντες, καὶ φυλακὴν ἐπιστήσαντες, οἷς εἴρητο, εἴ τι ἀηδὲς γίγνοιτο περὶ αὐτούς, ἐμπρῆσαι τὸ βουλευτήριον, ἐπεχείρουν τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοὶ μετ᾽ ἀπονοίας.

duvara saldırmalarını emretti. Kendisi ise, olan biteni gözlemek üzere yüksek bir kuleye çıktı.

20. Barbarların [56] bir kısmı, köprüleri kullanıp karşıya geçen Romalıları karşıladı; diğerleri ise gizlice altlarına sarktıkları köprülere ellerindeki uzun mızraklarla darbeler indirmeye başladı. Peş peşe iki köprünün yıkıldığını gören barbarlar daha da cesaretlendiler. Üçüncü köprü de yıkılınca Romalıların tümünde bir korku baş gösterdi ve kimse dördüncü köprüye çıkmaya cesaret edemedi. Sonunda Augustus kuleden aşağıya atladı ve onları azarladı, fakat buna rağmen harekete geçmediklerini görünce eline bir mızrak alıp köprüye doğru koştu. [57] Bir grup kalkan taşıyıcıyla birlikte yalnızca dört kişi onunla birlikte harekete geçmişti: Subaylarından Agrippa ve Hiero ile korumalarından Lupus ve Aviola. Utanca kapılan askerler kalabalık hâlinde harekete geçtiğinde Augustus neredeyse köprünün sonuna ulaşmıştı. Fakat bu köprü de ağırlığa dayanamadı ve çöktü. Köprüdeki askerler birbirlerinin üzerine düşerken bazıları hayatını kaybetti, bazıları kırık kemiklerle alandan götürüldü. [58] Augustus sağ bacağından ve kollarından yaralandı, ancak öldüğü düşünülüp kargaşa çıkmasın diye rütbe nişanlarıyla birlikte hemen kuleye çıktı ve hayatta olduğunu tüm adamlara gösterdi. Daha sonra hemen yeni köprüler inşa ettirmeye başladı, çünkü düşmanda pes edip geri çekildiğine dair bir intiba oluşmasını istemiyordu. Bu olay, Metulum halkını büyük bir dehşete düşürdü; zira yenilmez bir iradeye karşı savaştıklarını düşünmeye başlamışlardı.

21. Metulumlular, [59] ertesi gün Augustus'a elçiler gönderdiler ve onun seçtiği elli rehineyi teslim ettiler. Ayrıca terk ettikleri en yüksek tepeye bir Roma garnizonunun yerleştirilmesini kabul ederek kendileri karşı tepede mevzilendiler. Fakat içeri giren Romalı garnizon birlikleri, kendilerine silahların bırakılmasını emredince öfkelendiler. Eşlerini ve çocuklarını meclis binasına kapatarak dışarıya muhafız yerleştirdiler ve kendilerine bir şey olduğu takdirde binanın ateşe verilmesini emrettiler. Ardından çaresizce Romalılara saldırdılar.

[60] οἷα δ᾽ ὑψηλοτέροις ἐπιχειροῦντες ἐκ ταπεινοῦ, συνεχώσθησαν ἀθρόοι, καὶ οἱ φύλακες τὸ βουλευτήριον κατέπρησαν, πολλαί τε τῶν γυναικῶν ἑαυτάς τε καὶ τὰ τέκνα διεχρῶντο, αἱ δὲ καὶ ζῶντα ἔτι φέρουσαι ἐς τὸ πῦρ ἐνήλαντο, ὡς ἀπολέσθαι τῶν Μετούλων τήν τε νεότητα πᾶσαν ἐν τῇ μάχῃ καὶ τῶν ἀχρείων τὸ πλέον τῷ πυρί. [61] συγκατεφλέγη δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ πόλις, καὶ οὐδὲν ἦν ἴχνος μεγίστης ἐκεῖθι γενομένης. Μετούλου δ᾽ ἁλούσης οἱ λοιποὶ τῶν Ἰαπόδων καταπλαγέντες ἑαυτοὺς ἐπέτρεψαν τῷ Καίσαρι. Ἰάποδες μὲν οὖν οἱ πέραν Ἄλπεων τότε πρῶτον Ῥωμαίων ὑπήκουσαν· καὶ αὐτῶν Ποσηνοὺς ἀποχωρήσαντος τοῦ Καίσαρος ἀποστάντας ἐπιπεμφθεὶς αὐτοῖς Μᾶρκος Ἕλουιος εἷλε, καὶ τοὺς μὲν αἰτίους ἔκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοτο.

22. Ἐς [62] δὲ τὴν Σεγεστικὴν γῆν οἱ Ῥωμαῖοι δὶς πρότερον ἐμβαλόντες οὔτε ὅμηρον οὔτε ἄλλο τι εἰλήφεσαν· ὅθεν ἦσαν ἐπὶ φρονήματος οἱ Σεγεστανοί. ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοῖς ἐπῆλθε διὰ τῆς Παιόνων γῆς, οὔπω Ῥωμαίοις οὐδὲ τῇδε ὑπηκόου γενομένης. [63] ὑλώδης δ᾽ ἐστὶν ἡ Παιόνων, καὶ ἐπιμήκης ἐξ Ἰαπόδων ἐπὶ Δαρδάνους. καὶ οὐ πόλεις ᾤκουν οἱ Παίονες οἵδε, ἀλλ᾽ ἀγροὺς ἢ κώμας κατὰ συγγένειαν· οὐδ᾽ ἐς βουλευτήρια κοινὰ συνῄεσαν, οὐδ᾽ ἄρχοντες αὐτοῖς ἦσαν ἐπὶ πᾶσιν. οἱ δ᾽ ἐν ἡλικίᾳ μάχης ἐς δέκα μυριάδας συνετέλουν. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ οὗτοι συνῄεσαν ἀθρόοι δι᾽ ἀναρχίαν. [64] προσιόντος δ᾽ αὐτοῖς τοῦ Καίσαρος, ἐς τὰς ὕλας ὑποφυγόντες τοὺς ἀποσκιδναμένους τῶν στρατιωτῶν ἀνῄρουν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἕως μὲν ἤλπιζεν αὐτοὺς ἀφίξεσθαι πρὸς αὐτόν, οὔτε τὰς κώμας οὔτε τοὺς ἀγροὺς ἐλυμαίνετο, [65] οὐκ ἀπαντώντων δὲ πάντα ἐνεπίμπρη

[60] Fakat yüksekte bulunan düşmanlarına alçak bir konumdan saldırdıkları için tamamen yok edildiler. Bu olay üzerine muhafızlar meclis binasını hemen ateşe verdiler. Kadınların pek çoğu çocuklarıyla birlikte kendisini öldürdü; bazıları ise çocuklarını kucaklayarak alevlerin içine atladı. Böylece Metulum'un tüm genç erkekleri savaşırken, sıradan vatandaşların pek çoğu da alevlerin arasında kalarak hayatını kaybetmiş oldu. [61] Yerleşim bölgeleri de alevlerle birlikte yanıp kül oldu ve büyük bir şehirden geriye hiçbir şey kalmadı. Hayatta kalan barbarlar, Metulum'un yağmalanmasından korkarak Augustus'a teslim oldular. Bu savaşla birlikte, Alplerin ötesindeki Iapodes halkları ilk kez Romalılara boyun eğmiş oldu.[66] Augustus bölgeden ayrıldığında Poseni halkı bir isyan başlattı ve Marcus Helvius onların üzerine gönderildi. Onları yenilgiye uğratan Helvius, isyanın sorumlularını ölüme mahkûm etti ve geriye kalanları köle olarak sattı.[67]

22. Önceki [62] bir dönemde Segestani topraklarını iki kez işgal eden Romalılar, bu saldırılar sonucunda rehine ya da herhangi bir kazanç elde edememiş, bunun sonucunda Segestani halkının güveni bir hayli artmıştı. Augustus, henüz Romalılara tabi olmayan Paeonia topraklarından ilerleyerek onların üzerine yürüdü.[68] [63] Paeonia, Iapodes topraklarından Dardani topraklarına kadar uzanan ormanlık bir bölgeydi. Kasabalarda yaşamayan bölge sakinleri, akrabalık ilişkilerine göre kırlara ya da köylere dağılmışlardı. Ortak bir meclisleri ve tüm gruplara hükmeden ortak bir yöneticileri yoktu. Toplamda yaklaşık yüz bin savaşçı erkek vardı, ancak lider eksikliğinden dolayı hiçbir zaman tek bir kuvvet hâlinde bir araya gelememişlerdi. [64] Augustus onlara yaklaştığında ormanlara kaçtılar ve düzensiz saflara ayrılan Roma askerlerini öldürdüler. Onların sonunda gönüllü olarak teslim olacağını düşünen Augustus, tarlalarına ve köylerine zarar vermekten kaçındı. [65] Fakat herhangi bir geri

66 MÖ 35.
67 MÖ 34.
68 MÖ 35.

καὶ ἔκειρεν ἐπὶ ἡμέρας ὀκτώ, ἐς ὃ διῆλθεν ἐς τὴν Σεγεστανῶν, καὶ τήνδε Παιόνων οὖσαν, ἐπὶ τοῦ Σάου ποταμοῦ, ἐν ᾧ καὶ πόλις ἔστιν ἐχυρά, τῷ τε ποταμῷ καὶ τάφρῳ μεγίστῃ διειλημμένη, διὸ καὶ μάλιστα αὐτῆς ἔχρηζεν ὁ Καῖσαρ, ὡς ταμιείῳ χρησόμενος ἐς τὸν Δακῶν καὶ Βαστερνῶν πόλεμον, οἳ πέραν εἰσὶ τοῦ Ἴστρου, λεγομένου μὲν ἐνταῦθα Δανουβίου, γιγνομένου δὲ μετ᾽ ὀλίγον Ἴστρου. [66] ἐμβάλλει δ᾽ ὁ Σάος ἐς τὸν Ἴστρον· καὶ αἱ νῆες ἐν τῷ Σάῳ Καίσαρι ἐγίγνοντο, αἳ ἐς τὸν Δανούβιον αὐτῷ τὴν ἀγορὰν διοίσειν ἔμελλον.

23. Διὰ [67] μὲν δὴ ταῦτα τῆς Σεγέστης ἔχρηζεν ὁ Καῖσαρ· προσιόντι δὲ αὐτῷ οἱ Σεγεστανοὶ προσέπεμψαν, πυνθανόμενοι τίνος χρήζει. ὁ δὲ φρουρὰν ἐσαγαγεῖν ἔφη, καὶ ὁμήρους ἑκατὸν λαβεῖν, ἵν᾽ ἀσφαλῶς ταμιείῳ τῇ πόλει χρῷτο ἐπὶ Δάκας. ᾔτει δὲ καὶ σῖτον, ὅσον δύναιντο φέρειν. ταῦθ᾽ οἱ μὲν πρωτεύοντες ἠξίουν δοῦναι· ὁ δὲ δῆμος ἐξαγριαίνων τὰ μὲν ὅμηρα διδόμενα περιεῖδεν, ὅτι ἴσως οὐ παρὰ σφῶν ἀλλὰ τῶν πρωτευόντων παῖδες ἦσαν, [68] προσιούσης δὲ τῆς φρουρᾶς τὴν ὄψιν οὐκ ἐνεγκόντες ὁρμῇ μανιώδει τὰς πύλας αὖθις ἀπέκλειον καὶ αὐτοὺς τοῖς τείχεσιν ἐπέστησαν. ὁ οὖν Καῖσαρ τόν τε ποταμὸν ἐγεφύρου, καὶ χάρακας καὶ τάφρους πάντοθεν ἐποιεῖτο, ἀποτειχίσας δ᾽ αὐτοὺς δύο χώματα ἔχου. οἷς ἐπέδραμον μὲν οἱ Σεγεστανοὶ πολλάκις, οὐ δυνηθέντες δ᾽ ἑλεῖν λαμπάδας καὶ πῦρ πολὺ ἄνωθεν ἐπέβαλλον. προσιούσης δ᾽ αὐτοῖς Παιόνων ἑτέρων βοηθείας, ὁ Καῖσαρ ὑπαντήσας ἐνήδρευσεν αὐτήν· καὶ οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δ᾽ ἔφυγον, καὶ οὐδεὶς ἔτι Παιόνων ἐβοήθει.

dönüş olmayınca Segestani topraklarına varıncaya kadar sekiz gün boyunca her şeyi yakıp yıktı. Segestani toprakları, Paeonia sınırları içerisinde yer alıyordu. Ayrıca bölgede Sava Nehri üzerinde bulunan ve nehir ile büyük bir hendek tarafından korunan güvenli bir kasaba vardı. Augustus bu kasabayı ele geçirmek için bir hayli istekliydi, çünkü Dacia ve Basternai halklarına karşı yürüteceği savaş için burayı bir harekât üssü olarak kullanmayı amaçlıyordu. (Dacia ve Basternai halkları, bu bölgede Danubis olarak adlandırılan Istros'un diğer tarafında yaşarlar. Danubis'in biraz daha aşağısı yine Istros olarak adlandırılır. [66] Sava Nehri de Istros'a boşalır.) Danubis'teyken kendisine erzak temin etmek amacıyla Sava Nehri üzerinde gemiler inşa etmeye başladı.

23. Augustus, [67] Segestani topraklarını işte bu nedenlerle ele geçirmek istiyordu. O yaklaşırken Segestani halkı ne istediğini öğrenmek üzere elçiler gönderdi. Augustus, Dacia halkına karşı güvenli bir harekât üssü olarak kullanmak amacıyla kasabaya Roma garnizonu yerleştirmek ve yüz adet rehine almak istediğini söyledi. Ayrıca tedarik edebilecekleri miktarda erzak talep etti. Kasabanın önde gelenleri bu istekleri yerine getirmeye niyetliyken, halk öfkeliydi. Yine de kendi ailelerinden değil de önde gelen ailelerden çocukların rehine olarak gönderilmesini zor da olsa kabul ettiler. [68] Fakat garnizon askerlerinin yaklaştığını görünce daha fazla dayanamadılar ve çılgınca bir öfkeyle kapıları yeniden kapatıp surlarda mevzi aldılar. Bunun üzerine nehre bir köprü inşa eden Augustus, dört bir yana hendekler kazdı ve kazıklı siper hatları oluşturdu. Kasabayı abluka altına aldıktan sonra iki de höyük yükseltmeye başladı. Bu höyüklere sık sık saldırı düzenleyen Segestani halkı, onları yıkmayı başaramadı, ancak üzerlerine çok sayıda meşale ve alevli madde fırlattı. Diğer Paeonialılardan bir yardımcı kuvvet yaklaşınca Augustus onları karşılamak üzere harekete geçti ve bir pusu kurdu. Barbarların bir kısmı öldürülürken geriye kalanlar kaçtı. Sonuç olarak hiçbir Paeonialı yardıma gelemedi.

24. Οἱ [69] Σεγεστανοὶ δὲ πᾶσαν πολιορκίαν ὑποστάντες ἡμέρᾳ τριακοστῇ κατὰ κράτος ἐλήφθησαν, καὶ τότε πρῶτον ἤρξαντο ἱκετεύειν. καὶ αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ ἐπαίνῳ τε τῆς ἀρετῆς καὶ ἐλέῳ τῆς ἱκεσίας οὔτε ἔκτεινεν οὔτε ἀνέστησεν, ἀλλὰ χρήμασιν ἐζημίωσε, καὶ τῆς πόλεως μέρος διατειχίσας ἐσήγαγεν ἐς αὐτὸ φρουρὰν πέντε καὶ εἴκοσι σπειρῶν. [70] καὶ ὁ μὲν τάδ᾽ ἐργασάμενος ἐς Ῥώμην ἀνέζευξεν, ὡς ἦρος ἐπανήξων ἐς τὴν Ἰλλυρίδα. φήμης δ᾽ ἐπιδραμούσης ὅτι τὴν φρουρὰν οἱ Σεγεστανοὶ διέφθειραν, ἐξέθορε χειμῶνος. καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς φήμης ψευδὲς ηὗρε, τὴν δὲ αἰτίαν ἀληθῆ· ἐγεγόνεσαν γὰρ ἐν κινδύνῳ, τῶν Σεγεστανῶν αὐτοὺς ἄφνω περιστάντων, καὶ πολλοὺς τὸ αἰφνίδιον ἀπωλωλέκει, τῆς δ᾽ ἐπιούσης προελθόντες ἐκράτουν τῶν Σεγεστανῶν. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐπὶ Δαλμάτας μετῄει, γένος ἕτερον Ἰλλυριῶν, Ταυλαντίοις ὅμορον.

25. Οἱ Δαλμάται [71] δ᾽ ἐξ οὗ τὰς ὑπὸ Γαβινίῳ πέντε[12] τάξεις ἀνῃρήκεσαν καὶ τὰ σημεῖα εἰλήφεσαν, ἐπαρθέντες ἐπὶ τῷδε τὰ ὅπλα οὐκ ἀπετέθειντο ἔτεσιν ἤδη δέκα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Καίσαρος ἐπιόντος αὐτοῖς συμμαχήσειν ἀλλήλοις συνετίθεντο. [72] καὶ ἦσαν οἱ μαχιμώτατοι μυρίων καὶ δισχιλίων πλείους, ὧν στρατηγὸν Οὐέρσον αἱροῦνται. ὁ δὲ Πρωμόναν αὖθις, τὴν τῶν Λιβυρνῶν πόλιν, καταλαβὼν ὠχύρου, καὶ τἆλλα οὖσαν ἐκφυῶς ὀχυρωτάτην· ὄρειον γάρ ἐστι τὸ χωρίον, καὶ αὐτῷ περίκεινται λόφοι πάντοθεν ὀξεῖς οἷα πρίονες. ἐν μὲν δὴ τῇ πόλει τὸ πλέον ἦν, ἐν δὲ τοῖς λόφοις διέθηκεν Οὐέρσος φρούρια· καὶ πάντες ἐφεώρων τὰ Ῥωμαίων ἀφ᾽ ὑψηλοῦ. [73] ὁ δὲ Καῖσαρ

24. Tüm [69] kuşatma çabalarına direnen Segestani halkı, otuzuncu gün gerçekleştirilen bir saldırıda güçlükle alt edildi ve bu noktada ilk kez af talep etti. Cesaretlerinden bir hayli etkilenmiş olan ve yalvarışları karşısında merhamete kapılan Augustus, onları ne ölüme mahkûm etti ne de sürgüne gönderdi. Yalnızca bir para cezası dayattı. Kasabanın bir bölümünü duvarla ayırdı, buraya yirmi beş bölükten oluşan bir garnizon kuvveti yerleştirdi [70] ve işlerini tamamladıktan sonra Roma'ya döndü. Illyria'ya baharda geri dönmeyi planlıyordu, ancak Segestani halkının garnizonu ortadan kaldırdığına dair bir söylenti yayılınca kış ortasında aceleyle harekete geçti. Yolculuk esnasında söylentinin aslında doğru olmadığını, ancak ortaya çıkmasında geçerli bir sebep olduğunu öğrendi: Roma garnizonu, Segestani halkı tarafından beklenmedik bir şekilde kuşatılarak büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış ve pek çok kayıp vermiş, ancak ertesi gün toparlanarak kuşatmacıları bastırmıştı. Bunun üzerine Augustus, Taulantii halkının sınır komşusu olan Dalmatae isimli bir diğer Illyria halkına yöneldi.

25. Daha önce [71] Gabinius komutasındaki beş *cohorsu*[69] ortadan kaldırıp Roma sancaklarını ele geçirmiş olan Dalmatae halkı, bu başarıdan cesaret bulup on yıl boyunca silah bırakmamıştı. Augustus onlara karşı yürüdüğünde tüm Dalmatae halkları bir araya gelerek bir ittifak kurdu.[70] [72] On iki binin üzerinde savaşçıları vardı ve bunların komutasına Versus'u getirdiler. Liburnia şehri Promona'yı bir kez daha işgal eden Versus, doğal konumu sayesinde zaten güvenli olan bu şehri daha da güçlendirdi. Şehir dağlık bir bölgede yer alıyordu ve testere dişlerini andıran keskin sırtlarla çevriliydi. Dalmatae kuvvetlerinin büyük kısmı şehirde konum alırken Versus sırtlara muhafızlar yerleştirdi. Böylece Romalılardan daha yüksek bir konumda pozisyon almış oldular. [73] Augustus,

69 Appianos, daha önce Gabinius'un on beş *cohors*a sahip olduğundan bahsetmişti. Burada ya farklı bir asker grubundan bahsediyor ya da sayıları verirken hata yapıyor.

70 MÖ 34.

ἐς μὲν τὸ φανερὸν πάντας ἀπετείχιζε, λάθρᾳ δὲ τοὺς εὐτολμοτάτους ἔπεμπε ζητεῖν ἄνοδον ἐς τὸν ἀκρότατον τῶν λόφων. καὶ οἱ μέν, τῆς ὕλης αὐτοὺς ἐπικαλυπτούσης, νυκτὸς ἐμπίπτουσι τοῖς φύλαξιν εὐναζομένοις, καὶ κτείνουσιν αὐτούς, καὶ τῷ Καίσαρι κατέσεισαν ὑπὸ λύγῃ· ὁ δὲ τῆς τε πόλεως ἐς πεῖραν ἦει τῷ πλέονι στρατῷ, καὶ ἐς τὸ εἰλημμένον ἄκρον ἑτέρους ἐφ᾽ ἑτέροις ἔπεμπεν, οἳ τοῖς ἄλλοις λόφοις ἐπικατήεσαν. [74] φόβος τε καὶ θόρυβος ἦν τοῖς βαρβάροις ὁμοῦ πᾶσιν ἐπιχειρουμένοις πάντοθεν· μάλιστα δὲ οἱ ἐν τοῖς λόφοις ἔδεισαν διὰ τὸ ἄνυδρον, μὴ τῶν διόδων ἀφαιρεθῶσιν. καὶ συμφεύγουσιν ἐς τὴν Πρωμόναν.

26. Ὁ [75] δὲ Καῖσαρ αὐτήν τε καὶ δύο λόφους, οἳ ἔτι ἐκρατοῦντο ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁμοῦ περιετείχιζε, τεσσαρά̈κοντα σταδίων περίμετρον. κἀν τούτῳ Τέστιμον Δαλμάτην, στρατὸν ἕτερον ἄγοντα τοῖς ἐν Πρωμόνῃ συμμάχον, ὑπαντήσας ἐδίωκεν ἐς τὰ ὄρη, καὶ ἐφορῶντος ἔτι τοῦ Τεστίμου τὴν Πρωμόναν εἶλεν, οὕπω τῆς περιτειχίσεως τετελεσμένης. ἐκδραμόντων γὰρ τῶν ἔνδον καὶ συνελαυνομένων ὀξέως, οἱ Ῥωμαῖοι φεύγουσιν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν συνεσέπεσον, καὶ τὸ τρίτον τούτων ἔνδον ἔκτειναν· οἱ λοιποὶ δ᾽ ἐς τὴν ἄκραν ἀνέδραμον. [76] καὶ σπεῖρα Ῥωμαίων ἐφύλασσεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν. ᾗ προσπίπτουσιν οἱ βάρβαροι νυκτὸς τετάρτης, καὶ ἐξέλιπεν ἡ σπεῖρα τὰς πύλας ὑπὸ δέους. ὁ δὲ Καῖσαρ τοὺς μὲν πολεμίους ἀνέκοψε τῆς ὁρμῆς, καὶ τῆς ἐπιούσης εἶλε παραδόντας ἑαυτούς· τὴν δὲ σπεῖραν ἢ τὸ φυλάκιον ἐξέλιπε διακληρώσας, ἐζημίωσε θανάτῳ τὸ δέκατον,

düşman kendisini gözlemlemekteyken her tarafı çevreleyen bir duvar inşa etmeye başladı. Öte yandan en cesur adamlarını gizlice sırtlara gönderdi ve en yüksek bölgeye çıkan bir yol bulmalarını emretti. Askerler, ormanın kendilerini gizlemesinden faydalanarak gece vakti uyumakta olan muhafızlara ani bir saldırı gerçekleştirdiler, onları öldürdüler ve şafak vakti Augustus'a işaret verdiler. Augustus, ordusunun büyük bölümüyle şehre doğru yönelirken ele geçirilen tepeye de birbiri ardına birlikler gönderdi. Bu birlikler tepeyi kontrol altına aldıktan sonra diğer tepelere yöneldiler. [74] Aynı anda dört bir yandan saldırıya uğrayan barbarlar, büyük bir panik yaşadılar ve ne yapacaklarını bilemediler. Özellikle de tepedekiler su sıkıntısı yaşamaktan endişelendiler ve topluca Promona'ya çekildiler.

26. Augustus, [75] hem şehri hem de hâlâ düşmanın elinde bulunan iki tepeyi kırk *stadion*[71] uzunluğunda bir duvarla çevrelemiş durumdaydı. Bu sırada Dalmatae halkından Testimus, Promona'ya destek olmak üzere bir başka ordu getirdi. Augustus onu karşılayıp dağlara kadar kovaladı ve Testimus kendisini gözetlemekteyken etrafı çevreleyen duvar tamamlanmadan Promona'yı ele geçirmeyi başardı: Şehirdekiler ani bir saldırı yapıp sert bir şekilde püskürtülünce onları takibe başlayan Romalılar şehre girdiler ve düşman kuvvetlerinin üçte birini orada öldürdüler. Geriye kalanlar kaçıp bir kaleye sığınınca [76] Romalılar buradaki kapıları tutmak üzere bir *cohors* görevlendirdiler. İçerideki barbarlar dördüncü gece ani bir saldırı gerçekleştirince korkuya kapılan muhafızlar kapıları terk ettiler. Fakat Augustus bu saldırıyı püskürttü ve düşman ertesi gün teslim oldu. Konumlarını terk eden *cohors* askerlerine kura çektiren Augustus, her on kişiden birini ölüme mahkûm etti.[72] Ayrıca onlarla birlikte

71 Yaklaşık 7,5 kilometre.

72 Lat. *decimatio*. Roma ordusunda korkaklık, itaatsizlik ya da firar etme gibi suçlar işleyen askerler için uygulanan bir cezalandırma yöntemiydi. On kişilik gruplar arasından kurayla seçilen her bir asker, kurada çıkmayan diğer dokuz asker tarafından sopalarla, taşlarla ya da çeşitli silahlarla dövülerek öldürülürdü.

καὶ λοχαγοὺς ἐπὶ τῷ δεκάτῳ δύο. καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκέλευεν ἐκείνου τοῦ θέρους κριθὴν ἀντὶ σίτου τραφῆναι δίδοσθαι.

27. Οὕτω [77] μὲν ἑάλω Πρωμόνα, Τέστιμος δ᾽ ὁρῶν διεσκέδασε τὸν στρατὸν ἑαυτοῦ, φεύγειν ἄλλους ἀλλαχοῦ· ὅθεν αὐτοὺς οὐκ ἐδύναντο οἱ Ῥωμαῖοι διώκειν ἐς πολύ, τήν τε διαίρεσιν σφῶν τὴν ἐς πολλὰ δείσαντες, καὶ τὴν ἀπειρίαν τῶν ὁδῶν καὶ τὰ ἴχνη τῆς φυγῆς συγκεχυμένα. [78] Συνόδιον δ᾽ αἱροῦσι πόλιν ἐν ἀρχῇ τῆς ὕλης, ἐν ᾗ τὸν Γαβινίου στρατὸν ἐνήδρευσαν οἱ Δαλμάται περὶ φάραγγι βαθείᾳ καὶ ἐπιμήκει καὶ μέσῃ δύο ὀρῶν, ἔνθα καὶ τὸν Καίσαρα ἐνήδρευον. ὁ δὲ τό τε Συνόδιον ἐνέπρησε, καὶ ἐς τὰ ὄρη περιπέμψας ἄνω στρατὸν ἑκατέρωθεν αὐτῷ συμπαρομαρτεῖν, αὐτὸς ᾔει διὰ τῆς φάραγγος, κόπτων τὴν ὕλην καὶ τὰς πόλεις αἱρῶν, καὶ πάντα ἐμπιπρὰς ὅσα κατὰ τὸν Ἀδρίαν ἦρει. [79] πολιορκουμένης δὲ πόλεως Σετουΐας, ἐπῆει τις αὐτοῖς συμμαχία βαρβάρων, ἣν ὁ Καῖσαρ ὑπαντήσας ἐκώλυσεν ἐσδραμεῖν ἐς τὴν Σετουΐαν. κἀν τῷ πόνῳ τῷδε ἐπλήγη λίθῳ τὸ γόνυ, καὶ ἐς πολλὰς ἡμέρας ἐθεραπεύετο. ῥαΐσας δὲ ἐς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ὑπατεύσων σὺν Οὐολκατίῳ Τύλλῳ, Στατίλιον Ταῦρον ἐς τὰ λοιπὰ τοῦ πολέμου καταλιπών.

28. Νουμηνίᾳ [80] δ᾽ ἔτους ἀρξάμενος ὑπατεύειν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡμέρας παραδοὺς Αὐτρωνίῳ Παίτῳ, εὐθὺς ἐξέθορεν αὖθις ἐπὶ τοὺς Δαλμάτας, ἄρχων ἔτι τὴν τῶν τριῶν ἀρχήν· δύο γὰρ ἔλειπεν ἔτη τῇ δευτέρᾳ πενταετίᾳ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ σφίσιν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο καὶ ὁ δῆμος ἐπεκεκυρώκει. [81] οἱ Δαλμάται δ᾽ ἤδη κάμνοντες ὑπὸ λιμοῦ, τῶν ἔξωθεν ἀγορῶν ἀποκεκλεισμένοι, ἐρχομένῳ τῷ Καίσαρι ὑπήντων καὶ σφᾶς παρέδοσαν σὺν ἱκετηρίᾳ, ὅμηρά τε δόντες ἑπτακοσίους παῖδας,

iki *centurio* daha bu cezadan nasibini aldı. Ölüm cezası almayan diğer askerler ise, o yaz buğday yerine arpayla beslenme cezasına çarptırıldılar.

27. Promona [77] şehri işte bu şekilde ele geçirildi. Testimus bunun üzerine ordusunu dağıttı ve her bir adamına farklı yönlere kaçmalarını emretti. Kuvvetlerini çok fazla gruba ayırmaktan korkan ve yollar hakkında bilgisi olmayan Romalılar, onları çok fazla takip edemediler. Ayrıca kaçakların izleri de birbirine karışıyordu. [78] Kaçaklar, ormanın girişindeki Synodium kasabasını ele geçirdiler. Bu orman, zamanında Dalmatae halkının Gabinius'un ordusunu iki dağ arasındaki uzun ve derin bir vadide pusuya düşürdüğü bölgedeydi. Kaçaklar burada şimdi Augustus için bir pusu kurup beklediler. Fakat Synodium'u ateşe veren Augustus, vadiden geçerken her iki tepeye kendisiyle birlikte hareket edecek olan askerler gönderdi. Yolu üzerindeki ağaçları kesti, kasabaları ele geçirdi ve Adriyatik kıyısı boyunca karşısına çıkan her şeyi yakıp yıktı. [79] Setovia'yı kuşatma altına aldığı esnada yardıma gelen bir barbar kuvveti, onun kasabaya giriş yapmasını engelledi. Augustus, burada yaşanan çatışmada dizine aldığı bir taş darbesiyle yaralandı ve birkaç gün tedavi görmek zorunda kaldı. Sağlığına kavuştuktan sonra seferi tamamlaması için Statilius Taurus'u bölgede bıraktı ve Volcatius Tullus ile birlikte *consul*lük görevini üstlenmek üzere Roma'ya döndü.[73]

28. Yılın [80] ilk ayında *consul*lüğe başlayan Augustus, aynı gün görevi Autronius Paetus'a devretti ve Dalmatae halkına karşı yeniden harekete geçti. Hâlâ triumvirlik üyesiydi, çünkü triumvirlik üyelerinin kendilerine tayin ettiği ve halkın onayladığı ikinci beş yıllık görev süresinden iki yılı daha vardı. [81] Açlık sıkıntısı yaşamaya başlayan ve dış tedarik yolları kesilen Dalmatae halkı, Augustus'un yaklaştığını öğrenince onunla görüşmeye gitti ve af dileyerek teslim oldu. Augustus'un talebi doğrultusunda yedi yüzden fazla çocuğu rehine olarak gönderdiler ve Gabinius'un elinden almış oldukları

73 MÖ 33.

οὓς καὶ ὁ Καῖσαρ ἤτει, καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ σημεῖα τὰ Γαβινίου· τὸν δὲ φόρον τὸν ἀπὸ Γαΐου Καίσαρος ἐκλειφθέντα ἀποδώσειν ὑποστάντες, εὐπειθεῖς ἐς τὸ ἔπειτα ἐγένοντο. [82] τὰ σημεῖα δὲ ὁ Καῖσαρ ἀπέθηκεν ἐν τῇ στοᾷ τῇ Ὀκταουία λεγομένῃ. Δαλματῶν δ᾽ ἁλόντων καὶ Δερβανοὶ προσιόντα τὸν Καίσαρα συγγνώμην ἤτουν σὺν ἱκετηρίᾳ, καὶ ὁμήρους ἔδοσαν, καὶ τοὺς ἐκλειφθέντας φόρους ὑπέστησαν ἀποδώσειν. τῶν δὲ <. . .> οἷς μὲν ὁ Καῖσαρ ἐπλησίασε, <καὶ συνέθεντο> καὶ ὁμήρους ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἔδοσαν· ὅσοις δ᾽ οὐκ ἐπλησίασε διὰ νόσον, οὔτ᾽ ἔδοσαν οὔτε συνέθεντο. φαίνονται δὲ καὶ οἵδε ὕστερον ὑπαχθέντες. [83] οὕτω πᾶσαν ὁ Καῖσαρ τὴν Ἰλλυρίδα γῆν, ὅση τε ἀφειστήκει Ῥωμαίων, καὶ τὴν οὐ πρότερον ὑπακούσασαν αὐτοῖς, ἐκρατύνατο. καὶ αὐτῷ ἡ βουλὴ θρίαμβον Ἰλλυρικὸν ἔδωκε θριαμβεῦσαι, ὃν ἐθριάμβευσεν ὕστερον ἅμα τοῖς κατ᾽ Ἀντωνίου.

29. Λοιποὶ [84] δ᾽ εἰσὶ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων νομιζομένης Ἰλλυρίδος εἶναι πρὸ μὲν Παιόνων Ῥαιτοὶ καὶ Νωρικοί, μετὰ Παίονας δὲ Μυσοὶ ἕως ἐπὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ῥαιτοὺς μὲν οὖν καὶ Νωρικοὺς ἡγοῦμαι Γάιον Καίσαρα πολεμοῦντα Κελτοῖς ἐπιλαβεῖν, ἢ τὸν Σεβαστὸν χειρούμενον Παίονας· ἐν μέσῳ γάρ εἰσιν ἀμφοτέρων, καὶ οὐδὲν ηὗρον ἴδιον ἐς Ῥαιτοὺς ἢ Νωρικοὺς γενόμενον· ὅθεν μοι δοκοῦσι τοῖς ἑτέροις τῶν γειτόνων συναλῶναι.

30. Μυσοὺς [85] δὲ Μᾶρκος μὲν Λεύκολλος, ὁ ἀδελφὸς Λικινίου Λευκόλλου τοῦ Μιθριδάτῃ πολεμήσαντος, κατέδραμε, καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἐμβαλών, ἔνθα εἰσὶν Ἕλληνίδες ἓξ πόλεις Μυσοῖς πάροικοι,

Roma sancaklarını teslim ettiler. Ayrıca Gaius Caesar zamanından beri durdurmuş oldukları haraç ödemelerine devam edeceklerine dair taahhüt verdiler ve bu noktadan itibaren Romalılara tam bir itaat gösterdiler. [82] Augustus, sancakları *Porticus Octaviae*[74] olarak bilinen yapıya yerleştirdi. Augustus, Dalmatialılara boyun eğdirdikten sonra Derbani halkına karşı harekete geçti. Onlar da aynı şekilde af talep ettiler, rehineler gönderdiler ve haraçların ödenmeye devam edeceğine dair taahhüt verdiler. Augustus'un kendilerine karşı yürüdüğü diğer halklar da onunla <anlaşma yaparak> rehineler gönderdiler. O dönemde hastalık nedeniyle yaklaşamadığı halklar da vardı. Bunlar rehine göndermediler ya da herhangi bir anlaşma yapmadılar, ancak sonraki bir zamanda bunlara da boyun eğdirilmiş gibi görünüyor. [83] Böylece Augustus, hem Roma'ya isyan eden hem de daha önce Roma'ya bağımlı olmayan halkları bastırarak tüm Illyria'da tam bir hâkimiyet elde etti. *Senatus*, Illyria'daki başarısı için bir zafer alayı düzenlemesine izin verdi. Augustus, bu zaferi daha sonra Antonius'a karşı kazandığı zaferle birlikte kutladı.

29. Romalılar [84] tarafından Illyria'nın parçası olarak kabul edilen diğer halklar, Paeonia'nın bu tarafında yaşayan Rhaeti ve Norici ile Paeonia'nın Karadeniz'e kadar uzanan diğer tarafında yaşayan Mysialılardır. Rhaeti ve Norici halklarının, Keltlere karşı savaşan Gaius Caesar ya da Paeonia'yı boyunduruk altına alan Augustus tarafından kontrol altına alındığını düşünüyorum, çünkü bu halklar Keltler ile Paeonialıların arasında bir bölgede yaşıyorlar. Bu iki halk hakkında herhangi bir bilgi edinemedim, bu nedenle diğer komşu halklarla aynı zamanda boyun eğdirildiklerini düşünüyorum.

30. Mithradates'e [85] karşı savaşan Licinius Lucullus'un[75] kardeşi olan Marcus Lucullus[76], Mysia topraklarını işgal etti ve

74 Octavianus'un kız kardeşi Octavia onuruna Marcellus Tiyatrosu yakınlarında inşa ettirdiği yapı.

75 MÖ 74 yılı *consul*lerinden Lucius Licinius Lucullus, Üçüncü Mithradates Savaşı'nda Roma ordusunu komuta etmişti.

76 MÖ 73 yılı *consul*lerinden Marcus Terentius Varro Lucullus, Tuna Nehri ağzındaki Hellen kasabalarını boyunduruk altına aldı.

Ἴστρος τε <καὶ Καλλατὶς> καὶ Διονυσόπολις καὶ Ὀδησσὸς καὶ Μεσημβρία, <καὶ Ἀπολλωνία> ἐξ ἧς ἐς Ῥώμην μετήνεγκε τὸν μέγαν Ἀπόλλωνα τὸν ἀνακείμενον ἐν τῷ Παλατίῳ. [86] καὶ πλεῖον οὐδὲν ηὖρον ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων δημοκρατίας ἐς Μυσοὺς γενόμενον, οὐδ᾽ ἐς φόρου ὑπαχθέντας οὐδ᾽ ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ· ὑπήχθησαν δὲ ὑπὸ Τιβέριου τοῦ μετὰ τὸν Σεβαστὸν τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοκράτορος γενομένου. [87] ἀλλά μοι τὰ μὲν πρὸ ἁλώσεως Αἰγύπτου πάντα ὑπὸ νεύματι τοῦ δήμου γενόμενα ἐφ᾽ ἑαυτῶν συγγέγραπται, ἃ δὲ μετ᾽ Αἴγυπτον οἱ αὐτοκράτορες οἵδε ἐκρατύναντο ἢ προσέλαβον, ὡς ἴδια αὐτῶν ἔργα, μετὰ τὰ κοινὰ εἴρηται· ἔνθα καὶ περὶ Μυσῶν ἐρῶ πλέονα. [88] νῦν δ᾽, ἐπεὶ τοὺς Μυσούς τε οἱ Ῥωμαῖοι τῆς Ἰλλυρίδος ἡγοῦνται, καὶ τὸ σύγγραμμά μοι τοῦτο Ἰλλυρικόν ἐστιν, ὡς ἂν εἴη τὸ σύγγραμμα ἐντελές, ἐδόκει προειπεῖν ὅτι καὶ Μυσοὺς Λεύκολλός τε τῷ δήμῳ στρατηγῶν ἐπέδραμε καὶ Τιβέριος εἶλε κατὰ τὴν μόναρχον ἐξουσίαν.

Mysia'ya sınırları olan altı Hellen şehrinin, yani Istros, <Kallatis>, Dionysopolis, Odessos, Mesembria ve <Apollonia'nın> bulunduğu nehre doğru ilerledi. Günümüzde Palatinus'ta bulunan büyük Apollon heykelini işte bu Apollonia'dan Roma'ya getirdi. [86] Cumhuriyet döneminde Romalıların Mysia ile ilgili faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi bulamadım. Mysialıların haraca bağlanması Augustus tarafından değil, onun ardından Roma imparatoru olan Tiberius tarafından gerçekleştirilmişti. [87] Mısır'ın ele geçirilmesinden önce Romalıların halk kararıyla boyunduruk altına aldığı bölgelerin her birini ayrı ayrı yazıya geçirdim. Cumhuriyetin ardından imparatorların fetihlerini ve diğer faaliyetlerini, onların şahsi başarıları olarak ele alacağım ve o çalışmamda Mysia hakkında daha fazla şey anlatacağım. [88] Bu benim Illyria tarihim olduğu için, Romalıların Mysia'yı Illyria'nın bir parçası olarak kabul ettiğini, cumhuriyet dönemindeki bir komutan olan Lucullus'un Mysia'yı işgal ettiğini ve imparatorluk zamanında Tiberius'un burayı ele geçirdiğini aktararak çalışmamı sonlandırıyorum.

XI
ΣΥΡΙΑΚΗ

1. Ἀντίοχος ὁ Σελεύκου τοῦ Ἀντιόχου, Σύρων καὶ Βαβυλωνίων καὶ ἑτέρων ἐθνῶν βασιλεύς, ἕκτος δὲ ἀπὸ Σελεύκου τοῦ μετ' Ἀλέξανδρον Ἀσίας τῆς περὶ Εὐφράτην βεβασιλευκότος, ἐσβαλὼν ἐς Μηδίαν τε καὶ Παρθυηνὴν καὶ ἕτερα ἔθνη ἀφιστάμενα ἔτι πρὸ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα δράσας, καὶ μέγας Ἀντίοχος ἀπὸ τοῦδε κληθείς, ἐπαιρόμενος τοῖς γεγονόσι καὶ τῇ δι' αὐτὰ προσωνυμίᾳ, Συρίαν τε τὴν κοίλην καὶ Κιλικίας ἔστιν ἃ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, Αἰγύπτου βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, ἐπιδραμὼν περιέσπασε, [2] καὶ μικρὸν οὐδὲν ἐνθυμούμενος Ἑλλησποντίους ἐπῄει καὶ Αἰολέας καὶ Ἴωνας ὡς οἱ προσήκοντας ἄρχοντι τῆς Ἀσίας, ὅτι καὶ πάλαι τῶν τῆς Ἀσίας βασιλέων ὑπήκουον. [3] ἔς τε τὴν Εὐρώπην διαπλεύσας Θρᾴκην ὑπήγετο καὶ τὰ ἀπειθοῦντα ἐβιάζετο, Χερρόνησόν τε ὠχύρου, καὶ Λυσιμάχειαν ἀνῴκιζεν, ἣν Λυσίμαχος μὲν ὁ Θρᾴκης ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ βασιλεύσας ἔκτισεν ἐπιτείχισμα τοῖς Θρᾳξὶν εἶναι, οἱ Θρᾷκες δ' ἀποθανόντος τοῦ Λυσιμάχου καθηρήκεσαν. [4] καὶ ὁ Ἀντίοχος συνῴκιζε, τούς τε φεύγοντας τῶν Λυσιμαχέων κατακαλῶν, καὶ εἴ τινες αὐτῶν αἰχμάλωτοι γεγονότες ἐδούλευον ὠνούμενος, καὶ ἑτέρους προσκαταλέγων, καὶ βοῦς καὶ πρόβατα καὶ σίδηρον ἐς γεωργίαν ἐπιδιδούς, καὶ οὐδὲν ἐλλείπων ἐς ταχεῖαν

SYRİA

1. Antiokhos'un torunu Seleukos oğlu Antiokhos; Syria, Babil ve diğer bazı halkların kralıydı.[77] Aleksandros'un ardılı olan Seleukos'tan beri Asya'nın Fırat civarındaki topraklarını yöneten altıncı hükümdardı. Media ve Parthia'nın yanı sıra, kendisi yönetime gelmeden önce isyan etmiş olan diğer halkların topraklarını işgal etti. Daha pek çok büyük başarı elde etti ve bunların sonucunda "Büyük" Antiokhos olarak adlandırıldı. Elde ettiği başarılar ve kendisine verilen unvanla güveni artan Antiokhos, henüz bir çocuk olan Mısır kralı Ptolemaios Philopator'a[78] ait olan bir kısım Kilikia toprağını ve Koile-Syria'yı ele geçirdi.[79] [2] Büyük hedefler peşinde koşmaya devam eden Antiokhos, Hellespontos, Aiolia ve Ionia'ya saldırdı;[80] zamanında Asya krallarına tabi olan bu bölgelerin, şimdi kral olduğu için kendisine ait olduğunu düşünüyordu. [3] Daha sonra Avrupa'ya geçerek Thrakia'ya yürüdü ve direnişçileri şiddetle bastırdı.[81] Khersonessos'u tahkim etti ve Lysimakheia'yı bir yerleşim yeri olarak yeniden düzenledi. Bu Lysimakheia, Aleksandros'tan sonra Thrakia bölgesinin hükümdarı olan Lysimakhos tarafından Thrakia halklarına karşı bir kale olarak kurulmuş ve onun ölümünün ardından yerle bir edilmişti. [4] Lysimakhaeia'nın sürgünlerini geri çağıran Antiokhos, köle olarak satılan savaş esirlerini satın aldı ve yeni vatandaşlar kaydettirdi. Tüm sakinlere sığır, koyun ve demir aletlerle birlikte, tahkimatın hızlı bir şekilde inşa edilmesi için gereken her şeyi temin ederek

77 III. Antiokhos, MÖ 223-187 yılları arasında Seleukos Krallığı'nın hükümdarıydı.
78 Mısır'ın çocuk kralı Philopator değil, Epiphanes'ti.
79 MÖ 198.
80 MÖ 197.
81 MÖ 196.

ἐπιτειχίσματος οἰκοδομήν· πάνυ γὰρ αὐτῷ τὸ χωρίον ἐφαίνετο λαμπρῶς ἔχειν ἐπὶ ὅλῃ Θρᾴκῃ, καὶ ταμιεῖον εὔκαιρον ἐς τὰ λοιπὰ ὧν ἐπενόει πάντων ἔσεσθαι.

2. [Ταῦτα [5] δ᾽ αὐτῷ διαφορᾶς φανερᾶς καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἦρξεν. ὡς γὰρ δὴ μετῄει τὰς τῇδε Ἑλληνίδας πόλεις,] οἱ μὲν δὴ πλέονες αὐτῷ προσετίθεντο καὶ φρουρὰς ἐσεδέχοντο δέει τῆς δυνάμεως, Σμυρναῖοι δὲ καὶ Λαμψακηνοὶ καὶ ἕτεροι ἔτι ἀντέχοντες ἐπρεσβεύοντο ἐς Φλαμινῖνον τὸν Ῥωμαίων στρατηγόν, ἄρτι Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος μεγάλῃ μάχῃ περὶ Θετταλίαν κεκρατηκότα· ἐγίγνετο γὰρ δὴ καὶ τὰ Μακεδόνων καὶ τὰ Ἑλλήνων ἐπίμικτα ἀλλήλοις ἀνὰ μέρη καὶ χρόνους, ὥς μοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γραφῇ δεδήλωται. [6] καὶ γίγνονταί τινες Ἀντιόχῳ καὶ Φλαμινίνῳ διαπρεσβεύσεις τε ἐς ἀλλήλους καὶ ἀπόπειραι ἀτελεῖς. [7] ἐκ πολλοῦ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ Ἀντίοχος ὑπόπτως εἶχον ἀλλήλοις, οἱ μὲν οὐκ ἀτρεμήσειν ὑπολαμβάνοντες Ἀντίοχον ἐπαιρόμενον ἀρχῆς τε μεγέθει καὶ εὐπραξίας ἀκμῇ, ὁ δὲ Ῥωμαίους οἱ μόνους αὐξομένῳ μάλιστα ἐμποδὼν ἔσεσθαι, καὶ κωλύσειν ἐς τὴν Εὐρώπην περαιούμενον. [8] οὐδενὸς δέ πω φανεροῦ γεγονότος αὐτοῖς ἐς ἔχθραν ἀφίκοντο πρέσβεις ἐς Ῥώμην παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, αἰτιωμένου Συρίαν τε καὶ Κιλικίαν Ἀντίοχον αὐτὸν ἀφελέσθαι. [9] καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τῆς ἀφορμῆς ἐπέβαινον ἄσμενοι, κατὰ καιρὸν σφίσι γενομένης, καὶ πρέσβεις ἐς τὸν Ἀντίοχον ἔστελλον, οἳ λόγῳ μὲν ἔμελλον συναλλάξειν Πτολεμαῖον Ἀντιόχῳ, ἔργῳ δὲ κατασκέψεσθαι τὴν ὁρμὴν Ἀντιόχου καὶ κωλύσειν ὅσα δύναιντο.

3. Τούτων [10] δὴ τῶν πρέσβεων Γναῖος ἡγούμενος ἠξίου τὸν Ἀντίοχον Πτολεμαίῳ μέν, ὄντι Ῥωμαίων φίλῳ, συγχωρεῖν ἄρχειν ὅσων ὁ πατὴρ αὐτῷ κατέλιπε, τὰς δ᾽ ἐν Ἀσίᾳ πόλεις, ὧν Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ἦρχεν, αὐτονόμους ἐᾶν·

burayı yeniden bir yerleşim yeri olarak düzenledi. Zira burası ona, Thrakia'yı kontrol altında tutabilmesi için kusursuz bir mevki ve gelecekte planladığı diğer tüm eylemleri hayata geçirebilmesi için uygun bir harekât üssü gibi görünüyordu.

2. [Fakat [5] bu hamlesi, Romalılar ile açık bir anlaşmazlığın fitilini ateşledi. Bölgede ziyaret ettiği birçok Hellen kenti] Antiokhos'un tarafına geçmiş ve onun gücünden çekinerek garnizonlarını kabul etmişti. Öte yandan Smyrne, Lampsakos ve ona karşı direnmeye devam eden diğer halklar, yakın zamanda Thessalia'daki büyük savaşta Makedonialı Philippos'u yenmeyi başaran Roma komutanı Flamininus'a bir heyet gönderdiler. (Hellen tarihinde de[82] anlatmış olduğum üzere, Hellenlerin ve Makedonialıların işleri, belirli bölgelerde ve zamanlarda birbiriyle yakından bağlantılıydı.) [6] Bu dönemde Antiokhos ile Flamininus, birbirlerini test etmek üzere karşılıklı birkaç heyet gönderdiler, ancak bunlardan herhangi bir sonuç çıkmadı. [7] Böylece Hem Romalılar hem de Antiokhos, birbirlerine uzunca bir süre şüpheyle yaklaştı. Romalılar, büyük krallığı ve üst düzey başarıları sayesinde öz güven kazanan Antiokhos'un eylemsiz kalmayacağını düşünüyordu. Öte yandan egemenliğini genişletmek ve Avrupa'ya geçmek isteyen Antiokhos, bu hedefin önündeki tek engelin Romalılar olduğunun gayet farkındaydı. [8] Ptolemaios Philopator tarafından gönderilen elçiler Roma'ya gelip Syria ile Kilikia'yı ele geçiren Antiokhos'u şikâyet ettiğinde bile, iki taraf arasında net bir düşmanlık baş göstermedi. [9] Romalılar bu fırsatı değerlendirmek üzere hemen Antiokhos'a bir heyet gönderdiler. Antiokhos ile Ptolemaios arasında bir uzlaşma sağlamaya çalışıyormuş gibi görünüyorlardı, ancak aslında hedefleri Antiokhos'un gelecek planlarını öğrenmek ve onu mümkün olduğunca kontrol altında tutmaktı.

3. Roma [10] heyetinin lideri Gnaeus, Romalıların dostu olan Ptolemaios'a babasından miras kalan tüm toprakları yönetmesine müsaade edilmesi ve geçmişte Makedonia kralı Philippos'un yönettiği Asya kasabalarının bağımsız kılınması için

82 Appianos'un bu çalışması ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır.

οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον Ἀντίοχον κρατεῖν ὧν Φίλιππον ἀφείλοντο Ῥωμαῖοι. [11] ὅλως δ᾽ ἀπορεῖν ἔφη τί τοσοῦτον στόλον ὁ Ἀντίοχος καὶ τοσαύτην στρατιὰν ἄγων ἄνωθεν ἐκ Μήδων ἔλθοι τῆς Ἀσίας ἐπὶ θάλασσαν, ἔς τε τὴν Εὐρώπην ἐσβάλοι, καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ κατασκευάζοιτο, καὶ Θρᾴκην ὑπάγοιτο, εἰ μὴ ταῦτά ἐστιν ἑτέρου πολέμου θεμέλια. [12] ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο Θρᾴκην μέν, τῶν προγόνων αὐτοῦ γενομένην τε καὶ δι᾽ ἀσχολίας ἐκπεσοῦσαν, αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς ὢν ἀναλαμβάνειν, καὶ Λυσιμάχειαν ἐγείρειν οἰκητήριον Σελεύκῳ τῷ παιδὶ εἶναι, τὰς δ᾽ ἐν Ἀσίᾳ πόλεις αὐτονόμους ἐάσειν, εἰ τὴν χάριν οὐ Ῥωμαίοις ἀλλ᾽ ἑαυτῷ μέλλοιεν ἕξειν. [13] "Πτολεμαίῳ δ᾽," ἔφη, "Καὶ συγγενής εἰμι καὶ ὅσον οὔπω καὶ κηδεστὴς ἔσομαι, καὶ χάριν ὑμῖν αὐτὸν ὁμολογεῖν παρασκευάσω. ἀπορῶ δὲ κἀγὼ τίνι Ῥωμαῖοι δικαίῳ τὴν Ἀσίαν πολυπραγμονοῦσιν, ἐμοῦ τὴν Ἰταλίαν οὐ πολυπραγμονοῦντος."

4. Οὕτω [14] μὲν ἀπ᾽ ἀλλήλων ἄπρακτοι διεκρίθησαν, ἀπορρηγνύντες ἤδη τὰς ἀπειλὰς ἐς τὸ φανερώτερον· λόγου δὲ καὶ δόξης ἐμπεσούσης ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτορος[5] ἀποθάνοι, κατὰ σπουδὴν ὁ Ἀντίοχος ἀπῄει ὡς Αἴγυπτον ἔρημον ἄρχοντος ἁρπασόμενος. [15] καὶ αὐτῷ κατὰ Ἔφεσον Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος συμβάλλει, φεύγων τὴν πατρίδα δι᾽ ἐχθρῶν διαβολάς, οἳ Ῥωμαίοις αὐτὸν ἔφασκον εἶναι δύσερίν τε καὶ φιλοπόλεμον καὶ οὔποτε εἰρηνεύειν δυνάμενον. τότε δ᾽ ἦν ὅτε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ὑπήκουον ἔνσπονδοι. [16] Ἀννίβαν μὲν δὴ διώνυμον ἐπὶ στρατηγίαις ὄντα ὁ Ἀντίοχος ὑπεδέχετο λαμπρῶς καὶ εἶχεν ἀμφ᾽ αὑτόν· περὶ δὲ τὴν Λυκίαν Πτολεμαῖον περιεῖναι μαθὼν Αἰγύπτου μὲν ἀπέγνω, Κύπρον δ᾽ ἐλπίσας αἱρήσειν ἀντὶ Αἰγύπτου διέπλει κατὰ τάχος ἐς αὐτήν. [17] χειμῶνι δ᾽ ἀμφὶ τὸν Σάρον ποταμὸν συμπεσών,

Antiokhos'a uyarıda bulundu. Zira Romalıların Philippos'un elinden almış olduğu bu toprakları şimdi Antiokhos'un kontrol etmesi uygun değildi. [11] Gnaeus ayrıca, Antiokhos'un bu denli büyük bir donanma ve orduyla birlikte Media'dan Asya kıyılarına gelmesine, Avrupa'yı işgal edip burada şehirler inşa etmesine ve Thrakia'yı boyunduruk altına almasına, savaş hazırlığı dışında herhangi bir anlam veremediklerini söyledi. [12] Bunun üzerine Antiokhos, Thrakia'nın atalarına ait olduğunu ve geçmişte başka işlerle meşgulken kaybetmiş oldukları bu bölgeyi şimdi uygun bir fırsat bulduğu için yeniden ele geçirdiğini söyledi. Lysimakheia'yı ise, oğlu Seleukos'un ikamet etmesi için yeniden inşa ettiğini belirtti. Ayrıca Asya kentleri Romalılara değil de kendisine minnettarlık bildirirse, onları bağımsız kılacaktı. [13] Konuşmasına şöyle devam etti: "Ben, Ptolemaios'un akrabasıyım, şimdi değilse bile yakın zamanda onunla evlilik yoluyla da bağ kuracağım ve size minnettarlığını ifade etmesini sağlayacağım. Ayrıca, ben İtalya ile ilgili meselelere burnumu sokmazken Romalılar hangi hakla Asya'ya müdahale ediyor anlamış değilim."

4. Böylece [14] iki taraf herhangi bir sonuca varamadan ayrıldı, ancak artık birbirlerine karşı açık bir tehdit hâline gelmişlerdi. Philopator'un oğlu Ptolemaios'un öldüğüne dair bir söylenti yayılınca Antiokhos, hükümdarsız kaldığını düşündüğü Mısır'ı ele geçirmek üzere hızla harekete geçti. [15] Ephesos'ta Kartacalı Hannibal ile karşılaştı. Hannibal, Romalılara kendisinin kavgacı olduğunu, savaşmayı sevdiğini ve hiçbir zaman barış içinde yaşayamayacağını söyleyip duran düşmanları tarafından iftiralara uğramış ve vatanından sürgüne zorlanmıştı. Bu, Kartacalıların anlaşma yoluyla Roma'ya tabi olduğu bir zaman dilimiydi. [16] Hannibal, parlak askerî başarıları nedeniyle Antiokhos tarafından görkemli bir şekilde karşılandı ve kralın maiyetine alındı. Lykia civarında Ptolemaios'un ölmediğini haber alan Antiokhos, Mısır planından vazgeçti ve Kıbrıs'ı ele geçirmeyi amaçlayarak hızla bu adaya doğru yelken açtı. [17] Fakat Saros Nehri[83] civarında

83 Seyhan Nehri.

καὶ πολλὰς τῶν νεῶν ἀποβαλών, ἐνίας δ᾽ αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ φίλοις, ἐς Σελεύκειαν τῆς Συρίας κατέπλευσε, καὶ τὸν στόλον κατεσκεύαζε πεπονημένον. γάμους τε τῶν παίδων ἔθυεν, Ἀντιόχου καὶ Λαοδίκης, ἀλλήλοις συναρμόζων.

5. Ἤδη [18] δὲ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἐγνωκὼς ἀποκαλύπτειν, ἐπιγαμίαις τοὺς ἐγγὺς βασιλέας προκατελάμβανε, καὶ Πτολεμαίῳ μὲν ἐς Αἴγυπτον ἔστελλε Κλεοπάτραν τὴν Σύραν ἐπίκλησιν, προῖκα Συρίαν τὴν κοίλην ἐπιδιδούς, ἣν αὐτὸς ἀφῄρητο τοῦ Πτολεμαίου, θεραπεύων ἤδη τὸ μειράκιον, ἵν᾽ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Ῥωμαίους ἀτρεμῇ· Ἀντιοχίδα δ᾽ ἔπεμπεν Ἀριαράθῃ τῷ Καππαδοκῶν βασιλεῖ, καὶ τὴν ἔτι λοιπὴν Εὐμένει τῷ Περγάμου βασιλεῖ. [19] ὁ δέ (ἑώρα γὰρ αὐτὸν ἤδη Ῥωμαίοις τε πολεμησείοντα καὶ πρὸς τήνδε τὴν χρείαν τὸ κῆδος αὑτῷ συναπτόμενον) ἠρνήσατο, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς Ἀττάλῳ τε καὶ Φιλεταίρῳ, θαυμάζουσιν ὅτι κῆδος βασιλέως τοσοῦδε καὶ γείτονος, αὐτοῦ τε κατάρχοντος καὶ δεομένου, παραιτοῖτο, ἐπεδείκνυ τὸν ἐσόμενον πόλεμον ἐν μὲν ἀρχῇ τι παρ᾽ ἀμφοῖν ἕξειν ἰσοπαλές, σὺν χρόνῳ δ᾽ ὑπεροίσειν τὰ Ῥωμαίων δι᾽ εὐψυχίαν καὶ ταλαιπωρίαν. [20] "Ἐγὼ δ᾽," ἔφη, "Ῥωμαίων μὲν ἐπικρατούντων βεβαίως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐμῆς ἄρξω, Ἀντιόχου δὲ νικῶντος ἐλπὶς μὲν ἀφαιρεθῆναι πάντα πρὸς γείτονος, ἐλπὶς δὲ καὶ ἔχοντα βασιλεύσειν βασιλεύομενον ὑπ᾽ ἐκείνου."

6. Ὁ [21] μὲν δὴ τοιοῖσδε λογισμοῖς τοὺς γάμους ἀπεώσατο, ὁ δ᾽ Ἀντίοχος αὖθις ἐφ᾽ Ἑλλησπόντου κατῄει, καὶ περιπλεύσας ἐς Χερρόνησον πολλὰ καὶ τότε τῆς Θρᾴκης ὑπήγετό τε καὶ κατεστρέφετο. [22] Ἕλληνας δ᾽, ὅσοι τοῖς Θρᾳξὶν ὑπήκουον, ἠλευθέρου, καὶ Βυζαντίοις ἐχαρίζετο πολλὰ ὡς ἐπίκαιρον

fırtınaya yakalanarak pek çok gemisini kaybetti; kaybedilen bazı gemilerde adamları ve dostları da bulunuyordu. Bu olay üzerine Syria'daki Seleukeia'ya gitti ve hasar alan gemilerini onarmakla uğraştı. Ayrıca Antiokhos ve Laodike isimli iki çocuğu arasında yapılan evliliği kurbanlar sunarak kutladı.

5. Artık [18] Romalılara karşı savaşını gizlememeye karar veren Antiokhos, öncelikle komşu krallarla evlilik yoluyla birtakım ittifaklar kurmayı amaçladı. Mısır kralı Ptolemaios'u Syria soyisimli kızı Kleopatra ile evlendirdi. Daha önce Ptolemaios'un elinden almış olduğu Koile-Syria bölgesini de evlilik hediyesi olarak geri verdi. Roma'ya karşı savaşında tarafsız kalmasını istediği bu genç kralın gönlünü hoş tutmayı amaçlıyordu. Kappadokia kralı Ariarathes'e[84] kızı Antiokhis'i verirken, kalan son kızını Pergamon kralı Eumenes'e gönderdi. [19] (Fakat Antiokhos'un Roma'ya karşı bir savaş başlatmış olduğunu ve bu nedenle evlilik ittifakı yapmaya çalıştığını anlayan) Eumenes, kızla evlenmeyi reddetti. Böylesine bir teklifle gelen büyük bir komşu kralla evlilik bağlantısını reddetmesine şaşıran kardeşleri Attalos ve Philatairos'a, yaklaşmakta olan savaşın başlarda dengeli seyredeceğini, ancak sonunda Romalıların cesaret ve kararlılık sayesinde mutlaka zafer kazanacağını söyledi. [20] "Romalılar kazanırsa krallığımı güvenli bir şekilde yönetmeye devam edeceğim. Fakat Antiokhos kazanırsa muhtelemen bir komşu tarafından her şeyimden mahrum bırakılacak ya da krallığımı elimde tutmayı başarsam bile onun boyunduruğu altında hüküm sürmek zorunda kalacağım" diyordu.

6. Eumenes [21] işte bu nedenlerle evliliği reddetmişti. Antiokhos daha sonra yeniden Hellespontos'a geçti, oradan Khersonessos'a yelken açtı ve Thrakia'nın büyük bölümünü ya şiddet kullanarak ya da anlaşma yoluyla ele geçirdi. [22] Thrakialıların kontrolü altında olan tüm Hellenleri bağımsız kıldı ve şehirleri Karadeniz'in ağzında oldukça elverişli bir konumda bulunan Byzantion halkını memnun etmek için

84 IV. Ariarathes Eusebes, MÖ 220-163 yılları arasında Kappadokia Krallığı'nı yönetti.

ἐπὶ τοῦ στόματος πόλιν ἔχουσιν. Γαλάτας τε δώροις καὶ καταπλήξει τῆς παρασκευῆς ἐς συμμαχίαν ὑπήγετο, ἀξιομάχους ἡγούμενος ἔσεσθαί οἱ διὰ τὰ μεγέθη τῶν σωμάτων. [23] μετὰ δὲ τοῦτο ἐς Ἔφεσον κατῆρε, καὶ πρέσβεις ἐς Ῥώμην ἔπεμπε Λυσίαν τε καὶ Ἡγησιάνακτα καὶ Μένιππον, οἳ τῷ μὲν ἔργῳ τῆς βουλῆς ἀποπειράσειν ἔμελλον, τῷ λόγῳ δ᾽ ὁ Μένιππος ἔφη τὸν βασιλέα περὶ τὴν Ῥωμαίων φιλίαν ἐσπουδακότα, καὶ βουλόμενον αὐτοῖς εἶναι καὶ σύμμαχον ἂν ἀξιῶσι, θαυμάζειν ὅτι κελεύουσι τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων ἀφίστασθαι, καὶ φόρους τισὶν ἀφιέναι, καὶ τῆς Ἀσίας ἔνια μὴ πολυπραγμονεῖν, καὶ Θρᾴκην ἐᾶν ἀεὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ γενομένην· ἅπερ οὐ τοῖς φίλοις ἀλλὰ τοῖς ἡττημένοις τοὺς κεκρατηκότας ἐπικελεύειν. [24] οἱ δὲ τῆς πρεσβείας συνιέντες ἐπὶ διαπείρᾳ σφῶν ἀφιγμένης, διὰ βραχέος ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ἐὰν Ἀντίοχος αὐτονόμους τοὺς Ἕλληνας ἐᾷ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ τῆς Εὐρώπης ἀπέχηται, Ῥωμαίοις αὐτὸν ἔσεσθαι φίλον, ἂν θέλῃ.

7. Τοσάδε [25] μὲν ἀπεκρίναντο Ῥωμαῖοι, καὶ τὰς αἰτίας ταῖς ἀποκρίσεσιν οὐκ ἐπέθεσαν· ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ἐς πρώτην ἐπινοῶν τὴν Ἑλλάδα ἐσβαλεῖν, κἀκεῖθεν ἄρξασθαι τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου, ὑπετίθετο τὴν γνώμην τῷ Καρχηδονίῳ Ἀννίβᾳ· [26] ὁ δ᾽ ἔφη τὴν μὲν Ἑλλάδα ἐκ πολλοῦ τετρυμένην ἔργον εὐχείρωτον εἶναι, τοὺς δὲ πολέμους ἅπασι χαλεποὺς μὲν οἴκοι διὰ λιμὸν τὸν ἐπιγιγνόμενον, ἔξω δὲ κουφοτέρους· καὶ τὰ Ῥωμαίων οὔ ποτε Ἀντίοχον ἐν τῇ Ἑλλάδι καθαιρήσειν, ἀγορᾶς τε οἰκείας καὶ παρασκευῆς ἱκανῆς εὐπορούντων. [27] ἐκέλευεν οὖν τι προλαβεῖν τῆς Ἰταλίας καὶ πολεμεῖν ἐκεῖθεν ὁρμώμενον, ἵνα Ῥωμαίοις ἀσθενέστερα ᾖ καὶ τὰ οἴκοι καὶ τὰ ἔξω. [28] "Ἔχω δ᾽ ἐμπείρως," ἔφη, "Τῆς Ἰταλίας, καὶ μυρίοις ἀνδράσι δύναμαι καταλαβεῖν αὐτῆς τὰ ἐπίκαιρα, ἔς τε Καρχηδόνα τοῖς φίλοις ἐπιστεῖλαι τὸν δῆμον ἐς ἀπόστασιν ἐγεῖραι,

oldukça cömert davrandı. Galatia halklarını da armağanlar göndererek ya da savaş hazırlıklarıyla korkutarak ittifaka zorladı; iri bir cüsseye sahip bu insanların savaş alanında oldukça yararlı olacağını düşünüyordu. [23] Bu işleri hallettikten sonra Ephesos'a döndü ve Lysias, Hegesianaks ve Menippos'tan oluşan elçi heyetini Roma'ya gönderdi. Bu elçilerin amacı aslında *senatus*un niyetini öğrenmekti. Menippos konuşmasında kralın, Romalıların dostluğu için hevesli olduğunu ve kabul ederlerse onların müttefiki olmak istediğini, ancak aynı zamanda kendisine Ionia kentlerini terketmesi, bazı bölgeler için haraç ödemesi, Asya'nın bazı bölgelerine müdahale etmemesi ve daima atalarına ait olan Thrakia topraklarını terk etmesi için emirler gönderilmesine de şaşırmış olduğunu söyledi. Antiokhos'a göre Romalıların bu yaptığı dostça bir yaklaşıma değil, galiplerin mağluplara emirler dayatmasına benziyordu. [24] Elçilerin gerçek niyetini anlayan *senatus*, onlara kısa bir cevap verdi: Antiokhos, Asya'daki Hellenleri bağımsız kılıp Avrupa'dan uzak durduğu takdirde, eğer istiyorsa Romalıların dostu olabilirdi.

7. Romalıların [25] yanıtı bu şekildeydi ve başka herhangi bir açıklama yapmadılar. Antiokhos öncelikle Hellas'ı işgal etmeyi ve Romalılara karşı savaşını oradan başlatmayı amaçlıyordu. Bu planını Kartacalı Hannibal'a da iletti. [26] Hannibal, Hellas'ın uzun süredir sıkıntı içinde olduğunu ve bunun kolay bir iş olacağını söyledi. Bununla birlikte, yol açtıkları kıtlık nedeniyle yurt içindeki savaşların herkes adına daha zor olacağını, yabancı topraklardaki savaşların ise daha kolay seyredeceğini ekledi. Antiokhos'un, kendi erzakına ve bol askerî teçhizata sahip olan Romalıları Hellas'ta asla yenemeyeceğini düşünüyordu. [27] Bu nedenlerle ona, İtalya'nın bir bölümünü işgal etmesini ve Romalıları hem içeride hem de dışarıda zayıf düşürmek amacıyla işgal ettiği bu bölgeyi harekât üssü olarak kullanmasını tavsiye etti: [28] "İtalya konusunda tecrübeliyim, on bin adamla bölgedeki stratejik noktaları tutabilir ve Kartaca'da halkı isyana teşvik etmeleri için dostlarıma yazabilirim. Zaten onlar da bu durumdan sıkılmış

δυσφοροῦντα τέως ἐφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀπίστως ἔχοντα, τόλμης τε καὶ ἐλπίδος ἐμπλησόμενον, εἰ πύθοιτό με πορθοῦντα τὴν Ἰταλίαν αὖθις." [29] ὁ δ᾽ ἄσμενος ἀκούσας τοῦ λόγου, καὶ μέγα, ὥσπερ ἦν, ἐς τὸν πόλεμον ἡγούμενος Καρχηδόνα προσλαβεῖν, αὐτίκα αὐτὸν ἐπιστέλλειν τοῖς φίλοις ἐκέλευεν.

8. Ὁ [30] δὲ οὐκ ἐπέστειλε μέν (οὐ γὰρ ἀσφαλὲς ἡγεῖτό πω, Ῥωμαίων τε πάντ᾽ ἀνερευνωμένων, καὶ τοῦ πολέμου μή πω φανεροῦ γεγονότος, καὶ πολλῶν οἱ διαφερομένων ἐν Καρχηδόνι, καὶ τῆς πολιτείας οὐδὲν βέβαιον οὐδ᾽ εὐσταθὲς ἐχούσης, ἃ καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἀνέτρεψε τὴν Καρχηδόνα), Ἀρίστωνα δ᾽ ἔμπορον Τύριον ἐπὶ προφάσει τῆς ἐμπορίας ἔπεμπε πρὸς τοὺς φίλους, ἀξιῶν, ὅταν αὐτὸς ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμβάλῃ, τότε ἐκείνους τὴν Καρχηδόνα ἐς ἄμυναν ὧν ἐπεπόνθεσαν ἐγείρειν. [31] καὶ ὁ μὲν Ἀρίστων οὕτως ἔπραξεν, οἱ δὲ τοῦ Ἀννίβου ἐχθροί, αἰσθόμενοι τῆς Ἀρίστωνος ἐπιδημίας, ἐθορύβουν ὡς ἐπὶ νεωτέροις ἔργοις, καὶ τὸν Ἀρίστωνα ἐζήτουν περιιόντες. [32] ὁ δέ, ἵνα τὴν διαβολὴν μὴ ἐξαίρετον ἔχοιεν οἱ Ἀννίβου φίλοι, προύθηκε νυκτὸς λαθὼν γράμματα πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, ὅτι πάντας ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς παρακαλοίη τῇ πατρίδι συνάρασθαι μετ᾽ Ἀντιόχου. καὶ τοῦτο πράξας ἀπέπλευσεν. [33] ἅμα δ᾽ ἡμέρᾳ τὸ μὲν δέος ἐξήρητο τῶν Ἀννίβου φίλων ἐκ τῆς Ἀρίστωνος ἐπινοίας, ὡς πρὸς ἅπασαν τὴν γερουσίαν ἀπεσταλμένου, ἡ δὲ πόλις ἐπεπλήρωτο θορύβου ποικίλου, δυσμενῶς μὲν ἔχουσα Ῥωμαίοις, λήσεσθαι δ᾽ οὐ προσδοκῶσα.

9. Καὶ [34] τὰ μὲν Καρχηδονίων ὧδε εἶχε, Ῥωμαίων δὲ πρέσβεις, ἕτεροί τε καὶ Σκιπίων ὁ Καρχηδονίους ἀφελόμενος τὴν ἡγεμονίαν, ἐς ὁμοίαν πεμφθέντες Ἀντιόχου τῆς τε γνώμης ἀπόπειραν καὶ τῆς παρασκευῆς κατάσκεψιν, ἐπεὶ τὸν βασιλέα ηὗρον οἰχόμενον ἐς Πισίδας, ἐν Ἐφέσῳ περιέμενον, [35] ἔνθα συνήεσαν θαμινὰ ἐς λόγους τῷ Ἀννίβᾳ, Καρχηδόνος

durumdalar; Romalılara güvenmiyorlar ve İtalya'yı yeniden harap ettiğimi öğrenirlerse cesaret ve umutla dolacaklar." [29] Hannibal'dan duyduklarına sevinen Antiokhos, eğer başarabilirse savaşta Kartacalıları kendi tarafına çekmenin büyük bir iş olacağını düşündü ve Hannibal'a hemen dostlarına yazmasını emretti.

8. Fakat [30] Hannibal bunu yapmadı, (çünkü bunun henüz güvenli bir iş olmadığını düşünüyordu: Romalılar dört bir yanda araştırma hâlindeydi ve savaş henüz açık bir şekilde ilan edilmemişti. Ayrıca Kartaca'da pek çok düşmanı vardı ve yönetimde ne bir istikrar ortamı ne de güven hâkimdi; bu durum çok geçmeden şehrin yıkımına da neden olacaktı.) Bununla birlikte, Tyroslu tüccar Ariston'u ticaret bahanesiyle Kartaca'daki dostlarının yanına gönderdi ve ondan, kendisi İtalya'yı işgal eder etmez çektikleri acıların intikamını almaları için Kartacalıları teşvik etmesini istedi. [31] Ariston kendisine söyleneni yapmak üzere harekete geçti, ancak onun şehirde olduğunu öğrenen Hannibal'ın düşmanları, sanki bir devrim yaklaşıyormuşçasına kargaşa yarattılar ve her yerde Ariston'u aramaya başladılar. [32] Hannibal'ın dostlarının saldırıya uğramasını önlemek isteyen Ariston, gece vakti gizlice meclis binasının duvarına bir yazı astı. Bu yazıda, Hannibal'ın tüm meclis üyelerini vatanın kurtuluşu için Antiokhos'un yanında yer almaya çağırdığı yazıyordu. Ariston bu işi de hallettikten sonra şehirden yelken açtı. [33] Ariston'un bu planı, ertesi sabah Hannibal'ın dostlarını tüm korkularından kurtardı. Öyle ki, bu mesajın tüm meclis üyelerine gönderildiğine dair bir izlenim oluşmuştu. Ayrıca Roma'ya olan düşmanlıktan ötürü tüm Kartaca şehrinde kargaşa hâkim olmuştu ve bunun gizli tutulabileceğine dair beklenti yoktu.

9. Kartaca'da [34] yaşananlar bunlardı. Aralarında Kartacalıları egemenlikten mahrum bırakan Scipio'nun da bulunduğu Roma elçileri, Antiokhos'un amacını test etmek ve askerî hazırlıklarını gözlemlemek amacıyla gönderildi. Antiokhos'un Pisidia'ya gittiğini öğrenen elçiler, Ephesos'ta kaldılar [35] ve Hannibal ile sık sık görüştüler, zira Kartaca ile

τε σφίσιν ἔτι οὔσης ἐνσπόνδου καὶ οὔπω φανερῶς Ἀντιόχου πολεμίου, καταμεμφόμενοι τὸν Ἀννίβαν ὅτι τὴν πατρίδα φύγοι, Ῥωμαίων οὐδὲν οὔτε ἐς αὐτὸν οὔτε ἐς τοὺς ἄλλους Καρχηδονίους ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἁμαρτόντων. [36] ἔπρασσον δὲ ταῦθ', ὕποπτον ἐργαζόμενοι γενέσθαι τῷ βασιλεῖ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς συνεχοῦς σφῶν ὁμιλίας τε καὶ συνόδου. [37] καὶ τοῦθ' ὁ μὲν στρατηγικώτατος Ἀννίβας οὐχ ὑπενόησεν, ὁ δὲ βασιλεὺς πυθόμενος ὑπώπτευσε, καὶ ἀμβλύτερος ἦν ἀπὸ τοῦδε πιστεύειν ἔτι τῷ Ἀννίβᾳ· καὶ γάρ τι καὶ ζήλου προὐπῆν ἐς αὐτὸν ἤδη καὶ φθόνου, μὴ τῶν γιγνομένων τὸν ἔπαινον Ἀννίβας ἀποφέροιτο.

10. Λέγεται [38] δ' ἐν ταῖσδε ταῖς διατριβαῖς ἐν τῷ γυμνασίῳ λεσχηνεῦσαί ποτε πρὸς ἀλλήλους Σκιπίωνα καὶ Ἀννίβαν περὶ στρατηγίας πολλῶν ἐφεστώτων, καὶ τοῦ Σκιπίωνος ἐρομένου τίς δοκεῖ οἱ στρατηγὸς ἄριστος γενέσθαι, τὸν Ἀννίβαν εἰπεῖν, "Ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος." [39] Σκιπίωνα δ' ἡσυχάσαι μὲν ἐπὶ τῷδ', ἐξιστάμενον ἄρα Ἀλεξανδρῳ, ἐπανερέσθαι δὲ τίς εἴη δεύτερος μετ' Ἀλέξανδρον. καὶ τὸν φάναι, "Πύρρος ὁ Ἠπειρώτης," τὴν ἀρετὴν ἄρα τὴν στρατηγικὴν ἐν τόλμῃ τιθέμενον· οὐ γὰρ ἔστιν εὑρεῖν μεγαλοτολμοτέρους τῶνδε τῶν βασιλέων. [40] δακνόμενον δ' ἤδη τὸν Σκιπίωνα ὅμως ἐπανερέσθαι ἔτι τίνι διδοίη τὰ τρίτα, τάχα γοῦν ἐλπίζοντα ἕξειν τὰ τρίτα. τὸν δέ, "Ἐμαυτῷ," φάναι· "Νέος γὰρ ὢν ἔτι Ἰβηρίας τε ἐκράτησα, καὶ στρατῷ τὰ Ἄλπεια ὄρη μεθ' Ἡρακλέα πρῶτος ὑπερῆλθον, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν, ὑμῶν οὐδενός πω θαρροῦντος, ἐμβαλὼν τετρακόσια ἀνέστησα ἄστη, καὶ περὶ τῇ πόλει τὸν ἀγῶνα πολλάκις ὑμῖν ἐπέστησα, οὔτε μοι χρημάτων οὔτε στρατιᾶς ἐπιπεμπομένης ἐκ Καρχηδόνος." [41] ὡς δὲ αὐτὸν ὁ Σκιπίων εἶδεν ἀπομηκύνοντα τὴν σεμνολογίαν, ἔφη γελάσας, "Ποῦ δ' ἂν ἑαυτὸν ἔταττες,

Roma arasındaki anlaşma hâlâ yürürlükteydi ve Antiokhos henüz açık bir düşman değildi. Elçiler, yurdundan kaçmış olduğu için Hannibal'ı suçluyorlardı; zira Roma, anlaşma şartları doğrultusunda ona ya da diğer Kartacalılara karşı herhangi bir suç işlememişti. [36] Aslında elçilerin asıl amacı, bu sık görüşmelerin ve toplantıların haberini alacak olan Antiokhos'un Hannibal'dan şüphelenmesini sağlamaktı. [37] Hannibal tüm askerî dehasına rağmen bunu öngöremedi. Nitekim bu görüşmelerden haberdar olan Antiokhos, gerçekten de Hannibal'dan şüphelenmeye başladı ve bu vakitten itibaren ona duyduğu güven duygusu gittikçe azaldı. Ayrıca onu kıskanmış ve haset etmeye başlamıştı, çünkü başarılarının ihtişamını ona kaptırmak istemiyordu.

10. *Gymnasion*larda [38] çok sayıda dinleyicinin önünde yapılan görüşmelerin birinde, Scipio ile Hannibal'ın komutanlık üzerine konuştuğu anlatılır: Scipio en iyi komutanın kim olduğunu sorduğunda Hannibal, "Makedonialı Aleksandros!" yanıtını verdi. [39] Scipio buna herhangi bir itirazda bulunmadı, çünkü ona göre de Aleksandros en iyisiydi. Aleksandros'un ardından en iyi ikinci komutanın kendisi olduğunu düşündüğünden sormaya devam etti. Hannibal bu sefer "Epiruslu Pyrrhos!" yanıtını verdi, çünkü cesareti bir komutandaki en büyük erdem olarak kabul ediyordu. Gerçekten de bu iki kraldan daha cesurunu bulmak mümkün değildi. [40] Scipio içerlemiş olmasına rağmen sormaya devam etti. Hannibal üçüncü olarak kimi söyleyecekti? Scipio en azından üçüncü sıranın kendisine verileceğini umut ediyordu, fakat Hannibal'ın cevabı şu oldu: "Kendim! Henüz genç bir adamken Iberia'yı fethettim ve Herakles'ten beri bir orduyla Alpleri geçen ilk kişi oldum. Daha sonra İtalya'yı işgal ettim ve hiçbir Romalı karşıma çıkma cesareti gösteremedi. Orada dört yüz kasabanızı yerle bir ettim ve Kartaca'dan para ya da askerî yardım almamış olmama rağmen şehrinizi sık sık tehlikenin eşiğine getirdim." [41] Hannibal'ın kendisini över nitelikteki bu konuşmasının uzun süre devam edeceğini anlayan Scipio gülerek şunu sordu: "Eğer bana yenilmemiş olsaydın

ὦ Ἀννίβα, μὴ νενικημένος ὑπ᾽ ἐμοῦ;" τὸν δέ φασιν, αἰσθανόμενον ἤδη τῆς ζηλοτυπίας, εἰπεῖν ὅτι "Ἔγωγε ἔταξα ἂν ἐμαυτὸν πρὸ Ἀλεξάνδρου." [42] οὕτω μὲν ὁ Ἀννίβας ἐπέμεινέ τε τῇ σεμνολογίᾳ, καὶ τὸν Σκιπίωνα λαθὼν ἐθεράπευσεν ὡς καθελόντα τὸν ἀμείνονα Ἀλεξάνδρου· διαλυομένης δὲ τῆς συνόδου Σκιπίωνα μὲν ὁ Ἀννίβας ἐπὶ ξενίαν ἐκάλει, Σκιπίων δὲ ἐλθεῖν ἂν ἔφη μάλα προθύμως, "Εἰ μὴ συνῆσθα νῦν Ἀντιόχῳ πρὸς Ῥωμαίους ὑπόπτως ἔχοντι."

11. Ὧδε [43] μὲν ἐκεῖνοι, τῆς στρατηγίας ἀξίως, τὴν ἔχθραν ὡρίζοντο τοῖς πολέμοις, Φλαμινῖνος δ᾽ ἀνομοίως. ἡττηθέντος γὰρ ὕστερον Ἀντιόχου φεύγοντα τὸν Ἀννίβαν καὶ ἀλώμενον περὶ Βιθυνίαν, πρεσβεύων ἐφ᾽ ἕτερα πρὸς Προυσίαν, οὔτε τι πρὸς τοῦ Ἀννίβου προπαθών, οὔτε Ῥωμαίων ἐντειλαμένων, οὔτε φοβερὸν ἔτι αὐτοῖς γενέσθαι δυνάμενον Καρχηδόνος κατεστραμμένης, ἔκτεινε διὰ τοῦ Προυσίου φαρμάκῳ, [44] λεγόμενον μὲν ἐσχηκέναι ποτὲ χρησμὸν ὧδε ἔχοντα, "Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας," καὶ οἰόμενον ἐν Λιβύῃ τεθνήξεσθαι, ποταμὸς δ᾽ ἔστι Λίβυσσος ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, καὶ πεδίον ἐκ τοῦ ποταμοῦ Λίβυσσα. καὶ τάδε μὲν ἐς ὑπόμνημά τε τῆς Ἀννίβου καὶ Σκιπίωνος μεγαλονοίας καὶ Φλαμινίνου σμικρότητος παρεθέμην.

12. Ὁ [45] δ᾽ Ἀντίοχος ἐκ Πισιδῶν ἐς τὴν Ἔφεσον ἐπανῄει, καὶ χρηματίσας τοῖς Ῥωμαίων πρέσβεσι Ῥοδίους μὲν καὶ Βυζαντίους καὶ Κυζικηνούς, καὶ ὅσοι ἄλλοι περὶ τὴν Ἀσίαν εἰσὶν Ἕλληνες, αὐτονόμους

Hannibal, kendini kaçıncı sıraya konumlandırırdın?" Scipio'nun kıskançlık duygusuna kapılmış olduğunu anlayan Hannibal, ona yenilmeseydi kendisini Aleksandros'un önünde konumlandıracağını söyledi. [42] Böylece hem kendisinden övgüyle bahsetmeye devam etmiş hem de Aleksandros'tan daha iyi birini yenmiş olduğunu ima ederek Scipio'yu üstü kapalı bir şekilde pohpohlamıştı. Hannibal, bu görüşmenin ardından Scipio'ya konukseverlik sundu. Buna karşılık Scipio, "Romalıların şüpheyle yaklaştığı Antiokhos ile ilişki içinde olmasaydın, bu davetini memnuniyetle kabul edebilirdim." şeklinde yanıt verdi.

11. Böylece [43] bu iki adam, komutanlıklarına yakışır bir şekilde düşmanlıklarını savaşlarla sınırlı tutmuş oldular. Öte yandan Flamininus farklı davrandı: Sonraki bir dönemde Hannibal, Antiokhos'un yenilgisinin ardından kaçıp Bithynia'ya sığınacaktı. Bu sırada Flamininus, kral Prusias'a[85] başka bir konu üzerine elçi heyeti göndermiş, ancak Hannibal kendisine herhangi bir zarar vermemiş ve Kartaca'nın bastırılmasıyla birlikte artık korkacak bir şey kalmamış olmasına rağmen, Hannibal'ı zehirle öldürmesi için Prusias'ı zorlamıştı.[86] Üstelik bu eylemi *senatus* emri olmaksızın yapmıştı. [44] Hannibal'ın geçmişte şu şekilde bir kehanet aldığı anlatılırdı: "Libyssa[87] toprakları Hannibal'ın cesedini saklayacak." Hannibal, bu kehanetin Afrika'da öleceğine dair bir işaret olduğunu düşündü, fakat Bithynia'da da Libyssa adında bir nehir vardı ve nehrin ötesinde aynı isimde bir ova bulunuyordu. Bunları, Hannibal ve Scipio'nun yüce gönüllülüğü ile Flamininus'un dar görüşlülüğünü ortaya koymak adına anlatıyorum.

12. Antiokhos, [45] Pisidia'dan Ephesos'a döndü ve Roma elçileri ile görüşmeler yapmaya başladı. Bu görüşmelerde eğer Romalılarla bir anlaşma yapılırsa Rodos'un, Byzantion'un, Kyzikos'un ve Asya'daki diğer tüm Hellenlerin bağımsız

85 I. Prusias, MÖ 228-182 yılları arasında Bithynia kralı.

86 İhanete uğrayacağını anlayan Hannibal, yüzüğünde sakladığı bir zehri içerek hayatına son vermişti. (MÖ 183/182)

87 Gebze yakınlarında bulunan bir antik yerleşim yeri.

ἐπηγγείλατο ἐάσειν, εἰ γίγνοιντο αὐτῷ συνθῆκαι πρὸς Ῥωμαίους, Αἰολέας δὲ καὶ Ἴωνας οὐ συνεχώρει ὡς ἐκ πολλοῦ καὶ τοῖς βαρβάροις βασιλεῦσι τῆς Ἀσίας εἰθισμένους ὑπακούειν. [46] οἱ μὲν δὴ Ῥωμαίων πρέσβεις ἐς οὐδὲν αὐτῷ συμβαίνοντες (οὐ γὰρ ἐπ᾽ ἔργῳ συμβάσεων ἐληλύθεσαν ἀλλ᾽ ἐς ἀπόπειραν) ᾤχοντο ἐς Ῥώμην· Ἀντιόχῳ δ᾽ ἦκον Αἰτωλῶν πρέσβεις, ὧν Θόας ἦρχεν, αὐτοκράτορά τε στρατηγὸν Αἰτωλῶν Ἀντίοχον ἀποφαίνοντες, καὶ διαπλεῖν ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη παρακαλοῦντες ὡς ἐπὶ ἔργον ἕτοιμον. [47] οὐδὲ εἴων ἀναμένειν τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς Ἀσίας τῆς ἄνω κατιοῦσαν, ἀλλὰ τὰ Αἰτωλῶν ὑπερεπαίροντες, καὶ Λακεδαιμονίους ἐπαγγελλόμενοι σφίσι καὶ Φίλιππον ἐπὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις τὸν Μακεδόνα, Ῥωμαίοις μηνίοντα, συμμαχήσειν, ἐπέσπερχον ἐς τὴν διάβασιν. [48] ὁ δ᾽ ἠρεθίζετο μάλα κουφόνως, καὶ οὐδὲ τοῦ παιδὸς αὐτῷ προσαγγελθέντος ἐν Συρίᾳ τεθνάναι τῆς ὁρμῆς τι ἐνδούς, διέπλει μετὰ μυρίων ὧν τότε εἶχε μόνων ἐς Εὔβοιαν. [49] καὶ τήνδε μὲν αὐτὸς παρεστήσατο ἅπασαν, ἐνδοῦσαν ὑπὸ ἐκπλήξεως· Μικιθίων δέ, αὐτοῦ στρατηγός, τοῖς περὶ Δήλιον Ῥωμαίοις ἐπιπεσὼν (ἱερὸν δ᾽ ἐστὶ τὸ χωρίον Ἀπόλλωνος) τοὺς μὲν αὐτῶν ἔκτεινε, τοὺς δ᾽ ἐζώγρησεν.

13. Ἀμύνανδρός [50] τε, ὁ Ἀθαμάνων βασιλεύς, ἐς συμμαχίαν Ἀντιόχῳ συνῆλθε διὰ τοιᾶσδε προφάσεως. τῶν τις Μακεδόνων Ἀλέξανδρος, ἐν Μεγάλῃ πόλει τραφεὶς καὶ τῆς αὐτόθι πολιτείας ἀξιωθείς, ἐτερατεύετο γένος Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου προσήκειν, γενομένους τέ οἱ παῖδας ὠνόμασεν, ἐς πίστιν ὧν ἐλογοποίει, Φίλιππόν τε καὶ Ἀλέξανδρον καὶ Ἀπάμαν, ἣν Ἀμυνάνδρῳ πρὸς γάμον ἠγγύησεν. [51] ἀγαγὼν δ᾽ αὐτὴν Φίλιππος ὁ ἀδελφὸς ἐς τὸν γάμον, ἐπεὶ τὸν Ἀμύνανδρον εἶδεν ἀσθενῆ καὶ πραγμάτων ἄπειρον, παρέμενε, τὴν ἀρχὴν διὰ τὸ κῆδος διοικῶν. [52] τοῦτον οὖν τὸν Φίλιππον ὁ Ἀντίοχος τότε ἐπελπίζων ἐς τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν ὡς ἐς οἰκείαν οἱ κατάξειν,

kılınacağını, ancak Asya'nın barbar krallarına itaat eğmeye uzun süredir alışkın olan Aiolia ile Ionia halkları konusunda taviz verilmeyeceğini belirtti. [46] Sonuç olarak Roma elçileri onunla herhangi bir anlaşmaya varamadan Roma'ya döndüler. (Zaten bir anlaşmaya varabilmek için değil, onu denemek için gelmişlerdi.) Bir süre sonra, Thoas liderliğinde bir elçi heyeti Antiokhos'un yanına geldi. Elçiler, ona Aitolialıların başkomutanı olmayı teklif ettiler ve kolay bir iş olduğunu söyleyerek vakit kaybetmeden Hellas'a yelken açmayı önerdiler. [47] Yukarı Asya'dan gelmekte olan orduyu beklemesine bile müsaade etmediler: Aitolialıların gücünü abartılı bir şekilde anlatarak ve hem Spartalıların hem de Romalılara öfkeli olan Makedonialı Philippos'un kendileriyle ittifak kuracağını öne sürerek Hellas'a geçmesi için onu zorladılar. [48] Antiokhos heyecana kapılarak düşüncesizce hareket etmeye başladı. Öyle ki, Syria'daki oğlunun ölüm haberinin duyurulması bile onu yavaşlatmadı ve o an sahip olduğu tek kuvvet olan on bin kişilik bir orduyla Euboia'ya yelken açtı. [49] Korkuya kapılıp kendisine teslim olan adanın tümünü kontrol altına aldı. Subaylarından biri olan Mikithio ise, (Apollon için kutsal bir kasaba olan) Delion'da saldırdığı Romalıların bazılarını öldürdü, geriye kalanları esir aldı.

13. Athamania [50] kralı Amynandros, şu anlatacağım sebeple Antiokhos ile bir ittifak kurdu: Megalopolis şehrinde büyümüş ve oranın vatandaşlığını kazanmış olan Aleksandros isimli bir Makedonialı, Philippos oğlu Aleksandros'un soyundan geldiğini öne sürüyordu. Bu hikâyeye inandırıcılık katmak adına çocuklarına Philippos, Aleksandros ve Apamas isimlerini vermişti. Bu çocuklardan Apamas'ı bir evlilik düzenlemek üzere Amynandros'a gönderdi. [51] Kız kardeşini götürmek için görevlendirilmiş olan Philippos, oraya vardığında Amynandros'un zayıf ve politika yapmak için deneyimsiz bir kral olduğunu gördü. Bu nedenle Megalopolis'e dönmedi ve evlilik bağı sayesinde krallığı kendisi yönetmeye başladı. [52] Böylece, kendi hakkı olduğunu düşündüğü Makedonia Krallığı'nı bu Philippos'un yardımıyla ele geçirmeyi

προσέλαβε τοὺς Ἀθαμᾶνας ἐς τὴν συμμαχίαν, ἐπὶ δ᾽ αὐτοῖς καὶ Θηβαίους, αὐτὸς ἐς Θήβας παρελθών τε καὶ δημηγορήσας. [53] ὁ μὲν δὴ Θηβαίοις τε καὶ Ἀμυνάνδρῳ καὶ Αἰτωλοῖς ἐπὶ τοσῷδε πολέμῳ μάλα ματαίως ἐθάρρει, καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐσκόπει πότερον εὐθὺς ἢ μετὰ χειμῶνα δέοι στρατεύειν· Ἀννίβαν δ᾽ ἐπὶ τῇ σκέψει τῇδε ἡσυχάζοντα ἐκέλευε γνώμην πρῶτον ἐσενεγκεῖν.

14. Ὁ [54] δ᾽ ἔφη, "Θεσσαλοὺς μὲν οὐ δυσχερές, εἴτε νῦν εἴτε μετὰ χειμῶνα ἐθέλοις, ὑπάγεσθαι. τὸ γὰρ ἔθνος ἐκ πολλοῦ πεπονηκὸς ἔς τε σὲ νῦν καὶ ἐς Ῥωμαίους αὖ, εἴ τι γίγνοιτο νεώτερον, μεταβαλεῖται. [55] ἤλθομεν δ᾽ ἄνευ τῆς οἰκείας δυνάμεως, Αἰτωλοῖς ἐπάγουσι πεισθέντες ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ Φίλιππος ἡμῖν συμμαχήσουσιν· ὧν Λακεδαιμονίους μὲν καὶ πολεμεῖν ἡμῖν ἀκούω μετ᾽ Ἀχαιῶν, Φίλιππον δὲ οὐχ ὁρῶ σοι παρόντα, δυνατὸν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ῥοπήν, ὁποτέρωσε προσθοῖτο, ποιῆσαι. [56] τῆς δὲ γνώμης ἔχομαι τῆς αὐτῆς, τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς Ἀσίας καλεῖν ὅτι τάχιστα, καὶ μὴ ἐν Ἀμυνάνδρῳ καὶ Αἰτωλοῖς τὰς ἐλπίδας ἔχειν, ὅταν δ᾽ ἀφίκηται, τὴν Ἰταλίαν πορθεῖν, ἵνα τοῖς οἰκείοις κακοῖς περισπώμενοι τὰ σὰ λυπῶσιν ἥκιστα, καὶ περὶ τῶν σφετέρων δεδιότες μηδαμοῦ προΐωσιν. [57] ὁ δὲ τρόπος οὐκέθ᾽ ὅμοιος ᾧ προύλεγον, ἀλλὰ χρὴ τὸ μὲν ἥμισυ τῶν νεῶν τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας πορθεῖν, τὸ δὲ ἥμισυ ναυλοχεῖν ἐφεδρεῦον ἐς τὰ συμφερόμενα, αὐτὸν δὲ σὲ τῷ πεζῷ παντὶ προκαθήμενον τῆς Ἑλλάδος, ἀγχοῦ τῆς Ἰταλίας, δόξαν ἐμποιεῖν ἐσβολῆς, καὶ εἰ δύναιό ποτε, καὶ ἐσβαλεῖν. [58] Φίλιππον δὲ πειρᾶσθαι μὲν προσάγεσθαι μηχανῇ πάσῃ, πλεῖστον ἐς ἑκατέρους ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ δυνάμενον· ἢν δ᾽ ἀπειθῇ, τὸν σὸν υἱὸν αὐτῷ Σέλευκον ἐπιπέμπειν διὰ Θρᾴκης,

umut eden Antiokhos, Athamania Krallığı ile ittifak kurdu. Bu ittifakın ardından Thebai'a gidip halk huzurunda bir konuşma yaptı ve onların da desteğini kazandı. [53] Böylesine büyük bir savaş için Thebai, Amynandros ve Aitolialılara güvenmesi aslında pek akıllıca değildi ve Thessalia'ya hemen mi yoksa kış mevsiminin ardından mı yürümesi gerektiğini düşünüyordu. Hannibal bu konu üzerine herhangi bir şey söylemeyince Antiokhos öncelikle ona fikrinin ne olduğunu sordu.

14. Hannibal [54] şunları söyledi: "İster şimdi ister kış mevsiminin ardından, Thessalialıları boyunduruk altına almak pek zor olmaz; zira bu insanlar uzun süredir perişan bir durumdalar. Şimdi senin tarafına geçecek, ancak işler senin adına yolunda gitmediği zaman yeniden Romalıların yanına koşacaklar. [55] Spartalılar ve Philippos ile ittifak vadeden Aitolialıların sözüne uyarak buraya kendi ordumuz olmadan geldik. Fakat Spartalıların bize karşı savaşmak üzere Akhaialılar ile birleştiğini duydum. Ayrıca hangi tarafta yer alırsa alsın, savaşın gidişatını değiştirebilme gücüne sahip olan Philippos'u burada, sizin yanınızda göremiyorum. [56] Önceki düşüncem neyse şimdi de aynıdır: Mümkün olduğunca çabuk bir şekilde Asya'dan orduyu çağırmalı ve Amynandros ile Aitolialılara umut bağlamamalısın. Ordu geldiğinde İtalya'yı yakıp yıkmalısın ki, kendi yurtlarının derdine düşen Romalılar sana mümkün olduğunca az zarar verebilsinler; zira kendi güvenlikleri için endişeye kapılacak ve herhangi bir yere ordu göndermeyecekler. [57] Fakat bu planın nasıl işleyeceği ile alakalı öncekinden farklı şeyler söyleyeceğim. Donanmanın yarısını İtalya kıyılarını harap etmeye gönderirken diğer yarısını limanda hazır olarak bekletmelisin. Sen de tüm kara kuvvetleriyle birlikte Hellas'ta, İtalya'ya yakın bir konumda pozisyon almalısın. Böylece her an İtalya'ya saldıracakmış izlenimi yaratacak ve hatta fırsatını bulduğun anda saldırıya geçebileceksin. [58] Ayrıca Philippos ile ittifak kurmak için her yolu denemen gerekiyor, çünkü bu savaşta iki taraf için de en büyük desteği verebilecek kişi odur. Fakat onu yanına çekmeyi başaramazsan oğlun Seleukos'u Thrakia üzerinden ona karşı

ἵνα καὶ ὅδε περισπώμενος οἰκείοις κακοῖς μηδὲν ἧ τοῖς πολεμίοις χρήσιμος." [59] τοσάδε μὲν ὁ Ἀννίβας εἶπε, καὶ ἦν ἄριστα πάντων· ὑπὸ δὲ φθόνου τῆς τε δόξης αὐτοῦ καὶ συνέσεως οἵ τε ἄλλοι καὶ αὐτὸς οὐχ ἧσσον ὁ βασιλεύς, ἵνα μὴ δοκοίη σφῶν ὁ Ἀννίβας τῇ στρατηγίᾳ προφέρειν, μηδὲ ἡ δόξα τῶν ἐσομένων ἐκείνου γένοιτο, μεθῆκαν ἅπαντα, πλὴν ὅτι Πολυξενίδας ἐπὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπέμφθη.

15. Ῥωμαῖοι [60] δ᾽ ἐπεὶ τῆς ἐσβολῆς τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα Ἀντιόχου καὶ τῶν ἐπὶ Δηλίου Ῥωμαίων ἀναιρέσεώς τε καὶ αἰχμαλωσίας ἐπύθοντο, πολεμεῖν ἐψηφίσαντο. [61] οὕτω μὲν ὁ Ἀντιόχου τε καὶ Ῥωμαίων πόλεμος, ἐκ πολλοῦ δι᾽ ὑπονοίας ἀλλήλοις γενόμενος, τότε πρῶτον ἀπερρήγνυτο ἐς ἔργον· οἷα δ᾽ Ἀντιόχου τῆς τε Ἀσίας τῆς ἄνω πολλῶν καὶ μεγάλων ἐθνῶν καὶ τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ, χωρὶς ὀλίγων, ὅλης ἐπικρατοῦντος, ἔς τε τὴν Εὐρώπην ἐπιβεβηκότος ἤδη, καὶ δόξαν ἐπίφοβον καὶ παρασκευὴν ἱκανὴν ἔχοντος, πολλά τε ἄλλα καθ᾽ ἑτέρων ἐξειργασμένου λαμπρά, δι᾽ ἃ καὶ μέγας ἦν ἐπώνυμον αὐτῷ, τὸν πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι χρόνιον σφίσι καὶ μέγαν ἔσεσθαι προσεδόκων. [62] Φίλιππόν τε τὸν Μακεδόνα δι᾽ ὑποψίας εἶχον, ἄρτι ὑπὸ σφῶν καταπεπολεμημένον, καὶ Καρχηδονίους, μὴ οὐ πιστοὶ σφίσιν ὦσιν ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, Ἀννίβου συνόντος Ἀντιόχῳ. [63] τούς τε ἄλλους σφῶν ὑπηκόους ὑπονοοῦντες, μὴ καὶ παρὰ τούτων τι νεώτερον ἐς τὴν Ἀντιόχου δόξαν γένοιτο, στρατιὰν ἐς ἅπαντας, ἐφεδρεύειν εἰρηνικῶς αὐτοῖς, καὶ στρατηγοὺς ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, περιέπεμπον, οὓς αὐτοὶ καλοῦσιν ἑξαπελέκεας, ὅτι τῶν ὑπάτων δυώδεκα πελέκεσι καὶ δυώδεκα ῥάβδοις, ὥσπερ οἱ πάλαι βασιλεῖς, χρωμένων, τὸ ἥμισυ τῆς ἀξιώσεως ἔστι τοῖσδε τοῖς στρατηγοῖς καὶ τὰ ἡμίσεα παράσημα. [64] ὡς δ᾽ ἐν μεγάλῳ φόβῳ,

gönder ki, Philippos da kendi yurdunun derdine düşsün ve düşmana herhangi bir yardımda bulunamasın." [59] Hannibal'ın söyledikleri bunlardı ve aslında son derece iyi tavsiyelerdi. Fakat onun şöhreti ile zekasını kıskanan diğerleri ve bizzat kralın kendisi, Hannibal kendilerinden daha iyi bir komutan olarak görünmesin ve gelecekte elde edilecek başarıların itibarı ona kalmasın diye tüm tavsiyelerini göz ardı ettiler. Onun tavsiyeleri doğrultusunda yaptıkları tek şey, Polyksenidas'ın orduyu getirmek üzere Asya'ya gönderilmesiydi.

15. Antiokhos'un [60] Hellas'ı işgal ettiğini ve vatandaşlarının Delion'da öldürülüp esir alındığını öğrenen Romalılar, savaş kararı için oy kullandılar. [61] Böylece uzun süredir birbirlerine şüpheyle yaklaşan Antiokhos ile Romalılar arasında ilk savaş resmiyet kazanmış oldu. Yukarı Asya'daki pek çok güçlü halka ve küçük bir kısmı dışında tüm kıyı bölgesine hükmeden Antiokhos, ürkütücü itibarı ve önemli askerî kaynaklarıyla çoktan Avrupa'ya geçmiş, diğer halklara karşı elde etmiş olduğu pek çok parlak başarısı sayesinde "Büyük" unvanını kazanmıştı. Romalılar bu nedenle kendilerini büyük ve uzun sürecek bir savaşın beklediğini düşünmeye başladılar. [62] Yakın zamanda mağlup etmiş oldukları Makedonialı Philippos'tan da şüpheleniyorlar ve Antiokhos ile görüşen Hannibal nedeniyle Kartacalıların da anlaşmalara sadık kalmayacağını düşünüyorlardı. [63] Antiokhos'un itibarının diğer halklar arasında bir isyana yol açmasından da endişelenen Romalılar, onları barışçıl bir şekilde gözetim altında tutmak için tüm eyaletlere başlarında *praetor* bulunan kuvvetler gönderdiler. (Romalılar bu *praetor*ları "altı baltalı adamlar" olarak tanımlıyorlar, çünkü *consul*lerin tıpkı eski krallarda olduğu gibi on iki baltası ve on iki çubuk demeti varken bahsettiğim *praetor*lar, *consul*lerin yarısı kadar itibara ve görev nişanına sahipti.)[88] [64] Büyük bir korkuya kapılmış

88 Roma'da üst düzey yetkililere eşlik eden ve onları korumakla görevli olan kişilere *lictor* denirdi. Bu *lictor*lar, arasında bir balta bulunan ve *fasces* adı verilen değnek demeti taşırlardı. Appianos'un da bahsetmiş olduğu gibi *consul*lerin on iki, *praetor*ların altı *lictor*u bulunuyordu.

καὶ περὶ τῆς Ἰταλίας ἐδείμαινον, μὴ οὐδ᾽ αὐτὴ σφίσιν ᾖ πιστὴ ἢ βέβαιος ἐπ᾽ Ἀντιόχῳ. πεζὸν δὴ πολὺν ἐς Τάραντα διέπεμπον, ἐφεδρεύειν τοῖς ἐπιοῦσι, καὶ νεῶν στόλος τὴν παράλιον περιέπλει. τοσόσδε φόβος ἦν Ἀντιόχου τὰ πρῶτα. [65] ὡς δὲ αὐτοῖς τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν συνετετάχατο πάντα, ἐπ᾽ αὐτὸν Ἀντίοχον ἤδη κατέλεγον ἀπὸ μὲν σφῶν αὐτῶν ἐς δισμυρίους ἄνδρος, ἀπὸ δὲ τῶν συμμάχων τὸ διπλάσιον, ὡς ἅμα τῷ ἦρι τὸν Ἰόνιον διαβαλοῦντες.

16. Καὶ [66] οἱ μὲν τὸν χειμῶνα ὅλον ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν, ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ἤλαυνεν ἐπὶ Θετταλούς, καὶ γενόμενος ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς, ἔνθα τὸ πταῖσμα τοῖς Μακεδόσιν ὑπὸ Ῥωμαίων γεγένητο, τὰ λείπανα τῶν τότε πεσόντων ἄταφα ἔτι ὄντα μεγαλοπρεπῶς ἔθαπτε, δημοκοπῶν ἐς Μακεδόνας, καὶ Φίλιππον αὐτοῖς διαβάλλων οὐ θάψαντα τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ πεσόντας. [67] ὧν πυθόμενος ὁ Φίλιππος, ἐνδοιάζων ἔτι καὶ περισκοπῶν ὁποτέρωσε προσθοῖτο, αὐτίκα εἵλετο τὰ Ῥωμαίων, Βαίβιόν τε στρατηγὸν αὐτῶν, ἄρχοντά τινος πλησίον στρατοῦ, καλέσας ἐλθεῖν ἔς τι χωρίον, πίστεις αὖθις ἐδίδου Ῥωμαίοις ἀδόλως συμμαχήσειν κατ᾽ Αντιόχου. [68] ἐφ᾽ οἷς αὐτὸν ὁ Βαίβιος ἐπῄνει, καὶ θαρρήσας αὐτίκα ἔπεμπε διὰ τῆς Μακεδονίας Ἄππιον Κλαύδιον μετὰ δισχιλίων πεζῶν ἐς Θεσσαλίαν. καὶ ὁ Ἄππιος ἀπὸ τῶν Τεμπῶν Ἀντίοχον Λαρίσσῃ παρακαθήμενον ἰδὼν πῦρ πολὺ ἤγειρεν, ἐπικρύπτων τὴν ὀλιγότητα. [69] καὶ ὁ Ἀντίοχος, ὡς Βαιβίου καὶ Φιλίππου παρόντων διαταραχθείς, ἐξέλιπε τὴν πολιορκίαν, πρόφασιν τὸν χειμῶνα ποιούμενος, καὶ ἐς Χαλκίδα παρῆλθεν, ἔνθα κόρης εὐπρεποῦς ἔρωτι ἁλούς, ὑπὲρ ἔτη πεντήκοντα γεγονὼς καὶ τοσόνδε

olan Romalılar, Antiokhos karşısında İtalya'nın bile kendilerine tam anlamıyla sadık kalmayacağına dair endişe duyuyorlardı. İşgalcilere karşı koruma sağlamak amacıyla büyük bir piyade kuvvetini Tarentum'a gönderdiler. Ayrıca kıyı bölgesinde devriye gezmek üzere bir de donanma yolladılar. Antiokhos'un başlangıçta yol açtığı korku işte bu boyutlardaydı. [65] Egemenlikleri altındaki tüm bölgelerde işleri düzene koyan Romalılar, Antiokhos'a karşı yirmi bin adam ve bunun iki katını bulan müttefikleriyle baharın hemen başında Ionia Denizi'ni aşacak bir ordu oluşturdular.

16. Romalılar [66] adına tüm kış mevsimi bu hazırlıklarla geçti. Öte yandan Antiokhos, Thessalia üzerine yürüdü ve Makedonialıların Romalılar tarafından yenilgiye uğratılmış olduğu Kynoskefalai'a vardı. Burada, savaşta hayatını kaybeden ancak henüz cenazesi yapılmamış olanlar için görkemli bir cenaze töreni düzenledi. Bu sayede Makedonia halkı arasında popülaritesini yükselten Antiokhos, aynı zamanda kendi ölüleri için cenaze töreni düzenlememiş olan Philippos'u da halkın gözünde itibarsızlaştırmış oldu. [67] Henüz hangi tarafa katılacağına karar vermemiş olan Philippos, bu olayların haberini alır almaz Romalıların tarafına geçti. Komşu bölgedeki Roma ordusunu yöneten *praetor* Baebius'u[89] belirlenen bir mevkide görüşmeye çağırdı ve Antiokhos'a karşı sadık bir müttefik olarak Romalıların yanında yer alacağına dair bir kez daha taahhüt verdi. [68] Bu kararı için onu öven ve bundan cesaret kazanan Baebius, yanına iki bin piyade verdiği Appius Cladius'u vakit kaybetmeden Makedonia üzerinden Thessalia'ya gönderdi. Tempe'ye vardığında Antiokhos'un Larissa'yı kuşatma altına aldığını gözlemleyen Appius, elindeki gücün zayıflığını gizlemek amacıyla çok sayıda kamp ateşi yaktırdı. [69] Baebius ve Philippos'un gelmiş olduğunu düşünüp telaşa kapılan Antiokhos, kış mevsimini bahane göstererek kuşatmayı terk etti. Daha sonra Khalkis'e geldi ve burada güzel bir kıza aşık oldu. Elli yaşını geçmiş ve böylesine

89 MÖ 192 yılında *praetor* olarak görev yapmakta olan Marcus Baebius Tamphilus, MÖ 181 yılında *consul*lüğe kadar yükselmişti.

πόλεμον διαφέρων, ἔθυε γάμους καὶ πανηγύρεις ἦγε, καὶ τὴν δύναμιν ἐς πᾶσαν ἀργίαν καὶ τρυφὴν ἐπὶ τὸν χειμῶνα ὅλον ἀνῆκεν. [70] ἀρχομένου δ᾽ ἦρος ἐμβαλὼν ἐς Ἀκαρνανίαν ᾔσθετο μὲν τῆς ἀργίας τοῦ στρατοῦ δυσέργου πρὸς ἅπαντα ὄντος, καὶ τότε τῶν γάμων αὐτῷ καὶ τῆς πανηγύρεως μετέμελεν· ὑπαγαγόμενος δ᾽ ὅμως τινὰ τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ τὰ λοιπὰ πολιορκῶν, ἐπεὶ τάχιστα Ῥωμαίους ἐπύθετο περᾶν τὸν Ἰόνιον, ἐς Χαλκίδα ἀνεζεύγνυ.

17. Ῥωμαῖοι [71] δ᾽ ὑπὸ σπουδῆς τοῖς τότε ἑτοίμοις ἱππεῦσι δισχιλίοις καὶ πεζοῖς δισμυρίοις καὶ ἐλέφασί τισιν, ἡγουμένου σφῶν Ἀκιλίου Μανίου Γλαβρίωνος, ἐς Ἀπολλωνίαν ἐκ Βρεντεσίου διαβαλόντες ἐπὶ Θεσσαλίας ἐβάδιζον καὶ τὰς πόλεις ἐξέλυον τῶν πολιορκιῶν, ἐν ὅσαις δ᾽ ἦσαν ἤδη Ἀθαμάνων φρουραί, τὰς φρουρὰς ἐξέβαλλον. [72] καὶ τὸν Μεγαλοπολίτην Φίλιππον αἰχμάλωτον ἔλαβον, ἐλπίζοντα ἔτι τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. εἷλον δὲ καὶ τῶν Ἀντιοχείων ἐς τρισχιλίους. [73] ἅμα δὲ ταῦτα ὁ Μάνιος εἰργάζετο, καὶ ὁ Φίλιππος ἐς Ἀθαμανίαν ἐμβαλὼν πᾶσαν αὐτὴν ὑπήκοον ἔλαβεν, Ἀμυνάνδρου φυγόντος ἐς Ἀμβρακίαν. [74] ὧν ὁ Ἀντίοχος αἰσθανόμενός τε, καὶ τὴν ὀξύτητα τῶν γιγνομένων καταπλαγείς, ἔδεισεν ὡς ἐπὶ αἰφνιδίῳ καὶ ταχείᾳ μεταβολῇ, καὶ τῆς εὐβουλίας Ἀννίβου τότε ἤσθετο, ἔς τε τὴν Ἀσίαν ἄλλους ἐπ᾽ ἄλλοις ἔπεμπεν ἐπισπέρχων Πολυξενίδαν ἐς τὴν διάβασιν, αὐτὸς δ᾽ ὅσους εἶχε, πανταχόθεν συνεκάλει. [75] γενομένων δ᾽ αὐτῷ τῶν μὲν οἰκείων πεζῶν μυρίων καὶ ἱππέων πεντακοσίων, ἐπὶ δὲ τούτοις <. . .> διά τινων συμμάχων, Θερμοπύλας κατέλαβεν ὡς τὴν δυσχωρίαν προβαλούμενος τοῖς πολεμίοις καὶ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀναμενῶν. [76] δίοδος δ᾽ ἐστὶν αἱ Θερμοπύλαι στενὴ καὶ ἐπιμήκης, καὶ αὐτὴν περιέχει τῇ μὲν θάλασσα τραχεῖα καὶ ἁλίμενος, τῇ δὲ ἕλος

büyük bir savaşın yükünü taşıyor olmasına rağmen, kızla evlenip bir düğün töreni ve halk festivali düzenledi. Ayrıca askerlerinin tüm kış boyunca son derece tembel ve lüks bir yaşam sürmesine göz yumdu. [70] Baharın başında Akarnania'yı işgale girişen Antiokhos, ordusunun tembelliğinin diğer tüm harekâtlar için de sıkıntı çıkaracağını anlayınca düzenlemiş olduğu düğün töreni ve halk festivali için pişmanlık hissetmeye başladı. Yine de Akarnania'nın bir bölümünü boyunduruk altına almayı başardı ve kalan yerleri kuşatma altına aldı. Fakat Romalıların Ionia Denizi'ni geçtiğini öğrenir öğrenmez vakit kaybetmeden Khalkis'e çekildi.

17. Acilius [71] Manius Glabrio'nun[90] komutasındaki Romalılar, hazır bulunan iki bin süvari, yirmi bin piyade ve birkaç fil ile birlikte hızla Brundisium'dan Apollonia'ya geçtiler. Kuşatma altında bulunan şehirleri kurtarmak için Thessalia'ya yürüdüler ve tüm Athamania garnizonlarını kovdular. [72] Makedonia Krallığı'nı ele geçirmeyi umut eden Megalopolisli Philippos'u esir aldılar ve Antiokhos'un üç bine yakın adamını ele geçirdiler. [73] Manius ve kuvvetleri bu işlerle uğraşırken Philippos, Athamania'yı işgal etti ve Amynandros'un Ambrakia'ya kaçmasıyla birlikte tüm bölgeyi kendi egemenliği altına aldı. [74] Bu olayların haberini alan Antiokhos, işlerin bu denli çabuk gerçekleşmesi karşısında panikledi. Talihin böylesine ani ve hızlı bir şekilde değişmesi nedeniyle korkuya kapıldı ve Hannibal'ın gerçekten de iyi bir tavsiye vermiş olduğunu işte o zaman anladı. Polyksenidas'ın Hellas'a geçişini hızlandırmak amacıyla Asya'ya birbiri ardına mesajlar gönderdi ve dört bir yandan sahip olduğu tüm kuvvetleri yanına çağırdı. [75] Kendi kuvvetleri toplamda on bin piyade ve beş yüz süvariden oluşuyordu. Bunlara ek olarak <...> bazı müttefik kuvvetlerin de katılımıyla, Asya'dan ordunun gelmesini beklerken düşmanla arasında zorlu bir arazi yaratmak adına Thermopylai'ı işgal etti. [76] (Thermopylai dar ve uzun bir geçittir. Bir tarafında dalgalı ve limansız bir deniz bulunurken diğer tarafında derin ve aşılması zorlu bir

90 MÖ 191 yılı *consul*lerinden.

ἄβατόν τε καὶ βαραθρῶδες. [77] κορυφαί τε εἰσὶν ἐν αὐτῇ δύο ὀρῶν ἀπόκρημνοι, καὶ τούτων μὲν Τειχιοῦντα καλοῦσι τὴν δὲ Καλλίδρομον. ἔχει δὲ ὁ τόπος θερμῶν ὑδάτων πηγάς, καὶ Θερμοπύλαι ἀπὸ τοῦδ᾽ ἐπικλήζονται.

18. Τεῖχος [78] οὖν ἐνταῦθα διπλοῦν ὁ Ἀντίοχος ᾠκοδομήσατο, καὶ τὰς μηχανὰς ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐπέθηκεν. ἔς τε τὰς κορυφὰς τῶν ὀρῶν Αἰτωλοὺς ἀνέπεμψε, μή τις λάθοι κατὰ τὴν λεγομένην ἀτραπὸν περιελθών, ἣ δὴ καὶ Λακεδαιμονίοις τοῖς ἀμφὶ Λεωνίδαν Ξέρξης ἐπέθετο, ἀφυλάκτων τότε τῶν ὀρῶν ὄντων. [79] Αἰτωλοὶ δὲ χιλίους μὲν ἑκατέρῳ τῶνδε τῶν ἄκρων ἐπέστησαν, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐστρατοπέδευον ἐφ᾽ ἑαυτῶν περὶ πόλιν Ἡράκλειαν. [80] ὁ δὲ Μάνιος ἐπεὶ κατεῖδε τὴν τῶν πολεμίων παρασκευήν, σημεῖον ἔδωκεν ἐς ἕω μάχης· καὶ δύο τῶν χιλιάρχων, Μᾶρκον Κάτωνα καὶ Λεύκιον Οὐαλέριον, ἐκέλευσε νυκτός, ἐπιλεξαμένους ἑκάτερον ὁπόσους ἐθέλοι, τὰ ὄρη περιελθεῖν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀπὸ τῶν ἄκρων, ὅπῃ δύναιντο, βιάσασθαι. [81] τούτων ὁ μὲν Λεύκιος ἀπεκρούσθη τοῦ Τειχιοῦντος, ἀγαθῶν ἐνταῦθα τῶν Αἰτωλῶν γενομένων· ὁ δὲ Κάτων τῷ Καλλιδρόμῳ παραστρατοπεδεύσας, κοιμωμένοις ἔτι τοῖς ἐχθροῖς ἐπέπεσε περὶ ἑσχάτην φυλακήν, καὶ πολὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἐγίγνετο ἀγών, βιαζόμενον ἐς ὑψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα κωλυόντων τῶν πολεμίων. [82] ἤδη δὲ καὶ Μάνιος ἐπῆγε τὴν στρατιὰν Ἀντιόχῳ κατὰ μέτωπον, ἐς λόχους ὀρθίους διῃρημένην· ὧδε γὰρ μόνως ἐν στενοῖς ἐδύνατο. [83] καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ψιλοὺς καὶ πελταστὰς προμάχεσθαι τῆς φάλαγγος ἐκέλευσεν, αὐτὴν δ᾽ ἔστησε πρὸ τοῦ στρατοπέδου, ἐπὶ δεξιὰ δ᾽ αὐτῆς τοὺς σφενδονήτας καὶ τοξότας ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν, τοὺς δ᾽ ἐλέφαντας ἐν ἀριστερᾷ, καὶ τὸ στῖφος ὃ μετ᾽ αὐτῶν ἀεὶ συνετάσσετο, παρὰ τῇ θαλάσσῃ.

bataklık vardır. [77] Biri Teikhious, diğeri Kallidromos olarak adlandırılan çok dik iki dağ zirvesiyle çevrilidir. Bu bölgede sıcak su kaynakları da bulunur ve Thermopylai ismini bunlardan alır.)

18. Antiokhos [78] bu bölgede bir çift duvar inşa etti ve üzerine kuşatma araçlarını yerleştirdi. Kimsenin gizlice geçiş yapmasını istemediği ünlü dağ geçidini tutmaları için Aitolialıları tepelere gönderdi. Kserkses, zamanında korumasız bırakılan tepeler sayesinde bu geçidi kullanarak Spartalılara ve Leonidas'a saldırmıştı. [79] Aitolialılar, her bir tepeye bin adam yerleştirdiler ve geriye kalanlar Herakleia şehri yakınlarında kendilerine kamp kurdular. [80] Düşmanın hazırlıklarını gözlemleyen Manius, savaşın şafak vakti başlatılması için işaret verdi. Marcus Cato ve Lucius Valerius[91] isimli iki *tribunus*a istedikleri kadar adam toplayıp gece vakti tepelerde dolaşmalarını ve Aitolialıları bu tepelerden mümkün olduğunca uzaklaştırmalarını emretti. [81] Bunlardan Lucius, yiğitçe savaşan Aitolialılar tarafından Teikhious tepesinden sürüldü. Kallidromos yakınlarında kamp kurmuş olan Cato ise, son nöbet esnasında hâlâ uykuda olan düşmanın üzerine saldırdı. Fakat yüksek ve uçurumlarla dolu bir bölgede ilerlemek durumunda kaldığı için düşman kuvvetleri onu bir hayli zorladı. [82] Tepelerde bunlar yaşanırken ordusunu sütunlar hâlinde düzenleyen Manius, Antiokhos'a karşı cepheden bir saldırı geçekleştirdi; zira bu dar bölgede yapabileceği tek şey buydu. [83] Kral Antiokhos, hafif silahlı askerlerine ve *peltast*larına[92], *phalanks*ın hemen önünde savaşmalarını emretti. *Phalanks*ını kampın hemen önüne, sapancılar ve okçular sağ tarafta dağın eteğinde kalacak şekilde yerleştirdi. Solda deniz tarafında kalan bölgeye ise filleri ve her daim onlara eşlik edecek hafif silahlı bir grubu gönderdi.

91 MÖ 195 yılının *consul*leri Marcus Porcius Cato ile Lucius Valerius Flaccus, MÖ 192 yılında Manius Acilius Glabrio'nun komutası altında görev yapıyorlardı.

92 Cirit ve hafif bir kalkan taşıyan askerler.

19. Γενομένης [84] δ᾽ ἐν χερσὶ τῆς μάχης, τὰ μὲν πρῶτα τὸν Μάνιον οἱ ψιλοὶ πανταχόθεν ἐπιτρέχοντες ἐλύπουν· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς φιλοπόνως δεχόμενός τε καὶ ἀναχωρῶν καὶ αὖθις ἐπιὼν ἐτρέψατο, τοὺς μὲν ψιλοὺς ἡ φάλαγξ ἡ τῶν Μακεδόνων διαστᾶσα ἐς αὑτὴν ἐδέξατο καὶ συνελθοῦσα ἐκάλυψε, καὶ τὰς σαρίσσας ἐν τάξει πυκνὰς προὐβάλοντο, ᾧ δὴ μάλιστα οἱ Μακεδόνες ἐξ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου κατεπλήσσοντο τοὺς πολεμίους, ἀντίοις δόρασι πολλοῖς καὶ μακροῖς οὐ τολμῶντας πελάζειν. [85] αἰφνίδιον δ᾽ ὤφθη τῶν Αἰτωλῶν ἐκ τοῦ Καλλιδρόμου φυγὴ καὶ βοή, καθαλλομένων ἐς τὸ Ἀντιόχου στρατόπεδον. [86] τὸ μὲν δὴ πρῶτον ἑκατέροις ἄγνοιά τε τοῦ γιγνομένου καὶ θόρυβος ἦν ὡς ἐν ἀγνοίᾳ· ὡς δὲ ὁ Κάτων ἐπεφαίνετο διώκων αὐτοὺς μετὰ πολλῆς βοῆς, καὶ ὑπὲρ τὸ στρατόπεδον ἐγίγνετο ἤδη τὸ Ἀντιόχου, ἔδεισαν οἱ τοῦ βασιλέως, περί τε τῆς Ῥωμαίων μάχης ἐπιφόβως ἐκ πολλοῦ πυνθανόμενοι, καὶ σφᾶς εἰδότες ὑπὸ ἀργίας καὶ τρυφῆς δι᾽ ὅλου τοῦ χειμῶνος ἐς δυσεργίαν διεφθαρμένους. [87] τούς τε σὺν τῷ Κάτωνι σαφῶς μὲν οὐ καθορῶντες ὁπόσοι τινὲς εἶεν ὑπὸ δὲ τοῦ φόβου πλείους νομίζοντες εἶναι, καὶ περὶ τῷ στρατοπέδῳ δείσαντες, ἀκόσμως ἐς αὐτὸ κατέφυγον ὡς ἀπ᾽ αὐτοῦ τοὺς πολεμίους ἀμυνούμενοι. [88] Ῥωμαῖοι δ᾽ αὐτοῖς παραθέοντες συνεσέπεσον ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἦν ἄλλη φυγὴ τῶν Ἀντιοχείων ἐκεῖθεν ἄκοσμος. [89] ὁ δὲ Μάνιος μέχρι μὲν ἐπὶ Σκάρφειαν ἐδίωκαν αὐτοὺς κτείνων τε καὶ ζωγρῶν, ἀπὸ δὲ τῆς Σκαρφείας ἐπανιὼν διήρπαζε τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως

19. Dört [84] bir yandan saldırıya geçerek savaşı başlatan hafif silahlı birlikler, Manius'a büyük bir sıkıntı yaşattılar. Bu saldırıya büyük bir gayretle karşılık veren Manius, geri çekilip tekrar saldırıya geçerek düşmanı bozguna uğratmayı başardı. Hafif silahlı askerleri içeri almak için açılan Makedonia *phalanks*ı, onları aldıktan sonra yeniden kapandı. Ardından tüm *phalanks* toplu bir düzen aldı ve *sarissa*lar[93] öne doğru uzatıldı. Makedonialıların, Aleksandros ve Philippos zamanından beri kullanmış olduğu yöntem tam olarak buydu; karşılarında çok sayıda uzun mızrak görüp korkuya kapılan düşman kuvvetleri, onlara karşı yürümeye cesaret edemiyordu. [85] Fakat bu esnada Aitolialıların haykırışlar eşliğinde Kallidromos'tan kaçıştıkları ve Antiokhos'un kampına doğru koştukları görüldü. [86] Başlarda her iki taraf da ne olup bittiğini anlayamadı ve bu bilinmezlik nedeniyle bir kargaşa yaşandı. Fakat büyük bir haykırışla ortaya çıkan Cato, Aitolialıların peşine takılıp Antiokhos'un kampının üzerine varınca kralın adamları korkuya kapıldı; zira uzun zamandır Romalıların savaş tarzı hakkında korkutucu hikâyeler duyuyorlardı. Ayrıca tüm kışı aylak ve lüks bir yaşam tarzıyla geçirmiş oldukları için yetersiz olduklarının da farkındaydılar. [87] Cato'nun yanında tam olarak kaç adam olduğunu göremiyorlardı, ancak yaşadıkları korku düşmanın çok daha fazla sayıda adama sahip olduğunu düşünmelerine neden oldu. Kampları için endişelenmeye başladılar ve düşmanı uzak tutmak amacıyla düzensiz bir şekilde harekete geçtiler. [88] Bu sırada Romalılar da onların ardından koşmaya başladı ve onlarla birlikte kampa girdi. Bunun üzerine Antiokhos'un adamları buradan da düzensiz bir şekilde kaçmaya başladılar. [89] Onları Skarphea'ya kadar takip eden Manius, bazılarını öldürüp bazılarını esir aldı. Ardından Skarphea'dan geri dönüp kralın kampını yağmaladı ve onun yokluğunu fırsat

93 Aleksandros'un babası II. Philippos'un orduya getirdiği yenilikler ile birlikte kullanılmaya başlayan bu mızraklar, yaklaşık dört ila altı metre uzunluğa sahipti.

καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπιδραμόντας τῷ Ῥωμαίων χάρακι παρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἐξήλασεν ἐπιφανείς.

20. Ἀπέθανον [90] δ᾽ ἐν τῇ μάχῃ καὶ τῇ διώξει Ῥωμαίων μὲν ἀμφὶ τοὺς διακοσίους, Ἀντιόχου δέ, σὺν τοῖς ληφθεῖσιν, ἀμφὶ τοὺς μυρίους. [91] αὐτὸς δ᾽ ὁ βασιλεὺς ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης τροπῆς μετὰ πεντακοσίων ἱππέων ἐς Ἐλάτειαν ἀμεταστρεπτὶ διέδραμεν, ἀπὸ δ᾽ Ἐλατείας ἐς Χαλκίδα καὶ ἐς Ἔφεσον μετ᾽ Εὐβοίας τῆς νεογάμου (τοῦτο γὰρ αὐτὴν ὠνόμαζεν) ἐπὶ τῶν νεῶν ἔφυγεν, οὐδὲ τούτων ἁπασῶν· ἀγοραν γάρ τινας αὐτῶν διαφερούσας ὁ Ῥωμαίων ναύαρχος ἐπαναχθεὶς διεφθάρκει. [92] οἱ δ᾽ ἐν ἄστει Ῥωμαῖοι τῆς νίκης πυθόμενοι, ταχείας τε οὕτω καὶ εὐχεροῦς σφίσι φανείσης, ἔθυον, ἐκ φοβερᾶς τῆς Ἀντιόχου δόξης τὴν πρώτην πεῖραν ἀσπασάμενοι. Φίλιππόν τε τῆς συμμαχίας ἀμειβόμενοι, τὸν υἱὸν αὐτῷ Δημήτριον, ὁμηρεύοντα ἔτι παρὰ σφίσιν, ἔπεμψαν.

21. Καὶ [93] τάδε μὲν ἦν ἐν ἄστει, Μάνιος δὲ Φωκέας μὲν καὶ Χαλκιδέας, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῷ Ἀντιόχῳ συνεπεπράχεσαν, δεομένους ἀπέλυσε τοῦ δέους, τὴν δ᾽ Αἰτωλίαν αὐτός τε καὶ Φίλιππος ἐδῄουν, καὶ τὰς πόλεις ἐπολιόρκουν. [94] Δαμόκριτόν τε τὸν στρατηγὸν τῶν Αἰτωλῶν ἐνταῦθα ὁ Μάνιος ἔλαβε κρυπτόμενον, ὃς Φλαμινίνῳ παρὰ τὸν Τίβεριν ἠπείλει στρατοπεδεύειν. [95] ὁ μὲν δὴ Μάνιος ἐπὶ Καλλιπόλεως διώδευε τὸ ὄρος ὃ καλοῦσι Κόρακα, ὑψηλότατόν τε ὀρῶν[z] καὶ δυσόδευτον καὶ ἀπόκρημνον, μετὰ στρατοῦ βαρυτάτου τε καὶ λαφύρων καταγόμου· πολλοὶ δ᾽ ἐξέπιπτον ὑπὸ τῆς δυσοδίας ἐς τὰ ἀπόκρημνα, καὶ σκεύεσιν αὐτοῖς καὶ ὅπλοις κατεφέροντο. [96] καὶ αὐτοὺς δυνηθέντες ἂν οἱ Αἰτωλοὶ συνταράξαι οὐδὲ ὤφθησαν, ἀλλ᾽ ἐς Ῥώμην περὶ εἰρήνης ἐπρέσβευον. [97] Ἀντίοχος δὲ τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῶν ἄνω σατραπειῶν κατὰ σπουδὴν ἐπὶ θάλασσαν ἐκάλει, καὶ τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε, ναυαρχοῦντος αὐτῷ Πολυξενίδου Ῥοδίου φυγάδος. [98] ἔς τε

bilip Roma siperlerine dalmış olan Aitolialıları sadece görüntüsüyle bile bozguna uğratmayı başardı.

20. Savaşta [90] ve takip esnasında yaklaşık iki yüz Romalı ölürken Antiokhos'un kaybı esirler de dahil olmak üzere yaklaşık on bindi. [91] Kralın kendisi, bozgunun ilk belirtilerini gördüğü anda beş yüz süvari ile birlikte arkasına bile bakmadan doğruca Elateia'ya kaçmıştı. Elateia'dan Khalkhis'e ve oradan da yeni evlendiği karısı Euboia (kadını bu isimle çağırıyordu) ile birlikte Ephesos'a yelken açtı. Donanmasında eksikler vardı, çünkü Romalı donanma komutanı erzak taşımakta olan birkaç gemisine saldırıp onları batırmıştı. [92] Oldukça çabuk ve kolay elde edilmiş gibi görünen bu zaferin haberini alan Roma halkı, Antiokhos'un ürkütücü itibarına karşı gerçekleştirilen bu ilk girişimden memnun kaldı ve kurbanlar sunmaya başladı. Romalılar, müttefik olarak verdiği desteğin karşılığında Philippos'a hâlâ rehin tutmakta oldukları oğlu Demetrios'u gönderdiler.

21. Şehirde [93] yaşananlar bunlardı. Öte yandan Manius, kendisine yalvaran Phokis ve Khalkis'in yanı sıra, Antiokhos ile birlikte Romalılara karşı savaşmış olan diğer halkların korkularını giderdi. Daha sonra Philippos ile birlikte Aitolia'yı yağmaladı ve şehirlerini kuşatma altına aldı. [94] Flaminius'u Tiber yakınlarında kamp kurmakla tehdit eden Aitolia komutanı Damokritos'u saklandığı yerde yakaladı. [95] Ardından ağır teçhizat ve ganimetle dolu ordusuyla Kallipolis'e doğru ilerlemeye başladı. Bu yürüyüş esnasında oldukça yüksek, aşılması zor ve sarp kayalıklarla dolu, Koraks isimli dağın bulunduğu rotayı kullandı. Yollar o kadar kötüydü ki, pek çok adamı yanlarında taşıdıkları mallar ve silahlarla birlikte uçurumlardan yuvarlanarak hayatını kaybetti. [96] Aitolialılar onları bir hayli korkutmuş olsa da barışı tesis etmek üzere Roma'ya bir heyet göndermiş olduklarından ortalıkta gözükmediler. [97] Bu sırada Yukarı Asya satraplıklarındaki askerlerin hızla sahile gelmesini isteyen Antiokhos, gemileri hazır hâle getirdi ve bir Rodos sürgünü olan Polyksenidas'ı donanma komutanı olarak görevlendirdi. [98] Ardından

Χερρόνησον διαπλεύσας πάλιν αὐτὴν ὠχύρου, καὶ Σηστὸν καὶ Ἄβυδον ἐκρατύνετο, δι᾽ ὧν ἔδει τὴν φάλαγγα τὴν Ῥωμαίων ἐς τὴν Ἀσίαν ὁδεῦσαί τε καὶ περᾶσαι. [99] Λυσιμάχειαν δὲ ταμιεῖον τῷδε τῷ πολέμῳ ποιούμενος, ὅπλα καὶ σῖτον πολὺν ἐς αὐτὴν συνέφερεν, ἡγούμενος αὐτίκα οἱ Ῥωμαίους πεζῷ τε πολλῷ καὶ ναυσὶν ἐπιθήσεσθαι. [100] οἱ δὲ Μανίῳ μὲν αἱροῦνται διάδοχον ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Λεύκιον Σκιπίωνα, ὃς τότε αὐτοῖς ὕπατος ἦν, ἀπράκτῳ δ᾽ ὄντι καὶ ἀπειροπολέμῳ σύμβουλον αἱροῦνται τὸν ἀδελφὸν Πούπλιον Σκιπίωνα τὸν Καρχηδονίους ἀφελόμενον τὴν ἡγεμονίαν καὶ πρῶτον ὀνομασθέντα Ἀφρικανόν.

22. Καὶ [101] οἱ μὲν Σκιπίωνες ἔτι ἦσαν ἐν παρασκευῇ, Λίουιος δ᾽ ὁ φύλαξ τῆς Ἰταλίας, ἐπὶ τὴν ναυαρχίαν αἱρεθεὶς Ἀτιλίῳ διάδοχος, αὐτίκα ταῖς τε ἰδίαις ναυσίν, αἷς τὴν Ἰταλίαν περιέπλει, καὶ παρὰ Καρχηδονίων αὐτῷ τισὶ δοθείσαις καὶ συμμαχίσιν ἄλλαις ἐς Πειραιᾶ κατήχθη, καὶ τὸν ὑπ᾽ Ἀτιλίῳ στόλον παραλαβὼν ἔπλει καταφράκτοις ὀγδοήκοντα καὶ μιᾷ, ἑπομένου καὶ Εὐμένους πεντήκοντα ἰδίαις· καὶ ἦν κατάφρακτον καὶ τῶνδε τὸ ἥμισυ. [102] ἔς τε Φώκαιαν ὑπήκοον μὲν Ἀντιόχου, ὑπὸ δ᾽ ἐκπλήξεως αὐτοὺς δεχομένην κατήγοντο, καὶ τῆς ἐπιούσης ἐς ναυμαχίαν ἀνέπλεον. [103] ἀντανήγετο δ᾽ αὐτοῖς ὁ ναύαρχος ὁ Ἀντιόχου Πολυξενίδας διακοσίαις ναυσί, κουφοτέραις τῶν πολεμίων παρὰ πολύ· ᾧ δὴ καὶ μάλιστα προύλαβε τοῦ πελάγους ἔτι Ῥωμαίων ἀναπειρωμένων. [104] καὶ δύο τῶν Καρχηδονίων ναῦς ἰδὼν προπλεούσας,

Khersonessos'a yelken açtı ve burayı yeniden tahkim etti. Ayrıca Roma lejyonlarının Asya yolculukları esnasında geçmek zorunda kalacakları Sestos[94] ve Abydos'u[95] da güçlendirdi. [99] Bu savaş için tedarik üssü hâline getirdiği Lysimakheia'ya silah ve bol miktarda erzak depoladı. Romalıların kısa süre içinde büyük bir piyade kuvveti ve donanmayla birlikte saldırıya geçeceğini düşünüyordu. [100] Öte yandan Romalılar, komutaya Manius'un halefi olarak Lucius Scipio'yu getirdiler. Lucius Scipio o dönemde *consul* olarak görev yapmaktaydı, ancak herhangi bir başarısı ve savaş deneyimi yoktu. Bu nedenle Kartaca egemenliğine son veren ve ilk Africanus unvanını alan kardeşi Publius Scipio'yu onun *legatus*u olarak görevlendirdiler.

22. Scipio [101] kardeşler savaş hazırlıklarıyla meşgulken Atilius'un halefi olarak donanma komutanlığına getirilen ve İtalya'nın kıyı savunmasından sorumlu olan Livius[96], Kartacalılar ve diğer müttefikler tarafından kendisine gönderilmiş olan birkaç geminin yanı sıra, İtalya kıyılarında devriye gezmekte olan kendi gemileriyle birlikte vakit kaybetmeden Pire'ye doğru yola çıktı. Oraya vardığında Atilius'un donanmasını devraldı ve seksen bir adet güverteli gemiyle denize açıldı. Eumenes de yarısı güverteli elli gemisiyle onu takip ediyordu. [102] Onları korkudan şehre kabul eden bir Antiokhos tebaası olan Phokaia'ya[97] yerleştiler ve ertesi gün deniz muharebesi için yelken açtılar. [103] Antiokhos'un donanma komutanı Polyksenidas, iki yüz gemisiyle onların karşısına çıktı. Polyksenidas'ın gemileri düşman gemilerinden çok daha çevikti ve bu durum ona büyük bir avantaj sağladı; zira Romalıların denizcilik konusunda henüz yeterli deneyimleri de yoktu. [104] İki Kartaca gemisinin diğer düşman gemile-

94 Eceabat yakınlarında yer alan antik kent.

95 Çanakkale Boğazı yakınlarında yer alan antik kent.

96 Aulus Atilius Serranus, MÖ 192 ve 173 yıllarında *praetor*, 170 yılında ise *consul* olarak görev yapmıştı. MÖ 191 yılında donanma komutanlığını devralan Gaius Livius Salinator ise MÖ 202 ve 191 yıllarında *praetor*, 188 yılında *consul* olarak görev yapmıştı.

97 Foça.

τρεὶς τῶν ἰδίων ἐπιπέμψας εἶλε τὰς δύο κενάς, ἐξαλομένων τῶν Λιβύων ἐς τὸ πέλαγος. [105] Λίουιος δ᾽ ἐπὶ τὰς τρεῖς ἐφέρετο πρῶτος ὑπ᾽ ὀργῆς τῇ στρατηγίδι νηΐ, πολὺ προύχων τοῦ στόλου. αἱ δ᾽, ὡς μιᾷ, σὺν καταφρονήσει <. . .> χεῖράς τε σιδηρᾶς ἐπέβαλον, καὶ συνεστηκότων τῶν σκαφῶν ὁ ἀγὼν ἦν ὥσπερ ἐν γῇ. [106] πολὺ δὲ κρείσσους ὄντες οἱ Ῥωμαῖοι ταῖς εὐτολμίαις, ἐπιβάντες ἐς τὰς ἀλλοτρίας ἐκράτουν, καὶ μιᾷ νηὶ δύο ὁμοῦ φέροντες ἐπανῆεσαν. [107] καὶ τόδε μὲν τῆς ναυμαχίας προαγώνισμα ἦν· ἐπεὶ δὲ οἱ στόλοι συνέπεσον ἀλλήλοις, ἰσχύι μὲν καὶ προθυμίᾳ τὰ Ῥωμαίων ἐπεκράτει, διὰ δὲ βαρύτητα τῶν σκαφῶν τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἐδύναντο καταλαμβάνειν κούφαις ναυσὶν ὑποφεύγοντας, ἕως οἱ μὲν ἐς τὴν Ἔφεσον ὀξέως κατέφυγον, οἱ δ᾽ ἐς Χίον ἀπῆραν, ἔνθα αὐτοῖς Ῥοδίων νῆες συμμαχίδες ἦλθον ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν. [108] Ἀντίοχος δὲ περὶ τῆσδε τῆς ναυμαχίας πυθόμενος, Ἀννίβαν ἔστελλεν ἐπὶ Συρίας ἐς νεῶν ἄλλων ἐκ τε Φοινίκης καὶ Κιλικίας παρασκευήν.

23. Καὶ [109] τόνδε μὲν ἐπανιόντα Ῥόδιοι κατέκλεισαν ἐς Παμφυλίαν, καί τινας αὐτοῦ τῶν νεῶν εἷλον, καὶ τὰς λοιπὰς ἐφεδρεύοντες ἐφύλασσον· Πόπλιος δὲ Σκιπίων ἀφικόμενος ἐς Αἰτωλίαν μετὰ τοῦ ὑπάτου, καὶ τὸν Μανίου στρατὸν παραλαβών, τὰς μὲν ἐν Αἰτωλίᾳ πολιορκίας ὑπερεῖδεν ὡς μικρὸν ἔργον, καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς δεομένοις ἐπέτρεψεν αὖθις ἐς Ῥώμην πρεσβεῦσαι περὶ σφῶν, ἐπὶ δὲ τὸν Ἀντίοχον ἠπείγετο πρὶν ἐκβῆναι τῷ ἀδελφῷ τὴν στρατηγίαν. [110] διὰ δὲ Μακεδόνων ὧδευε καὶ Θρᾳκῶν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, δυσχερῆ καὶ χαλεπὴν ὁδὸν αὐτῷ γενομένην ἄν, εἰ μὴ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ὡδοποίει καὶ ὑπεδέχετο καὶ παρέπεμπεν ἐζευγμένοις τε ποταμοῖς ἐκ πολλοῦ καὶ ἀγοραῖς ἑτοίμοις·

rinden daha önde ilerlediğini gören Polyksenidas, kendi üç gemisini onların üzerine gönderdi ve Afrikalılar kendilerini denize attığı için iki gemiyi mürettebatsız bir şekilde ele geçirdi. [105] Donanmasının bir hayli önünde ilerleyen Livius, kendi komutan gemisini öfkeyle Polyksenidas'ın üç gemisinin üzerine sürdü. Üçe bir avantaja sahip oldukları için düşmanı küçümseyen Polyksenidas'ın adamları <...> demir kancalarla Livius'un gemisine saldırdılar. Fakat gemiler artık birbirlerine bağlı hâle geldiğinde deniz muharebesi bir kara muharebesine dönüştü. [106] Cesaret bakımından çok daha üstün olan Romalılar, düşman gemilerine atlayıp zafer kazandılar ve arkasında iki gemi sürükleyen bir gemiyle geri döndüler. [107] Bu olay, deniz muharebesinin başlangıcıydı. Her iki tarafın donanması tam anlamıyla karşı karşıya geldiğinde Romalılar güç ve kararlılık sayesinde üstün çıktı, ancak gemilerinin hantallığı nedeniyle hafif gemileriyle kaçıp giden düşmanı yakalayamadı. Hızla ilerleyen düşman gemileri sonunda Ephesos'a sığındılar. Romalılar ise Khios'a yelken açtılar ve Rodos'tan gelen yirmi yedi müttefik gemisi daha burada onlara katıldı. [108] Bu muharebede yaşananların haberini alan Antiokhos, Fenike ve Kilikia'dan yeni gemiler temin etmesi için Hannibal'ı Syria'ya gönderdi.

23. Rodoslular, [109] dönüş yolculuğunda olan Hannibal'ı Pamphylia'da durdurdular, bazı gemilerini ele geçirdiler ve geriye kalanları kuşatmak için fırsat kolladılar. Bu sırada *consul*le birlikte Aitolia'ya gelen Publius Scipio, Manius'un ordusunu devraldı.[98] Önemsiz bir iş olarak gördüğü için Aitolia kasabalarını kuşatma altına almadı. Fakat durumlarını görüşmek üzere bir başka elçi heyetini Roma'ya gönderme isteklerini kabul etti. Ardından kardeşinin komuta süresi sona ermeden hızla Antiokhos'a karşı harekete geçti. [110] Makedonia ve Thrakia üzerinden yaptığı bir yolculukla Hellespontos'a gitti. Makedonialı Philippos yolları onarmamış, konukseverlik göstermemiş, eşlik etmemiş, nehirlere köprüler inşa etmemiş ve erzak temini sağlamamış olsaydı, bu yolculuk Scipio için

98 MÖ 190.

ἐφ᾽ οἷς αὐτὸν οἱ Σκιπίωνες αὐτίκα τῶν ὑπολοίπων χρημάτων ἀπέλυσαν, ἐπιτετραμμένοι τοῦθ᾽ ὑπὸ τῆς βουλῆς, εἰ πρόθυμον εὕροιεν. [111] ἐπέστελλον δὲ καὶ ἐς Προυσίαν τὸν Βιθυνῶν βασιλέα, καταλέγοντες ὅσοις βασιλεῦσι Ῥωμαῖοι συμμαχήσασι τὰς ἀρχὰς ἐπηύξησαν· Φίλιππον δέ, φασί, τὸν Μακεδόνα καὶ πολέμῳ κρατήσαντες ἄρχειν ἐῶσι, "Καὶ τὸν παῖδα αὐτῷ τῆς ὁμηρείας ἀπελύσαμεν, καὶ τὸ ἔτι ὄφλημα τῶν χρημάτων <ἐξαλείφομεν>." οἷς ὁ Προυσίας ἡσθεὶς συνέθετο συμμαχήσειν ἐπ᾽ Ἀντίοχον. [112] Λίουιος δ᾽ ὁ ναύαρχος ἐπεὶ τῆς ὁδοιπορίας τῶν Σκιπιώνων ἐπύθετο, Παυσίμαχον μὲν τὸν Ῥόδιον μετὰ τῶν Ῥοδίων νεῶν ἐν τῇ Αἰολίδι κατέλιπε, καὶ μέρος τι τοῦ ἰδίου στόλου, ταῖς δὲ πλείοσιν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἔπλει τὸν στρατὸν ὑποδεξόμενος. [113] καὶ Σηστὸς μὲν αὐτῷ καὶ Ῥοίτειον καὶ ὁ Ἀχαιῶν λιμὴν καί τινα ἄλλα προσέθετο, Ἄβυδον δὲ ἀπειθοῦσαν ἐπολιόρκει.

24. Παυσίμαχος [114] δ᾽ οἰχομένου Λιουίου πείρας τε πυκνὰς καὶ μελέτας τῶν ἰδίων ἐποιεῖτο, καὶ μηχανὰς ποικίλας συνεπήγνυτο, πυρφόρα τε ἀγγεῖα σιδηρᾶ ἐξῆπτε κοντῶν μακρῶν, αἰωρεῖσθαι τὸ πῦρ ἐς τὸ πέλαγος, ἵνα τῶν μὲν ἰδίων σκαφῶν πολὺ προύχῃ, τοῖς δὲ πολεμίοις προσιοῦσιν ἐμπίπτῃ. [115] καὶ αὐτὸν τάδε φιλοπονούμενον Πολυξενίδας ὁ Ἀντιόχου ναύαρχος, Ῥόδιός τε ὢν καὶ ὅδε καί τισιν αἰτίαις ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος, ἐνήδρευεν, ὑπισχνούμενος τὸν Ἀντιόχου στόλον ἐγχειριεῖν, εἰ συνθοῖτο συμπράξειν ἐς κάθοδον αὑτῷ. [116] ὁ δὲ ὑπώπτευε μὲν ἐπίκλοπον ἄνδρα καὶ πανοῦργον, καὶ ἐς πολὺ καλῶς ἐφυλάσσετο·

daha zor ve zahmetli bir hâl alabilirdi.[99] Philippos'un gayretini gördükleri takdirde böyle bir şey yapmak üzere *senatus*tan yetki almış olan Scipio kardeşler, bu iyiliği karşılığında Philippos'un henüz ödememiş olduğu tazminatı derhâl iptal ettiler. [111] Ayrıca Romalılarla ittifak kurup krallıklarını genişleten tüm hükümdarların listesinin bulunduğu bir mektubu Bithynia kralı Prusias'a gönderdiler. Savaşta mağlup etmiş oldukları Makedonialı Philippos'un krallığını elinde tutmasına izin verdiklerini, rehine olarak tuttukları oğlunu geri gönderdiklerini ve henüz ödenmemiş olan borcundan feragat ettiklerini belirttiler. Bunlardan etkilenen Prusias, Antiokhos'a karşı Romalıların müttefiki olmayı kabul etti. [112] Scipio kardeşlerin yolda olduğunu haber alan Romalı donanma komutanı Livius, Rodoslu Pausimakhos'u Rodos gemileri ve kendi donanmasının bir kısmıyla birlikte Aiolia'da bıraktıktan sonra, orduya destek olmak amacıyla geniş donanmasıyla Hellespontos'a doğru yelken açtı. [113] Sestos, Rhoiteion, Akhaia Limanı[100] ve diğer birkaç bölgeye hemen boyun eğdirdi. Kendisine direnen Abydos'u ise kuşatma altına aldı.

24. Pausimakhos, [114] Livius'un gidişinin ardından adamlarını sıkı bir çalışmaya ve askerî eğitime tabi tutup onlara çeşitli savaş makineleri yaptırdı. İçerisinde ateş bulunan demir kapları uzun direklere bağladı ve bunları denizin üzerine doğru uzattı. Böylece ateş kendi gemilerinin çok önünde duruyordu ve yaklaşan düşman gemilerine fırlatılmaya hazır bir hâldeydi. [115] Pausimakhos bu işler üzerine yoğunlaşmışken Antiokhos'un donanma komutanı Polyksenidas ona bir tuzak kurdu. Tıpkı Pausimakhos gibi bir Rodoslu olan Polykenidas, kendisine yöneltilen birtakım suçlamalar sonucunda vatanından sürgün edilmişti. Vatanına dönmesi için kendisine yardım ederse, Antiokhos'un donanmasını teslim edeceğine dair Pausimakhos'a söz verdi. [116] Bu kurnaz ve düzenbaz adama güvenmeyen Pausimakhos, ona uzun süre ihtiyatla yaklaşarak akıllıca bir tutum sergiledi. Bunun üzerine

99 Appianos, Makedonia, 9.

100 Akhaialıların, Troia'ya saldırmak üzere karaya çıktıkları bölge.

γράψαντος δ᾽ αὐτῷ τοῦ Πολυξενίδου περὶ τῆς προδοσίας ἐπιστολὴν αὐτόγραφον, καὶ ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ ἀναζεύξαντος ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ τὴν στρατιὰν ὑποκριθέντος ἐς χορτολογίαν περιπέμπειν, ὁ Παυσίμαχος τήν τε ἀνάζευξιν ὁρῶν, καὶ οὐκ ἐλπίσας ἄν τινα περὶ προδοσίας ἐπιστολὴν αὐτόγραφον οὐκ ἀληθεύοντα πέμψαι, πάγχυ πιστεύσας ἐξέλυσε τὰς φυλακὰς καὶ ἐς σιτολογίαν καὶ αὐτὸς περιέπεμπεν. [117] ὁ δὲ Πολυξενίδας ἐπεὶ κατεῖδεν αὐτὸν ἐνηδρευμένον, αὐτίκα τὴν παρασκευὴν συνῆγε, καὶ Νίκανδρον τὸν πειρατὴν σὺν ὀλίγοις ἐς τὴν Σάμον περιέπεμπε, κατὰ τὴν γῆν ὄπισθεν τοῦ Παυσιμάχου θορυβοποιεῖν. [118] ἐκ δὲ μέσων νυκτῶν αὐτὸς ἐπέπλει, καὶ περὶ τὴν ἑωθινὴν φυλακὴν ἐπέπιπτεν ἔτι κοιμωμένῳ. ὁ δὲ ἐν αἰφνιδίῳ κακῷ καὶ ἀδοκήτῳ τοὺς στρατιώτας ἐκέλευε, τὰς ναῦς ἐκλιπόντας, ἀπὸ τῆς γῆς ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους. [119] προσπεσόντος δ᾽ ὄπισθεν αὐτῷ τοῦ Νικάνδρου, νομίσας καὶ τὴν γῆν προειλῆφθαι οὐχ ὑπὸ τῶν ἑωραμένων μόνων ἀλλ᾽, ὡς ἐν νυκτί, πολὺ πλειόνων, πάλιν ἐς τὰς ναῦς ἐνέβαινε θορυβούμενος, πρῶτός τε ἐς μάχην ἀνήγετο, καὶ πρῶτος ἔπιπτε λαμπρῶς ἀγωνιζόμενος. [120] τῶν δ᾽ ἄλλων οἱ μὲν ἐλήφθησαν οἱ δ᾽ ἀπώλοντο. καὶ τῶν νεῶν ἑπτὰ μέν αἱ τὸ πῦρ ἔφερον, οὐδενὸς αὐταῖς διὰ τὴν φλόγα προσιόντος ἔφυγον, τὰς δὲ λοιπὰς εἴκοσιν ὁ Πολυξενίδας ἀναδησάμενος ἐς τὴν Ἔφεσον κατήχθη.

25. Καὶ [121] ἐπὶ τῇδε τῇ νίκῃ Φώκαια αὖθις καὶ Σάμος καὶ Κύμη πρὸς Ἀντίοχον μετετίθεντο. δείσας δ᾽ ὁ Λίουιος περὶ τῶν σφετέρων νεῶν, ἃς ἐν τῇ Αἰολίδι κατελελοίπει, κατὰ σπουδὴν ἐς αὐτὰς ἐπανῆει. καὶ Εὐμένης πρὸς αὐτὸν ἠπείγετο, Ῥόδιοί τε Ῥωμαίοις ναῦς ἑτέρας εἴκοσιν ἔπεμπον. [122] μικρὸν δὲ διαλιπόντες ἅπαντες ἀνεθάρρησαν, καὶ ἐπὶ τὴν Ἔφεσον ἔπλεον ἐς ναυμαχίαν ἐσκευασμένοι. οὐδενὸς δ᾽ αὐτοῖς ἀντεπιπλέοντος, τὸ μὲν ἥμισυ τῶν νεῶν ἐς ἐπίδειξιν ἔστησαν ἐν μέσῃ

Polyksenidas ona kendi imzasının bulunduğu ihanet içerikli bir mektup gönderdi ve erzak arayışına çıkıyormuş gibi davranarak kuvvetlerini Ephesos'tan çekti. Bu hareketi gözlemleyen Pausimakhos, gerçeği söylemedikçe kimsenin üzerinde kendi imzasının bulunduğu bir ihanet mektubu göndermeyeceğini düşünüyordu. Bu nedenle ondan hiç şüphe etmedi, muhafızlarını kaldırdı ve kuvvetlerini erzak arayışına gönderdi. [117] Onun tuzağa düştüğünü gören Polyksenidas, hemen tüm kuvvetlerini topladı ve Pausimakhos'un arkasındaki karada bir kargaşa yaratmak amacıyla korsan Nikandros'u küçük bir kuvvetle birlikte Samos'a gönderdi. [118] Kendisi ise gece yarısı denize açıldı ve şafak vakti muhafız kuvvetleri henüz uykudayken Pausimakhos'a saldırdı. Ani ve beklenmedik bir krizle karşı karşıya kalan Pausimakhos, adamlarına gemileri terk etmelerini ve kendilerini kara üzerinde savunmalarını emretti. [119] Fakat tam bu sırada Nikandros'un arkadan saldırıya geçtiğini fark etti. Karanlıkta iyi bir görüş menziline sahip olamayan Pausimakhos, kara üzerindeki düşman kuvvetlerinin görebildiğinden çok daha fazla sayıda olduğunu sandı. Ne yapacağını bilemedi ve ordusunu yeniden gemilerde topladı. Daha sonra çarpışmaya en önde katılan ve yiğitçe savaşarak hayatını ilk kaybeden de kendisi oldu. [120] Kuvvetlerinin bir kısmı esir alınırken diğerleri öldürüldü. Donanmasından yalnızca yedi gemi kaçıp kurtulabildi ki, bunlar ateş mekanizması taşıyan gemilerdi ve düşman kuvvetleri korkudan onlara yaklaşamamıştı. Polyksenidas, diğer yirmi düşman gemisini bir araya toplayıp Ephesos'a çekti.

25. Polyksenidas'ın [121] bu zaferin ardından Phokaia, Samos ve Kyme şehirleri yeniden Antiokhos'un tarafına geçti. Aiolia'da bırakmış olduğu gemiler için endişelenen Livius, hızla geri döndü. Eumenes de ona katılmak üzere acele etti. Bu sırada Rodoslular da Romalılara yirmi beş yeni gemi gönderdiler. [122] Bu gelişmelerle kısa sürede hepsinin özgüveni yerine geldi ve deniz muharebesine hazırlıklı bir şekilde Ephesos'a doğru yelken açtılar. Düşman tarafından kendilerine karşı yelken açan çıkmayınca gemilerinin yarısını açık

τῇ θαλάσσῃ μέχρι πολλοῦ, ταῖς δ᾽ ὑπολοίποις ἐς γὴν πολεμίαν καταχθέντες <. . .> ἐπολιόρκουν, μέχρι Νίκανδρος αὐτοῖς ἐκ τῆς μεσογείας ἐπιπεσὼν τήν τε λείαν ἀφείλετο καὶ ἐς τὰς ναῦς κατεδίωξεν.

26. Οἱ [123] μὲν δὴ πάλιν ἐς Σάμον ἀνήγοντο, καὶ ὁ χρόνος ἔληγε Λιουίῳ τῆς ναυαρχίας· τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου Σέλευκος ὁ Ἀντιόχου τὴν Εὐμένους γῆν ἐδῄου καὶ Περγάμῳ παρεκάθητο, τοὺς ἄνδρας ἐς τὴν πόλιν κατακλείσας. [124] ὅθεν ὁ Εὐμένης ἐς Ἐλαίαν, τὸ τῆς ἀρχῆς ἐπίνειον, διέπλει κατὰ σπουδήν, καὶ σὺν αὐτῷ Λεύκιος Αἰμίλιος Ῥηγίλλος ὁ Λιουίου τὴν ναυαρχίαν παραδεδεγμένος. [125] ἦκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν Εὐμένει σύμμαχοι χίλιοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ἑκατὸν ἐπίλεκτοι, ὧν Διοφάνης ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τοῦ τείχους ἰδὼν τοὺς Σελευκείους παίζοντάς τε καὶ μεθύοντας ἐκ καταφρονήσεως, ἔπειθε τοὺς Περγαμηνοὺς ἑαυτῷ συνεκδραμεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. [126] οὐχ ὑφισταμένων δ᾽ ἐκείνων, ὥπλισε τοὺς ἰδίους χιλίους καὶ τοὺς ἑκατὸν ἱππέας. καὶ προαγαγὼν ὑπὸ τὸ τεῖχος ἔστησεν ἀτρεμεῖν, ὑπερορώντων αὐτοὺς ἐς πολὺ τῶν πολεμίων ὡς ὀλίγους τε καὶ οὐ τολμῶντας ἐς χεῖρας ἐλθεῖν. [127] ὁ δ᾽ ἀριστοποιουμένοις ἐπιδραμὼν ἐθορύβησέ τε καὶ ἐτρέψατο τοὺς προφύλακας, τῶν δ᾽ ἄλλων ἐπὶ τὰ ὅπλα ἀναπηδώντων, καὶ τοὺς ἵππους περιχαλινούντων ἢ φεύγοντας διωκόντων ἢ δυσχερῶς ἀναβαινόντων οὐκ εὐσταθοῦντας, ἐκράτει πάνυ λαμπρῶς, ἐπιβοώντων ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ τείχους τῶν Περγαμηνῶν, καὶ οὐδὲ τότε προελθεῖν ὑφισταμένων. [128] κτείνας δ᾽ ὅσους ἐδύνατο ὡς ἐν ἐπιδείξει ταχείᾳ, καί τινας αἰχμαλώτους ἑλὼν ἄνδρας τε καὶ ἵππους, ἐπανῄει κατὰ σπουδήν. [129] καὶ

denizde uzunca bir sıra hâlinde konumlandırdılar ve geriye kalan gemilerle düşman topraklarına inip <...> bir kuşatma oluşturdular. Sonunda iç bölgelerden çıkıp gelen Nikandros, onlara karşı bir saldırı düzenledi, toplanan ganimeti çaldı ve onları gemilerine kadar kovaladı.

26. Romalılar [123] yeniden Samos'a yelken açtılar. Bu sırada Livius'un donanma komutanlığı görevi de sona ermişti. Yine aynı zamanlarda Antiokhos'un oğlu Seleukos[101], Eumenes'in topraklarını yakıp yıktı ve Pergamon çevresinde mevzi alarak düşman askerlerini şehre sığınmak zorunda bıraktı. [124] Bunun üzerine Eumenes, krallığının deniz üssü olan Elaia'ya doğru hızla yelken açtı. Livius'un halefi olarak donanma komutanlığına atanmış olan Lucius Aemilius Regillus da bu yolculukta ona eşlik ediyordu. [125] Akhaialılardan bin piyade ve yüz seçkin süvari daha destek için Eumenes'in yanına geldi. Pergamon surlarının arkasından dışarıyı gözleyen komutan Diophanes, düşmanın içki içip eğlenerek kendisini küçümsediğini fark etti ve onlara karşı bir saldırı düzenlemek için Pergamonluları ikna etmeye çalıştı. [126] Fakat Pergamonlular kendisine katılmayı reddedince silahlandırdığı bin adamını ve yüz süvarisini surların dibine götürüp mevzi aldırdı. Küçük ve savaşa katılma cesareti göstermeyen bir kuvvete sahip olduğundan düşman tarafından uzun süre ciddiye alınmadı. [127] Fakat Diophanes, yemek yedikleri esnada onlara bir saldırı düzenleyip kargaşa yarattı ve düşman gözcülerini kaçırdı. Silahlarına doğru koşan, atlarını dizginlemeye çalışan, kaçan atların peşinden giden ve hareket hâlinde olan atlarına binmeye çalışan düşman askerleri büyük zorluklar çekerken Diophanes muhteşem bir zafer kazandı. Surların üzerinden ona ve adamlarına övgüler dizen Pergamonlular, bu durumda bile şehirden dışarı çıkmadılar. [128] Oldukça ani gerçekleşen bu saldırıda öldürebildiği kadar düşman askeri öldüren Diophanes, birkaç düşman askerini atlarıyla birlikte esir aldı ve hızla geri döndü. [129] Ertesi

101 MÖ 187-175 yılları arasında Seleukos kralı olan IV. Seleukos Philopator.

τῆς ἐπιούσης αὖθις ἵστη τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὸ τὸ τεῖχος, οὐδὲ τότε τῶν Περγαμηνῶν αὐτῷ συνεξιόντων. Σέλευκος δ᾽ ἱππεῦσι πολλοῖς αὐτῷ προσεπέλαζε προκαλούμενος. [130] ὁ δὲ τότε μὲν οὐκ ἐπεξῄει, παρ᾽ αὐτὸ τὸ τεῖχος ἑστώς, ἀλλ᾽ ἐφυλάσσετο· ἐπεὶ δ᾽ ὁ Σέλευκος παραμείνας ἐς μεσημβρίαν, καμνόντων οἱ ἤδη τῶν ἱππέων ἐπέστρεφε καὶ ἐπανῄει, τοῖς τελευταίοις αὐτοῦ ὁ Διοφάνης ἐπιθέμενος καὶ θορυβοποιήσας, καὶ βλάψας ὅσα καὶ τότε δυνατὸς ἦν, εὐθὺς ἐπανῄει πάλιν ὑπὸ τὸ τεῖχος. [131] καὶ τόνδε τὸν τρόπον συνεχῶς ἔν τε χορτολογίαις καὶ ξυλείαις ἐνεδρεύων καὶ ἀεί τι καὶ ἐνοχλῶν ἀπό τε Περγάμου τὸν Σέλευκον ἀνέστησε καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης Εὐμένους χώρας ἐξήλασεν.

27. Πολυξενίδᾳ [132] δὲ καὶ Ῥωμαίοις μετ᾽ οὐ πολὺ γίγνεται ναυμαχία περὶ Μυόννησον, ἐς ἣν συνῆεσαν Πολυξενίδας μὲν ναυσὶν ἐνενήκοντα καταφράκτοις, Λεύκιος δ᾽ ὁ Ῥωμαίων ναύαρχος ὀγδοήκοντα τρισί· καὶ τούτων ἦσαν ἐκ Ῥόδου πέντε καὶ εἴκοσιν. [133] ὧν ὁ στρατηγὸς Εὔδωρος ἐτέτακτο μὲν ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἰδὼν δὲ ἐπὶ θάτερα Πολυξενίδαν πολὺ προύχοντα Ῥωμαίων, ἔδεισέ τε μὴ κυκλωθεῖεν, καὶ περιπλεύσας ὀξέως ἅτε κούφαις ναυσὶ καὶ ἐρέταις ἐμπείροις θαλάσσης, τὰς ναῦς τὰς πυρφόρους τῷ Πολυξενίδᾳ πρώτας ἐπῆγε, λαμπομένας τῷ πυρὶ πάντοθεν. [134] οἱ δ᾽ ἐμβαλεῖν μὲν αὐταῖς οὐκ ἐτόλμων διὰ τὸ πῦρ, κύκλῳ δ᾽ αὐτὰς περιπλέοντες ἐνέκλινόν τε καὶ θαλάσσης ἐπίμπλαντο καὶ ἐς τὰς ἐπωτίδας ἐτύπτοντο, μέχρι Ῥοδίας νεὼς ἐς Σιδονίαν ἐμβαλούσης, καὶ τῆς πληγῆς εὐτόνου γενομένης, ἄγκυρα ἐκπίπτουσα τῆς Σιδονίας ἐς τὴν Ῥοδίαν ἐπάγη τε καὶ συνέδησεν ἄμφω πρὸς ἀλλήλας, ὅθεν ἦν ὁ ἀγὼν ἀτρεμούντων τῶν σκαφῶν τοῖς ἐπιβάταις ὥσπερ ἐν γῇ. [135] καὶ προσιουσῶν ἄλλων ἐς ἐπικουρίαν ἑκατέρᾳ πολλῶν,

gün Akhaialıları yeniden surların dibine yerleştirdi; Pergamonluların bu sefer de onunla dışarıya çıkmaya niyeti yoktu. Bu sırada Seleukos büyük bir süvari kuvvetiyle yaklaşıp ona meydan okudu. [130] Diophanes ona hemen karşılık vermedi, adamlarını surların dibinde tuttu ve fırsat bekledi. Öğle vaktine kadar düşmanını bekleyen Seleukos, atları yorgun düşünce dönüşe geçti. Tam bu esnada harekete geçen Diophanes, arka saflarda kalan düşman askerlerine saldırıp onları şaşkına çevirdi, olabildiğince ağır kayıplar verdirdi ve hızlı bir şekilde yeniden surların dibine çekildi. [131] Düşman ne zaman yiyecek ve odun toplama seferine çıksa bu şekilde taciz eden ve onlara sürekli sıkıntı yaşatan Diophanes, Seleukos'u Pergamon'u terk etmeye zorladı ve sonuç olarak onu Eumenes'in diğer topraklarından uzak tutmayı başarmış oldu.

27. Çok geçmeden [132] Polyksenidas ve Romalılar, Myonnesos yakınlarında bir deniz muharebesinde daha karşı karşıya geldiler. Polyksenidas doksan adet güverteli savaş gemisiyle muharebeye katılırken Romalı donanma komutanı Lucius'un yirmi beşi Rodos'tan gelmiş olan seksen üç gemisi vardı. [133] Romalıların sol kanadında savaş düzeni almış olan Rodoslu komutan Eudoros, diğer kanatta yer alan düşman Polyksenidas'ın gemilerini Roma gemilerinin çok daha ötesine kadar yaydığını fark etti ve kuşatılma ihtimalinden endişelenerek çevik gemileri ve deneyimli kürekçileri sayesinde hızla o tarafa doğru yelken açtı. Alev fırlatan gemilerini önden Polyksenidas'ın üzerine gönderdi ve düşmanını dört bir yandan alev yağmuruna tuttu. [134] Alevler yüzünden karşılık vermeye cesaret edemeyen düşman gemileri, daireler çizip alevlerden kaçınmaya çalıştılar, ancak her iki taraftaki ahşap kirişlerden sert dalgalara maruz kaldılar ve zamanla su almaya başladılar. Bu sırada bir Rodos gemisi, bir Sidonia gemisine çarptı. Çarpışma öylesine şiddetliydi ki, Sidonia gemisinin çapası Rodos gemisine fırlayıp orada takılı kaldı ve gemileri birbirlerine bağlı hâle getirdi. Her iki tarafın gemisi de hareket kabiliyetini kaybettiği için mücadele artık bir kara savaşına dönüşmüştü. [135] Her iki tarafa da yardım etmek üzere pek

φιλονεικία τε παρ᾽ ἀμφοῖν ἐγίγνετο λαμπρά, καὶ τὸ μέσον τῶν Ἀντιόχου νεῶν ἔρημον ἐκ τούτου γενόμενον αἱ Ῥωμαίων νῆες διέπλεον, καὶ τοὺς πολεμίους ἔτι ἀγνοοῦντας ἐκύκλουν. [136] ὡς δ᾽ ἔμαθόν ποτε, ἐγίγνετο φυγὴ καὶ τροπή, καὶ διεφθάρησαν Ἀντιόχου νῆες μιᾶς δέουσαι τριάκοντα, ὧν τρισκαίδεκα αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν. Ῥωμαίων δ᾽ ἀπώλοντο μόναι δύο. καὶ ὁ Πολυξενίδας τὴν Ῥοδίαν ναῦν ἐπαγόμενος ἐς τὴν Ἔφεσον κατήχθη.

28. Τοῦτο [137] μὲν δὴ τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ τὴν Μυόννησον ἦν τέλος· οὔπω δ᾽ αὐτῆς ὁ Ἀντίοχος αἰσθόμενος Χερρόνησόν τε καὶ Λυσιμάχειαν ἐπιμελῶς ὠχύρου, μέγα, ὥσπερ ἦν, τὸ ἔργον ἡγούμενος ἐπὶ Ῥωμαίοις, ὅπου γε καὶ τὴν ἄλλην Θρᾴκην διελθεῖν στρατοπέδῳ δυσόδευτον αὐτοῖς ἂν ἐγένετο καὶ δύσβατον, εἰ μὴ Φίλιππος διέφερεν. [138] ἀλλ᾽ ὁ Ἀντίοχος ὢν καὶ τὰ ἄλλα κουφόνους ἀεὶ καὶ ταχὺς ἐς μεταβολήν, ἐπεὶ τῆς ἥσσης ἐπύθετο τῆς περὶ τὴν Μυόννησον, πάμπαν ἐξεπλάγη, νομίσας αὑτῷ τι δαιμόνιον ἐπιβουλεύειν· παρὰ γὰρ λόγον ἕκαστα χωρεῖν, Ῥωμαίων μὲν ἐν τῇ θαλάσσῃ κρατούντων, ἐν ᾗ πολὺ προύχειν αὐτὸς ἐνόμιζε, Ῥοδίων δ᾽ Ἀννίβαν ἐς Παμφυλίαν κατακεκλεικότων, Φιλίππου δὲ Ῥωμαίους παραπέμποντος ἀβάτους ὁδούς, ὧν μάλιστα μνησικακήσειν αὐτοῖς ὧν ἔπαθεν ὑπελάμβανεν. [139] ὑπὸ δὴ τῶνδε πάντων ἐκταρασσόμενός τε, καὶ θεοῦ βλάπτοντος ἤδη τοὺς λογισμούς, ὅπερ ἅπασι προσιόντων ἀτυχημάτων ἐπιγίγνεται, Χερρόνησον ἐξέλιπεν ἀλογίστως, πρὶν καὶ ἐς ὄψιν ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, οὔτε μετενεγκὼν ὅσος ἦν ἐν αὐτῇ σῖτος σεσωρευμένος πολὺς ἢ ὅπλα ἢ χρήματα ἢ μηχανή, οὔτε ἐμπρήσας,

çok gemi geldi ve oldukça çekişmeli bir mücadele yaşandı. Bu mücadele esnasında Antiokhos'un savaş hattının ortası savunmasız kaldı. Bunu fırsata çevirmek isteyen Romalılar, hemen oraya doğru yelken açtılar ve düşman gemilerini beklenmedik bir şekilde ablukaya aldılar. [136] Antiokhos'un gemileri bunu fark edince hemen kaçmaya çalıştılar, ancak yirmi dokuzu Romalılar tarafından yok edilirken on üçü mürettabatıyla birlikte ele geçirildi. Romalıların kaybı yalnızca iki gemiydi. Öte yandan bir Rodos gemisi, Polyksenidas tarafından ele geçirildi ve Ephesos'a götürüldü.

28. Myonnesos [137] yakınlarında gerçekleşen deniz muharebesi işte bu şekilde sonuçlandı. Henüz bu muharebenin sonucundan haberdar olmayan Antiokhos, o sırada Khersonessos ve Lysimakheia'yı tahkim etmekle uğraşıyordu. Bu işin Romalılara karşı savunma yapmak adına oldukça mühim olduğunu düşünüyordu, zira Thrakia'da bulunan diğer yol bir ordunun geçebilmesi için oldukça zorluydu. Gerçekten de Philippos onlara rehberlik yapmamış olsaydı, Romalıların bu yolu geçmesi mümkün değildi. [138] Fakat her zaman düşüncesizce hareket eden ve değişken bir karaktere sahip olan Antiokhos, Myonnesos yenilgisini haber aldığında büyük bir dehşete kapıldı ve tanrının kendisine bir tuzak kurduğunu düşünmeye başladı. Zira şu an her şey beklentilerinin dışında seyrediyordu: Romalılar onu, çok daha üstün olduğunu düşündüğü denizde yenilgiye uğratmış ve Rodoslular, Hannibal'ı Pamphylia'ya hapsetmişlerdi. Bunlar da yetmezmiş gibi Philippos, aşılması zor yollarda Romalılara eşlik ediyordu. Halbuki Antiokhos, Philippos'un Romalıların elinden çekmiş olduğu acıları unutmamış olduğunu düşünüyordu. [139] Tüm bu yaşananlar nedeniyle derin bir üzüntüye kapılınca tanrı onun muhakeme gücünü de elinden aldı; bu durum, talihsizlikler yaşamaya başlayan herkesin başına gelen bir şeydi. Bunun üzerine Khersonessos'u, daha düşman ortaya çıkmadan sebepsiz yere terk etti. Orada depolamış olduğu büyük miktarda erzakı, silahları, parayı ve makineleri ne yanına aldı ne de ateşe verdi. Aksine, ne kadar

ἀλλ᾽ ὑγιεῖς ἀφορμὰς τοσάσδε τοῖς πολεμίοις καταλιπών. [140] Λυσιμαχέας τε αὐτῷ καθάπερ ἐκ πολιορκίας συμφεύγοντας μετ᾽ οἰμωγῆς, ἅμα γυναιξὶ καὶ παιδίοις, ὑπερεώρα, μόνου τοῦ διάπλου τοῦ περὶ Ἄβυδον εἴρξαι τοὺς πολεμίους ἐπινοῶν, καὶ τὴν λοιπὴν ἔτι ἐλπίδα τοῦ πολέμου πᾶσαν ἐν τούτῳ τιθέμενος. [141] οὐ μὴν οὔτε τὸν διάπλουν ἐφύλαξεν ὑπὸ θεοβλαβείας, ἀλλ᾽ ἐς τὸ μεσόγειον ἠπείχθη ἐπανελθεῖν, φθάνων τοὺς πολεμίους, οὐτέ τινα φυλακὴν ἐν τῷ διάπλῳ κατέλιπεν.

29. Οἱ [142] δὲ Σκιπίωνες ἐπεὶ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐπύθοντο, Λυσιμάχειάν τε δρόμῳ κατέλαβον, καὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ θησαυρῶν τε καὶ ὅπλων κρατήσαντες τὸν Ἑλλήσποντον ἔρημον ὄντα φυλακῆς εὐθὺς ἐπέρων μετὰ σπουδῆς, ἔφθασάν τε Ἀντίοχον ἔτι ἀγνοοῦντα ἐν Σάρδεσι γενόμενοι. [143] ὁ δ᾽ ἐκπλαγεὶς ἐβαρυθύμει, καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ ἁμαρτήματα ἐς τὸ δαιμόνιον ἀνατιθεὶς Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον ἔπεμπεν ἐς τοὺς Σκιπίωνας ἐπὶ διαλύσεσι τοῦ πολέμου, Σμύρναν τε καὶ Ἀλεξάνδρειαν αὐτοῖς διδοὺς τὴν ἐπὶ Γρανίκῳ καὶ Λάμψακον, δι᾽ ἃς ἦρξεν αὐτοῖς ὁ πόλεμος, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς δαπάνης τοῦδε τοῦ πολέμου. [144] ἐνετέλλετο δέ, εἰ δέοι, καὶ τῶν Ἰάδων πόλεων δοῦναι καὶ τῶν Αἰολίδων ὅσαι τὰ Ῥωμαίων ἐν τῷδε τῷ ἀγῶνι εἵλοντο, καὶ εἴ τι ἄλλο αἰτοῖεν οἱ Σκιπίωνες. [145] ταῦτα μὲν εἶχεν ἐς τὸ φανερὸν λέγειν ὁ Ἡρακλείδης, ἰδίᾳ δὲ πρὸς Πόπλιον Σκιπίωνα ἔφερε παρ᾽ Ἀντιόχου χρημάτων τε πολλῶν ὑποσχέσεις καὶ τοῦ παιδὸς ἀφέσεις. [146] ἠρήκει γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁ Ἀντίοχος, ἐς Δηματριάδα ἐκ Χαλκίδος διαπλέοντα· καὶ ἦν ὁ παῖς Σκιπίων ὁ Καρχηδόνα ὕστερον ἑλών τε καὶ κατασκάψας, καὶ δεύτερος ἐπὶ τῷδε τῷ Σκιπίωνι Ἀφρικανὸς ὀνομασθείς, Παύλου μὲν υἱὸς ἦν τοῦ Περσέα τὸν Μακεδόνα ἑλόντος, Σκιπίωνος δὲ τῷ γένει θυγατριδοῦς καὶ θέσει παῖς. [147] κοινῇ μὲν οὖν οἱ Σκιπίωνες

önemli kaynak varsa kullanılır bir hâlde düşmanın eline bıraktı. [140] Sanki bir kuşatmadan kaçıyormuşçasına kadınlar ve çocuklar ile ağıtlar eşliğinde peşinden gelen Lysimakheia halkını görmezden geldi ve odaklandığı tek şey düşmanın Abydos'u geçmesini engellemek oldu. Kalan tüm umutlarını savaşı kazanmaya bağlamıştı. [141] Fakat o kadar kendini kaybetmişti ki, düşmandan önce iç bölgelere ulaşmak adına pervasızca davrandı ve geçişi[102] koruma altına alıp muhafız bırakmayı ihmal etti.

29. Antiokhos'un [142] geri çekildiğini haber alan Scipio kardeşler hemen harekete geçtiler. Lysimakheia'yı ele geçirdiler, Khersonessos'taki erzak depolarına ve silahlara el koydular ve vakit kaybetmeden korumasız bırakılan Hellespontos'u geçerek Antiokhos'tan önce ve henüz onun haberini olmadan Sardeis'e vardılar. [143] Paniğe kapılmış, umudunu yitirmiş ve kendi hatalarının sorumluluğunu tanrılara yüklemeye başlamış olan Antiokhos, birtakım talimatlar verdiği Byzantionlu Herakleides'i savaşı sona erdirme umuduyla Scipio kardeşlerin yanına gönderdi. Herakleides, savaşın başlamasına sebebiyet veren şehirler olan Smyrne, Lampsakos ve Granikos üzerindeki Aleksandreia'yı[103] teslim etmeyi ve savaş masraflarının yarısını ödemeyi teklif edecekti. [144] Ayrıca gerekli olduğu takdirde, bu savaş esnasında Romalıların yanında yer alan Ionia ve Aiolia kentlerinden vazgeçildiğini bildirecek ve Scipio kardeşlerin tüm taleplerini kabul edecekti. [145] Tüm bu teklifleri herkese açık bir şekilde dile getirecek, fakat Antiokhos'un yüklü miktardaki para teklifini Publius Scipio'ya özel olarak iletecek ve oğlunun geri dönüşü için ona taahhüt verecekti. [146] Antiokhos, Demetrias'tan Khalkis'e yelken açmış olan oğlunu Hellas'ta ele geçirmişti. Bu çocuk, sonradan Kartaca'yı ele geçirip yıkacak olan Scipio'ydu ve ikinci "Africanus" unvanını alacak olan kişiydi. Makedonialı Perseus'u mağlup eden Paullus'un oğlu olmasının yanı sıra, Scipio'nun torunuydu ve onun tarafından evlat edinilmişti. [147] Scipio

102 Hellespontos.
103 İskenderiye.

τῷ Ἡρακλείδῃ τήνδε ἔδοσαν τὴν ἀπόκρισιν, ἐὰν ὁ Ἀντίοχος εἰρήνης δέηται, μὴ τῶν Ἰάδων μηδὲ τῶν Αἰολίδων αὐτὸν ἐκστῆναι πόλεων, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐπὶ τάδε Ταύρου, καὶ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου πᾶσαν ἐσενεγκεῖν, δι᾽ αὐτὸν γενομένου. [148] ἰδιᾳ δὲ ὁ Πόπλιος ἔφη τῷ Ἡρακλείδῃ Ῥωμαίους, εἰ μὲν ἔτι Χερρονήσου καὶ Λυσιμαχείας κρατῶν ὁ Ἀντίοχος ταῦτα προύτεινεν, ἀσμένως ἂν λαβεῖν· τάχα δ᾽ εἰ καὶ μόνον ἔτι τοῦ Ἑλλησπόντου τὸν διάπλουν ἐφύλασσε· νῦν δ᾽ αὐτοὺς ἤδη περάσαντάς τε καὶ ἐν ἀσφαλεῖ γενομένους, καὶ τὸν χαλινόν, φασίν, ἐνθέντας, καὶ ἐπὶ τῷ χαλινῷ τὸν ἵππον ἀναβάντας, οὐκ ἀνέξεσθαι διαλύσεων ἐπ᾽ ὀλίγοις. [149] αὐτὸς δὲ χάριν εἰδέναι τῷ βασιλεῖ τῆς προαιρέσεως, καὶ μᾶλλον εἴσεσθαι λαβὼν τὸν υἱόν· ἀμείβεσθαι δ᾽ αὐτὸν ἤδη, καὶ συμβουλεύειν δέχεσθαι τὰ προτεινόμενα πρὶν ἐς πεῖραν ἐλθεῖν μειζόνων ἐπιταγμάτων.

30. Ὁ [150] μὲν δὴ Πόπλιος ταῦτα εἰπὼν ἐς Ἐλαίαν νοσηλευόμενος ὑπεχώρει, σύμβουλον τῷ ἀδελφῷ Γναῖον Δομίτιον καταλιπών· ὁ δ᾽ Ἀντίοχος, οἷόν τι καὶ Φίλιππος ὁ Μακέδων, οἰηθεὶς τῶνδε τῶν ἐπιταγμάτων πλέον οὐδὲν αὑτοῦ τὸν πόλεμον ἀφαιρήσεσθαι, συνέτασσε τὴν στρατίαν περὶ τὸν πεδίον τὸ Θυατείρων, οὐ μακρὰν ἀπὸ τῶν πολεμίων, καὶ Σκιπίωνι τὸν υἱὸν ἀπέπεμπεν ἐς Ἐλαίαν. [151] ὁ δὲ τοῖς ἄγουσι συνεβούλευε μὴ μάχεσθαι τὸν Ἀντίοχον ἕως αὐτὸς ἐπανέλθοι. καὶ τῷδε πεισθεὶς ὁ Ἀντίοχος μετεστρατοπέδευεν ἀμφὶ τὸ ὄρος τὸ Σίπυλον, τεῖχός τε καρτερὸν τῷ στρατοπέδῳ περιετείχιζε, καὶ τὸν Φρύγιον ποταμὸν ἐν προβολῇ τοῖς πολεμίοις ἐτίθετο, ἵνα μηδ᾽ ἄκων ἀναγκάζοιτο πολεμεῖν. [152] Δομίτιος δὲ φιλοτιμούμενος τὸν πόλεμον ἐφ᾽ ἑαυτοῦ κριθῆναι, τὸν ποταμὸν ἐπέρα μάλα θρασέως, καὶ σταδίους εἴκοσιν ἀπ᾽ Ἀντιόχου διασχὼν ἐστρατοπέδευσεν.

kardeşler, Herakleides'e şu şekilde ortak bir yanıt verdiler: Antiokhos barışı arzu ediyorsa yalnızca Ionia ve Aiolia şehirlerini değil, Torosların bu tarafında kalan tüm topraklardan vazgeçmeli ve başlamasından bizzat kendisinin sorumlu olduğu savaşın tüm masraflarını karşılamalıydı. [148] Öte yandan Publius Scipio, Herakleides'e gizlice başka bir yanıt daha verdi: Antiokhos bu teklifleri Khersonessos ile Lysimakheia'yı elinde tuttuğu vakit ya da en azından Hellespontos geçişini koruyorken yapmış olsaydı, Romalılar memnuniyetle kabul edebilirdi. Fakat şimdi güvenli bir şekilde karşıya geçmişler ve tabiri caizse atı yalnızca dizginlemekle kalmayıp üzerine binmişlerdi. Durum böyleyken daha hafif şartlara razı olmayacaklardı. [149] Teklifi için krala şimdilik minnettar olduğunu, ancak oğlunu teslim aldığında daha fazlasını bekleyebileceğini söyledi. Ayrıca daha ağır talepler gelmeden şu an teklif edilenleri kabul etmesini tavsiye etti.

30. Antiokhos'a [150] bunları ileten Publius Scipio, bir süre sonra hastalandı ve Gnaeus Domitius'u[104] kardeşinin danışmanı olarak bıraktıktan sonra Elaia'ya çekildi. Tıpkı Makedonialı Philippos gibi, savaşa girse bile bu taleplerden daha ağırlarıyla karşılaşmayacağını düşünen Antiokhos, ordusunu düşmana çok uzak mesafede bulunmayan Thyateira[105] ovasında topladı ve Publius Scipio'nun oğlunu Elaia'ya gönderdi. [151] Publius Scipio, oğlunu getiren muhafızlar aracılığıyla Antiokhos'a, kendisi Elaia'dan dönene kadar savaşı başlatmamasını tavsiye etti. Bu tavsiyeyi dikkate alan Antiokhos, kampını Sipylos Dağı[106] yakınlarına taşıdı ve etrafına güçlü bir duvar ördürdü. Kendi iradesi dışında savaş katılmak zorunda kalmamak adına düşmanla arasına Phrygios Nehri'ni aldı. [152] Fakat savaşı kendi iradesiyle sonuca bağlamaya kararlı olan Domitius, büyük bir gayretle nehri aştı ve Antiokhos'tan yirmi *stadion*[107] uzaklıkta kampını kurdu.

104 Gnaeus Domitius Ahenobarbus, MÖ 192 yılında *consul* olmuştu.

105 Akhisar ilçesi sınırlarında yer alan bir antik kent.

106 Sipylos Dağı, Manisa sınırları içerisindedir. Ünlü "Ağlayan Kaya" efsanesine konu olan kaya bu dağın eteklerinde yer alır.

107 Yaklaşık 3,7 kilometre.

[153] τέσσαρσί τε ἡμέραις ἐφεξῆς ἐξέτασσον ἑκάτεροι παρὰ τὸν χάρακα τὸν ἑαυτῶν, καὶ μάχης οὐ κατῆρχον. [154] τῇ πέμπτῃ δὲ ὁ Δομίτιος ἐξέτασσεν αὖθις καὶ ἐπέβαινε σοβαρῶς. [155] οὐκ ἀντεπιόντος δὲ τοῦ Ἀντιόχου, τότε μὲν ἐγγυτέρω μετεστρατοπέδευσε, μίαν δὲ ἄλλην διαλιπὼν ἐκήρυσσεν ἐς ἐπήκοον τῶν πολεμίων ἐς αὔριον Ἀντιόχῳ καὶ ἄκοντι πολεμήσειν. [156] ὁ δὲ συνταραχθεὶς αὖθις μεθίει τὰ δόξαντα, καὶ δυνηθεὶς ἂν ἑστάναι μόνον ὑπὸ τὸ τεῖχος ἢ καλῶς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπομάχεσθαι μέχρι ῥαΐσειεν ὁ Πόπλιος, αἰσχρὸν ἡγεῖτο μετὰ πλειόνων φυγομαχεῖν· ὅθεν ἐς μάχην παρέτασσεν.

31. Καὶ [157] ἐξῆγον ἔτι νυκτὸς ἄμφω περὶ ἐσχάτην φυλακήν, διεκόσμει δ᾽ αὐτῶν ἑκάτερος ὧδε. τὸ μὲν λαιὸν εἶχον ὁπλῖται Ῥωμαίων μύριοι, παρὰ τὸν ποταμὸν αὐτόν· καὶ μετ᾽ ἐκείνους ἦσαν Ἰταλῶν ἕτεροι μύριοι, τρεῖς ἑκατέρων <τάξεις> ἐπὶ βάθος. ἐπὶ δὲ τοῖς Ἰταλοῖς ὁ Εὐμένους στρατὸς ἐτάσσετο, καὶ Ἀχαιῶν πελτασταὶ περὶ τρισχιλίους. [158] ὧδε μὲν εἶχε τὸ λαιόν, τὸ δεξιὸν δ᾽ ἦν ἱππεῖς, οἵ τε Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν καὶ Εὐμένους, οὐ πλείους οὐδ᾽ οὗτοι τρισχιλίων. ἀνεμεμίχατο δ᾽ ἅπασι ψιλοί τε καὶ τοξόται πολλοί, καὶ ἀμφὶ τὸν Δομίτιον αὐτὸν ἦσαν ἱππέων ἴλαι τέσσαρες. [159] οὕτω μὲν ἐγίγνοντο πάντες ἐς τρισμυρίους, ἐπεστάτει δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ Δομίτιος αὐτός, καὶ ἐς τὸ μέσον αὐτὸν ἵστη τὸν ὕπατον, τὸ δὲ λαιὸν ἔδωκεν Εὐμένει. [160] τῶν δ᾽ ἐλεφάντων, οὓς εἶχεν ἐκ Λιβύης, οὐδένα νομίζων ἔσεσθαι χρήσιμον ὀλιγωτέρων τε ὄντων καὶ βραχυτέρων οἷα Λιβύων (δεδίασι δ᾽ οἱ σμικρότεροι τοὺς μείζονας), ἔστησεν ὀπίσω πάντας.

32. Ὧδε [161] μὲν δὴ διετετάχατο Ῥωμαῖοι, Ἀντιόχῳ δ᾽ ἦν μὲν ὁ στρατὸς ἅπας ἑπτακισμύριοι,

[153] Dört gün boyunca her iki taraf da kendi siper hattının yanında pozisyon aldı, ancak savaşa katılmadı. [154] Domitius beşinci gün ordusuna yeniden savaş düzeni aldırdı ve kararlı bir şekilde ilerlemeye başladı, [155] fakat Antiokhos kendisine karşılık vermeyince kampını düşmana daha da yaklaştırdı. Aradan bir gün geçtikten sonra düşmanın da duyabileceği şekilde bir duyuru yaptı ve savaşmaya istekli olmayan kral Antiokhos'a karşı ertesi gün savaş başlatacağını bildirdi. [156] Sıkıntıya kapılan Antiokhos, fikrini bir kez daha değiştirdi. Aslında Publius Scipio sağlığına kavuşana kadar yalnızca duvarın yanında mevzi alabilir ve buradan düşmana karşı rahatça savunma yapabilirdi. Fakat daha fazla adama sahip olduğu için savaştan kaçınmanın utanç verici olduğunu düşündü ve savaş hazırlıklarına başladı.

31. Her [157] iki ordu da son nöbet esnasında henüz hava aydınlanmamışken harekete geçti ve şu şekilde savaş düzeni aldı: On bin Roma lejyoneri nehir tarafındaki sol kanadı tutuyordu. Onların ardından on bin İtalyan askeri geliyordu ve her iki grup da üç <sıra hâlinde> derinlemesine dizilmişti. İtalyan askerlerinin hemen arkasında Eumenes'in ordusu ve üç bine yakın Akhaia *peltast*ı yer alıyordu. [158] Roma sol kanadının savaş düzeni bu şekildeydi. Sağ kanatta ise Roma ve İtalyan süvarileri ile Eumenes'in süvarileri konumlanmıştı. Sayıları toplamda üç binden azdı. Tüm bu süvarilerin yanında çok sayıda hafif silahlı asker ve okçuyla birlikte, dört süvari birliğinden oluşan refakatçi kuvvetiyle Domitius'un kendisi bulunuyordu. [159] Böylece Roma ordusu toplamda otuz bin kişiden oluşuyordu. Sağ kanadın komutasını alan Domitius, merkezin komutasına *consul*ü geçirdi ve sol kanadın komutasını Eumenes'e verdi. [160] Afrika'dan temin ettiği fillerin bu savaşta pek fayda sağlamayacağını düşünüyordu, çünkü bunların sayısı azdı ve bu türe has bir özellik olarak boyutları küçüktü (küçük filler kendilerinden daha büyük fillerden korkarlar). Bu nedenle hepsini arkaya yerleştirdi.

32. Romalıların [161] savaş düzeni işte bu şekildeydi. Öte yandan Antiokhos, toplamda yetmiş bin kişilik bir orduya

καὶ τούτων τὸ κράτιστον ἦν ἡ φάλαγξ ἡ Μακεδόνων, ἄνδρες ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι, ἐς τὸν Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου τρόπον ἔτι κοσμούμενοι· [162] ἵστη δ᾽ αὐτοὺς ἐν μέσῳ, διελὼν ἀνὰ χιλίους καὶ ἑξακοσίους ἐς δέκα μέρη, καὶ τούτων ἑκάστου μέρους ἦσαν ἐπὶ μὲν τοῦ μετώπου πεντήκοντα ἄνδρες, ἐς δὲ τὸ βάθος δύο καὶ τριάκοντα, ἐς δὲ τὰ πλευρὰ ἑκάστου μέρους ἐλέφαντες δύο καὶ εἴκοσιν. ἡ δ᾽ ὄψις ἦν τῆς μὲν φάλαγγος οἷα τείχους, τῶν δ᾽ ἐλεφάντων οἷον πύργων. [163] τοιοῦτον μὲν ἦν τὸ πεζὸν Ἀντιόχῳ, ἱππεῖς δ᾽ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ παρετετάχατο Γαλάται τε κατάφρακτοι καὶ τὸ λεγόμενον ἄγημα τῶν Μακεδόνων. εἰσὶ δὲ καὶ οἵδε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι, καὶ παρ᾽ αὐτὸ ἄγημα λέγεται. [164] τάδε μὲν ἔξ ἴσου τῆς φάλαγγος ἦν ἑκατέρωθεν· ἐπὶ δ᾽ αὐτοῖς τὰ κέρατα κατεῖχον ἐν μὲν δεξιᾷ ψιλοί τέ τινες καὶ ἕτεροι ἱππεῖς ἀργυράσπιδες καὶ ἱπποτοξόται <χίλιοι καὶ> διακόσιοι, τὸ δὲ λαιὸν Γαλατῶν τ᾽ ἔθνη, Τεκτοσάγαι τε καὶ Τρόκμοι καὶ Τολιστόβοιοι, καὶ Καππαδόκαι τινὲς οὓς ἔπεμψεν Ἀριαράθης, καὶ μιγάδες ἄλλοι ξένοι, κατάφρακτός τε ἵππος ἐπὶ τοῖσδε ἑτέρα, καὶ ἣν ἐκάλουν ἵππον ἑταιρικήν, ὡπλισμένη κούφως. [165] ὧδε μὲν καὶ ὁ Ἀντίοχος ἐξέτασσεν. καὶ δοκεῖ τὴν ἐλπίδα λαβεῖν ἐν τοῖς ἱππεῦσιν, οὓς πολλοὺς ἔστησεν ἐπὶ τοῦ μετώπου, τὴν δὲ φάλαγγα πυκνὴν ἐς ὀλίγον συναγαγεῖν ἀπειροπολέμως, ᾗ δὴ καὶ μάλιστα ἔδει θαρρεῖν πάνυ ἠσκημένῃ. [166] πολὺ δὲ καὶ ἄλλο πλῆθος ἦν λιθοβόλων τε καὶ τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν καὶ πελταστῶν, Φρυγῶν τε καὶ Λυκίων καὶ Παμφύλων καὶ Πισιδῶν Κρητῶν τε καὶ Τραλλιανῶν καὶ Κιλίκων ἐς τὸν Κρητῶν τρόπον ἐσκευασμένων. [167] ἱπποτοξόται τε ἐπὶ τοῖσδε ἕτεροι, Δᾶαι καὶ Μυσοὶ καὶ Ἐλυμαῖοι καὶ Ἄραβες, οἳ καμήλους ὀξυτάτας ἐπικαθήμενοι τοξεύουσί τε εὐμαρῶς ἀφ᾽ ὑψηλοῦ, καὶ μαχαίραις, ὅτε πλησιάζοιεν, ἐπιμήκεσι καὶ στεναῖς χρῶνται. [168] δρεπανηφόρα τε ἅρματα ἐν τῷ μεταιχμίῳ, προπολεμεῖν τοῦ μετώπου, ἐτετάχατο·

sahipti. Ordusunun en güçlü bölümü, Aleksandros ve Philippos tarzında donatılmış on altı bin askerden oluşan Makedonia *phalanks*ıydı. [162] Antiokhos, merkeze konumlandırmış olduğu bu *phalanks*ı her biri bin altı yüz adam içeren on bölüme ayırmış ve otuz iki sıra hâlinde düzenlemişti. Ayrıca her bir bölümün ön tarafında elli adam, yan tarafında yirmi iki fil vardı. *Phalanks*, fillerin kuleleriyle birlikte adeta bir duvarı andırıyordu. [163] Piyadelerini bu şekilde düzenlemiş olan Antiokhos, zırhlı Galatialılardan ve *agema* adı verilen Makedonialılardan oluşan süvarilerini her iki kanada yerleştirdi. Bu Makedonia süvarileri, özel olarak seçilmiş oldukları için bu isimle anılıyorlardı. [164] Bunlar, *phalanks*ın her iki tarafına da eşit sayıda yerleştirilmişlerdi. Sağ kanada yerleştirilmiş süvarilerin yanında bir miktar hafif silahlı asker, gümüş kalkanla donatılmış başka süvariler ve <bin> iki yüz atlı okçu bulunuyordu. Sol kanatta yer alan süvarilerin yanında ise Tektosagi, Trokmi ve Tolistoboii isimli Galatia halklarının yanı sıra, Ariarathes tarafından gönderilmiş olan bir grup Kappadokialı, karışık bir paralı asker grubu ve hafif silahlarla donatılmış, refakatçi süvari olarak adlandırılan bir diğer zırhlı süvari birliği vardı. [165] Antiokhos'un savaş düzeni işte bu şekildeydi. Görünüşe göre umudunu süvarilere bağlamıştı; zira bunların büyük bölümünü ön tarafa yerleştirmişti. Bununla birlikte en çok güvenmesi gereken iyi eğitimli Makedonia *phalanks*ını dar bir alanda toplamış ve böylece savaş tecrübesizliğini açıkça ortaya koymuştu. [166] Phrygia, Lykia, Pamphylia, Pisidia, Girit, Tralleis ve Kilikia'dan edindiği, hepsi Girit tarzında donatılmış çok sayıda sapancı, okçu, ciritçi ve *peltast* da Antiokhos'un ordusunda hazır bulunuyordu. [167] Bunlara ek olarak Dahae, Mysia, Elymais ve Arabia halklarından gelen atlı okçular vardı. Arabia halkları hızlı develere biner, yüksek konumlardan isabetli ok atışları yapar, düşmanla yakın temasa geçtiklerinde ise oldukça uzun ve ince bıçaklarını kullanırlardı. [168] Kancalarla donatılmış savaş arabaları, ordular savaşa katılmadan önce çarpışmaya girmek üzere Antiokhos tarafından iki ordu arasına

καὶ εἴρητο αὐτοῖς μετὰ τὴν πρώτην πεῖραν ὑποχωρεῖν.

33. Ὄψις [169] τε ἦν ὥσπερ δύο στρατῶν, τοῦ μὲν ἀρχομένου πολεμεῖν, τοῦ δ' ἐφεδρεύοντος· ἑκάτερος δ' αὐτῶν ἐς κατάπληξιν ἐσκεύαστο δεινῶς <ἔχων> πλήθει τε καὶ κόσμῳ. [170] ἐφειστήκει δὲ τοῖς μὲν δεξιοῖς ἱππεῦσιν Ἀντίοχος αὐτός, τοῖς δ' ἐπὶ θάτερα Σέλευκος ὁ υἱὸς Ἀντιόχου, τῇ δὲ φάλαγγι Φίλιππος ὁ ἐλεφαντάρχης καὶ τοῖς προμάχοις Μύνδις τε καὶ Ζεῦξις. [171] ἀχλυώδους δὲ καὶ ζοφερᾶς τῆς ἡμέρας γενομένης, ἥ τε ὄψις ἔσβεστο τῆς ἐπιδείξεως, καὶ τὰ τοξεύματα πάντα ἀμβλύτερα ἦν ὡς ἐν ἀέρι ὑγρῷ καὶ σκοτεινῷ. [172] ὅπερ ἐπεὶ κατεῖδεν Εὐμένης, τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνησε, τὴν δὲ ῥύμην τῶν ἁρμάτων τεταγμένων ἐφ' ἑαυτὸν μάλιστα δείσας, ὅσοι ἦσαν αὐτῷ σφενδονῆται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ ἕτεροι κοῦφοι, συναγαγὼν προσέταξε, τὰ ἅρματα περιθέοντας, ἐς τοὺς ἵππους ἀκοντίζειν ἀντὶ τῶν ἐπιβατῶν· ἵππου γὰρ ἐν ἅρματι ζυγομαχοῦντος ἀχρεῖον τὸ λοιπὸν ἅρμα γίγνεται, καὶ πολλὰ καὶ τῆς ἄλλης εὐταξίας παραλύεται, τὰ δρέπανα τῶν φιλίων δεδιότων. [173] ὃ καὶ τότε συνηνέχθη γενέσθαι· πληγέντων γὰρ τῶν ἵππων ἀθρόως καὶ τὰ ἅρματα ἐς τοὺς φίλους περιφερόντων, αἵ τε κάμηλοι πρῶται τῆς ἀταξίας ἠσθάνοντο, πλησίον τοῖς ἅρμασι παρατεταγμέναι, καὶ μετὰ ταύτας ἡ κατάφρακτος ἵππος, οὐ ῥᾳδίως ὑπὸ τοῦ βάρους τὰ δρέπανα ἐκφεύγειν δυναμένη. [174] θόρυβός τε ἦν ἤδη πολὺς καὶ τάραχος ποικίλος, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶνδε μάλιστα, χωρῶν δὲ ἐπὶ ὅλον τὸ μεταίχμιον, καὶ μείζων ὑπόνοια τοῦ ἀκριβοῦς· ὡς γὰρ ἐν διαστήματι μακρῷ καὶ πλήθει πυκνῷ καὶ βοῇ ποικίλῃ καὶ φόβῳ πολλῷ, τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐδὲ τοῖς ἀγχοῦ τῶν πασχόντων καταληπτὸν ἦν, τὴν δὲ ὑπόνοιαν μειζόνως ἐς τοὺς ἑξῆς ἕκαστοι μετέφερον.

yerleştirildi. Bunlar, ilk çarpışmanın ardından geri çekilmeleri için talimat almışlardı.

33. Antiokhos'un [169] kurduğu savaş düzeni biri savaşı başlatacak, diğeri ise beklemede kalacak olan iki orduya sahipmiş gibi bir izlenim yaratıyordu. Bu her iki ordu da sayı ve donanım bakımından düşmana korku salacak şekilde düzen almıştı. [170] Sağ kanattaki süvarilerin komutasını bizzat Antiokhos, sol kanattakilerin komutasını oğlu Seleukos, *phalanks*ın komutasını fillerden de sorumlu olan Philippos, ön cephedeki avcı erlerin komutasını ise Myndis ile Zeuksis aldı. [171] Hava sisli ve kasvetliydi, bu da görüş alanını kısıtlıyordu. Ayrıca nem ve karanlık isabetli bir şekilde ok atmaya elverişli değildi. [172] Bu durumun farkına varan Eumenes, diğer düşman kuvvetlerini ciddiye almazken yalnızca kendisine karşı düzen almış olan savaş arabalarının saldırısı için endişelendi. Bunun üzerine tüm sapancıları, ciritçileri ve diğer hafif silahlı birlikleri yanına topladı ve onlara savaş arabalarının etrafında dolaşarak sürücüler yerine atlara hedef almalarını emretti. Zira atlar boyunduruktan kurtulmak için mücadele etmeye başladığında savaş arabaları işe yaramaz bir hâl alır ve diğer atlar arasında kancalara hedef olma korkusu yaratarak düzenin bozulmasına neden olurdu. [173] İşte bu sefer yaşanan da tam olarak buydu. Yara almaya başlayan atlar, savaş arabalarını topluca kendi taraflarındaki adamlara çevirdiler. Düzeni ilk bozanlar, savaş arabalarının hemen yanında konum almış olan develer oldu. Onların ardından zırhlı atlar geldi: Ağır zırhlarıyla kancalardan kaçınmaya çalışırken büyük zorluk çekiyorlardı. [174] Bu bölümde başlayan karışıklık, daha sonra tüm savaş alanına yayılan büyük bir kargaşaya ve düzensizliğe neden oldu. Fakat askerlerin kaygısı, yaşananlardan çok daha üst seviyedeydi. İnsan kalabalığının ve çeşitli haykırışların olduğu geniş bir alanda büyük bir korku hâkimdi. Olaylara en yakın konumda bulunanlar bile ne olup bittiğini tam olarak anlayamıyor, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu abartarak yanındakine aktarıyordu.

34. Ὁ [175] δ᾽ Εὐμένης, ἐπεὶ τὰ πρῶτα καλῶς ἐπέπρακτο αὐτῷ, καὶ τὸ μεταίχμιον, ὅσον αἵ τε κάμηλοι καὶ τὰ ἅρματα ἐπεῖχεν, ἐγεγύμνωτο, τοὺς ἰδίους ἱππέας, καὶ ὅσοι Ῥωμαίων αὐτῷ καὶ Ἰταλῶν παρετετάχατο, ἐπῆγεν ἐπὶ τοὺς ἀντικρὺ Γαλάτας τε καὶ Καππαδόκας καὶ τὴν ἄλλην σύνοδον τῶν ξένων, μέγα κεκραγὼς καὶ παρακαλῶν ἐπὶ ἄνδρας ἀπείρους τε μάχης καὶ γεγυμνωμένους τῶν προπολεμούντων. [176] οἱ δ᾽ ἐπείθοντο, καὶ βαρείας σφῶν τῆς ἐμβολῆς γενομένης τρέπονται τούτους τε καὶ τοὺς παρεζευγμένους αὐτοῖς ἱππέας τε καὶ καταφράκτους, ἐκ πολλοῦ ταρασσομένους διὰ τὰ ἅρματα· οὓς δὴ καὶ μάλιστα, διὰ τὸ βάρος ὑποφεύγειν ἢ ἀναστρέφειν εὐμαρῶς οὐ δυναμένους, κατελάμβανόν τε καὶ συνέκοπτον. [177] καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὸ λαιὸν τῆς φάλαγγος τῶν Μακεδόνων· ἐν δεξιᾷ δέ, ἥπερ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐτέτακτο, διακόψας τὸ σύνταγμα τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος ἀπέσπασεν ἐπὶ πολὺ διώκων.

35. Καὶ [178] ἡ φάλαγξ ἡ τῶν Μακεδόνων, τεταγμένη μέν, ὡς μεθ᾽ ἱππέων, ἐπὶ στενοῦ τε καὶ τετραγώνου, γεγυμνωμένη δὲ τῶν ἱππέων ἑκατέρωθεν, τοὺς μὲν ψιλοὺς τοὺς ἐπὶ τοῦ μετώπου σφῶν ἔτι προπολεμοῦντας διαστᾶσα ἐς αὑτὴν ἐδέξατο καὶ πάλιν συνῆει, Δομιτίου δ᾽ αὐτὴν ἱππεῦσι πολλοῖς καὶ ψιλοῖς εὐμαρῶς, οἷα πλινθίον πυκνόν, κυκλώσαντος, οὔτ᾽ ἐκδραμεῖν ἔτι ἔχουσα οὔτ᾽ ἐξελίξαι βάθος οὕτω πολύ, μάλα καρτερῶς ἐκακοπάθει. [179] καὶ ἠγανάκτουν αὐτοὶ μὲν ταῖς ἐμπειρίαις οὐδὲν ἔχοντες ἔτι χρῆσθαι, τοῖς δὲ πολεμίοις εὔβλητοι καὶ ἐπιτυχεῖς πανταχόθεν ὄντες. [180] ὅμως δὲ τὰς σαρίσσας ἐκ τετραγώνου προβαλλόμενοι πυκνὰς προὐκαλοῦντο Ῥωμαίους ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, καὶ δόξαν ἐπιβαινόντων ἀεὶ παρεῖχον. [181] οὐ μήν τι προεπήδων, πεζοί τε καὶ

34. Savaşa [175] iyi bir başlangıç yapmış olan Eumenes, böylece düşman develerini ve savaş arabalarını meydandan temizlemiş oldu. Daha sonra kendi süvarileriyle birlikte tüm Roma ve İtalyan süvarilerine savaş düzeni aldırdı ve tam karşısında yer alan Galatialılara, Kappadokialılara ve diğer paralı askerlere karşı harekete geçti. Savaş deneyiminden yoksun ve öncü savaşçılarını kaybetmiş olan bu düşman kuvvetlerine karşı savaş çığlıkları atarak adamlarına cesaret veriyordu. [176] Verdiği talimatları yerine getiren adamları öylesine ağır bir saldırı gerçekleştirdiler ki, yalnızca karşılarındaki düşman kuvvetlerini değil, onların yanında yer alan birlikler ile savaş arabaları yüzünden uzun süredir kargaşa içinde olan zırhlı atları da bozguna uğrattılar. Bu saldırıda en büyük darbeyi bu zırhlı atlar almıştı, zira ağır zırhları yüzünden rahatça dönüş yapıp kaçamadılar ve bir kısmı yakalanırken bir kısmı öldürüldü. [177] Makedonia *phalanks*ının sol kanadında yaşananlar bunlardı. Sağ kanatta konum almış olan Antiokhos ise, Roma savaş hattını yarıp geçti ve hatlar arasında oluşan boşluktan uzunca bir süre ilerledi.

35. Kare [178] şeklinde dar bir alanda, iki süvari kanadı arasında konumlandırılmış olan Makedonia *phalanks*ı, şimdi her iki taraftaki süvarilerinden yoksun durumda kaldığından hâlâ merkezde çarpışmakta olan hafif silahlı birlikleri almak için açılma fırsatı buldu ve onları aldıktan sonra yeniden kapandı. Domitius, çok sayıda süvarisi ve hafif silahlı askeriyle birlikte dar alanda sıkışmış bu *phalanks*ı rahatça kuşatma altına aldı. Saldırıya geçmek için yeterli alana sahip olmayan ve saflara derinlik kazandıramayan *phalanks* askerleri, büyük sıkıntılar çekmeye başladılar. [179] Her zamanki savaş yöntemlerini kullanamadıkları için de bir hayli stresliydiler. Ayrıca dört bir yandan saldırıya açık olduklarından düşman kuvvetleri için kolay bir hedef hâline gelmişlerdi. [180] Tüm bu şartlara rağmen *sarissa*larını öne doğru uzatarak kararlı bir şekilde pozisyonlarını korudular ve her an saldırıya geçecekmiş izlenimi yaratarak göğüs göğüse bir çarpışma için Romalılara meydan okudular. [181] Fakat ağır silahlı piyadeler

βαρεῖς ὄντες ὑπὸ τῶν ὅπλων, καὶ τοὺς πολεμίους ἐπὶ ἵππων ὁρῶντες, μάλιστα δὲ ἵνα μὴ τὸ τῆς τάξεως πυκνὸν ἐκλύσειαν· μετατάξασθαι γὰρ ἑτέρως οὐκ ἔφθανον. [182] Ῥωμαῖοι δ᾽ αὐτοῖς οὐ προσεπέλαζον μέν, οὐδ᾽ ἐς χεῖρας ἤεσαν, δεδιότες ἀνδρῶν ἠσκημένων ἐμπειρίαν τε καὶ πυκνότητα καὶ ἀπόγνωσιν, περιθέοντες δὲ ἐσηκόντιζόν τε καὶ ἐσετόξευον. καὶ οὐδὲν ἦν ἀχρεῖον ὡς ἐν ὀλίγῳ πολλῶν συνεστώτων. οὐ γὰρ εἶχον οὔτε ἐκκλῖναι τὰ βαλλόμενα οὔτε φερομένοις διαστῆναι. [183] ὅθεν ἤδη πολλὰ κάμνοντες ἐνεδίδοσαν ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ βάδην ὑπεχώρουν σὺν ἀπειλῇ, πάνυ εὐσταθῶς καὶ Ῥωμαίοις ἐπιφόβως· οὐδὲ γὰρ τότε προσπελάζειν αὐτοῖς ἐτόλμων, ἀλλὰ περιθέοντες ἔβλαπτον, μέχρι, τῶν ἐλεφάντων ἐν τῇ Μακεδόνων φάλαγγι συνταραχθέντων τε καὶ οὐχ ὑπακουόντων ἔτι τοῖς ἐπιβάταις, ὁ κόσμος ὁ τῆς φυγῆς συνεχεῖτο.

36. Καὶ [184] ταύτῃ μὲν ὁ Δομίτιος ἐκράτει, καὶ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιόχου φθάσας ἐβιάζετο τοὺς ἐν αὐτῷ φυλάσσοντας· ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐς πολὺ διώκων παρ᾽ οὓς ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος ἐτέτακτο, οὐδενὸς οὐδ᾽ ἐκείνοις ἱππέων ἢ ψιλοῦ παρόντος ἐς ἐπικουρίαν (οὐ γὰρ παρετετάχει Δομίτιος, ἡγούμενος οὐ δεήσεσθαι διὰ τὸν ποταμόν), μέχρι τοῦ Ῥωμαίων χάρακος ἦλθεν. [185] ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ὅ τε χιλίαρχος ὁ τοῦ χάρακος φύλαξ, ἀκμῆσι τοῖς φύλαξιν ὑπαντιάσας, ἐπέσχε τῆς ὁρμῆς καὶ οἱ φεύγοντες τοῖς ἀναμιχθεῖσι θαρροῦντες ἐπεστρέφοντο, ἐπανῄει σοβαρὸς ὁ Ἀντίοχος ὡς ἐπί νίκῃ, οὐδενὸς τῶν ἐπὶ θάτερα πεπυσμένος. [186] Ἄτταλος δ᾽ αὐτόν, ὁ Εὐμένους ἀδελφός, ἱππεῦσι πολλοῖς ὑπαντιάζει. καὶ τούσδε μὲν εὐμαρῶς ὁ Ἀντίοχος διακόψας διέδραμε, καὶ παρατρεχόντων ἔτι καὶ μικρὰ λυπούντων οὐκ ἐφρόντιζεν·

olduklarından ve düşmanın atlı olduğunu gördüklerinden ilerleyişe geçmediler. En çok dikkat ettikleri şey *phalanks*ın sıkı düzenini bozmamaktı; zira bir daha farklı şekilde düzen almaya fırsat bulamayacaklarını çok iyi biliyorlardı. [182] Bu iyi eğitimli askerlerin deneyiminden, sıkı düzeninden ve çaresizliğinden çekinen Romalılar, onlara yaklaşmadılar ve herhangi bir girişimde bulunmadılar. Bunun yerine etraflarında dönerek ciritler ve oklarla saldırdılar. Bu saldırıların hiçbiri hedefini şaşmıyordu, zira dar bir alanda sıkışmış olan çok sayıda *phalanks* askeri ne fırlatılan şeylere karşı önlem alabiliyor ne de onlardan kaçabiliyordu. [183] Bu olay sıkıntılarını çok daha büyük boyutlara çıkarınca sonunda pes ettiler ve adım adım geri çekilmeye başladılar. Fakat bu durumda bile sıkı düzenlerini bozmadılar ve Romalıları korkutmaya devam ettiler. Onlara yaklaşmak için hâlâ yeterli cesarete sahip olmayan Romalılar, etrafta koşmaya devam ettiler ve *phalanks*taki filleri yaraladılar. Bunun sonucunda filler düzeni bozdular ve sürücülerine itaat etmemeye başladılar. Sonunda sıkı *phalanks* düzeni karıştı ve askerler kaçışa geçti.

36. Domitius, [184] bu başarının ardından hızla Antiokhos'un kampına gitti ve oradaki muhafızları ezip geçti. Savaşın bu tarafında bunlar yaşanıyorken, kendisine karşı gönderilen Roma kuvvetlerini -bunların yanında süvari ya da hafif silahlı askerlerden oluşan bir muhafız birliği yoktu, çünkü Domitius nehir nedeniyle buna gerek olmadığını düşünüyordu- bozguna uğratıp uzun süre kovalayan Antiokhos, sonunda Romalıların siper hattına kadar gelmişti. [185] Bu siper hattını korumakla görevli olan *tribunus militum*, yeni birliklerle onun karşısına çıktı ve Antiokhos'un ilerleyişini durdurdu. Yeni birliklerden cesaret bulan kaçaklar bile yeniden saflara katıldılar. Bunun üzerine diğer savaş meydanlarında ne olup bittiğini bilmeyen Antiokhos, zafer kazanmış gibi gururlu bir şekilde dönüş yoluna girdi. [186] Eumenes'in kardeşi Attalos, büyük bir süvari kuvvetiyle onun karşısına çıktı, ancak Antiokhos onu geçmeyi başardı ve takip edilip küçük kayıplar vermesine rağmen bunu fazla önemsemedi. Sonunda yenilgiye

ὡς δὲ κατεῖδε τὴν ἧτταν καὶ τὸ πεδίον ἅπαν νεκρῶν ἰδίων πλῆρες, ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων καὶ ἐλεφάντων, τό τε στρατόπεδον εἰλημμένον ἤδη κατὰ κράτος, τότε δὴ καὶ ὁ Ἀντίοχος ἔφυγεν ἀμεταστρεπτί, καὶ μέχρι μέσων νυκτῶν ἐς Σάρδεις παρῆλθεν. [187] παρῆλθε δὲ καὶ ἀπὸ Σάρδεων ἐς Κελαινάς, ἣν Ἀπάμειαν καλοῦσιν, οἳ τὸν υἱὸν ἐπυνθάνετο συμφυγεῖν. τῆς δ᾽ ἐπιούσης ἐς Συρίαν ἐκ Κελαινῶν ἀνεζεύγνυ, τοὺς στρατηγοὺς ἐν Κελαιναῖς καταλιπὼν ὑποδέχεσθαί τε καὶ ἀθροίζειν τοὺς διαφυγόντας. [188] περὶ τε καταλύσεως τοῦ πολέμου πρέσβεις ἔπεμπε πρὸς τὸν ὕπατον. ὁ δὲ τὰ οἰκεῖα ἔθαπτε, καὶ ἐσκύλευε τοὺς πολεμίους, καὶ τὰ αἰχμάλωτα συνῆγεν. ἐφάνησαν δὲ νεκροὶ Ῥωμαίων μὲν τῶν ἐξ ἄστεος ἱππεῖς εἴκοσι καὶ τέσσαρες καὶ πεζοὶ τριακόσιοι μάλιστα, οὓς ὁ Ἀντίοχος ἔκτεινεν, Εὐμένους δὲ πεντεκαίδεκα ἱππεῖς μόνοι. [189] Ἀντιόχου δέ, σὺν τοῖς αἰχμαλώτοις εἰκάζοντο ἀπολέσθαι περὶ πεντακισμυρίους· οὐ γὰρ εὐμαρὲς ἦν ἀριθμῆσαι διὰ τὸ πλῆθος. καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν ἀνῄρηντο, πεντεκαίδεκα δ᾽ αἰχμάλωτοι ἐγεγένητο.

37. Ὡς [190] δ᾽ ἐπὶ νίκῃ λαμπροτάτῃ καὶ παραλόγως τισὶ δοκούσῃ γενέσθαι (οὐ γὰρ εἰκὸς ἐνόμιζον ὀλιγωτέρους πολὺ πλειόνων ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ παρὰ τοσόνδε κρατῆσαι, καὶ μάλιστα φάλαγγος Μακεδόνων, εὖ γεγυμνασμένης καὶ εὐανδρούσης τότε μάλιστα, καὶ δόξαν ἄμαχόν τε καὶ φοβερὰν ἐχούσης), οἱ μὲν Ἀντιόχου φίλοι τὴν προπέτειαν αὐτοῦ τῆς ἐς Ῥωμαίους διαφορᾶς καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπειρίαν τε καὶ ἀβουλίαν ἐπεμέμφοντο, Χερρόνησόν τε καὶ Λυσιμάχειαν αὐτοῖς ὅπλοις καὶ τοσῇδε παρασκευῇ μεθέντος ἐκ χειρῶν πρὶν καὶ ἐς πεῖραν ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν τοῦ Ἑλλησπόντου φυλακὴν ἐκλιπόντος, Ῥωμαίων οὐκ ἂν εὐμαρῶς ἐλπισάντων βιάσασθαι τὴν διάβασιν. [191] κατεμέμφοντο δ᾽ αὐτοῦ καὶ τὴν τελευταίαν ἀφροσύνην, ἀχρεῖον ἐν στενῷ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ πεποιηκότος, καὶ τὴν ἐλπίδα θεμένου ἐν πλήθει συγκλύδων ἀνδρῶν ἀρτιπολέμων μᾶλλον ἢ ἐν ἀνδράσι διὰ μελέτην καὶ χρόνον ἐργάταις τε οὖσι πολέμου καὶ ἐκ τοσῶνδε πολέμων

uğradığını, tüm ovanın kendi adamlarının, atlarının ve fillerinin cesetleriyle dolu olduğunu ve kampının çoktan ele geçirilmiş olduğunu gördü. Bunun üzerine arkasına bile bakmadan kaçmaya başladı ve gece yarısına doğru Sardeis'e ulaştı. [187] Daha sonra Sardeis'ten ayrıldı ve oğlunun sığındığını öğrendiği Apameia olarak da bilinen Kelainai'a gitti. Ertesi gün Kelainai'dan ayrılıp Syria'ya çekildi. (Sağ kalan askerlerini toplamaları için subaylarını Kelainai'da bırakmıştı.) [188] Ölülerine cenaze düzenlemek, düşmanı yağmalamak ve esir toplamakla meşgul olan *consule*[108] savaşı sona erdirmek üzere elçiler yolladı. Romalıların yirmi dört süvarisi ile üç yüz piyadesinin cesedi bulundu ki, bunların çoğu Antiokhos tarafından öldürülmüştü. Eumenes ise süvarilerinin yalnızca on beşini kaybetmişti. [189] Öte yandan Antiokhos'un, mahkûmlar da dahil olmak üzere toplamda yaklaşık elli bin adam kaybettiği tahmin ediliyor. Kayıp sayısı çok fazla olduğu için bunları saymak kolay olmamıştı. Bununla birlikte fillerinin bir kısmı öldürülmüş, on beşi ise esir alınmıştı.

37. Bazıları [190] tarafından ihtimal dahilinde görünmeyen bu parlak Roma zaferinin ardından (yabancı topraklarda savaşan küçük bir ordunun çok daha büyük bir orduyu, özellikle de o zamanlar iyi bir eğitime tabi tutulmuş, oldukça güçlü ve yenilmezliğiyle müthiş bir nam salmış olan Makedonia *phalanks*ını, böylesine kesin şekilde mağlup edebileceği düşünülmüyordu) dostları Antiokhos'a yüklenmeye başladılar. Onu, Romalılarla ters düşme konusundaki pervasızlığı, en başından beri sergilediği acemice hamleleri ve düşüncesizliği nedeniyle suçluyorlardı. Yüklü silah ve teçhizat depolarıyla Khersonessos ile Lyskimakheia'yı herhangi bir direnç göstermeden düşmana teslim etmiş ve Romalıların bile kolayca geçmeyi ummadıkları Hellespontos'u korumasız bırakmıştı. [191] Ordusunun en güçlü bölümünü dar bir alana sıkıştırıp işe yaramaz hâle getirerek yaptığı son düşüncesizce hamlesi nedeniyle de suçlamaların hedefindeydi. Zira uzun bir askerî eğitimden geçerek ustalaşmış ve pek çok savaş deneyimiyle

108 Lucius Cornelius Scipio.

τὸ φρόνημα ἐς εὐτολμίαν καὶ θάρσος ηὐξημένοις. [192] τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ περὶ Ἀντιόχου λογοποιούμενα, Ῥωμαίοις δ᾽ ἐπῆρτο τὰ φρονήματα, καὶ οὐδὲν ἔτι σφίσιν ἡγοῦντο εἶναι δυσεργὲς ὑπό τε ἀρετῆς καὶ θεῶν ἐπικουρίας· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐς δόξαν εὐτυχίας ἔφερεν ὅτι οὕτω γε ὀλίγοι ἀντὶ πολλῶν καὶ ἐξ ἐφόδου καὶ ἐν πρώτῃ μάχῃ καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ τοσῶνδε ἐθνῶν καὶ παρασκευῆς βασιλικῆς, καὶ μισθοφόρων ἀρετῆς, καὶ δόξης Μακεδόνων, καὶ βασιλέως αὐτοῦ μεγίστην τε ἀρχὴν κεκτημένου καὶ ἐπίκλησιν μεγάλου, κεκρατηκότες ἦσαν ἡμέρᾳ μιᾷ. πολύ τε σφίσιν ἦν τὸ ἔπος ἐν τοῖς λόγοις, "Ἦν βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ μέγας."

38. Τοιάδε [193] μὲν δὴ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ σφῶν ἐμεγαλαύχουν· ὁ δὲ ὕπατος, ἐπεὶ αὐτῷ ῥαΐσας ὁ ἀδελφὸς Πούπλιος ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἐλαίας, ἐχρημάτιζε τοῖς Ἀντιόχου πρέσβεσιν. οἱ μὲν δὴ μαθεῖν ἠξίουν ὅ τι ποιῶν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος ἔσται Ῥωμαίοις φίλος· ὁ δὲ Πόπλιος αὐτοῖς ὧδε ἀπεκρίνατο· [194] "Αἴτιος μὲν αὐτῷ διὰ πλεονεξίαν Ἀντίοχος καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν πρότερον γεγονότων, ὃς ἀρχὴν μεγίστην ἔχων τε, καὶ Ῥωμαίων αὐτὸν ἐώντων ἔχειν, Πτολεμαίου συγγενοῦς ἰδίου καὶ Ῥωμαίοις φίλου Συρίαν τὴν κοίλην ἀφείλετο, καὶ ἐς τὴν Εὐρώπην οὐδὲν αὐτῷ προσήκουσαν ἐμβαλὼν Θρᾴκην κατεστρέφετο καὶ Χερρόνησον ὠχύρου καὶ Λυσιμάχειαν ἤγειρεν, ἔς τε τὴν Ἑλλάδα διελθὼν ἐδουλοῦτο τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ Ῥωμαίων ἄρτι αὐτονόμους ἀφειμένους, μέχρι περὶ Θερμοπύλας ἡττήθη μάχῃ. [195] καὶ φυγὼν οὐδ᾽ ὡς ἔληξε τῆς πλεονεξίας, ἀλλὰ κἀν τῇ θαλάττῃ πολλάκις ἐλαττωθεὶς σπονδῶν μέν, ἄρτι τὸν Ἑλλήσποντον ἡμῶν πεπερακότων, ἐδεήθη, διὰ δὲ ὑπεροψίαν τὰ προτεινόμενα ὑπερεῖδε, καὶ στράτευμα αὖθις πολὺ καὶ παρασκευὴν ἄπειρον ἐφ᾽ ἡμᾶς συναγαγὼν ἐπολέμει, βιαζόμενος ἐς πεῖραν ἐλθεῖν τοῖς ἀμείνοσι, μέχρι συνηνέχθη μεγάλῳ κακῷ. [196] ἡμᾶς δὲ εἰκὸς μὲν ἦν

ruhları cesaret ve azimle dolmuş adamlardan ziyade, büyük bir acemi asker topluluğuna bel bağlamıştı. [192] Antiokhos hakkında konuşulanlar işte bunlardı. Roma tarafında ise büyük bir gurur hâkimdi. Tanrıların yardımı ve kendi cesaretleri sayesinde artık kendileri için hiçbir şeyin zor olmayacağını düşünüyorlardı. Yabancı topraklarda küçük ordularıyla büyük bir orduya karşı tek bir günde, tek bir savaşta kazanmış oldukları zafer, iyi talihlerine duydukları güveni yükseltmişti. Bu zaferi pek çok halka, krallığın sahip olduğu büyük askerî teçhizata, cesur paralı askerlere, ünlü Makedonialılara, büyük bir krallığa ve "Büyük" unvanına sahip kralın kendisine karşı elde etmişlerdi. Yaptıkları sohbetlerde sık sık şunu söylerlerdi: "Büyük Antiokhos adında bir kral varmış"

38. Romalılar [193] bu şekilde kendileriyle böbürlenirken, kardeşi Publius sağlığına kavuşup Elaia'dan dönmüş olan *consul*, Antiokhos'un elçileriyle görüşmeler yapmaya başladı. Elçiler, Romalıların dostluğunu kazanması için Antiokhos'un ne yapması gerektiğini sordular. Publius'un yanıtı şu oldu: [194] "Antiokhos'un şimdi ve geçmişte yaşadığı sıkıntıların sebebi açgözlülüğüdür. Romalılar devasa bir krallığı elinde tutması için ona müsaade etmişken bununla yetinmedi ve Koile-Syria bölgesini hem akrabası hem de Romalıların dostu olan Ptolemios'un elinden aldı. Ardından kendisini ilgilendirmeyen Avrupa'yı işgal ederek Thrakia'yı ele geçirdi, Khersonessos'u tahkim etti ve Lysimakheia'yı yeniden bir yerleşim yeri olarak düzenledi. Daha sonra Hellas'a geçerek Romalıların kısa süre önce bağımsız kılmış olduğu Hellenleri köleleştirdi ve Thermopylai'daki savaşta yenilene kadar durmak bilmedi. [195] Kaçak durumuna düştüğünde bile açgözlü bir tutum sergilemekten geri durmadı. Denizde pek çok kez yenilgi aldı, ancak biz Hellespontos'u geçene kadar barış talep etmedi. Bu sefer de kendisine yapılan teklifi küçümser bir tavırla reddetti ve yeniden büyük bir ordu ile sınırsız kaynak toplayarak bize savaş açtı. Daha iyi kazanımlar elde etme hevesiyle şiddetli bir saldırı gerçekleştirdi, ancak sonunda büyük bir felaketle karşı karşıya kaldı. [196] Bizimle savaşma konusunda ortaya

αὐτῷ μείζονα τὴν ζημίαν ἐπιθεῖναι, βιασαμένῳ πολλάκις Ῥωμαίοις ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίζομεν ταῖς εὐπραξίαις, οὐδ᾽ ἐπιβαροῦμεν τοῖς ἑτέρων ἀτυχήμασιν. [197] δίδομεν δὲ ὅσα καὶ πρότερον αὐτῷ προὐτείνομεν, μικρὰ ἄττα προσθέντες, ὅσα καὶ ἡμῖν ἔσται χρήσιμα καὶ αὐτῷ λυσιτελῆ πρὸς τὸ μέλλον ἐς ἀσφάλειαν, ἀπέχεσθαι μὲν αὐτὸν τῆς Εὐρώπης ὅλης καὶ Ἀσίας τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου (καὶ τούτοις ὅροι τεθήσονται), [198] παραδοῦναι δ᾽ ἐλέφαντας ὅσους ἔχει καὶ ναῦς ὅσας ἂν ἐπιτάξωμεν, ἔς τε λοιπὸν ἐλέφαντας μὲν οὐκ ἔχειν, ναῦς δὲ ὅσας ἂν ὁρίσωμεν, δοῦναι δὲ καὶ εἴκοσιν ὅμηρα, ἃ ἂν ὁ στρατηγὸς ἐπιγράψῃ, καὶ χρήματα ἐς τὴν τοῦδε τοῦ πολέμου δαπάνην, δι᾽ αὐτὸν γενομένου, τάλαντα Εὐβοϊκὰ αὐτίκα μὲν ἤδη πεντακόσια, καὶ ὅταν τάσδε τὰς σπονδὰς ἡ σύγκλητος ἐπιψηφίσῃ, δισχίλια καὶ πεντακόσια, δώδεκα δ᾽ ἔτεσιν ἄλλοις ἕτερα μύρια καὶ δισχίλια, τὸ μέρος ἑκάστου ἔτους ἀναφέροντα ἐς Ῥώμην· [199] ἀποδοῦναι δ᾽ ἡμῖν αἰχμάλωτα καὶ αὐτόμολα πάντα, καὶ Εὐμένει ὅσα λοιπὰ τῆς πρὸς Ἄτταλον τὸν Εὐμένους πατέρα συνθήκης ἔχει. ταῦτα δ᾽ Ἀντιόχῳ πράττοντι ἀδόλως δίδομεν εἰρήνην τε καὶ φιλίαν, ὅταν ἡ σύγκλητος ἐπιψηφίσῃ."

39. Τοσάδε [200] προύτεινεν ὁ Σκιπίων, καὶ πάντα ἐδέχοντο οἱ πρέσβεις. τό τε μέρος αὐτίκα τῶν χρημάτων καὶ τὰ εἴκοσιν ὅμηρα ἐκομίζετο, καὶ ἦν αὐτῶν Ἀντίοχος ὁ νεώτερος υἱὸς Ἀντιόχου. ἐς δὲ τὴν Ῥώμην οἵ τε Σκιπίωνες καὶ ὁ Ἀντίοχος πρέσβεις ἔπεμπον, καὶ ἡ βουλὴ τοῖς ἐγνωσμένοις συνετίθεντο. [201] καὶ ἐγράφοντο συνθῆκαι τοὺς Σκιπίωνος λόγους βεβαιοῦσαί τε καὶ περὶ τῶν ἀορίστων ἐπιλέγουσαι, καὶ βραχέα ἄττα προσεπιλαμβάνουσαι, ὅρον μὲν Ἀντιόχῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι δύο ἄκρας, Καλύκαδνόν τε καὶ Σαρπηδόνιον, καὶ τάσδε μὴ παραπλεῖν Ἀντίοχον ἐπὶ πολέμῳ,

koyduğu bu kararlı tutum göz önüne alındığında ona ağır bir ceza vermek oldukça yerinde olurdu, ancak biz Romalılar elde ettiğimiz başarıların kibrine kendimizi kaptırmaz, başkalarının başına gelen felaketleri daha da ağırlaştırmaya çalışmayız. [197] Bu nedenle geçmişte önermiş olduğumuz şartları aynı şekilde sunuyor, hem bizim faydamız için hem de gelecekteki güvenliği adına Antiokhos için küçük eklemeler yapıyoruz. Şartlar şunlardır: Antiokhos, tüm Avrupa'yı ve (belirlenecek sınırlar çerçevesinde) Torosların bu tarafındaki Asya topraklarını terk etmeli; [198] tüm filler ile tespit ettiğimiz tüm gemileri teslim etmeli; gelecekte hiçbir şekilde fil temin etmemeli ve yalnızca izin verdiğimiz sayıda gemiye sahip olmalı; *consul* tarafından kayıt altına alınacak yirmi rehine göndermeli; sebep olduğu savaşın masraflarını karşılamak üzere beş yüz Euboia *talanton*unu şimdi, iki bin beş yüzünü ise *senatus* anlaşmayı onaylandığında ödemeli; buna ek olarak on iki yıl içerisinde yıllık taksitler hâlinde Roma'ya on iki bin *talanton* [savaş tazminatı] daha göndermeli; [199] tüm esirlerimizi ve kaçaklarımızı teslim etmeli; Eumenes, babası Attalos ile yaptığı anlaşma sonucunda sahip olduğu her şeyi elinde tutmaya devam etmelidir. Antiokhos herhangi bir hileye başvurmadan tüm bu şartları kabul ederse, *senatus*un onayına bağlı olarak ona barış ve dostluk verilecektir."

39. Elçiler, [200] Scipio'nun sunduğu tüm bu şartları kabul ettiler. Hemen teslim edilmesi gereken para miktarı ödendi ve aralarında kralın küçük oğlu Antiokhos'un da bulunduğu yirmi rehine teslim edildi. Hem Scipio kardeşler hem de Antiokhos, Roma'ya elçiler gönderdiler ve kararlaştırılan şartlar *senatus* tarafından da onaylandı. [201] Scipio'nun söylediklerini güvence altına alan ve belirsiz birkaç mesele ile kısa notun da eklendiği anlaşma yazıya geçirildi. Bu anlaşmaya göre, Antiokhos'un krallığı Kalykadnos[109] ve Sarpedonion[110] burunları ile sınırlı olacak ve kral bu sınırların ötesine savaş amacıyla yelken açmayacaktı. Tebaasına askerî operasyonlar

109 Göksu Nehri.

110 Kilikia'da bulunan Sarpedon Burnu.

ναῦς δὲ καταφράκτους ἔχειν δυώδεκα μόνας, αἷς ἐς τοὺς ὑπηκόους πολέμου κατάρχειν· πολεμούμενον δὲ καὶ πλέοσι χρῆσθαι· [202] μηδένα δ᾽ ἐκ τῆς Ῥωμαίων ξενολογεῖν, μηδὲ φυγάδας ἐξ αὐτῆς ὑποδέχεσθαι, καὶ τὰ ὅμηρα διὰ τριετίας ἐναλλάσσειν, χωρίς γε τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου. [203] ταῦτα συγγραψάμενοί τε καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἐς δέλτους χαλκᾶς ἀναθέντες, οὗ καὶ τὰς ἄλλας συνθήκας ἀνατιθέασιν, ἔπεμπον ἀντίγραφα Μαλλίῳ Οὐούλσωνι τῷ διαδεδεγμένῳ τὴν Σκιπίωνος στρατηγίαν. [204] ὁ δ᾽ ὤμνυ τοῖς Ἀντιόχου πρέσβεσι περὶ Ἀπάμειαν τῆς Φρυγίας, καὶ ὁ Ἀντίοχος τῷ ἐπὶ τοῦτο πεμφθέντι Θέρμῳ χιλιάρχῳ. [205] τοῦτο μὲν δὴ Ἀντιόχῳ μεγάλῳ τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου τέλος ἦν. καὶ ἐδόκει μέχρι τοῦδε προελθεῖν μόνου διὰ χάριν τὴν ἐς τὸν παῖδα τὸν Σκιπίωνος Ἀντιόχῳ γενομένην, καί τινες τὸν Σκιπίωνα ἐπανελθόντα διέβαλλον ἐπὶ τῷδε, καὶ δήμαρχοι δύο δωροδοκίας αὐτὸν ἐγράψαντο καὶ προδοσίας.

40. Ὁ [206] δὲ ἀδοξῶν καὶ ὑπερορῶν τοῦ ἐγκλήματος, ἐπεὶ συνῆλθε τὸ δικαστήριον ἧς ἡμέρας ποτὲ Καρχηδόνα παρεστήσατο, θυσίαν προύπεμψεν ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ ἐς τὸ δικαστήριον αὐτὸς παρῆλθεν ἐπὶ λαμπροῦ σχήματος ἀντὶ οἰκτροῦ καὶ ταπεινοῦ τῶν ὑπευθύνων, ὡς εὐθὺς ἐπὶ τῷδε πάντας ἐκπλῆξαί τε καὶ ἐς εὔνοιαν, ὡς ἐπὶ χρηστῷ δὴ συνειδότι μεγαλοφρονούμενον, προσαγαγέσθαι. [207] λέγειν δὲ ἀρξάμενος τῆς μὲν κατηγορίας οὐδ᾽ ἐπεμνήσθη, τὸν δὲ βίον ἑαυτοῦ καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ ἔργα πάντα ἐπεξῆλθε, καὶ πολέμους ὅσους ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὡς ἐπολέμησεν, ὁσάκις τε ἐνίκησεν, ὡς ἐγγενέσθαι τοῖς ἀκροωμένοις τι καὶ ἡδονῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς σεμνολογίας. [208] ἐπεὶ δέ ποτε προῆλθεν ἐπὶ Καρχηδόνα,

düzenleyebilmek adına yalnızca on iki adet güverteli gemiye sahip olabilecek, ancak saldırıya uğradığı takdirde daha fazlasını temin edebilecekti. [202] Roma topraklarından paralı asker toplaması ve Roma'dan sürgün kabul etmesi yasaklandı. Antiokhos'un oğlu dışındaki rehineler üç yılda bir değiştirilecekti. [203] Tüm bu şartların üzerine kazındığı bronz tabletler diğer anlaşmaların da yer aldığı Capitolium'a yerleştirildi ve bir kopyası Scipio'nun halefi olarak komutayı alacak olan Manlius Vulso'ya gönderildi.[111] [204] Vulso, Phrygia'daki Apameia'da bulunan Antiokhos'un elçilerine yemin ettirirken Antiokhos da bu amaçla gönderilen *tribunus* Thermus'a yemin ettirdi. [205] Böylece, Antiokhos ile Romalılar arasındaki savaş sona ermiş oldu. Bu arada, Antiokhos tarafından oğluna gösterilen nezaket nedeniyle Scipio'nun daha da ileri gitmediğine yönelik birtakım söylentiler ortalıkta dolanmaya başlamıştı. Scipio Roma'ya döndüğünde bazıları ona bu söylentiler üzerinden yüklenmeye başladı. Ayrıca iki *tribunus plebis*, onu rüşvet almak ve ihanet etmekle suçluyordu.[112]

40. Scipio [206] bu suçlamaları görmezden gelerek küçümser bir tavır takındı. Yargılanma günü geldiğinde Kartaca'ya karşı elde etmiş olduğu zaferin yıl dönümü olduğu için Capitolium'a kurban sunuları gönderdi. Ardından suçlananların acındırıcı ve gösterişsiz kıyafetleri yerine, muhteşem bir şekilde giyinmiş olarak yargıçların huzuruna geldi. Bu hareketi herkes üzerinde derin bir etkiye neden olmuş ve ona karşı iyi niyet doğurmuştu. Çünkü onun vicdani yönden rahat, kendinden emin bir adam olduğunu düşünmeye başlamışlardı. [207] Scipio, konuşmasına başladığında kendisine yönelik suçlamalardan hiç söz etmedi. Bunun yerine hayatını, karakterini, elde etmiş olduğu başarıları, vatanı uğruna yaptığı tüm savaşları, bu savaşlar için çıktığı askerî seferleri ve kazandığı zaferleri anlattı. Onu dinleyenler bu etkileyici konuşmadan memnun oldular. [208] Kartaca konusuna

111 MÖ 188 yılında düzenlenen bu anlaşma Apameia Barışı olarak biliniyor.

112 MÖ 187.

ἐξάρας ἐς φαντασίαν τάδε μάλιστα, καὶ ὁρμῆς αὐτός τε ἐμπλησθεὶς καὶ τὸ πλῆθος ἐμπλήσας, εἶπεν ὅτι, "Τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐγὼ τάδε ἐνίκων καὶ Καρχηδόνα ὑμῖν, ὦ πολῖται, περιεποίουν, τὴν τέως ἡμῖν ἐπιφοβωτάτην. [209] ἄπειμι δὴ θύσων τῆς ἡμέρας ἐς τὸ Καπιτώλιον· καὶ ὑμῶν ὅσοι φιλοπόλιδες, τῆς θυσίας μοι, γιγνομένης ὑπὲρ ὑμῶν συνάψασθε." ταῦτα ἔφη, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἔθει, μηδὲν τῆς δίκης φροντίσας. [210] εἵπετο δ᾽ αὐτῷ τὸ πλῆθος καὶ οἱ πλέονες τῶν δικαστῶν σὺν εὐφήμῳ βοῇ, καὶ θύοντι ὅμοια ἐπεφώνουν. [211] οἱ κατήγοροι δὲ ἠποροῦντο, καὶ οὔτε αὐτῷ τὴν δίκην αὖθις ὡς ἀτέλεστον ἐτόλμησαν ἐπιγράψαι, οὔτε μέμψασθαι δημοκοπίας, δυνατώτερον αὐτοῦ τὸν βίον εἰδότες ὑπονοίας τε καὶ διαβολῆς.

41. Ὁ [212] μὲν δὴ Σκιπίων ὧδε ἐγκλήματος ἀναξίου τῶν βεβιωμένων οἱ κατεφρόνησε, σοφώτερον, ἐμοὶ δοκεῖν, Ἀριστείδου περὶ κλοπῆς καὶ Σωκράτους περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο οὐδὲν εἰπόντων ὑπ᾽ ἀδοξίας ὁμοίας, ἢ Σωκράτους εἰπόντος ἃ δοκεῖ Πλάτωνι, μεγαλοφρονέστερον δὲ ἄρα καὶ Ἐπαμεινώνδου, ὃς ἐβοιωτάρχει μὲν ἅμα Πελοπίδᾳ καὶ ἑτέρῳ, [213] ἐξέπεμψαν δὲ αὐτοὺς οἱ Θηβαῖοι, στρατὸν ἑκάστῳ δόντες, ἐπικουρεῖν Ἀρκάσι καὶ Μεσσηνίοις πολεμουμένοις ὑπὸ Λακώνων, σὔπω δ᾽

geldiğinde ise, insanların hayal gücünü harekete geçirmek amacıyla daha yüksek bir tonda konuşmaya başladı ve şu sözlerle hem kendisinin hem de kalabalığın coşkusunu artırdı: "Yurttaşlarım! İşte tam da bugün o zaferi elde etmiş ve bu zamana kadar karşı karşıya kaldığımız en korkutucu tehdit olan Kartaca'yı dize getirmiştim. [209] Şimdi bu zaferin onuruna kurban sunmak adına Capitolium'a gidiyorum. Tüm vatanseverler! Haydi gelin ve sizin adınıza düzenlediğim bu kurban töreninde bana eşlik edin!" Scipio bu konuşmanın ardından doğruca Capitolium'a gitti, kendisine yöneltilen suçlamalar umurunda bile değildi. [210] Yargıçların çoğu da dahil olmak üzere büyük bir kalabalık onun peşine takıldı. Kurban törenlerinde her zaman yaptıkları gibi, hep bir ağızdan kutsal sözler haykırıyorlardı. [211] Suçlamaları ortaya atanlar ne yapacaklarını bilemediler. Scipio'yu, ne davanın sona ermediği gerekçesiyle yeniden mahkemeye çağırmaya ne de popülizm yapmakla suçlamaya cesaret edebildiler; zira onun bu tarz şüphelerden ve iftiralardan tamamen uzak bir hayat yaşamış olduğunu kendileri de çok iyi biliyorlardı.

41. Scipio [212] yaşadığı hayata layık olmayan bir suçlamayı işte böyle küçümsemişti ve bana öyle geliyor ki zamanında hırsızlıkla suçlanan Aristeides'ten[113] ve birtakım suçlamalara maruz kalan Sokrates'ten daha akıllıca hareket etmişti. Platon'un Sokrates'in ağzından aktardığı sözler dışında, bu iki adam da benzer suçlamalar karşısında hiçbir şey söylememişti. Scipio, zamanında Pelopidas ve başka bir adamla birlikte *boiotarkhes*[114] makamını elinde tutmuş olan Epameinondas'tan da daha yüksek fikirliydi: [213] Thebailılar, bu adamlara birer ordu verdiler ve onları Lakonialılarla savaş hâlinde olan Arkadialılar ile Messenialıların yardımına gönderdiler, ancak henüz görevlerini tamamlamamış olmalarına rağmen onları maruz kaldıkları birtakım suçlamalara karşı

113 Atinalı komutan ve devlet adamı. Pers-Hellen Savaşları'nda etkin bir rol oynamıştı.

114 MÖ 550 yılında Thebai önderliğinde kurulan Boiotia Birliği'nin en yüksek yetkilileri. Bunların sayısı Appianos'un belirttiği gibi üç değil, yediydi.

ὅσα ἐπενόουν ἐργασαμένους ἐπὶ διαβολῇ μετεκάλουν. [214] οἱ δὲ τοῖς διαδόχοις σφῶν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ μῆνας ἓξ οὐ μεθῆκαν, ἕως τὰ Λακεδαιμονίων φρούρια καθεῖλον καὶ ἐπέστησαν αὖθις ἕτερα τῶν Ἀρκάδων, Ἐπαμεινώνδου τοὺς συστρατήγους ἐς τοῦτο ἀναγκάζοντός τε, καὶ ὑποδεχομένου τὸ ἔργον αὐτοῖς ἀζήμιον ἔσεσθαι. [215] ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἐπανελθοῦσιν οἱ κατήγοροι, καθ᾽ ἕνα διώκοντες, ἐτιμῶντο θανάτου (θανάτῳ γὰρ ὁ νόμος ἐζημίου γε τὸν ἐκ βίας ἀρχὴν ἄρξαντα ἀλλοτρίαν), οἱ μὲν ἕτεροι διέφυγον οἴκτῳ τε χρώμενοι καὶ λόγοις πλείοσι, καὶ τὴν αἰτίαν ἐς τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἀναφέροντες, αὐτὸν οὕτω λέγειν ὑποθέμενον αὐτοῖς καὶ λέγουσιν ἐπιμαρτυροῦντα· [216] ὁ δὲ κρινόμενος τελευταῖος "Ὁμολογῶ," ἔφη, "Παρανόμως ἄρξαι τόνδε τὸν χρόνον, καὶ οὓς ἀπελύσατε νῦν, ἐγὼ συναναγκάσαι. καὶ οὐ παραιτοῦμαι τὸν θάνατον παρανομήσας. [217] αἰτῶ δ᾽ ὑμᾶς ἀντὶ τῶν προβεβιωμένων μοι κατὰ τὸν τάφον ἐπιγράψαι· 'οὗτός ἐστιν ὁ περὶ Λεῦκτρα νικήσας καὶ τὴν πατρίδα, τοὺς ἐχθροὺς οὐχ ὑπομένουσαν, οὐδ᾽ εἴ τις ξένος ἔχοι Λακωνικὸν πῖλον, ἐπὶ τὴν Σπάρτην αὐτὴν προαγαγών. οὗτος ὑπὸ τῆς πατρίδος ἀνῄρηται, παρανομήσας ἐπὶ συμφέροντι τῆς πατρίδος.'" [218] ταῦτ᾽ εἰπὼν κατέβη τε τοῦ βήματος, καὶ παρεδίδου τὸ σῶμα τοῖς ἐθέλουσιν ἀπαγαγεῖν. οἱ δικασταὶ δὲ τῷ τε ὀνείδει τοῦ λόγου καὶ θαύματι τῆς ἀπολογίας καὶ αἰδοῖ τοῦ ἀνδρὸς ἀπολογουμένου, τὰς ψήφους οὐχ ὑποστάντες λαβεῖν, ἐξέδραμον ἐκ τοῦ δικαστηρίου.

42. Τάδε [219] μὲν δή τις, ὡς ἐθέλοι, συγκρίνειν ἔχει· Μάλλιος δὲ ὁ τοῦ Σκιπίωνος διάδοχος τὴν ἀφαιρεθεῖσαν Ἀντιόχου γῆν ἐπιὼν καθίστατο, καὶ Γαλατῶν τῶν Ἀντιόχῳ συμμαχησάντων Τολιστοβοίους, ἀναφυγόντας ἐς τὸν Μύσιον Ὄλυμπον, ἐπιμόχθως τοῦ ὄρους ἐπιβὰς ἐτρέπετο φεύγοντας, ἕως ἔκτεινε καὶ κατεκρήμνισεν

savunma yapmaya çağırdılar. [214] Fakat bu üç adam, Lakedaimonia garnizonlarını kovup yerlerine diğer Arkadia garnizonlarını yerleştirene kadar altı ay boyunca komutayı haleflerine devretmeyi reddetti. Aslında diğer iki komutanı bunu yapmaya teşvik eden Epameinondas'tı: Onlara bu hareketleri nedeniyle ceza almayacaklarının sözünü vermişti. [215] Komutanlar geri döndüklerinde kendilerini suçlayanlar tarafından yargılanmaya tabi tutuldular ve ölüm cezasına çarptırılmak istendiler (yasaya göre başkasına verilmiş bir komuta görevini yürütmenin cezası ölümdü). Diğer iki adam, uzun konuşmalar yaparak kendini acındırdı ve bunu yapmalarını tavsiye edenin Epameinondas olduğunu söyleyip –Epameinondas da onları doğruluyordu- suçu ona yükleyerek beraat etti. [216] En son yargılanan Epameinondas şunları söyledi: "Bu dönemde yasaya aykırı olarak komuta görevini üstlendiğimi ve az önce beraat eden bu adamları da aynı şekilde davranmaya zorladığımı kabul ediyorum. Yasayı çiğnemiş olduğum için ölüm cezasına itiraz etmiyorum, [217] fakat geçmiş hizmetlerim karşılığında mezar taşıma şunu yazmanızı istiyorum: Leuktra fatihi işte burada yatıyor. Düşmanlarıyla, hatta Lakonia şapkası takan bir yabancıyla yüzleşmeye cesaret edemeyen vatandaşlarını doğrudan Sparta üzerine yürüttü ve vatanının çıkarları uğruna yasalara aykırı davranmış olduğu için vatanı tarafından ölüme mahkûm edildi." [218] Bu sözlerin ardından kürsüden indi ve kendisini cezalandırmak isteyenlere teslim oldu. Fakat yargıçlar onun bu konuşmasıyla utanca kapıldılar. Savunmasına hayran olmuşlar, ona saygı duymuşlardı. Bu nedenle oy kullanmak için beklemediler ve mahkeme salonunu terk ettiler.

42. Bunları, [219] isteyen herkes bir karşılaştırma yapabilsin diye aktardım. Scipio'nun halefi Manlius, Antiokhos'tan alınan toprakları gezdi ve buralarda düzeni sağladı. Antiokhos ile birlikte savaşan Galatialılardan Tolistoboii mensupları, Mysia'daki Olympos Dağı'na sığınmışlardı. Manlius güçlükle bu dağa tırmandı ve onları bozguna uğratıp kovalamaya başladı. Sonunda o kadar çok adam öldürdü ve uçurumlardan aşağıya

ὅσους ἀριθμήσασθαι διὰ τὸ πλῆθος οὐκ ἐγένετο, [220] αἰχμαλώτους δ᾽ ἔλαβεν ἐς τετρακισμυρίους, ὧν τὰ μὲν ὅπλα κατέκαυσε, τὰ δὲ σώματα, οὐ δυνάμενος τοσόνδε πλῆθος ἐν πολέμοις περιάγεσθαι, τοῖς ἐγγὺς βαρβάροις ἀπέδοτο. [221] ἐν δὲ Τεκτοσάγαις τε καὶ Τρόκμοις ἐκινδύνευσε μὲν ἐξ ἐνέδρας, καὶ ἔφυγεν· ἐπανελθὼν δὲ ἐς αὐλιζομένους τε καὶ βεβυσμένους ὑπὸ πλήθους περιέστησε τοὺς ψιλοὺς αὐτοῖς, καὶ περιτρέχων ἐκέλευσεν ἐσακοντίζειν μήτε προσπλεκομένους μήτε πλησιάζοντας. [222] οὐδενὸς δὲ βέλους ἀτυχοῦντος διὰ τὴν πυκνότητα τῶν πολεμίων, ἔκτεινεν ἐς ὀκτακισχιλίους, καὶ ἐδίωξε τοὺς λοιποὺς ὑπὲρ Ἅλυν ποταμόν. [223] Ἀριαράθου δὲ τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως, καὶ τοῦδε συμμάχους πέμψαντος Ἀντιόχῳ, δεδιότος τε καὶ δεομένου καὶ διακόσια τάλαντα πέμψαντος ἐπὶ τῇ δεήσει τὴν χώραν οὐκ ἐπέδραμεν, ἀλλ᾽ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπανῆλθε σὺν γάζῃ τε πολλῇ καὶ χρήμασιν ἀπείροις καὶ λείᾳ βαρυτάτῃ καὶ στρατῷ καταγόμῳ.

43. Τάδε [224] μὲν καλῶς ἐπέπρακτο τῷ Μαλλίῳ· τὸ δ᾽ ἐντεῦθεν ἀλόγως πάμπαν ὥρᾳ θέρους πλεῦσαι μὲν ὑπερεῖδεν, οὔτε τὸ βάρος ὧν ἐπήγετο ποιησάμενος ἐνθύμιον, οὔτ᾽ ἐπειγόμενος διαπονεῖν ἢ γυμνάζειν ὁδοιπορίαις ἔτι στρατὸν οὐκ ἐς πόλεμον ὁρμῶντα ἀλλ᾽ ἐς οἰκείαν μετὰ λαφύρων ἐπανιόντα, [225] διὰ δὲ Θρᾴκης ὧδευε, στενὴν καὶ μακρὰν καὶ δύσβατον ὁδόν, πνίγους ὥρᾳ, οὔτ᾽ ἐς Μακεδονίαν Φιλίππῳ προεπιστείλας ἀπαντᾶν, ἵνα παραπέμψειεν αὐτόν, οὔτε τὸν στρατὸν ἐς μέρη πολλὰ διελών, ἵνα κουφότερον βαδίζῃ καὶ τὰ χρήσιμα εὐμαρέστερα ἔχῃ, οὔτε τὰ σκευοφόρα συντάξας ἐς λόχους ὀρθίους, ἵν᾽ εὐφυλακτότερα ᾖ. [226] ἀλλ᾽ ἀθρόως ἦγεν ἅπαντας ἐπὶ μῆκος πολύ, καὶ τὰ σκευοφόρα εἶχεν ἐν μέσῳ, μήτε τῶν πρόσθεν αὐτοῖς δυναμένων ἐπικουρεῖν μήτε τῶν ὄπισθεν

attı ki, bunların sayısını hesaplamak imkânsızdı. [220] Ele geçirdiği ve silahlarını ateşe verdiği kırk bin tutsağı komşu barbarlara sattı, çünkü savaşta bu kadar çok insanı yanında taşıması mümkün değildi. [221] Tektosagi ve Trokmi halkları tarafından tuzağa düşürülüp büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı, ancak kaçmayı başardı. Daha sonra geri döndü ve onları sayılarının fazlalığı nedeniyle sıkışık bir halde kamp kurmuş olarak buldu. Hafif silahlı askerleriyle etrafı sardı ve adamlarına uzaktan atış yapmalarını, ancak düşmana yaklaşmamalarını ve savaşa katılmamalarını emretti. [222] Düşman böylesine sık bir şekilde toplanmış olduğu için okların hiçbiri hedefi ıskalamadı. Manlius bu saldırıda sekiz bin düşmanı öldürdü, geri kalanını da Halys Nehri'nin[115] ötesine kadar kovaladı. [223] Bu sırada Antiokhos'a askerî yardım göndermiş olduğu için telaşa kapılan Kappadokia kralı Ariarathes, Manlius'tan af talep etti ve ona iki yüz *talanton* gönderdi. Manlius bunun üzerine onun topraklarını işgal etmekten vazgeçti ve büyük hazineler, sayılması güç miktarda para ve ağır ganimetlerle yüklü ordusuyla birlikte Hellespontos'a döndü.

43. Şimdiye [224] kadar başarılı işlere imza atmış olan Manlius, bu noktadan itibaren tamamen aptalca davranışlar sergiledi. Yaz mevsimi yaşanıyordu, ancak o dönüş için deniz yolculuğunu tercih etmedi. Savaşa girmeyecek ve ganimetlerle birlikte yurduna dönecekti, ancak taşınan yükün ağırlığını hesaba katmadı ve ordusunu uzun yürüyüşler için talim yapmaya ya da çalışmaya zorlamadı. [225] Uzun, dar ve zorlu bir yol kullanmayı tercih ederek boğucu sıcakta Thrakia üzerinden yürüyüşe geçti. Bu yolculukta kendisini karşılaması ve rehberlik yapması için Makedonia kralı Philippos'a haber göndermedi. Daha hızlı bir yürüyüş ve ihtiyaç duyulan pozisyona daha kolay ulaşabilmek adına ordusunu bölümlere ayırmadı. Yük konvoyunu ordusunun içine almayarak korunmasız bıraktı [226] ve uzun bir sıra hâlinde uzanan ordusunun orta kısmına yerleştirdi. Yolun darlığı ve aradaki mesafe nedeniyle ne öncü ne de artçı muhafızlar bu noktaya

115 Kızılırmak.

ὀξέως διὰ μῆκος ὁμοῦ καὶ στενότητα τῆς ὁδοῦ. [227] ὅθεν αὐτῷ πανταχόθεν ἐς τὰ πλάγια τῶν Θρᾳκῶν ἐπικειμένων, πολὺ μέρος ἀπώλεσε τῆς τε λείας καὶ τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ στρατοῦ. μετὰ δὲ τῶν ὑπολοίπων ἐς Μακεδονίαν διεσώθη. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἐγένετο καταφανὲς ὅσον ὤνησε παραπέμπων τοὺς Σκιπίωνας ὁ Φίλιππος, καὶ ὅσον ἥμαρτεν Ἀντίοχος ἐκλιπὼν τὴν Χερρόνησον. [228] ὁ δὲ Μάλλιος ἔκ τε Μακεδονίας ἐς Θεσσαλίαν διελθὼν καὶ ἐκ Θεσσαλίας ἐς Ἤπειρον, ἐς Βρεντέσιον ἐπέρα, καὶ τὴν λοιπὴν στρατιὰν ἐς τὰ οἰκεῖα διαφεὶς ἐπανῆλθεν ἐς Ῥώμην.

44. Ῥόδιοι [229] δὲ καὶ Εὐμένης ὁ Περγάμου βασιλεὺς μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ κατ᾽ Ἀντιόχου συμμαχίᾳ, Εὐμένης μὲν αὐτὸς ἐς Ῥώμην ἐστέλλετο, Ῥόδιοι δὲ πρέσβεις ἔπεμπον. [230] ἡ βουλὴ δὲ Ῥοδίοις μὲν ἔδωκε Λυκίους τε καὶ Κᾶρας, οὓς οὐ πολὺ ὕστερον ἀπέστησεν αὐτῶν ὡς Περσεῖ τῷ Μακεδόνι μᾶλλον ἢ σφίσι πολεμοῦσι τῷ Περσεῖ προθυμοτέρων γενομένων, Εὐμένει δὲ παρέσχον ὅσα λοιπὰ ἀφῄρηντο Ἀντίοχον, χωρὶς Ἑλλήνων τῶν ἐν αὐτοῖς. [231] τούτων δὲ ὅσοι μὲν Ἀττάλῳ τῷ πατρὶ Εὐμένους ἐτέλουν φόρους, ἐκέλευσαν Εὐμένει συμφέρειν, ὅσοι δ᾽ Ἀντιόχῳ πρῶτον ἐτέλουν, ἀπέλυσαν τῶν φόρων καὶ αὐτονόμους ἀφῆκαν.

45. Ὧδε [232] μὲν Ρωμαῖοι διέθεντο τὰ δορίκτητα, Ἀντιόχου δ᾽ ὕστερον τοῦ μεγάλου βασιλέως τελευτήσαντος γίγνεται Σέλευκος ὁ υἱὸς διάδοχος· καὶ τὸν ἀδελφὸν ὅδε Ἀντίοχον ἐξέλυσε τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις ὁμηρείας, ἀντιδοὺς τὸν ἑαυτοῦ παῖδα Δημήτριον. [233] Ἀντιόχου δ᾽ ἐπανιόντος ἐκ τῆς ὁμηρείας καὶ ὄντος ἔτι περὶ Ἀθήνας, ὁ μὲν Σέλευκος ἐξ ἐπιβουλῆς Ἡλιοδώρου τινὸς τῶν περὶ τὴν αὐλὴν ἀποθνήσκει,

hızlı bir şekilde yardıma gelebilirdi. [227] Bu nedenle, Thrakialılar ona dört bir yandan saldırdığında ganimetlerin, kamuya ait paranın ve ordusunun büyük bir kısmını kaybetti ve kalanlarla birlikte Makedonia'ya kaçtı. Bu yaşananlar, Scipio kardeşlere eşlik eden Philippos'un ne kadar değerli bir yardımda bulunmuş olduğunu ve Antiokhos'un Khersonessos'u terk etmekle ne kadar büyük bir hata yapmış olduğunu açıkça ortaya koymuştu. [228] Makedonia'dan Thessalia'ya, Thessalia'dan Epirus'a, Epirus'tan da Brundisium'a geçen Manlius, burada ordusundan geriye kalanları evlerine gönderdi ve ardından Roma'ya döndü.

44. Rodoslular [229] ve Pergamon kralı Eumenes, Antiokhos'a karşı verdikleri askerî destekten dolayı kendileriyle gurur duyuyorlardı. Eumenes Roma'ya doğru bizzat yola çıkarken Rodoslular elçilerini gönderdiler. [230] *Senatus*, Lykia ile Karia'yı Rodoslulara bıraktı. (Çok geçmeden bu topraklar onlardan geri alınacaktı, zira Romalıların Makedonialı Perseus ile yaptıkları savaşta Rodoslular, Roma'dan çok Perseus'a yakın davranacaktı.) Antiokhos'tan alınan toprakların geri kalanı, buralarda bulunan Hellen şehirleri haricinde Eumenes'e verildi. [231] Eumenes'in babası Attalos'a vergi ödeyen Hellen şehirlerine, bu vergileri şimdi Eumenes'e ödemeleri emredildi. Daha önce Antiokhos'a haraç ödemekte olanlar ise bu yükümlülüklerinden tamamen kurtuldular ve bağımsız hâle getirildiler.

45. Romalılar, [232] savaşta elde etmiş oldukları kazanımları işte bu şekilde elden çıkarmış oldular. Bir süre sonra, Büyük Antiokhos'un ölümü üzerine yerine oğlu Seleukos geçti.[116] Bu Seleukos, Romalıların elinde rehin tutulmakta olan kardeşi Antiokhos'u özgürlüğüne kavuşturmak için onun yerine kendi oğlu Demetrios'u gönderdi. [233] Esaretten kurtulan Antiokhos, dönüş yoluna girmiş ve Atina'ya yeni ulaşmıştı. İşte tam bu zamanlarda Seleukos, saray adamlarından biri olan Heliodoros'un başını çektiği bir komplo sonucu öldürüldü.[117]

116 MÖ 187.
117 MÖ 175.

τὸν δ᾽ Ἡλιόδωρον Εὐμένης καὶ Ἄτταλος ἐς τὴν ἀρχὴν βιαζόμενον ἐκβάλλουσιν, καὶ τὸν Ἀντίοχον ἐς αὐτὴν κατάγουσιν, ἑταιριζόμενοι τὸν ἄνδρα· ἀπὸ γὰρ τινῶν προσκρουσμάτων ἤδη καὶ οἵδε Ῥωμαίους ὑπεβλέποντο. [234] οὕτω μὲν Ἀντίοχος ὁ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου Συρίας ἐπεκράτησεν· ὅτῳ παρὰ τῶν Σύρων ἐπώνυμον ἦν ἐπιφανής, ὅτι τῆς ἀρχῆς ἁρπαζομένης ὑπὸ ἀλλοτρίων βασιλεὺς οἰκεῖος ὤφθη. [235] συνθέμενος δὲ φιλίαν καὶ συμμαχίαν Εὐμένει, Συρίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐθνῶν ἐγκρατῶς ἦρχε, σατράπην μὲν ἔχων ἐν Βαβυλῶνι Τίμαρχον, ἐπὶ δὲ ταῖς προσόδοις Ἡρακλείδην, ἀδελφὼ μὲν ἀλλήλοιν, ἄμφω δὲ αὐτοῦ γενομένω παιδικά.

46. Ἐστράτευσε [236] δὲ καὶ ἐπὶ Ἀρταξίαν τὸν Ἀρμενίων βασιλέα. καὶ αὐτὸν ἑλὼν ἐτελεύτησεν, ἐνναετὲς παιδίον ἀπολιπών, Ἀντίοχον, ᾧ προσέθηκαν ὄνομα Εὐπάτωρ οἱ Σύροι διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἀρετήν. καὶ τὸ παιδίον ἔτρεφε Λυσίας. [237] ἡ δὲ σύγκλητος ἥσθη φανέντος ἐν ὀλίγῳ τοῦ Ἀντιόχου γεννικοῦ καὶ ταχέως ἀποθανόντος. [238] Δημήτριόν τε τὸν Σελεύκου μὲν υἱὸν Ἀντιόχου δὲ τοῦ Ἐπιφανοῦς ἀδελφιδοῦν, υἱωνὸν δὲ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου, ἀνεψιὸν ὄντα τῷδε τῷ παιδίῳ, ὁμηρεύοντα ἔτι ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἔτος ἄγοντα τρίτον ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν, ἐς τὴν βασιλείαν καταχθῆναι παρακαλοῦντα ὡς αὐτῷ μᾶλλον προσήκουσαν, οὐ κατήγαγον, οὐ συμφέρειν σφίσιν ἡγούμενοι τελειότερον ἄρχειν Σύρων ἀντὶ παιδὸς ἀτελοῦς. [239] πυνθανόμενοι δ᾽ ἐν Συρίᾳ στρατόν τ᾽ ἐλεφάντων εἶναι καὶ ναῦς πλείονας τῶν ὡρισμένων Ἀντιόχῳ, πρέσβεις ἔπεμπον, οἳ τοὺς ἐλέφαντας συγκόψειν ἔμελλον καὶ τὰς ναῦς διαπρήσειν.

Eumenes ile Attalos, iktidarı ele geçirmeye çalışan Heliodoros'u kovdular ve lütfunu kazanmak istedikleri Antiokhos'u tahta geçirdiler; zira bazı mevcut anlaşmazlıklar nedeniyle artık Roma'dan şüphelenmeye başlamışlardı. [234] Böylece Büyük Antiokhos'un oğlu Antiokhos, Syria'da iktidarı elde etmiş oldu.[118] Syrialılar ona Epiphanes unvanını verdiler, çünkü yabancılar iktidarı ele geçirme girişiminde bulunursa onun gerçek bir kral olarak kendisini öne çıkarmasını istiyorlardı. [235] Eumenes ile dostluk ve müttefiklik anlaşması yapan Antiokhos Epiphanes, hem Syria'yı hem de komşu halkları istikrarlı bir şekilde yönetti. Timarkhos'u Babil satraplığına getirirken Herakleides'i mali işlerin sorumlusu olarak görevlendirdi. Bu iki kardeş onun gözde adamlarındandı.

46. Epiphanes [236] bir süre sonra Armenia kralı Artaksias'a karşı bir sefer düzenledi. Kralı mağlup etmeyi başardı, ancak kendisi hayatını kaybetti.[119] Babasının mükemmelliği nedeniyle Syria halkının Eupator unvanını verdiği, Antiokhos[120] isimli dokuz yaşında bir çocuk bırakmıştı. Bu çocuk Lysias tarafından yetiştirildi. [237] Bu arada *senatus*, kısa sürede asaletini kanıtlamış olan Antiokhos Epiphanes'in bu çabuk ölümünden memnundu. [238] Seleukos'un oğlu, Antiokhos Epiphanes'in yeğeni, Büyük Antiokhos'un torunu ve çocuk Antiokhos'un kuzeni olan Demetrios, bu dönemde hâlâ Roma'da rehin tutulmaktaydı. Artık yirmi üç yaşına gelmişti ve daha fazla hakka sahip olduğunu öne sürerek Syria tahtına geçmeyi talep etti. Fakat *senatus* üyeleri bu talebi geri çevirdi, çünkü Syria'yı yetişkin bir erkek yerine henüz olgunlaşmamış bir çocuğun yönetmesinin kendileri için daha avantajlı olacağını düşünüyorlardı. [239] Syria'da bir fil ordusu olduğunu ve Antiokhos ile yapılan anlaşmada izin verilenden daha fazla gemi bulunduğunu öğrendiklerinde fillerin öldürülmesi ve gemilerin ateşe verilmesi için bir heyet

118 IV. Antiokhos Epiphanes, MÖ 175-164 yılları arasında Seleukos Krallığı'nın hükümdarıydı.

119 MÖ 164.

120 V. Antiokhos Eupator, "çocuk kral", MÖ 164-162 yılları arasında hüküm sürebildi.

[240] οἰκτρὰ δὲ ἡ ὄψις ἦν ἀναιρουμένων θηρίων ἡμέρων τε καὶ σπανίων, καὶ νεῶν κατεμπιπραμένων· καί τις ἐν Λαοδικείᾳ Λεπτίνης τὴν ὄψιν οὐκ ἐνεγκών, Γναῖον Ὀκτάουιον τὸν τῶνδε τῶν πρέσβεων ἡγεμόνα, ἀλειφόμενον ἐν τῷ γυμνασίῳ, διεχρήσατο.

47. Καὶ [241]τὸν μὲν Ὀκτάουιον ἔθαπτεν ὁ Λυσίας, Δημήτριος δὲ αὖθις ἐς τὴν σύγκλητον ἐσελθὼν ἐδεῖτο τῆς γοῦν ὁμηρείας μόνης ἀπολυθῆναι, ὡς Ἀντιόχου μὲν ἀντιδοθείς, Ἀντιόχου δ᾽ ἀποθανόντος. [242] ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἐτύγχανεν οὐδὲ τοῦδε, λαθὼν ἐξέπλευσε, καὶ δεξαμένων αὐτὸν ἀσμένως τῶν Σύρων ἦρχε, τόν τε Λυσίαν καὶ τὸ παιδίον ἐπ᾽ αὐτῷ διαφθείρας, καὶ Ἡρακλείδην ἐκβαλών, καὶ Τίμαρχον ἐπανιστάμενον ἀνελών, καὶ τἆλλα πονηρῶς τῆς Βαβυλῶνος ἡγούμενον· ἐφ᾽ ᾧ καὶ Σωτήρ, ἀρξαμένων τῶν Βαβυλωνίων, ὠνομάσθη. [243] κρατυνάμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Δημήτριος στέφανόν τε Ῥωμαίοις ἀπὸ χρυσῶν μυρίων, χαριστήριον τῆς ποτὲ παρ᾽ αὐτοῖς ὁμηρείας, καὶ Λεπτίνην τὸν ἀνδροφόνον Ὀκταουίου. οἱ δὲ τὸν μὲν στέφανον ἐδέχοντο, Λεπτίνην δὲ οὐκ ἔλαβον, ὡς δή τι τοῦτ᾽ ἔγκλημα τοῖς Σύροις ταμιευόμενοι. [244] Δημήτριος δὲ καὶ ἐκ τῆς Καππαδοκῶν ἀρχῆς Ἀριαράθην ἐκβαλών, Ὀλοφέρνην ἐπὶ χιλίοις ταλάντοις ἀντ᾽ αὐτοῦ κατήγαγεν, ἀδελφὸν εἶναι δοκοῦντα Ἀριαράθου.

48. Καὶ [245] Ῥωμαίοις ἐδόκει μέν, ὡς ἀδελφούς, Ἀριαράθην καὶ Ὀλοφέρνην βασιλεύειν ὁμοῦ, ἐκπεσόντων δὲ καὶ τῶνδε καὶ Ἀριοβαρζάνου μετ᾽ αὐτοὺς οὐ πολὺ ὕστερον ὑπὸ Μιθριδάτου τοῦ Ποντικοῦ βασιλέως,

gönderdiler. [240] Bu evcilleştirilmiş ve nadir bulunan hayvanların yok edilişini ve gemilerin ateşe verilişini görmek üzücüydü. Laodikeia'dan Leptines isimli bir adam bu manzara karşısında öylesine öfkelendi ki, Roma heyetinin lideri Gnaeus Octavius'u *gymnasion*da vücudunu yağlamakta olduğu esnada öldürdü.[121]

47. Octavius'un [241] cenazesi Lysias tarafından düzenlendi. Bu sırada bir kez daha *senatus*a başvuran Demetrios, artık hayatını kaybetmiş olan Antiokhos yerine Roma'ya gönderilmiş olduğundan şimdi en azından rehine olarak serbest bırakılmayı talep etti. [242] Fakat bu girişiminde de başarısız olunca gemiyle fark edilmeden kaçmayı başardı ve Syria halkı tarafından oldukça iyi bir şekilde karşılanarak tahtı devraldı.[122] Lysias ve onun gözetimi altındaki çocuğu öldürdü, Herakleides'i görevden aldı. Kendisine karşı isyan başlatan ve Babil'de her anlamda kötü bir yönetim sergileyen Timarkhos'u ölüme mahkûm etti. Bunun üzerine Babil halkının teklifiyle Soter[123] unvanını aldı. [243] İktidarını sağlam temellere oturttuktan sonra, rehin olarak tutulduğu koşullara minnet göstermek amacıyla Romalılara on bin parça altın değerinde bir taç ve Octavius'un katili Leptinus'u gönderdi. Romalılar tacı kabul ettiler, ancak Leptinus'u almadılar; zira onu Syrialılara karşı bir suçlama nesnesi olarak tutmak istiyorlardı. [244] Ariarathes'i Kappadokia Krallığı'ndan kovan Demetrios, onun yerine bin *talanton* karşılığında Olophernes'i geçirdi. Bu Olophernes'in, Ariarathes'in kardeşi olduğu düşünülüyordu.

48. Öte yandan Romalılar, [245] Olophernes ile Ariarathes'in[124] kardeş olarak birlikte hüküm sürmesi gerektiğine karar verdiler. Kısa bir süre sonra bu iki kardeş ve onların halefi olan Ariobarzanes, Pontos kralı Mithradates tarafından

121 MÖ 162.

122 I. Demetrios Soter, MÖ 162-150 yılları arasında hüküm sürdü.

123 Kurtarıcı.

124 V. Ariarathes Eusebes Philopator, MÖ 163-130 yılları arasında hüküm sürdü. Krallık aralarında paylaştırılmış olsa da kardeşi Olophernes'i (Orophernes) kovdu.

ὁ Μιθριδάτειος πόλεμος ἐπὶ τῷδε καὶ ἐφ᾽ ἑτέροις ἤρξατο συνίστασθαι, μέγιστός τε καὶ πολυτροπώτατος ἔθνεσι πολλοῖς γενόμενος, καὶ παρατείνας ἐς ἔτη μάλιστα τεσσαράκοντα, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν ἀρχαὶ Σύροις ἐκ τοῦ βασιλείου γένους ὀλιγοχρόνιοι πάμπαν ἐγένοντο, πολλαὶ δὲ τροπαὶ καὶ ἐπαναστάσεις ἐπὶ τὰ βασίλεια. [246] Παρθυαῖοί τε προαποστάντες ἀπὸ τῆς τῶν Σελευκιδῶν ἀρχῆς Μεσοποταμίαν ἐς ἑαυτοὺς περιέσπασαν, ἣ τοῖς Σελευκίδαις ὑπήκουεν. [247] καὶ βασιλεὺς Ἀρμενίας Τιγράνης ὁ Τιγράνους ἔθνη πολλὰ τῶν περιοίκων ἰδίοις δυνάσταις χρώμενα ἑλών, βασιλεὺς ἀπὸ τοῦδε βασιλέων ἠγεῖτο εἶναι, καὶ τοῖς Σελευκίδαις ἐπεστράτευεν οὐκ ἐθέλουσιν ὑπακούειν. [248] οὐχ ὑποστάντος δ᾽ αὐτὸν Ἀντιόχου τοῦ εὐσεβοῦς, ὁ Τιγράνης ἦρχε Συρίας τῆς μετ᾽ Εὐφράτην, ὅσα γένη Σύρων μέχρι Αἰγύπτου. ἦρχε δὲ ὁμοῦ καὶ Κιλικίας (καὶ γὰρ ἥδε τοῖς Σελευκίδαις ὑπήκουε), Βαγαδάτην στρατηγὸν ἐπιτάξας ἅπασιν, ἐπὶ ἔτη τεσσαρεσκαίδεκα.

49. Λευκόλλου [249] δὲ τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ Μιθριδάτην διώκοντος ἐς τὸν Τιγράνην ὑποφεύγοντα, ὁ Βαγαδάτης ἦει μετὰ τοῦ στρατοῦ Τιγράνῃ βοηθήσων, καὶ ἐν τῷδε παραδὺς ἐς τὴν Συρίαν Ἀντίοχος ὁ Ἀντιόχου τοῦ εὐσεβοῦς ἦρχε τῶν Σύρων ἑκόντων. [250] καὶ αὐτῷ Λεύκολλος μέν, ὁ Τιγράνῃ πρῶτός τε πολεμήσας καὶ τῆς ἐπικτήτου γῆς αὐτὸν ἐξελάσας, οὐκ ἐφθόνησεν ἀρχῆς πατρῴας· Πομπήιος δέ, ὁ ἐπὶ Λευκόλλῳ Μιθριδάτην ἐξελών, Τιγράνῃ μὲν Ἀρμενίας συνεχώρησεν ἄρχειν,

krallıktan kovuldu.[125] Bu ve bundan sonra yaşanan birtakım olaylar, neredeyse kırk yıl süren ve pek çok halk üzerinde büyük etkiler ile değişimlere neden olan Mithradates Savaşı'nı doğurmuştu. Bu süreçte kraliyet soyundan pek çok Syria kralı tahta geçmiş, ancak hüküm süreleri oldukça kısa olmuştu. Ayrıca krallık pek çok kriz ve isyanla karşı karşıya kalmıştı. [246] Daha önce Seleukos yönetimine isyan etmiş olan Parthialılar, Seleukos hanedanına tabi olan Mezopotamya'yı ilhak ettiler.[126] [247] Armenia kralı Tigranes'in oğlu Tigranes[127], pek çok komşu halkı efendileriyle birlikte boyunduruk altına almış ve bunun sonucunda kralların kralı unvanı kazanmıştı. Tigranes daha sonra kendisine boyun eğmeyi reddeden Seleukoslara karşı bir askerî sefer başlattı.[128] [248] Antiokhos Eusebes kendisine karşı herhangi bir direniş gösteremeyince Fırat'ın bu yakasında Mısır'a kadar uzanan topraklarda yaşayan tüm Syria halklarını egemenliği altına aldı. (Seleukoslara bağımlı olan bir diğer bölge olan) Kilikia'yı da kontrol altına aldı ve ele geçirdiği tüm bu bölgelerin başına Bagadates'i geçirdi. Bagadetes, bu bölgeleri on dört yıl yönetti.

49. Romalı [249] komutan Lucullus, Tigranes'e sığınmış olan Mithradates'i takip ederken Bagadates ordusuyla birlikte Tigranes'in yardımına gitti.[129] Bu arada Antiokhos Eusebes'in oğlu Antiokhos, gizlice Syria'ya gitti ve halkın da rızasıyla tahta geçti. [250] Bu sırada Tigranes'e karşı ilk seferini gerçekleştiren ve daha önce elde etmiş olduğu toprakları onun elinden alan Lucullus[130], atalarından kalma hakkı olan krallığı devralmış olduğu için Antiokhos'a düşmanca yaklaşmadı. Lucullus'un halefi olan Pompeius ise, Mithradates'i mağlup ettiğinde Tigranes'in Armenia'yı yönetmesine müsaade etti,

125 Appianos kısa bir süre sonra dese de arada yaklaşık yarım yüzyıllık bir zaman dilimi var.

126 MÖ 141.

127 II. Tigranes (Büyük Tigranes), MÖ 95-55 yılları arasında Armenia hükümdarıydı.

128 MÖ 83.

129 MÖ 69.

130 Lucius Licinius Lucullus.

Ἀντίοχον δὲ ἐξέβαλε τῆς Σύρων ἀρχῆς, οὐδὲν ἐς Ῥωμαίους ἁμαρτόντα, ἔργῳ μὲν ὅτι ἦν εὔκολον αὐτῷ, στρατιὰν ἔχοντι, πολλὴν ἀρχὴν ἄνοπλον ἀφελέσθαι, λόγῳ δὲ ὅτι τοὺς Σελευκίδας, ὑπὸ Τιγράνους ἐκπεσόντας, οὐκ εἰκὸς ἦν ἔτι Συρίας ἄρχειν μᾶλλον ἢ Ῥωμαίους Τιγράνην νενικηκότας.

50. Οὕτω [251] μὲν δὴ Κιλικίας τε καὶ Συρίας τῆς τε μεσογείου καὶ κοίλης καὶ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, καὶ ὅσα ἄλλα Συρίας ἀπὸ Εὐφράτου μέχρι Αἰγύπτου καὶ μέχρι θαλάσσης ὀνόματα, ἁμαχὶ Ῥωμαῖοι κατέσχον. [252] ἓν δὲ γένος ἔτι τὸ Ἰουδαίων ἐνιστάμενον ὁ Πομπήιος ἐξεῖλε κατὰ κράτος, καὶ τὸν βασιλέα Ἀριστόβουλον ἔπεμψεν ἐς Ῥώμην, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν Ἱεροσόλυμα καὶ ἁγιωτάτην αὐτοῖς κατέσκαψεν, ἣν δὴ καὶ Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος Αἰγύπτου βασιλεὺς καθῃρήκει, καὶ Οὐεσπασιανὸς αὖθις οἰκισθεῖσαν κατέσκαψε, καὶ Ἀδριανὸς αὖθις ἐπ᾽ ἐμοῦ. [253] καὶ διὰ ταῦτ᾽ ἐστὶν Ἰουδαίοις ἅπασιν ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος <τοῦ> τῆς ἄλλης περιουσίας. ἔστι δὲ καὶ Σύροις καὶ Κίλιξιν ἐτήσιος, ἑκατοστὴ τοῦ τιμήματος ἑκάστῳ. [254] Πομπήιος μὲν οὖν τῶνδε τῶν ὑπὸ τοῖς Σελευκίδαις γενομένων ἐθνῶν τοῖς μὲν ἐπέστησεν οἰκείους βασιλέας ἢ δυνάστας, καθὰ καὶ Γαλατῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, τοῖς δὲ δυνάσταις ἐβεβαίωσε τὰς τετραδαρχίας, συμμαχήσασίν οἱ κατὰ Μιθριδάτου. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον καὶ τάδε περιῆλθεν ἐς Ῥωμαίους, ἐπὶ Καίσαρος μάλιστα τοῦ Σεβαστοῦ, κατὰ μέρη.

ancak Roma'ya karşı herhangi bir yanlış yapmamış olduğu hâlde Antiokhos'u Syria tahtından indirdi.[131] Bu olayın gerçek nedeni, Pompeius'un komuta ettiği orduyla büyük ve savunmasız bir krallığı ele geçirmeyi kolay bir iş olarak görmesiydi. Fakat öne sürülen bahane, Tigranes'i mağlup etmiş olan Romalılar yerine Tigranes tarafından sürülmüş olan Seleukosların Syria'yı yönetmesinin uygun olmadığıydı.

50. Romalılar [251] böylece Kilikia'yı, Syria içlerini, Koile-Syria'yı, Fenike'yi, Filistin'i ve Fırat'tan Mısır ile Akdeniz'e kadar uzanan ve diğer isimlerle anılan tüm Syria bölgelerini savaşmadan ele geçirmiş oldular. [252] Ioudaia[132] halkı ise hâlâ direniyordu, ancak Pompeius onları şiddetle bastırıp kralları Aristoboulos'u Roma'ya gönderdi ve daha önce Mısır'ın ilk kralı Ptolemaios'un yapmış olduğu gibi en büyük ve en kutsal şehirleri olan Kudüs'ü yerle bir etti.[133] Daha sonra yeniden inşa edilen Kudüs şehri, Vespasianus tarafından bir kez daha yıkıldı[134] ve benim dönemimde aynısını Hadrianus da yaptı.[135] [253] Bu sebeplerle tüm Ioudaia halkının ödediği kelle vergisi, diğer bölgelerdeki tabi halklardan alınandan daha ağırdır. Syria ve Kilikia halkları, mevcut mallarının değerinin yüzde biri kadar yıllık vergi ödüyorlardı. [254] Pompeius, daha önce Seleukos yönetimi altında bulunan halkların başına kendi krallarını ya da prenslerini geçirdi. Ayrıca, Mithradates'e karşı savaşta[136] kendisine yardımcı olmuş prenslerin –Asya'daki Galatialılar gibi- tetrarşilerini[137] onayladı. Kısa süre sonra bunlar da Roma yönetimi altına girdi; çoğunlukla da Caesar Augustus zamanında.

131 MÖ 69 yılında Lucullus tarafından krallığı onaylanan XIII. Antiokhos Asiatikos, MÖ 64 yılında Pompeius tarafından tahttan indirildi ve böylece Seleukos Krallığı'nın sonu geldi.

132 Yahudiye.

133 MÖ 63. Hem Ptolemaios hem de Pompeius, Kudüs'ü yerle bir etmemiş, yalnızca ele geçirmişti.

134 MS 70 yılında Kudüs şehri ve tapınak Vespasianus değil, onun oğlu Titus tarafından yıkıldı.

135 MS 135.

136 Üçüncü Mithradates Savaşı.

137 Dörtlü yönetim.

51. Συρίας [255] δ᾽ εὐθὺς ὁ Πομπήιος Σκαῦρον τὸν ἐν τοῖς πολέμοις ἑαυτῷ γενόμενον ταμίαν ἔταξεν ἡγεῖσθαι, καὶ ἡ βουλὴ Φίλιππον ἐπὶ Σκαύρῳ τὸν Μάρκιον, καὶ Μαρκελλῖνον Λέντλον ἐπὶ τῷ Φιλίππῳ, ἄμφω στρατηγικοὺς κατ᾽ ἀξίωσιν. [256] ἀλλὰ τῶνδε μὲν ἑκατέρῳ διετὴς ἐτρίφθη χρόνος, τοὺς γειτονας ἐνοχλοῦντας Ἄραβας ἀμυνομένῳ. καὶ τοῦδε χάριν ἐς τὸ ἔπειτα ἐγένοντο Συρίας στρατηγοὶ τῶν τὰ ἐπώνυμα ἀρξάντων ἐν ἄστει, ἵνα δὴ ἔχοιεν ἐξουσίαν καταλόγου τε στρατιᾶς καὶ πολέμου οἷα ὕπατοι. [257] καὶ πρῶτος ἐκ τῶνδε ἐπέμφθη Γαβίνιος μετὰ στρατιᾶς. καὶ πολεμεῖν αὐτὸν ὁρμῶντα Μιθριδάτης μὲν ὁ Παρθυαίων βασιλεύς, ἐξελαυνόμενος τῆς ἀρχῆς ὑπ᾽ Ὑρώδου τοῦ ἀδελφοῦ, μετῆγεν ἐξ Ἀράβων ἐπὶ Παρθυαίους, Πτολεμαῖος δὲ αὐτόν, ὁ ἐνδέκατος Αἰγύπτου βασιλεύς, ἐκπεσὼν καὶ ὅδε τῆς ἀρχῆς, μετέπεισε χρήμασι πολλοῖς ἀντὶ Παρθυαίων ἐπὶ Ἀλεξανδρέας ὁρμῆσαι. [258] καὶ κατήγαγε μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁ Γαβίνιος, Ἀλεξανδρεῦσι πολεμήσας, ὑπὸ δὲ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς ἔφυγεν ἐπὶ τῷ ἄνευ ψηφίσματος ἐς Αἴγυπτον ἐμβαλεῖν, ἐπὶ πολέμῳ Ῥωμαίοις ἀπαισίῳ νομιζομένῳ· ἦν γάρ τι Σιβύλλειον αὐτοῖς ἀπαγορεῦον. [259] ἐπὶ δὲ Γαβινίῳ μοι δοκεῖ Κράσσος ἄρξαι Σύρων, ὅτῳ πολεμούντι Παρθυαίοις ἡ μεγάλη συμφορὰ γίγνεται. καὶ ἐπὶ Λευκίου Βύβλου μετὰ Κράσσον στρατηγοῦντος Συρίας ἐς τὴν Συρίαν ἐσέβαλον οἱ Παρθυαῖοι. Σάξα δὲ μετὰ Βύβλον

51. Pompeius, [255] seferlerinde kendisine *quaestor* olarak eşlik eden Scaurus'u vali olarak Syria'ya gönderdi. *Senatus*, Scaurus'tan sonra bu göreve önce Marcius Philippus'u, onun ardından ise Lentulus Marcellinus'u getirdi.[138] [256] *Praetorian* rütbesine de sahip olan bu iki adam, iki yıllık görev sürelerini komşu Arabia halklarının saldırılarına karşı Syria'yı savunmakla geçirdi. Bu nedenle, askerleri orduya yazdırma ve savaşlarda *consul*ler ile eş değer yetkiye sahip olmaları adına, Syria'ya daha önce *consul*lük yapmış olan valiler gönderilmeye başladı. [257] Bunlardan ilki, bir orduyla birlikte gönderilen Gabinius[139] oldu. Kardeşi Hyrodes[140] tarafından krallığından sürgün edilmiş olan Parthia kralı Mithradates[141], Arabialılara karşı savaşa girmeye hazırlanan Gabinius'un rotasını Parthialıların üzerine çevirmeyi başardı. Bu sırada Mısır'ın on birinci kralı ve kendi krallığından uzaklaştırılmış bir başka sürgün olan Ptolemaios, yeniden fikir değiştirmesi ve Parthia yerine Aleksandreia'ya saldırması için Gabinius'a yüklü miktarda para ödedi. [258] Gabinius bunun üzerine Aleksandreia'ya saldırdı ve Ptolemaios'u yeniden tahta geçirdi, ancak yetkisi olmadan Mısır'ı işgal etmiş olduğu için *senatus* tarafından sürgüne gönderildi. Ayrıca bu savaş Romalılar tarafından "uğursuz savaş" olarak kabul edildi, çünkü Sibylla Kitapları tarafından yasaklanmış bir eylemdi. [259] Gabinius'un ardından Syria valiliğine Crassus'un getirildiğini düşünüyorum. Bu Crassus, Parthialılara karşı savaşmış ve ağır bir yenilgi almıştı.[142] Crassus'un halefi Lucius Bibulus'un[143] valilik yaptığı dönemde Parthialılar, Syria'yı işgal ettiler. Bibulus'un

138 Marcus Aemilius Scaurus, MÖ 66 yılında *quaestor* olarak Syria'da Pompeius ile birlikte görev yapıyordu. Onun yerine MÖ 61 yılında Lucius Marcius Philippus, ardından MÖ 59 yılında Cornelius Lentulus Marcellinus.

139 Aulus Gabinius, MÖ 57-55.

140 Ya da Orodes.

141 IV. Mithradates.

142 MÖ 55 yılında Syria valiliğinde gönderilen Marcus Licinius Crassus, MÖ 53 yılında Carrhae Savaşı'nda Parthialılar tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı ve öldürüldü.

143 Lucius değil, Marcus Calpurnius Bibulus, MÖ 51.

ἡγουμένου καὶ τὰ μέχρι Ἰωνίας ἐπέδραμον, ἀσχολουμένων Ῥωμαίων ἐς τὰ ἐπ᾽ ἀλλήλους ἐμφύλια.

52. Ἀλλὰ [260] τάδε μὲν ἐντελῶς ἐν τῇ Παρθικῇ συγγραφῇ λέξω· τῆς δὲ βίβλου τῆσδε οὔσης Συριακῆς, ὅπως μὲν ἔσχον Συρίαν Ῥωμαῖοι καὶ συνέστησαν ἐς τὰ νῦν ὄντα, εἴρηται, οὐκ ἀπεικὸς δὲ τὰ Μακεδόνων ἐπιδραμεῖν, οἳ πρὸ Ῥωμαίων Συρίας ἐβασίλευον. [261] Ἀλέξανδρος μὲν δὴ βασιλεὺς ἦν ἐπὶ Πέρσαις Σύρων, ὁ καὶ πάντων βασιλεὺς ὅσων εἶδεν· Ἀλεξάνδρου δ᾽ ἀποθανόντος ἐπὶ παισὶ τῷ μὲν βραχεῖ πάνυ τῷ δὲ ἔτι κυϊσκομένῳ, οἱ μὲν Μακεδόνες, πόθῳ τοῦ Φιλιππείου γένους, εἵλοντο σφῶν βασιλεύειν Ἀριδαῖον τὸν ἀδελφὸν Ἀλεξάνδρου, καίπερ οὐκ ἔμφρονα νομιζόμενον εἶναι, μετονομάσαντες δὴ Φίλιππον ἀντὶ Ἀριδαίου, τρεφομένων ἔτι τῶν παίδων Ἀλεξάνδρου (ἐφύλαξαν γὰρ δὴ καὶ τὴν κύουσαν), [262] οἱ φίλοι δ᾽ ἐς σατραπείας ἐνείμαντο τὰ ἔθνη, Περδίκκου διανέμοντος αὐτοῖς ὑπὸ τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον τῶν βασιλέων ἀποθανόντων βασιλεῖς ἐγένοντο οἱ σατράπαι. [263] Σύρων δὴ πρῶτος γίγνεται σατράπης Λαομέδων ὁ Μιτυληναῖος ἔκ τε Περδίκκου καὶ ἐξ Ἀντιπάτρου τοῦ μετὰ τὸν Περδίκκαν προστατεύσαντος τῶν βασιλέων. [264] Λαομέδοντα δ᾽ ἐπιπλεύσας Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου σατράπης ἔπειθε πολλοῖς χρήμασιν ἐγχειρίσαι οἱ τὴν Συρίαν, προβολήν τε οὖσαν Αἰγύπτου καὶ ἐπιχείρημα κατὰ Κύπρου. [265] καὶ οὐ πειθόμενον συλλαμβάνει· ὁ δὲ τοὺς φύλακας διαφθείρας πρὸς Ἀλκέταν ἔφυγεν ἐς Καρίαν. καί τινα χρόνον ὁ Πτολεμαῖος ἦρχε Συρίας, καὶ φρουρὰς ἐν ταῖς πόλεσι καταλιπὼν ἐς Αἴγυπτον ἀπέπλει.

53. Ἀντίγονος [266] δ᾽ ἦν Φρυγίας μὲν καὶ Λυκίας καὶ Παμφυλίας σατράπης, ἐπίσκοπος δ᾽ εἶναι τῆς ὅλης Ἀσίας ἐξ Ἀντιπάτρου περῶντος ἐς τὴν Εὐρώπην ἀπολελειμμένος,

ardından gelen Saxa'nın[144] valilik yaptığı dönemde ise Romalıların iç savaşlarla meşgul olmasını fırsata çevirdiler ve Ionia'ya kadar ilerlediler.

52. Bu konuları [260] daha sonra Parthia kitabımda tüm detaylarıyla ele alacağım. Bu çalışmamda Romalıların Syria'yı nasıl ele geçirdiğini ve bugünkü hâline nasıl getirdiğini anlattım. Roma'dan önce burayı yönetmiş olan Makedonialıların neler yaptığını ele almak da yersiz olmayacaktır. Aleksandros, Persleri dize getirdikten sonra ayak bastığı diğer tüm bölgelerde olduğu gibi Syria'da da kral oldu. [261] Hayatını kaybettiğinde arkasında biri çok küçük, diğeri de henüz anne karnında olmak üzere iki çocuk bırakmıştı. Makedonialılar, Philippos'un soyuna duydukları sevgiden ötürü Aleksandros'un erkek kardeşi Arrhidaeos'u pek aklı başında olduğunu düşünmeseler de kral olarak seçtiler ve adını Philippos olarak değiştirdiler. Aleksandros'un saray dostları, hem çocukların yetiştirilmesiyle ilgilendiler (Aleksandros'un hamile karısını da koruyorlardı) [262] hem de halkları satraplıklara göre düzenlediler. Kral Philippos adına hareket eden Perdikkas, bu satraplıkları saraylılar arasında paylaştırdı. [263] Syria'nın ilk satrabı, Perdikkas ve onu kraliyet prenslerinin naibi olarak takip eden Antipatros'un yetkisiyle atanan Mytileneli Laomedon'du. [264] Mısır satrabı Ptolemaios, bu Laomedon'a karşı yelken açtı ve yüklü miktarda para teklif ederek onu Syria'yı teslim etmeye ikna etmeye çalıştı; zira Syria bölgesi, Mısır'ı savunmak ve Kıbrıs'a saldırmak için elverişli bir konuma sahipti. [265] Laomedon bu teklifi reddedince Ptolemaios onu alıkoydu, ancak Laemedon muhafızlara rüşvet verip kaçtı ve Karia'daki Alketas'ın yanına sığındı. Ptolemaios bir süre Syria'yı yönetti ve daha sonra şehirlerde garnizonlar bırakarak Mısır'a geri döndü.

53. Phrygia, [266] Lykia ve Pamphylia'nın satrabı olan ve bir süre sonra Avrupa'ya geçecek Antipatros tarafından tüm Asya'nın sorumlusu olarak bırakılan Antigonos, Makedonialıların

144 Lucius Dedicius Saxa, MÖ 40 yılında Parthialılar tarafından esir alınıp öldürüldü.

Εὐμένη τὸν Καππαδοκίας σατράπην, ψηφισαμένων εἶναι πολέμιον τῶν Μακεδόνων, ἐπολιόρκει. [267] ὁ δὲ αὐτὸν ἐκφεύγει, καὶ τὴν Μηδικὴν ἐκρατύνετο ἑαυτῷ. ἀλλ᾽ Εὐμένη μὲν κτείνει καταλαβὼν ὁ Ἀντίγονος, καὶ ἐπανιὼν ὑπεδέχθη λαμπρῶς ὑπὸ Σελεύκου σατραπεύοντος ἐν Βαβυλῶνι. [268] ὑβρίσαντος δέ τινα τῶν ἡγεμόνων τοῦ Σελεύκου, καὶ οὐ κοινώσαντος Ἀντιγόνῳ παρόντι, χαλεπήνας ὁ Ἀντίγονος ᾔτει λογισμοὺς χρημάτων τε καὶ κτημάτων. ὁ δὲ ἀσθενέστερος ὢν Ἀντίγονου πρὸς Πτολεμαῖον ἐς Αἴγυπτον ὑπεχώρει. [269] καὶ ὁ Ἀντίγονος εὐθὺς ἐπὶ τῇ φυγῇ τοῦ Σελεύκου Βλίτορά τε, Μεσοποταμίας ἡγούμενον, παρέλυσε τῆς ἀρχῆς, ὅτι Σέλευκον μεθῆκεν ἀπιόντα, καὶ τὴν Βαβυλωνίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ὅσα ἄλλα ἐκ Μήδων ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἔθνη, καθίστατο ἑαυτῷ, ἤδη καὶ Ἀντιπάτρου τεθνεῶτος. ἐπίφθονός τε εὐθὺς ἐκ τῶνδε τοῖς ἄλλοις σατράπαις ἐγίγνετο, γῆς ἄρχων τοσῆσδε. [270] διὸ καὶ μάλιστα τῷ Σελεύκῳ παρακαλοῦντι συνέθεντο Πτολεμαῖός τε καὶ Λυσίμαχος ὁ Θρᾴκης σατράπης καὶ Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου, Μακεδόνων ἐπὶ τῷ πατρὶ ἡγούμενος· καὶ ὁμοῦ πρεσβευσάμενοι τὸν Ἀντίγονον ἠξίουν τὴν ἐπίκτητον αὐτῷ γενομένην γῆν τε καὶ χρήματα πρός τε σφᾶς νείμασθαι καὶ πρὸς ἑτέρους Μακεδόνας, οἳ τῶν σατραπειῶν ἐκπεπτώκεσαν. [271] ἐπιχλευάσαντος δὲ αὐτοὺς τοῦ Ἀντιγόνου οἱ μὲν ἐς πόλεμον καθίσταντο κοινόν, ὁ δὲ ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ ἐξέβαλλε τὰς φρουρὰς ὅσαι ἔτι ἦσαν ἐν τῇ Συρίᾳ Πτολεμαίου, καὶ Φοινίκης τε καὶ τῆς λεγομένης κοίλης τὰ ἔτι ὑπήκοα τοῦ Πτολεμαίου πρὸς ἑαυτὸν ἀθρόως περιέσπα.

54. Χωρῶν [272] δ᾽ ὑπὲρ τὰς Κιλικίους πύλας, Δημήτριον τὸν υἱόν, ἀμφὶ δύο καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονότα, ἐν Γάζῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ καταλείπει πρὸς τὰς ὁρμὰς Πτολεμαίου τὰς ἀπ᾽ Αἰγύπτου. καὶ τοῦτον ὁ Πτολεμαῖος ἐνίκα περὶ τὴν Γάζαν μάχῃ λαμπρῶς, καὶ τὸ μειράκιον ἐς τὸν πατέρα ἐχώρει. [273] Πτολεμαῖος

kararıyla halk düşmanı ilan edilen Kappadokia satrabı Eumenes'i kuşatma altına aldı. [267] Eumenes kaçmayı başardı ve Media'yı kontrolü altına aldı, ancak Antigonos onu yakaladı ve öldürdü. Dönüş yoluna giren Antigonos, Babil'deki satrap Seleukos tarafından muhteşem bir şekilde ağırlandı. [268] Günün birinde Seleukos, yanında olan Antigonos'a danışmadan subaylarından birine kötü bir muamelede bulundu. Buna çok sinirlenen Antigonos, Seleukos'tan sahip olduğu para ve mülkün hesabını vermesini istedi. Güç bakımından Antigonos'tan daha zayıf olan Seleukos, Mısır'daki Ptolemaios'un yanına çekildi. [269] Antigonos, Seleukos'un kaçmasına müsaade eden Mezopotamya valisi Blitor'u derhâl görevden aldı ve Babil ile Mezopotamya'nın yanı sıra, Media'dan Hellespontos'a kadar uzanan tüm halkları kendi kontrolü altına aldı. Yine aynı dönemde Antipatros da hayatını kaybetmişti. Diğer satraplar, Antigonos'un bu kadar geniş toprakları kontrolü altında tutmasını hemen kıskandılar. [270] Seleukos'un çağrısıyla Ptolemaios, Thrakia satrabı Lysimakhos ve babasının ölümünün ardından Makedonialıların lideri olan Antipatros'un oğlu Kassandros, kendi aralarında bir ittifak kurdular. Ardından Antigonos'a ortak bir heyet göndererek yeni elde etmiş olduğu toprakları ve parayı, kendileri ve satraplıklarını kaybeden diğer Makedonialılar ile paylaşmasını istediler. [271] Antigonos bu talebi küçümseyince ittifak mensupları ona karşı ortak bir savaş başlattılar. Onları karşılamaya hazırlanan Antigonos, Ptolemaios'un Syria'daki tüm garnizonlarını kovmakla kalmadı, onun Fenike ile Koile-Syria olarak adlandırılan bölgede kontrol altında tutmakta olduğu tüm toprakları da elinden aldı.

54. Kilikia Kapıları'nın[145] [272] ötesine kadar ilerleyen Antigonos, Ptolemaios'un Mısır'dan yapacağı saldırılara karşı koymak adına yirmi iki yaşındaki oğlu Demetrios ile birlikte bir orduyu Gazze'de bıraktı. Genç Demetrios, Gazze yakınlarında Ptolemaios tarafından ağır bir yenilgiye uğratılınca babasının yanına gitti. [273] Ptolemaios, iktidarını geri alması

145 Gülek Boğazı.

δ᾽ αὐτίκα τὸν Σέλευκον ἐς τῆν Βαβυλῶνα πέμπει, τὴν ἀρχὴν ἀναληψόμενον· καὶ πεζοὺς ἐς τοῦτο ἔδωκεν αὐτῷ χιλίους, καὶ τριακοσίους ἱππέας. [274] καὶ σὺν οὕτως ὀλίγοις ὁ Σέλευκος τήν τε Βαβυλωνίαν, προθύμως αὐτὸν ἅμα τῶν ἀνδρῶν ἐκδεχομένων, ἀνέλαβε, καὶ τὴν ἀρχὴν μετ᾽ οὐ πολὺ ἐς μέγα προήγαγεν. [275] ὁ δ᾽ Ἀντίγονος Πτολεμαῖον ἠμύνετο, καὶ ναυμαχίᾳ περὶ Κύπρον ἐνίκα περιφανεῖ, Δημητρίου τοῦ παιδὸς στρατηγοῦντος· ἐφ᾽ ὅτῳ λαμπροτάτῳ γενομένῳ ὁ στρατὸς ἀνεῖπεν ἄμφω βασιλέας, Ἀντίγονόν τε καὶ Δημήτριον, ἤδη καὶ τῶν βασιλέων τεθνεώτων, Ἀριδαίου τε τοῦ Φιλίππου καὶ Ὀλυμπιάδος καὶ τῶν υἱῶν Ἀλεξάνδρου. [276] ἀνεῖπε δὲ καὶ Πτολεμαῖον ὁ οἰκεῖος αὐτοῦ στρατὸς βασιλέα, ὡς μή τι διὰ τὴν ἧσσαν μειονεκτοίη τῶν νενικηκότων. [277] τοῖσδε μὲν δὴ τυχεῖν ὁμοίων συνηνέχθη κατ᾽ ἐναντίας αἰτίας, ἔποντο δ᾽ εὐθὺς αὐτοῖς οἱ λοιποί, καὶ βασιλεῖς ἅπαντες ἐκ σατραπῶν ἐγίγνοντο.

55. Οὕτω [278] δὴ καὶ ὁ Σέλευκος ἐβασίλευσε τῆς Βαβυλωνίας, ἐβασίλευσε δὲ καὶ Μηδίας. Νικάνορα κτείνας αὐτὸς ἐν τῇ μάχῃ, τὸν ὑπ᾽ Ἀντιγόνου Μηδίας σατραπεύειν ἀπολελειμμένον. [279] πολέμους δ᾽ ἐπολέμησε πολλοὺς Μακεδόσι καὶ βαρβάροις, καὶ τούτων Μακεδόσι μὲν δύο μεγίστους, τὸν μὲν ὕστερον Λυσιμάχῳ βασιλεύοντι Θρᾴκης, τὸν δὲ πρότερον Ἀντιγόνῳ περὶ Ἶψον τῆς Φρυγίας, αὐτῷ στρατηγοῦντι καὶ αὐτῷ μαχομένῳ, καίπερ ὑπὲρ ὀγδοήκοντα ἔτη γεγονότι. [280] πεσόντος δ᾽ Ἀντιγόνου κατὰ τὴν μάχην, ὅσοι βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον ἅμα τῷ Σελεύκῳ καθῃρήκεσαν, τὴν Ἀντιγόνου γῆν διενέμοντο. καὶ ὁ Σέλευκος τότε τῆς μετ᾽ Εὐφράτην Συρίας ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ Φρυγίας τῆς ἀνὰ τὸ μεσόγειον ἄρχειν διέλαχεν. [281] ἐφεδρεύων δὲ ἀεὶ τοῖς ἐγγὺς ἔθνεσι, καὶ δυνατὸς ὢν βιάσασθαι καὶ πιθανὸς προσαγαγέσθαι, ἦρξε Μεσοποταμίας καὶ Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας τῆς Σελευκίδος λεγομένης καὶ Περσῶν καὶ Παρθυαίων καὶ Βακτρίων καὶ Ἀράβων καὶ Ταπύρων καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ Ἀραχωσίας καὶ Ὑρκανίας,

için Seleukos'u derhâl Babil'e gönderdi ve bu amaçla ona bin piyade ile üç yüz süvari verdi. [274] Bu küçük orduyla harekete geçen Seleukos, halkın da coşkulu karşılamasıyla Babil'i geri aldı ve krallığını kısa sürede büyük ölçüde genişletti. [275] Bu arada Ptolemaios'a karşı savunma yapmaya devam eden Antigonos, Kıbrıs yakınlarında oğlu Demetrios'un komutasında girdiği bir deniz muharebesinde Ptolemaios'a karşı önemli bir zafer kazandı. Bu muhteşem zaferin ardından ordu, kendi kralları (Philippos ile Olympias'ın oğlu Arrhidaeos ve Aleksandros'un iki oğlu) ölmüş olduğu için hem Antigonos'u hem de Demetrios'u kral olarak çağırmaya başladı. [276] Öte yandan uğradığı yenilgi nedeniyle galiplerden daha önemsiz gözükmesini istemeyen kendi ordusu da Ptolemaios'u kral olarak selamladı. [277] Yani, farklı nedenlerden dolayı olsa da bu adamlar için sonuç aynıydı. Diğer satraplar da aynı yolu izledi ve hepsi kral oldu.

55. Bu şekilde [278] Babil kralı olan Seleukos, Antigonos tarafından Media satrabı olarak bırakılan Nikanor'u savaşta bizzat öldürerek Media'nın yönetimini de kendi eline aldı. [279] Makedonialılar ve barbarlar ile pek çok kez savaştı. Bunlardan en önemli ikisi Makedonialılara karşıydı. Daha sonra Thrakia kralı Lysimakhos'a ve ardından Phrygia'daki Ipsos'ta Antigonos'a karşı savaştı. Antigonos, seksen yaşını geçmiş olmasına rağmen bu savaşta komutayı bizzat kendisi yürütmüş ve savaşmıştı. [280] Fakat Antigonos savaş meydanında hayatını kaybedince[146] onu ortadan kaldırmak için ittifak kurmuş olan krallar, ondan geriye kalan toprakları kendi aralarında paylaştılar. Bu paylaşımdan Seleukos'un payına Fırat'tan Akdeniz'e kadar olan tüm Syria bölgesi ve Phrygia'nın iç kısımları düştü. [281] Komşu halklara karşı daima fırsat kollayan ve hem güçlü hem de dost kazanma konusunda becerikli olan Seleukos, Mezopotamya, Armenia ve Seleukos Kappadokia'sı olarak adlandırılan bölgeleri kendi kontrolü altına aldı. Bunların yanı sıra Pers, Parthia, Baktria, Arabia, Tapyri, Sogdiana, Arakhosia, Hyrkania ve Aleksandros tarafından Indus

146 MÖ 301, Ipsos Savaşı.

καὶ ὅσα ἄλλα ὅμορα ἔθνη μέχρι Ἰνδοῦ ποταμοῦ Ἀλεξάνδρῳ ἐγεγένητο δορίληπτα, ὡς ὡρίσθαι τῷδε μάλιστα μετ᾽ Ἀλέξανδρον τῆς Ἀσίας τὸ πλέον· ἀπὸ γὰρ Φρυγίας ἐπὶ ποταμὸν Ἰνδὸν ἄνω πάντα Σελεύκῳ κατήκουεν. [282] καὶ τὸν Ἰνδὸν περάσας ἐπολέμησεν Ἀνδροκόττῳ βασιλεῖ τῶν περὶ αὐτὸν Ἰνδῶν, μέχρι φιλίαν αὐτῷ καὶ κῆδος συνέθετο. καὶ τῶνδε τὰ μὲν πρὸ τῆς Ἀντιγόνου τελευτῆς, τὰ δὲ μετ᾽ Ἀντίγονον ἐποίησεν.

56. Λέγεται [283] δ᾽ αὐτῷ, στρατιώτῃ βασιλέως ἔτι ὄντι καὶ ἐπὶ Πέρσας ἑπομένῳ, χρησμὸν ἐν Διδυμέως γενέσθαι πυνθανομένῳ περὶ τῆς ἐς Μακεδονίαν ἐπανόδου, "Μὴ σπεῦδ᾽ Εὐρώπην· Ἀσίη τοι πολλὸν ἀμείνων." [284] καὶ ἐν Μακεδονίᾳ τὴν ἑστίαν αὐτῷ τὴν πατρῴαν, οὐδενὸς ἅψαντος, ἐκλάμψαι πῦρ μέγα. καὶ ὄναρ αὐτοῦ τὴν μητέρα ἰδεῖν, ὃν ἂν εὕρῃ δακτύλιον, δοῦναι φόρημα Σελεύκῳ, τὸν δὲ βασιλεύσειν ἔνθα ἂν ὁ δακτύλιος ἐκπέσῃ. [285] καὶ ἡ μὲν ηὗρεν ἄγκυραν ἐν σιδήρῳ κεχαραγμένην, ὁ δὲ τὴν σφραγῖδα τήνδε ἀπώλεσε κατὰ τὸν Εὐφράτην. [286] λέγεται καὶ ἐς τὴν Βαβυλωνίαν ἀπιόντα ὕστερον προσκόψαι λίθῳ, καὶ τοῦ λίθου ἀνασκαφέντος ἄγκυραν ὀφθῆναι. θορυβουμένων δὲ τῶν μάντεων ὡς ἐπὶ συμβόλῳ κατοχῆς, Πτολεμαῖον τὸν Λάγου παραπέμποντα εἰπεῖν ἀσφαλείας τὴν ἄγκυραν, οὐ κατοχῆς εἶναι σύμβολον. [287] καὶ Σελεύκῳ μὲν διὰ τοῦτο ἄρα καὶ βασιλεύσαντι ἡ σφραγὶς ἄγκυρα ἦν, δοκεῖ δέ τισι καὶ περιόντος ἔτι Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφορῶντος ἕτερον τῷ Σελεύκῳ σημεῖον περὶ τῆς ἀρχῆς τοιόνδε γενέσθαι. [288] Ἀλεξάνδρῳ γὰρ ἐξ Ἰνδῶν ἐς Βαβυλῶνα ἐπανελθόντι, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ τῇ Βαβυλωνίᾳ λίμνας ἐπὶ χρείᾳ τοῦ τὸν Εὐφράτην τὴν Ἀσσυρίδα γῆν ἀρδεύειν περιπλέοντι, ἄνεμος ἐμπεσὼν ἥρπασε τὸ διάδημα,

Nehri'ne kadar fethedilmiş olan diğer tüm komşu halklar üzerinde egemenlik elde etti. Böylece Aleksandros'tan bu yana Asya'daki en geniş sınırlara ulaşmıştı: Phrygia'dan Indus Nehri'ne kadar uzanan bölgede yaşayan tüm halklar Seleukos'a bağımlı hâle gelmişti. [282] Seleukos, Indus'u da aştı ve bu nehrin kıyı bölgesinde yaşayan Hint halklarının kralı Androkottos ile savaştı. Sonunda onunla bir dostluk anlaşması yaptı ve evlilik yoluyla bağ kurdu. Bu eylemlerin bir kısmını Antigonos'un ölümünden önce, bir kısmını ise onun ölümünden sonra gerçekleştirmişti.

56. Bir anlatıya göre [283] Seleukos, kral Aleksandros'un askeri olarak hizmet ettiği ve Pers seferinde ona eşlik ettiği sırada Makedonia'ya dönüş için Didyma'daki kâhine danışmış ve "Avrupa'ya dönmek için acele etmeyin, Asya sizin için çok daha iyi" şeklinde cevap almıştı. [284] Başka bir hikâyeye göre, kimse müdahale etmediği hâlde atalarının Makedonia'daki ocağı büyük bir yangına maruz kalmıştı. Bir diğer hikâyeye göre, annesi rüyasında bir yüzük bulmuş, bu yüzüğü takması için Seleukos'a vermiş ve oğlunun bu yüzüğü düşürdüğü yerde kral olduğunu görmüştü. [285] Kadın gerçekten de üzerine çapa kazınmış demir bir yüzük buldu ve Seleukos bu mühür yüzüğünü Fırat yakınlarında kaybetti. [286] Farklı bir hikâye, sonraki bir dönem Seleukos'un Babil'e doğru yola çıktığında bir taşa takıldığını ve bu taşı kazdırdığında altında çapaya rastladığını aktarır. Bu olayın bir gecikme işareti olduğuna inanan kâhinler endişeye kapılmışlar, ancak Seleukos'a seferde eşlik eden Lagos oğlu Ptolemaios bu çapanın bir gecikmeye değil, güvenliğe işaret ettiğini söylemiş. [287] Bu nedenle Seleukos'un kral olduğunda kullandığı mührü bir çapaydı. Bazıları, Seleukos'un gelecekteki yönetimine dair farklı bir alametin Aleksandros hâlâ hayattayken ve onun gözleri önünde gerçekleştiğini aktarıyor: [288] Indus'tan Babil'e dönen Aleksandros, Asur topraklarını sulamak için Fırat'ı nasıl kullanabileceğini araştırmak üzere Babil'deki bataklıkların etrafında yelken açtı. Bu sefer esnasında şiddetli bir rüzgâr başladı ve Aleksandros'un tacı uçup

καὶ φερόμενον ἐκρεμάσθη δόνακος ἐν τάφῳ τινὸς ἀρχαίου βασιλέως. [289] καὶ ἐσήμαινε μὲν ἐς τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως καὶ τόδε, ναύτην δέ φασιν ἐκκολυμβήσαντα περιθέσθαι τῇ κεφαλῇ τὸ διάδημα καὶ ἐνεγκεῖν ἄβροχον Ἀλεξάνδρῳ, καὶ λαβεῖν τῆς προθυμίας αὐτίκα δωρεὰν παρὰ τοῦ βασιλέως τάλαντον ἀργυρίου· [290] τῶν δὲ μάντεων αὐτὸν ἀναιρεῖν κελευόντων οἱ μὲν πεισθῆναι τὸν Ἀλέξανδρον αὐτοῖς, οἱ δὲ ἀντειπεῖν. εἰσὶ δὲ οἳ τάδε πάντα ὑπερελθόντες, οὐ ναύτην ὅλως φασὶν ἀλλὰ Σέλευκον ἐπὶ τὸ διάδημα τοῦ βασιλέως ἐκκολυμβῆσαι, καὶ περιθέσθαι Σέλευκον αὐτὸ τῇ κεφαλῇ, ἵν᾽ ἄβροχον εἴη. [291] καὶ τὰ σημεῖα ἐς τέλος ἀμφοῖν ἀπαντῆσαι. Ἀλέξανδρόν τε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι μεταστῆναι τοῦ βίου, καὶ Σέλευκον τῆς Ἀλεξάνδρου γῆς, ὅτι πλείστης μάλιστα τόνδε τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, βασιλεῦσαι.

57. Τοσαῦτα [292] μὲν δὴ περὶ τῶν Σελεύκῳ προμαντευθέντων ἐπυθόμην· γίγνεται δ᾽ εὐθὺς Ἀλεξάνδρου μεταστάντος ἡγεμὼν τῆς ἵππου τῆς ἑταιρικῆς ἧς δὴ καὶ Ἡφαιστίων ἡγήσατο Ἀλεξάνδρῳ καὶ ἐπὶ Ἡφαιστίωνι Περδίκκας, μετὰ δὲ τὴν ἵππον σατράπης τε τῆς Βαβυλωνίας καὶ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ σατραπείᾳ. [293] γενομένῳ δὲ αὐτῷ τὰ ἐς πολέμους ἐπιτυχεστάτῳ Νικάνωρ ἐπώνυμον γίγνεται· τῷδε γὰρ ἀρέσκομαι μᾶλλον τοῦ Νικάνορα κτεῖναι. [294] καὶ τὸ σῶμα ὄντι εὐρώστῳ τε καὶ μεγάλῳ, καὶ ταῦρον ἄγριον ἐν Ἀλεξάνδρου θυσίᾳ ποτὲ ἐκθορόντα τῶν δεσμῶν ὑποστάντι μόνῳ καὶ ταῖς χερσὶ μόναις κατειργασμένῳ, προστιθέασιν ἐς τοὺς ἀνδριάντας ἐπὶ τῷδε κέρατα. [295] πόλεις δὲ ᾤκισεν ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἑκκαίδεκα μὲν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρί, πέντε δὲ ἐπὶ τῇ μητρὶ Λαοδικείας, ἐννέα δ᾽ ἐπωνύμους ἑαυτοῦ, τέσσαρας δ᾽ ἐπὶ ταῖς γυναιξί, τρεῖς Ἀπαμείας καὶ Στρατονίκειαν μίαν. [296] καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἐπιφανέσταται

eski bir kral mezarının üzerinde büyüyen bir demet kamışa takıldı. [289] Bu olay, kralın ölümüne dair bir işaretti. Fakat bir denizcinin suya atlayıp tacı alarak kendi başına geçirdiği ve onu ıslatmadan Aleksandros'a getirdiğine dair bir hikâye daha vardır. Bu denizci, sadakatinin karşılığında ödül olarak kraldan hemen bir *talanton* gümüş almış. [290] Fakat kâhinler Aleksandros'a bu denizcinin öldürülmesini tavsiye etmiş. Bazıları kralın bu tavsiyeye uyduğunu, bazıları ise reddettiğini söylüyor. Denizciyle ilgili bu hikâyeleri atlayanlar da var. Onlara göre, kralın tacının arkasından suya dalan bir denizci değil, Seleukos'un ta kendisiydi. Seleukos, tacı kuru tutmak amacıyla başına geçirmişti. [291] Sonuç olarak her iki durumda da işaretler doğru çıktı: Aleksandros Babil'de hayata veda etti ve Seleukos, Aleksandros'un topraklarında diğer tüm haleflerden daha fazla söz sahibi oldu.

57. Seleukos [292] hakkında duyduğum kehanetler bunlardır. Aleksandros'un ölümünün hemen ardından Seleukos, Aleksandros'un yaşadığı dönemde Hephaistion, onun ardından ise Perdikkas tarafından komuta edilmiş olan Yoldaş Süvariler'in[147] başına geçti. Süvari komutanlığının ardından önce Babil satrabı, daha sonra da Babil kralı oldu. [293] Girdiği savaşlarda oldukça başarılı olduğu için Nikator unvanını kazandı. Nikanor'u öldürdüğü için bu unvanı aldığını söyleyenler de var, ama ben ilk bahsettiğim senaryonun daha kabul edilebilir olduğunu düşünüyorum. [294] Seleukos iri bir cüsseye sahipti ve oldukça güçlüydü. Bir keresinde Aleksandros'a kurban sunumu için getirilen bir boğa iplerinden kurtulup kaçtığında Seleukos yalnızca ellerini kullanarak bu boğayı tek başına yakalamıştı. Bu nedenle Seleukos'un heykellerine bir çift boynuz eklerler. [295] Seleukos, krallığının dört bir yanında şehirler kurdu. Bunlardan on altısına babasının onuruna Antiokheia, beş tanesine annesinin onuruna Laodikeia, dokuzuna kendisi için [Seleukeia], dördüne de eşleri onuruna, yani üç tane Apameia ve bir tane de Stratonikeia isimlerini verdi. [296] Günümüzde bu şehirlerden en ünlüleri

147 Philippos döneminde kurulmuş olan seçkin süvari birliği.

καὶ νῦν Σελεύκειαι μὲν ἥ τε ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, Λαοδίκεια δὲ ἡ ἐν τῇ Φοινίκῃ καὶ Ἀντιόχεια ἡ ὑπὸ τῷ Λιβάνῳ ὄρει καὶ ἡ τῆς Συρίας Ἀπάμεια. [297] τὰς δὲ ἄλλας ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἢ Μακεδονίας ὠνόμαζεν, ἢ ἐπὶ ἔργοις ἑαυτοῦ τισιν, ἢ ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως· ὅθεν ἔστιν ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτὴν ἄνω βαρβάροις πολλὰ μὲν Ἑλληνικῶν πολλὰ δὲ Μακεδονικῶν πολισμάτων ὀνόματα, [298] Βέρροια, Ἔδεσσα, Πέρινθος, Μαρώνεια, Καλλίπολις, Ἀχαΐα, Πέλλα, Ὡρωπός, Ἀμφίπολις, Ἀρέθουσα, Ἀστακός, Τεγέα, Χαλκίς, Λάρισα, Ἥραια, Ἀπολλωνία, ἐν δὲ τῇ Παρθυηνῇ Σώτειρα, Καλλιόπη, Χάρις, Ἑκατόμπυλος, Ἀχαΐα, ἐν δ' Ἰνδοῖς Ἀλεξανδρόπολις, ἐν δὲ Σκύθαις Ἀλεξανδρέσχατα. καὶ ἐπὶ ταῖς αὐτοῦ Σελεύκου νίκαις ἔστι Νικηφόριόν τε ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ Νικόπολις ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ ἀγχοτάτω μάλιστα Καππαδοκίας.

58. Φασὶ [299] δὲ αὐτῷ τὰς Σελευκείας οἰκίζοντι, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ, διοσημίαν ἡγήσασθαι κεραυνοῦ, καὶ διὰ τοῦτο θεὸν αὐτοῖς κεραυνὸν ἔθετο, καὶ θρησκεύουσι καὶ ὑμνοῦσι καὶ νῦν κεραυνόν· [300] ἐς δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ἡμέραν ἐπιλέξασθαι τοὺς μάγους κελευομένους, καὶ τῆς ἡμέρας ὥραν, ᾗ τῶν θεμελίων ἄρξασθαι τῆς ὀρυχῆς ἔδει, ψεύσασθαι τὴν ὥραν τοὺς μάγους, οὐκ ἐθέλοντας ἐπιτείχισμα τοιόνδε σφίσι γενέσθαι. [301] καὶ Σέλευκος μὲν ἐν τῇ σκηνῇ τὴν δεδομένην ὥραν ἀνέμενεν, ὁ δὲ στρατὸς ἐς τὸ ἔργον ἕτοιμος, ἀτρεμῶν ἔστε σημήνειεν ὁ Σέλευκος, ἄφνω κατὰ τὴν αἰσιωτέραν ὥραν δόξαντές τινα κελεύειν ἐπὶ τὸ ἔργον ἀνεπήδησαν, ὡς μηδὲ τῶν κηρύκων ἐρυκόντων ἔτι ἀνασχέσθαι.

deniz kıyısındaki Seleukia; Tigris Nehri[148] üzerinde bulunan Seleukia; Fenike'de bulunan Laodikeia; Libanon Dağı'nın[149] dibindeki Antiokheia; ve Syria'daki Apameia'dır. [297] Diğerlerine, Hellas ile Makedonia şehirlerinden ve kendi başarılarını ya da kral Aleksandros'u onurlandıran isimler verdi. Bu nedenle Syria'da ve doğudaki barbar bölgelerde Hellence ya da Makedonca isimleri bulunan pek çok şehir vardır: [298] Berroia, Edessa, Perinthos, Maroneia, Kallipolis, Akhaia, Pella, Oropos, Amphipolis, Arethousa, Astakos, Tegea, Khalkhis, Larisa, Heraia ve Apollonia gibi. Parthia'da Soteira, Kalliope, Kharis, Hekatompylos, Akhaia; Hindistan'da Aleksandrapolis; Skythia bölgesinde ise Aleksandreskhata gibi isimlere sahip şehirler de vardır. Seleukos'un kendi zaferleri onuruna isimlendirdiği şehirler de vardır: Mezopotamya'da bulunan Nikephorion ve Kappadokia sınırlarına yakın bir bölgede bulunan Armenia'daki Nikopolis.

58. Seleukeia [299] şehirlerini kurmaya hazırlanan Seleukos'un deniz kıyısındaki Seleukeia'nın kuruluş aşamasında gökyüzünden düşen bir yıldırım tarafından yönlendirildiğini söylerler. Seleukos bu nedenle yıldırımı şehir için tanrısal bir unsur olarak kabul etmiş. O günden bu yana Seleukeia sakinleri dinsel etkinliklerini yıldırım onuruna yapıyor ve ona ilahiler söylüyorlar. [300] Seleukos, Dicle üzerindeki Seleukeia'yı kurmaya hazırlanırken ise, *magus* rahiplerine[150] şehrin temellerinin atılması için uygun bir gün ve saat belirlemelerini emretti. Fakat kendilerine karşı böylesine güçlü bir kalenin inşa edilmesini istemeyen rahipler, zaman konusunda yalan söylediler. [301] Seleukos belirlenen zamanın gelmesi için çadırında beklerken ordu da işe koyulmak üzere hazırdı ve sessizce kralın işaretini bekliyordu. Fakat askerler aniden uygun zamanın geldiğine yönelik bir emir aldıkları hissine kapıldılar ve hemen harekete geçtiler. Haberciler onları durdurmaya çalışsalar da bunu başaramadılar. [302] Şehrin kuru-

148 Dicle Nehri.
149 Lübnan Dağı.
150 Media Krallığı'ndaki rahip sınıfı.

[302] τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξετετέλεστο, Σελεύκῳ δὲ ἀθύμως ἔχοντι, καὶ τοὺς μάγους αὖθις ἀνακρίνοντι περὶ τῆς πόλεως, ἄδειαν αἰτήσαντες ἔλεγον οἱ μάγοι· "Τὴν πεπρωμένην, ὦ βασιλεῦ, μοῖραν, χείρονά τε καὶ κρείσσονα, οὐκ ἔστιν οὔτε ἀνδρὸς οὔτε πόλεως ἐναλλάξαι. μοῖρα δέ τις καὶ πόλεών ἐστιν ὥσπερ ἀνδρῶν. [303] καὶ τήνδε χρονιωτάτην μὲν ἐδόκει τοῖς θεοῖς γενέσθαι, ἀρχομένην ἐκ τῆσδε τῆς ὥρας ἧς ἐγένετο· δειμαίνοντες δ᾽ ἡμεῖς ὡς ἐπιτείχισμα ἡμῖν ἐσομένην, παρεφέρομεν τὸ πεπρωμένον. [304] τὸ δὲ κρεῖσσον ἦν καὶ μάγων πανουργούντων καὶ βασιλέως ἀγνοοῦντος αὐτό. τοιγάρτοι τὸ δαιμόνιον τὰ αἰσιώτερα τῷ στρατῷ προσέταξεν. [305] καὶ τοῦτο ἔνι σοι καταμαθεῖν ὧδε, ἵνα μή τι καὶ νῦν ἡμᾶς ἔτι τεχνάζειν ὑπονοῇς. αὐτός τε γὰρ ὁ βασιλεὺς σὺ τῷ στρατῷ παρεκάθησο, καὶ τὸ κέλευσμα αὐτὸς ἐδεδώκεις ἀναμένειν· καὶ ὁ εὐπειθέστατος ὢν σοι πρὸς κινδύνους καὶ πόνους οὐκ ἠνέσχετο νῦν οὐδὲ ἀναπαύσεως ἐπιτάγματος, ἀλλ᾽ ἀνέθορεν, οὐδὲ ἀνὰ μέρος ἀλλ᾽ ἀθρόως, ἐπιστάταις αὐτοῖς, καὶ ἐνόμιζε κεκελεῦσθαι. καὶ ἐκεκέλευστο δή· διόπερ οὐδὲ σοῦ κατερύκοντος αὐτοὺς ἔτι ἐπείθοντο. [306] τί ἂν οὖν βασιλέως ἐν ἀνθρώποις εἴη καρτερώτερον ἄλλο ἢ θεός; ὃς τῆς σῆς γνώμης ἐπεκράτησε, καὶ ἡγεμόνευσέ σοι τῆς πόλεως ἀντὶ ἡμῶν, δυσμεναίνων ἡμῖν τε καὶ γένει παντὶ τῷ περιοίκῳ. [307] ποῦ γὰρ ἔτι τὰ ἡμέτερα ἰσχύσει, δυνατωτέρου γένους παρῳκισμένου; ἡ μὲν δὴ πόλις σοι γέγονε σὺν τύχῃ καὶ μεγιστεύσει καὶ χρόνιος ἔσται· σὺ δὲ ἡμῖν, ἐξαμαρτοῦσιν ὑπὸ δέους οἰκείων ἀγαθῶν ἀφαιρέσεως, τὴν συγγνώμην βεβαίου." ταῦτα τῶν μάγων εἰπόντων ὁ βασιλεὺς ἥσθη καὶ συνέγνω.

59. Τοιάδε [308] μὲν ἐπυθόμην περὶ Σελευκείας· ὁ δὲ Σέλευκος τὸν υἱὸν Ἀντίοχον, περιὼν ἔτι, τῆς ἄνω γῆς βασιλεύειν ἀπέφηνεν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ.

luşu tamamlandı, ancak Seleukos kendisini husursuz hissetti ve rahiplere şehir hakkında bir kez daha danıştı. Rahipler ondan dokunulmazlık talep ettiler ve ardından şunları söylediler: "Ey kral! Ne bir insan ne de bir şehir, iyi ya da kötü olarak tayin edilmiş olan kaderden kaçabilir. Şehirler de tıpkı insanlar gibi bir kadere sahiptir. [303] Tanrılar, kuruluşunu bu tarihten başlatarak Seleukeia'nın daha uzun ömürlü olacağına karar verdiler. Biz ise, bu şehrin bir kale olarak bize tehdit oluşturabileceğinden endişelendik ve kaderin önüne geçmeye çalıştık. [304] Fakat kader, düzenbaz rahiplerden ve ne yapacağını bilemeyen bir kraldan daha muktedir olduğunu kanıtladı. Tanrı da orduya şehrin kuruluşu için uygun zamanı bildirdi. [305] Hâlâ seni kandırmaya çalıştığımızı düşünüyor olabilirsin, ancak orduya kral olarak önderlik eden sen olduğun ve askerlere bekleme emrini bizzat sen verdiğin için bu anlattıklarımızın doğruluğundan şüphe duymamalısın. Tehlikeli durumlarda ve zorlu şartlarda sana koşulsuz bir şekilde itaat eden askerler, o vakit durmaları emredildiğinde bile engellenemediler ve dağınık gruplar hâlinde değil, subaylar da dahil olmak üzere hep birlikte harekete geçtiler, zira gerekli emrin verildiğini düşünüyorlardı. Evet, gerçekten de onlara bir emir verilmişti. Bu nedenle onları kontrol altına almaya çalıştığında sana hiç kulak asmadılar. [306] İnsanlar arasında bir tanrı dışında kraldan daha güçlü biri var mıdır? İşte bu tanrı, karar vermeniz için sizi yönlendirdi ve bize karşı bu şehri kurmanızı istedi. Demek ki hem bize hem de civardaki diğer tüm halklara karşı bir öfke besliyor; [307] zira yanı başımızda çok daha güçlü bir halk varken çıkarlarımızı nasıl koruyabiliriz ki? Kurulmasında bizzat kaderin aracı olduğu bu şehir, oldukça büyük ve uzun ömürlü olacaktır. Biz, kendi refahımızı kaybetme korkusuyla bir hata yaptık ve şimdi senden affımızı kabul etmeni rica ediyoruz." Kral, rahiplerin söylediklerinden memnun kaldı ve onları bağışladı.

59. Seleukeia [308] şehirlerinin kuruluşu hakkında öğrendiklerim işte bunlardır. Seleukos henüz hayattayken Asya'nın yukarı bölgelerini kendi adına yönetmesi için oğlu

καὶ εἴ τῳ μεγαλόφρον εἶναι τόδε φαίνεται καὶ βασιλικόν, μεγαλοφρονέστερον ἔτι καὶ σοφώτερον ἤνεγκε τὸν ἔρωτα τοῦ παιδὸς καὶ τὴν ἐς τὸ πάθος αὐτοῦ σωφροσύνην. [309] ἦρα μὲν γὰρ ὁ Ἀντίοχος Στρατονίκης τῆς αὐτοῦ Σελεύκου γυναικός, μητρυιᾶς οἱ γενομένης καὶ παῖδα ἤδη τῷ Σελεύκῳ πεποιημένης, συγγιγνώσκων δὲ τὴν ἀθεμιστίαν τοῦ πάθους οὔτε ἐπεχείρει τῷ κακῷ οὔτε προύφερεν, ἀλλ᾽ ἐνόσει καὶ παρεῖτο καὶ ἑκὼν ἐς τὸν θάνατον συνήργει. [310] οὐδ᾽ ὁ περιώνυμος ἰατρὸς Ἐρασίστρατος, ἐπὶ μεγίσταις συντάξεσι Σελεύκῳ συνών, εἶχε τεκμήρασθαι τοῦ πάθους, μέχρι φυλάξας καθαρὸν ἐκ πάντων τὸ σῶμα, εἴκασεν εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν νόσον, ᾗ δὴ καὶ ἐρρωμένῃ καὶ νοσούσῃ τὸ σῶμα συναίσθεται. λύπας μὲν οὖν καὶ ὀργὰς καὶ ἐπιθυμίας ἄλλας ὁμολογεῖσθαι, ἔρωτα δ᾽ ἐπικρύπτεσθαι πρὸς τῶν σωφρόνων. [311] οὐδὲν δὲ οὐδ᾽ ὡς τοῦ Ἀντιόχου φράζοντος αὐτῷ λιπαροῦντι μαθεῖν ἐν ἀπορρήτῳ, παρεκαθέζετο καὶ ἐφύλασσε τὰς τοῦ σώματος μεταβολάς, ὅπως ἔχοι πρὸς ἕκαστον τῶν ἐσιόντων. [312] ὡς δὲ ηὗρεν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων σβεννύμενον ἀεὶ τὸ σῶμα καὶ μαραινόμενον ὁμαλῶς, ὅτε δὲ ἡ Στρατονίκη παρίοι πρὸς αὐτὸν ἐπισκεψομένη, τὴν μὲν γνώμην ὑπ᾽ αἰδοῦς καὶ συνειδότος τότε μάλιστα αὐτὸν ἐνοχλούμενον καὶ σιωπῶντα, τὸ δὲ σῶμα καὶ ἄκοντος αὐτοῦ θαλερώτερόν τε γιγνόμενον αὐτῷ καὶ ζωτικώτερον, καὶ αὖθις ἀπιούσης ἀσθενέστερον, ἔφη τῷ Σελεύκῳ τὸν υἱὸν ἀνιάτως ἔχειν αὐτῷ. [313] ὑπεραλγήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ ἐκβοήσαντος εἶπεν· "Ἔρως ἐστὶ τὸ πάθος, καὶ ἔρως γυναικός, ἀλλ᾽ ἀδύνατος."

60. Σελεύκου [314] δὲ θαυμάσαντος εἴ τινα μὴ δύναιτο πεῖσαι Σέλευκος ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεύς, ἐπὶ γάμῳ τοιοῦδε παιδός, ἱκεσίᾳ τε καὶ χρήμασι καὶ δωρεαῖς καὶ ὅλῃ τῇ τοσῇδε βασιλείᾳ, περιιούσῃ μὲν ἐς τόνδε τὸν κάμνοντα βασιλέα, δοθησομένῃ δὲ καὶ νῦν ἀντὶ τῆς σωτηρίας εἰ ἤδη τις ἐθέλοι, καὶ μόνον ἀξιοῦντος

Antiokhos'u görevlendirdi. Bu, kimilerine göre oldukça onurlu ve krala yakışır bir hareketmiş gibi görünebilir. Fakat oğlunun, aşkına ve duygularına hâkim olma konusundaki yaklaşımı daha onurlu ve bilgecedir: [309] Antiokhos, babası Seleukos'un daha önce bir erkek çocuk doğurmuş olan karısına, yani üvey annesi Stratonike'ye aşık olmuştu. Fakat daha sonra bunun kanun dışı bir durum olduğunun farkına vardı ve ne ahlaksız bir girişimde bulundu ne de bu durumdan herhangi birine bahsetti. Bir süre sonra hastalanarak yatağa düştü ve ölümü arzulamaya başladı. [310] Yüksek bir ücret karşılığında Seleukos'a hizmet vermeye giden ünlü hekim Erasistratos bile onun hastalığına bir teşhis koyamadı, fakat sonunda Antiokhos'un fiziksel olarak tamamen sağlıklı olduğunu ve hastalığının psikolojik nedenlerden kaynaklandığını anladı. Çünkü zihnin sağlıklı ya da hasta olduğunda bedeni de aynı şekilde etkilediğini ve keder, öfke ya da diğer duygular rahat bir şekilde ifşa edilirken aşkın ihtiyatlı insanlar tarafından gizli tutulduğunu biliyordu. [311] Antiokhos, Erasistratos kendisiyle gizlice konuşmak istediğinde bile ağzını açmadı. Bunun üzerine onun yanına oturan Erasistratos, huzuruna gelen her bir insana verdiği tepkileri ve beden dilindeki değişimleri gözlemledi: [312] Diğer insanlar geldiğinde Antiokhos'un bedeni tepkisiz ve enerjisi düşükken Stratonike her ziyaret ettiğinde yaşadığı utançtan ve vicdan azabından dolayı huzursuz oluyor, herhangi bir şey söylemiyordu. Bununla birlikte Stratonike varken bedensel olarak daha sağlıklı ve zinde gözükürken kadın ayrılınca yeniden güçten düşüyordu. Bunu farkeden Erasistratos, Seleukos'a oğlunu tedavi edemeyeceğini bildirdi. [313] Kral büyük bir üzüntüye kapılıp feryat etmeye başlayınca Erasistratos şunu ekledi: "Oğlunun hastalığı aşktır; bir kadına duyulan imkânsız bir aşk"

60. Seleukos, [314] bir Asya kralının ricayla, parayla ya da hediyeyle bir kadını yakışıklı oğluyla evlenmeye ikna edemeyecek olmasına şaşırmıştı. Üstelik bu hasta prens devasa bir krallığın varisiydi ve onun iyiliğini düşünen babası isterse tahtı hemen ona devredebilirdi. Kral, oğlunun aşık olduğu kadının

μαθεῖν τίς ἔστι τὸ γύναιον, ὁ Ἐρασίστρατος ἔφη· "Τῆς ἐμῆς γυναικὸς ἐρᾷ." [315] καὶ ὁ Σέλευκος, "Εἶτ' ὦ ἀγαθέ," ἔφη, "Φιλίας μὲν οὕτω καὶ χαρίτων ἔχων ἐφ' ἡμῖν, ἀρετῆς δὲ καὶ σοφίας ἐν ὀλίγοις, οὐ σώσεις μοι νέον ἄνδρα καὶ βασιλικόν, φίλου καὶ βασιλέως υἱόν, ἀτυχοῦντα καὶ σωφρονοῦντα καὶ τὸ κακὸν ἐπικρύπτοντα καὶ προτιμώμενον αὑτῷ θανάτου, ἀλλ' ὑπερόψει μὲν οὕτως Ἀντιόχον, ὑπερόψει δ' ἐπ' αὐτῷ καὶ Σέλευκον;" [316] ὁ δ' ἀπομαχόμενος εἶπε λόγον ὡς ἄφυκτον, ὅτι "Μηδ' ἂν σύ, καίπερ ὢν πατήρ, τῆς σῆς Ἀντιόχος εἰ ἦρα γυναικός, μεθῆκας ἂν αὐτῷ τὴν γυναῖκα." [317] ἔνθα δὴ πάντας ὤμνυ τοὺς βασιλείους θεοὺς ὁ Σέλευκος, ἢ μὴν ἑκὼν ἂν καὶ χαίρων μεθεῖναι καὶ διήγημα γενέσθαι καλὸν εὐνοίας ἀγαθοῦ πατρὸς ἐς παῖδα σώφρονα καὶ ἐγκρατῆ τοῦ κακοῦ καὶ ἀνάξιον τῆς συμφορᾶς. [318] πολλά τε ὅμοια ἐπενεγκών, ἤρξατο ἄχθεσθαι ὅτι μὴ αὐτὸς αὐτῷ γίγνοιτο ἰατρὸς ἀτυχοῦντι, ἀλλὰ καὶ ἐς ταῦτα δέοιτο Ἐρασιστράτου.

61. Ὁ [319] δ' ἐπεὶ κατεῖδε τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως ἔργον ὑποφαίνουσαν, οὐχ ὑπόκρισιν, ἀνεκάλυπτε τὸ πάθος, καὶ ὅπως αὐτὸ εὕροι κρυπτόμενον διηγεῖτο. [320] Σελεύκῳ δὲ ἡσθέντι ἔργον μὲν ἐγένετο πεῖσαι τὸν υἱόν, ἔργον δ' ἐπ' ἐκείνῳ τὴν γυναῖκα· ὡς δ' ἔπεισε, τὴν στρατιὰν συναγαγών, αἰσθομένην ἴσως ἤδη τι τούτων, κατελσγίζετο μὲν αὐτοῖς τὰ ἔργα τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀρχήν, ὅτι δὴ μάλιστα τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἐπὶ μήκιστον προαγάγοι· διὸ καὶ γηρῶντι ἤδη δυσκράτητον εἶναι διὰ τὸ μέγεθος. [321] "Ἐθέλω δέ," ἔφη, "Διελεῖν τὸ μέγεθος ἐς τὴν ὑμετέραν τοῦ μέλλοντος ἀμεριμνίαν, καὶ τὸ μέρος ἤδη δοῦναι τοῖς ἐμοῖς φιλτάτοις. [322] δίκαιοι δ' ἐστέ μοι πάντες ἐς πάντα συνεργεῖν, οἳ ἐς τοσοῦτον ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ηὐξήθητε ὑπ' ἐμοῦ μετ' Ἀλέξανδρον. [323] φίλτατοι δ' εἰσί μοι καὶ ἀρχῆς ἄξιοι

kim olduğunu sorunca Erasistratos, "karıma aşık" diye yanıtladı. [315] Seleukos, "Peki öyleyse, bizden hem dostluk hem de iyilik görmüş bir hekim ve aynı zamanda pek az insanda bulunan erdeme ve bilgeliğe sahip bir adam olarak, bu genç prensi benim için kurtarmayacak mısın? Dostunun ve kralının bu talihsiz oğlu duygularına hâkim olmayı başardı, talihsiz durumundan kimseye bahsetmedi ve onuruyla ölmeyi tercih etti. Hadi onu umursamıyorsun diyelim, kral Seleukos'u da mı görmezden geleceksin?" dedi. [316] Erasistratos karşı çıkılması zor bir argümanla yanıt verdi: "Antiokhos senin karına aşık olsaydı, babası olduğun hâlde sen bile karını ona vermezdin." [317] Bunun üzerine Seleukos, sağduyulu hareket eden, kötü duygularını kontrol eden ve böylesine bir felaketi haketmeyen oğluna karısını isteyerek ve memnuniyetle verebileceğine ve böylece oğluna karşı iyi bir baba örneği teşkil edeceğine dair krallığın tüm tanrıları adına yemin etti. [318] Bu tarz pek çok şey daha söyleyen Seleukos, talihsiz oğlunu bir hekim olmadan tedavi edemeyeceği ve bu konuda Erasistratos'a ihtiyacı olduğu için yakınmaya başladı.

61. Kralın [319] söylediklerinde samimi olduğunu ve rol yapmadığını anlayan Erasistratos, gerçeği ve olayı nasıl açığa çıkardığını anlattı. [320] Seleukos çok sevindi, ancak hem oğlunu hem de karısını ikna etmenin zor olacağını düşünüyordu. Fakat sonunda ikisini de ikna etmeyi başardı ve ardından bu meseleler hakkında bilgi edinmiş olabilecek askerlerini bir araya topladı. Onlara, elde etmiş olduğu başarıları ve Aleksandros'un ardından krallığı nasıl diğer haleflerden daha fazla genişletmiş olduğunu anlattı. Artık yaşlı bir adam olduğu için bu kadar büyük bir krallığı yönetmesinin zor olduğunu söyledi ve şöyle devam etti: [321] "Gelecek adına herhangi bir endişeniz kalmaması için bu büyük krallığı bölmek ve bir kısmını sevdiklerime teslim etmek istiyorum. [322] Doğru olan, her konuda benimle birlikte hareket etmenizdir, zira Aleksandros'un ardından krallığın bu denli büyümesi ve güçlenmesi benim komutam sayesinde oldu. [323] Benim en sevdiğim insanlar ve aynı zamanda yönetime layık kişiler, artık

τῶν τε παίδων ὁ τέλειος ἤδη καὶ ἡ γυνή. ἤδη δ᾽ αὐτοῖς καὶ παῖδες, ὡς νέοις, γένοιντο ταχέως, καὶ πλέονες φύλακες ὑμῖν τῆς ἡγεμονίας εἶεν. [324] ἁρμόζω σφίσιν ἀλλήλους ἐφ᾽ ὑμῶν, καὶ πέμπω βασιλέας εἶναι τῶν ἐθνῶν ἤδη τῶν ἄνω. [325] καὶ οὐ Περσῶν ὑμῖν ἔθη καὶ ἑτέρων ἐθνῶν μᾶλλον ἢ τόνδε τὸν κοινὸν ἅπασιν ἐπιθήσω νόμον, ἀεὶ δίκαιον εἶναι τὸ πρὸς βασιλέως ὁριζόμενον." [326] ὁ μὲν δὴ οὕτως εἶπεν, ἡ στρατιὰ δὲ ὡς βασιλέα τε τῶν ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ μέγιστον καὶ πατέρα ἄριστον ηὐφήμει. [327] καὶ ὁ Σέλευκος Στρατονίκῃ καὶ τῷ παιδὶ τὰ αὐτὰ προστάξας ἐζεύγνυ τὸν γάμον καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἐξέπεμψεν, ἔργον ἀοίδιμον τόδε καὶ δυνατώτερον τῶν ἐν πολέμοις αὐτῷ γενομένων ἐργασάμενος.

62. Σατραπεῖαι [328] δὲ ἦσαν ὑπ᾽ αὐτῷ δύο καὶ ἑβδομήκοντα· τοσαύτης ἐβασίλευε γῆς. καὶ τὴν πλείονα τῷ παιδὶ παραδούς, ἦρχε τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ Εὐφράτην μόνων. [329] καὶ πόλεμον τελευταῖον Λυσιμάχῳ περὶ Φρυγίαν τὴν ἐφ᾽ Ἑλλησπόντῳ πολεμῶν, Λυσιμάχου μὲν ἐκράτει πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, αὐτὸς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπέρα. καὶ ἐς Λυσιμάχειαν ἀναβαίνων κτείνεται. [330] Πτολεμαῖος δ᾽ αὐτὸν ἑπόμενος ἔκτεινεν, ὅτῳ Κεραυνὸς ἐπίκλησις. υἱὸς δ᾽ ἦν ὁ Κεραυνος ὅδε Πτολεμαίου τοῦ σωτῆρος καὶ Εὐρυδίκης τῆς Ἀντιπάτρου· καὶ αὐτὸν ἐκπεσόντα Αἰγύπτου διὰ δέος, ὅτι νεωτάτῳ παιδὶ ὁ Πτολεμαῖος τὴν ἀρχὴν ἐπενόει δοῦναι, ὁ Σέλευκος οἷα φίλου παῖδα ἀτυχοῦντα ὑπεδέξατο, καὶ ἔφερβε καὶ περιήγετο πάντῃ φονέα ἑαυτοῦ.

63. Καὶ [331] Σέλευκος μὲν οὕτω τελευτᾷ, τρία καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη βιώσας, καὶ βασιλεύσας αὐτῶν δύο καὶ τεσσαράκοντα. καί μοι δοκεῖ καὶ ἐς τοῦτο αὐτῷ συνενεχθῆναι τὸ αὐτὸ λόγιον, "Μὴ σπεῦδ᾽ Εὐρώπην· Ἀσίη τοι πολλὸν ἀμείνων." ἡ γὰρ Λυσιμάχεια τῆς Εὐρώπης ἐστί, καὶ τότε πρῶτον ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου στρατείας ἐς τὴν Εὐρώπην διεπέρα. [332] λέγεται δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου ποτὲ αὐτῷ χρωμένῳ λόγιον προαγορευθῆναι· "Ἄργος

bir yetişkin olan oğlum Antiokhos ile karımdır. İkisi de henüz genç ve kısa zamanda krallığın yeni koruyucuları olacak çocuklara sahip olabilirler. [324] Sizlerin huzurunda onları evlendirecek ve yukarı Asya'daki halkların yönetimine göndereceğim. [325] Sizin için belirlenmiş olan yasa yalnızca Persler ya da diğer halklar için değil, tüm insanlık için geçerlidir, yani kralın kararı her zaman doğrudur." [326] Kralın sözleri bu şekildeydi. Ordu, Aleksandros'tan sonra gelen en büyük kral ve en iyi baba olduğunu haykırarak Seleukos'a övgüler dizmeye başladı. [327] Aynı talimatları karısına ve oğluna da ileten Seleukos, daha sonra onları evlendirdi ve krallıklarına gönderdi. Bu, ünlü bir eylemdi ve savaşlarda elde etmiş olduğu başarılardan çok daha etkiliydi.

62. Seleukos'un [328] emri altında yetmiş iki satraplık vardı. Hüküm sürdüğü topraklar işte bu kadar genişti. Bunların çoğunu oğluna devretti ve yalnızca Akdeniz'den Fırat'a kadar olan topraklarda hüküm sürdü. [329] Son savaşını, Hellespontos Phrygia'sına sahip olmak adına Lysimakhos ile yaptı. Savaşta hayatını kaybeden Lysimakhos'u mağlup ettikten sonra Hellespontos'u geçti ve öldürüldüğü Lysimakheia'ya gitti. [330] Onu öldüren kişi, maiyetinde bulunan adamlardan biri olan Keraunos soyisimli Ptolemiaos'tu. Bu Keraunos, Ptolemaios Soter ile Antipatros'un kızı olan Eurydike'nin oğluydu. Korkudan Mısır'ı terketmişti, çünkü babası krallığı en küçük oğluna devretmeye niyetliydi. Seleukos onu bir dostunun talihsiz oğlu olarak yanına kabul etmiş, desteklemiş ve kendi katilini gittiği her yere götürmüştü.

63. Yetmiş [331] üç yıl yaşamış ve kırk iki yıl hüküm sürmüş olan Seleukos, işte böyle ölmüştü.[151] Sanırım daha önce sözünü etmiş olduğum kâhin şu sözleri söylerken haklıydı: "Avrupa'ya dönmek için acele etmeyin, Asya sizin için çok daha iyi" Zira Lysimakheia Avrupa'daydı ve Seleukos, Alekandros'un Asya seferine katıldığından beri ilk kez Avrupa'ya geçmişti. [332] Ölümüyle ilgili bir kâhine danıştığı ve şu şekilde kehanet aldığına dair bir hikâye daha vardır: "Argos'tan

151 MÖ 281.

ἀλευόμενος τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἥξεις· εἰ δ᾽ Ἄργει πελάσαις, τότε κεν παρὰ μοῖραν ὄλοιο." [333] ὁ μὲν δὴ Ἄργος τὸ Πελοποννήσιον καὶ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ Ἄργος τὸ ἐν Ὀρεστείᾳ (ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες) καὶ τὸ ἐν τῷ Ἰονίῳ λεγόμενον οἰκίσαι Διομήδην ἀλώμενον, καὶ εἴ τί που γῆς ἄλλο Ἄργος ἐκαλεῖτο, πάντα ἀνεζήτει καὶ ἐφυλάσσετο· [334] ἀναβαίνοντι δ᾽ ἐς τὴν Λυσιμάχειαν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου βωμὸς ἦν ἐν ὄψει μέγας τε καὶ περιφανής, καὶ πυθόμενος αὐτὸν ἢ τοὺς Ἀργοναύτας εἴσασθαι παραπλέοντας ἐς Κόλχους ἢ τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπὶ Ἴλιον στρατεύοντας, καὶ διὰ τοῦτο ἔτι τὸν βωμὸν τοὺς περιχώρους Ἄργος καλεῖν, ἢ διὰ τὴν ναῦν διαφθείροντας τὸ ὄνομα ἢ διὰ τὴν πατρίδα τῶν Ἀτρειδῶν, κτείνεται, ταῦτα ἔτι μανθάνων, ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου προσπεσόντος ὄπισθεν. [335] καὶ Σέλευκον μὲν ἔκαιε Φιλέταιρος ὁ Περγάμου δυναστεύσας, πολλῶν χρημάτων τὸ σῶμα τὸν Κεραυνὸν αἰτήσας, καὶ τὰ λείψανα ἔπεμπεν Ἀντιόχῳ τῷ παιδὶ αὐτοῦ. [336] ὁ δ᾽ ἐν Σελευκείᾳ τῇ πρὸς θαλάσσῃ ἀπέθετο, καὶ νεὼν αὐτῷ ἐπέστησε καὶ τέμενος περιέθηκε· καὶ τὸ τέμενος Νικατόρειον ἐπικλήζεται.

64. Λυσίμαχον [337] δὲ πυνθάνομαι, τῶν ὑπασπιστῶν ὄντα τῶν Ἀλεξάνδρου, παρατροχάσαι ποτὲ ἐπὶ πλεῖστον αὐτῷ, καὶ καμόντα, τῆς οὐρᾶς τοῦ βασιλέως ἵππου λαβόμενον, ἔτι συντρέχειν, πληγέντα δὲ ἐς τὸ μέτωπον ἐπὶ τὴν φλέβα τῷ τέλει τοῦ βασιλείου δόρατος αἱμορροεῖν· [338] τὸν δὲ Ἀλέξανδρον, ἀπορίᾳ τελαμῶνος, τῷ διαδήματι αὐτοῦ τὸ τραῦμα περιδῆσαι, καὶ ἐμπλησθῆναι μὲν αἵματος τὸ διάδημα, τὸν δὲ Ἀλεξάνδρου μάντιν Ἀρίστανδρον φερομένῳ τῷ Λυσιμάχῳ καὶ ὧδε ἔχοντι ἐπειπεῖν ὅτι "Βασιλεύσει μὲν οὗτος ὁ ἀνήρ, βασιλεύσει δ᾽ ἐπιπόνως." [339] ὁ μὲν δὴ καὶ ἐβασίλευσε τεσσαράκοντα ἔτη μάλιστα σὺν οἷς ἐσατράπευσε,

uzak durursan kaderin sana tayin etmiş olduğu yaşa ulaşırsın, ancak Argos'a yaklaşırsan vaktinden önce ölürsün." [333] Peloponnesos'ta bir Argos, Amphilokhia'da bir Argos, Oresteia'da bir Argos (Makedonia'daki Argeadai hanedanı buradan gelir) ve Diomedes'in seyahatleri esnasında Ionia Denizi'nde kurduğu söylenen bir Argos vardır. Seleukos hem bunları hem de yeryüzünde Argos ismiyle anılan diğer tüm yerleri araştırdı ve buralardan uzak durmaya özen gösterdi. [334] Fakat Hellespontos'tan Lysimakheia'ya geçmekteyken büyük ve görkemli bir sunak gözüne çarptı. Bu sunağın, ya Kolkhis'e giden Argonotlar ya da Troia'yı kuşatan Akhaialılar tarafından yapılmış olduğu bilgisini aldı. Bu nedenle bölge halkları sunağı ya Argonot gemisinin isminin zaman içinde değişime uğraması sonucunda ya da Atreusoğullarının yurdunu esas alarak Argos ismiyle çağırıyorlardı. Fakat Ptolemaios arkadan saldırıya geçip onu öldürdüğünde Seleukos bunları daha yeni öğreniyordu. [335] Pergamon hükümdarı Philetaeros, Keraunos'a yüklü miktarda para ödeyerek teslim aldığı Seleukos'un cesedi için bir cenaze töreni düzenledi ve küllerini oğlu Antiokhos'a gönderdi. [336] Antiokhos külleri deniz kıyısındaki Seleukeia'ya gömdü ve burada babası onuruna bir tapınak dikti. Ayrıca burayı kutsal bir alan olarak düzenledi ve Nikatoreion olarak adlandırdı.

64. Aleksandros'un [337] kalkan taşıyıcılarından biri olan Lysimakhos'un, bir zamanlar kralın yanındayken uzunca bir mesafe koştuğuna ve yorularak kralın atının kuyruğundan tuttuğuna dair bir anlatı duydum. Lysimakhos bu şekilde koşmaya devam etmiş, ancak kral mızrağının ucuyla onun alnındaki bir damara vurup çok fazla kan kaybetmesine neden olmuş. [338] Yanında sargı bezi bulunmayan Aleksandros, yarayı kendi *diademası*[152] ile sarmış. Lysimakhos'un bu şekilde taşındığını gören Aleksandros'un kâhini Aristandros, "Bu adam gelecekte kral olacak, ancak saltanatı meşakketli geçecek." demiş. [339] Lysimakhos gerçekten de kral oldu. Satrap olduğu

152 Kralların otoritelerini göstermek amacıyla kafalarına sardıkları kumaş parçası.

καὶ ἐπιπόνως ἐβασίλευσε, καὶ ἑβδομηκοντούτης ὢν στρατευόμενος καὶ μαχόμενος ἔπεσεν. [340] εὐθὺς δ' ἐπαναιρεθέντος αὐτῷ τοῦ Σελεύκου, κείμενον τὸ σῶμα τοῦ Λυσιμάχου κύων οἰκεῖος, ἐς πολὺ ὑπερμαχῶν, ἀλύμαντον ἐξ ὀρνέων καὶ θηρίων διεφύλασσε, μέχρι Θώραξ ὁ Φαρσάλιος εὑρὼν ἔθαψεν. [341] οἱ δὲ Ἀλέξανδρόν φασι θάψαι, τὸν αὐτοῦ Λυσιμάχου παῖδα, φυγόντα μὲν ὑπὸ δέους πρὸς Σέλευκον ὅτε Λυσίμαχος Ἀγαθοκλέα τὸν ἕτερον αὐτοῦ παῖδα ἀνεῖλεν, ἐρευνησάμενον δὲ ἐν τῷ τότε τὸ σῶμα, καὶ ἐκ τοῦ κυνὸς μάλιστα ἀνευρόντα ἤδη διεφθαρμένον. τὰ δὲ ὀστᾶ τοὺς Λυσιμαχέας ἐνθέσθαι τῷ σφετέρῳ ἱερῷ, καὶ τὸ ἱερὸν Λυσιμάχειον προσαγορεῦσαι. [342] τοιόνδε μὲν δὴ τέλος ἑκατέρῳ τῶνδε τῶν βασιλέων συνηνέχθη, ἀνδρειοτάτων τε καὶ τὰ σώματα μεγίστων γενομένων, τοῦ μὲν ἐς ἑβδομήκοντα ἔτη, τοῦ δὲ ἐς πλέονα τούτων ἔτι ἄλλα τρία, μεμαχημένων ἐκ χειρὸς οἰκείας ἀεὶ μέχρι τοῦ θανάτου.

65. Σελεύκου [343] δ' ἀποθανόντος διάδοχοι, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεχόμενοι τὴν Σύρων ἀρχήν, ἐγένοντο οἵδε, Ἀντίοχος μὲν πρῶτος ὅδε ὁ τῆς μητρυιᾶς ἐρασθείς, ὃς καὶ Σωτὴρ ἐπεκλήθη Γαλάτας ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν ἐσβαλόντας, ἐξελάσας, [344] δεύτερος δὲ Ἀντίοχος ἕτερος, ἐκ τῶνδε τῶν γάμων γενόμενος, ὅτῳ Θεὸς ἐπώνυμον ὑπὸ Μιλησίων γίγνεται πρῶτον, ὅτι αὐτοῖς Τίμαρχον τύραννον καθεῖλεν. ἀλλὰ τόνδε μὲν τὸν Θεὸν ἔκτεινεν ἡ γυνὴ φαρμάκῳ. [345] δύο δὲ εἶχε, Λαοδίκην καὶ Βερενίκην, ἐξ ἔρωτός τε καὶ ἐγγύης, <. . .> Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου θυγατέρα· καὶ αὐτὸν ἔκτεινε Λαοδίκη, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ Βερενίκην τε καὶ τὸ Βερενίκης βρέφος.

zamanlar da dahil olmak üzere toplamda yaklaşık kırk yıl hüküm sürdü, ancak saltanatı sıkıntılarla geçti. Yetmiş yaşında ordusuna komuta ederken savaş meydanında hayatını kaybetti. [340] Seleukos'un ölümü de ondan kısa bir süre sonra gelmişti. Lysimakhos'un köpeği, sahibinin yerde yatan cesedini uzun süre korudu ve kuşların ya da diğer hayvanların zarar vermesini engelledi. Sonunda Pharsaloslu Thoraks cesedi buldu ve bir cenaze töreni düzenledi. [341] Bazıları, Lysimakhos'un cenaze töreninin oğlu Aleksandros tarafından düzenlendiğini söylüyor. Bu Aleksandros, Lysimakhos diğer oğlu Agathokles'i öldürdüğünde korkuya kapılıp Seleukos'un yanına kaçmıştı. Babası öldüğünde cesedini aramaya koyulmuş ve sonunda köpek sayesinde çürümüş bir hâldeyken bulmuştu. Lysimakheia halkı, kemikleri kendi tapınaklarına yerleştirdi ve buraya Lysimakheion adını verdi. [342] Bu kralların sonu işte bu şekilde gelmişti. Oldukça cesur ve iri cüsseli olan bu iki kraldan Lysimakhos yetmiş, Seleukos ise yetmiş üç yıl yaşamıştı. Her ikisi de son nefesini verene kadar savaş meydanlarında göğüs göğüse çarpışmaya devam etmişti.

65. Seleukos'un [343] ölümünün ardından Syria tahtı babadan oğula düzenli olarak şu şekilde geçmişti: İlk kral, üvey annesine aşık olan Antiokhos'tu. Avrupa'dan gelip Asya'yı işgal eden Galatialıları kovduğu için kendisine Soter unvanı verilmişti.[153] [344] İkincisi, az önce sözünü ettiğim evlilikten dünyaya gelen bir başka Antiokhos'tu. Tiranları Timarkhos'u öldürdüğü için Miletoslular tarafından "Theos" unvanı ile onurlandırıldı. Fakat daha sonra karısı tarafından zehirlenerek öldürüldü.[154] Bu Antiokhos iki evlilik yapmıştı. [345] Bunlardan birisi aşık olduğu Laodike ile, diğeri ise <...> Ptolemaios Philadelphos'un evlilik için gönderdiği kızı Berenike ileydi. Theos'u öldüren Laodike'ydi. Bu Laodike daha sonra Theos'un diğer karısı Berenike ile bebeğini de öldürdü. [346]

153 I. Antiokhos Soter, MÖ 281-261 yılları arasında hüküm sürdü.
154 II. Antiokhos Theos, MÖ 261-246 yılları arasında hüküm sürdü.

[346] καὶ Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Φιλαδέλφου, ταῦτα τινύμενος, Λαοδίκην τε ἔκτεινε καὶ ἐς Συρίαν ἐνέβαλε καὶ ἐς Βαβυλῶνα ἤλασεν. καὶ Παρθυαῖοι τῆς ἀποστάσεως τότε ἤρξαν ὡς τεταραγμένης τῆς τῶν Σελευκιδῶν ἀρχῆς.

66. Ἐπὶ [347] δὲ τῷ Θεῷ βασιλεὺς γίγνεται Συρίας Σέλευκος, υἱὸς τοῦ Θεοῦ τε καὶ Λαοδίκης, ᾧ Καλλίνικος ἐπώνυμον. ἐπὶ δὲ Σελεύκῳ δύο παῖδες αὐτοῦ Σελεύκου, καθ' ἡλικίαν ἑκάτερος αὐτῶν, Σέλευκός τε καὶ Ἀντίοχος. [348] Σελεύκῳ μὲν δὴ ἀσθενεῖ τε ὄντι καὶ πενομένῳ καὶ δυσπειθῆ τὸν στρατὸν ἔχοντι ἐπεβούλευσαν οἱ φίλοι διὰ φαρμάκων, καὶ ἐς ἔτη δύο μόνα ἐβασίλευσεν· ὁ δὲ Ἀντίοχος ὅδε ἐστὶν ὁ Μέγας ἐπίκλην, περὶ οὗ μοι πάλαι εἴρηται, Ῥωμαίοις πεπολεμηκότος. ἐβασίλευσε δὲ ἔτη ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. [349] καὶ αὐτοῦ περὶ τοῖν παίδοιν προεῖπον ἀμφοῖν βεβασιλευκότοιν, Σελεύκου τε καὶ Ἀντιόχου, Σελεύκου μὲν ἔτεσι δώδεκα, ἀπράκτως ἅμα καὶ ἀσθενῶς διὰ τὴν τοῦ πατρὸς συμφοράν, Ἀντιόχου δὲ δώδεκα οὐ πλήρεσιν, ἐν οἷς Ἀρταξίαν τὸν Ἀρμένιον εἶλε, καὶ ἐς Αἴγυπτον ἐστράτευσεν ἐπὶ ἕκτον Πτολεμαῖον, ὀρφανευόμενον μετ' ἀδελφοῦ. [350] καὶ αὐτῷ στρατοπεδεύοντι περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ποπίλιος παρὰ Ῥωμαίων πρεσβευτὴς ἦκε, φέρων δέλτον ἐν ᾗ τάδε ἐγέγραπτο, μὴ πολεμεῖν Πτολεμαίοις Ἀντίοχον. [351] ἀναγνόντι δὲ αὐτῷ, καὶ λέγοντι βουλεύσεσθαι, κύκλον τῇ ῥάβδῳ περιέγραψεν ὁ Ποπίλιος, καὶ εἶπεν· "Ἐνταῦθα βουλεύου." [352] ὁ μὲν δὴ καταπλαγεὶς ἀνέζευξε, καὶ τὸ τῆς Ἐλυμαίας Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐσύλησε, καὶ φθίνων ἐτελεύτησε,

Fakat Philadelphos'un oğlu Ptolemaios[155] bu suçların bedelini ona ödetti: Laodike'yi öldürdü ve Syria'yı işgal ederek Babil'e kadar ilerledi. Bu dönemde Seleukos Krallığı'ndaki karışıklıkları fırsata çevirmek isteyen Parthialılar bir ayaklanma başlattılar.

66. Theos'un [347] ardından, Laodike ile Theos'un oğlu olan ve Kallinikos soyadını taşıyan Seleukos[156], Syria kralı oldu. Seleukos'u yaş sırasına göre iki oğlu Seleukos[157] ve Antiokhos[158] takip etti. [348] Seleukos çelimsiz ve fakirdi. Orduya otoritesini kabul ettiremeyince saray dostları tarafından komployа uğradı ve zehirle öldürüldü. Yalnızca iki yıl hüküm sürmüştü. Kardeşi Antiokhos, bu çalışmanın önceki kısımlarında da anlatmış olduğum gibi, Roma'ya karşı savaşmış ve "Büyük" unvanını almış olan Antiokhos'tu. Otuz yedi yıl hüküm sürmüştü. [349] Her ikisi de tahta çıkan iki oğlu vardı: Seleukos[159] ve Antiokhos.[160] Bunlardan da daha önce söz etmiştim. Seleukos on iki yıl hüküm sürdü, ancak babasının talihsizliği yüzünden saltanatı zayıf ve etkisizdi. Antiokhos ise on iki yıldan biraz daha az bir süre krallığı yönetti. Bu süre içerisinde Armenialı Artaksias'ı ele geçirdi ve erkek kardeşiyle birlikte yetim kalan VI. Ptolemaios'a karşı Mısır seferine çıktı.[161] [350] Aleksandreia yakınlarında kamp kurmuş olduğu esnada yanına gelen Roma elçisi Popillius, ona Ptolemaios Krallığı'na savaş açmaması gerektiğine dair yazılı bir emir verdi. [351] Antiokhos emri okuyunca düşüneceğini söyledi. Bunun üzerine Popillius asasıyla onun etrafında bir dair çizdi ve "burada düşün" dedi. [352] Antiokhos paniğe kapıldı ve geri dönüş yoluna girdi. Daha sonra Elymais'teki Aphrodite Tapınağı'nı yağmaladı. Bir süre sonra hastalıktan

155 III. Ptolemaios Euergetes, MÖ 246-221 yılları arasında Mısır kralıydı.
156 II. Seleukos Kallinikos, MÖ 246-225 yılları arasında hüküm sürdü.
157 III. Seleukos Keraunos, MÖ 225-223 yılları arasında hüküm sürdü.
158 III. Antiokhos Megas (Büyük Antiokhos), MÖ 223-187 yılları arasında hüküm sürdü.
159 IV. Seleukos Philopator, MÖ 187-175 yılları arasında hüküm sürdü.
160 IV. Antiokhos Epiphanes, MÖ 175-164 yılları arasında hüküm sürdü.
161 MÖ 169.

παιδίον ἐνναετὲς ἀπολιπών, Ἀντίοχον τὸν Εὐπάτορα, ὥς μοι καὶ περὶ τοῦδε εἴρηται.

67. Εἴρηται [353] δὲ καὶ περὶ Δημητρίου τοῦ μετ᾽ αὐτόν, ὃς ὠμήρευεν ἐν Ῥώμῃ καὶ τῆς ὁμηρείας ἐκφυγὼν ἐβασίλευσε, Σωτὴρ καὶ ὅδε πρὸς τῶν Σύρων, δεύτερος ἐπὶ τῷ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος παιδὶ ὀνομασθείς. [354] ἐπανίσταται δὲ αὐτῷ τις Ἀλέξανδρος, ψευδόμενος εἶναι τοῦ Σελευκείου γένους· καὶ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς κατὰ μῖσος Δημητρίου συνελάμβανεν Ἀλεξάνδρῳ. [355] καὶ Δημήτριος μὲν διὰ Πτολεμαῖον ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς καὶ ἐτελεύτησε· τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἐξέβαλε Δημήτριος ὁ Δημητρίου τοῦδε τοῦ Σωτῆρος υἱός, καὶ ἐπὶ τῷδε, ὡς νόθον τοῦ γένους ἄνδρα νικήσας, Νικάτωρ ὑπὸ τῶν Σύρων ὠνομάσθη, δεύτερος καὶ ὅδε μετὰ Σέλευκον. [356] ἐπί τε Παρθυαίους καὶ ὅδε μετὰ Σέλευκον ἐστράτευσε, καὶ γενόμενος αἰχμάλωτος δίαιταν εἶχεν ἐν Φραάτου βασιλέως, καὶ Ῥοδογούνην ἔζευξεν αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν ὁ βασιλεύς.

68. Παρὰ [357] δὲ τὴν ἀναρχίαν τήνδε δοῦλος τῶν βασιλέων Διόδοτος παιδίον Ἀλέξανδρον, ἐξ Ἀλεξάνδρου τοῦ νόθου καὶ τῆς Πτολεμαίου θυγατρός, ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἤγαγεν. καὶ τὸ παιδίον κτείνας αὐτὸς ἐπετόλμησε τῇ ἀρχῇ, Τρύφων ἀφ᾽ ἑαυτοῦ μετονομασθείς.

zayıf düştü ve hayatını kaybetti. Arkasında daha önce de sözünü etmiş olduğum Antiokhos Eupator[162] isimli dokuz yaşında bir erkek çocuk bırakmıştı

67. Antiokhos [353] Eupator'un ardından gelen Demetrios'tan da bahsetmiştim; Roma'da rehineydi, ancak kaçmayı başardı ve tahtı ele geçirdi.[163] O da Syria halkı tarafından Soter unvanı ile onurlandırıldı ve Seleukos Nikator'un oğlunun ardından bu unvanı taşıyan ikinci kişi oldu. [354] Aleksandros[164] isimli bir adam, Seleukos'un soyundan olduğunu öne sürerek Demetrios'a karşı bir isyan başlattı. [355] Demetrios'tan hiç hoşlanmayan Mısır kralı Ptolemaios[165], bu isyanda Aleksandros'a destek verdi. Demetrios sonunda Ptolemaios tarafından krallığından kovuldu ve bir süre sonra hayatını kaybetti. Demetrios Soter'in oğlu Demetrios, Aleksandros'u kovdu ve Seleukos ailesinden olmayan bir adamı mağlup etmiş olduğu için Syria halkı tarafından Nikator unvanı ile onurlandırıldı.[166] Böylece Seleukos Nikator'un ardından bu unvanı alan ikinci kişi oldu. [356] Daha önce Seleukos'un yapmış olduğu gibi Demetrios da Parthia'yı işgal etti, ancak esir düştü ve kral Phraates'in[167] sarayında yaşamaya başladı. Burada kralın kız kardeşi Rhodogoune ile bir de evlilik yaptı.

68. İktidar [357] boşluğunun yaşandığı bu dönemde, kraliyet kölelerinden biri olan Diodotos, sahtekâr Aleksandros[168] ile Ptolemaios'un kızının[169] oğlu olan Aleksandros'u[170] tahta geçirdi. Fakat daha sonra çocuğu öldürdü ve ismini Tryphon olarak değiştirerek tahta geçme cüretini gösterdi. [358] Parthi-

162 V. Antiokhos Eupator, MÖ 164-161 yılları arasında hüküm sürdü.
163 I. Demetrios Soter, MÖ 161-150 yılları arasında hüküm sürdü.
164 Aleksandros Balas, MÖ 152-145 yılları arasında hüküm sürdü.
165 IV. Ptolemaios Philometor.
166 II. Demetrios Nikator, MÖ 145-125 yılları arasında hüküm sürdü. Fakat MÖ 140-129 yılları arasında Parthia'da esir durumdaydı.
167 Onu esir alan Phraates değil, Parthia kralı I. Mithradates (V. Arsakes) idi.
168 Aleksandros Balas.
169 Kleopatra Thea. Daha sonra II. Demetrios Nikator ve VII. Antiokhos Euergetes (Sidetes) ile de evlilik yaptı.
170 Aleksandros değil, VI. Antiokhos Dionysios.

[358] ἀλλ᾽ αὐτὸν Ἀντίοχος ὁ ἀδελφὸς Δημητρίου τοῦ αἰχμαλώτου, πυθόμενος ἐν Ῥόδῳ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας, κτείνει κατιὼν ἐς τὰ πατρῷα σὺν πόνῳ πολλῷ. [359] καὶ στρατεύει καὶ ὅδε ἐπὶ τὸν Φραάτην, τὸν ἀδελφὸν αἰτῶν. ὁ μὲν δὴ Φραάτης αὐτὸν ἔδεισε καὶ τὸν Δημήτριον ἐξέπεμψεν· ὁ δ᾽ Ἀντίοχος καὶ ὡς συνέβαλέ τε τοῖς Παρθυαίοις, καὶ ἡσσώμενος ἑαυτὸν ἔκτεινεν. [360] ἔκτεινε δὲ καὶ Δημήτριον ἐς τὴν βασιλείαν ἐπανελθόντα ἡ γυνὴ Κλεοπάτρα, δολοφονήσασα διὰ ζῆλον τοῦ γάμου Ῥοδογούνης, δι᾽ ὃν δὴ καὶ Ἀντιόχῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ Δημητρίου προὐγεγάμητο. [361] καὶ παῖδες ἦσαν αὐτῇ δύο μὲν ἐκ Δημητρίου, Σέλευκός τε καὶ Ἀντίοχος, ὅτῳ γρυπὸς ἐπίκλησις, ἐκ δὲ Ἀντιόχου Ἀντίοχος, ὅτῳ Κυζικηνὸς ἐπώνυμον. τούτων τὸν μὲν γρυπὸν ἐς Ἀθήνας, τὸν δὲ Κυζικηνὸν ἐς Κύζικον ἐπεπόμφει τρέφεσθαι.

69. Σέλευκον [362] δ᾽ εὐθὺς ἐπὶ τῷ πατρὶ Δημητρίῳ τὸ διάδημα ἐπιθέμενον ἐπιτοξεύσασα ἔκτεινεν, εἴτε δείσασα περὶ τῆς τοῦ πατρὸς δολοφονήσεως, εἴτε καὶ μανιώδει πρὸς πάντας μίσει. [363] μετὰ δὲ Σέλευκον ὁ Γρυπὸς ἐγένετο βασιλεύς, καὶ τὴν μητέρα οἱ φάρμακον κεράσασαν πιεῖν ἠνάγκασεν. [364] ἡ μὲν δὴ δίκην ποτὲ ἔδωκεν, ἄξιος δὲ ἄρα τῆς μητρὸς ἦν καὶ ὁ Γρυπός· ἐπεβούλευε γὰρ τῷ Κυζικηνῷ καίπερ ὄντι ὁμομητρίῳ. ὁ δὲ μαθὼν ἐπολέμησέ τε αὐτῷ καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτόν ἐξήλασε, καὶ βασιλεὺς ἀντ᾽ ἐκείνου τοῖς Σύροις ἐγένετο. [365] ἀλλὰ καὶ

alıların elinde tutsak olan Demetrios'un kardeşi Antiokhos[171], Rodos'tayken kardeşinin esir alındığını öğrendi ve binbir zorlukla yurduna dönerek Tryphon'u öldürdü. [359] Ardından orduyu topladı ve kardeşini talep etmek üzere kral Phraates'e karşı sefere çıktı. Korkuya kapılan Phraates, Demetrios'u göndermek zorunda kaldı. Fakat buna rağmen Parthialılarla savaşa giren Antiokhos, yenildi ve kendini öldürdü.[172] [360] Demetrios dönüp krallığı devraldı, ancak onun Rhodogoune ile evliliğini kıskanan ve bu nedenle kardeşi Antiokhos ile evlenmiş olan karısı Kleopatra tarafından öldürüldü.[173] [361] Kleopatra'nın Demetrios'tan iki oğlu vardı: Seleukos[174] ve Grypos[175] soyisimli Antiokhos. Antiokhos'la olan evliliğinden de Antiokhos Kyzikenos[176] isimli bir oğlu vardı. Kleopatra, eğitim almaları için bu çocuklardan Grypus'u Atina'ya, Kyzikenos'u da Kyzikos'a göndermişti.

69. Demetrios'un [362] ölümünün hemen ardından tacı oğlu Seleukos devraldı. Fakat Kleopatra, ya babasını öldürdüğü için duyduğu korkuyla ya da tüm insanlara karşı duyduğu çılgınca öfke nedeniyle onu okla vurarak öldürdü.[177] [363] Seleukos'un ardından tahtı Grypos devraldı ve annesini, kendisi için hazırlamış olduğu zehri içmeye zorladı.[178] [364] Böylece Kleopatra sonunda yaptıklarının bedelini ödemiş oldu. Bununla birlikte Grypos da annesine yakışır bir evlat olduğunu kanıtladı: Üvey kardeşi olmasına rağmen Kyzikenos için bir komplo hazırladı. Fakat bu komplonun haberini alan Kyzikenos, üvey kardeşine saldırdı, onu krallıktan uzaklaştırdı ve Syria tahtını devraldı.[179] [365] Sonraki bir dönemde

171 VII. Antiokhos Euergetes (Sidetes), MÖ 138-129 yılları arasında krallığı yönetti.
172 MÖ 129.
173 MÖ 125.
174 V. Seleukos Philometor.
175 VIII. Antiokhos Grypos.
176 IX. Antiokhos Kyzikenos.
177 MÖ 125.
178 MÖ 121.
179 MÖ 116.

τόνδε Σέλευκος ὁ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ παῖς, ἐπιστρατεύσας ὄντι περ θείῳ, παρείλετο τὴν ἀρχήν. βίαιος δὲ καὶ τυραννικώτατος ὢν ἐν Ἑστίᾳ Μόψου τῆς Κιλικίας κατεμπρήσθη κατὰ τὸ γυμνάσιον. [366] καὶ αὐτὸν διεδέξατο Ἀντίοχος ὁ υἱὸς τοῦ Κυζικηνοῦ· ὃν ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Σελεύκου τοῦ ἀνεψιοῦ οἱ μὲν Σύροι νομίζουσι περισωθῆναι δι᾽ εὐσέβειαν, καὶ διὰ τοῦτο εὐσεβῆ παρωνόμασαν· ἑταίρα δ᾽ αὐτὸν ἔσωσεν, ἐρασθεῖσα τοῦ κάλλους, ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἐπὶ γέλωτι αὐτῷ ποιήσασθαι τὸ ὄνομα οἱ Σύροι· ἔγημε γὰρ οὗτος ὁ Εὐσεβὴς Σελήνην, ἣ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐγεγάμητο τῷ Κυζικηνῷ καὶ τῷ Γρυπῷ θείῳ γενομένῳ. τοιγάρτοι αὐτὸν θεοῦ μετιόντος ἐξήλασε τῆς ἀρχῆς Τιγράνης.

70. Καὶ [367] τὸν υἱὸν ἐκείνου τὸν ἐκ τῆς Σελήνης αὐτῷ γενόμενον, ἐν Ἀσίᾳ τε τραφέντα καὶ ἀπὸ τοῦδε Ἀσιατικὸν ἐπίκλην, Πομπήιος ἀφείλετο τὴν Σύρων ἀρχήν, ὥς μοι λέλεκται, ὄντα μὲν ἑπτακαιδέκατον ἐκ Σελεύκου Σύρων βασιλέα (ἐξαίρω γὰρ Ἀλέξανδρόν τε καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου παῖδα ὡς νόθους, καὶ τὸν δοῦλον αὐτῶν Διόδοτον), βασιλεύσαντα δ᾽ ἐν ταῖς ἀσχολίαις ταῖς Πομπηίου ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος. [368] ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν Σελευκιδῶν ἐς τριάκοντα ἐπὶ διακοσίοις ἐνιαυτοὺς διίκετο· καὶ εἴ τις ἐπισκοποίη τὸν ἐς Ῥωμαίους χρόνον ἀπ᾽ Ἀλεξάνδρου, προσθετέον ἐπὶ τοῖς διακοσίοις τριάκοντα ἔτεσι τὰ Τιγράνους τεσσαρεσκαίδεκα.

[369] Τοσάδε μὲν δὴ καὶ περὶ Μακεδόνων τῶν Συρίας βεβασιλευκότων εἶχον εἰπεῖν ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ συγγραφῇ.

Grypos'un oğlu Seleukos[180], amcası Kyzikenos'a karşı yürüdü ve onu krallıktan kovdu.[181] Şiddet yanlısı ve son derece zalim bir adam olan Seleukos, Kilikia Mopsouhestia'daki bir *gymnasion*da yakılarak öldürüldü.[182] [366] Onun yerine tahta geçen Kyzikenos'un oğlu Antiokhos, kuzeni Seleukos tarafından düzenlenen bir komplonun hedefi oldu, ancak Syrialıların söylediğine göre dindarlığı sayesinde kurtulmayı başardı ve bu nedenle Eusebes unvanını aldı.[183] Aslında onu kurtaran, yakışıklılığından dolayı ona aşık olan bir fahişeydi ve bana öyle geliyor ki Syria halkı, ona bu unvanı dalga geçme maksadıyla vermişti; zira bu "dindar" adam daha önce hem babası Kyzikenos ile hem de amcası Grypos ile evlilik yapmış olan Selene ile evlenmişti. Bu nedenle tanrı onun peşine düştü ve sonunda Tigranes tarafından krallığından sürüldü.[184]

70. Eusebes'in [367] Selene'den bir oğlu vardı. Asya'da yetişmiş ve bu nedenle Asiatikos unvanı almış olan bu oğlu, daha önce de sözünü etmiş olduğum gibi, Pompeius tarafından Syria Krallığı'ndan uzaklaştırıldı.[185] Kendisi, Seleukos'un ardından gelen on yedinci kraldı (Aleksandros'u ve oğlunu gayrimeşru oldukları için bu listeye dahil etmiyorum, aynı şekilde köleleri Diodotos'u da) ve Pompeius başka işlerle uğraşmaktayken sadece bir yıl hüküm sürebildi. [368] Seleukos hanedanı iki yüz otuz yıl varlığını sürdürmüştü. Aleksandros'tan Romalıların egemenliğine kadar geçen dönemin tamamını hesaba katacak olursak bu süreye Tigranes'in on dört yılını da eklemek gerekir.

[369] Syria'da hüküm sürmüş olan Makedonia kralları hakkında aktaracaklarım bunlardır, zira aslında bunlar bu çalışmamın konusu da değildi.

---

180 VI. Seleukos Epiphanes Nikator.
181 MÖ 96.
182 MÖ 94.
183 X. Antiokhos Eusebes Philopator.
184 MÖ 73.
185 XIII. Antiokhos Asiatikos.

XII
ΜΙΘΡΙΔΑΤΕΙΟΣ

1. Θρᾷκας Ἕλληνες ἡγοῦνται, τοὺς ἐς Ἴλιον μετὰ Ῥήσου στρατεύσαντας, Ῥήσου νυκτὸς ὑπὸ Διομήδους ἀναιρεθέντος ὃν τρόπον Ὅμηρος ἐν τοῖς ἔπεσι φράζει, φεύγοντας ἐπὶ τοῦ Πόντου τὸ στόμα, ᾗ στενώτατός ἐστιν ἐς Θρᾴκην ὁ διάπλους, οἱ μὲν οὐκ ἐπιτυχόντας πλοίων τῇδε καταμεῖναι καὶ τῆς γῆς κρατῆσαι Βεβρυκίας λεγομένης, [2] οἱ δὲ περάσαντας ὑπὲρ τὸ Βυζάντιον ἐς τὴν Θρᾳκῶν τῶν Βιθυνῶν λεγομένων παρὰ Βιθύαν ποταμὸν οἰκῆσαι, καὶ λιμῷ πιεσθέντας ἐς Βεβρυκίαν αὖθις ἐπανελθεῖν, καὶ Βιθυνίαν ἀντὶ Βεβρυκίας, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παρ᾽ ὃν ᾤκουν, ὀνομάσαι, ἢ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῖς ἀλόγως σὺν χρόνῳ παρατραπῆναι, οὐκ ἐς πολὺ τῆς Βιθυνίας παρὰ τὴν Βεβρυκίαν διαφερούσης. ὧδε μὲν ἔνιοι νομίζουσιν, ἕτεροι δὲ Βίθυν ἄρξαι πρῶτον αὐτῶν, παῖδα Διός τε καὶ Θρᾴκης, οὓς ἐπωνύμους ἑκατέρᾳ γῇ γενέσθαι.

2. Τάδε [3] μὲν οὖν μοι προλελέχθω περὶ Βιθυνίας· τῶν δὲ πρὸ Ῥωμαίων αὐτῆς βασιλέων, ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἐφεξῆς γενομένων, ὅτου μοι μάλιστα μνημονεῦσαι προήκει τὰ Ῥωμαίων συγγράφοντι, Προυσίας ἦν ὁ Κυνηγὸς ἐπίκλησιν, ᾧ Περσεὺς ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς τὴν ἀδελφὴν ἠγγύησεν. [4] καὶ οὐ πολὺ ὕστερον Περσέως καὶ Ῥωμαίων ἐς χεῖρας ἐπ᾽ ἀλλήλους ἰόντων, ὁ Προυσίας οὐδετέροις συνεμάχει. Περσέως δ᾽ ἁλόντος ἀπήντησε τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς εἱμά τε Ῥωμαϊκὸν ἀμπεχόμενος, ὃ καλοῦσι τήβεννον, καὶ ὑποδήματα ἔχων Ἰταλικά, τὴν κεφαλὴν ἐξυρημένος καὶ πῖλον

MİTHRADATES

1. Hellenler, Homeros'un epik destanlarında da anlatıldığı üzere, Troia seferinde Rhesos'a eşlik eden Thrakialıların, Rhesos gece vakti Diomedes tarafından öldürülünce en kısa mesafeden Thrakia'ya geçmek üzere Karadeniz'in ağzına kaçtığını düşünürler. Bazıları, gemi bulamadıkları için orada kaldıklarını ve Bebrykia adlı bölgeye hükmettiklerini söyler. [2] Bazıları, Byzantion'u aşarak Thrakia Bithynia'sı olarak bilinen bölgeye ulaştıklarını ve Bithynia Nehri kıyısına yerleştiklerini, ancak kıtlık nedeniyle Bebrykia'ya geri döndüklerini ve buranın adını daha önce kıyısında yaşadıkları nehirden dolayı Bithynia olarak değiştirdiklerini söyler. Belki de bazılarının düşündüğü gibi, isimler arasında benzerlik olduğu için Bebyrkia ismi zamanla Bithynia olarak değişime uğramıştı. İlk hükümdarlarının Zeus ile Thrake'nin oğlu Bithys olduğunu ve bu iki bölgenin isimlerini onlardan aldığını söyleyenler de var.

2. Bithynia'nın [3] geçmişi ile ilgili aktaracaklarım bu kadardır. Romalılardan önce bölgede hüküm sürmüş olan kırk dokuz kraldan özellikle bahsetmem gereken kişi -Romalıların tarihini kaleme aldığım için- Makedonia kralı Perseus'un kız kardeşini evlendirdiği Kynegos soyisimli Prusias'tır.[186] [4] Perseus ve Romalılar kısa bir süre sonra savaşa girdiğinde bu Prusias her iki tarafla da ittifak kurmadı, ancak Perseus savaşta esir düşünce Romalı komutanlarla görüşmeye gitti. *Tebennus*[187] olarak bilinen bir Roma kıyafetine bürünmüş, İtalyan tarzı ayakkabılar giymiş ve tıraş ettiği kafasına bir *pilleus*[188]

186 II. Prusias Kynegos, MÖ 182-149 yılları arasında Bithynia'da hüküm sürdü.

187 *Toga.*

188 Koni biçiminde bir tür şapka. Genellikle halkın alt kesimleri ve azatlılar takardı.

ἐπικείμενος, ᾧ τρόπῳ τινὲς προΐασι τῶν ἐν διαθήκαις ἐλευθερωθέντων, αἰσχρὸς ὢν καὶ τἄλλα ὀφθῆναι καὶ βραχύς. [5] ἐντυχὼν δ᾽ αὐτοῖς ἔφη ῥωμαϊστὶ τῷ ῥήματι Ῥωμαίων εἰμὶ λίβερτος, ὅπερ ἐστὶν ἀπελεύθερος. γέλωτα δὲ παρασχὼν ἐς Ῥώμην ἐπέμφθη, καὶ φανεὶς κἀνταῦθα γελοῖος ἔτυχε συγγνώμης.

3. Χρόνῳ [6] δ᾽ ὕστερον Ἀττάλῳ τι χαλεπήνας, τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀσίας τῆς περὶ τὸ Πέργαμον, τὴν γῆν ἐδῄου τὴν Ἀσιάδα. μαθοῦσα δ᾽ ἡ Ῥωμαίων βουλὴ προσέπεμπε τῷ Προυσίᾳ μὴ πολεμεῖν Ἀττάλῳ, φίλῳ Ῥωμαίων ὄντι καὶ συμμάχῳ. καὶ δυσπειθῶς ἔτι ἔχοντι οἱ πρέσβεις μετ᾽ ἀνατάσεως προσέτασσον πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ τῆς συγκλήτου λεγομένοις, καὶ ἥκειν μετὰ χιλίων ἱππέων ἔς τι μεθόριον ἐπὶ συνθήκαις, ἔνθα καὶ τὸν Ἄτταλον ἔφασαν περιμένειν μετὰ τοσῶνδε ἑτέρων. [7] ὁ δ᾽ ὡς ὀλίγων τῶν σὺν Ἀττάλῳ καταφρονήσας, καὶ ἐλπίσας αὐτὸν ἐνεδρεύσειν, προύπεμπε τοὺς πρέσβεις ὡς μετὰ χιλίων ἑπόμενος, πάντα δ᾽ ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἦγεν ὡς ἐς μάχην. Ἀττάλου δὲ καὶ τῶν πρέσβεων αἰσθομένων τε καὶ διαφυγόντων ᾗ δυνατὸς αὐτῶν ἐγίγνετο ἕκαστος, ὁ δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τῶν Ῥωμαϊκῶν ὑπολειφθέντων ἥπτετο, καὶ χωρίον τι Νικηφόριον ἐξελὼν κατέσκαπτε, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ νεὼς ἐνεπίμπρη, Ἄτταλόν τε ἐς τὸ Πέργαμον συμφυγόντα ἐπολιόρκει, [8] μέχρι καὶ τῶνδε οἱ Ῥωμαῖοι πυθόμενοι πρέσβεις ἑτέρους ἔπεμπον, οἳ τὸν Προυσίαν ἐκέλευον Ἀττάλῳ τὰς βλάβας ἀποτῖσαι. τότε οὖν καταπλαγεὶς ὁ Προυσίας ὑπήκουσε καὶ ἀνεχώρει. ποινὴν δὲ τῶν πρέσβεων ὁρισάντων αὐτὸν ἐσενεγκεῖν Ἀττάλῳ ναῦς καταφράκτους εἴκοσιν αὐτίκα καὶ ἀργυρίου σὺν χρόνῳ τάλαντα πεντακόσια, τάς τε ναῦς ἔδωκε καὶ τὰ χρήματα ἐν τῷ χρόνῳ συνέφερεν.

geçirmişti (vasiyet yoluyla özgürlük kazanan azatlılar kendilerini halka bu şekilde sunarlar). Ayrıca çirkin ve kısa bir görünüme de sahipti. [5] Komutanların yanına gittiğinde Latince bir kelime kullanarak "ben Romalıların *libertus*uyum" dedi. Bu kelime azat edilmiş köle anlamına geliyordu. Konuşması komutanları güldürdü ve onu Roma'ya gönderdiler. Görünüşüyle orada da alay konusu oldu ve af kazanmayı başardı.

3. Bir süre sonra, [6] Asya'daki Pergamon bölgesinin kralı Attalos'a öfkelenen Prusias, Asya'daki toprakları yakıp yıkmaya başladı.[189] Bunun haberini alan *senatus*, Romalıların dostu ve müttefiki olan Attalos ile savaşmaması için Prusias'a bir emir gönderdi. Fakat Prusias bu emre itaat etmeye yanaşmayınca onu tehdit eden elçiler, *senatus*un emirlerine uyması ve anlaşmaları müzakere etmek adına bin süvariyle birlikte sınır hattına gelmesi gerektiğini söylediler; Attalos da aynı sayıda adamla birlikte sınır hattında bekleyecekti. [7] Attalos'un yanında getireceği küçük kuvveti küçümseyen Prusias, ona bir tuzak kurmayı amaçladı ve önden gönderdiği elçilere bin adamıyla birlikte arkalarından geleceğini söyledi. Fakat elçiler gittikten sonra tüm ordusunu hazırladı ve savaşa girecekmiş gibi harekete geçirdi. Durumu anlayan Attalos ve Roma elçileri, dağınık hâlde dört bir yana kaçmaya başladılar. Romalılardan geriye kalan yük hayvanlarını toplayan Prusias, daha sonra Nikephorion kalesini ele geçirip yıktı, içerideki tapınakları ateşe verdi ve Attalos'u sığınmış olduğu Pergamon'da kuşatma altına aldı. [8] Romalılar bu olayların haberini alınca Prusias'a bir başka heyet gönderdiler ve Attalos'a kayıpları için tazminat ödemesini emrettiler. Prusias bu sefer paniğe kapıldı ve emre itaat ederek geri çekildi. Elçiler, yirmi adet güverteli savaş gemisinin derhâl Attalos'a gönderilmesi ve belirlenen süre içerisinde beş yüz *talanton* gümüş ödenmesi gerektiğine karar verdiler. Prusias gemileri gönderdi ve belirlenen süre içerisinde parayı ödemeye başladı.

189 II. Prusias ile II. Attalos Philadelphos arasındaki bu savaş, MÖ 156-154 yılları arasında gerçekleşti.

4. Ὄντι [9] δ᾽ αὐτῷ διὰ μίσους τοῖς ὑπηκόοις ἐπὶ ὠμότητι χαλεπῇ, Νικομήδης υἱὸς ἦν, πάνυ τοῖς Βιθυνοῖς ἀρέσκων· ὅπερ ὁ Προυσίας ὑφορώμενος ἐς Ῥώμην αὐτὸν βιοῦν μετεστήσατο. καὶ μαθὼν εὐδοκιμοῦντα κἀκεῖ, προσέταξε τῆς βουλῆς δεηθῆναι τῶν ἔτι ὀφειλομένων Ἀττάλῳ χρημάτων αὐτὸν ἀπολῦσαι. Μηνᾶν τε αὐτῷ συμπρεσβεύσοντα ἔπεμπε· [10] καὶ εἴρητο τῷ Μηνᾷ, εἰ μὲν ἐπιτύχοι τῆς ἀφέσεως τῶν χρημάτων, ἔτι φείδεσθαι τοῦ Νικομήδους, εἰ δὲ ἀποτύχοι, κτείνειν αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ. κερκούρους τέ τινας ἐς τοῦτο συνέπεμψεν αὐτῷ, καὶ δισχιλίους στρατιώτας. [11] ὁ δὲ τῆς μὲν ζημίας οὐκ ἀφεθείσης τῷ Προυσίᾳ (Ἀνδρόνικος γὰρ ἐπιπεμφθεὶς ἐς ἀντιλογίαν ὑπὸ Ἀττάλου τὴν ζημίαν ἀπέφαινεν ἐλάσσονα τῆς ἁρπαγῆς), τὸν δὲ Νικομήδη λόγου καὶ σπουδῆς ἄξιον ὁρῶν, ἠπόρητο, καὶ οὔτε κτείνειν αὐτὸν ὑφίστατο οὔτε αὐτὸς ἐς Βιθυνίαν ἐπανιέναι διὰ δέος. ὅμως δ᾽ αὐτῷ βραδύνοντι συνεὶς ὁ νεανίσκος ἐς λόγους ἦλθεν, ἐθέλοντι κἀκείνῳ. [12] συνθέμενοι δ᾽ ἐπιβουλεῦσαι τῷ Προυσίᾳ, τὸν Ἀττάλου πρεσβευτὴν Ἀνδρόνικον ἐς τὸ ἔργον προσέλαβον, ἵνα τὸν Ἄτταλον πείσειε τὸν Νικομήδη καταγαγεῖν ἐς Βιθυνίαν. ἀναμείναντες δ᾽ ἀλλήλους ἐν τῇ Βερνίκῃ, πολισματίῳ τινὶ τῆς Ἠπείρου, νυκτὸς ἐσβάντες ἐς ναῦν ἅ τε δέοι ποιεῖν συνετίθεντο, καὶ διελύθησαν ἔτι νυκτός.

5. Ἅμα [13] δ᾽ ἡμέρᾳ Νικομήδης μὲν ἐξέβαινε τῆς νεὼς πορφύραν τε βασιλικὴν ἠμφιεσμένος καὶ διάδημα ἐπικείμενος, Ἀνδρόνικος δ᾽ αὐτὸν ὑπαντιάσας τε καὶ βασιλέα προσειπὼν παρέπεμπε μετὰ στρατιωτῶν ὧν εἶχε πεντακοσίων. Μηνᾶς δὲ ὑποκρινόμενος τότε πρῶτον ἠσθῆσθαι Νικομήδους παρόντος, ἐς τοὺς δισχιλίους διαδραμὼν ἐδυσφόρει. [14] προϊὼν δὲ τῷ λόγῳ, "Δύο," ἔφη, "Βασιλέοιν, τοῦ μὲν ὄντος ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ δ᾽ ἐπιόντος,

4. Prusias, [9] son derece zalim bir kral olduğu için tebaası tarafından sevilmiyordu. Öte yandan oğlu Nikomedes[190], Bithynia halkının sevgisini kazanmış biriydi. Bu durumdan rahatsız olan Prusias, oğlunu Roma'da yaşamaya gönderdi. Orada da saygı duyulan bir adam hâline geldiğini öğrenince ona haber gönderdi ve Attalos'a olan borcunun silinmesi için *senatus*a dilekçe vermesini istedi. Ayrıca ona eşlik etmek üzere elçi olarak Roma'ya gönderdiği Menas'a, [10] borcun silinmesi hâlinde Nikomedes'e herhangi bir şey yapmamasını, ancak aksi bir durumda onu Roma'da öldürmesini emretti. Bu amaçla Menas için birkaç küçük tekne ve iki bin asker hazırladı. [11] Prusias'ın tazminat borcu silinmedi (Attalos tarafından bu talebe karşı çıkmak üzere gönderilen Andronikos, tazminatın yağmalanan miktardan daha az olduğunu kanıtlamıştı) ancak Nikomedes'in akıllı ve saygın bir adam olduğunu gören Menas, bu durumda ne yapacağını bilemedi. Hem onu öldürmeye cesaret edemiyor hem de Bithynia'ya dönmekten korkuyordu. Bu sırada durumun farkına varan genç Nikomedes, onunla bir konuşma yapmak istedi ki Menas'ın istediği şey de buydu. [12] Bu iki adam, Prusias'a karşı bir komplo tasarladı ve Attalos'un elçisi Andronikos'u da bu komplo planına dahil etti. Andronikos'tan istedikleri şey, Nikomedes'in Bithynia'ya dönmesine yardımcı olması için Attalos'u ikna etmesiydi. Epirus'taki küçük bir kasaba olan Bernike'de bir görüşme ayarladılar, gece vakti burada buluşup bir gemiye bindiler, eylem planını konuştular ve hava aydınlanmadan önce ayrıldılar.

5. Nikomedes, [13] sabahın erken saatlerinde kraliyet moruna bürünmüş ve başına bir taç takmış hâlde gemiden indi. Andronikos onu karşılamaya gitti, kral olarak selamladı ve yanında bulunan beş yüz askerle birlikte ona katıldı. Nikomedes'in orada olduğunu yeni öğrenmiş gibi davranan Menas ise, telaşlı bir şekilde iki bin askerinin yanına koştu ve haykırdı: [14] "Biri yurdumuzda, diğeri de şu an yaklaşmakta olan iki kralımız var. Bu nedenle, gelecekte yaşanacakları iyi

190 II. Nikomedes Epiphanes, MÖ 149-127 yılları arasında krallığı yönetti.

ἀναγκαῖον ἡμῖν τὸ σφέτερον εὖ διατίθεσθαι καὶ τὸ γενησόμενον καλῶς τεκμαίρεσθαι, ὡς ἐν τῷδε τῆς ἡμετέρας σωτηρίας βεβαιουμένης, ἣν καλῶς προϊδώμεθα πότερος αὐτῶν ἐπικρατήσει. [15] ὁ μὲν δὴ γέρων ἐστίν, ὁ δὲ νέος· καὶ Βιθυνοὶ τὸν μὲν ἀποστρέφονται, τὸν δὲ αἱροῦνται. Ῥωμαίων τε οἱ δυνατοὶ τὸν νεανίαν ἀγαπῶσι· καὶ Ἀνδρόνικος αὐτὸν ἤδη δορυφορῶν ὑποδείκνυσι τὴν Ἀττάλου συμμαχίαν, ἀρχήν τε μεγάλην ἔχοντος καὶ Βιθυνοῖς γειτονεύοντος καὶ ἐκ πολλοῦ τῷ Προυσίᾳ πεπολεμωμένου." [16] λέγων δὲ ταῦθ᾽ ἅμα καὶ τὴν ὠμότητα τοῦ Προυσίου παρεγύμνου, καὶ ὅσα πονηρὰ πράξειεν ἐς ἅπαντας, καὶ τὸ κοινὸν ἐπὶ τοῖσδε Βιθυνῶν ἐς αὐτὸν ἔχθος. ὡς δὲ κἀκείνους εἶδε τὴν Προυσίου μοχθηρίαν ἀποστρεφομένους, ἦγεν αὐτοὺς ἐς τὸν Νικομήδην αὐτίκα, καὶ προσειπὼν καὶ ὅδε βασιλέα δεύτερος ἐπὶ Ἀνδρονίκῳ μετὰ τῶν δισχιλίων ἐδορυφόρει.

6. Ἄτταλός [17] τε τὸν νεανίαν προθύμως ὑπεδέχετο, καὶ τὸν Προυσίαν ἐκέλευσε τῷ παιδὶ πόλεις τέ τινας ἐς ἐνοίκησιν καὶ χώραν ἐς ἐφόδια δοῦναι. ὁ δ᾽ αὐτίκα δώσειν ἔφη τὴν Ἀττάλου βασιλείαν ἅπασαν, ἣν δὴ καὶ πρότερον Νικομήδει περιποιῶν ἐς Ἀσίαν ἐσβαλεῖν. ταῦτα δ᾽ εἰπὼν ἔπεμπεν ἐς Ῥώμην τοὺς Νικομήδους καὶ Ἀττάλου κατηγορήσοντάς τε καὶ προκαλεσομένους ἐς κρίσιν. [18] οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Ἄτταλον εὐθὺς ἐχώρουν ἐς τὴν Βιθυνίαν, καὶ προσιοῦσιν αὐτοῖς οἱ Βιθυνοὶ κατ᾽ ὀλίγους προσετίθεντο. Προυσίας δ᾽ ἅπασιν ἀπιστῶν, καὶ Ῥωμαίους ἐλπίζων αὑτὸν ἐξαιρήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, Διήγυλιν τὸν Θρᾷκα, κηδεστὴν ὄντα οἱ, πεντακοσίους Θρᾷκας αἰτήσας καὶ λαβὼν τοῖσδε μόνοις τὸ σῶμα ἐπέτρεψεν, ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὴν ἐν Νικαίᾳ καταφυγών· [19] ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐν ἄστει οὔτε αὐτίκα ἐπῆγεν ἐπὶ τὴν βουλὴν τοὺς τοῦ Προυσίου πρέσβεις, χαριζόμενος Ἀττάλῳ· ἐπαγαγών τέ ποτε, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς τὸν στρατηγὸν αὐτὸν ἐλέσθαι τε καὶ πέμψαι πρέσβεις οἳ διαλύσουσι τὸν πόλεμον, [20] εἵλετο τρεῖς ἄνδρας,

bir şekilde analiz ederek kendimiz için en doğru yolu bulmalıyız; zira hangisinin üstün geleceğini doğru bir şekilde tahmin edersek güvenliğimizi garanti altına almış olacağız. [15] Bu iki adamdan biri yaşlı, diğeri genç. Bithynia halkı birinden hoşlanmıyor, ancak diğerine saygı duyuyor. Öte yandan Roma'nın önde gelen adamları Nikomedes'i seviyor. Andronikos da ona şimdiden bir koruma kuvveti hazırlamış durumda. Bu, Bithynia'nın komşusu olan ve uzun süredir Prusias tarafından düşman kabul edilen Attalos'un güçlü krallığıyla Nikomedes'e askerî destek verdiğini gösteriyor." [16] Menas bunlara ek olarak Prusias'ın herkese karşı sergilediği zalimce tutumu, yapmış olduğu kötülükleri ve bunların sonucunda Bithynia halkının büyük çoğunluğunun ondan duyduğu nefreti anlattı. Askerlerin de Prusias'ın kötülüğünden yakındığını görünce onları hemen Nikomedes'in yanına götürdü. Böylece Andronikos'un ardından o da Nikomedes'i kral olarak selamladı ve iki bin adamıyla ona bir muhafız kuvveti sağladı.

6. Attalos, [17] genç Nikomedes'i oldukça sıcak bir şekilde karşıladı. Prusias'a talimat gönderdi ve oğluna yerleşmesi için birkaç şehir ile erzak toplaması için bir kısım toprak temin etmesini istedi. Prusias, daha önce Asya'yı işgal ettiğinde planladığı gibi, Attalos'un tüm krallığını hemen oğluna vereceğini söyledi. Bu cevabı ilettikten sonra, Nikomedes ve Attalos'u şikâyet etmek ve onları yargılatmak üzere Roma'ya bir heyet gönderdi. [18] Bu sırada Attalos'un kuvvetleri derhâl Bithynia'yı işgal etti ve ilerleyişini sürdürdü. Bu süreçte Bithynialılar da küçük gruplar hâlinde onlara katıldı. Güvenecek kimsesi olmayan Prusias, Romalıların kendisini bu komplodan kurtaracağını umuyordu. Damadı Thrakialı Diegylis'ten beş yüz Thrakialı aldı ve bunların koruması altında Nikeia *akropolis*ine sığındı. [19] Roma şehrinde görev yapan *praetor*[191], Attalos'a iyilik yapmak için Prusias'ın elçilerini hemen *senatus*a almadı. Bir süre sonra onları içeri aldığında *senatus*, *praetor*un belirleyeceği elçilerin savaşı sona erdirmek üzere gönderilmesine karar verdi. [20] *Praetor* üç adam seçti.

191 *Praetor Urbanus.*

ὧν ὁ μὲν τὴν κεφαλὴν ποτε λίθῳ πληγεὶς ἀσχήμονας ἐπέκειτο ὠτειλάς, ὁ δὲ τοὺς πόδας διέφθαρτο ὑπὸ ῥεύματος, ὁ δ᾽ ἠλιθιώτατος ἐνομίζετο εἶναι, ὥστε Κάτωνα τὴν πρεσβείαν ἐπισκώπτοντα εἰπεῖν τὴν πρεσβείαν ταύτην μήτε νοῦν ἔχειν μήτε πόδας μήτε κεφαλήν.

7. Οἱ [21] μὲν δὴ πρέσβεις ἐς Βιθυνίαν ἀφίκοντο, καὶ προσέτασσον αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐκλῦσαι, Νικομήδους δὲ καὶ Ἀττάλου συγχωρεῖν ὑποκρινομένων οἱ Βιθυνοὶ διδαχθέντες ἔλεγον οὐκ εἶναι δυνατοὶ φέρειν ἔτι τὴν ὠμότητα τοῦ Προυσίου, φανεροὶ μάλιστα αὐτῷ γενόμενοι δυσχεραίνοντες. [22] οἱ μὲν δὴ πρέσβεις, ὡς οὔπω Ῥωμαίων τάδε πυθομένων, ἐπανῆεσαν ἄπρακτοι· Προυσίας δ᾽ ἐπεὶ καὶ τὰ Ῥωμαίων ἀπέγνω, οἷς μάλιστα πιστεύων οὐδενὸς ἐς ἄμυναν ἐπεφροντίκει, μετῆλθεν ἐς Νικομήδειαν ὡς κρατυνούμενος τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἐπιοῦσι πολεμήσων. οἱ δὲ προδιδόντες αὐτὸν τὰς πύλας ἀνέῳξαν, καὶ ὁ μὲν Νικομήδης ἐσῆει μετὰ τοῦ στρατοῦ, τὸν δὲ Προυσίαν ἐς ἱερὸν Διὸς καταφυγόντα συνεκέντησάν τινες ἐπιπεμφθέντες ἐκ τοῦ Νικομήδους. [23] οὕτω Νικομήδης ἀντὶ Προυσίου Βιθυνῶν ἐβασίλευε, καὶ αὐτὸν χρόνῳ τελευτήσαντα Νικομήδης ὁ υἱός, ᾧ Φιλοπάτωρ ἐπίκλησις ἦν, διεδέξατο, Ῥωμαίων αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ὡς πατρῴαν ψηφισαμένων. τὰ μὲν δὴ Βιθυνῶν ὧδε εἶχε· καὶ εἴ τῳ σπουδὴ πάντα προμαθεῖν, υἱωνὸς τοῦδε ἕτερος Νικομήδης Ῥωμαίοις τὴν ἀρχὴν ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν.

8. Καππαδοκίας [24] δὲ πρὸ μὲν Μακεδόνων οἵτινες ἦρχον, οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε ἰδίαν ἀρχήν, εἴτε Δαρείου κατήκουον·

Bu üç adamdan biri, zamanında kafasına taş darbesi almış ve çok kötü yaralanmıştı. Diğeri, ayağındaki rahatsızlıktan dolayı sekerek yürüyordu. Bir diğeri ise, akıl sağlığını kaybetmiş biri olarak kabul edilirdi. Bunun üzerine Cato[192], "elçi heyetinin ne aklı ne ayağı ne de kafası var" diyerek dalga geçti.

7. Bithynia'ya [21] giden elçiler savaşın durdurulmasını emrettiler. Nikomedes ile Attalos, bu emre itaat ediyormuş gibi davrandılar. Fakat önceden talimat almış olan Bithynialılar, şikâyetlerini dile getirdiler ve Prusias'ın zulmüne daha fazla katlanamayacaklarını söylediler. [22] Elçiler, bu şikâyetlerin henüz Roma'da bilinmediği gerekçesiyle görevlerini tamamlamadan geri döndüler. Romalılara büyük bir güven besleyen Prusias, bu nedenle herhangi bir önlem almamıştı. Fakat şimdi onlardan da ümidini kesti ve şehri tahkim edip işgalcilerle savaşmak üzere Nikomedia'ya çekildi. Fakat ona ihanet eden Nikomedia halkı, şehrin kapılarını düşmanlarına açtı. Nikomedes ordusuyla birlikte şehre girerken Prusias hızla Zeus Tapınağı'na kaçtı, ancak Nikomedes tarafından peşine gönderilen adamlar tarafından bıçaklanarak öldürüldü. [23] Böylece Bithynia Krallığı'nın yönetimi Prusias'tan Nikomedes'e geçmiş oldu. Bir süre sonra, Nikomedes'in ölümü üzerine, onun Philopator soyadını taşıyan oğlu Nikomedes tahtı devraldı. Romalılar da onun atalarından kalma hakkını onayladılar. Bithynia ile ilgili aktaracaklarım bunlardır. Hikâyenin devamını öğrenmek isteyen varsa, Philopator'un torunu olan başka bir Nikomedes'in krallığı vasiyet yoluyla Romalılara bıraktığını belirteyim.[193]

8. Kappadokia [24] bölgesinde Makedonialılardan önce kimlerin hüküm sürdüğü hakkında kesin bir şey söyleyemiyorum. Ayrıca buranın bağımsız bir krallık mı, yoksa Dareios tebaası mı olduğunu da net olarak bilmiyorum. Fakat

192 Marcus Porcius Cato.

193 II. Nikomedes'in yerine tahta geçen oğlu Philopator değil, III. Nikomedes Euergetes'ti ve MÖ 127-94 yılları arasında krallığı yönetti. Euergetes'in halefi olarak tahta geçen IV. Nikomedes Philopator ise, MÖ 94-74 yılları arasında Bithynia'yı yönetti ve krallığı Roma'ya miras bıraktı.

Ἀλέξανδρος δέ μοι δοκεῖ τοὺς ἄρχοντας τῶνδε τῶν ἐθνῶν ἐπὶ φόρῳ καταλιπεῖν, ἐπειγόμενος ἐπὶ Δαρεῖον. φαίνεται γὰρ καὶ Ἀμισόν, ἐν Πόντῳ πόλιν Ἀττικοῦ γένους, ἐπὶ δημοκρατίαν ὡς πάτριόν σφισι πολιτείαν ἀναγαγών. [25] Ἱερώνυμος δὲ οὐδ᾽ ἐπιψαῦσαι τῶν ἐθνῶν ὅλως, ἀλλ᾽ ἀνὰ τὴν παράλιον τῆς Παμφυλίας καὶ Κιλικίας ἑτέραν ὁδὸν ἐπὶ τὸν Δαρεῖον τραπέσθαι. Περδίκκας δέ, ὃς ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ τῆς Μακεδόνων ἦρχεν, Ἀριαράθην Καππαδοκίας ἡγούμενον, εἴτε ἀφιστάμενον εἴτε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ περιποιούμενος Μακεδόσιν, εἷλε καὶ ἐκρέμασε, καὶ ἐπέστησε τοῖς ἔθνεσιν Εὐμένη τὸν Καρδιανόν. [26] Εὐμένους δὲ ἀναιρεθέντος ὅτε αὐτὸν οἱ Μακεδόνες εἵλοντο εἶναι πολέμιον, Ἀντίπατρος ἐπὶ τῷ Περδίκκᾳ τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρῳ γενομένης γῆς ἐπιτροπεύων, Νικάνορα ἔπεμψε Καππαδοκῶν σατραπεύειν.

9. Μακεδόνων [27] δὲ οὐ πολὺ ὕστερον ἐς ἀλλήλους στασιασάντων, Ἀντίγονος μὲν ἦρχε Συρίας Λαομέδοντα ἐκβαλών, Μιθριδάτης δ᾽ αὐτῷ συνῆν, ἀνὴρ γένους βασιλείου Περσικοῦ. καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐνύπνιον ἔδοξε πεδίον σπεῖραι χρυσίῳ, καὶ τὸ χρυσίον ἐκθερίσαντα τὸν Μιθριδάτην ἐς τὸν Πόντον οἴχεσθαι. [28] καὶ ὁ μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῷδε συλλαβὼν ἐβούλευεν ἀποκτεῖναι, ὁ δ᾽ ἐξέφυγε σὺν ἵππεῦσιν ἕξ, καὶ φραξάμενός τι χωρίον τῆς Καππαδοκίας, πολλῶν οἱ προσιόντων ἐν τῇδε τῇ Μακεδόνων ἀσχολίᾳ, Καππαδοκίας τε αὐτῆς καὶ τῶν ὁμόρων περὶ τὸν Πόντον ἐθνῶν κατέσχεν, ἐπί τε μέγα τὴν ἀρχὴν προαγαγὼν παισὶ παρέδωκεν. [29] οἱ δ᾽ ἦρχον, ἕτερος μεθ᾽ ἕτερον, ἕως ἐπὶ τὸν ἕκτον ἀπὸ τοῦ πρώτου Μιθριδάτην,

Dareios'u baskı altında tutmak isteyen Aleksandros'un bu halkları vergi karşılığında kendi yöneticilerinin kontrolüne bıraktığını düşünüyorum; zira Pontos'taki Attika kökenli bir kasaba olan Amisos'ta bile atalarının yönetim biçimi olan demokrasiyi egemen kılmış gibi görünüyor. [25] Hieronymos, Aleksandros'un Kappadokia halklarıyla herhangi bir şekilde temasa geçmediğini ve Pamphylia ile Kilikia kıyılarını seyrederek Dareios'u başka bir rotadan takip ettiğini söylüyor. Aleksandros'un ardından Makedonia yönetimine geçen Perdikkas, Kappadokia valisi Ariarathes'i[194] ya isyana kalkıştığı için ya da bu krallığı Makedonia kontrolüne geçirmek istediği için yakalayıp astı ve buradaki halkların başına Kardialı Eumenes'i gönderdi.[195] [26] Fakat bir süre sonra Makedonialılar tarafından düşman ilan edilen Eumenes öldürüldü ve Perdikkas'ın ardından Aleksandros'un topraklarını yönetmeye başlayan Antipatros, Nikanor'u Kappadokia satrabı olarak görevlendirdi.

9. Çok geçmeden [27] Makedonialılar arasında bir iç karışıklık patlak verdi. Bu dönemde Antigonos, Laemedon'u kovup Syria yönetimini eline aldı. Pers kraliyet soyundan gelen bir adam olan Mithradates de onun yanındaydı. Antigonos bir gün rüyasında tarlaya altın gömdüğünü, ancak Mithradates'in bu altını biçip Pontos'a götürdüğünü gördü. [28] Bunun üzerine onu zincire vurdu ve idam etmeye karar verdi. Fakat Mithradates altı süvariyle birlikte kaçmayı başardı ve Makedonialılar başka işlerle meşgulken pek çok kişiyi yanına toplayarak Kappadokia'da bir kaleyi tahkim etti. Daha sonra Kappadokia ile Pontos civarındaki komşu halklara boyun eğdirdi. Zamanla daha da genişletmiş olduğu krallığı oğullarına devretti.[196] [29] Bu kurucudan Romalılarla savaşan altıncı Mithradates'e[197] kadar birbiri ardına krallar hüküm sürdü.

194 I. Ariarathes.

195 MÖ 322-321.

196 Pontos Krallığı'nın kurucusu olan I. Mithradates Ktistes, MÖ 281-266 yılları arasında hüküm sürdü.

197 VI. Mithradates Eupator Dionysos, MÖ 120-63 yılları arasında hüküm sürdü.

ὃς Ῥωμαίοις ἐπολέμησεν. τούτου δὲ τοῦ γένους ὄντες οἱ Καππαδοκίας τε καὶ Πόντου βασιλεῖς ἔσθ᾽ ὅτε μοι δοκοῦσι διελεῖν τὴν ἀρχήν, καί οἱ μὲν τοῦ Πόντου κατασχεῖν οἱ δὲ Καππαδοκίας.

10. Ὁ [30] γέ τοι Ῥωμαίοις πρῶτος ἐν φιλίᾳ γενόμενος καὶ ναῦς τινὰς ἐπὶ Καρχηδονίους καὶ συμμαχίαν ὀλίγην παρασχών, βασιλεὺς Πόντου, Μιθριδάτης ὁ Εὐεργέτης ἐπίκλησιν, ὡς ἀλλοτρίαν τὴν Καππαδοκίαν ἐπέδραμεν. καὶ διαδέχεται Μιθριδάτης υἱός, ᾧ Διόνυσος καὶ Εὐπάτωρ ἐπώνυμα ἦν. [31] Ῥωμαῖοι δ᾽ αὐτὸν ἐκστῆναι Καππαδοκίας ἐκέλευσαν Ἀριοβαρζάνῃ, καταφυγόντι τε ἐς αὐτοὺς καὶ δόξαντι ἄρα γνησιωτέρῳ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς τὴν Καππαδοκῶν ἀρχήν, ἢ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς τοῦ Μιθριδάτου πολλῆς οὔσης ὑφορώμενοί τε καὶ ἐς πλέονα διαιροῦντες ἀφανῶς. [32] ὁ δὲ τοῦτο μὲν ἤνεγκε, Νικομήδει δὲ τῷ Νικομήδους τοῦ Προυσίου, Βιθυνίας ὡς πατρῴας ὑπὸ Ῥωμαίων ἀποδειχθέντι βασιλεύειν, Σωκράτη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικομήδους, ὅτῳ Χρηστὸς ἐπώνυμον ἦν, μετὰ στρατιᾶς ἐπέπεμψε· καὶ τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν ὁ Σωκράτης ἐς αὐτὸν περιέσπασεν. [33] τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου Μισθράως καὶ Βαγώας Ἀριοβαρζάνη τόνδε τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων κατηγμένον ἐς τὴν Καππαδοκίαν ἐκβαλόντες, Ἀριαράθην κατήγαγον ἐς αὐτήν.

11. Ῥωμαῖοι [34] δὲ Νικομήδην ὁμοῦ καὶ Ἀριοβαρζάνην ἐπανῆγον ἐς τὴν οἰκείαν ἑκάτερον, πρέσβεις τέ τινας αὐτοῖς ἐς τοῦτο συνέπεμψαν, ὧν Μάνιος Ἀκύλιος ἡγεῖτο· καὶ συλλαβεῖν ἐς τὴν κάθοδον ἐπέστειλαν Λουκίῳ

Hem Kappadokia'nın hem de Pontos'un kralları bu aileden geldiği için, bir aşamada krallığı böldüklerini ve bir kısmının Pontos'u, bir kısmının da Kappadokia'yı yönetmeye başladığını düşünüyorum.

10. Kartaca'ya [30] karşı birkaç gemi ve küçük bir destek kuvveti göndererek Romalılarla dostluk ilişkisi kurmuş ilk Pontos kralı olan Euergetes soyisimli Mithradates, Kappadokia'yı yabancı bir ülkeymiş gibi işgal etmişti.[198] Onun ardından Dionysos ve Eupator unvanlarına sahip olan oğlu Mithradates tahta geçti. [31] Romalılar, Kappadokia'nın Ariobarzanes'e[199] teslim edilmesi için ona emir gönderdiler; zira kendilerine sığınmış olan Ariobarzanes'in Kappadokia Krallığı üzerinde Mithradates'ten daha fazla hakka sahip olduğu düşünüyorlardı. Ya da belki de Mithradates'in büyümekte olan krallığından endişeleniyorlar ve bu krallığı gizlice bölmeye çalışıyorlardı. [32] Mithradates bu emre itaat etmek zorunda kaldı, ancak Sokrates Khrestos'a bir ordu verdi ve onu kardeşi Nikomedes'in üzerine gönderdi. Bu Nikomedes[200], atalarından kalan hakkı olduğu için Romalılar tarafından Bithynia Krallığı'na atanan Prusias'ın torunu, Nikomedes'in oğluydu. Sokrates Khrestos, [kendisine verilen orduyla] Bithynia Krallığı'nı ele geçirdi. [33] Yine aynı dönemde Misthraos ve Bagoas, Romalılar tarafından Kappadokia'ya gönderilen Ariobarzanes'i kovdular ve Ariarathes'i[201] tahta çıkardılar.

11. Nikomedes [34] ile Ariobarzanes'e krallıklarını geri kazandırmaya çalışan Romalılar, bu amaçla Manius Aquillius[202] önderliğinde bir elçi heyeti gönderdiler. Küçük bir orduyla Pergamon civarındaki Asya topraklarını yöneten Lucius

198 MÖ 150-125 yılları arasında hüküm süren V. Mithradates Euergetes, Üçüncü Kartaca Savaşı esnasında Roma'ya destek sağlamıştı.

199 I. Ariobarzanes Philoromaios, MÖ 95-62 yılları arasında Kappadokia kralıydı.

200 IV. Nikomedes Philopator, MÖ 94-74 yılları arasında hüküm sürdü.

201 IX. Ariarathes Eusebes Philopator, Mithradates Eupator'un oğluydu.

202 MÖ 101 yılında *consul*lük yapmış olan Aquillius, MÖ 90 yılında bu iş için görevlendirildi.

τε Κασσίῳ, τῆς περὶ τὸ Πέργαμον Ἀσίας ἡγουμένῳ, στρατιὰν ἔχοντι ὀλίγην, καὶ τῷδε τῷ Εὐπάτορι Μιθριδάτῃ. ἀλλ᾽ ὁ μὲν αὐτῆς τε Καππαδοκίας οὕνεκα Ῥωμαίοις ἐπιμεμφόμενος, καὶ Φρυγίαν ἔναγχος ὑπ᾽ αὐτῶν ἀφῃρημένος, ὡς διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς δεδήλωται, οὐ συνέπραττε· [35] Κάσσιος δὲ καὶ Μάνιος τῷ τε Κασσίου στρατῷ, καὶ πολὺν ἄλλον ἀγείραντες Γαλατῶν καὶ Φρυγῶν, Νικομήδη τε κατήγαγον ἐς Βιθυνίαν καὶ Ἀριοβαρζάνην ἐς Καππαδοκίαν. εὐθύς τε ἀνέπειθον ἄμφω, γείτονας ὄντας Μιθριδάτου, τὴν γῆν τὴν Μιθριδάτου κατατρέχειν καὶ ἐς πόλεμον ἐρεθίζειν, ὡς Ῥωμαίων αὐτοῖς πολεμοῦσι συμμαχησόντων. [36] οἱ δὲ ὤκνουν μὲν ὁμοίως ἑκάτερος γείτονος πολέμου τοσοῦδε κατάρξαι, τὴν Μιθριδάτου δύναμιν δεδιότες· ἐγκειμένων δὲ τῶν πρέσβεων, ὁ Νικομήδης πολλὰ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐπικουρίας τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς πρέσβεσιν ὡμολογηκὼς χρήματα δώσειν καὶ ἔτι ὀφείλων, πολλὰ δ᾽ ἄλλα παρὰ τῶν ἑπομένων Ῥωμαίων δεδανεισμένος καὶ ὀχλούμενος, [37] ἄκων ἐσέβαλεν ἐς τὴν Μιθριδάτου γῆν καὶ ἐλεηλάτησεν ἕως ἐπὶ πόλιν Ἄμαστριν, οὐδενὸς οὔτε κωλύοντος αὐτὸν οὔτε ἀπαντῶντος. ὁ γάρ τοι Μιθριδάτης ἑτοίμην ἔχων δύναμιν ὅμως ὑπεχώρει, πολλὰ καὶ δίκαια διδοὺς ἐγκλήματα τῷ πολέμῳ γενέσθαι.

12. Ἀναζεύξαντος [38] δὲ τοῦ Νικομήδους μετὰ πολλῶν λαφύρων, Πελοπίδαν ὁ Μιθριδάτης ἔπεμπεν ἐς τοὺς Ῥωμαίων στρατηγούς τε καὶ πρέσβεις, οὐκ ἀγνοῶν μὲν αὐτοὺς πολεμησείοντας αὑτῷ καὶ τῆσδε τῆς ἐσβολῆς αἰτίους γεγονότας, ὑποκρινόμενος δέ ἔτι, καὶ πλείονας ὁμοῦ καὶ εὐπρεπεστέρας αἰτίας τοῦ γενησομένου πολέμου πορίζων, ἀνεμίμνησκε φιλίας καὶ συμμαχίας ἰδίας τε καὶ πατρῴας. [39] ἀνθ᾽ ὧν αὐτὸν ὁ Πελοπίδας ἔφη Φρυγίαν ἀφῃρῆσθαι καὶ Καππαδοκίαν,

Cassius'a[203] ve Mithradates Eupator'a da bu görevde heyete eşlik edilmesi için emir gönderdiler. Fakat hem Kappadokia'ya müdahale ettikleri hem de -Hellen tarihinde[204] anlatıldığı gibi- kısa süre önce Phrygia'yı elinden aldıkları için Romalılara öfkeli olan Mithradates, onlarla işbirliği yapmadı. [35] Cassius ve Manius Aquillius, hem Cassius'un ordusuyla hem de Galatialılar ile Phrygialılardan topladıkları bir diğer büyük kuvvetle birlikte Nikomedes'e Bithynia, Ariobarzanes'e de Kappadokia Krallığı'nı geri kazandırdılar. Ayrıca bu iki kralı, her ikisinin de komşusu olan Mithradates'in topraklarını işgal etmeye çağırdılar ve savaş başladığı takdirde askerî destek sağlayacaklarına dair garanti verdiler. Amaçları, Mithradates'i kışkırtıp savaşın içine çekmekti. [36] Fakat Mithradates'in gücünden çekinen krallar, böylesine güçlü bir komşuya karşı savaş başlatma konusunda tereddütlüydüler. Elçiler baskı yapınca komutanlara ve elçilere yardımları karşılığında büyük miktarda para ödemeyi kabul etmiş ve hâlâ borçlu olduğu parayı ödemesi için kendisini sıkıştıran Romalılardan borç almış olan Nikomedes, [37] gönülsüzce Mithradates'in topraklarını işgal etti ve Amastris şehrine kadar yağma yaptı. Herhangi bir engelleme ya da direnişle karşılaşmadı. Mithradates, ordusu hazır olmasına rağmen savaş için ortaya atabilecek daha fazla sebep kazanmak ve daha fazla mağduriyete sahip olabilmek adına geri çekilmişti.

12. Nikomedes'in [38] yüklü miktarda ganimetle geri çekilmesi üzerine Mithradates, Pelopidas'ı Roma komutanları ve elçilerine gönderdi. Kendisine karşı bir savaş başlatmak istediklerinin ve bu saldırıyı da bahane yaratmak amacıyla organize ettiklerinin farkındaydı, ancak yaklaşmakta olan savaş için daha fazla ve daha belirgin sebep kazanmak istiyordu. [39] Bu doğrultuda Pelopidas aracılığıyla Romalılara hem kendisinin hem de atalarının dostluğunu hatırlattı. Phrygia'nın yanı sıra daima atalarına ait olan ve kendisine babası tarafından miras bırakılan Kappadokia'nın da elinden

203 Lucius değil, Gaius Cassius.

204 Bu çalışma ne yazık ki kayıptır.

τὴν μὲν ἀεὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ γενομένην καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀναληφθεῖσαν, "Φρυγίαν δὲ ἐπινίκιον ἐπὶ Ἀριστονίκῳ παρὰ τοῦ ὑμετέρου στρατηγοῦ δοθεῖσάν τε καὶ οὐχ ἧσσον παρὰ τοῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ πολλῶν χρημάτων ἐωνημένην. [40] νῦν δ'," ἔφη, "Καὶ Νικομήδη τὸ στόμα τοῦ Πόντου διακλείοντα περιορᾶτε, καὶ τὴν γῆν μέχρι Ἀμάστριδος ἐπιτρέχοντα, καὶ λείαν ἄγοντα ὅσην ἴστε ἀκριβῶς, οὐκ ἀσθενῶς οὐδὲ ἀνετοίμως ἔχοντος πρὸς ἄμυναν τοῦ ἐμοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀναμένοντος ὑμᾶς ἐν ὄψει μάρτυρας τῶν γιγνομένων γενέσθαι. [41] ἐπειδὴ δὲ ἐγένεσθέ τε καὶ εἴδετε, παρακαλεῖ Μιθριδάτης, φίλος ὢν ὑμῖν καὶ σύμμαχος, φίλους ὄντας ὑμᾶς καὶ συμμάχους (ὧδε γὰρ αἱ συνθῆκαι λέγουσιν), ἐπικουρεῖν ἡμῖν ἀδικουμένοις ὑπὸ Νικομήδους, ἢ κωλύειν αὐτὸν ἀδικοῦντα."

13. Ὁ μὲν [42] τοιαῦτα εἶπε, Νικομήδους δὲ πρέσβεις ἐς ἀντιλογίαν αὐτῷ παρόντες ἔφασαν· "Νικομήδει μὲν ἐκ πολλοῦ Μιθριδάτης ἐπιβουλεύων Σωκράτη μετὰ στρατιᾶς ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἐπῆγεν, ἡσυχάζοντα καὶ δικαιοῦντα τὸν πρεσβύτερον ἄρχειν. [43] καὶ ὧδε Μιθριδάτης ἐς Νικομήδην ἐξέπραξεν, ὃν ὑμεῖς, ὦ Ῥωμαῖοι, Βιθυνῶν ἐστήσασθε βασιλεύειν· ὃ καὶ δῆλόν ἐστιν οὐκ ἐς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ ἐς ὑμᾶς γεγονέναι. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ κεκελευκότων ὑμῶν τοῖς ἐν Ἀσίᾳ βασιλεῦσι τῆς Εὐρώπης μηδὲ ἐπιβαίνειν, τὰ πολλὰ Χερρονήσου περιέσπασεν. καὶ τάδε μὲν ἔστω τῆς ἐς ὑμᾶς ὕβρεώς τε καὶ δυσμενείας αὐτοῦ καὶ ἀπειθείας ἔργα· [44] ἡ παρασκευὴ δὲ ὅση, καὶ πᾶσα ἕτοιμος ὡς ἐπὶ μέγαν δὴ καὶ ἐγνωσμένον πόλεμον ἤδη, τοῦ τε ἰδίου στρατοῦ καὶ συμμάχων Θρᾳκῶν καὶ Σκυθῶν, ὅσα τε ἄλλα πλησίον ἔθνη. ἐς δὲ τὸν Ἀρμένιον αὐτῷ καὶ ἐπιγαμία γέγονε, καὶ ἐς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν περιπέμπει προσεταιριζόμενος τοὺς βασιλέας. νῆές τε εἰσὶν αὐτῷ κατάφρακτοι τριακόσιαι, καὶ ἑτέρας προσαπεργάζεται ἐπί τε πρῳρέας καὶ κυβερνήτας

alınmış olduğunu söyledi. Pelopidas konuşmasına şöyle devam etti: "Ayrıca Phrygia, Aristonikos'a karşı elde ettiğiniz zaferdeki yardımlarından dolayı Mithradates'e bizzat komutanınız tarafından ödül olarak verilmiş, ancak kral karşılığında ona yüklü miktarda para da ödemişti. [40] Şimdi de Nikomedes'in Karadeniz'in ağzını kapatmasına ve Amastris'e kadar uzanan toprakları işgal edip yağmalamasına göz yumuyorsunuz. Üstelik ne kadar büyük miktarda yağma yaptığını açık şekilde görüyorsunuz. Kralım kendisini savunmak için zayıf ya da hazırlıksız değildi, olaylara sizin de tanık olmanızı bekledi. [41] Artık tanık olduğunuza göre dostunuz ve müttefikiniz olan Mithradates, (anlaşmada da yazılı olduğu gibi) dostu ve müttefiki olan Roma'yı Nikomedes'in suçlarına karşı kendisini desteklemeye ya da en azından bu suçlara engel olmaya çağırıyor."

13. Pelopidas [42] bu şekilde konuştuktan sonra ona cevap vermek üzere orada hazır bulunan Nikomedes'in elçileri şunları söylediler: "Uzun süredir Nikomedes'e tuzak kurmayı amaçlayan Mithradates, ordusunu kullanarak Sokrates'i tahta geçirdi. Oysa ki inzivaya çekilmiş olan Sokrates, abisinin hüküm sürmesinin doğru olduğunu düşünüyordu. [43] İşte Mithradates'in siz Romalılar tarafından Bithynia kralı olarak atanan Nikomedes'e yaptığı şey buydu. Bu hamleyi bizden ziyade size karşı yaptığı açıktır. Bununla birlikte, Asya'daki krallara Avrupa'ya geçmeyi yasaklamış olmanıza rağmen Mithradates, Khersonessos'un büyük bölümünü ele geçirdi. Bu eylemler size duyduğu öfkeyi, kötü niyeti ve isyanı açıkça ortaya koyuyor. [44] Ne kadar büyük bir teçhizata sahip olduğuna ve çoktandır kafasına koymuş olduğu büyük bir savaş için yaptığı hazırlıklara bakın. Yalnızca kendi ordusu da değil, Thrakialı ve Skythialı müttefikleri ile pek çok komşu halk da onunla birlikte savaşa hazırlanmış durumda. Armenia ile evlilik bağı kurdu ve Mısır ile Syria krallarıyla dostluk anlaşması yapmak için onlara elçilerini gönderdi. Şu anda üç yüz adet güverteli savaş gemisine sahip ve daha fazlasının yapımı için çalışıyor. Pruva gözcüleri ve dümenciler temin

ἐς Φοινίκην καὶ ἐς Αἴγυπτον περιέπεμψεν. [45] ἅπερ οὐκ ἐπὶ Νικομήδει που, τοσάδε ὄντα, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὑμῖν, ὦ Ῥωμαῖοι, Μιθριδάτης, ἐργάζεται, δυσμεναίνων μὲν ἐξ οὗ Φρυγίαν αὐτὸν πανούργως πριάμενον, καὶ δεκάσαντα τῶν ὑμετέρων τινὰ στρατηγῶν, ἀποθέσθαι προσετάξατε, τῆς οὐ δικαίας κτήσεως καταγνόντες, χαλεπαίνων δ᾽ ἐπὶ Καππαδοκίᾳ, δεδομένῃ καὶ τῇδε πρὸς ὑμῶν Ἀριοβαρζάνῃ, δεδιὼς δ᾽ αὐξομένους ὑμᾶς, καὶ παρασκευαζόμενος ἐν τῇ καθ᾽ ἡμᾶς προφάσει καὶ ὑμῖν, εἰ δύναιτο, ἐπιθέσθαι. [46] σωφρόνων δ᾽ ἐστὶ μὴ περιμένειν ὅτε πολεμεῖν ὑμῖν ὁμολογήσει, ἀλλ᾽ ἐς τὰ ἔργα αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τοὺς λόγους ἀφορᾶν μηδὲ φιλίας ὄνομα ἐπίπλαστον ὑποκρινομένῳ τοὺς ἀληθεῖς καὶ βεβαίους ἐκδοῦναι φίλους, μηδὲ τὴν σφετέραν περὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρίσιν ὑπεριδεῖν ἀκυρουμένην ὑπ᾽ ἀνδρὸς ὁμοίως ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν ἐχθροῦ."

14. Ὧδε [47] μὲν καὶ οἱ Νικομήδους ἔλεξαν· ἐπελθὼν δὲ αὖθις ὁ Πελοπίδας ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων συνέδριον περὶ μὲν τῶν πάλαι γεγονότων, εἴ τι Νικομήδης ἐπιμέμφοιτο, δικάσαι Ῥωμαίους ἠξίου, τὰ δὲ νῦν "Ἐν ὄψει γὰρ ὑμῶν γέγονε, τῆς τε γῆς τῆς Μιθριδάτου δῃουμένης καὶ τῆς θαλάττης ἀποκεκλεισμένης καὶ λείας τοσῆσδε ἐλαυνομένης) οὐ λόγων" ἔφη "χρήζειν οὐδὲ κρίσεως, [48] Ἀλλ᾽ αὖθις ὑμᾶς παρακαλοῦμεν ἢ κωλύειν τὰ γιγνόμενα ἢ Μιθριδάτῃ συμμαχεῖν ἀδικουμένῳ, ἢ τελευταῖον, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, μηδὲ κωλύειν ἀμυνόμενον, ἀλλ᾽ ἀμφοῖν ἐκστῆναι τοῦ πόνου." τοσαῦτα τοῦ Πελοπίδου παλιλλογήσαντος, ἔγνωστο μὲν ἐκ πολλοῦ τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἐπικουρεῖν Νικομήδει, καὶ ἐς ὑπόκρισιν τῆς ἀντιλογίας ἠκροῶντο· [49] τὰ δὲ εἰρημένα ὅμως ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου, καὶ τὴν τοῦ Μιθριδάτου φιλίαν ἐνσύνθηκον ἔτι οὖσαν, αἰδούμενοι ἠπόρουν ἀποκρίσεως ἐπὶ πολύ, μέχρι ἐπιστήσαντες μετὰ σοφίας ὧδε ἀπεκρίναντο· "Οὔτε Μιθριδάτην ἄν τι βουλοίμεθα πάσχειν ἄχαρι πρὸς Νικομήδους, οὔτε Νικομήδους

etmek üzere Fenike ve Mısır'a adamlarını gönderdi. [45] Romalılar! İşte Mithradates'in tüm bu hazırlıkları Nikomedes'e değil, bizzat size karşıdır. Size kızgın, çünkü bir komutanınızdan rüşvet yoluyla kurnazca aldığı Phrygia'yı haksız bir kazanım olduğu için geri vermesini emrettiniz. Ariobarzanes'e verdiğiniz Kappadokia için de size bir hayli öfkeli. Ayrıca giderek büyüyen gücünüzden korkuyor ve bize karşı hazırlandığını öne sürse de aslında bir yolunu bulup size saldırmak istiyor. [46] Mithradates size açık bir savaş başlatana kadar beklememek ve onun sözlerinden ziyade eylemlerine bakmak akıllıca olacaktır. Dostluk adı altında hareket eden bir sahtekâr uğruna gerçek ve daimi dostlarınızdan vazgeçmemeli ve krallığımızla ilgili kararı verirken bize olduğu kadar size de aynı şekilde düşmanlık besleyen bir adamı dikkate almamalısınız."

14. Nikomedes'in [47] elçileri bu şekilde konuştuktan sonra Pelopidas yeniden konseyin huzuruna geldi ve Nikomedes'in geçmişle ilgili suçlamaları varsa Romalıların bunlar için hüküm vermesi gerektiğini, ancak mevcut durumlar için ne konuşmaya ne de herhangi bir yargıya ihtiyaç olduğunu söyledi: "Zira Mithradates'in topraklarının işgal edildiğini, deniz ulaşımının engellendiğini ve ne kadar büyük miktarda yağma yapıldığını açık şekilde gördünüz. [48] Fakat size yeniden sesleniyoruz Romalılar! Ya bu olaylara bir son verin ya haksızlığa uğrayan Mithradates'e yardım edin ya da en kötü ihtimalle kendisini savunmasına izin verin ve bu savaşta tarafsız kalın." Pelopidas bu sözlerle talebini yeniden dile getirdi. Nikomedes'e yardım etmeyi çok önceden kafaya koymuş olan Romalı komutanlar, tartışmayı dinliyormuş gibi davrandılar. [49] Fakat yine de Pelopidas'ın sözlerinden ve Mithradates ile hâlâ yürürlükte olan anlaşmalarından çekindiler ve uzun süre nasıl cevap vereceklerini bilemediler. Sonunda konuya odaklandılar ve kurnazca bir cevap verdiler: "Mithradates'in Nikomedes tarafından herhangi bir zarara uğratılmasını istemeyiz, bununla birlikte Nikomedes'e savaş açılmasına da müsaade edemeyiz. Zira Nikomedes'in

ἀνεξόμεθα πολεμουμένου· οὐ γὰρ ἡγούμεθα Ῥωμαίοις συμφέρειν βλάπτεσθαι Νικομήδη." ταῦτα δ᾽ εἰπόντες τὸν Πελοπίδαν, βουλόμενον διελέγχειν τῆς ἀποκρίσεως τὴν ἀπορίαν, ἀπέπεμψαν ἐκ τοῦ συνεδρίου.

15. Μιθριδάτης [50] μὲν οὖν, ὡς ἐμφανῶς ἤδη πρὸς Ῥωμαίων ἀδικούμενος, ἔπεμπε σὺν πολλῇ χειρὶ τὸν υἱὸν Ἀριαράθην βασιλεύειν Καππαδοκίας. καὶ εὐθὺς ἦρχεν αὐτῆς ὁ Ἀριαράθης, Ἀριοβαρζάνην ἐκβαλών. Πελοπίδας δὲ ἐς τοὺς Ῥωμαίων στρατηγοὺς αὖθις ἐλθὼν ἔλεγεν ὧδε. [51] "Ἃ μὲν ἠδικημένος πρὸς ὑμῶν, ὦ Ῥωμαῖοι, βασιλεὺς Μιθριδάτης ἔφερε, Φρυγίαν τε καὶ Καππαδοκίαν ἀφῃρημένος ἔναγχος, ἠκούσατε· ἃ δὲ Νικομήδης αὐτὸν ἔβλαπτεν, ὁρῶντες ὑπερείδετε. φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν ἡμῖν προφέρουσιν, ὥσπερ οὐκ ἐγκαλοῦσιν ἀλλ᾽ ἐγκαλουμένοις ἀπεκρίνασθε μὴ νομίζειν συμφέρειν τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι βλάπτεσθαι Νικομήδη οἷά περ αὐτὸν ἀδικούμενον. [52] ὑμεῖς οὖν αἴτιοι τῷ κοινῷ Ῥωμαίων τοῦδε τοῦ περὶ Καππαδοκίαν γεγονότος· διὰ γὰρ ὑμᾶς, ὧδε μὲν ἡμᾶς ὑπερορῶντας ὧδε δὲ σοφίζοντας ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν, οὕτως ἔπραξεν ὁ Μιθριδάτης. καὶ πρεσβεύσεται καθ᾽ ὑμῶν ἐς τὴν ὑμετέραν βουλήν, ἐφ᾽ ἣν ὑμῖν ἀπολογησομένοις ἐπαγγέλλει παρεῖναι, φθάνειν δὲ μηδέν, μηδ᾽ ἐξάρχειν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Ῥωμαίων τοσοῦδε πολέμου, [53] ἐνθυμουμένους ὅτι Μιθριδάτης βασιλεύει μὲν τῆς πατρῴας ἀρχῆς, ἣ δισμυρίων ἐστὶ σταδίων τὸ μῆκος, προσκέκτηται δὲ πολλὰ περίχωρα, καὶ Κόλχους, ἔθνος ἀρείμανές, Ἑλλήνων τε τοὺς ἐπὶ τοῦ Πόντου κατῳκισμένους, καὶ βαρβάρων τοὺς ὄντας ὑπὲρ αὐτούς. φίλοις δ᾽ ἐς πᾶν τὸ κελευόμενον ἑτοίμοις χρῆται Σκύθαις τε καὶ Ταύροις καὶ Βαστέρναις καὶ Θραξὶ καὶ Σαρμάταις

herhangi bir kayba uğramasının Roma yararına olmayacağını düşünüyoruz." Bu sözlerin üzerine Pelopidas yetersiz bir cevap verdiklerini kanıtlamak istedi, ancak onu dinlemeden konseyden uzaklaştırdılar.

15. Böylece [50] kendisini artık Romalılar tarafından haksızlığa uğratılmış olarak gösterme fırsatı yakalayan Mithradates, oğlu Ariarathes'i büyük bir kuvvetle Kappadokia Krallığı'nı ele geçirmeye gönderdi. Ariarathes, Ariobarzanes'i kovdu ve krallığın kontrolünü ele geçirdi.[205] Bu olayın ardından Pelopidas bir kez daha Romalı komutanların yanına gitti ve onlara şu konuşmayı yaptı: [51] "Romalılar! Yakın zamanda Phrygia ve Kappadokia'yı elinden almış olduğunuz kral Mithradates'in yaptığınız bu haksızlıklara nasıl katlandığını daha önce dinlediniz. Nikomedes'in ona verdiği zararları görmenize rağmen hiç oralı olmadınız. [52] Dostluğunuzu ve müttefikliğinizi talep ettiğimizde bizi mağdur olarak değil de suçluymuşuz gibi görerek yanıt verdiniz ve sanki haksızlığı uğrayan Nikomedes'miş gibi onun zarar görmesinin Roma yararına olmayacağını dile getirdiniz. Bu nedenle Kappadokia'da yaşananlardan dolayı Roma'ya ve halkına karşı sorumluluk sizdedir. Mithradates, bizi küçümsemeniz ve kurnazca bir cevap vermeye çalışmanız nedeniyle bunları yaptı. Şimdi de size karşı olan suçlamalarını dile getirmek üzere *senatus*a bir heyet gönderecek. Sizi orada kendinizi savunmaya, ancak o zamana kadar herhangi bir şey yapmamaya ve Romalıların ortak kararı olmadan büyük bir savaş başlatmamaya çağırıyor. [53] Mithradates'in kendisine atalarından kalmış olan yirmi bin *stadion*[206] uzunluğundaki topraklara hükmettiğini ve bunlara ek olarak savaşçı Kolkhisliler, Pontos'ta yaşayan Hellenler ve onların ötesindeki barbarlar gibi pek çok komşu halkı saflarına katmış olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Skythia, Tauri, Basternai, Thrakia, Sarmatia halklarının

205 MÖ 88.

206 Yaklaşık üç bin yedi yüz kilometre.

καὶ πᾶσι τοῖς ἀμφὶ Τάναΐν τε καὶ Ἴστρον καὶ τὴν λίμνην ἔτι τὴν Μαιώτιδα. [54] Τιγράνης δ᾽ ὁ Ἀρμένιος αὐτῷ κηδεστής ἐστι, καὶ Ἀρσάκης ὁ Παρθυαῖος φίλος. νεῶν τε πλῆθος ἔχει, τὸ μὲν ἕτοιμον τὸ δὲ γιγνόμενον ἔτι, καὶ παρασκευὴν ἐς πάντα ἀξιόλογον.

16. "Οὐκ [55] ἐψεύσαντο δ᾽ ὑμῖν ἔναγχος οἱ Βιθυνοὶ καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ βασιλέων· οὓς οὐ μόνον εἰκός ἐστιν ἡμῖν, εἰ πόλεμος γένοιτο, προσθήσεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν νεόκτητον ὑμῖν Ἀσίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ Λιβύην καὶ πολλὰ καὶ αὐτῆς Ἰταλίας, ὅσα τὴν ὑμετέραν πλεονεξίαν οὐ φέροντα πολεμεῖ νῦν ὑμῖν πόλεμον ἄσπειστον. [56] ὃν οὕπω διαθέσθαι δυνηθέντες ἐπιχειρεῖτε Μιθριδάτῃ, Νικομήδην αὐτῷ καὶ Ἀριοβαρζάνην παρὰ μέρος ἐπιπέμποντες· καὶ φατὲ μὲν εἶναι φίλοι καὶ σύμμαχοι, καὶ ὑποκρίνεσθε οὕτω, χρῆσθε δὲ ὡς πολεμίῳ. [57] φέρετε οὖν, καὶ νῦν, εἴ τι πρὸς τῶν γεγονότων ἐς μετάνοιαν ἠρέθισθε, ἢ Νικομήδη κωλύσατε τοὺς ὑμετέρους ἀδικεῖν φίλους (καὶ τάδε πράξασιν ὑμῖν ὑπίσχομαι συμμαχήσειν ἐπὶ τοὺς Ἰταλοὺς βασιλέα Μιθριδάτην), ἢ τὴν δοκοῦσαν ἐς ἡμᾶς φιλίαν λύσατε, ἢ ἐς Ῥώμην ἐπὶ κρίσιν ἴωμεν." [58] ὁ μὲν δὴ Πελοπίδας ὧδε ἔλεξεν, οἱ δὲ φορτικώτερον αὐτὸν εἰπεῖν ἡγούμενοι, Μιθριδάτην μὲν ἐκέλευον ἀπέχεσθαι Νικομήδους καὶ Καππαδοκίας (αὐτοὶ γὰρ αὖθις Ἀριοβαρζάνην ἐς αὐτὴν κατάξειν), Πελοπίδαν δ᾽ εὐθὺς ἐξιέναι τοῦ στρατοπέδου, καὶ μηκέτι πρεσβεύειν ἐς αὐτούς, εἰ μὴ τοῖς κελευομένοις ὁ βασιλεὺς ἐμμένοι.

yanı sıra, Tanais[207], Istros ve Maiotis[208] gölleri etrafında yaşayan diğer tüm halklar, Mithradates ile bir dostluk ilişkisi kurdular ve onun her türlü emrini yerine getirmeye hazır durumdalar. [54] Armenialı Tigranes damadı, Parthialı Arsakes dostudur. Ayrıca bazıları hazır, bazıları da henüz yapım aşamasında olan çok sayıda gemiye ve kayda değer ölçüde büyük bir teçhizata sahip.

16. "Bithynialıların, [55] Mısır ve Syria kralları hakkında söyledikleri doğrudur. Fakat savaş başladığı takdirde bizimle aynı safta savaşacak olanlar yalnızca onlar değildir. Asya, Hellas ve Afrika'da yeni kontrol altına aldığınız halklar ile açgözlülüğünüze katlanamadıkları için İtalya'nın büyük bölümünde size karşı amansız bir savaş başlatmış olan diğer halklar[209] da bu savaşta bize katılacaktır. [56] İtalya'daki savaşı sonuca bağlamadan Mithradates'e saldıracak olursanız, Nikomedes ile Ariobarzanes'i sırayla üzerimize göndermek durumunda kalacaksınız. Dostumuz ve müttefikimiz olduğunuzu söylüyor, öyleymiş gibi davranıyorsunuz ancak bize karşı düşmanca eylemler gerçekleştiriyorsunuz. [57] Bu yüzden bir kez daha dile getiriyorum: Eğer yaşananlar nedeniyle fikrinizde bir değişiklik varsa, Nikomedes'in dostlarınıza haksızlık yapmasını önleyin. Bunu yaptığınız takdirde kral Mithradates'in İtalyalılara karşı müttefikiniz olacağına dair size söz veriyorum. Ya da dostumuzmuş gibi davranmaya bir son verin ve bu konuyu karara bağlamak üzere Roma'ya başvuralım." [58] Pelopidas'ın konuşması bu şekildeydi. Komutanlar onun konuşmasını küstahça buldular ve Nikomedes ile Kappadokia'dan ellerini çekmesi için verilen emrin Mithradates'e iletilmesini istediler. Zira Ariobarzanes'i yeniden Kappadokia yönetimine getirmek istiyorlardı. Ayrıca Pelopidas'a derhâl kampı terk etmesini ve Mithradates emirlere uymadıkça bir daha elçi olarak gelmemesini emrettiler.

207 Don Nehri.

208 Azov Denizi.

209 Romalılar, MÖ 91-88 yılları arasında, İtalya'da kendilerine karşı isyan başlatan müttefikler ve onlara katılan halklarla mücadele etmek durumunda kaldılar.

17. Οὕτω [59] μὲν ἀπεκρίναντο, καὶ ἀπιόντι φυλακὴν συνέπεμψαν, ἵνα μή τινας ἐπιτρίψειε παροδεύων. ταῦτα δὲ εἰπόντες καὶ οὐκ ἀναμείναντες περὶ τοσοῦδε πολέμου τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἐπιγνώμονα γενέσθαι, στρατιὰν ἤγειρον ἔκ τε Βιθυνίας καὶ Καππαδοκίας καὶ Παφλαγονίας καὶ Γαλατῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ. [60] ὡς δὲ αὐτοῖς ὅ τε ἴδιος στρατός, ὃν εἶχε Λούκιος Κάσσιος ὁ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος, ἕτοιμος ἦν ἤδη, καὶ τὰ συμμαχικὰ πάντα συνεληλύθει, διελόμενοι τὸ πλῆθος ἐστρατοπέδευον, Κάσσιος μὲν ἐν μέσῳ Βιθυνίας τε καὶ Γαλατίας, Μάνιος δὲ ᾗ διαβατὸν ἦν ἐς Βιθυνίαν τῷ Μιθριδάτῃ, Ὄππιος δὲ ἕτερος στρατηγὸς ἐπὶ τῶν ὀρῶν τῶν Καππαδοκίας, ἱππέας ἔχων ἕκαστος αὐτῶν <τετρακισχιλίους> καὶ πεζοὺς ἀμφὶ τοὺς τετρακισμυρίους. [61] ἦν δὲ καὶ νεῶν στόλος αὐτοῖς, οὗ περὶ Βυζάντιον Μινούκιός τε Ῥοῦφος καὶ Γάιος Ποπίλιος ἡγοῦντο, τὸ στόμα τοῦ Πόντου φυλάσσοντες. παρῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Νικομήδης, ἄρχων ἑτέρων πεντακισμυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων ἑξακισχιλίων. τοσόσδε μὲν αὐτοῖς ἀθρόως στρατὸς ἀγήγερτο· [62] Μιθριδάτῃ δὲ τὸ μὲν οἰκεῖον ἦν μυριάδες πεζῶν πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἱππεῖς τετρακισμύριοι, καὶ νῆες κατάφρακτοι τριακόσιαι, δίκροτα δὲ ἑκατόν, καὶ ἡ ἄλλη παρασκευὴ τούτων κατὰ λόγον, στρατηγοὶ δὲ Νεοπτόλεμός τε καὶ Ἀρχέλαος, ἀλλήλων ἀδελφώ, καὶ τοῖς πλείστοις αὐτὸς παρεγίγνετο. [63] συμμαχικὰ δὲ ἦγον αὐτῷ Ἀρκαθίας μέν, αὐτοῦ Μιθριδάτου παῖς, ἐκ τῆς βραχυτέρας Ἀρμενίας μυρίους ἱππέας, καὶ Δορύλαος <. . .> ἐν φάλαγγι ταττομένους, Κρατερὸς δ᾽ ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἅρματα.

18. Τοσαύτη [64] μὲν ἦν ἑκατέροις ἡ παρασκευή, ὅτε πρῶτον ἦεσαν ἐς ἀλλήλους Ῥωμαῖοί τε καὶ Μιθριδάτης, ἀμφὶ τὰς ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα <τρεῖς> ὀλυμπιάδας. ἐν δὲ πεδίῳ πλατεῖ παρὰ τὸν Ἀμνειον ποταμὸν κατιδόντες ἀλλήλους ὅ τε Νικομήδης καὶ οἱ τοῦ Μιθριδάτου στρατηγοὶ

17. Romalı [59] komutanların cevabı buydu ve yolculuk esnasında kimseye zarar vermemesi için Pelopidas'ın yanına bir muhafız kuvveti verdiler. Böylesine büyük bir savaşı başlatmak için *senatus*un ya da halkın kararını beklemediler ve görüşmenin ardından hemen harekete geçtiler. Bithynia, Kappadokia, Paphlagonia ve Asya'daki Galatialılardan oluşan bir ordu topladılar. [60] Asya valisi Lucius Cassius komutasındaki ordu hazır hâle geldiğinde ve tüm müttefikler toplandığında kuvvetlerini bölümlere ayırarak kamplarını kurdular: Bithynia ile Galatia sınırında Cassius, Mithradates'in Bithynia'ya ilerlemek için geçmek zorunda kalacağı noktada Manius ve Kappadokia dağlarında bir diğer komutan Oppius[210] kendi kampını kurmuştu. Her birinin emri altında <dört bin> süvari ile kırk bine yakın piyade bulunuyordu. [61] Minucius Rufus ve Gaius Popillius'un komutasındaki bir deniz kuvveti de Karadeniz'in ağzını korumak amacıyla Byzantion'da hazır bulunuyordu. Romalı komutanlarla birlikte savaşa katılacak olan Nikomedes'in komutası altında ise elli bin piyade ve altı bin süvari vardı. Romalıların topladığı ordunun büyüklüğü işte bu kadardı. [62] Öte yandan Mithradates'in kendi kuvvetleriyle birlikte toplamda iki yüz elli bin piyade ve kırk bin süvarisi bulunuyordu. Ayrıca üç yüz adet güverteli savaş gemisi, yüz adet *birem*esi ve aynı oranda başka araçları vardı. İki kardeş, Neoptolemos ve Arkhelaos, komutanlık görevini yerine getiriyordu. Fakat ordunun büyük bölümü bizzat Mithradates tarafından komuta ediliyordu. [63] Mithradates'in oğlu Arkathias, Armenia Minor'dan on bin süvarilik bir müttefik kuvvet daha getirmişti. Dorylaos <...> piyadeye *phalanks* düzeni aldırmış ve Krateros yüz otuz savaş arabasının başına geçmişti.

18. Romalılar [64] ve Mithradates, yaklaşık olarak yüz yetmiş <üçüncü> Olimpiyat Oyunları zamanında ilk kez karşı karşıya geldiğinde her iki tarafın sahip olduğu ordunun büyüklüğü işte buydu. Nikomedes ve Mithradates'in komutanları,

210 Quintus Oppius.

παρέταττον ἐς μάχην, Νικομήδης μὲν ἅπαντας τοὺς ἑαυτοῦ, Νεοπτόλεμος δὲ καὶ Ἀρχέλαος τοὺς εὐζώνους μόνους, καὶ οὓς Ἀρκαθίας εἶχεν ἱππέας καί τινα τῶν ἁρμάτων· ἡ γὰρ φάλαγξ ἔτι προσῄει. [65] ἐς δέ τινα γήλοφον τοῦ πεδίου πετρώδη προλαβόντες ἀνέπεμψαν ὀλίγους, ἵνα μὴ κυκλωθεῖεν ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν πολὺ πλειόνων ὄντων. ὡς δὲ ἐξωθουμένους εἶδον αὐτοὺς ἐκ τοῦ γηλόφου, δείσας ὁ Νεοπτόλεμος περὶ τῇ κυκλώσει προσεβοήθει μετὰ σπουδῆς, καλῶν ἅμα καὶ τὸν Ἀρκαθίαν. [66] Νικομήδης δ᾽ ὁρῶν ἀντιπαρῄει· καὶ γίγνεται πολὺς ἐνταῦθα ἀγὼν καὶ φόνος. βιασαμένου δὲ τοῦ Νικομηδους ἔφευγον οἱ Μιθριδάτειοι, ἕως ὁ Ἀρχέλαος ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μετελθὼν ἐνέβαλεν ἐς τοὺς διώκοντας. οἱ δ᾽ ἐς αὐτὸν ἐπεστράφησαν. ὁ δ᾽ ὑπεχώρει κατ᾽ ὀλίγον, ἵν᾽ ἔχοιεν ἐκ τῆς φυγῆς ἐπανελθεῖν οἱ περὶ Νεοπτόλεμον. ὡς δὲ εἴκασεν αὐτάρκως ἔχειν, ἐπέστρεφε, καὶ τοῖς Βιθυνοῖς τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα ἐμπίπτοντα μετὰ ῥύμης διέκοπτε καὶ διέτεμνε τοὺς μὲν ἀθρόως ἐς δύο τοὺς δ᾽ ἐς μέρη πολλά. [67] τό τε γιγνόμενον ἐξέπληττε τὴν στρατιὰν τοῦ Νικομήδους, ὅτε ἴδοιεν ἡμιτόμους ἄνδρας ἔτι ἕμπνους, ἢ ἐς πολλὰ διερριμμένους, ἢ τῶν δρεπάνων ἀπηρτημένους. ἀηδίᾳ τε μᾶλλον ὄψεως ἢ μάχης ἧσσῃ τὴν τάξιν ὑπὸ φόβου συνέχεαν. [68] ταραχθεῖσι δ᾽ αὐτοῖς ὁ μὲν Ἀρχέλαος ἐκ τοῦ μετώπου, Νεοπτόλεμος δὲ καὶ Ἀρκαθίας ἐκ τῆς φυγῆς ἀναστρέφοντες ἐπέκειντο ὄπισθεν. οἱ δ᾽ ἐπὶ πολὺ μὲν ἠμύνοντο, ἐς ἑκατέρους ἐπιστρεφόμενοι· ὡς δὲ τὸ πλεῖστον ἐπεπτώκει, Νικομήδης μὲν ἔφευγε μετὰ τῶν ὑπολοίπων ἐς Παφλαγονίαν,

Amnias Nehri[211] yanındaki bir ovada birbirlerini gördüklerinde hemen savaş düzeni aldılar.[212] Nikomedes tüm kuvvetleriyle hazır bulunurken Neoptolemos ve Arkhelaos'un yanında yalnızca hafif birlikler, Arkathias'ın getirmiş olduğu süvariler ve birkaç savaş arabası vardı. *Phalanks* kuvveti ise henüz yoldaydı. [65] Sayıca üstün olan Bithynia kuvvetleri tarafından kuşatılmak istemeyen komutanlar, ovadaki kayalık tepeyi ele geçirmek üzere küçük bir kuvvet gönderdiler. Bu kuvvetin tepeden püskürtüldüğünü gören Neoptolemos, kuşatılma korkusuna kapılarak derhâl yardıma koştu ve Arkathias'tan da destek istedi. [66] Bu hamleyi gören Nikomedes'in hemen karşılık vermesi üzerine bölgede şiddetli ve kanlı bir çarpışma yaşandı. Nikomedes bu çarpışmadan üstün çıkınca Mithradates'in kuvvetleri kaçmaya başladılar. Bu sırada sağ kanattan çıkıp gelen Arkathias, düşmanın takibe geçen kuvvetlerine bir saldırı gerçekleştirdi. Düşmanın dikkatini üzerine topladıktan sonra Neoptolemos'un adamlarına savaşa katılmaları için süre kazandırmak amacıyla yavaş yavaş geri çekilmeye başladı. Bunu yeteri kadar yaptığına kanaat getirince yüzünü yeniden düşmana çevirdi. Bu sırada düşmanın üzerine gönderdiği tırpanlı savaş arabaları, bazı Bithynialıları iki parçaya bölerken bazılarını paramparça etti. [67] Bu olay Nikomedes'in ordusunu dehşete düşürdü: İki parçaya ayrılmış olmalarına rağmen hâlâ nefes almakta olanları ve parçaları tırpanlardan sarkan dostlarını görüyorlardı. Yenilginin üzüntüsünden ziyade mide bulantısına neden olan bu manzara, tüm saflarda büyük bir korkuyu da hâkim kalmıştı. [68] Onlar böylesine bir kafa karışıklığı yaşamaktayken Arkhelaos cepheden bir saldırı gerçekleştirdi. Kuvvetlerini toparlayan Neoptolemos ve Arkathias ise arka taraftan saldırdı. Nikomedes'in adamları her iki taraftan birden uğradıkları saldırılara karşılık vermeye çalıştılar fakat büyük çoğunluğu mücadeleyi kaybedince Nikomedes kurtulmayı başaran adamlarla birlikte Paphlagonia'ya kaçmak zorunda kaldı. [Çarpışma bu

211 Gökırmak.
212 MÖ 89.

οὐδ᾽ ἐς χεῖρας ἐλθούσης πω τῆς Μιθριδατείου φάλαγγος, ἑάλω δ᾽ αὐτοῦ τὸ χαράκωμα καὶ τὰ χρήματα πολλὰ ὄντα καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων. [69] οὓς πάντας ὁ Μιθριδάτης φιλανθρωπευσάμενός τε καὶ ἐφόδια δοὺς ἀπέλυσεν ἐς τὰ οἰκεῖα ἀπιέναι, δόξαν ἐμποιῶν τοῖς πολεμίοις φιλανθρωπίας.

19. Ἔργον [70] δ᾽ ἦν[6] τόδε πρῶτον τοῦ Μιθριδατείου πολέμου καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων κατεπεπλήγεσαν, ὡς οὐκ εὐβουλίᾳ μᾶλλον ἢ προπετῶς, ἄνευ τοῦ κοινοῦ, τοσόνδε πόλεμον ἄψαντες. ὀλίγοι τε γὰρ πολὺ πλειόνων ἐκεκρατήκεσαν, καὶ οὐδεμιᾷ συντυχίᾳ χωρίων ἢ πολεμίου σφάλματος, ἀλλ᾽ ἀρετῇ στρατηγῶν καὶ ἀνδρείᾳ στρατοῦ. [71] Νικομήδης μὲν οὖν Μανίῳ παρεστρατοπέδευε, Μιθριδάτης δ᾽ ἐπὶ τὸ Σκορόβαν ὄρος ἀνήει, ὃ τέλος ἐστὶ Βιθυνῶν καὶ τῆς Ποντικῆς χώρας. πρόδρομοί τε αὐτοῦ, Σαυροματῶν ἑκατὸν ἱππεῖς, ὀκτακοσίοις ἱππεῦσι τοῦ Νικομήδους ἐντυχόντες αἱροῦσι καὶ τούτων τινάς· οὓς πάλιν ὁ Μιθριδάτης σὺν ἐφοδίοις μεθῆκεν ἐς τὰς πατρίδας ἀπιέναι. [72] Μάνιον δ᾽ ὑποφεύγοντα Νεοπτόλεμός τε καὶ Νεμάνης ὁ Ἀρμένιος ἀμφὶ τὸ Πρῶτον Πάχιον χωρίον ἑβδόμης ὥρας καταλαβόντες, οἰχομένου πρὸς Κάσσιον Νικομήδους, ἠνάγκασαν ἐς μάχην ἱππέας ἔχοντα τετρακισχιλίους καὶ πεζοὺς ἔτι τούτων δεκαπλασίονας, κτείναντες δ᾽ αὐτοῦ περὶ μυρίους, ἐζώγρησαν ἐς τριακοσίους· [73] οὓς ὁμοίως ὁ Μιθριδάτης ἐς αὐτὸν ἀναχθέντας ἀπέλυσε, καταδημοκοπῶν τοὺς πολεμίους. Μανίου δ᾽ ἐλήφθη καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ φεύγων αὐτὸς ἐπὶ τὸν Σαγγάριον ποταμὸν νυκτὸς γενομένης ἐπέρασέ τε καὶ ἐς Πέργαμον ἐσώθη. [74] Κάσσιος δὲ καὶ Νικομήδης, καὶ ὅσοι ἄλλοι Ῥωμαίων πρέσβεις παρῆσαν, ἐς Λεόντων Κεφαλήν, ὃ τῆς Φρυγίας ἐστὶν ὀχυρώτατον χωρίον, μετεστρατοπέδευον· καὶ τὸ πλῆθος ὅσον εἶχον, οὐ πάλαι συνειλεγμένον, χειροτεχνῶν ἢ γεωργῶν

şekilde sonuçlanırken], Mithradates'in *phalanksı* henüz savaşa dahil olmamıştı bile. Nikomedes'in kampı, içerisindeki yüklü miktarda para ve çok sayıda tutsakla birlikte ele geçirildi. [69] Mithradates tüm tutsaklara merhametli davrandı: Onları serbest bıraktı ve dönüş yolculuğu için ihtiyaçlarını karşıladı. Böylece merhameti sayesinde düşmanları arasında bile itibar kazanmayı başardı.

19. Böylece [70] Romalılar ile Mithradates arasındaki ilk karşılaşma sona ermiş oldu. Roma'nın kararı olmadan pervasızca hareket ederek böylesine büyük bir savaş başlatmış olan Romalı komutanlar, bu nedenle bir hayli endişeliydiler. Küçük bir kuvvet, çok daha büyük bir kuvveti konum avantajı ya da düşman hatasıyla değil, bizzat kendi komutanlarının dehası ve askerlerinin cesareti sayesinde mağlup etmişti. [71] Bu sırada Nikomedes, Manius'a yakın bir noktada kampını kurdu. Öte yandan Mithradates, Bithynia ile Pontos toprakları arasında uzanan Skorobas Dağı'na tırmanmıştı. Gözcülük yapmaya gönderdiği Sarmatialı yüz süvari, Nikomedes'in sekiz yüz süvarisiyle karşılaştı ve bunların bir kısmını ele geçirdi. Mithradates bunları da yurtlarına gönderdi ve yolculuk ihtiyaçlarını karşıladı. [72] Bu sırada Manius geri çekilmeye karar verdi, ancak Neoptolemos ve Armenialı Nemanes yedi saat sonra Protopakhion kalesi civarında ona yetiştiler ve Cassius'a katılmak üzere yola çıkmış olan Nikomedes'i de bu savaşa katılmaya zorladılar. Manius'un dört bin süvarisi ile bunun on katı kadar piyadesi vardı, ancak düşman on bin adamını öldürürken üç yüze yakınını esir aldı. [73] Mithradates, daha önce de yapmış olduğu gibi toplanan tüm esirleri serbest bıraktı: Düşmanları arasında itibar kazanarak savaşta avantaj sağlamaya çalışıyordu. Kampı düşman tarafından ele geçirilen Manius, Sangarios Nehri'ne[213] doğru kaçtı, gece vakti bu nehri aştı ve Pergamon'a sığındı. [74] Cassius, Nikomedes ve diğer Romalı elçiler ise, Phrygia'da iyi tahkim edilmiş bir kale olan Leonton Kephale'de bir başka kamp kurdular. Burada zanaatkârlar, çiftçiler ve yerli

213 Sakarya Nehri.

ἢ ἰδιωτῶν, ἐγύμναζον, καὶ τοὺς Φρύγας αὐτοῖς παρεσκεύαζον. [75] ὀκνούντων δὲ ἑκατέρων ἀπέγνωσαν πολεμεῖν ἀνδράσιν ἀπολέμοις, καὶ διαλύσαντες αὐτοὺς ἀνεχώρουν, Κάσσιος μὲν ἐς Ἀπάμειαν σὺν τῷ ἑαυτοῦ στρατῷ, Νικομήδης δὲ ἐς Πέργαμον, Μαγκῖνος δὲ ἐπὶ Ῥόδου. ὧν, ὅσοι τὸ στόμα τοῦ Πόντου κατεῖχον, πυθόμενοι διελύθησαν, καὶ τάς τε κλεῖς τοῦ Πόντου, καὶ ναῦς ὅσας εἶχον, τῷ Μιθριδάτῃ παρέδοσαν.

20. Ὁ [76] δὲ ὁρμῇ τῇδε μιᾷ τὴν ἀρχὴν ὅλην τοῦ Νικομήδους ὑπολαβὼν ἐπῆλθε, καὶ καθίστατο τὰς πόλεις. ἐμβαλὼν δὲ καὶ ἐς Φρυγίαν, ἐς τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Πανδοκεῖον κατέλυσεν, αἰσιούμενος ἄρα, ἔνθαπερ Ἀλέξανδρος ἀνεπαύσατο, καὶ Μιθριδάτην σταθμεῦσαι. [77] ὁ μὲν δὴ καὶ Φρυγίας τὰ λοιπὰ καὶ Μυσίαν καὶ Ἀσίαν, ἃ Ῥωμαίοις νεόκτητα ἦν, ἐπέτρεχε, καὶ ἐς τὰ περίοικα περιπέμπων ὑπηγάγετο Λυκίαν τε καὶ Παμφυλίαν καὶ τὰ μέχρι Ἰωνίας. [78] Λαοδικεῦσι δὲ ἔτι ἀντέχουσι, τοῖς περὶ τὸν Λύκον ποταμόν (Ῥωμαίων γάρ τις στρατηγὸς Κόιντος Ὄππιος, ἱππέας ἔχων καὶ μισθοφόρους τινάς, ἐς τὴν πόλιν ἐσδραμὼν ἐφύλαττεν αὐτήν), κήρυκα ἐπιπέμψας ἐπὶ τὰ τείχη λέγειν ἐκέλευσεν ὅτι βασιλεὺς Μιθριδάτης ὑπέχεται Λαοδικεῦσιν ἄδειαν, εἰ τὸν Ὄππιον αὐτῷ προσαγάγοιεν. [79] οἱ δ᾽ ἐπὶ τῷ κηρύγματι τοὺς μὲν μισθοφόρους Ὀππίου μεθῆκαν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, αὐτὸν δ᾽ ἤγαγον τῷ Μιθριδάτῃ τὸν Ὄππιον, ἡγουμένων αὐτῷ τῶν ῥαβδοφόρων ἐπὶ γέλωτι. καὶ αὐτὸν ὁ Μιθριδάτης οὐδὲν <δεινὸν> διαθεὶς ἐπήγετο πανταχοῦ λελυμένον, ἐπιδεικνύμενος ἄρα Ῥωμαίων αἰχμάλωτον στρατηγόν.

21. Μετ᾽ οὐ πολὺ [80] δὲ καὶ Μάνιον Ἀκύλιον, τὸν τῆσδε τῆς πρεσβείας καὶ τοῦδε τοῦ πολέμου μάλιστα αἴτιον,

vatandaşlardan oluşan yeni bir ordu topladılar ve bu orduya talim yaptırmaya başladılar. Bu sırada Phrygialıları da kendileriyle birlikte savaşmaya ikna ettiler. [75] Fakat bir süre sonra her iki gruptan da tatmin olmamaya başladılar ve savaşa uygun olmayan bu adamlarla savaşa girmekten vazgeçtiler. Topladıkları tüm adamları gönderdiler ve kampı dağıtıp çekildiler. Cassius kendi ordusuyla Apameia'ya, Nikomedes Pergamon'a, Mancinus da Rodos'a gitti. Karadeniz'in ağzını tutmakta olan adamlar da bu olayların haberini alınca çekildiler ve hem Karadeniz ağzının anahtarlarını hem de sahip oldukları gemileri Mithradates'e bırakmış oldular.

20. Nikomedes'in [76] tüm krallığını tek bir saldırıyla ele geçirmiş olan Mithradates, bölgede dolaşmaya başladı ve şehirleri yeniden organize etti. Ardından Phrygia'yı işgal etti ve kendisine iyi şans getireceğini düşünerek zamanında Aleksandros'un konaklamış olduğu bölgeye yerleşti. [77] Daha sonra Phrygia'nın geri kalanını, Mysia'yı ve Asya'nın yakın zamanda Romalılar tarafından ele geçirilmiş olan bölgelerini işgal etti. Adamlarını çevre bölgelere göndererek Lykia, Pamphylia ve Ionia'ya kadar uzanan toprakları kontrolü altına aldı. [78] Fakat Lykos Nehri[214] civarında yaşayan Laodikeia halkı hâlâ direniyordu. (Romalı *praetor* Quintus Oppius süvarileri ve bir grup paralı askeriyle birlikte buraya gelmiş ve şehri koruma altına almıştı.) Mithradates surlara bir haberci gönderdi ve Oppius'un teslim edilmesi hâlinde Laodikeia halkına herhangi bir zarar verilmeyeceğinin duyurulmasını istedi. [79] Bu duyuru üzerine Laodikeialılar, paralı askerleri herhangi bir zarara uğratmadan gönderdiler, ancak Oppius'u kral Mithradates'e götürdüler. Onu küçük düşürmek amacıyla *lictor*larını da önünde yürütüyorlardı. Mithradates, Oppius'a herhangi bir zarar vermedi, ancak Romalı bir *praetor*u tutsak olarak sergilemek amacıyla onu zincirsiz olarak yanında taşıdı.

21. Mithradates, [80] kısa bir süre sonra bu savaşın en büyük sorumlularından biri olan, elçi heyetinin üyesi Manius

214 Çürüksu Nehri.

ἑλὼν δεδεμένον ἐπὶ ὄνου περιήγετο, κηρύσσων τοῖς ὁρῶσιν ὅτι Μάνιος ἦει, μέχρι ἐν Περγάμῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ κατεχώνευσε χρυσίον, δωροδοκίαν ἄρα Ῥωμαίοις ὀνειδίζων. [81] σατράπας δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἐπιστήσας, ἐς Μαγνησίαν καὶ Ἔφεσον καὶ Μιτυλήνην παρῆλθεν, ἀσμένως αὐτὸν ἁπάντων δεχομένων, Ἐφεσίων δὲ καὶ τὰς Ῥωμαίων εἰκόνας τὰς παρὰ σφίσι καθαιρούντων, ἐφ᾽ ᾧ δίκην ἔδοσαν οὐ πολὺ ὕστερον. [82] ἐπανιὼν δὲ ἐκ τῆς Ἰωνίας Στρατονίκειαν εἶλε καὶ ἐζημίωσε χρήμασι, καὶ φρουρὰν ἐς τὴν πόλιν ἐσήγαγεν. παρθένον τε εὔμορφον ἰδὼν ἐς τὰς γυναῖκας ἀνεδέξατο· καὶ εἴ τῳ σπουδὴ καὶ τὸ ὄνομα πυθέσθαι, Μονίμη Φιλοποίμενος ἦν. Μάγνησι δὲ καὶ Παφλαγόσι καὶ Λυκίοις ἔτι ἀντέχουσι διὰ τῶν στρατηγῶν ἐπολέμει.

22. Καὶ [83] τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τὸν Μιθριδάτην· Ῥωμαῖοι δ᾽ ἐξ οὗ τῆς πρώτης αὐτοῦ ὁρμῆς τε καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν ἐσβολῆς ἐπύθοντο, στρατεύειν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐψηφίσαντο, καίπερ ἀσχολούμενοι στάσεσιν ἀτρύτοις ἐν τῇ πόλει καὶ οἰκείῳ πολέμῳ χαλεπῷ, τῆς Ἰταλίας ἀφισταμένης σχεδὸν ἁπάσης ἀνὰ μέρος. [84] κληρουμένων δὲ τῶν ὑπάτων, ἔλαχε μὲν Κορνήλιος Σύλλας ἄρχειν τῆς Ἀσίας καὶ πολεμεῖν τῷ Μιθριδάτῃ, χρήματα δ᾽ οὐκ ἔχοντες αὐτῷ ἐσενεγκεῖν, ἐψηφίσαντο πραθῆναι ὅσα Νουμᾶς Πομπίλιος βασιλεὺς ἐς θυσίας θεῶν διετέτακτο. τοσήδε μὲν ἦν τότε πάντων ἀπορία καὶ ἐς πάντα φιλοτιμία. καί τινα αὐτῶν ἔφθασε πραθῆναι καὶ συνενεγκεῖν χρυσίου λίτρας ἐνακισχιλίας, ἃς μόνας ἐς τηλικοῦτον πόλεμον ἔδοσαν. [85] Σύλλαν μὲν οὖν ἐς πολὺ αἱ στάσεις κατέσχον, ὡς ἐν τοῖς ἐμφυλίοις συγγέγραπται· ἐν τούτῳ δ᾽ ὁ Μιθριδάτης ἐπί τε Ῥοδίους ναῦς πλείονας συνεπήγνυτο, καὶ σατράπαις ἅπασι καὶ πόλεων

Aquillius'u da ele geçirdi. Onu bir eşeğe zincirleyerek dolaştırdı ve yanından geçen herkese onun Manius olduğunu duyurdu. Bir süre sonra, rüşvetçilik yapan Romalılara gözdağı vermek amacıyla Pergamon'da Manius'un ağzına eritilmiş altın döktürdü. [81] Tüm halkların yönetimine satraplar atadıktan sonra her birinde memnuniyetle karşılandığı Magnesia, Ephesos ve Mytilene şehirlerine gitti. Ephesoslular, şehirlerine yerleştirilmiş olan Roma heykellerini bile yıktılar, ancak çok geçmeden bunun bedelini ödeyeceklerdi. [82] Mithradates, Ionia'dan dönerken Stratonikeia'yı da ele geçirdi, sakinlere para cezası dayattı ve şehre bir garnizon yerleştirdi. Orada gördüğü genç ve güzel bir kızı eşlerinin arasına dahil etti. Kızın adını öğrenmek isteyen varsa: Philopoemen'in kızı Monime. Mithradates daha sonra hâlâ kendisine direnmekte olan Magnesia, Paphlagonia ve Lykia halklarıyla savaşmaları için komutanlarını görevlendirdi.

22. Mithradates'in [83] yaptıkları bunlardı. Öte yandan onun ilk saldırısını ve Asya'yı işgal ettiğini öğrenen Romalılar, şehirdeki yıpratıcı siyasi çatışmalara ve neredeyse İtalya'nın tümünde birbiri ardına patlak veren isyanlarla meşgul olmalarına rağmen derhâl savaş kararı aldılar. [84] *Consul*ler arasında çekilen kura sonucunda Asya görevi ve Mithradates'e karşı savaşın komutası Cornelius Sulla'ya[215] verildi. Savaşın masraflarını karşılayacak paraları bulunmadığından kral Numa Pompilius'un[216] tanrılara kurban sunmak adına miras bırakmış olduğu hazineyi satışa çıkarmaya karar verdiler. Maddi olarak büyük sıkıntı çekmelerine rağmen savaş için son derece hırslıydılar. Numa'nın mirasının bir kısmını hemen sattılar ve karşılığında yaklaşık dört ton altın elde ettiler. Bu büyük savaş için sağlayabildikleri tek maddi kaynak buydu. [85] İç savaşlar üzerine kaleme aldığım çalışmada anlattığım gibi, siyasi çekişmeler Sulla'yı uzun süre meşgul etti. Bu süre zarfında Mithradates, Rodos'a saldırmak üzere büyük bir donanma hazırladı. Ayrıca tüm satraplara ve şehir

215 Lucius Cornelius Sulla.
216 Roma'nın ikinci kralı.

ἄρχουσι δι᾽ ἀπορρήτων ἔγραφε, τριακοστὴν ἡμέραν φυλάξαντας ὁμοῦ πάντας ἐπιθέσθαι τοῖς παρὰ σφίσι Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλοῖς, αὐτοῖς τε καὶ γυναιξὶν αὐτῶν καὶ παισὶ καὶ ἀπελευθέροις ὅσοι γένους Ἰταλικοῦ, κτείναντάς τε ἀτάφους ἀπορρῖψαι, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς μερίσασθαι πρὸς βασιλέα Μιθριδάτην. [86] ἐπεκήρυξε δὲ καὶ ζημίαν τοῖς καταθάπτουσιν αὐτοὺς ἢ ἐπικρύπτουσι, καὶ μήνυτρα τοῖς ἐλέγχουσιν ἢ τοὺς κρυπτομένους ἀναιροῦσι, θεράπουσι μὲν ἐπὶ δεσπότας ἐλευθερίαν, χρήσταις δ᾽ ἐπὶ δανεισταῖς ἥμισυ τοῦ χρέους. [87] τάδε μὲν δὴ δι᾽ ἀπορρήτων ὁ Μιθριδάτης ἐπέστελλεν ἅπασιν ὁμοῦ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπελθούσης συμφορῶν ἰδέαι ποικίλαι κατὰ τὴν Ἀσίαν ἦσαν, ὧν ἕνια τοιάδε ἦν.

23. Ἐφέσιοι [88] τοὺς ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον καταφυγόντας, συμπλεκομένους τοῖς ἀγάλμασιν, ἐξέλκοντες ἔκτεινον. Περγαμηνοὶ τοὺς ἐς τὸ Ἀσκληπιεῖον συμφυγόντας, οὐκ ἀφισταμένους, ἐτόξευον τοῖς ξοάνοις συμπλεκομένους. Ἀδραμυττηνοὶ τοὺς ἐκνέοντας ἐσβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ἀνῄρουν, καὶ τὰ βρέφη κατεπόντουν. [89] Καύνιοι Ῥοδίοις ὑποτελεῖς ἐπὶ τῷ Ἀντιόχου πολέμῳ γενόμενοι, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀφεθέντες οὐ πρὸ πολλοῦ, τοὺς Ἰταλοὺς ἐς τὴν βουλαίαν Ἑστίαν καταφυγόντας ἕλκοντες ἀπὸ τῆς Ἑστίας, τὰ βρέφη σφῶν πρῶτα ἔκτεινον ἐν ὄψει τῶν μητέρων, αὐτὰς δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας ἐπ᾽ ἐκείνοις. [90] Τραλλιανοὶ δ᾽ αὐθένται τοῦ κακοῦ φυλαξάμενοι γενέσθαι, Παφλαγόνα Θεόφιλον, ἄγριον ἄνδρα, ἐς τὸ ἔργον ἐμισθώσαντο, καὶ ὁ Θεόφιλος αὐτοὺς συναγαγὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ὁμονοίας νεὼν ἥπτετο τοῦ φόνου, καὶ τινῶν τοῖς ἀγάλμασι συμπλεκομένων τὰς χεῖρας ἀπέκοπτεν. [91] τοιαύταις μὲν τύχαις οἱ περὶ τὴν Ἀσίαν ὄντες Ἰταλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι συνεφέροντο, ἄνδρες τε ὁμοῦ καὶ βρέφη καὶ γυναῖκες, καὶ ἐξελεύθεροι καὶ θεράποντες αὐτῶν, ὅσοι γένους Ἰταλικοῦ. ᾧ καὶ μάλιστα δῆλον ἐγένετο τὴν Ἀσίαν οὐ φόβῳ Μιθριδάτου μᾶλλον ἢ μίσει Ῥωμαίων τοιάδε ἐς αὐτοὺς ἐργάσασθαι. [92] ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν δίκην ἔδοσαν διπλῆν, αὐτοῦ τε Μιθριδάτου μετ᾽ ὀλίγον

yöneticilerine gizli bir mesaj gönderdi: Otuz gün sonra şehirlerinde yaşayan tüm Romalıları, İtalyalıları, onların eşleri ile çocuklarını ve İtalya kökenli tüm azatlıları eş zamanlı bir saldırıyla öldürmelerini, cesetlerini cenaze düzenlemeden dışarı atmalarını ve el koydukları tüm malları kendisiyle paylaşmalarını emrediyordu. [86] Ölülere cenaze düzenleyenler ve hayatta olanları saklayanlar cezalandırılacak, muhbirlere ve saklananları öldürenlere ödüller dağıtılacaktı. Ayrıca efendilerini ihbar eden köleler azat edilecek, tefecileri ihbar eden borçlular borçlarının yarısından kurtulacaktı. [87] Mithradates bu gizli emirleri tüm şehirlere aynı anda göndermişti. Belirlenen gün geldiğinde Asya'da pek çok felaket yaşandı, bunlardan bazıları şunlardı:

23. Ephesoslular, [88] Artemis Tapınağı'na sığınan ve tanrıça heykellerine tutunanları yerlerde sürükleyerek öldürdüler. Pergamonlular, Asklepios Tapınağı'na sığınan ve heykellere tutunarak bekleyenleri oklarla vurdular. Adramytteion sakinleri, yüzerek kaçmak isteyenleri öldürüp bebeklerini denize attılar. [89] Antiokhos'a karşı yapılan savaşın ardından Rodos'a bağımlı hâle getirilmiş ve kısa süre önce Roma tarafından bağımsız kılınmış olan Kaunos şehri sakinleri, meclis binasındaki Vesta heykelinin yanına sığınan İtalyanları alıp yerlerde sürüklediler ve önce annelerinin gözleri önünde çocukları, ardından anneleri ve son olarak da erkekleri katlettiler. [90] Bu tarz suçların sorumlusu olmak istemeyen Tralleis halkı, bu işleri gerçekleştirmek üzere vahşi bir adam olan Paphlagonialı Theophilos'u görevlendirdi. Theophilos, kurbanlarını Concordia Tapınağı'na götürdü ve orada hepsini öldürdü; kutsal heykellere tutunmaya çalışan insanların ellerini kesiyordu. [91] Asya'daki İtalyanların ve Romalıların başına gelenler işte bunlardı. Erkekler, çocuklar, kadınlar, azatlılar ve köleler, kısacası İtalya kökenli herkes bu talihsiz olaylardan nasibini almıştı. [92] Asya'daki halkları bu tarz işler yapmaya iten sebebin Mithradates korkusundan ziyade Roma'ya duyulan nefret olduğu açık bir şekilde ortaya konmuştu. Fakat bu yaptıklarının bedelini iki kez ödeyeceklerdi: Kısa süre sonra

ἀπίστως ἐξυβρίσαντος ἐς αὐτούς, καὶ ὕστερον Κορνηλίῳ Σύλλᾳ· [93] Μιθριδάτης δὲ ἐς μὲν Κῶ κατέπλευσε, Κῴων αὐτὸν ἀσμένως δεχομένων, καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου παῖδα τοῦ βασιλεύοντος Αἰγύπτου, σὺν χρήμασι πολλοῖς ὑπὸ τῆς μάμμης Κλεοπάτρας ἐν Κῷ καταλελειμμένον, παραλαβὼν ἔτρεφε βασιλικῶς, ἔκ τε τῶν Κλεοπάτρας θησαυρῶν γάζαν πολλὴν καὶ τέχνην καὶ λίθους καὶ κόσμους γυναικείους καὶ χρήματα πολλὰ ἐς τὸν Πόντον ἔπεμψεν.

24. Ἐν [94] δὲ τούτῳ Ῥόδιοι τά τε τειχη σφῶν καὶ τοὺς λιμένας ἐκρατύναντο, καὶ μηχανὰς ἅπασιν ἐφίστανον· καί τινες αὐτοῖς Τελμισέων τε καὶ Λυκίων συνέμαχουν. ὅσοι τε ἐξ Ἀσίας Ἰταλοὶ διεπεφεύγεσαν, ἐς Ῥόδον ἅπαντες ἐχώρουν, καὶ σὺν αὐτοῖς Λεύκιος Κάσσιος ὁ τῆς Ἀσίας ἀνθύπατος. [95] ἐπιπλέοντος δὲ τοῦ Μιθριδάτου τὰ προάστεια καθῄρουν, ἵνα μηδὲν εἴη χρήσιμα τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο, ταῖς μὲν ἐκ μετώπου ταῖς δὲ πλαγίοις. [96] ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ πεντήρους περιπλέων ἐκέλευε τοὺς ἰδίους ἐς τὸ πέλαγος ἀνάγειν ἐπὶ κέρως, καὶ τὴν εἰρεσίαν ἐπιταχύναντας περικυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους ὀλιγωτέρους ὄντας, μέχρι δείσαντες οἱ Ῥόδιοι περὶ τῇ κυκλώσει ὑπεχώρουν κατ᾽ ὀλίγον· εἶτ᾽ ἐπιστρέψαντες ἐς τὸν λιμένα κατέφυγον, καὶ κλείθροις αὐτὸν διαλαβόντες ἀπὸ τῶν τειχῶν τὸν Μιθριδάτην ἀπεμάχοντο. [97] ὁ δὲ τῇ πόλει παραστρατοπεδεύων καὶ συνεχῶς τῶν λιμένων πειρώμενος καὶ ἀποτυγχάνων, ἀνέμενε τὸ πεζὸν ἐκ τῆς Ἀσίας οἱ παραγενέσθαι. [98] κἀν τούτῳ βραχεῖαι καὶ συνεχεῖς

haince davranarak kendilerine şiddet uygulayan Mithradates tarafından ve daha sonra Cornelius Sulla tarafından. [93] Bu arada Mithradates, Kos Adası'na[217] yelken açmış ve halk tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştı. Burada ayrıca Mısır hükümdarı Aleksandros'un oğluyla[218] da karşılaştı. Genç adam, büyük annesi Kleopatra tarafından geniş maddi imkânlarla birlikte buraya bırakılmış ve bir soyluya yakışır şekilde eğitim almıştı. Kleopatra'nın depolarından büyük bir hazineye, sanat eserlerine, değerli taşlara, kadın süslerine ve yüklü miktarda paraya el koyan Mithradates, bunların hepsini Pontos'a gönderdi.

24. Bu sırada [94] Rodos halkı surlarını ve limanları güçlendiriyor, her bir noktaya savaş makineleri yerleştiriyordu. Bunları yaparken Telmessos ve Lykialılardan da yardım alıyorlardı. Öte yandan Asya'dan kaçmayı başarmış olan tüm İtalyanlar, Asia *proconsul*ü Lucius Cassius ile birlikte Rodos'ta toplandılar. [95] Mithradates kendilerine karşı yelken açtığında Rodoslular, düşmana fayda sağlayabilecek herhangi bir şey bırakmamak amacıyla civardaki tüm küçük yerleşim bölgelerini yerle bir ettiler ve deniz muharebesi için yelken açtılar. Gemilerinin bir kısmı cepheden, bir kısmı da kanattan saldırıya geçecek şekilde düzen almıştı. [96] Öte yandan bir *quinquereme* üzerinde yelken açmış olan kral Mithradates, denizcilerine kanatlara doğru yelken açmalarını ve hızla kürek çekerek sayıca az olan düşmanı kuşatmalarını emretti. Kuşatılma korkusuna kapılan Rodoslular, bu noktada yavaş yavaş geri çekilmeye başladılar. Sonunda manevra yaparak limana sığındılar, kapıları kapattılar ve Mithradates'i karşılamak üzere surlarda mevzi aldılar. [97] Şehre yakın bir noktada kampını kuran Mithradates, limanlara girmek için pek çok deneme yapıp başarısız olunca Asya'dan gelmekte olan piyadelerini beklemeye karar verdi. [98] Bu süre zarfında surların çevresinde

217 İstanköy.

218 Seleukos hanedanı ile savaş hâlinde olan X. Ptolemaios Aleksandros, oğlu XI. Ptolemaios Aleksandros'u korumak için Kos Adası'na göndermişti.

ἐγίγνοντο ἀψιμαχίαι τῶν ἐφεδρευόντων τοῖς τείχεσιν, ἐν αἷς οἱ Ῥόδιοι πλεονεκτοῦντες ἀνεθάρσουν κατ᾽ ὀλίγον, καὶ τὰς ναῦς διὰ χειρὸς εἶχον ὡς, εἴ πῃ καιρὸν εὕροιεν, ἐπιθησόμενοι τοῖς πολεμίοις.

25. Ὀλκάδος [99] δὲ βασιλικῆς ἱστίῳ παραπλεούσης, Ῥοδία δίκροτος ἐπ᾽ αὐτὴν ἀνήχθη· καὶ ταῖσδε κατὰ σπουδὴν ἑκατέρων ἐπιβοηθούντων ναυμαχία γίγνεται καρτερά, Μιθριδάτου μὲν ἐπιβαρύνοντος ὀργῇ καὶ πλήθεσι νεῶν, Ῥοδίων δ᾽ αὐτοῦ τὰ σκάφη σὺν ἐμπειρίᾳ περιπλεόντων τε καὶ ἀνατιτρώντων, ὥστε καὶ τριήρη αὐτοῖς ἀνδράσιν ἀναδησάμενοι καὶ ἀκροστόλια πολλὰ καὶ σκῦλα ἐς τὸν λιμένα φέροντες ἐπανελθεῖν. [100] πεντήρους δὲ σφῶν εἰλημμένης ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀγνοοῦντες οἱ Ῥόδιοι ἐπὶ ζήτησιν αὐτῆς ἓξ ταῖς μάλιστα ταχυναυτούσαις ἀνέπλεον, καὶ Δαμαγόρας ἐπ᾽ αὐτῶν ὁ ναύαρχος ἐνέπλει. πέντε δ᾽ αὐτῷ καὶ εἴκοσιν ἐπιπέμψαντος τοῦ Μιθριδάτου, μέχρι μὲν ἐς δύσιν ὁ Δαμαγόρας ὑπεχώρει, συσκοτάζοντος δ᾽ ἤδη ταῖς βασιλικαῖς ἐς ἀπόπλουν ἐπιστρεφομέναις ἐμβαλὼν δύο κατεπόντωσε, δύο δ᾽ ἄλλας ἐς Λυκίαν συνεδίωξε, καὶ τὴν νύκτα πελαγίσας ἐπανῆλθεν. [101] τοῦτο Ῥοδίοις καὶ Μιθριδάτῃ τέλος ἦν τῆς ναυμαχίας, παρὰ δόξαν Ῥοδίοις τε διὰ τὴν ὀλιγότητα καὶ Μιθριδάτῃ διὰ τὸ πλῆθος γενόμενον. ἐν δὲ τῷ ἔργῳ περιπλέοντι τῷ βασιλεῖ, καὶ τοὺς οἰκείους ἐπισπέρχοντι, Χία συμμαχὶς ἐμβαλοῦσα ἐκ θορύβου κατέσεισε· καὶ ὁ βασιλεύς, οὐδὲν ἀνακρινάμενος, τὸν κυβερνήτην ὕστερον ἐκόλασε καὶ τὸν πρῳρέα, καὶ Χίοις ἐμήνισε πᾶσιν.

26. Τῶν [102] δ᾽ αὐτῶν ἡμερῶν τοῦ πεζοῦ τῷ Μιθριδάτῃ παραπλέοντος ἐπὶ ὁλκάδων καὶ τριήρων, πνεῦμα Καυνικὸν ἐμπεσὸν ἐς αὐτὰς ἐς Ῥόδον παρήνεγκε· καὶ οἱ Ῥόδιοι τάχιστα ἐπαναχθέντες,

birbiri ardına çatışmalar yaşandı. Bu çatışmaların çoğundan üstün çıkan Rodoslular, yavaş yavaş güven kazanmaya başladılar ve fırsatını bulduklarında düşmana saldırmak üzere gemilerini hazır durumda tuttular.

25. Kralın [99] ticaret gemilerinden birisi yakın bölgeye yelken açtığı esnada, bir Rodos *birem*esi ona karşı denize açıldı. Her iki taraf da vakit kaybetmeden destek kuvveti gönderdi ve şiddetli bir deniz muharebesi gerçekleşti. Mithradates çok sayıda gemisiyle ani ve şiddetli bir saldırı için harekete geçince düşman gemilerinin etrafına yelken açan deneyimli Rodoslular onlara sert bir darbe indirdiler. Bunun sonucunda mürettebatıyla birlikte bir düşman *trirem*esini, çok sayıda gövde direğini ve çeşitli ganimetleri limana taşıdılar. [100] Fakat kendilerine ait bir *quinqueremen*in düşman tarafından ele geçirildiğini fark etmediler ve onu aramak üzere en süratli altı gemileriyle yelken açtılar. Donanma komutanları Damagoras da onlarla birlikteydi. Bunu gören Mithradates, onların peşinden yirmi beş gemi gönderdi. Gün batımından önce çekilmeye karar veren Damagoras, karanlık çökerken geri dönüş yoluna giren Mithradates'in iki gemisini batırdı, diğer ikisini Lykia'ya kadar kovaladı ve gece vakti yelken açarak Rodos'a döndü. [101] Mithradates ile Rodoslular arasındaki deniz muharebesi işte böyle sona erdi. Her iki taraf için de beklenmek bir sonuç çıkmıştı, zira Rodoslular küçük bir donanmaya sahipken Mithradates'in donanması çok daha büyüktü. Mithradates, bu muharebe devam ederken adamlarını yüreklendirmek amacıyla sık sık denize yelken açıp dolaşırdı. Bunlardan birinde Khios'tan gelen müttefik bir gemi çıkan kargaşada onun gemisine çarpmış ve büyük bir sarsıntıya neden olmuştu. O sırada bunu umursamıyormuş gibi davranan Mithradates, daha sonra dümenci ile gözcüyü cezalandırdı ve tüm Khioslulara karşı kin beslemeye başladı.

26. Aynı günlerde [102] Mithradates'in ordusu ticaret gemileri ve *trirem*elerle kıyı boyunca yelken açtı. Bu esnada Kaunos'tan esen bir fırtına onları Rodos'a doğru sürükledi. Hemen denize açılan Rodoslular, fırtınanın dağıtmış ve sarsmış

ἐνοχλουμέναις ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἔτι καὶ διεσπαρμέναις ἐμβαλόντες, ἀνεδήσαντό τινας καὶ διέτρησαν ἑτέρας καὶ ἐνέπρησαν ἄλλας, καὶ ἄνδρας αἰχμαλώτους εἷλον ἐς τετρακοσίους. [103] ἐφ᾽ οἷς ὁ Μιθριδάτης ἐς ἑτέραν ναυμαχίαν ὁμοῦ καὶ πολιορκίαν ἡτοιμάζετο, σαμβύκην δέ τινα, μηχάνημα μέγιστον, ἐπὶ δύο νεῶν φερόμενον ἐποίει. αὐτομόλων δ᾽ αὐτῷ λόφον ὑποδειξάντων ἐπιβατόν, ᾗ Ἀταβυρίου Διὸς ἱερὸν ἦν καὶ κολοβὸν τειχίον ἐπ᾽ αὐτοῦ, τὴν στρατιὰν ἐς τὰς ναῦς νυκτὸς ἐπέβησε, καὶ ἑτέροις ἀναδοὺς κλίμακας ἐκέλευσε χωρεῖν ἑκατέρους μετὰ σιωπῆς, μέχρι τινὲς αὐτοῖς πυρσεύσειαν ἐκ τοῦ Ἀταβυρίου, καὶ τότε ἀθρόως, μετὰ βοῆς ὅτι μάλιστα μεγάλης, τοὺς μὲν τοῖς λιμέσιν ἐμπίπτειν, τοὺς δὲ τὰ τείχη βιάζεσθαι. [104] οἱ μὲν δὴ μετὰ σιγῆς βαθείας προσεπέλαζον, Ῥοδίων δ᾽ οἱ προφύλακες αἰσθόμενοι τῶν γιγνομένων ἐπύρσευσαν, καὶ ἡ στρατιὰ τοῦ Μιθριδάτου, νομίσασα τοῦτο εἶναι τὸν ἐκ τοῦ Ἀταβυρίου πυρσόν, ἐκ βαθείας σιωπῆς ἠλάλαξαν ὁμοῦ πάντες, οἵ τε κλιμακοφόροι καὶ ὁ στόλος ὁ νηίτης. Ῥοδίων δ᾽ αὐτοῖς ἀκαταπλήκτως ἀντανακραγόντων, καὶ ἀθρόως ἀναδραμόντων ἐς τὰ τείχη, οἱ βασιλικοὶ νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἐπεχείρουν, ἡμέρας δ᾽ ἀπεκρούσθησαν.

27. Ἡ [105] σαμβύκη δ᾽ ἐπαχθεῖσα τοῦ τείχους ᾗ τὸ τῆς Ἴσιδος ἱερόν ἐστιν, ἐφόβει μάλιστα, βέλη τε πολλὰ ὁμοῦ καὶ κριοὺς καὶ ἀκόντια ἀφιεῖσα. στρατιῶταί τε σκάφεσι πολλοῖς αὐτῇ μετὰ κλιμάκων παρέθεον ὡς ἀναβησόμενοι δι᾽ αὐτῆς ἐπὶ τὰ τείχη. οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ τάδε εὐσταθῶς ὑπέμενον,ὑ ἕως τό τε μηχάνημα ὑπὸ βάρους ἐνεδίδου, καὶ φάσμα τῆς Ἴσιδος ἔδοξε πῦρ ἀφιέναι πολὺ κατ᾽ αὐτοῦ. [106] καὶ ὁ Μιθριδάτης ἀπογνοὺς καὶ τῆσδε τῆς πείρας ἀνεζεύγνυεν ἐκ τῆς Ῥόδου, Πατάροις δὲ τὴν στρατιὰν περιστήσας ἔκοπτε Λητοῦς

olduğu düşman gemilerine saldırdılar. Bazılarını ele geçirdiler, bazılarını batırdılar ve geriye kalanları ateşe verdiler. Ayrıca dört yüz kadar esir aldılar. [103] Bu olay üzerine Mithradates hemen başka bir deniz muharebesi ve kuşatma için hazırlık yapmaya başladı. *Sambuca* isimli büyük bir düzenek hazırladı ve bunu iki geminin üzerine yerleştirdi. Bu sırada kaçaklar, ona alçak duvarlarla çevrili Zeus Atabyrios Tapınağı'nın bulunduğu tırmanması kolay bir tepe gösterdiler. Mithradates gece vakti ordusunu gemilere doldurdu ve bir grup adama merdivenler dağıttı. Hem ordusuna hem de merdivenli adamlara Atabyrios Tapınağı'ndan bir işaret görene kadar sessizce ilerlemelerini emretti. Bu işareti gördükleri anda savaş çığlıkları eşliğinde toplu hâlde harekete geçecekler, bir grup limanlara, diğer grup duvarlara saldıracaktı. [104] Her iki grup da emredildiği üzere sessiz bir şekilde ilerlemeye başladı. Fakat Rodoslu nöbetçiler onları fark ettiler ve kendi adamlarına işaret vermek amacıyla hemen ateş yaktılar. Mithradates'in gemilere doldurduğu adamlar ve merdivenleri taşıyanlar, bu işaretin Atabyrios Tapınağı'ndan geldiğini zannettiler ve derin sessizliği bozarak savaş çığlıkları atmaya başladılar. Rodoslular hiç paniğe kapılmadılar ve savaş çığlıklarına aynı şekilde karşılık vererek topluca duvarlara koştular. Kralın adamları o gece herhangi bir başarı elde edemedi ve ertesi sabah püskürtüldü.

27. İsis Tapınağı'nın [105] bulunduğu duvara götürülen *sambuca* bir hayli korkutucuydu, zira aynı anda hem koçbaşı darbesi vurabiliyor hem de çok sayıda cirit fırlatabiliyordu. Duvarlara tırmanmak üzere yanlarına merdiven alan askerler, teknelere doluşarak *sambuca*nın etrafında konum aldılar. Öte yandan Rodoslular da kararlı bir şekilde bu saldırıyı bekliyorlardı. Fakat bu esnada ağırlığa dayanamayan *sambuca* çöktü ve İsis'in görüngüsünden geldiği fark edilen büyük bir ateş kütlesi tam üzerine düştü. [106] Artık bu saldırıdan da ümidini kesmiş olan Mithradates, Rodos'tan çekildi. Daha sonra ordusuyla Patara'yı kuşattı ve savaş makinelerinin yapımında kullanmak için kutsal Leto korusundaki ağaçları

ἄλσος ἱερὸν ἐς μηχανάς. μέχρι φοβήσαντος αὐτὸν ἐνυπνίου τῆς τε ὕλης ἐφείσατο, καὶ Πελοπίδαν Λυκίοις πολεμεῖν ἐπιστήσας, Ἀρχέλαον ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔπεμπε, προσεταιριούμενον ἢ βιασόμενον αὐτῆς ὅσα δύναιτο. [107] αὐτὸς δ᾽ ἀπὸ τοῦδε τοῖς στρατηγοῖς τὰ πολλὰ μεθεὶς ἐστρατολόγει καὶ ὡπλοποίει, καὶ τῇ Στρατονικίδι γυναικὶ διετέρπετο, καὶ δίκας ἐδίκαζε τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐς τὸ σῶμα αὐτοῦ λεγομένοις ἢ νεωτερίζουσιν ἢ ὅλως ῥωμαΐζουσιν.

28. Καὶ [108] ὁ μὲν ἐπὶ τοῖσδε ἦν, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα τοιάδε ἐγίγνετο. Ἀρχέλαος δ᾽ ἐπιπλεύσας καὶ σίτῳ καὶ στόλῳ πολλῷ, Δῆλόν τε ἀφισταμένην ἀπὸ Ἀθηναίων καὶ ἄλλα χωρία ἐχειρώσατο βίᾳ καὶ κράτει. κτείνας δ᾽ ἐν αὐτοῖς δισμυρίους ἄνδρας, ὧν οἱ πλέονες ἦσαν Ἰταλοί, τὰ χωρία προσεποιεῖτο τοῖς Ἀθηναίοις· καὶ ἀπὸ τοῦδε αὐτούς, καὶ τὰ ἄλλα κομπάζων περὶ τοῦ Μιθριδάτου καὶ ἐς μέγα ἐπαίρων, ἐς φιλίαν ὑπηγάγετο· [109] τά τε χρήματα αὐτοῖς τὰ ἱερὰ ἔπεμπεν ἐκ Δήλου δι᾽ Ἀριστίωνος ἀνδρὸς Ἀθηναίου, συμπέμψας ἐς φυλακὴν τῶν χρημάτων ἐς δισχιλίους ἄνδρας, οἷς ὁ Ἀριστίων συγχρώμενος ἐτυράννησε τῆς πατρίδος, καὶ τῶν Ἀθηναίων τοὺς μὲν εὐθὺς ἔκτεινεν ὡς ῥωμαΐζοντας, τοὺς δ᾽ ἀνέπεμψεν ἐς Μιθριδάτην, καὶ ταῦτα μέντοι σοφίαν τὴν Ἐπικούρειον ἠσκηκώς. [110] ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅδε μόνος Ἀθήνησιν, οὐδὲ Κριτίας ἔτι πρὸ τούτου, καὶ ὅσοι τῷ Κριτίᾳ συμφιλοσοφοῦντες ἐτυράννησαν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τῶν πυθαγορησάντων καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι τῶν ἑπτὰ σοφῶν λεγομένων ὅσοι πραγμάτων ἐλάβοντο,

kesmeye başladı. Fakat uykusunda ağaçları sakınması gerektiğine dair bir rüya gördü ve bunun korkusuyla işi durdurdu. Lykia seferinin komutasını Pelopidas'a bırakırken Arkhelaos'u Hellas'a gönderdi. Arkhelaos ikna yoluyla ya da şiddet kullanarak Hellas'ta elinden geldiğince hâkimiyet kurmaya çalışacaktı. [107] Bu noktadan itibaren görevlerin çoğunu komutanlarına devretmeye başlayan Mithradates, asker toplama ve silah yapma işleriyle ilgilendi ve Stratonikeialı karısıyla keyifli vakit geçirdi. Ayrıca kendisine karşı komplo kurmak, ayaklanma başlatmak ve Romalılara yardım etmeye çalışmakla suçlananları yargıladı.

28. Mithradates [108] bu işlerle uğraşırken Hellas'ta şu olaylar yaşanıyordu: Bol teçhizata sahip büyük bir donanmayla Hellas'a yelken açan Arkhelaos, Atina'ya karşı ayaklanan Delos'a ve pek çok başka bölgeye şiddetle boyun eğdirdi. Bu süreçte büyük çoğunluğunu İtalyanların oluşturduğu yirmi bin kişiyi öldürdü ve boyun eğdirdiği bölgeleri Atinalılara devretti. Mithradates ile övünerek ve onu abartılı bir şekilde anlatarak Atinalılar ile bir ittifak kurmayı başardı.[219] [109] Kutsal Delos hazinesini, yanına iki bin adamdan oluşan bir muhafız kuvveti verdiği Atinalı Aristion ile birlikte onlara gönderdi. Fakat Aristion bu muhafız kuvvetini vatanında tiranlığı ele geçirmek amacıyla kullandı: Roma yanlısı bazı Atinalıları derhâl ölüme mahkûm ederken geriye kalanları Mithradates'e gönderdi. Bu eylemleri Epikouros öğretisinin bir takipçisi olmasına rağmen yapmıştı. [110] Fakat bu tarz işler yapan tek Atinalı o değildi elbette. Ondan önceki bir dönemde Kritias[220] ve onunla birlikte bilgelik arayışında olan diğer pek çok adam da tiran olarak hüküm sürmüştü. Bununla birlikte, İtalya'da Pythagorasçılar ve Hellas'ın diğer bölgelerinde siyasetle meşgul olan ve "yedi bilge" olarak bilinen kişiler de vardı.[221] Bu

219 MÖ 87.

220 Spartalılar ve Atinalılar arasında gerçekleşen Peloponnesos Savaşları'nın (MÖ 431-404) ardından, Atina'yı yönetmekle görevlendirilen otuz tirandan biriydi.

221 Mytileneli Pittakos, Atinalı Solon ve Korinthoslu tiran Periandros siyasetle ilgilenmişti.

ἐδυνάστευσάν τε καὶ ἐτυράννησαν ὠμότερον τῶν ἰδιωτικῶν τυράννων, ὥστε καὶ περὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων ἄπορον ποιῆσαι καὶ ὕποπτον, εἴτε δι᾽ ἀρετήν, εἴτε πενίας καὶ ἀπραξίας τὴν σοφίαν ἔθεντο παραμύθιον. [111] ὧν γε καὶ νῦν πολλοὶ ἰδιωτεύοντες καὶ πενόμενοι, καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἐκ τῶνδε σοφίαν περικείμενοι, τοῖς πλουτοῦσιν ἢ ἄρχουσι λοιδοροῦνται πικρῶς, οὐχ ὑπεροψίας πλούτου καὶ ἀρχῆς δόξαν σφίσι μᾶλλον ἢ ζηλοτυπίας ἐς αὐτὰ προφέροντες. ὑπερορῶσι δ᾽ αὐτῶν οἱ βλασφημούμενοι πολὺ σοφώτερον.

29. Ταῦτα [112] μὲν οὖν ἡγήσαιτο ἄν τις ἐς Ἀριστίωνα τὸν φιλόσοφον εἰρημένα, αὐτὸν αἴτιον τῆς ἐκβολῆς τῷ λόγῳ γενόμενον· Ἀρχελάῳ δ᾽ Ἀχαιοὶ καὶ Λάκωνες προσετίθεντο, καὶ Βοιωτία πᾶσα χωρίς γε Θεσπιέων, οὓς περικαθήμενος ἐπολιόρκει. [113] τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου Μητροφάνης ἐπιπεμφθεὶς ὑπὸ Μιθριδάτου μεθ᾽ ἑτέρας στρατιᾶς Εὔβοιαν καὶ Δημητριάδα καὶ Μαγνησίαν, οὐκ ἐνδεχομένας τὰ Μιθριδάτεια, ἐλεηλάτει. καὶ Βραίτιος ἐκ Μακεδονίας ἐπελθὼν σὺν ὀλίγῳ στρατῷ διεναυμάχησέ τε αὐτῷ, καὶ καταποντώσας τι πλοῖον καὶ ἡμιολίαν ἔκτεινε πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς, ἐφορῶντος τοῦ Μητροφάνους. [114] ὁ δὲ καταπλαγεὶς ἔφευγεν. καὶ αὐτὸν αἰσίῳ ἀνέμῳ χρώμενον ὁ Βραίτιος οὐ καταλαβὼν Σκίαθον ἐξεῖλεν, ἣ τῆς λείας τοῖς βαρβάροις ταμιεῖον ἦν, καὶ δούλους τινὰς αὐτῶν ἐκρέμασε, καὶ ἐλευθέρων ἀπέτεμε τὰς χεῖρας. ἐπί τε Βοιωτίαν τραπείς, ἑτέρων οἱ χιλίων ἱππέων καὶ πεζῶν ἐκ Μακεδονίας ἐπελθόντων, ἀμφὶ Χαιρώνειαν Ἀρχελάῳ καὶ Ἀριστίωνι τρισὶν ἡμέραις συνεπλέκετο,

adamlar, gücü kendi ellerinde topladıktan sonra herhangi bir tirandan daha zalimce bir anlayış benimsediler ve diğer filozoflara olan yaklaşımda bir güvensizlik ve şüpheye neden oldular. Erdem sevgisinden mi yoksa yoksulluk ve başarısızlık karşısında bir teselli bulmak amacıyla mı bilgelik arayışına girdikleri sorgulanmaya başladı. [111] Günümüzde hâlâ yoksulluktan kurtulmak ve özel bir konum elde edebilmek amacıyla bilge insan kılıfına bürünen pek çok adam var. Bunlar, zenginliği ve gücü gerçekten küçümsedikleri için değil, aynı şeylere sahip olamamanın verdiği kıskançlık nedeniyle zenginleri ve önde gelen yöneticileri sert bir şekilde eleştiriyor ve bu sayede itibar kazanıyorlar. Eleştirilerin hedefi olanlar, bu adamları görmezden gelerek onlardan çok daha bilge olduklarını gösteriyorlar.

29. Yukarıda [112] söylediklerimin konuyu değiştirmeme sebep olan Aristion'a yönelik olduğunun bilinmesini isterim. Arkhelaos, Boiotia bölgesini kuşatma altına aldı ve Akhaia, Lakonia ve Thespia dışında tüm halkları kendi tarafına çekmeyi başardı. [113] Aynı dönemde Mithradates tarafından kendisine bir ordu verilen Metrophanes, Euboia, Demetria ve Magnesia'yı yağmalamaya gönderildi; bunların hepsi Mithradates'e karşı çıkan kentlerdi. Bu sırada küçük bir orduyla Makedonia'dan gelen Braetius[222], Arkhelaos ile bir deniz muharebesine girdi, bir küçük tekne ile bir *hemiola*yı[223] batırdı ve tüm mürettebatı öldürdü. [114] Bu olayları gören Metrophanes korkuya kapılıp kaçmaya başladı. Düşman adına elverişli bir rüzgâr estiği için onu yakalayamayan Braetius, barbarların yağmalarını depolamak için kullandığı Skiathos'u ele geçirdi ve bazı köleleri çarmıha gererken, bazı özgür insanların ellerini kesti. Daha sonra Boiotia'ya döndü ve Makedonia'dan gelen bin süvari ile piyade kendisine katılınca Arkhelaos ve Aristion ile Khaironeia yakınlarında üç gün süren bir

222 Quintus Braetius Sura, MÖ 93-87 yılları arasında Makedonia'da *legatus* olarak görev yapıyordu.

223 İnce bir gövdeye sahip, hafif ve süratli bir savaş gemisi. Korsanların sıklıkla tercih ettiği gemilerden biriydi.

ἴσου καὶ ἀγχωμάλου παρ᾽ ὅλον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔργου γιγνομένου. [115] Λακώνων δὲ καὶ Ἀχαιῶν ἐς συμμαχίαν Ἀρχελάῳ καὶ Ἀριστίωνι προσιόντων, ὁ Βραίτιος ἅπασιν ὁμοῦ γενομένοις οὐχ ἡγούμενος ἀξιόμαχος ἔτι ἔσεσθαι ἀνεζεύγνυεν ἐς τὸν Πειραιᾶ, μέχρι καὶ τοῦδε Ἀρχέλαος ἐπιπλεύσας κατέσχεν.

30. Σύλλας [116] δ᾽ ὁ τοῦ Μιθριδατείου πολέμου στρατηγὸς ὑπὸ Ῥωμαίων αἱρεθεὶς εἶναι, τότε πρῶτον ἐξ Ἰταλίας σὺν τέλεσι πέντε καὶ σπείραις τισὶ καὶ ὕλαις ἐς τὴν Ἑλλάδα περαιωθεὶς χρήματα μὲν αὐτίκα καὶ συμμάχους καὶ ἀγορὰν ἔκ τε Αἰτωλίας καὶ Θεσσαλίας συνέλεγεν, ὡς δ᾽ ἀποχρώντως ἔχειν ἐδόκει, διέβαινεν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ τὸν Ἀρχέλαον. [117] παροδεύοντι δ᾽ αὐτῷ Βοιωτία τε ἀθρόως μετεχώρει, χωρὶς ὀλίγων, καὶ τὸ μέγα ἄστυ αἱ Θῆβαι, μάλα κουφόνως ἀντὶ Ῥωμαίων ἑλόμενοι τὰ Μιθριδάτεια, ὀξύτερον ἔτι, πρὶν ἐς πεῖραν ἐλθεῖν, ἀπὸ Ἀρχελάου πρὸς Σύλλαν μετετίθεντο. [118] ὁ δ᾽ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἐχώρει, καὶ μέρος τι στρατοῦ ἐς τὸ ἄστυ περιπέμψας Ἀριστίωνα πολιορκεῖν, αὐτός, ἔνθαπερ ἦν Ἀρχέλαος, ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ κατῆλθε, κατακεκλεισμένων ἐς τὰ τείχη τῶν πολεμίων. [119] ὕψος δ᾽ ἦν τὰ τείχη πήχεων τεσσαράκοντα μάλιστα, καὶ εἴργαστο ἐκ λίθου μεγάλου τε καὶ τετραγώνου, Περίκλειον ἔργον, ὅτε τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ Πελοποννησίους στρατηγῶν, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐν τῷ Πειραιεῖ τιθέμενος, μᾶλλον αὐτὸν ἐκρατύνατο. [120] Σύλλας δὲ καὶ τοιοῖσδε οὖσι τοῖς τείχεσιν εὐθὺς ἐπῆγε τὰς κλίμακας, καὶ πολλὰ μὲν ἕδρα πολλὰ δ᾽ ἀντέπασχεν, ἰσχυρῶς τῶν Καππαδοκῶν αὐτὸν ἀμυνομένων, ἔστε κάμνων ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Μέγαρα ἀνεχώρει, καὶ μηχανὰς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ συνεπήγνυτο, καὶ χῶμα αὐτῷ προσχοῦν ἐπενόει. [121] τέχναι μὲν δὴ καὶ παρασκευὴ πᾶσα αὐτῷ καὶ σίδηρος καὶ καταπέλται, καὶ εἴ τι τοιουτότροπον ἄλλο, ἐκ Θηβῶν ἐκομίζετο,

savaşta karşı karşıya geldi, ancak dengeli geçen bu savaştan herhangi bir sonuç çıkmadı. [115] Fakat Arkhelaos ile Aristion'a desteğe gelen Spartalıları ve Akhaialıları gören Braetius, tüm bu kuvvetlerle aynı anda başa çıkamayacağını düşündü ve Pire'ye çekildi, ancak Arkhelaos bir süre sonra ona karşı yelken açtı ve burayı ele geçirdi.

30. Romalılar [116] tarafından Mithradates'e karşı savaşın komutasına atanmış olan Sulla, şimdi beş lejyon, birkaç *cohors* ve bir süvari birliği eşliğinde ilk kez İtalya'dan Hellas'a geçti. Vakit kaybetmeden Aitolia ve Thessalia'dan para, müttefik ve erzak temin etmeye başladı. Tüm hazırlıkların yeterli olduğuna kanaat getirince Arkhelaos ile karşılaşmak üzere Attika'ya yürüdü. [117] Yolculuğu esnasında küçük bir kısmı dışında tüm Boiotia onun tarafına geçti. Bunların arasında düşüncesizce hareket ederek Romalılar yerine Mithradates'in tarafını tutmuş olan büyük Thebai şehri de vardı. Henüz bir saldırıya uğramadan keskin bir şekilde Arkhelaos'tan vazgeçmiş, Sulla'nın tarafına geçmişlerdi. [118] Attika'ya ulaşan Sulla, ordusunun bir bölümünü Aristion'u kuşatmak üzere Atina'ya gönderdi. Kendisi ise Arkhelaos'un bulunduğu Pire'ye indi. Onu gören düşman kuvvetleri hemen duvarların arkasına çekildi. [119] (Yaklaşık yirmi yedi metre yüksekliğe sahip olan ve kare şeklinde büyük taşlardan inşa edilmiş bu duvarlar, Peloponnesoslulara karşı savaşmakta olan Atinalıların komutanı Perikles'in eseriydi. Zafer için tüm umutlarını Pire'ye bağlayan Perikles, bu amaçla duvarları daha güçlü bir hâle getirmişti.) [120] Sulla, bu devasa duvarlara hemen merdivenler taşıdı. Düşmana fazlasıyla zarar vermeyi başardı, ancak cesurca savunma yapan Kappadokialılar tarafından aynı oranda zarara da uğratıldı. Sonunda yorgun düştü ve önce Eleusis'e, ardından Megara'ya çekildi. Burada Pire'ye bir kez daha saldırmak için kuşatma makineleri yaptırmaya başladı. Ayrıca kuşatmada kullanmak üzere höyükler inşa etmeyi de planlıyordu. [121] Thebai şehrinden teknik aletler, her türden taçhizat, demir, mancınık ve buna benzer şeyler temin etti ve

ὕλην δὲ τῆς Ἀκαδημείας ἔκοπτε, καὶ μηχανὰς εἰργάζετο μεγίστας. τά τε μακρὰ σκέλη καθῄρει, λίθους καὶ ξύλα καὶ γῆν ἐς τὸ χῶμα μεταβάλλων.

31. Δύο [122] δ᾽ ἐκ τοῦ Πειραιῶς Ἀττικοὶ θεράποντες, αἱρούμενοι τὰ Ῥωμαίων, ἢ σφίσιν αὐτοῖς καταφυγήν, εἴ τι γίγνοιτο, προορώμενοι, πεσσοῖς ἐκ μολύβδου πεποιημένοις ἐγγράφοντες ἀεὶ τὸ γιγνόμενον ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἠφίεσαν ἀπὸ σφενδόνης. [123] καὶ τοῦδε γιγνομένου τε συνεχῶς καὶ ἐς γνῶσιν ἐλθόντος, Σύλλας τοῖς ἐσφενδονημένοις προσέχων ηὗρε γεγραμμένον ὅτι τῆς ἐπιούσης ἐκ μετώπου πεζοὶ κατὰ τοὺς ἐργαζομένους ἐκδραμοῦνται καὶ ἱππεῖς ἑκατέρωθεν ἐς τὰ πλάγια Ῥωμαίων ἐμβαλοῦσιν. κρύψας οὖν τινὰ στρατιὰν ἀποχρῶσαν, ὡς ἐγένετο τῶν πολεμίων ἡ ἐκδρομή, δόξασα δὴ μάλιστα αἰφνίδιος εἶναι, ὁ δὲ αἰφνιδιώτερον αὐτοῖς τοὺς κεκρυμμένους ἐπαφεὶς ἔκτεινε πολλοὺς καὶ ἐς τὴν θάλασσαν ἑτέρους περιέωσεν. [124] καὶ τοῦτο μὲν τῆς πείρας ἐκείνης τέλος ἦν· αἰρομένοις δὲ ἐπὶ μέγα ἄνω τοῖς χώμασι πύργους ὁ Ἀρχέλαος ἀντεμηχανᾶτο, καὶ πλεῖστα ἐπ᾽ αὐτοῖς ὄργανα ἐτίθει, τάς τε δυνάμεις ἐκ Χαλκίδος καὶ τῶν ἄλλων νήσων μετεπέμπετο, καὶ τοὺς ἐρέτας καθώπλιζεν, ὡς ὄντος οἱ τοῦ κινδύνου περὶ τῶν ὅλων. [125] ἐγίγνετο μὲν δὴ πλείων οὖσα τῆς Σύλλα στρατιᾶς ἡ Ἀρχελάου καὶ ἐκ τῶνδε πολὺ πλείων, νυκτὸς δὲ μέσης ὁ μὲν Ἀρχέλαος ἐκθορὼν μετὰ λαμπτήρων ἐνέπρησε τὴν ἑτέραν τῶν χελωνῶν καὶ τὰ ἐπ᾽ αὐτῇ μηχανήματα, ἡμέραις δὲ δέκα μάλιστα ἄλλα ὁ Σύλλας ἐργασάμενος ἐπέστησεν αὖθις ἔνθα καὶ τὰ πρότερα ἦν. καὶ τούτοις ὁ Ἀρχέλαος πύργον ἀνθίστη κατὰ τὸ τεῖχος.

32. Καταπλευσάσης [126] δ᾽ αὐτῷ παρὰ Μιθριδάτου στρατιᾶς ἑτέρας, ἧς ἡγεῖτο Δρομιχαίτης, ἐξῆγεν ἅπαντας ἐς μάχην. ἀναμίξας δ᾽ αὐτοῖς σφενδονήτας καὶ τοξότας

Akademeia'daki[224] ağaçları keserek bunlarla büyük kuşatma makineleri inşa etti. Ardından Uzun Duvarlar'ı yıktı ve höyüklerin inşası için buradan elde ettiği taşları, tahtaları ve toprağı kullandı.

31. Pire'de [122] bulunan iki Atinalı köle, ya Romalılara yardım etme düşüncesiyle ya da gelecekte olabilecek sıkıntılı durumlara karşı önceden tedbir almak amacıyla, içeride yaşananları kurşun topların üzerine yazdı ve bunları sapanlarla Romalılara fırlatmaya başladı. [123] Bu olay uzun süre devam edince Sulla şüphelendi ve topları dikkatli bir şekilde inceleyince üzerlerinde şunun yazılı olduğunu gördü: "Ertesi gün piyadeler işçilere karşı cepheden bir saldırı gerçekleştirecek ve süvariler Romalılara kanatlardan saldıracak." Sulla bu yazıyı okuyunca yeterli sayıda adamını hemen pusuya yerleştirdi. Beklenmedik bir saldırı gerçekleştireceğini düşünen düşman kuvvetleri harekete geçtiler, ancak kendileri için beklenmedik bir sonuçla karşılaştılar; zira Sulla'nın pusudaki adamları birden yerinden fırladı ve pek çoğunu öldürüp diğerlerini denize kadar kovaladı. [124] Düşmanın bu saldırı girişimi işte bu şekilde sonuçlandı. Höyükler yükselmeye başlayınca Arkhelaos onların karşısına kuleler inşa etti ve üzerlerine çok sayıda alet yerleştirdi. Büyük bir tehlike altında olduğunu düşündüğü için Khalkhis ile diğer adalardan takviye kuvvetler çağırdı ve kürekçileri bile silahlandırdı. [125] Zaten Sulla'nınkinden sayıca üstün olan ordusu, şimdi bu takviyelerle daha da büyümüştü. Bir gece yarısı meşaleler eşliğinde şehirden ayrılarak Roma hangarlarından birini ve kuşatma makinelerini ateşe verdi. Fakat Sulla on beş güne yakın bir sürede yenilerini inşa etti ve onları aynı yerlere yerleştirdi. Bunun üzerine Arkhelaos tam karşılarındaki duvara bir kule daha inşa etti.

32. Mithradates [126] tarafından deniz yoluyla kendisine gönderilen Dromikhaites komutasındaki bir başka kuvveti daha ordusuna katan Arkhelaos, şimdi tüm kuvvetleriyle birlikte savaşa girmeye hazırlandı. Aralara okçular ile sapancılar

224 Platon'un MÖ 385 yılında kurduğu felsefe okulu.

ὑπὸ τὸ τεῖχος αὐτὸ παρέταττεν, ἵνα καὶ οἱ τειχοφύλακες ἐφικνοῖντο τῶν πολεμίων· ἕτεροι δ᾽ ὑπὸ ταῖς πύλαις αὐτῷ πυρφόροι καιρὸν ἐκδρομῆς ἐπετήρουν. [127] ἀγχωμάλου δ᾽ ἐς πολὺ τῆς μάχης οὔσης ἐνέκλινον ἑκατεροι παρὰ μέρος, πρῶτον μὲν οἱ βάρβαροι, μέχρι Ἀρχέλαος αὐτοὺς ἐπισχὼν ἐπανήγαγεν ἐς τὴν μάχην. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα καταπλαγέντες οἱ Ῥωμαῖοι μετ᾽ αὐτοὺς ἔφευγον, ἔστε καὶ τούσδε Μουρήνας ὑπαντιάσας ἐπέστρεφεν. [128] ἄλλο δ᾽ ἀπὸ ξυλείας τέλος ἐπανιόν, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ ἄτιμοι, σπουδῇ τὸν ἀγῶνα εὑρόντες ἐπέπιπτον τοῖς Μιθριδατείοις πάνυ καρτερῶς, μέχρι κτεῖναι μὲν αὐτῶν ἐς δισχιλίους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὰ τείχη συνελάσαι. [129] Ἀρχέλαος δ᾽ αὐτοὺς ἐπιστρέφων αὖθις, καὶ τῷ ἀγῶνι διὰ τὴν προθυμίαν ἐς πολὺ παραμένων, καὶ ἀποκλεισθεὶς ἀνιμήθη διὰ καλῳδίων. ὁ δὲ Σύλλας τοὺς μὲν ἀτίμους περιφανῶς ἀγωνισαμένους ἐξέλυσε τῆς ἀτιμίας, τοὺς δ᾽ ἄλλους ἐδωρήσατο πολλοῖς.

33. Καὶ [130] χειμῶνος ἐπιόντος ἤδη στρατόπεδον ἐν Ἐλευσῖνι θέμενος, τάφρον ἄνωθεν ἐπὶ θάλατταν ἔτεμνε βαθεῖαν τοῦ μὴ τοὺς πολεμίους ἱππέας εὐμαρῶς ἐπιτρέχειν οἱ. καὶ τάδε αὐτῷ πονουμένῳ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐγίγνοντό τινες ἀγῶνες, οἱ μὲν ἀμφὶ τὴν τάφρον οἱ δὲ παρὰ τοῖς τείχεσιν, ἐπεξιόντων θαμινὰ τῶν πολεμίων, καὶ λίθοις καὶ βέλεσι καὶ μολυβδαίναις χρωμένων. [131] ὁ δὲ Σύλλας νεῶν δεόμενος μετεπέμψατο μὲν ἐκ Ῥόδου. καὶ Ῥοδίων οὐ δυνηθέντων διαπλεῦσαι θαλασσοκρατοῦντος τοῦ Μιθριδάτου, Λούκουλλον, ἄνδρα Ῥωμαῖον περιφανῆ

dağıttığı ordusunu duvarın hemen önüne yerleştirdi. Böylece düşmanı duvarlara yaklaştıracak ve yukarıdaki muhafızlar oklarını kullanabilmek için yeterli menzile sahip olacaktı. Ellerine meşaleler verdiği diğer adamları uygun zaman geldiğinde saldırıya geçmeleri için kapıların arkasına yerleştirdi. [127] Üstünlüğün her iki taraf adına da el değiştirdiği savaş uzunca bir süre dengeli seyretti. Önce barbarlar, Arkhelaos onları alıp yeniden savaşa götürene kadar geri püskürtüldüler. Ardından bu karşı saldırı karşısında paniğe kapılan Romalılar, Murena[225] onları toparlayıp yeniden savaşa götürene kadar kaçtılar. [128] Bu sırada odun toplamaya gönderilmiş olan bir diğer Roma lejyonu geri döndü ve kaçtıkları için mahçup durumda olan diğer kuvvetlere katıldı. Bunun üzerine büyük bir hevesle harekete geçerek Mithradates'in kuvvetlerine büyük bir saldırı gerçekleştirdiler ve iki bin kadar adam öldürerek diğerlerini surların içine kadar kovaladılar. [129] Adamlarını bir kez daha toparlamaya çalışan Arkhelaos, yüksek gayreti nedeniyle uzun süre savaş meydanında kalmayı tercih etti, ancak sonunda kapılar kapandı ve halatlarla yukarı çekilmek zorunda kaldı. Sulla, böylesine kayda değer bir düşmana karşı savaşan mahçup askerlerine hak verdi; diğerlerine ise pek çok armağan dağıttı.

33. Sulla, [130] kış mevsiminin başında Eleusis'te kampını kurdu ve düşman süvarilerinin saldırılarını zorlaştırmak amacıyla yüksek bir noktadan denize kadar uzanan derin bir hendek kazmaya başladı. O bu işlerle meşgulken her gün birbiri ardına çatışmalar yaşanıyordu. Kimisi hendeğe yaklaşan, kimisi de duvarların üzerine çıkan düşman kuvvetleri, Romalılara yoğun bir şekilde taş, ok ve kurşun parçaları fırlatıyordu. [131] Bu sırada gemiye ihtiyacı olduğunu fark eden Sulla, Rodos'tan takviye istedi. Fakat denizleri kontrol altında tutmakta olan Mithradates, Rodosluların gemilerle yelken açmasına müsaade etmedi. Bunun üzerine Sulla, bu savaşta kendisinden sonra komutayı alacak seçkin bir Romalı olan Lucullus'a[226]

225 Lucius Licinius Murena.

226 Lucius Licinius Lucullus. MÖ 74 yılında komutayı aldı ve yedi sene

καὶ τοῦδε τοῦ πολέμου στρατηγὸν ἐπὶ Σύλλᾳ γενόμενον, ἐκέλευεν ἐς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Συρίαν λαθόντα διαπλεῦσαι, παρά τε τῶν βασιλέων καὶ πόλεων, ὅσαι ναυτικαί, στόλον τινὰ ἀγείραντα τὸ Ῥοδίων ναυτικὸν παραπέμψαι. [132] ὁ μὲν δὴ πολεμίας οὔσης τῆς θαλάσσης, οὐδὲν ἐνδοιάσας, ἐς κελήτιον ἐνέβη, καὶ ναῦν ἐκ νεώς, ἵνα λάθοι, διαμείβων ἐπ᾽ Ἀλεξανδρείας ἐφέρετο·

34. Οἱ δὲ προδιδόντες ἀπὸ τῶν τειχῶν, πεσσοῖς πάλιν ἐγγράψαντες ὅτι πέμψει τῆσδε τῆς νυκτὸς Ἀρχέλαος ἐς τὸ τῶν Ἀθηναίων ἄστυ λιμῷ πιεζόμενον πυροὺς ὑπὸ στρατιωτῶν φερομένους, ἐσφενδόνησαν, καὶ ὁ Σύλλας ἐνεδρεύσας ἐκράτησε τοῦ τε σίτου καὶ τῶν φερόντων. [133] τῆς δ᾽ αὐτῆς ἡμέρας αὐτῷ καὶ Μουνάτιος περὶ Χαλκίδα Νεοπτόλεμον ἕτερον στρατηγὸν κατατρώσας, ἔκτεινε μὲν ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἔλαβε δὲ αἰχμαλώτους ἔτι πλείονας. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τῷ Πειραιεῖ νυκτός, ἔτι κοιμωμένων τῶν φυλάκων, Ῥωμαῖοι διὰ τῶν ἐγγὺς μηχανῶν κλίμακας ἐπενεγκόντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐπέβησαν, καὶ τοὺς φύλακας τοὺς ἐγγὺς ἔκτειναν. [134] ἐφ᾽ ᾧ τῶν βαρβάρων οἱ μὲν εὐθὺς ἀπεπήδων ἐς τὸν Πειραιᾶ, τὸ τεῖχος καταλιπόντες ὡς εἰλημμένον ἅπαν, οἱ δ᾽ ἐς ἀλκὴν τραπέντες ἔκτειναν τε τὸν ἡγεμόνα τῶν ἐπιβάντων καὶ τοὺς λοιποὺς ἔξω κατεκρήμνισαν. οἱ δὲ καὶ διὰ τῶν πυλῶν ἐκδραμόντες ὀλίγου τὸν ἕτερον τῶν Ῥωμαϊκῶν πύργων ἐνέπρησαν ἄν, εἰ μὴ Σύλλας ἐπιδραμὼν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, νυκτός τε ὅλης καὶ δι᾽ ἡμέρας ἐπιπόνως ἀγωνισάμενος, περιέσωσεν. [135] καὶ τότε μὲν ὑπεχώρουν οἱ βάρβαροι, τοῦ δ᾽ Ἀρχελάου πύργον ἕτερον μέγαν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἄντικρυς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πύργου στήσαντος ἐπυργομάχουν πρὸς ἀλλήλους, ἑκατέρωθεν πυκνὰ καὶ θαμινὰ πάντα ἀφιέντες, ἕως ὁ Σύλλας ἐκ καταπελτῶν, ἀνὰ εἴκοσιν ὁμοῦ μολυβδαίνας βαρυτάτας ἀφιέντων, ἔκτεινέ τε πολλούς, καὶ τὸν πύργον Ἀρχελάου

gizlice Aleksandreia ve Syria'ya yelken açmasını, krallardan ve denizci şehirlerden gemi temin ederek bir donanma oluşturmasını ve bu donanma ile Rodos gemilerine eşlik etmesini emretti. [132] Denizdeki düşman kuvvetlerine karşı herhangi bir endişesi olmayan Lucullus, bir tekneyle denize açıldı ve yakalanmamak için yolculuk esnasında sürekli tekne değiştirerek Aleksandreia'ya doğru ilerledi.

34. Pire'deki hainler, sapanlarını kullanarak surların üzerinden bir başka mesaj gönderdiler ve gece vakti Arkhelaos'un açlık sıkıntısı çekmekte olan Atina şehrine muhafızlar eşliğinde erzak göndereceği bilgisini verdiler. Bunun üzerine Sulla bir tuzak kurdu ve hem erzakı hem de muhafızları ele geçirdi.[227] [133] Aynı gün Khalkhis yakınlarında yaşanan bir çatışmada Munatius, Mithradates'in bir diğer komutanı Neoptolemos'u yaraladı, bin beş yüze yakın adamını öldürdü ve daha da fazlasını esir aldı. Bundan kısa bir süre Romalılar, muhafızlar henüz uykudayken gece vakti Pire'ye bir saldırı düzenlediler. Yakındaki kuşatma makinelerini kullanarak duvarlara merdivenler dayadılar, yukarı tırmandılar ve etraftaki muhafızları öldürdüler. [134] Bunun üzerine duvarın tamamen ele geçirildiğini düşünen bazı barbarlar, mevzilerini terk ettiler ve hemen limana indiler. Fakat cesaretlerini toplayan diğer barbarlar, saldıran grubun liderini öldürdüler ve geriye kalanları duvardan aşağı attılar. Kapılardan dışarı hücum eden bir diğer barbar grubu, Roma kulelerinden birini neredeyse ateşe verecekti, ancak hızla kamptan çıkan Sulla hem o gece hem de hem ertesi gün çetin bir mücadele vererek kuleyi kurtarmayı başardı. [135] Sulla'nın bu hamlesinin ardından barbarlar geri çekildiler. Arkhelaos, Roma kulesinin karşısına bir başka kule inşa etti ve kuleler üzerinden bir çatışma daha gerçekleşti. Her iki taraf da karşı kuleye birbiri ardına çeşitli aletler fırlatıyordu. Sonunda tek seferde yirmi adet ağır kurşun topu fırlatabilen mancınıklarını devreye sokan Sulla, çok sayıda düşman öldürdü ve Arkhelaos'un kule-

---

boyunca Mithradates'e karşı savaştı.

227 MÖ 86.

κατέσεισε καὶ δυσάρμοστον ἐποίησεν, ὡς εὐθὺς αὐτὸν ὑπὸ Ἀρχελάου διὰ δέος ὀπίσω κατὰ τάχος ὑπαχθῆναι.

35. Πιεζομένων [136] δ᾽ ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τῶν ἐν ἄστει, πεσσοὶ πάλιν ἐμήνυον ὅτι πέμψει νυκτὸς ἐς τὸ ἄστυ τροφάς. καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὑπονοῶν τι περὶ τὸν σῖτον γίγνεσθαι μήνυμα καὶ προδοσίαν, ἅμα τὸν σῖτον ἔπεμπε, καί τινας ἐφίστη ταῖς πύλαις μετὰ πυρὸς ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἐκδραμουμένους, εἰ Σύλλας γίγνοιτο περὶ τὸν σῖτον. καὶ συνέπεσεν ἄμφω, Σύλλᾳ μὲν ἑλεῖν τοὺς σιτηγοῦντας, Ἀρχελάῳ δ᾽ ἐμπρῆσαί τινα τῶν μηχανημάτων. [137] τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χρόνου καὶ Ἀρκαθίας ὁ Μιθριδάτου υἱός, μεθ᾽ ἑτέρας στρατιᾶς ἐς Μακεδονίαν ἐμβαλών, οὐ δυσχερῶς ὀλίγων ὄντων τῶν ἐκεῖ Ῥωμαίων ἐκράτησε, καὶ Μακεδονίαν πᾶσαν ὑπηγάγετο, καὶ σατράπαις ἐπιτρέψας αὐτὸς ἐπὶ τὸν Σύλλαν ἐχώρει, μέχρι νοσήσας περὶ τὸ Τίσαιον ἐτελεύτησεν.

36. Ἐν [138] δὲ τῇ Ἀττικῇ τῷ μὲν ἄστει πονουμένῳ σφόδρα ὑπὸ λιμοῦ πολλὰ ὁ Σύλλας ἐπετείχιζε φρούρια, τοῦ μὴ διαδιδράσκειν ἀλλ᾽ ἐμμένοντας ὑπὸ τοῦ πλήθους μᾶλλον ἐνοχλεῖσθαι· τῷ δὲ Πειραιεῖ, τὸ χῶμα ἐς ὕψος ἐγείρας, τὰ μηχανήματα ἐπῆγεν. Ἀρχελάου δὲ τὸ χῶμα ὑπορύττοντος καὶ τὴν γῆν ὑποφέροντός τε καὶ ἐς πολὺ διαλανθάνοντος, τὸ χῶμα ὑφίζανεν ἄφνω· [139] καὶ ταχείας αἰσθήσεως γενομένης οἱ Ῥωμαῖοι τὰ μηχανήματα ὑφεῖλκον καὶ τὸ χῶμα ἀνεπλήρουν. τῷ δ᾽ αὐτῷ τρόπῳ καὶ αὐτοὶ τὴν γῆν ἐς τὰ τείχη τεκμαιρόμενοι διώρυττον· ἀλλήλοις τε συμπίπτοντες κάτω ξίφεσι καὶ δόρασιν ἐκ χειρός, ὡς δυνατὸν ἦν ἐν σκότῳ, διεμάχοντο. [140] ὁμοῦ δὲ ταῦτα ἐγίγνετο, καὶ ὁ Σύλλας ἀπὸ τῶν χωμάτων μηχανήμασι πολλοῖς τὸ τεῖχος ἐκριοκόπει, μέχρι μέρος αὐτοῦ καταβαλών, καὶ τὸν πλησιάζοντα πύργον

sini sarsarak dayanıksız hâle getirdi. Kulenin yıkılmasından endişelenen Arkhelaos, hızla geri çekilmek zorunda kaldı.

35. Şehirdekilerin [136] açlık sıkıntısı giderek artıyordu. Pire'deki hainler, Arkhelaos'un gece vakti şehre yeniden erzak göndermeyi planladığını haber verdiler. Bu noktada Arkhelaos, erzak temini konusunda haince bilgi sızdırıldığından şüphelenmeye başladı. Bu nedenle, Sulla'nın konvoya gerçekleştireceği olası saldırıya karşılık vermek amacıyla meşaleler verdiği bazı adamları kapılara yerleştirdi ve ardından konvoyu harekete geçirdi. Böylece her iki taraf da saldırısını gerçekleştirdi: Sulla erzak konvoyunu ele geçirdi; Arkhelaos, Romalıların kuşatma makinelerinin bazılarını ateşe verdi. [137] Aynı günlerde Mithradates'in oğlu Arkathias, bir başka orduyla Makedonia'yı işgal etti ve orada bulunan küçük Roma kuvvetine zorlanmadan boyun eğdirdi. Tüm Makedonia'yı kontrol altına alıp satraplar atadıktan sonra Sulla'ya karşı harekete geçti, ancak Tisaion[228] yakınlarında hastalandı ve hayatını kaybetti.

36. Bu sırada [138] Atina'daki kıtlık dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Kıtlığın daha fazla hissedilmesi için içerideki insan sayısının azalmasını istemeyen Sulla, kaçışları engellemek amacıyla etrafa çok sayıda kule inşa etti. Pire'deki höyüğü de yeterli yüksekliğe ulaştırdı ve üzerine kuşatma makineleri yerleştirdi. Fakat Arkhelaos bu höyüğün altını oymaya başladı ve uzun süre fark edilmeden toprak taşıdı. [139] Bunun sonucunda höyük aniden çöktü. Hızlı bir şekilde toparlanan Romalılar, kuşatma makinelerini çekerek höyüğü yeniden doldurdular ve Arkhelaos ile aynı yöntemi izleyerek düşmanın bulunduğunu düşündükleri noktada duvarın altını kazmaya başladılar. Sonunda yer altında karşı karşıya gelen iki taraf, kılıçları ve mızrakları kullanarak karanlıkta elinden geldiğince çarpıştı. [140] Bu çarpışma sürerken Sulla, höyüklerdeki çok sayıda kuşatma makinesi kullanarak duvara koçbaşı darbeleri indirmeye başladı. Duvarın bir kısmını yıkmayı başardıktan sonra yakında bulunan kuleyi ateşe

228 Thessalia'da bulunan bir dağ.

ἐπειγόμενοις ἐμπρῆσαι, πολλὰ μὲν ἠφίει πυρφόρα τοξεύματα ἐς αὐτόν, τοὺς δὲ εὐτολμοτάτους ἀνέπεμπεν ἐπὶ κλιμάκων. [141] σπουδῆς δὲ πολλῆς γιγνομένης ἑκατέρωθεν ὅ τε πύργος ἐνεπίμπρατο, καὶ μέρος τι τοῦ τείχους ὀλίγον ὁ Σύλλας καταβαλὼν εὐθὺς ἐπέστησε φυλακεῖον· τά τε ὑπορωρυγμένα τοῦ τείχους θεμέλια, ξύλοις ἀνηρτημένα καὶ θείου καὶ στυππίου καὶ πίσσης γέμοντα, αὐτίκα πάντα ἐνεπίμπρη. [142] τῶν δ᾽ ἄλλο παρ᾽ ἄλλο κατέπιπτε καὶ τοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς συγκατέφερεν. ὅ τε θόρυβος οὗτος δὴ μάλιστα αἰφνίδιος καὶ πολὺς ὢν πάντῃ τοὺς τειχοφύλακας ἐτάρασσεν, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ σφίσιν αὐτίκα πεσούμενον· ὅθεν ἐς πάντα συνεχῶς ἐπιστρεφόμενοι τήν τε γνώμην ὕποπτον εἶχον ὑπὸ τοῦ δέους καὶ ἀσθενῶς τοὺς πολεμίους ἀπεμάχοντο.

37. Καὶ [143] ὁ Σύλλας αὐτοῖς ὧδε ἔχουσιν ἐπικείμενος ἀπαύστως, καὶ τῶν ἰδίων τὸ ἀεὶ πονοῦν ἐναλλάσσων, ἑτέρους ἐφ᾽ ἑτέροις ἀκμῆτας ἐπῆγε σὺν κλίμαξι καὶ βοῇ καὶ παρακελεύσει, προτρέπων ἅμα καὶ ἀπειλῶν καὶ παρακαλῶν ὡς ἐν τῷδε τῷ βραχεῖ τοῦ παντὸς αὐτοῖς κριθησομένου. [144] ἀντεπῆγε δὲ καὶ ὁ Ἀρχέλαος ἑτέρους ἀντὶ τῶν τεθορυβημένων, ἀνακαινίζων καὶ ὅδε τὸ ἔργον ἀεί, καὶ παρακαλῶν ἅμα καὶ ἐποτρύνων ἅπαντας ὡς ἐν ὀλίγῳ σφίσιν ἔτι τῆς σωτηρίας οὔσης. [145] πολλῆς δὲ σπουδῆς καὶ προθυμίας ἑκατέρωθεν αὖθις ἅπασιν ἐγγενομένης φερεπονώτατος ἦν <ὁ ἀγὼν> καὶ ὁ φόνος ἴσος καὶ ὅμοιος ἐξ ἑκατέρων, ἕως ὁ Σύλλας ἔξωθεν ἐπιών, καὶ μᾶλλόν τι κάμνων, ἀνεκάλει τῇ σάλπιγγι τὴν στρατιάν, καὶ τραυματίας πολλοὺς ἀπῆγεν. [146] ὁ δ᾽ Ἀρχέλαος αὐτίκα νυκτὸς τὰ πεπτωκότα τοῦ τείχους ᾠκοδόμει, μηνοειδῆ αὐτοῖς πολλὰ περιθεὶς ἔνδοθεν. οἷς ἔτι νεοδομήτοις ὁ Σύλλας αὖθις ἐπεχείρει παντὶ τῷ στρατῷ, νομίσας ἀσθενῆ καὶ ὑγρὰ ἔτι ὄντα ῥᾳδίως κατερείψειν. κάμνων δὲ ὡς ἐν στενῷ, καὶ βαλλόμενος

vermek üzere harekete geçti. Buraya çok sayıda alevli ok fırlattı ve en cesur adamlarına merdivenleri kullanarak yukarı tırmanmalarını emretti. [141] Her iki taraf da büyük bir gayretle mücadele etti, ancak sonunda kule yandı. Duvarın küçük bir bölümünü daha yıkmayı başaran Sulla, buraya hemen bir muhafız kuvveti yerleştirdi. Ardından ahşap kirişler kalıncaya kadar kazdığı duvarın temeline kükürt, keten ve zift doldurdu ve bunların hepsini aynı anda ateşe verdi. [142] Duvarlar birbiri ardına yıkılmaya başlayınca üzerlerinde duran düşman askerleri de yıkıntılarla birlikte aşağı düştüler. Bu beklenmedik olay büyük bir kargaşaya neden oldu. Duvarın üzerindeki bütün muhafızlar kendi durdukları bölümün hemen çökeceğini düşünerek paniğe kapılmışlardı. Bu nedenle sürekli bir o yana bir bu yana koşturuyor, korkudan ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Bunun sonucunda düşmanlarına karşı yalnızca zayıf bir direniş gösterebildiler.

37. Bu [143] muhafızlara kesintisiz bir şekilde saldıran Sulla, merdivenleri kullanarak yorgun düşen adamlarını sürekli taze kuvvetlerle değiştiriyor, haykırışlarla onları cesaretlendiriyor, ileri atılmaları için zorluyor ve çok yakında zafere ulaşacaklarını söyleyerek teşvik ediyordu. [144] Öte yandan Arkhelaos da morali bozuk olan adamlarının yerine yeni kuvvetler getirdi, Sulla'nın yaptığı gibi sürekli görev değişikliği yaptı, adamlarını yüreklendirerek mücadeleye devam etmeye çağırdı ve yakında hepsinin güvende olacağını söyledi. [145] Her iki ordu da büyük bir cesaret ve hırsla yeniden saldırıya geçince oldukça şiddetli bir çarpışma yaşandı ve sonuç olarak her iki taraf da eşit sayıda kayıp verdi. Savaşa dışarıdan katılan ve bu nedenle daha yorgun bir durumda olan Sulla, boruyla ordusuna çekilme emri verdi ve çok sayıda yaralı adamını meydandan taşımak zorunda kaldı. [146] Arkhelaos aynı gece duvarın yıkılan kısımlarını çabuk bir şekilde onardı ve birçok noktada hilal şeklinde içe doğru kıvrılan mevziler yaptırdı. Bu yeni onarılan duvarları zayıf ve henüz nemli oldukları için kolayca yıkabileceğini düşünen Sulla, tüm ordusuyla yeniden saldırıya geçti. Fakat dar bir alanda mücadele

ἄνωθεν ἔκ τε μετώπου καὶ τῶν κεραιῶν ὡς ἐν μηνοειδέσι χωρίοις, τοῦ μὲν ἐπιχειρεῖν ἔτι τῷ Πειραιεῖ πάμπαν ἀπεῖχε τῇ γνώμῃ, καὶ ἐς πολιορκίαν, ὡς λιμῷ παραστησόμενος αὐτούς, καθίστατο.

38. Αἰσθόμενος [147] δὲ τοὺς ἐν ἄστει μᾶλλόν τι πεπιεσμένους, καὶ κτήνη πάντα καταθύσαντας, δέρματά τε καὶ βύρσας ἕψοντας καὶ λιχμωμένους τὸ γιγνόμενον ἐξ αὐτῶν, τινὰς δὲ καὶ τῶν ἀποθνησκόντων ἁπτομένους, ἐκέλευσε τῷ στρατῷ τὴν πόλιν περιταφρεύειν, ἵνα μηδὲ καθ᾽ ἕνα τις ἐκφεύγοι λανθάνων. [148] ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἐξείργαστο αὐτῷ, κλίμακας ἐπῆγεν ὁμοῦ καὶ τὸ τεῖχος διώρυττεν. τροπῆς δ᾽ ὡς ἐν ἀσθενέσιν ἀνδράσιν αὐτίκα γενομένης, ἐσέπεσεν ἐς τὴν πόλιν, καὶ εὐθὺς ἐν Ἀθήναις σφαγὴ πολλὴ ἦν καὶ ἀνηλεής· οὔτε γὰρ ὑποφεύγειν ἐδύναντο δι᾽ ἀτροφίαν, οὔτε παιδίων ἢ γυναικῶν ἔλεος ἦν, τοῦ Σύλλα τὸν ἐν ποσὶν ἀναιρεῖν κελεύοντος ὑπ᾽ ὀργῆς ὡς ἐπὶ ταχείᾳ δὴ καὶ ἐς βαρβάρους ἀλόγῳ μεταβολῇ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκράτῳ φιλονεικίᾳ. [149] ὅθεν οἱ πλέονες, αἰσθανόμενοι τοῦ κηρύγματος, ἑαυτοὺς τοῖς σφαγεῦσιν ὑπερρίπτουν ἐς τὸ ἔργον. ὀλίγων δ᾽ ἦν ἀσθενὴς ἐς τὴν ἀκρόπολιν δρόμος· καὶ Ἀριστίων αὐτοῖς συνέφυγεν, ἐμπρήσας τὸ Ὠιδεῖον, ἵνα μὴ ἑτοίμοις ξύλοις αὐτίκα ὁ Σύλλας ἔχοι τὴν ἀκρόπολιν ἐνοχλεῖν. [150] ὁ δ᾽ ἐμπιπράναι μὲν τὴν πόλιν ἀπεῖπε, διαρπάσαι δὲ ἔδωκε τῷ στρατῷ· καὶ ἕτοιμοι σάρκες ἀνθρώπων ἐς τροφὴν ἐν πολλοῖς οἰκήμασιν ηὑρέθησαν. τῇ δὲ ἑξῆς ὁ Σύλλας τοὺς μὲν δούλους ἀπέδοτο, τοῖς δ᾽ ἐλευθέροις, ὅσοι νυκτὸς ἐπιλαβούσης οὐκ ἔφθασαν ἀναιρεθῆναι, πάμπαν οὖσιν ὀλίγοις, τὴν μὲν ἐλευθερίαν ἔφη διδόναι, ψῆφον δὲ καὶ χειροτονίαν τῶνδε μὲν ὡς οἱ πεπολεμηκότων ἀφαιρεῖσθαι, τοῖς δ᾽ ἐκγόνοις καὶ ταῦτα διδόναι.

39. Ὧδε [151] μὲν ἄδην εἶχον αἱ Ἀθῆναι κακῶν· ὁ δὲ Σύλλας τῇ μὲν ἀκροπόλει φρουρὰν ἐπέστησεν,

etmek zorunda kaldı ve (hilal şeklindeki alanlarda her zaman olduğu gibi) yukarıdan fırlatılan oklara hem cepheden hem de kanatlardan maruz kaldı. Bunun üzerine Pire'yi saldırıyla ele geçirme fikrinden tamamen vazgeçti ve düşmanı açlıktan teslim olmaya zorlamak için şehrin kuşatmasına yoğunlaştı.

38. Şehirdekilerin [147] açlıktan çok büyük sıkıntılar çektiğini, tüm sığırları kurban ettiğini, bunların postlarını ve derilerini kaynatıp içlerinden çıkan her şeyi yaladığını ve hatta bazılarının ölü insanların etini bile yediğini öğrenen Sulla, tek bir kişinin dahi gizlice kaçmasını istemediği için adamlarına şehri bir hendekle çevrelemelerini emretti. [148] Bu iş tamamlanınca merdivenleri getirip duvarı yıktı. Zayıf savunmacılar hemen bozguna uğrayınca Romalılar şehre doğru hücum etti ve Atina'da büyük ve korkunç bir katliam yaşandı. Şehirdekiler, yetersiz beslenme nedeniyle zayıf düşmüş oldukları için kaçamıyorlardı. Ne kadınlara ne de çocukları merhamet gösterildi. Sulla, sebepsiz ve ani bir şekilde barbarların tarafına geçen ve kendisine karşı amansız bir kin besleyen bu insanlara duyduğu öfkeden dolayı adamlarına karşılarına çıkan herkesi öldürmelerini emretmişti. [149] Bu emri duyan çoğu Atinalı, gönüllü olarak kendisini katillerinin önüne attı. Bu sırada küçük bir grup bitkin hâlde *akropolis*e doğru koştu. Sulla'nın *akropolis*e düzenleyeceği olası saldırı için hızlı bir şekilde odun temin etmesini önlemek isteyen Aristion, Odeion'u ateşe verdikten sonra *akropolis*tekilerin yanına koştu. [150] Öte yandan şehrin ateşe verilmesini yasaklayan Sulla, yağma için orduyu serbest bıraktı. Birçok evde yenmek üzere hazırlanmış insan eti bulundu. Ertesi gün köleleri satışa çıkaran Sulla, gece katliamdan kurtulmayı başarmış olan az sayıda vatandaşa özgürlüklerini bağışladığını, ancak kendisine savaş açtıkları için oy kullanma ve seçimlere katılma haklarının ellerinden alındığı bildirdi. Bu karar onların soyundan gelenler için de geçerli olacaktı.

39. Atinalılar [151] işte bu şekilde felaketin her türlüsüne maruz kalmıştı. *Akropolis*in etrafına bir muhafız kuvveti yerleştiren Sulla, kısa süre sonra açlık ve susuzluktan teslim olmak

ἢ τὸν Ἀριστίωνα καὶ τοὺς συμπεφευγότας λιμῷ καὶ δίψει πιεσθέντας ἐξεῖλεν οὐ μετὰ πολύ. καὶ αὐτῶν ὁ Σύλλας Ἀριστίωνα μὲν καὶ τοὺς ἐκείνῳ δορυφορήσαντας ἢ ἀρχήν τινα ἄρξαντας, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο πράξαντας παρ' ἃ πρότερον ἁλούσης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτοῖς διετέτακτο, ἐκόλασε θανάτῳ, [152] τοῖς δὲ ἄλλοις συνέγνω, καὶ νόμους ἔθηκεν ἅπασιν ἀγχοῦ τῶν πρόσθεν αὐτοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ὁρισθέντων. συνηνέχθη δ' ἐκ τῆς ἀκροπόλεως χρυσίου μὲν ἐς τεσσαράκοντα λίτρας μάλιστα, ἀργύρου δ' ἐς ἑξακοσίας.

40. Καὶ [153] τάδε μὲν ἀμφὶ τὴν ἀκρόπολιν ὀλίγον ὕστερον ἐγίγνετο· ὁ δὲ Σύλλας αὐτίκα τοῦ ἄστεος ληφθέντος, οὐ περιμένων ἔτι τὸν Πειραιᾶ διὰ πολιορκίας ἐξελεῖν, κριοὺς ὁμοῦ καὶ βέλη καὶ ἀκόντια ἐπῆγεν, ἄνδρας τε πολλοὺς οἳ διώρυσσον ὑπὸ χελώναις τὰ τείχη, καὶ σπείρας αἳ τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀκοντίζουσαί τε καὶ τοξεύουσαι θαμινὰ ἀνέκοπτον. [154] καὶ κατήρειψέ τι τοῦ μηνοειδοῦς, ὑγροτέρου καὶ ἀσθενεστέρου ἔτι ὄντος ἅτε νεοδομήτου. ὑπιδομένου δὲ τοῦτο ἔτι πρότερον Ἀρχελάου, καὶ προοικοδομήσαντος ἔνδοθεν ὅμοια πολλά, τὸ μὲν ἔργον ἦν τῷ Σύλλᾳ διηνεκὲς ἐμπίπτοντι ἐς ἕτερον ὅμοιον ἐξ ἑτέρου, ὁρμῇ δ' ἀπαύστῳ καὶ στρατοῦ μεταβολῇ πυκνῇ χρώμενος, καὶ περιθέων αὐτούς, καὶ παρακαλῶν ἐπὶ τὸ ἔργον ὡς ἐν τῷδε ἔτι λοιπῷ τῆς ὅλης ἐλπίδος καὶ κέρδους τῶν προπεπονημένων ὄντος· [155] οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ τῷ ὄντι τοῦτο σφίσιν ἡγούμενοι τέλος εἶναι πόνων, καὶ ἐς τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς μέγα δὴ καὶ λαμπρόν, τοιῶνδε τειχῶν κρατῆσαι, φιλοτιμούμενοι, προσέκειντο βιαίως, μέχρι καταπλαγεὶς αὐτῶν τὴν ὁρμὴν ὁ Ἀρχέλαος ὡς μανιώδη καὶ ἄλογον ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὰ τείχη, ἐς δέ τι τοῦ Πειραιῶς ἀνέδραμεν ὀχυρώτατόν τε καὶ θαλάσσῃ περίκλυστον, ᾧ ναῦς οὐκ ἔχων ὁ Σύλλας οὐδ' ἐπιχειρεῖν ἐδύνατο.

41. Ἐντεῦθεν [156] ὁ μὲν Ἀρχέλαος ἐπὶ Θεσσαλίαν διὰ Βοιωτῶν ἀνεζεύγνυ, καὶ συνῆγεν ἐς Θερμοπύλας τὰ λοιπὰ τοῦ τε ἰδίου στρατοῦ παντός,

zorunda kalan Aristion ve beraberindekileri ele geçirdi. Aristion ve korumasının yanı sıra, Atina'da herhangi bir yetkiye sahip olan ya da Hellas'ın Romalılar tarafından ilk kez fethedildiği dönemde belirlenen kuralların herhangi birini ihlal etmiş olan herkes, Sulla tarafından ölüme mahkûm edildi. [152] Diğerleri bağışlandı ve daha önce Romalılar tarafından belirlenen yasaların neredeyse aynıları herkes için zorunlu kılındı. Ayrıca *akropolis*ten yaklaşık on sekiz kilo altın ile iki yüz yetmiş kilo gümüş toplandı.

40. *Akropolis*teki [153] bu olaylar kısa bir süre içinde gerçekleşmişti. Sulla, Atina'yı ele geçirdikten sonra fazla beklemedi ve dikkatini hemen Pire kuşatmasına çevirdi. Koçbaşlarını, okları ve ciritleri aynı anda kullanarak duvarlara saldırdı. Çok sayıda asker hangarları kullanarak duvarın altını oyuyor, diğer birlikler duvarın üzerindeki savunmacıları yoğun bir ok ve mızrak yağmuruna tutarak geri püskürtüyordu. [154] Sulla, yeni inşa edilmiş olduğu için hâlâ nemli ve zayıf olan hilal şeklindeki savunma alanlarının bir kısmını yıkmayı başardı. Bu tarz bir şey olabileceğini öngörmüş olan Arkhelaos, duvarın iç tarafına pek çok benzer duvar daha inşa etmişti. Bu nedenle Sulla birbiri ardına pek çok duvarla karşı karşıya kaldı. Fakat tükenmek bilmeyen bir enerji ortaya koydu; adamları arasında dolaşarak onları sık sık teşvik ediyor, bu son görev tamamlanınca emeklerinin karşılığını alacaklarını söylüyordu. [155] Bunun gerçekten son görev olduğuna inanan askerler, bu devasa duvarları ele geçirmenin büyük ve parlak bir başarı olacağını düşünerek heveslendiler ve şiddetli bir şekilde ileri atıldılar. Bu çılgın ve beklenmedik saldırı karşısında dehşete kapılan Arkhelaos, sonunda duvarları terk etti ve Pire'nin denizlerle çevrili olan en güçlü kısmına[229] koştu; zira gemisi bulunmayan Sulla, burada ona saldıramazdı.

41. Arkhelaos, [156] buradan Boiotia yoluyla Thessalia'ya çekildi ve hem kendi ordusundan hem de Dromikhaites ile birlikte gelen kuvvetten kalan tüm askerleri Thermopylai'da

229 Mounikhia.

ὃν ἔχων ἦλθε, καὶ τοῦ σὺν Δρομιχαίτῃ παραγεγονότος. συνῆγε δὲ καὶ τὸ σὺν Ἀρκαθίᾳ τῷ παιδὶ τοῦ βασιλέως ἐς Μακεδονίαν ἐμβαλόν, ἀκραιφνέστατον δὴ καὶ πλῆρες ὃν τόδε μάλιστα, καὶ οὓς αὐτίκα ἄλλους ὁ Μιθριδάτης ἀπέστειλεν· οὐ γὰρ διέλιπεν ἐπιπέμπων. [157] ὁ μὲν δὴ ταῦτα σὺν ἐπείξει συνῆγεν, ὁ δὲ Σύλλας τὸν Πειραιᾶ τοῦ ἄστεος μᾶλλον ἐνοχλήσαντά οἱ κατεπίμπρη, φειδόμενος οὔτε τῆς ὁπλοθήκης οὔτε τῶν νεωσοίκων οὔτε τινὸς ἄλλου τῶν ἀοιδίμων. καὶ μετὰ τοῦτ᾽ ἐπὶ τὸν Ἀρχέλαον ᾔει διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ ὅδε. [158] ὡς δ᾽ ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἐκ Θερμοπυλῶν ἄρτι μετεχώρουν ἐς τὴν Φωκίδα, Θρᾷκές τε ὄντες καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου καὶ Σκύθαι καὶ Καππαδόκαι Βιθυνοί τε καὶ Γαλάται καὶ Φρύγες, καὶ ὅσα ἄλλα τῷ Μιθριδάτῃ νεόκτητα γένοιτο, πάντες ἐς δυώδεκα μυριάδας ἀνδρῶν· [159] καὶ στρατηγοὶ αὐτῶν ἦσαν μὲν καὶ κατὰ μέρος ἑκάστῳ, αὐτοκράτωρ δ᾽ Ἀρχέλαος ἐπὶ πᾶσιν. Σύλλας δ᾽ ἦγεν Ἰταλιώτας, καὶ Ἑλλήνων ἢ Μακεδόνων ὅσοι ἄρτι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Ἀρχελάου μετετίθεντο, ἢ εἴ τι ἄλλο περίοικον, οὐδ᾽ ἐς τριτημόριον τὰ πάντα τῶν πολεμίων.

42. Ἀντικαταστάντες [160] δ᾽ ἀλλήλοις, ὁ μὲν Ἀρχελαος ἐξέταττεν ἐς μάχην ἀεὶ προκαλούμενος, ὁ δὲ Σύλλας ἐβράδυνε, τὰ χωρία καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν περισκοπούμενος. ἀναχωροῦντι δ᾽ ἐς Χαλκίδα τῷ Ἀρχελάῳ παρακολουθῶν καιρὸν ἐπετήρει καὶ τόπον. [161] ὡς δὲ αὐτὸν εἶδε περὶ Χαιρώνειαν ἐν ἀποκρήμνοις στρατοπεδευόμενον, ἔνθα μὴ κρατοῦσιν ἀποχώρησις οὐδεμία ἦν, πεδίον αὐτὸς εὐρὺ πλησίον καταλαβὼν εὐθὺς ἐπῆγεν ὡς καὶ ἄκοντα βιασόμενος ἐς μάχην Ἀρχέλαον· ἐν ᾧ σφίσι μὲν ὕπτιον καὶ εὐπετὲς ἐς δίωξιν καὶ ἀναχώρησιν ἦν πεδίον, Ἀρχελάῳ δὲ κρημνοὶ περιέκειντο, οἳ τὸ ἔργον οὐκ εἴων ἐν οὐδενὶ κοινὸν ὅλου τοῦ στρατοῦ γενέσθαι, συστῆναι διὰ τὴν ἀνωμαλίαν οὐκ ἔχοντος· τραπεῖσί τε αὐτοῖς

topladı. Ayrıca kral Mithradates'in oğlu Arkathias'ın komutasında Makedonia'yı işgal eden, henüz yıpranmamış ve tam gücünde olan orduyu da yanına aldı. Mithradates'in takviye olarak göndermeye devam ettiği kuvvetler de zamanla bu orduya katıldı. [157] Arkhelaos hızla ordusunu toplarken Sulla, kendisine şehirden daha fazla sorun çıkarmış olan Pire'yi ateşe vermekle meşguldü. Ne cephaneleri ne tersaneleri ne de diğer ünlü yapıları bağışladı. Bu işin ardından Arkhelaos'a karşı harekete geçti ve onunla aynı rotayı izledi. [158] Kısa süre önce Thermopylia'dan harekete geçmiş olan Arkhelaos, Phokis'e doğru ilerlemekteydi. Böylece taraflar gitgide birbirine yaklaşıyordu. Arkhelaos'un ordusu Thriakia, Pontos, Skythia, Kappadokia, Bithynia, Galatia, Phrygia ile Mithradates'in kısa süre önce ele geçirmiş olduğu bölgelerden gelen kuvvetlerden oluşuyordu. Sayıları toplamda yüz yirmi bin kadardı. [159] Halkların her birinin kendi komutanı vardı, ancak bu komutanların hepsinin komutası Arkhelaos'taydı. Öte yandan Sulla'nın komutası altında şu kuvvetler vardı: İtalyanlar, yakın dönemde Arkhelaos'u terk edip taraf değiştirmiş olan Hellenler ile Makedonialılar ve çevre bölgelerden gelen diğer kuvvetler. Bunlar toplamda Arkhelaos'un ordusunun üçte biri kadar bile değildi.

42. Taraflar [160] karşı karşıya geldiğinde Arkhelaos, ordusuna sürekli düzen aldırdı ve düşmanını savaşa çağırdı. Fakat araziyi ve sayıca hayli fazla olan düşman kuvvetlerini gözlemleyen Sulla, hemen savaşa girmeye yanaşmadı, ancak daha sonra Khalkhis'e çekilen Arkhelaos'un peşinden giderek uygun zamanı ve araziyi araştırmaya başladı. [161] Arkhelaos'un Khaironeia yakınlarında yenilgiye uğrayanın kaçmaya imkân bulamayacağı, kayalıklarla dolu bir bölgede kamp kurduğunu gören Sulla, düşmanını savaşa zorlamak için hemen yakındaki geniş bir ovada pozisyon aldı. Bu ova düz bir zemine sahipti ve hem takip hem de kaçış için elverişliydi. Öte yandan Arkhelaos'un bulunduğu konum sarp kayalıklarla çevriliydi ve engebeli zemini tüm ordunun tek bir vücut hâlinde toplanmasını engelliyordu. Ayrıca bozguna uğratıldıkları

ἄπορος διὰ τῶν κρημνῶν ἐγίγνετο ἡ φυγή. [162] ὁ μὲν δὴ τοιοῖσδε λογισμοῖς τῇ δυσχωρίᾳ μάλιστα πιστεύων, ἐπήει ὡς οὐδὲν ἐσομένου χρησίμου τοῦ πλήθους Ἀρχελάῳ· ὁ δ᾽ οὐκ ἐγνώκει μὲν αὐτῷ τότε συμπλέκεσθαι, διὸ καὶ ἀμελῶς ἐστρατοπέδευσεν, ἐπιόντος δὲ ἤδη τῆς δυσχωρίας ὀψὲ καὶ μόγις ἠσθάνετο, καὶ προύπεμπέ τινας ἱππέας ἐς κώλυσιν αὐτοῦ. [163] τραπέντων δ᾽ ἐκείνων καὶ ἐς τοὺς κρημνοὺς καταρριφθέντων, ἑξήκοντα αὖθις ἔπεμψεν ἅρματα, εἰ δύναιτο μετὰ ῥύμης κόψαι καὶ διαρρῆξαι τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων. [164] διαστάντων δὲ τῶν Ῥωμαίων, τὰ μὲν ἅρματα ὑπὸ τῆς φορᾶς ἐς τοὺς ὀπίσω παρενεχθέντα τε καὶ δυσεπίστροφα ὄντα πρὸς τῶν ὑστάτων περιστάντων αὐτὰ καὶ ἐσακοντιζόντων διεφθείρετο·

43. Ὁ δ᾽ Ἀρχέλαος δυνηθεὶς ἂν καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ χάρακος εὐσταθῶς ἀπομάχεσθαι, τάχα οἱ καὶ τῶν κρημνῶν ἐς τοῦτο συλλαμβανόντων, ἐξῆγε σὺν ἐπείξει καὶ διέτασσε μετὰ σπουδῆς τοσόνδε πλῆθος οὐ προεγνωκότων ἀνδρῶν, ἐν στενωτάτῳ μάλιστα γεγονὼς διὰ τὸν Σύλλαν ἤδη πλησιάζοντα. [165] τοὺς δ᾽ ἱππέας πρώτους ἐπαγαγὼν μετὰ δρόμου πολλοῦ, διέτεμε τὴν φάλαγγα Ῥωμαίων ἐς δύο, καὶ εὐμαρῶς ἑκατέρους ἐκυκλοῦτο διὰ τὴν ὀλιγότητα. [166] οἱ δ᾽ ἀπεμάχοντο μὲν ἐγκρατῶς, ἐς πάντας ἐπιστρεφόμενοι, μάλιστα δ᾽ ἐπόνουν οἱ περὶ Γάλβαν τε καὶ Ὀρτήσιον, καθ᾽ οὓς αὐτὸς ὁ Ἀρχέλαος ἐτέτακτο, τῶν βαρβάρων ὡς ἐν ὄψει στρατηγοῦ σὺν προθυμίᾳ σφοδρᾷ ἐπικειμένων, [167] μέχρι τοῦ Σύλλα μεταχωροῦντος

takdirde kaçabilecekleri herhangi bir geçit de yoktu, çünkü bölge uçurumlarla çevriliydi. [162] Bu zorlu arazi şartlarına bir hayli güvenen Sulla, Arkhelaos'un sayıca üstün ordusunun ona hiçbir fayda sağlamayacağını düşündü ve hemen harekete geçti. Arkhelaos'un kampını kurarken dikkatsizce davranmasının sebebi bu noktada savaşa katılmayı düşünmemiş olmasıydı. Fakat şimdi Sulla'nın ilerlediğini görünce ne kadar sıkıntılı bir konumda bulunduğunu fark etti ve düşmanını engellemek amacıyla bir grup süvari gönderdi, [163] ancak bu süvariler bozguna uğratılıp uçurumlardan aşağıya atıldı. Bunun üzerine şiddetli bir hücum yaparak düşman hattını yarıp geçmeyi amaçlayan Arkhelaos, altmış savaş arabasını harekete geçirdi. [164] Romalılar hemen iki yana ayrıldılar ve hızla ilerleyen savaş arabalarının arkaya doğru ilerlemesine izin verdiler. Burada dönüş için manevra yapmakta zorlanan savaş arabaları, en arkadaki Roma kuvvetleri tarafından kuşatıldı ve üzerlerine fırlatılan ciritlerle imha edildi.

43. Arkhelaos, müstahkem kampından güvenli bir şekilde savunma yapabilir ve dik uçurumları kendisine avantaj sağlayacak şekilde kullanabilirdi. Fakat bunu yapmak yerine ordusunu hemen dışarı çıkardı ve burada savaşmayı aklından bile geçirmeyen çok sayıda adamına hemen savaş düzeni aldırdı. Düzen aldığı mevki bir hayli dardı, zira kendisine yaklaşmakta olan Sulla tarafından büyük ölçüde kısıtlanıyordu. [165] Arkhelaos'un ilk hamlesi süvarilerini harekete geçirmek oldu. Süvariler şiddetli bir hücumla Roma hattını yarıp geçti ve her iki taraftaki sayıca az Roma kuvvetlerini kolayca kuşatma altına aldı. [166] Romalılar yüzlerini düşman kuvvetlerine çevirdiler ve cesurca kendilerini savundular. En zorlu mücadeleyi Galba ve Hortensius'un[230] komutası altındaki askerler veriyordu, çünkü onların karşısında savaşa bizzat önderlik eden Arkhelaos vardı. Ayrıca komutanlarının gözü önünde savaşan barbarlar çok daha büyük bir hevesle saldırıyorlardı. [167] Sonunda Sulla büyük bir süvari kuvvetiyle

230 Servius Sulpicus Galba ve Lucius Hortensius, Sulla'nın ordusunda *legatus* olarak görev yapıyordu.

ἐς αὐτοὺς σὺν ἱππεῦσι πολλοῖς, ὁ Ἀρχέλαος ἀπὸ τῶν σημείων στρατηγικῶν ὄντων καὶ τοῦ κονιορτοῦ πλείονος αἰρομένου τεκμηράμενος εἶναι Σύλλαν τὸν ἐπιόντα, λύσας τὴν κύκλωσιν ἐς τάξιν ἀνεχώρει. [168] ὁ δὲ τῶν τε ἱππέων τὸ ἄριστον ἄγων, καὶ δύο νεαλεῖς σπείρας ἐν τῇ παρόδῳ προσλαβών, αἳ ἐτετάχατο ἐφεδρεύειν, οὔπω τὸν κύκλον τοῖς πολεμίοις ἐξελίξασιν, οὐδ' ἐς μέτωπον εὐσταθῶς διατεταγμένοις, ἐνέβαλε, καὶ θορυβήσας ἔκοψέ τε καὶ ἐς φυγὴν τραπέντας ἐδίωκεν. [169] ἀρξαμένης δ' ἐνταῦθα τῆς νίκης, οὐδὲ Μουρήνας ἠλίνυεν ἐπὶ τοῦ λαιοῦ τεταγμένος, ἀλλ' ὀνειδίσας τοῖς ἀμφ' αὐτὸν καὶ γενναίως ἐμπεσὼν ἐδίωκε κἀκεῖνος.

44. Τρεπομένων δ' ἤδη τῶν Ἀρχελάου κερῶν, οὐδ' οἱ μέσοι τὴν τάξιν ἐφύλασσον, ἀλλ' ἀθρόα πάντων ἐγίγνετο φυγή. [170] ἔνθα δὴ πάντα ὅσα εἴκασεν ὁ Σύλλας, ἐνέπιπτε τοῖς πολεμίοις· οὐ γὰρ ἔχοντες ἀναστροφὴν εὐρύχωρον οὐδὲ πεδίον ἐς φυγήν, ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς ὑπὸ τῶν διωκόντων ἐωθοῦντο, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἐξέπιπτον πρὸς αὐτόν, οἱ δ' εὐβουλότερον ἐς τὸ στρατόπεδον ἐφέροντο. [171] Ἀρχέλαος δ' αὐτοὺς προλαβών, ἀπειρότατα δὴ τότε μάλιστα συμφορῶν πολεμικῶν, ἀπέκλειε, καὶ ἐπιστρέφειν ἐς τοὺς πολεμίους ἐκέλευεν. οἱ δ' ἀνέστρεφον μὲν ἐκ προθυμίας, οὔτε δὲ στρατηγῶν ἢ ἐπιστατῶν ἐς διάταξιν ἔτι σφίσι παρόντων, οὔτε τὰ σημεῖα ἕκαστοι τὰ ἑαυτῶν ἐπιγιγνώσκοντες ὡς ἐν ἀκόσμῳ τροπῇ διερριμμένοι, χωρίου τε καὶ ἐς φυγὴν καὶ ἐς μάχην ἀποροῦντες, στενωτάτου τότε μάλιστα αὐτοῖς διὰ τὴν δίωξιν γενομένου, ἐκτείνοντο μετ' ἀργίας, [172] οἱ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὐδὲν ἀντιδρᾶσαι φθάνοντες, οἱ δὲ ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ὡς ἐν πλήθει καὶ στενοχωρίᾳ θορυβούμενοι. [173] πάλιν τε κατέφυγον ἐπὶ τὰς πύλας, καὶ εἱλοῦντο περὶ αὐτὰς ἐπιμεμφόμενοι

onlara karşı harekete geçti. Komutan sancağından ve yükselen yoğun toz bulutundan yaklaşmakta olanın Sulla olduğunu anlayan Arkhelaos, hemen kuşatmayı terk etti ve savaş hattına geri çekildi. [168] En iyi süvarileriyle harekete geçen ve yolda yedekte bırakılmış iki yeni *cohors*u daha yanına alan Sulla, henüz kuşatma hareketini tamamlamamış ve cephede sağlam bir pozisyon alamamış düşman kuvvetlerine saldırdı. Bu saldırıyla şaşkına dönen barbarlar kaçmaya başlayınca da hemen onların peşine takıldı. [169] Bu noktada adım adım zafere gidilirken sol kanadı komuta eden Murena da boş durmuyordu: Adamlarını sert bir şekilde uyararak cesurca saldırmaya teşvik etti ve sonunda kendisi de düşmanı takibe başladı.

44. Böylece Arkhelaos'un her iki kanadı da bozguna uğramıştı. Bununla birlikte merkezdeki kuvvetleri de düzeni koruyamadı ve toplu bir şekilde kaçışa geçti. [170] Bu noktada Sulla'nın düşman için öngördüğü her şey gerçekleşti. Manevra yapmak için yeterli alana sahip olmayan ve kaçış için elverişli bir arazide bulunmayan düşman kuvvetleri, peşlerindeki adamlar tarafından uçurumlara sürüklendiler. Bazıları Sulla'ya teslim olurken daha akıllıca hareket edenler kamplarına doğru koştu. [171] Fakat onlardan önce oraya varmış olan Arkhelaos, savaşın gidişatını hesap etme konusundaki deneyimsizliğini göstererek kampın girişini kapattı ve adamlarına düşmanın üzerine gitmelerini emretti. Askerler bu emir üzerine büyük bir şevkle yeniden düşmanlarına yöneldiler, ancak artık ne komutanları ne kendilerini düzene sokacak subayları ne de düzensiz şekilde kaçarken etrafa dağılmış olan, konumlarını gösterecek sancakları vardı. Kaçacak ve savaşacak alandan da yoksundular, çünkü düşmanın takibi onları oldukça dar bir alana sıkıştırmıştı. [172] Tüm bu şartlar altında bazıları karşılık bile veremediği düşmanları tarafından, bazıları da kalabalık ve kargaşanın ortasında paniğe kapılan kendi adamları tarafından öldürüldü. [173] Bir grup yeniden kamp kapılarına doğru koştu ve kendilerini içeri almayanların etrafında toplanarak onlara lanet

τοῖς ἀποκλείουσιν θεούς τε πατρίους αὐτοῖς καὶ τὴν ἄλλην οἰκειότητα σὺν ὀνείδει προύφερον, ὡς οὐχ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μᾶλλον ἢ τῶνδε ὑπεροράντων αὑτοὺς ἀναιρούμενοι, ἔστε μόλις αὐτοῖς ὁ Ἀρχέλαος, ὀψὲ τῆς χρείας, ἀνεῴγνυ τὰς πύλας καὶ ὑπεδέχετο μετ᾽ ἀταξίας ἐστρέχοντας. [174] οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ταῦτα συνιδόντες, καὶ παρακαλέσαντες τότε μάλιστα ἀλλήλους, δρόμῳ τοῖς φεύγουσι συνεσέπιπτον ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὴν νίκην ἐς τέλος ἐξειργάσαντο.

45. Ἀρχέλαος δὲ καὶ ὅσοι ἄλλοι κατὰ μέρος ἐξέφυγον, ἐς Χαλκίδα συνελέγοντο, οὐ πολὺ πλείους μυρίων ἐκ δώδεκα μυριάδων γενόμενοι. Ῥωμαίων δὲ ἔδοξαν μὲν ἀποθανεῖν πεντεκαίδεκα ἄνδρες, δύο δ᾽ αὐτῶν ἐπανῆλθον. [175] τοῦτο μὲν δὴ Σύλλᾳ καὶ Ἀρχελάῳ τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ τῆς περὶ Χαιρώνειαν μάχης τέλος ἦν, δι᾽ εὐβουλίαν δὴ μάλιστα Σύλλα καὶ δι᾽ ἀφροσύνην Ἀρχελάου τοιόνδε ἑκατέρῳ γενόμενον. [176] Σύλλας δὲ πολλῶν μὲν αἰχμαλώτων πολλῶν δ᾽ ὅπλων καὶ λείας κρατῶν, τὰ μὲν ἀχρεῖα σωρευθέντα, διαζωσάμενος ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις, αὐτὸς ἐνέπρησε τοῖς ἐνυαλίοις θεοῖς, ἀναπαύσας δὲ τὴν στρατιὰν ἐπ᾽ ὀλίγον, ἐς τὸν Εὔριπον σὺν εὐζώνοις ἐπὶ τὸν Ἀρχέλαον ἠπείγετο. Ῥωμαίων δὲ ναῦς οὐκ ἐχόντων, ἀδεῶς τὰς νήσους περιέπλει τὰ παράλια πορθῶν. Ζακύνθῳ δ᾽ ἐκβὰς παρεστρατοπέδευσεν. καὶ τινῶν Ῥωμαίων, οἳ ἐπεδήμουν, νυκτὸς ἐπιθεμένων αὐτῷ, κατὰ τάχος ἐσβὰς αὖθις ἀνήγετο ἐς Χαλκίδα, λῃστεύοντι μᾶλλον ἢ πολεμοῦντι ἐοικώς.

46. Μιθριδάτης [177] δ᾽ ἐπεὶ τοσῆσδε ἥττης ἐπύθετο, κατεπλάγη μὲν αὐτίκα καὶ ἔδεισεν ὡς ἐπὶ ἔργῳ τοσούτῳ, στρατιὰν δ᾽ ὅμως ἄλλην ἀπὸ τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν ἐθνῶν ἁπάντων κατὰ σπουδὴν συνέλεγεν.

okumaya başladı. Bunlar, atalarının tanrılarını ve diğer akrabalık bağlarını hatırlattılar ve düşmanlarından ziyade dostlarının umursamaz tavırları yüzünden kayıp verdiklerini söyleyerek sitem ettiler. Sonunda Arkhelaos geç olsa da gönülsüzce kapıları açtı ve düzensiz bir şekilde koşturan adamları içeri aldı. [174] Bunu gören Romalılar, birbirlerini her zamankinden daha fazla teşvik ederek kaçakların hemen ardından kampa girdiler ve böylece nihai zafere ulaştılar.

45. Arkhelaos ve gruplar hâlinde kaçmayı başaran bir kısım barbar Khalkhis'te toplandı. Yüz yirmi bin kişilik ordudan en fazla on bini kurtulmayı başarmıştı. Öte yandan Romalıların kaybının on beş adamdan ibaret olduğu tahmin ediliyordu; daha sonra bunlardan ikisinin hayatta olduğu ortaya çıktı. [175] Sulla ve Mithradates'in komutanı Arkhelaos arasında Khaironeia yakınlarında yapılan savaş işte bu şekilde sonuçlandı. Sulla'nın zekâsı ve Arkhelaos'un düşüncesizliği, her iki taraf adına da böylesine önemli sonuçlar doğmasına neden olmuştu. [176] Sulla, çok sayıda esir ve silahla birlikte yüklü bir ganimet ele geçirdi. Ganimetlerden işe yaramaz olanları bir yığıntı hâline getirdikten sonra Roma adetlerine göre giyinip kuşandı ve yığıntıyı savaş tanrılarına adayarak ateşe verdi. Orduyu kısa bir süre dinlendirdikten sonra Arkhelaos'un karşısına çıkmak üzere hafif silahlı birlikleriyle Euripos'a[231] doğru hareket etti. Romalıların gemiye sahip olmadığının bilincinde olan Arkhelaos, adalar arasında korkusuzca yelken açıyor ve kıyı bölgelerini talan ediyordu. Bir süre sonra Zakytnhos'ta karaya indi ve şehrin dışında kampını kurdu. Gece vakti burada yaşayan bazı Romalılar tarafından saldırıya uğrayınca hemen gemisine bindi ve yeniden Khalkhis'e doğru yelken açtı. Bu dönemde bir savaşçıdan ziyade korsan gibi hareket ediyordu.

46. Mithradates, [177] böylesine önemli bir savaşta gelen bu ağır yenilgiyi ilk duyduğunda şaşkına dönmüş ve korkuya kapılmıştı, ancak hemen kendini toparladı ve kontrolü altındaki tüm halklardan asker temin ederek yeni bir ordu

231 Eğriboz Boğazı.

νομίσας δ᾽ ἄν τινας αὐτῷ διὰ τὴν ἧτταν ἢ νῦν, ἢ εἴ τινα καιρὸν ἄλλον εὕροιεν, ἐπιθήσεσθαι, τοὺς ὑπόπτους οἱ πάντας πρὶν ὀξύτερον γενέσθαι τὸν πόλεμον, ἀνελέγετο. [178] καὶ πρῶτα μὲν τοὺς Γαλατῶν τετράρχας, ὅσοι τε αὐτῷ συνῆσαν ὡς φίλοι καὶ ὅσοι μὴ κατήκουον αὐτοῦ, πάντας ἔκτεινε μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν χωρὶς τριῶν τῶν διαφυγόντων, τοῖς μὲν ἐνέδρας ἐπιπέμψας, τοὺς δ᾽ ἐπὶ διαίτῃ μιᾶς νυκτός, οὐχ ἡγούμενος αὐτῶν οὐδένα οἱ βέβαιον, εἰ πλησιάσει Σύλλας, ἔσεσθαι. [179] σφετερισάμενος δ᾽ αὐτῶν τὰς περιουσίας, φρουρὰς ἐσῆγεν ἐς τὰς πόλεις, καὶ σατράπην ἐς τὸ ἔθνος Εὔμαχον ἔπεμπεν· ὃν αὐτίκα τῶν τετραρχῶν οἱ διαφυγόντες, στρατιὰν ἀγείραντες ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, ἐξέβαλον αὐταῖς φρουραῖς διώκοντες ἐκ Γαλατίας. καὶ Μιθριδάτῃ περιῆν Γαλατῶν ἔχειν τὰ χρήματα μόνα. [180] Χίοις δὲ μηνίων ἐξ οὗ τις αὐτῶν ναῦς ἐς τὴν βασιλικὴν ἐν τῇ περὶ Ῥόδον ναυμαχίᾳ λαθοῦσα ἐνέβαλε, πρῶτα μὲν ἐδήμευσε τὰ ὄντα Χίοις τοῖς ἐς Σύλλαν φυγοῦσιν, ἔξῆς δ᾽ ἔπεμπε τοὺς τὰ Ῥωμαίων ἐρευνησομένους ἐν Χίῳ. [181] καὶ τρίτον Ζηνόβιος στρατιὰν ἄγων ὡς ἐς τὴν Ἑλλάδα διαβαλῶν, τὰ τείχη τῶν Χίων, καὶ ὅσα ἄλλα ἐρυμνὰ χωρία, τῆς νυκτὸς κατέλαβε, καὶ ταῖς πύλαις φρουρὰν ἐπιστήσας ἐκήρυσσε τοὺς μὲν ξένους ἀτρεμεῖν, Χίους δὲ ἐς ἐκκλησίαν συνελθεῖν, ὡς διαλεξόμενος αὐτοῖς τι παρὰ τοῦ βασιλέως. [182] ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν ὅτι "Βασιλεὺς ὕποπτον ἔχει τὴν πόλιν διὰ τοὺς ῥωμαΐζοντας, παύσεται δὲ ἐὰν τά τε ὅπλα παραδῶτε καὶ ὅμηρα τῶν παίδων τοὺς ἀρίστους." οἱ μὲν δὴ κατειλημμένην σφῶν τὴν πόλιν ὁρῶντες ἔδοσαν ἄμφω, καὶ Ζηνόβιος αὐτὰ ἐς Ἐρυθρὰς ἐξέπεμψεν ὡς αὐτίκα τοῖς Χίοις γράψοντος τοῦ βασιλέως.

hazırladı. Bazılarının bu yenilgiyi fırsat bilerek ya şimdi ya da uygun zamanı bulduğunda kendisine saldırabileceğini düşünüyordu. Bu nedenle savaş daha keskin bir hâl almadan önce tüm şüphelileri bir araya topladı. [178] İlk olarak aralarında kendisine dost olarak katılanların yanı sıra boyun eğmeyenlerin de bulunduğu Galatialı tetrarşi üyelerini, kaçan üç tanesi dışında eşleri ve çocuklarıyla birlikte katletti. Bazılarını komplo yoluyla, bazılarını ise gece bir ziyafet esnasında öldürmüştü. Sulla bölgeye yaklaştığı takdirde bunların hiçbirinin kendisine sadık kalmayacağını düşünüyordu. [179] Mallarına el koydu, şehirlerine garnizonlar yerleştirdi ve Eumakhos'u Galatia'nın satrabı olarak gönderdi. Fakat kaçmayı başaran bazı Galatialılar, kırsal bölgelerden topladıkları orduyla hemen harekete geçtiler ve Eumakhos ile garnizon kuvvetini Galatia'dan kovdular. Mithradates'e Galatia'dan kalan tek şey paraydı. [180] Rodos yakınlarındaki deniz muharebesinde yaşanan olay nedeniyle (bir Khios gemisi istemeden kraliyet gemisine çarpmıştı) Khios halkına karşı hâlâ büyük bir öfke besleyen Mithradates, önce Sulla'ya sığınmış olan Khiosluların mallarına el koydu, daha sonra da Khios'ta Roma'ya ait olan malları araştırmak üzere bir heyet görevlendirdi. [181] Hellas'a geçmek amacıyla yanına bir ordu alan Zenobios, bir gece vakti Khios surları ile diğer müstahkem bölgeleri ele geçirip kapılara muhafızlar yerleştirdi ve yerleşik yabancıların[232] evlerinden çıkmaması için bir duyuru yaptı. Ardından kralın mesajını iletmek üzere Khios halkını meclise çağırdı. [182] Halk meclise toplandığında konuşmaya başlayan Zenobios, aralarında bulunan Roma yandaşları nedeniyle Mithradates'in şehre şüpheyle yaklaştığını, ancak silahlar teslim edilip önde gelen ailelerden çocuklar rehin olarak gönderilirse bu şüphesinin sona ereceğini söyledi. Şehrin zaten kralın kontrolünde olduğunu gören halk, her iki şartı da kabul etmek zorunda kaldı. Zenobios, silahlar ile rehineleri Erythrai'a gönderdi ve Khioslulara kralın kısa süre sonra bir mektup göndereceğini söyledi.

232 *Metoikos.*

47. Ἐπιστολὴ [183] δὲ ἦκε Μιθριδάτου τάδε λέγουσα· "Εὔνοι καὶ νῦν ἐστὲ Ῥωμαίοις, ὧν ἔτι πολλοὶ παρ᾽ ἐκείνοις εἰσί, καὶ τὰ ἐγκτήματα Ῥωμαίων καρποῦσθε, ἡμῖν οὐκ ἀναφέροντες. ἔς τε τὴν ἐμὴν ναῦν ἐν τῇ περὶ Ῥόδον ναυμαχίᾳ τριήρης ὑμετέρα ἐνέβαλέ τε καὶ κατέσεισεν. ὃ δ᾽ ἐγὼ περιέφερον ἑκὼν ἐς μόνους τοὺς κυβερνήτας, εἰ δυνήσεσθε σώζεσθαι καὶ ἀγαπᾶν. [184] λανθάνοντες δὲ καὶ νῦν τοὺς ἀρίστους ὑμῶν ἐς Σύλλαν διεπέμψατε, καὶ οὐδένα αὐτῶν ὡς οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ταῦτα πράττοντα ἐνεδείξατε οὐδ᾽ ἐμηνύσατε, ὃ τῶν οὐ συμπεπραχότων ἔργον ἦν. τοὺς οὖν ἐπιβουλεύοντας μὲν τῇ ἐμῇ ἀρχῇ, ἐπιβουλεύσαντας δὲ καὶ τῷ σώματι, οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι ἐδικαίουν ἀποθανεῖν, ἐγὼ δ᾽ ὑμῖν τιμῶμαι δισχιλίων ταλάντων." [185] τοσαῦτα μὲν ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχεν, οἱ δ᾽ ἐβούλοντο μὲν ἐς αὐτὸν πρεσβεῦσαι, Ζηνοβίου δὲ κατακωλύοντος, ὅπλων τε ἀφῃρημένοι, καὶ παίδων σφίσι τῶν ἀρίστων ἐχομένων, στρατιᾶς τε βαρβαρικῆς τοσαύτης ἐφεστώσης, οἰμώζοντες ἔκ τε ἱερῶν κόσμους καὶ τὰ τῶν γυναικῶν πάντα ἐς τὸ πλήρωμα τῶν δισχιλίων ταλάντων συνέφερον. [186] ὡς δὲ καὶ ταῦτ᾽ ἐπεπλήρωτο, αἰτιασάμενος τὸν σταθμὸν ἐνδεῖν ὁ Ζηνόβιος ἐς τὸ θέατρον αὐτοὺς συνεκάλει, καὶ τὴν στρατιὰν περιστήσας μετὰ γυμνῶν ξιφῶν ἀμφί τε τὸ θέατρον αὐτὸ καὶ τὰς ἀπ᾽ αὐτοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης ὁδοὺς ἦγε τοὺς Χίους, ἀνιστὰς ἕκαστον ἐκ τοῦ θεάτρου, καὶ ἐνετίθετο ἐς τὰς ναῦς, ἑτέρωθι μὲν τοὺς ἄνδρας, ἑτέρωθι δ᾽ αὐτῶν τὰ γύναια καὶ τὰ παιδία, βαρβαρικῶς ὑπὸ τῶν ἀγόντων ὑρβιζόμενα. ἀνάσπαστοι δ᾽ ἐντεῦθεν ἐς Μιθριδάτην γενόμενοι διεπέμφθησαν ἐς τὸν Πόντον τὸν Εὔξεινον.

48. Καὶ [187] Χῖοι μὲν ὧδε ἐπεπράγεσαν, Ζηνόβιον δὲ Ἐφέσιοι μετὰ στρατιωτῶν προσιόντα ἐκέλευον ἐξοπλίσασθαί τε παρὰ ταῖς πύλαις καὶ σὺν ὀλίγοις ἐσελθεῖν. ὁ δ᾽ ὑπέστη μὲν ταῦτα, καὶ ἐσῆλθε πρὸς Φιλοποίμενα τὸν πατέρα Μονίμης τῆς ἐρωμένης Μιθριδάτου,

47. Mithradates'in [183] gönderdiği mektupta şunlar yazıyordu: "Şu an bile Romalılarla iyi ilişkiler içerisindesiniz ve pek çok vatandaşınız hâlâ onlarla birlikte yaşıyor. Ayrıca bize herhangi bir ödeme yapmadan Romalıların topraklarını hasat ediyorsunuz. Rodos'taki deniz muharebesi esnasında bir *triremeniz* benim gemime çarptı ve onu sarsıntıya uğrattı. Kendi güvenliğinizi sağlayabildiğiniz ve bundan şikâyet etmediğiniz sürece bu hatayı yalnızca dümencilerinize yükleme taraftarıydım. [184] Fakat siz önde gelen adamlarınızı gizlice Sulla'ya gönderdiniz ve bunun halkın ortak kararı olmadığına dair ne bir kanıt sundunuz ne de bir ifade verdiniz. Onlarla işbirliği yapmıyor olsaydınız, bu dediklerimden birini yapardınız. Yönetimime ya da bizzat bana karşı komplo tasarlayanların ölüme mahkûm edilmesi gerektiğini düşünen saray dostlarıma rağmen, ben size yalnızca iki bin *talantonluk* bir para cezası veriyorum." [185] Mektubun içeriği buydu. Khios halkı krala bir heyet göndermek istedi, ancak Zenobios buna müsaade etmedi. Silahlarından mahrum bırakılan, önde gelen ailelerin çocuklarını rehin olarak gönderen ve büyük bir barbar ordusu tarafından tehdit altında olan Khios halkı, ağıtlar eşliğinde tapınak süslerini ve kadınların tüm değerli eşyasını toplayarak iki bin *talantonu* bir araya getirdi. [186] Paranın hepsi toplandığında Zenobios onları ağırlık hesabını yanlış yapmakla suçladı ve herkesi tiyatroya çağırdı. Bu arada tiyatronun çevresine ve oradan denize kadar uzanan tüm sokaklara kılıçlı adamlar yerleştirdi. Tiyatroda toplanan Khiosluları teker teker gemilere bindirmeye başladı. Kadınlar ve çocuklardan ayrı olarak götürdüğü erkekleri, onlara eşlik etmekte olan adamlar tarafından barbarca aşağılatıyordu. Hepsi bu şekilde toplanarak Mithradates'e gönderildi ve onun tarafından Pontos'a sürüldü.

48. Khios [187] halkının başına gelen işte buydu. Zenobios ordusuyla birlikte Ephesos'a yaklaştığında halk ondan silahlarını kapıda bırakmasını ve içeriye yalnızca birkaç adamla birlikte girmesini istedi. Bu talepleri kabul eden Zenobios, Mithradates'in en sevdiği karısı Monime'nin babası olan ve

ἐπίσκοπον Ἐφεσίων ἐκ Μιθριδάτου καθεστηκότα, καὶ συνελθεῖν οἱ τοὺς Ἐφεσίους ἐς ἐκκλησίαν ἐκήρυττεν. [188] οἱ δὲ οὐδὲν χρηστὸν ἔσεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ προσδοκῶντες ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἀνέθεντο, καὶ νυκτὸς ἀλλήλους ἀγείραντές τε καὶ παρακαλέσαντες, Ζηνόβιον μὲν ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλόντες ἔκτειναν, καὶ τὰ τείχη κατεῖχον, καὶ τὸ πλῆθος συνελόχιζον, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέλεγον, καὶ τὴν πόλιν ὅλως διὰ χειρὸς εἶχον. [189] ὧν πυνθανόμενοι Τραλλιανοὶ καὶ Ὑπαιπηνοὶ καὶ Μεσοπολῖται καί τινες ἄλλοι, τὰ Χίων πάθη δεδιότες, ὅμοια τοῖς Ἐφεσίοις ἔδρων. Μιθριδάτης δ᾽ ἐπὶ μὲν τὰ ἀφεστηκότα στρατιὰν ἐξέπεμπε, καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ τοὺς λαμβανομένους ἔδρα, [190] δείσας δὲ περὶ τοῖς λοιποῖς τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἠλευθέρου, καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς αὐτοῖς ἐκήρυσσε, καὶ τοὺς ἐν ἑκάστῃ μετοίκους πολίτας αὐτῶν ἐποίει καὶ τοὺς θεράποντας ἐλευθέρους, ἐλπίσας, ὅπερ δὴ καὶ συνηνέχθη, τοὺς κατάχρεως καὶ μετοίκους καὶ θεράποντας, ἡγουμένους ἐν τῇ Μιθριδάτου ἀρχῇ βεβαίως τὰ δοθέντα αὐτοῖς ἕξειν, εὔνους αὐτῷ γενήσεσθαι. [191] Μυννίων δὲ καὶ Φιλότιμος οἱ Σμυρναῖοι καὶ Κλεισθένης καὶ Ἀσκληπιόδοτος οἱ Λέσβιοι, βασιλεῖ γνώριμοι πάντες, ὁ δὲ Ἀσκληπιόδοτος αὐτῷ καὶ ξεναγήσας ποτέ, ἐπιβουλὴν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην συνετίθεσαν· ἧς αὐτὸς ὁ Ἀσκληπιόδοτος μηνυτὴς ἐγένετο, καὶ ἐς πίστιν ὑπὸ κλίνῃ τινὶ παρεσκεύασεν ἀκοῦσαι τοῦ Μυννίωνος. [192] ἁλούσης δὲ τῆς ἐπιβουλῆς οἱ μὲν αἰκισθέντες ἐκολάσθησαν, ὑποψία δ᾽ ἐς τὰ ὅμοια πολλοὺς κατεῖχεν. ὡς δὲ καὶ Περγαμηνῶν τὰ αὐτὰ βουλεύοντες ὀγδοήκοντα ἄνδρες ἑάλωσαν, καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἕτεροι, ζητητὰς ὁ Μιθριδάτης πανταχοῦ περιέπεμπεν, οἵ, τοὺς ἐχθροὺς ἐνδεικνύντων ἑκάστων, ἔκτειναν ἀμφὶ τοὺς χιλίους καὶ ἑξακοσίους ἄνδρας. [193] ὧν οἱ κατηγορήσαντες οὐ πολὺ ὕστερον οἱ μὲν

Mithradates tarafından Ephesos'a gözcü olarak gönderilen Philopoemen'in evine gitti ve Ephesos halkını bir toplantıya çağırdı. [188] Ona güvenmeyen Ephesoslular, toplantıyı bir sonraki güne ertelediler. Gece boyunca fikir alışverişinde bulunup birbirlerini cesaretlendirdikten sonra Zenobios'u zincire vurup idam ettiler. Bu işin ardından surlarda güvenliği sağladılar, tüm nüfusu orduya yazdırdılar, tarlalardan erzak topladılar ve şehri tam anlamıyla kontrol altına aldılar. [189] Bu eylemlerden haberdar olan Tralleis, Hypaipa, Metropolis ve diğer bazı kasabalar, Khios halkıyla aynı kaderi yaşamaktan korktukları için Ephesosluları örnek aldılar. İsyancıların üzerine bir ordu gönderen Mithradates, ele geçirdiği herkese korkunç şeyler yaptı. [190] Fakat diğerlerinin de kendisine yüz çevirebileceğinden endişe duyarak Hellen şehirlerine özgürlüklerini bağışladı, borçlarının silindiğini duyurdu, şehirlerdeki yerleşik yabancılara vatandaşlık hakkı tanıdı ve köleleri özgür kıldı. Borçluların, yerleşik yabancıların ve kölelerin bu tarz ayrıcalıklara yalnızca kendisinin egemenliği altında ulaşabilecekleri inancını aşılamayı ve bu şekilde herkesi kendisine sadık kılmayı amaçlıyordu. [191] Bu sırada hepsi Mithradates'in tanıdığı kişiler olan Smyrneli Mynnio ile Philotimos, Mytileneli Kleisthenes ve bir zamanlar onun için paralı asker toplamış olan Lesboslu Asklepiodotos, krala karşı bir komplo tasarladılar. Fakat Asklepiodotos bir süre sonra muhbirliğe soyunarak bu komplo planını Mithradates'e sızdırdı. Bunu kanıtlamak için Mithradates'e bir kanepenin arkasına saklanmasını tavsiye etti ve Mynnio'nun sözlerini duymasını sağladı. [192] Komplo planı bu şekilde açığa çıkınca komplocular işkenceye uğrayarak idam edildiler. Fakat kral hâlâ pek çok kişinin bu tarz planlar peşinde koştuğundan şüpheleniyordu. Böylece Pergamon'dan seksen adam ve diğer şehirlerden başkaları da bu tarz planlar tasarlarken yakalandı. Mithradates ayrıca dört bir yana casuslar gönderdi. İnsanların kişisel düşmanlarını da bu casuslara bildirmesi sonucunda yaklaşık bin altı yüz kişi katledildi. [193] Kısa bir süre sonra bu muhbirlerden bazıları Sulla tarafından yakalanıp ölüme

ὑπὸ Σύλλα λαμβάνοντες διεφθάρησαν, οἱ δὲ προανεῖλον ἑαυτούς, οἱ δ᾽ ἐς τὸν Πόντον αὐτῷ Μιθριδάτῃ συνέφευγον.

49. Γιγνομένων [194] δὲ τῶνδε περὶ τὴν Ἀσίαν, ὀκτὼ μυριάδων στρατὸς ἤθροιστο τῷ Μιθριδάτῃ, καὶ αὐτὸν Δορύλαος πρὸς Ἀρχέλαον ἦγεν ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἔχοντα τῶν προτέρων ἔτι μυρίους. ὁ δὲ Σύλλας ἀντεστρατοπέδευε μὲν Ἀρχελάῳ περὶ Ὀρχομενόν, ὡς δὲ εἶδε τῆς ἐπελθούσης ἵππου τὸ πλῆθος, ὤρυσσε τάφρους πολλὰς ἀνὰ τὸ πεδίον, εὖρος δέκα πόδας, καὶ ἐπιόντος αὐτῷ τοῦ Ἀρχελάου ἀντιπαρέταξεν. [195] ἀσθενῶς δὲ τῶν Ῥωμαίων διὰ δέος τῆς ἵππου μαχομένων, ἐς πολὺ μὲν αὐτοὺς παριππεύων παρεκάλει καὶ ἐπέσπερχε σὺν ἀπειλῇ, οὐκ ἐπιστρέφων δ᾽ αὐτοὺς ἐς τὸ ἔργον οὐδ᾽ ὥς, ἐξήλατο τοῦ ἵππου, καὶ σημεῖον ἁρπάσας ἀνὰ τὸ μεταίχμιον ἔθει μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν, κεκραγώς· "Εἴ τις ὑμῶν, ὦ Ῥωμαῖοι, πύθοιτο, ποῦ Σύλλαν τὸν στρατηγὸν ὑμῶν αὐτῶν προυδώκατε, λέγειν, ἐν Ὀρχομενῷ μαχόμενον." [196] οἱ δ᾽ ἡγεμόνες αὐτῷ κινδυνεύοντι συνεξέθεον ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων, συνεξέθεον δὲ καὶ ἡ ἄλλη πληθὺς αἰδουμένη, παλίωξίν τε εἰργάσαντο. καὶ τῆς νίκης ἀρχομένης, ἀναθορὼν αὖθις ἐπὶ τὸν ἵππον ἐπήνει τὸν στρατὸν περιιὼν καὶ ἐπέσπερχεν, ἕως τέλεον αὐτοῖς τὸ ἔργον ἐξετελέσθη. [197] καὶ τῶν πολεμίων ἀπώλοντο μὲν ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, καὶ τούτων ἦσαν οἱ μύριοι ἱππεῖς μάλιστα, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ παῖς Ἀρχελάου Διογένης· οἱ πεζοὶ δ᾽ ἐς τὸ στρατόπεδον συνέφυγον.

50. Καὶ [198] δείσας ὁ Σύλλας μὴ πάλιν αὐτὸν ὁ Ἀρχέλαος, οὐκ ἔχοντα ναῦς, ἐς Χαλκίδα ὡς πρότερον διαφύγοι, τὸ πεδίον ὅλον ἐκ διαστημάτων ἐνυκτοφυλάκει. καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, στάδιον οὐχ ὅλον ἀποσχὼν τοῦ Ἀρχελάου, τάφρον αὐτῷ

mahkûm edildi. Bazı muhbirler kendi hayatına son verirken diğerleri Pontos'a kaçıp Mithradates'e sığındı.

49. Asya'da [194] bunlar yaşanmaktayken seksen bin kişilik başka bir ordu toplayan Mithradates, bu kuvveti Dorylaos'la birlikte Hellas'taki Arkhelaos'a gönderdi. Arkhelaos'un önceki ordusundan kalan on bin adamı daha vardı. Orkhomenos yakınlarında Arkhelaos'un tam karşısında kamp kuran Sulla, düşmanın büyük bir süvari kuvvetiyle ilerlediğini görünce ovada yaklaşık üç metre genişliğinde pek çok hendek kazdı ve adamlarına Arkhelaos'un saldırısına karşı koymak üzere düzen aldırdı. [195] Uzun süre saflar arasında dolaşıp adamlarına cesaret vermeye çalışması ve hatta kimi zaman da tehdit etmesi bir işe yaramadı; zira düşman süvarilerinden korkan Romalılar, savaş meydanında bir hayli zayıf kaldılar. Onları bu şekilde savaşa yönlendiremeyeceğini anlayan Sulla, sonunda atından indi, sancağı eline aldı ve kalkan taşıyıcılarıyla birlikte iki ordunun arasına doğru koşarak haykırdı: "Romalılar! Eğer birisi size komutanınız Sulla'ya nerede ihanet ettiğinizi soracak olursa ona, 'Orkhomenos'ta savaşırken' cevabını verin." [196] Sulla kendisini bu şekilde tehlikeye atınca subaylar hemen safları terk ettiler ve ileri doğru atıldılar. Aynı şekilde, büyük bir utanca kapılmış olan ordu da hızla subayların peşinden gitti ve düşmanı bozguna uğratmaya başladı. Bu hamle zaferin önünü açmıştı. Atına geri atlayan Sulla, savaş tamamlanıncaya kadar adamlarının arasında dolaştı ve onları övgüye boğarak mücadeleye teşvik etti. [197] Savaşın sonunda düşmanın kaybı on bini süvari olmak üzere toplamda yaklaşık on beş bindi. Bunların arasında Arkhelaos'un oğlu Diogenes de vardı. Piyadeler ise kamplarına kaçmıştı.

50. Gemisi [198] bulunmayan Sulla, Arkhelaos'un daha önce de yapmış olduğu gibi yeniden Khalkhis'e kaçmasından endişeleniyordu. Bu nedenle ova boyunca aralıklarla gece nöbetçileri yerleştirdi ve ertesi gün Arkhelaos'un kaçmasını önlemek amacıyla kampının etrafına bir *stadion*dan[233] daha az

233 Yaklaşık yüz seksen beş metre.

περιώρυσσεν οὐκ ἐπεξιόντι. [199] καὶ παρεκάλει τότε μάλιστα τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐκπονῆσαι τοῦ παντὸς πολέμου τὸ ἔτι λείψανον ὡς τῶν πολεμίων αὐτὸν οὐδ' ὑφισταμένων, καὶ ἐπῆγεν αὐτὴν ἐπὶ τὸ χαράκωμα τοῦ Ἀρχελάου. ὅμοια δ' ἐκ μεταβολῆς ἐγίγνετο καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις ὑπ' ἀνάγκης, τῶν ἡγεμόνων αὐτοὺς περιθεόντων, καὶ τὸν παρόντα κίνδυνον προφερόντων τε, καὶ ὀνειδιζόντων εἰ μηδ' ἀπὸ χάρακος ἀπομαχοῦνται τοὺς ἐχθροὺς ὀλιγωτέρους ὄντας. [200] ὁρμῆς δὲ καὶ βοῆς ἑκατέρωθεν γενομένης, πολλὰ μὲν ἐγίγνετο ἐπ' ἀμφοῖν ἔργα πολέμου, γωνίαν δέ τινα τοῦ χαρακώματος οἱ Ῥωμαῖοι, τὰς ἀσπίδας σφῶν ὑπερσχόντες, ἤδη διέσπων, καὶ οἱ βάρβαροι καταθορόντες ἀπὸ τοῦ χαρακώματος ἔσω τῆς γωνίας περιέστησαν αὐτὴν ὡς τοῖς ξίφεσιν ἀμυνούμενοι τοὺς ἐστρέχοντας. [201] οὐδέ τις ἐτόλμα, μέχρι Βάσιλλος ὁ τοῦ τέλους ταξίαρχος ἐσήλατο πρῶτος καὶ τὸν ὑπαντήσαντα ἔκτεινεν. τότε δ' αὐτῷ συνεισέπιπτεν ὁ στρατὸς ἅπας, καὶ φυγὴ τῶν βαρβάρων ἐγίγνετο καὶ φόνος, τῶν μὲν καταλαμβανομένων, τῶν δ' ἐς τὴν ἐγγὺς λίμνην ὠθουμένων τε καὶ νεῖν οὐκ ἐπισταμένων, ἀξύνετα βαρβαριστὶ τοὺς κτενοῦντας παρακαλούντων. [202] Ἀρχέλαος δ' ἐν ἕλει τινὶ ἐκρύφθη, καὶ σκάφους ἐπιτυχὼν ἐς Χαλκίδα διέπλευσεν. καὶ εἴ τις ἦν ἄλλη Μιθριδάτου στρατιὰ κατὰ μέρος ποι διατεταγμένη, πάντας αὐτοὺς ἐκάλει κατὰ σπουδήν.

51. Ὁ [203] δὲ Σύλλας τῆς ἐπιούσης τόν τε ταξίαρχον ἐστεφάνου καὶ τοῖς ἄλλοις ἀριστεῖα ἐδίδου. καὶ τὴν Βοιωτίαν συνεχῶς μετατιθεμένην διήρπαζε, καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐλθὼν ἐχείμαζε, τὰς ναῦς τὰς μετὰ Λουκούλλου περιμένων. [204] ἀγνοῶν δ' ὅπῃ ὁ Λεύκολλος εἴη, ἐναυπηγεῖτο ἑτέρας, καὶ ταῦτα μέντοι

mesafede bulunan bir hendek kazdı. [199] Direniş göstermeyen düşman karşısında son görevi yerine getirerek savaşı sonlandırmaları için adamlarını her zamankinden daha fazla cesaretlendirdi ve Arkhelaos'un kampına doğru gönderdi. Benzer şeyler motivasyon kazanması gereken düşman askerleri arasında da yaşanıyordu. Subayları onların etrafında dolanıyor, karşı karşıya oldukları tehlikeli duruma işaret ediyor ve az sayıdaki düşman kuvvetine karşı kazıkların ardından bile savaşamazlarsa başlarına gelecekleri anlatıyordu. [200] Böylece her iki taraf da savaş çığlıkları eşliğinde büyük bir hışımla harekete geçti ve düşmanına karşı pek çok başarılı hamle gerçekleştirdi. Kalkanlarını yukarıda tutan Romalılar kazık hattının bir köşesini devirince barbarlar hemen o bölüme atladılar ve kılıçlarını çekerek içeriye girmeye çalışanları püskürttüler. [201] *Tribunus militum*lardan biri olan Basillus, ileri atılıp karşısındaki adamı öldürene kadar hiçbir Romalı barbarların üstüne gitmeye cesaret edememişti. Basillus'un bu hamlesi üzerine tüm ordu onun peşinden gidince barbarlar kaçmaya başladı ve büyük bir katliam yaşandı. Bazıları yakalanırken bazıları yakınlardaki göle sürüldü. Göl kenarına geldiklerinde yüzme bilmedikleri için barbar dilinde anlaşılmaz bir şekilde konuşarak katillerine yalvardılar, [ancak bunun bir faydası olmadı.] [202] Öte yandan bataklığa saklanan Arkhelaos, bir tekne buldu ve Khalkhis'e doğru yelken açtı. Oraya vardığında bir çağrı yaptı ve Mithradates'in ordusundan geriye kalan tüm kuvvetlere nerede olurlarsa olsunlar hızla yanına gelmelerini emretti.

51. Sulla, [203] ertesi gün Basillus'u bir taçla onurlandırdı ve diğer adamlara sergiledikleri cesaret düzeyine göre ödüller dağıttı. Daha sonra sürekli konum değiştirerek Boiotia'yı yağmaladı ve kışı geçirmek üzere Thessalia'ya giderek Lucullus'un getireceği gemileri beklemeye başladı. [204] Fakat Lucullus'un nerede olduğunu öğrenemeyince gemi inşası için çalışmalar başlattı. Bu sırada Roma'daki siyasi rakipleri

Κορνηλίου τε Κίννα καὶ Γαΐου Μαρίου, τῶν ἐχθρῶν αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ ψηφισμένων εἶναι Ῥωμαίων πολέμιον, καὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπαύλεις καθηρηκότων, καὶ τοὺς φίλους ἀνελόντων. ὁ δὲ οὐδὲν οὐδ᾽ ὡς καθῄρει τῆς ἐξουσίας, τὸν στρατὸν ἔχων εὐπειθῆ καὶ πρόθυμον. [205] Κίννας δὲ Φλάκκον ἑλόμενός οἱ συνάρχειν τὴν ὕπατον ἀρχήν, ἔπεμπεν ἐς τὴν Ἀσίαν μετὰ δύο τελῶν, ἀντὶ τοῦ Σύλλα, ὡς ἤδη πολεμίου γεγονότος, τῆς τε Ἀσίας ἄρχειν καὶ πολεμεῖν τῷ Μιθριδάτῃ. ἀπειροπολέμῳ δ᾽ ὄντι τῷ Φλάκκῳ συνεξῆλθεν ἑκὼν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἀνὴρ πιθανὸς ἐς στρατηγίαν, ὄνομα Φιμβρίας. [206] τούτοις ἐκ Βρεντεσίου διαπλέουσιν αἱ πολλαὶ τῶν νεῶν ὑπὸ χειμῶνος διελύθησαν, καὶ τὰς πρόπλους αὐτῶν ἐνέπρησε στρατὸς ἄλλος ἐπιπεμφθεὶς ἐκ Μιθριδάτου. μοχθηρὸν δ᾽ ὄντα τὸν Φλάκκον καὶ σκαιὸν ἐν ταῖς κολάσεσι καὶ φιλοκερδῆ ὁ στρατὸς ἅπας ἀπεστρέφετο, καὶ μέρος αὐτῶν τι, προπεμφθὲν ἐς Θεσσαλίαν, ἐς τὸν Σύλλαν μετεστρατεύσαντο. [207] τοὺς δὲ ὑπολοίπους ὁ Φιμβρίας, στρατηγικώτερος τοῦ Φλάκκου φαινόμενος αὐτοῖς καὶ φιλανθρωπότερος κατεῖχε μὴ μεταθέσθαι.

52. Ὡς δ᾽ ἔν τινι καταγωγῇ περὶ ξενίας ἔριδος αὐτῷ καὶ τῷ ταμίᾳ γενομένης ὁ Φλάκκος διαιτῶν οὐδὲν ἐς τιμὴν ἐπεσήμηνε τοῦ Φιμβρίου, χαλεπήνας ὁ Φιμβρίας ἠπείλησεν ἐς Ῥώμην ἐπανελεύσεσθαι. [208] καὶ τοῦ Φλάκκου δόντος αὐτῷ διάδοχον ἐς ἃ τότε διῴκει, φυλάξας αὐτὸν ὁ Φιμβρίας ἐς Χαλκηδόνα διαπλέοντα, πρῶτα μὲν Θέρμον τὰς ῥάβδους ἀφείλετο,

Cornelius Cinna[234] ve Gaius Marius[235], onu halk düşmanı olarak ilan ettirmiş, şehirdeki mülkü ile kır evlerini yıkmış ve dostlarını öldürmüştü. Bu olaylar Sulla'nın gücünü hiçbir şekilde azaltmadı, zira kendisine son derece bağımlı ve özverili bir ordusu vardı. [205] *Consul* olarak görev yapmakta olan Cinna, ortak *consul* olarak seçtirdiği ve emrine iki lejyon verdiği Flaccus'u[236], halk düşmanı ilan edilen Sulla'nın yerine Mithradates Savaşı'nın komutasını almak üzere Asya'ya gönderdi. Flaccus'un askerî tecrübesi bulunmadığından, yeterli askerî deneyime sahip Fimbria[237] isimli bir senatör ona eşlik etmek için gönüllü oldu. [206] Brundisium'dan yelken açan Flaccus ve Fimbria'nın çok sayıda gemisi, çıkan bir fırtına nedeniyle etrafa dağıldı. Donanmaya öncülük eden diğer gemiler ise Mithradates tarafından gönderilmiş olan başka bir ordu tarafından ateşe verildi. Kötü ve açgözlü bir adam olan Flaccus, adamları cezalandırırken ölçüsüz davranıyordu ve bu nedenle tüm ordu ona sırtını döndü. Ayrıca önden Thessalia'ya gönderilen adamların bir kısmı Sulla'nın tarafına geçti. [207] Fimbria geriye kalanların taraf değiştirmesini engelledi, çünkü Flaccus'a göre daha iyi bir komutan ve daha merhametli bir insan olarak görülüyordu.

52. Bir keresinde handayken Fimbria ile *quaestor* arasında kalacak yer hususunda bir anlaşmazlık yaşandı. Flaccus iki taraf arasında hakemlik yaptığında kendisine yeterince saygı duyulmadığı için tepki gösteren Fimbria, Flaccus tarafından Roma'ya gönderilmekle tehdit edildi. [208] Ayrıca yine Flaccus tarafından belirlenen bir halef, onun görevlerini devralmaya hazırlandı. Flaccus'un Khalkedon'a yelken açmasını bekleyen Fimbria, o gittikten sonra hemen harekete geçti ve ordunun

234 Lucius Cornelius Cinna, MÖ 87-84 yılları arasında dört sene üst üste *consul* seçildi.

235 MÖ 104-100 yılları arasında üst üste beş kez olmak üzere, toplamda yedi sene *consul* olarak hizmet yapan Gaius Marius, Roma ordusuna getirdiği pek çok yenilikle biliniyordu. MÖ 86 yılında Cinna ile *consul*lüğü paylaştı.

236 Lucius Valerius Flaccus.

237 Gaius Flavius Fimbria.

τὸν ἀντιστράτηγον ὑπὸ τοῦ Φλάκκου καταλελειμμένον, ὡς οἱ τοῦ στρατοῦ τὴν στρατηγίαν περιθέντος, εἶτα Φλάκκον αὐτὸν σὺν ὀργῇ μετ᾽ ὀλίγον ἐπανιόντα ἐδίωκεν, [209] ἕως ὁ μὲν Φλάκκος ἔς τινα οἰκίαν καταφυγὼν καὶ νυκτὸς τὸ τεῖχος ὑπερελθὼν ἐς Χαλκηδόνα πρῶτον καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς Νικομήδειαν ἔφυγε καὶ τὰς πύλας ἀπέκλεισεν, ὁ δὲ Φιμβρίας αὐτὸν ἐπελθὼν ἔκτεινεν ἐν φρέατι κρυπτόμενον, ὕπατόν τε ὄντα Ῥωμαίων καὶ στρατηγὸν τοῦδε τοῦ πολέμου ἰδιώτης αὐτὸς ὢν καὶ ὡς φίλῳ κελεύοντι συνεληλυθώς. [210] ἐκτεμών τε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μεθῆκεν ἐς θάλασσαν, καὶ τὸ λοιπὸν ἄταφον ἐκρίψας, αὐτὸν αὐτοκράτορα ἀπέφηνε τοῦ στρατοῦ. καὶ μάχας τινὰς οὐκ ἀγεννῶς ἠγωνίσατο τῷ παιδὶ τῷ Μιθριδάτου αὐτόν τε τὸν βασιλέα συνεδίωξεν ἐς τὸ Πέργαμον, καὶ ἐς Πιτάνην ἐκ τοῦ Περγάμου διαφυγόντα ἐπελθὼν ἀπετάφρευεν, ἕως ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπὶ νεῶν ἔφυγεν ἐς Μιτυλήνην.

53. Ὁ [211] δὲ Φιμβρίας, ἐπιὼν τὴν Ἀσίαν, ἐκόλαζε τοὺς καππαδοκίσαντας, καὶ τῶν οὐ δεχομένων αὐτὸν τὴν χώραν ἐλεηλάτει. Ἰλιεῖς δὲ πολιορκούμενοι πρὸς αὐτοῦ κατέφυγον μὲν ἐπὶ Σύλλαν, Σύλλα δὲ φήσαντος αὐτοῖς ἥξειν, καὶ κελεύσαντος ἐν τοσῷδε Φιμβρίᾳ φράζειν ὅτι σφᾶς ἐπιτετρόφασι τῷ Σύλλᾳ, πυθόμενος ὁ Φιμβρίας ἐπῆνεσε μὲν ὡς ἤδη Ῥωμαίων φίλους, ἐκέλευσε δὲ καὶ αὐτὸν ὄντα Ῥωμαῖων ἔσω δέχεσθαι, κατειρωνευσάμενός τι καὶ τῆς συγγενείας τῆς οὔσης ἐς Ῥωμαίους Ἰλιεῦσιν. [212] ἐσελθὼν δὲ τοὺς ἐν ποσὶ πάντας ἔκτεινε καὶ πάντα ἐνεπίμπρη, καὶ τοὺς πρεσβεύσαντας ἐς τὸν Σύλλαν ἐλυμαίνετο ποικίλως, οὔτε τῶν ἱερῶν φειδόμενος οὔτε τῶν ἐς τὸν νεὼν τῆς Ἀθηνᾶς καταφυγόντων, οὓς αὐτῷ νεῷ κατέπρησεν. κατέσκαπτε δὲ καὶ τὰ τείχη, καὶ τῆς ἐπιούσης ἠρεύνα περιιὼν μή τι συνέστηκε τῆς πόλεως ἔτι. [213] ἡ μὲν δὴ χείρονα τῶν ἐπὶ Ἀγαμέμνονος παθοῦσα ὑπὸ συγγενοῦς διωλώλει,

komutasının kendisine verildiğini öne sürerek *propraetor* olarak bırakılan Thermus'un elindeki *fascese* el koydu. Flaccus kısa süre sonra öfkeyle geri döndüğünde Fimbria onu kaçmaya zorladı ve bir eve sığınana kadar kovaladı. [209] Gece vakti duvarı tırmanan Flaccus önce Khalkhedon'a, oradan da Nikomedia'ya kaçtı ve şehrin kapılarını kapattı. Bir Roma *consul*ü ve bu savaşta ordunun komutanı olmasına rağmen, kendisine eşlik etmek için davet etmiş olduğu ayrıcalıklı bir adam olan Fimbria tarafından takip edildi ve bir kuyuda gizlendiği esnada öldürüldü. [210] Flaccus'un kafasını kesip denize fırlatan Fimbria, cesedin geri kalanını cenaze düzenlemeden bir kenara attı. Ardından kendisini ordunun tek komutanı olarak atadı ve Mithradates'in oğluna karşı birkaç başarılı sefere imza attı. Bir defasında Mithradates'i Pergamon'a kadar kovaladı, ancak kral oradan Pitane'ye kaçtı. Takibi sürdüren Fimbria, burada onu bir hendekle çevrelemeye çalıştı, ancak kral bu sefer de gemiyle Mytilene'ye kaçtı.

53. Asya'da [211] dolaşmaya başlayan Fimbria, Kappadokia'daki muhaliflerini cezalandırdı ve kendisini kabul etmeyen şehirlerin topraklarını yağmaladı. Ilion'u[238] kuşatma altına aldığında halk Sulla'dan yardım talep etti. Yardıma geleceğini bildiren Sulla, kendisinin koruması altında olduklarını Fimbria'ya iletmelerini istedi. Ilion halkı hemen Sulla'nın dediğini yaptı. Romalıların dostu oldukları için onları tebrik eden Fimbria, kendisi de bir Romalı olduğundan içeri girmesine müsaade edilmesini istedi ve Roma ile Ilion arasındaki akrabalık bağlarına ironik bir gönderme yaptı. [212] İçeri alınır alınmaz karşısına çıkan herkesi öldürdü ve her yeri ateşe verdi. Sulla ile iletişim hâlinde olanlara çeşitli işkenceler yaptı. Ne kutsal yerleri ne de Athena Tapınağı'na sığınan insanları bağışladı. Hatta Athena Tapınağı'nı içerisindeki insanlarla birlikte ateşe verdi. Duvarları yıktı ve ertesi gün şehrin çevresinde dolaşarak sağlam bir yer kalıp kalmadığını kontrol etti. [213] Şehrin bir akraba tarafından maruz bırakıldığı bu kötülük, zamanında Agamemnon'un elinden çektiğinden daha da

238 Troia.

καὶ οἰκόπεδον οὐδὲν αὐτῆς οὐδ᾽ ἱερὸν οὐδ᾽ ἄγαλμα ἔτι ἦν· τὸ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς ἕδος, ὃ Παλλάδιον καλοῦσι καὶ διοπετὲς ἡγοῦνται, νομίζουσί τινες εὑρεθῆναι τότε ἄθραυστον, τῶν ἐπιπεσόντων τειχῶν αὐτὸ περικαλυψάντων, εἰ μὴ Διομήδης αὐτὸ καὶ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ Τρωϊκῷ ἔργῳ μετήνεγκαν ἐξ Ἰλίου. [214] τάδε μὲν δὴ Φιμβρίας ἐς Ἴλιον εἰργάζετο, ληγούσης ἄρτι τῆς τρίτης <καὶ ἑβδομηκοστῆς> καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος. καί τινες ἡγοῦνται τὸ πάθος αὐτῇ τόδε μετ᾽ Ἀγαμέμνονα χιλίοις καὶ πεντήκοντα ἔτεσι γενέσθαι μάλιστα.

54. Ὁ [215] δὲ Μιθριδάτης ἐπεὶ καὶ τῆς περὶ Ὀρχομενὸν ἥττης ἐπύθετο, διαλογιζόμενος τὸ πλῆθος ὅσον ἐξ ἀρχῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπεπόμφει, καὶ τὴν συνεχῆ καὶ ταχεῖαν αὐτοῦ φθοράν, ἐπέστελλεν Ἀρχελάῳ διαλύσεις ὡς δύναιτο εὐπρεπῶς ἐργάσασθαι. [216] ὁ δὲ Σύλλᾳ συνελθὼν ἐς λόγους εἶπε· “Φίλος ὢν ὑμῖν πατρῷος, ὦ Σύλλα, Μιθριδάτης ὁ βασιλεὺς ἐπολέμησε μὲν διὰ στρατηγῶν ἑτέρων πλεονεξίαν, διαλύσεται δὲ διὰ τὴν σὴν ἀρετήν, ἣν τὰ δίκαια προστάσσῃς.” [217] καὶ ὁ Σύλλας ἀπορίᾳ τε νεῶν, καὶ χρήματα οὐκ ἐπιπεμπόντων οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν οἰκοθεν αὐτῷ τῶν ἐχθρῶν ὡς πολεμίῳ, ἀψάμενος ἤδη τῶν ἐν Πυθοῖ καὶ Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἐπιδαύρῳ χρημάτων, καὶ ἀντιδοὺς πρὸς λόγον τοῖς ἱεροῖς τὸ ἥμισυ τῆς Θηβαίων γῆς πολλάκις ἀποστάντων, ἔς τε τὴν στάσιν αὐτὴν τῶν ἐχθρῶν ἐπειγόμενος ἀκραιφνῆ καὶ ἀπαθῆ τὸν στρατὸν μεταγαγεῖν, ἐνεδίδου πρὸς τὰς διαλύσεις, καὶ εἶπεν· [218] “Ἀδικουμένου μὲν ἦν, ὦ Ἀρχέλαε, Μιθριδάτου, περὶ ὧν ἠδικεῖτο πρεσβεύειν, ἀδικοῦντος δὲ γῆν τοσήνδε ἀλλοτρίαν ἐπιδραμεῖν, καὶ κτεῖναι πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν, τά τε κοινὰ καὶ

kötüydü; zira ortada ne bir ev ne bir tapınak ne de bir heykel kalmıştı. Bazıları, gökten düştüğü varsayılan Palladion isimli oturan Athena heykelinin bu olaylar esnasında üzerine düşen duvarlar tarafından korunmuş ve bu sayede herhangi bir hasar almamış olduğunu düşünüyor. Ya da başka bir görüşe göre heykelin hasarsız olmasının sebebi, Troia Savaşı döneminde Diomedes ile Odysseus tarafından Ilion'dan alıp götürülmüş olmasıydı. [214] Fimbria, Ilion'a bunları yaparken yüz <yetmiş> üçüncü Olimpiyat Oyunları sona ermek üzereydi.[239] Bazıları, kasabanın başına gelen bu felaketin Agamemnon'un zamanından yaklaşık bin elli yıl sonra gerçekleşmiş olduğunu düşünüyor.

54. Orkhomenos'taki [215] yenilginin haberini alan Mithradates, savaşın başından beri Hellas'a gönderdiği pek çok kuvvetin her defasında çabuk bir yenilgiye uğraması nedeniyle Arkhelaos'a haber yolladı ve mümkün olan en iyi şartlarda bir barış anlaşması yapmasını istedi. [216] Bu emir üzerine Sulla ile bir görüşme gerçekleştiren Arkhelaos, ona şunları söyledi: "Sulla! Sizle atalarından kalma bir dostluk bağı bulunan kral Mithradates, diğer Roma komutanlarının açgözlü tutumları nedeniyle bu savaşı başlattı. Fakat şimdi adil davranırsan, senin erdemine duyduğu saygıdan ötürü bu savaşı sonlandırmak istiyor." [217] Sulla'nın hâlâ gemisi yoktu. Roma'daki siyasi düşmanları para ya da herhangi bir yardım gönderilmesini engellemiş, onu Roma'nın düşmanı ilan etmişti. Pytho, Olympia ve Epidauros'taki tapınak hazinelerinden edindiği parayı -karşılığında sık sık isyan eden Thebai halkının topraklarının yarısını vermişti- çoktan tüketmişti. Bunların yanı sıra ordusunu hazır ve hasarsız bir şekilde Roma'daki düşmanlarının karşısına çıkarmak için acele ediyordu. Tüm bunları göz önünde bulunduran Sulla, barışı müzakere etmeyi kabul etti ve şunları söyledi: [218] "Arkhelaos! Haksızlığa uğrayan taraf Mithradates olsaydı, şikâyetlerini dile getirmek üzere elçi göndermesi doğru olabilirdi. Fakat pek çok yabancı toprağı işgal ederek, çok sayıda insanı katlederek,

239 MÖ 85.

ἱερὰ τῶν πόλεων καὶ τὰ ἴδια τῶν ἀνηρημένων σφετερίσασθαι τῷ δ᾽ αὐτῷ λόγῳ καὶ ἐς τοὺς ἰδίους φίλους, ᾧ περὶ ἡμᾶς, ἄπιστος γενόμενος, ἔκτεινε καὶ τῶνδε πολλούς, καὶ τῶν τετραρχῶν οὓς ὁμοδιαίτους εἶχε, νυκτὸς μιᾶς, μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων τῶν οὐ πεπολεμηκότων. [219] ἐπὶ δὲ ἡμῖν καὶ φύσεως ἔχθραν μᾶλλον ἢ πολέμου χρείαν ἐπεδείξατο, παντοίαις ἰδέαις κακῶν τοὺς περὶ τὴν Ἀσίαν Ἰταλιώτας, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ θεράπουσι τοῖς οὖσι γένους Ἰταλικοῦ, λυμηνάμενός τε καὶ κτείνας. τοσοῦτον ἐξήνεγκεν ἐς τὴν Ἰταλίαν μῖσος ὁ νῦν ἡμῖν ὑποκρινόμενος φιλίαν πατρῴαν, ἧς οὐ πρὶν ἑκκαίδεκα μυριάδας ὑμῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ συγκοπῆναι ἐμνημονεύετε.

55. "Ἀνθ᾽ ὧν [220] δίκαιον μὲν ἦν ἄσπειστα αὐτῷ τὰ παρ᾽ ἡμῶν γενέσθαι, σοῦ δὲ χάριν ὑποδέχομαι συγγνώμης αὐτὸν τεύξεσθαι παρὰ Ῥωμαίων, ἂν τῷ ὄντι μεταγιγνώσκῃ. εἰ δὲ ὑποκρίνοιτο καὶ νῦν, ὥρα σοι τὸ σαυτοῦ σκοπεῖν, ὦ Ἀρχέλαε, ἐνθυμουμένῳ μὲν ὅπως ἔχει τὰ παρόντα σοί τε κἀκείνῳ, σκοποῦντι δ᾽ ὅν τινα τρόπον ἐκεῖνός τε ἑτέροις κέχρηται φίλοις καὶ ἡμεῖς Εὐμένει καὶ Μασσανάσσῃ." [221] ὁ δ᾽ ἔτι λέγοντος αὐτοῦ τὴν πεῖραν ἀπεσείετο, καὶ δυσχεράνας ἔφη τὸν ἐγχειρίσαντά οἱ τὴν στρατηγίαν οὔ ποτε προδώσειν· "Ἐλπίζω δέ σοι διαλλάξειν, ἢν μέτρια προστάσσῃς." [222] διαλιπὼν οὖν ὁ Σύλλας ὀλίγον, εἶπεν· "Ἐὰν τὸν στόλον ἡμῖν, ὃν ἔχεις, ὦ Ἀρχέλαε, παραδιδῷ πάντα Μιθριδάτης, ἀποδῷ δὲ καὶ στρατηγοὺς ἡμῖν ἢ πρέσβεις ἢ αἰχμαλώτους ἢ αὐτομόλους ἢ ἀνδράποδα ἀποδράντα, καὶ Χίους ἐπὶ τοῖσδε, καὶ ὅσους ἄλλους ἀνασπάστους ἐς τὸν Πόντον ἐποιήσατο, μεθῇ, [223] ἐξαγάγῃ δὲ καὶ τὰς φρουρὰς ἐκ πάντων φρουρίων, χωρὶς ὧν ἐκράτει πρὸ τῆσδε τῆς παρασπονδήσεως, ἐσενέγκῃ δὲ καὶ τὴν δαπάνην τοῦδε τοῦ πολέμου

şehirlerin kamusal ve kutsal paralarına ve ayrıca öldürdüğü insanların kişisel mallarına el koyarak suç işlemiş olan bizzat kendisidir. Kendi dostlarına bile tıpkı bize yaptığı gibi ihanet etti! Ona karşı düşmanca bir eylemde bulunmamış olmalarına rağmen, aralarında tetrarşi üyelerinin de bulunduğu pek çok dostunu eşleri ve çocuklarıyla birlikte bir akşam yemeğine davet etti ve hepsini tek gecede öldürdü. [219] Bize karşı sergilediği düşmanca tutumun bir savaştan ziyade doğuştan geldiğini de açık şekilde gösterdi: Asya'daki İtalyanlara türlü kötülükler yaptı; eşleri, çocukları ve köleleri de dahil olmak üzere İtalya kanı taşıyan herkesi işkence ederek katletti. Bu adam İtalya'ya karşı işte böylesine büyük bir nefret besliyor! Fakat tüm bunlara rağmen şimdi atalardan kalma bir dostluğumuz varmış gibi konuşuyor, yüz altmış bin adamı benim tarafımdan yok edilmeden önce hiç aklına gelmemiş olan bir dostluktan bahsediyor!

55. Bu [220] yaptıkları karşılığında Mithradates'e hiçbir şekilde taviz vermememiz gerekir, ancak eğer gerçekten pişmanlık duyuyorsa senin iyiliğin için Roma'da af kazanması adına çalışacağıma söz veriyorum. Fakat eğer kralın yine rol yapıyorsa Arkhelaos, sana kendi iyiliğinin peşinde koşmanı tavsiye ediyorum. Kendi durumunu ve onun durumunu bir gözden geçir. Mesela onun diğer dostlarına neler yaptığını ve bizim Eumenes ile Massinissa'ya nasıl yaklaştığımızı hatırla." [221] Sulla henüz konuşmasını bitirmemişti ki Arkhelaos öfkeyle çıkıştı ve kendisine ordu emanet eden bir adama asla ihanet etmeyeceğini söyleyerek teklifi reddetti: "Umarım makul şartlar sunarsın da seninle bir anlaşma yapabiliriz." [222] Bir süre sessiz kalan Sulla konuşmaya devam etti: "Peki Arkhelaos, eğer Mithradates sahip olduğu tüm gemileri teslim eder; tüm komutanları, elçileri, savaş esirlerini, kaçak askerleri ve köleleri bize geri gönderir; Khiosluları ve Pontos'a sürgün ettiği diğer insanları yurtlarına geri kavuşturur; [223] savaş başlamadan önce sahip oldukları dışında tüm kalelerden garnizonlarını çeker; kendisinin sebep olduğu bu savaşın tüm masraflarını öder ve atalarından kalma krallığıyla

τὴν δι᾽ αὐτὸν γενομένην, καὶ στέργῃ μόνης ἄρχων τῆς πατρῴας δυναστείας, ἐλπίζω πείσειν Ῥωμαίους αὐτῷ μηδὲν ἐπιμηνῖσαι τῶν γεγονότων." [224] ὁ μὲν δὴ τοσάδε εἶπεν, ὁ δὲ Ἀρχέλαος τὰς μὲν φρουρὰς αὐτίκα πανταχόθεν ἐξῆγε, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐπέστελλε τῷ βασιλεῖ. καὶ Σύλλας τὴν ἐν τοσῷδε ἀργίαν διατιθέμενος, Ἐνετοὺς καὶ Δαρδανέας καὶ Σιντούς, περίοικα Μακεδόνων ἔθνη, συνεχῶς ἐς Μακεδονίαν ἐμβάλλοντα, ἐπιὼν ἐπόρθει, καὶ τὸν στρατὸν ἐγύμναζε, καὶ ἐχρηματίζετο ὁμοῦ.

56. Ἐλθόντων [225] δὲ τῶν Μιθριδάτου πρέσβεων, οἳ τοῖς μὲν ἄλλοις συνετίθεντο, μόνην δ᾽ ἐξαιρούμενοι Παφλαγονίαν ἐπεῖπον ὅτι "Πλεόνων ἂν ἔτυχε Μιθριδάτης, εἰ πρὸς τὸν ἕτερον ὑμῶν στρατηγὸν διελύετο Φιμβρίαν," δυσχεράνας ὁ Σύλλας τῇ παραβολῇ, καὶ Φιμβρίαν ἔφη δώσειν δίκην, καὶ αὐτὸς ἐν Ἀσίᾳ γενόμενος εἴσεσθαι πότερα συνθηκῶν ἢ πολέμου δεῖται Μιθριδάτης. [226] ὧδε δ᾽ εἰπὼν ἤλαυνεν ἐπὶ Κύψελα διὰ Θρᾴκης, Λεύκολλον ἐς Ἄβυδον προπέμψας· ἤδη γὰρ αὐτῷ καὶ ὅδε ἀφῖκτο, κινδυνεύσας μὲν ὑπὸ λῃστῶν ἁλῶναι πολλάκις, στόλον δέ τινα νεῶν ἀγείρας ἀπό τε Κύπρου καὶ Φοινίκης καὶ Ῥόδου καὶ Παμφυλίας, καὶ πολλὰ δηώσας τῆς πολεμίας, καὶ τῶν Μιθριδάτου νεῶν ἀποπειράσας ἐν παράπλῳ. [227] Σύλλας μὲν οὖν ἀπὸ Κυψέλλων καὶ Μιθριδάτης ἐκ Περγάμου συνῆεσαν αὖθις ἐς λόγους, καὶ κατέβαινον ἐς πεδίον ἄμφω σὺν ὀλίγοις, ἐφορώντων τῶν στρατῶν ἑκατέρωθεν. [228] ἦσαν δ᾽ οἱ λόγοι Μιθριδάτου μὲν ὑπόμνησις φιλίας καὶ συμμαχίας ἰδίας καὶ πατρῴας, καὶ ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίων πρέσβεσι καὶ προβούλοις καὶ στρατηγοῖς κατηγορία ὧν ἐς αὐτὸν ἐπεπράχεσαν ἀδίκως, Ἀριοβαρζάνην τε καταγόντες ἐς Καππαδοκίαν, καὶ Φρυγίας αὐτὸν ἀφαιρούμενοι, καὶ Νικομήδη περιορῶντες ἀδικοῦντα. [229] "Καὶ τάδε," ἔφη, "Πάντα ἔπραξαν ἐπὶ χρήμασι, παραλλὰξ

yetinirse, işte o zaman yaptıklarının karşılığında kendisine bir hayli öfkeli olan Romalıları yatıştırabileceğimi umuyorum." [224] Sulla konuşmasını bu şekilde bitirdi. Bu konuşmanın ardından Arkhelaos vakit kaybetmeden tüm garnizonları çekti ve diğer şartları değerlendirmesi için krala bildirdi. Savaşın durduğu bu dönemde Sulla, Makedonia sınırında yaşayan ve bölgeye sürekli baskın düzenleyen Eneti, Dardani ve Sinti halklarının topraklarını işgal edip birtakım yağmalar yaptı. Böylece hem ordusuna talim yaptırmış hem de kazanç sağlamış oldu.

56. Bir süre sonra [225] Mithradates'in elçi heyeti geldi ve Paphlagonia ile ilgili olanlar haricinde tüm şartların kabul edildiğini bildirdi. Bununla birlikte, "Eğer Mithradates diğer Roma komutanı Fimbria ile müzakere edebilseydi daha iyi şartlar elde ederdi." diye eklediler. Bu karşılaştırmadan rahatsız olan Sulla, Fimbria'ya hak etmiş olduğu cezayı vereceğini ve Asya'ya gidip Mithradates'in savaş mı yoksa barış mı istediğini bizzat kendisinin öğreneceğini söyledi. [226] Bu sözlerin ardından Lucullus'u Abydos'a gönderirken kendisi Thrakia üzerinden Kypsela'ya yürüdü. Bu sırada korsanlar tarafından pek çok yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan Lucullus, sonunda Sulla'nın yanına gelmeyi başardı. Kıbrıs, Fenike, Rodos ve Pamphylia'dan temin ettiği gemilerle büyük bir donanma oluşturmuş, pek çok düşman toprağına baskın düzenlemiş ve yolda Mithradates'in gemilerine saldırmıştı. [227] Kypsela'dan yolan çıkan Sulla ile Pergamon'dan harekete geçen Mithradates, şimdi yeni bir görüşme yapmak üzere bir araya geldiler. Her ikisi de yanında küçük bir kuvvetle ovaya inerken ordular onları izliyordu. [228] Mithradates, hem kendisinin hem de atalarının Roma ile olan dostluğundan ve müttefikliğinden bahsederek konuşmaya başladı. Ardından Kappadokia'yı Ariobarzanes'e geri veren, Phrygia'yı elinden alan ve Nikomedes'in kendisine zarar vermesine müsaade eden Roma elçilerini, *consul*leri ve komutanları kendisine haksızlık yapmakla suçladı. Şöyle devam etti: [229] "Üstelik tüm bunları para için yaptılar, sırasıyla önce benden

παρ᾽ ἐμοῦ τε καὶ παρ᾽ ἐκείνων λαμβάνοντες· ὃ γὰρ δὴ μάλιστ᾽ ἄν τις ὑμῶν, ὦ Ῥωμαῖοι, τοῖς πλείοσιν ἐπικαλέσειεν, ἔστιν ἡ φιλοκερδία. ἀναρραγέντος δὲ ὑπὸ τῶν ὑμετέρων στρατηγῶν τοῦ πολέμου, πάντα ὅσα ἀμυνόμενος ἔπραττον, ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ κατὰ γνώμην ἐγίγνετο."

57. Ὁ [230] μὲν δὴ Μιθριδάτης ὧδε εἰπὼν ἐπαύσατο, ὁ δὲ Σύλλας ὑπολαβὼν ἀπεκρίνατο· "Ἐφ᾽ ἕτερα μὲν ἡμᾶς ἐκάλεις, ὡς τὰ προτεινόμενα ἀγαπήσων, οὐ μὴν ὀκνήσω καὶ περὶ τῶνδε διὰ βραχέος εἰπεῖν. [231] ἐς μὲν Καππαδοκίαν ἐγὼ κατήγαγον Ἀριοβαρζάνην Κιλικίας ἄρχων, ὧδε Ῥωμαίων ψηφισαμένων· καὶ σὺ κατήκουες ἡμῶν, δέον ἀντιλέγειν καὶ ἡμᾶς μεταδιδάσκειν ἢ μηκέτι τοῖς ἐγνωσμένοις ἀντιτεῖναι. Φρυγίαν δέ σοι Μάνιος ἔδωκεν ἐπὶ δωροδοκίᾳ, ὃ κοινόν ἐστιν ἀμφοῖν ἀδίκημα. καὶ τῷδε μάλιστα αὐτὴν ὁμολογεῖς οὐ δικαίως λαβεῖν, ἐκ δωροδοκίας. ὅ τε Μάνιος καὶ τὰ ἄλλα ἠλέγχθη παρ᾽ ἡμῖν ἐπὶ χρήμασι πράξας, καὶ πάντα ἀνέλυσεν ἡ βουλή. [232] ᾧ λόγῳ καὶ Φρυγίαν ἀδίκως σοι δοθεῖσαν οὐχ ἑαυτῇ συντελεῖν ἐπέταξεν ἐς τοὺς φόρους, ἀλλ᾽ αὐτόνομον μεθῆκεν. ὧν δὲ ἡμεῖς οἱ πολέμῳ λαβόντες οὐκ ἀξιοῦμεν ἄρχειν, τίνι λόγῳ σὺ καθέξεις; Νικομήδης δὲ αἰτιᾶται μέν σε καὶ Ἀλέξανδρον αὐτῷ τὸν τὸ σῶμα τρώσοντα ἐπιπέμψαι, καὶ Σωκράτη τὸν Χρηστὸν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ τάδε αὐτὸς ἀμυνόμενος ἐς τὴν σὴν ἐμβαλεῖν. [233] εἰ δέ τι ὅμως ἠδικοῦ, ἐς Ῥώμην πρεσβεύειν ἔδει καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀναμένειν. εἰ δὲ καὶ θᾶσσον ἠμύνου Νικομήδη, πῶς καὶ Ἀριοβαρζάνην ἀπήλαυνες οὐδὲν ἀδικοῦντα; ἐκβαλὼν δ᾽ ἀνάγκην ἐπέθηκας τοῖς παροῦσι Ῥωμαίων κατάγειν αὐτόν, καὶ

sonra da diğerlerinden para aldılar. Siz Romalıların büyük çoğunluğunu suçlayabilecek bir şey varsa o da para kazanma hırsınızdır. Komutanlarınızın eylemleri sonucunda patlak veren bu savaşta yapmak zorunda kaldığım her şey kendimi savunmak adınaydı, herhangi bir planım olduğu için değil."

57. Mithradates [230] bunları söyledikten sonra Sulla cevap verdi: "Beni bu görüşmeye farklı bir amaçla, yani önerilen şartları kabul etmek üzere çağırdın. Fakat bu konular hakkında da kısa bir konuşma yapmaktan çekinmiyorum. [231] Kilikia'da valilik yaptığım dönemde Romalıların kararı doğrultusunda Kappadokia tahtını Ariobarzanes'e geri iade ettim. Siz de bu karara itiraz etmediniz. Eğer bir itirazınız olsaydı ve kararımızı değiştirmek isteseydiniz bunu o zaman yapmalıydınız. Herhangi bir itirazda bulunmadığınız için, bu durumda direnmeyi de bırakmanız gerekirdi. Phrygia meselesine gelince, Manius burayı sana rüşvet karşılığında verdi ki bu, ikiniz için de yasa dışı bir eylemdi. Burayı rüşvetle aldığını itiraf ettiğine göre kendi hakkın olmadığını da kabul ediyor olmalısın. Manius diğer mali meselelerin de içinde bulunduğu suçlamalar üzerine Roma'da yargılandı ve *senatus*, onun yaptığı tüm eylemleri geçersiz kıldı. [232] Dolayısıyla haksız yere sana verilen Phrygia'nın vergilendirilmesine değil, bağımsız kılınmasına karar verdiler. Phrygia'yı savaşta ele geçirmiş olan bizler bile yönetimine karışmayı düşünmezken sen hangi hakla buraya sahip olduğunu düşünüyorsun? Öte yandan Nikomedes'in de sana karşı birtakım suçlamaları var: Onu öldürmek için Aleksandros isimli bir adamı görevlendirmiş, krallığından mahrum bırakmak için Sokrates Khrestos'u üzerine göndermişsin. İşte bu eylemlere karşılık kendisini savunmak amacıyla senin topraklarını işgal ettiğini söylüyor. [233] Fakat haksızlığa uğramış olsan bile Roma'ya elçi gönderip cevabımızı beklemen gerekirdi. Hadi Nikomedes'e karşı kendini savunmak için aceleci davrandım diyelim, neden sana herhangi bir yanlış yapmayan Ariobarzanes'i krallığından kovdun? Sen bunu yapınca Romalılar onu tahtına geri kavuşturmak zorunda kaldı ve bunu

καταγόμενον κωλύων σὺ τὸν πόλεμον ἐξῆψας, [234] ἐγνωκὼς μὲν οὕτω πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἔχων γῆς ἄρξειν ἁπάσης εἰ Ῥωμαίων κρατήσειας, προφάσεις δ᾽ ἐπὶ τῇ γνώμῃ τάσδε ποιούμενος. καὶ τούτου τεκμήριον, ὅτι καὶ Θρᾷκας καὶ Σκύθας καὶ Σαυρομάτας, οὔπω τινὶ πολεμῶν, ἐς συμμαχίαν ἠπείγου, καὶ ἐς τοὺς ἀγχοῦ βασιλέας περιέπεμπες, ναῦς τε ἐποιοῦ, καὶ πρῳρέας καὶ κυβερνήτας συνεκάλεις.

58. "Μάλιστα [235] δ᾽ ὁ καιρὸς ἐλέγχει σε τῆς ἐπιβουλῆς. ὅτε γὰρ τὴν Ἰταλίαν ἀφισταμένην ἡμῶν ᾐσθάνου, τὴν ἀσχολίαν τήνδε ἡμῶν φυλάξας ἐπέθου μὲν Ἀριοβαρζάνῃ καὶ Νικομήδει καὶ Γαλάταις καὶ Παφλαγονίᾳ, ἐπέθου δὲ Ἀσίᾳ τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ. [236] καὶ λαβὼν οἷα δέδρακας ἢ τὰς πόλεις, αἷς τοὺς θεράποντας καὶ χρήστας ἐπέστησας ἐλευθερίας καὶ χρεῶν ἀποκοπαῖς, ἢ τοὺς Ἕλληνας, ὧν μιᾷ προφάσει χιλίους καὶ ἑξακοσίους διέφθειρας, ἢ Γαλατῶν τοὺς τετράρχας, οὓς ὁμοδιαίτους ἔχων ἀπέκτεινας, ἢ τὸ τῶν Ἰταλιωτῶν γένος, οὓς μιᾶς ἡμέρας σὺν βρέφεσι καὶ μητράσιν ἔκτεινάς τε καὶ κατεπόντωσας, οὐκ ἀποσχόμενος οὐδὲ τῶν ἐς τὰ ἱερὰ συμφυγόντων. [237] ὦ πόσην μὲν ὠμότητά σου, πόσην δὲ ἀσέβειαν καὶ ὑπερβολὴν μίσους ἐς ἡμᾶς προενήνοχας. σφετερισάμενος δ᾽ ἁπάντων τὰ χρήματα, ἐς τὴν Εὐρώπην ἐπέρας μεγάλοις στρατοῖς, ἡμῶν ἀπειπόντων ἅπασι τοῖς Ἀσίας βασιλεῦσι τῆς Εὐρώπης μηδὲ ἐπιβαίνειν. διαπλεύσας δὲ Μακεδονίαν τε ἡμετέραν οὖσαν ἐπέτρεχες καὶ τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐλευθερίαν ἀφῃροῦ. [238] οὐ πρίν τε ἤρξω μετανοεῖν, οὐδ᾽ Ἀρχέλαος ὑπὲρ σοῦ παρακαλεῖν, ἢ Μακεδονίαν μέν με ἀνασώσασθαι, τὴν δὲ Ἑλλάδα τῆς σῆς ἐκλῦσαι βίας, ἑκκαίδεκα δὲ μυριάδας τοῦ σοῦ στρατοῦ κατακόψαι, καὶ τὰ στρατόπεδά σου λαβεῖν αὐταῖς παρασκευαῖς. [239] ὦ καὶ θαυμάζω σου δικαιολογουμένου νῦν ἐφ᾽ οἷς δι᾽ Ἀρχελάου παρεκάλεις. ἢ πόρρω μὲν ὄντα με ἐδεδοίκεις, ἀγχοῦ δὲ γενόμενον ἐπὶ δίκην ἐληλυθέναι νομίζεις;

yapmamıza engel olarak savaşı bizzat sen başlatmış oldun. [234] Zaten bunu uzun süredir tasarlıyordun; Roma'yı fethedebilirsen tüm dünyaya hükmedeceğini düşünüyordun ve bu niyetini gizlemek amacıyla bahsettiğin bu şeyleri bahane olarak kullanmaya çalıştın. Herhangi bir halkla savaş hâlinde olmamana rağmen Thrakia, Skythia ve Sarmatia halkları ile ittifak kurman, komşu krallardan destek talep etmen ve bir donanma oluşturup gözcüler ve dümenciler temin etmen bu söylediklerimi kanıtlar niteliktedir.

58. Seni [235] özellikle ele veren şey de bu işe kalkışırken tercih ettiğin zamanlamaydı. Zira İtalya'da bize karşı bir ayaklanma başladığını öğrenince Ariobarzanes'e, Nikomedes'e, Galatia'ya, Paphlagonia'ya ve Asya'daki topraklarımıza saldırarak meşguliyetimizi fırsata çevirmeye çalıştın. [236] Buraları ele geçirdiğinde pek çok rezilliğe imza attın. Şehirlerde köleleri azat edip borçları iptal ederken başkalarını köle yaptın ve onlara çeşitli borçlar dayattın. Bir keresinde yersiz bir bahaneye sığınıp Hellen kanı taşıyan bin altı yüz insanı katlettin. Bir yemeğe davet ettiğin Galatia'nın tetrarşi üyelerine de aynı rezilliği yaptın. Anneler ve bebekler de dahil olmak üzere İtalya kanı taşıyan herkesi tek bir günde katlettin, üstelik tapınaklara sığınanları bile esirgemedin. [237] Bize karşı ne korkunç bir zalimlik, tanrıtanımazlık ve nefret sergiledin! Sen herkesin parasına el koyarken biz tüm Asya krallarına Avrupa'ya ayak basmamalarına yönelik bir yasak koyduk, ancak sen bu yasağı da çiğnedin ve büyük ordularla Avrupa'ya geçtin. Bizim kontrolümüzde olan Makedonia'ya yelken açıp orayı ele geçirdin ve Hellenleri özgürlüklerinden mahrum bıraktın. [238] Ben Makedonia'yı geri alıp Hellas'ı senin şiddetinden kurtarana ve yüz altmış bin adamını yok edip kamplarını tüm teçhizatıyla birlikte ele geçirene kadar ne yaptıklarından pişmanlık duydun ne de Arkhelaos aracılığıyla af talep ettin. [239] Dolayısıyla şimdi onun aracılığıyla af talep ettiğin eylemleri haklı çıkarmaya çalışmana da pek şaşırmadım. Benden uzaktan bile korktuğunu bildiğim hâlde, şimdi buraya savunmanı dinlemeye geldiğimi mi

ἧς ὁ καιρὸς ἀνάλωται, σοῦ τε πολεμήσαντος ἡμῖν, καὶ ἡμῶν ἀμυναμένων ἤδη καρτερῶς καὶ ἀμυνουμένων ἐς τέλος." [240] τοσαῦτα τοῦ Σύλλα μετ᾽ ὀργῆς ἔτι λέγοντος, μετέπιπτεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐδεδοίκει, καὶ ἐς τὰς δι᾽ Ἀρχελάου γενομένας συνθήκας ἐνεδίδου, τάς τε ναῦς καὶ τὰ ἄλλα πάντα παραδοὺς ἐς τὸν Πόντον ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἐπανήει μόνην. ὧδε μὲν ὁ πρῶτος Μιθριδάτου καὶ Ῥωμαίων πόλεμος κατεπαύετο.

59. Σύλλας [241] δὲ Φιμβρίου δύο σταδίους ἀποσχὼν ἐκέλευε παραδοῦναί οἱ τὸν στρατόν, οὗ παρανόμως ἄρχοι. ὁ δ᾽ ἀντεπέσκωπτε μὲν ὡς οὐδ᾽ ἐκεῖνος ἐννόμως ἔτι ἄρχοι, περιταφρεύοντος δ᾽ αὐτὸν τοῦ Σύλλα, καὶ πολλῶν οὐκ ἀφανῶς ἀποδιδρασκόντων, ἐς ἐκκλησίαν τοὺς λοιποὺς ὁ Φιμβρίας συναγαγὼν παρεκάλει παραμένειν. [242] οὐ φαμένων δὲ πολεμήσειν πολίταις, καταρρήξας τὸν χιτωνίσκον ἑκάστοις προσέπιπτεν. ὡς δὲ καὶ τοῦτ᾽ ἀπεστρέφοντο, καὶ πλείους ἐγίγνοντο αἱ αὐτομολίαι, τὰς σκηνὰς τῶν ἡγεμόνων περιήει, καί τινας αὐτῶν χρήμασι διαφθείρας ἐς ἐκκλησίαν αὖθις συνεκάλει, καὶ συνόμνυσθαί οἱ προσέτασσεν. [243] ἐκβοησάντων δὲ τῶν ἐνετῶν ὅτι δέοι καλεῖν ἐπὶ τὸν ὅρκον ἐξ ὀνόματος, ὁ μὲν ἐκήρυττε τοὺς εὖ τι παθόντας ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ Νώνιον πρῶτον ἐκάλει, κοινωνόν οἱ πάντων γεγονότα. οὐκ ὀμνύντος δ᾽ οὐδ᾽ ἐκείνου, τὸ ξίφος ἐπισπάσας ἠπείλει κτενεῖν αὐτόν, μέχρι βοῆς ἐκ πάντων γενομένης καταπλαγεὶς καὶ τοῦδ᾽ ἐπαύσατο. [244] θεράποντα δὲ χρήμασι καὶ ἐλπίσιν ἐλευθερίας ἀναπείσας ἔπεμψεν ὡς αὐτόμολον ἐπιχειρεῖν τῷ Σύλλα σώματι. ὁ δὲ τῷ ἔργῳ πλησιάζων καὶ

düşünüyorsun? Bizimle savaşa girdiğin zaman bu fırsatı çoktan kaybettin. Kendimizi kararlı bir şekilde savunduk ve sonuna kadar da böyle yapmaya devam edeceğiz!" [240] Sulla öfkeli bir şekilde konuşmasını sürdürürken korkuya kapılan Mithradates fikrini değiştirdi ve Arkhelaos'a teklif edilen tüm şartları kabul etmek zorunda kaldı. Gemileri ve istenen diğer şeyleri teslim ettikten sonra atalarından kalma toprakları yönetmek üzere Pontos'a geri döndü; zira elinde kalan tek şey de buydu. Böylece Mithradates ile Romalılar arasındaki ilk savaş da sona ermiş oldu.

59. [Bu anlaşmanın ardından] Fimbria'nın [241] bulunduğu mevkiye iki *stadion*[240] kadar yaklaşan Sulla, kanuna aykırı olarak komuta ettiği orduyu teslim etmesi için ona bir emir gönderdi. Alaycı bir tutum takınan Fimbria, Sulla'nın da artık yasal bir yetkiye sahip olmadığını söyledi. Bunun üzerine Sulla onu bir hendekle çevreleyince Fimbria'nın adamlarının çoğu açık bir şekilde firar etti. Fimbria geriye kalan adamları bir toplantıya çağırdı ve kendisiyle birlikte kalmalarını istedi. [242] Adamlar kendi vatandaşlarına karşı savaşamayacaklarını söyleyince Fimbria üzerindeki tuniği parçaladı ve her birine ayrı ayrı yalvarmaya başladı. [Fakat bu çabası işe yaramadı ve] adamlar ona yüz çevirdi. Zamanla kaçakların sayısı daha da artmaya başlayınca Fimbria subayların çadırlarını ziyaret etti ve bazılarına rüşvet verdi. Ardından bir toplantı daha düzenledi ve kendisine bağlılık yemini edilmesini istedi. [243] Rüşvet alan subaylar, yemin edilmesi için kişilerin isimleriyle birlikte çağrılması gerektiğini haykırdılar. Bunun üzerine Fimbria öncelikle kendisine minnet borcu olanları çağırmak istedi. Çağırdığı ilk adam, yaptığı her eylemde kendisiyle birlikte olan Nonius'tu. Fakat o bile yemin etmeyi reddedince Fimbria kılıcını çekti ve onu öldürmekle tehdit etti. Fakat topluluğun homurdusundan endişelenerek bu eyleme son verdi. [244] Bir süre sonra, para ve özgürlük vadettiği bir köleye rüşvet verdi ve bir kaçakmış gibi davranarak Sulla'yı öldürmesini istedi. Köle bu görevi yerine getirmeye

240 Yaklaşık üç yüz yetmiş metre.

ταραπτόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε ὕποπτος γενόμενος, συνελήφθη τε καὶ ὡμολόγησεν. [245] καὶ ὁ στρατὸς ὁ τοῦ Σύλλα, σὺν ὀργῇ καὶ καταφρονήσει περιστάντες τὸ τοῦ Φιμβρίου χαράκωμα, κατελοιδόρουν αὐτὸν καὶ Ἀθηνίωνα ἐκάλουν, ὃς δραπετῶν τῶν ἐν Σικελίᾳ ποτὲ ἀποστάντων ὀλιγήμερος γεγένητο βασιλεύς.

60. Ἐφ' οἷς [246] ὁ Φιμβρίας πάντα ἀπογνοὺς ἐπὶ τὴν τάφρον προῆλθε, καὶ Σύλλαν αὐτῷ παρεκάλει συνελθεῖν ἐς λόγους. ὁ δὲ ἀνθ' αὐτοῦ Ῥουτίλιον ἔπεμπε· καὶ τόδε πρῶτον ἐλύπει τὸν Φιμβρίαν, οὐδὲ συνόδου, διδομένης καὶ τοῖς πολεμίοις, ἀξιωθέντα. δεομένῳ δ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν εἴ τι νέος ὢν ἐξήμαρτεν, ὁ Ῥουτίλιος ὑπέστη Σύλλαν ἀφήσειν ἐπὶ θάλασσαν ἀπαθῆ διελθεῖν, εἰ μέλλοι τῆς Ἀσίας, ἧς ἐστὶν ὁ Σύλλας ἀνθύπατος, ἀποπλευσεῖσθαι. [247] ὁ δὲ εἰπὼν ἑτέραν ὁδὸν ἔχειν κρείττονα, ἐπανῆλθεν ἐς Πέργαμον, καὶ ἐς τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱερὸν παρελθὼν ἐχρήσατο τῷ ξίφει. οὐ καιρίου δ' αὐτῷ τῆς πληγῆς γενομένης, ἐκέλευσε τὸν παῖδα ἐπερεῖσαι. ὁ δὲ καὶ τὸν δεσπότην ἔκτεινε καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ. [248] οὕτω μὲν καὶ Φιμβρίας ἀπέθανε, πολλὰ τὴν Ἀσίαν ἐπὶ Μιθριδάτῃ λελυμασμένος. καὶ αὐτὸν ὁ Σύλλας ἐφῆκε τοῖς ἀπελευθέροις θάψαι, καὶ ἐπεῖπεν οὐ μιμεῖσθαι Κίνναν καὶ Μάριον ἐν Ῥώμῃ θάνατόν τε πολλῶν καὶ ἀταφίαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καταγνόντας. [249] τὸν δὲ στρατὸν τοῦ Φιμβρίου προσιόντα οἱ δεξιωσάμενός τε καὶ τῷ σφετέρῳ συναγαγών, Κουρίωνι προσέταξε Νικομήδην ἐς Βιθυνίαν καὶ Ἀριοβαρζάνην ἐς Καππαδοκίαν καταγαγεῖν, τῇ τε βουλῇ περὶ πάντων ἐπέστελλεν, οὐχ ὑποκρινόμενος ἐψηφίσθαι πολέμιος.

61. Αὐτὴν [250] δὲ τὴν Ἀσίαν καθιστάμενος, Ἰλιέας μὲν καὶ Χίους καὶ Λυκίους καὶ Ῥοδίους καὶ Μαγνησίαν καί τινας ἄλλους,

çok yaklaşmıştı, ancak paniğe kapıldı ve kafası karıştı. Bu nedenle yakalandı ve her şeyi itiraf etti. [245] Sulla'nın öfkeli adamları, Fimbria'nın hendek hattının etrafında toplandılar ve çeşitli hakaretler savurarak onu aşağılamaya başladılar. Ona, zamanında Sicilya'da ayaklanmış olan kölelerin kralı Athenion'un ismiyle sesleniyorlardı.[241]

60. Artık [246] tüm umutlarını yitirmiş olan Fimbria, hendek hattına gitti ve Sulla'yı bir görüşmeye davet etti. Sulla, görüşme için Rutilius'u[242] gönderdi. Bu durum başta Fimbria'yı çok rahatsız etti, zira düşmana[243] bile verilmiş olan görüşme hakkı kendisinden mahrum bırakılmıştı. Gençliğinden kaynaklı yapmış olduğu hata için af talep etti. Rutilius, ona Sulla'nın *proconsul* olarak görev yaptığı Asya eyaletinden gemi temin edebilirse zarar görmeden sahile gidip yelken açmasına müsaade edileceğini söyledi. [247] Fakat daha iyi başka bir rotayı kullanacağı yanıtını veren Fimbria, Pergamon'a gidip Asklepios Tapınağı'na girdi ve kılıcıyla kendini öldürmeye çalıştı. Yarası ölümcül olmayınca kölesine kılıcı bastırmasını emretti. Bunun üzerine köle önce efendisini, ardından kendisini öldürdü. [248] Mithradates'in ardından Asya'ya en büyük zararı vermiş olan Fimbria işte böyle öldü. Roma'da pek kişiyi öldürmüş ve bunları bir cenazeden bile mahrum bırakmış olan Cinna ile Marius'u taklit etmeyeceğini belirten Sulla, Fimbria'nın cesedini azatlılara verdi ve ona bir cenaze düzenlenmesini istedi. [249] Huzuruna gelen Fimbria'nın adamlarını memnuniyetle karşıladı ve onları kendi ordusuna kattı. Nikomedes'i Bithynia, Ariobarzanes'i de Kappadokia tahtına yeniden oturtması için Curio'ya[244] talimat verdi. Ardından halk düşmanı olarak ilan edilmemiş gibi davranarak *senatus*a tüm yaşananlarla ilgili bir rapor gönderdi.

61. Sulla, [250] Asya'da birtakım düzenlenmeler yaparken Ilion, Khios, Lykia, Rodos, Magnesia ve diğer bazı şehirleri ya

241 MÖ 104-100 yılları arasındaki İkinci Köle Savaşı'nda, Sicilya'da kendisini kral ilan etmişti.

242 Publius Rutilius Rufus.

243 Mithradates'i kastediyor.

244 Gaius Scribonius Curio, Sulla'nın Asia'daki *legatus*larından biriydi.

ἢ συμμαχίας ἀμειβόμενος, ἢ ὧν διὰ προθυμίαν ἐπεπόνθεσαν οὐ ἕνεκα, ἐλευθέρους ἠφίει καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους, ἐς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα στρατιὰν περιέπεμπεν. [251] καὶ τοὺς θεράποντας, οἷς ἐλευθερίαν ἐδεδώκει Μιθριδάτης, ἐκήρυττεν αὐτίκα ἐς τοὺς δεσπότας ἐπανιέναι. πολλῶν δὲ ἀπειθούντων, καὶ πόλεων τινῶν ἀφισταμένων, ἐγίγνοντο σφαγαὶ κατὰ πλῆθος ἐλευθέρων τε καὶ θεραπόντων ἐπὶ ποικίλαις προφάσεσι, τείχη τε πολλῶν καθῃρεῖτο, καὶ συχνὰ τῆς Ἀσίας ἠνδραποδίζετο καὶ διηρπάζετο. [252] οἵ τε καππαδοκίσαντες ἄνδρες ἢ πόλεις ἐκολάζοντο πικρῶς, καὶ μάλιστα αὐτῶν Ἐφέσιοι, σὺν αἰσχρᾷ κολακείᾳ ἐς τὰ Ῥωμαίων ἀναθήματα ἐνυβρίσαντες. ἐπὶ δὲ τοῖσδε καὶ κήρυγμα περιῄει, τοὺς ἐν ἀξιώσει κατὰ πόλιν ἐς ἡμέραν ῥητὴν πρὸς τὸν Σύλλαν ἀπαντᾶν ἐς Ἔφεσον. καὶ συνελθοῦσιν αὐτοῖς ἐπὶ βήματος ἐδημηγόρησεν οὕτως.

62. "Ἡμεῖς [253] στρατῷ πρῶτον ἐς Ἀσίαν παρήλθομεν Ἀντιόχου τοῦ Σύρων βασιλέως πορθοῦντος ὑμᾶς. ἐξελάσαντες δ᾽ αὐτόν, καὶ τὸν Ἅλυν καὶ Ταῦρον αὐτῷ θέμενοι τῆς ἀρχῆς ὅρον, οὐ κατέσχομεν ὑμῶν ἡμετέρων ἐξ ἐκείνου γενομένων, ἀλλὰ μεθήκαμεν αὐτονόμους, πλὴν εἴ τινας Εὐμένει καὶ Ῥοδίοις συμμαχήσασιν ἡμῖν ἔδομεν, οὐχ ὑποτελεῖς ἀλλ᾽ ἐπὶ προστάταις εἶναι. [254] τεκμήριον δ᾽ ὅτι Λυκίους αἰτιωμένους τι Ῥοδίων ἀπεστήσαμεν. ἡμεῖς μὲν δὴ τοιοίδε περὶ ὑμᾶς γεγόναμεν· ὑμεῖς δέ, Ἀττάλου τοῦ φιλομήτορος τὴν ἀρχὴν ἡμῖν ἐν διαθήκαις καταλιπόντος, Ἀριστονίκῳ καθ᾽ ἡμῶν τέτταρσιν ἔτεσι συνεμαχεῖτε, μέχρι καὶ Ἀριστόνικος ἑάλω καὶ ὑμῶν οἱ πλείους ἐς ἀνάγκην καὶ φόβον περιήλθετε. [255] καὶ ὧδε πράσσοντες ὅμως ἐν ἔτεσιν εἴκοσι καὶ τέτταρσιν ἐς μέγα περιουσίας καὶ κάλλους κατασκευῆς ἰδιωτικῆς τε καὶ δημοσίας προελθόντες, ὑπὸ εἰρήνης καὶ τρυφῆς ἐξυβρίσατε αὖθις, καὶ τὴν ἀσχολίαν ἡμῶν τὴν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν

askerî yardımlarına karşılık ya da cesurca mücadele ederken çektikleri sıkıntıları hafifletmek amacıyla bağımsız kıldı ve Romalıların dostu ilan etti. [251] Geriye kalan şehirlere adamlarını gönderdi ve Mithradates'in özgür kıldığı kölelerin derhâl efendilerine dönmesi gerektiğine dair bir bildiri yayınladı. Pek çok şehir bu emri reddetti, hatta bazıları isyan başlattı. Bunun üzerine Romalılar, çeşitli bahanelerle hem özgür vatandaşlara hem de kölelere yönelik büyük bir katliam başlattılar. Çoğu şehrin duvarları yıkıldı, Asya'da pek çok insan köleleştirildi ve şehirler yağmalandı. [252] Kappadokia yanlısı insanlar ve şehirler, oldukça şiddetli cezalara maruz kaldılar. Özellikle de Ephesoslular, Mithradates'e yaranmak adına tapınaklardaki Roma sunularını tahrip ederek onursuzca bir davranış sergilemişlerdi. Sulla, bu olay üzerine bir bildiri yayınladı ve her bir şehrin önde gelen adamlarının belirlenen günde Ephesos'ta toplanmalarını istedi. Ephesos'ta toplanıldığında Sulla kürsüye çıktı ve şu konuşmayı yaptı:

62. "Syria [253] kralı Antiokhos'un topraklarınızı talan etmeye başladığı dönemde ilk defa bir orduyla Asya'ya geldik. Antiokhos'u kovduk ve egemenliğini Halys Nehri ve Toros Dağları ile sınırlandırdık. Ondan kurtulup bizim yönetimimiz altına girdiğinizde sizi tamamen bağımsız kıldık. Yalnızca bize askerî yardımda bulunmuş olan Eumenes ile Rodos'a birkaç toprak tahsis ettik ki, bunlar da vergi ödemeyecek ve yalnızca korunma statüsünde kalacaktı. [254] Lykialıların şikâyetiyle Rodos'un yetkisini elinden almamız bunun açık bir kanıtıdır. İşte size karşı tavrımız bu şekildeydi. Öte yandan siz, Attalos Philometor krallığını vasiyet yoluyla Roma'ya bıraktığı dönemde Aristonikos'la birlikte dört yıl boyunca bize karşı savaştınız. Aristonikos yakalanınca korkudan ve zorunluluktan geri adım attınız, zira başka bir seçeneğiniz de kalmamıştı. [255] Bu olayın ardından geçen yirmi dört yıl boyunca, hem kamusal hem de bireysel olarak büyük bir refaha kavuştunuz ve çokça kaynak biriktirdiniz. Fakat huzurun ve lüks yaşamın büyüsüne kapılarak bir kez daha küstahça davrandınız. İtalya'daki meşguliyetimizi fırsata çevirmek

φυλάξαντες οἱ μὲν ἐπηγάγεσθε Μιθριδάτην, οἱ δ᾽ ἐλθόντι συνέθεσθε. [256] ὃ δ᾽ ἐστὶ πάντων μιαρώτατον, ὑπέστητε αὐτῷ μιᾶς ἡμέρας τοὺς Ἰταλιώτας ἅπαντας αὐτοῖς παισὶ καὶ μητράσιν ἀναιρήσειν, καὶ οὐδὲ τῶν ἐς τὰ ἱερὰ συμφυγόντων διὰ τοὺς ὑμετέρους θεοὺς ἐφείσασθε. [257] ἐφ᾽ οἷς ἔδοτε μέν τινα καὶ αὐτῷ Μιθριδάτῃ δίκην, ἀπίστῳ τε ἐς ὑμᾶς γενομένῳ, καὶ φόνου καὶ δημεύσεων ἐμπλήσαντι ὑμᾶς, καὶ γῆς ἀναδασμοὺς ἐργασαμένῳ καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς καὶ δούλων ἐλευθερώσεις, καὶ τυράννους ἐπ᾽ ἐνίοις, καὶ λῃστήρια πολλὰ ἀνά τε γῆν καὶ θάλασσαν, ὡς εὐθὺς ὑμᾶς ἔχειν ἐν πείρᾳ καὶ παραβολῇ οἵους ἀνθ᾽ οἵων προστάτας ἐπελέγεσθε. [258] ἔδοσαν δέ τινα καὶ ἡμῖν δίκην οἱ τῶνδε ἄρξαντες. ἀλλὰ δεῖ καὶ κοινὴν ὑμῖν ἐπιτεθῆναι τοιάδε ἐργασαμένοις· ἦν εἰκὸς μὲν ἦν ὁμοίαν οἷς ἐδράσατε γενέσθαι, μή ποτε δὲ Ῥωμαῖοι σφαγὰς ἀσεβεῖς ἢ δημεύσεις ἀβούλους ἢ δούλων ἐπαναστάσεις, ἢ ὅσα ἄλλα βαρβαρικά, μηδ᾽ ἐπὶ νοῦν λάβοιεν. [259] φειδοῖ δὲ γένους ἔτι καὶ ὀνόματος Ἑλληνικοῦ καὶ δόξης τῆς ἐπὶ τῇ Ἀσίᾳ, καὶ τῆς φιλτάτης Ῥωμαίοις εὐφημίας οὕνεκα, μόνους ὑμῖν ἐπιγράφω πέντε ἐτῶν φόρους ἐσενεγκεῖν αὐτίκα, καὶ τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην, ὅση τε γέγονέ μοι καὶ ἔσται καθισταμένῳ τὰ ὑπόλοιπα. [260] διαιρήσω δὲ ταῦθ᾽ ἑκάστοις ἐγὼ κατὰ πόλεις, καὶ τάξω προθεσμίαν ταῖς ἐσφοραῖς, καὶ τοῖς οὐ φυλάξασιν ἐπιθήσω δίκην ὡς πολεμίοις."

63. Τοσάδε [261] εἰπὼν ἐπιδιήρει τοῖς πρέσβεσι τὴν ζημίαν, καὶ ἐπὶ τὰ χρήματα ἔπεμπεν. αἱ δὲ πόλεις ἀποροῦσαί τε καὶ δανειζόμεναι μεγάλων τόκων, αἱ μὲν τὰ θέατρα τοῖς δανείζουσιν, αἱ δὲ τὰ γυμνάσια ἢ τεῖχος ἢ λιμένας ἢ εἴ τι δημόσιον ἄλλο, σὺν ὕβρει στρατιωτῶν ἐπειγόντων, ὑπετίθεντο. τὰ μὲν δὴ χρήματα ὧδε τῷ Σύλλᾳ

amacıyla bazılarınız bizzat Mithradates'e başvururken bazılarınız onun davetine hemen iştirak etti. [256] Tüm bunların yanı sıra kadınlar ve bebekler de dahil olmak üzere Asya'daki tüm İtalyanları, Mithradates'in isteğiyle tek bir günde katlederek ve tanrılarınıza sığınmak amacıyla tapınaklara kaçanları bile esirgemeyerek en rezilce davranışınızı sergilediniz. [257] Sonradan Mithradates'in elinden çektiklerinizle bu yaptıklarınızın bedelini kısmen ödemiş oldunuz: Size güvenmediği için canınıza kıydı, mallarınıza el koydu, topraklarınızı başkalarına dağıttı, borçları iptal etti, köleleri özgürleştirdi, yönetiminize bazı zorbalar gönderdi ve hem karada hem denizde size karşı pek çok baskın düzenledi. Tüm bunların sonucunda önceki yöneticilerinizin yerine ne tür bir adamı tercih ettiğinizi deneyim ve karşılaştırma yoluyla kısa sürede anlamış oldunuz. [258] Tüm bu olayların başlamasına sebep olanlara bedelini zaten ödettik, fakat işlemiş olduğunuz bu korkunç suçlar nedeniyle size de toplu bir ceza vermemiz gerekiyor. Romalıların kutsala aykırı katliamları, gelişigüzel bir şekilde mallara el koyulmasını, köle ayaklanmalarını ya da buna benzer diğer barbarca eylemleri görmezden gelmesi beklenebilir mi? [259] Fakat ben, Romalıların her daim değer verdiği Asya Hellenlerinin itibarı ve ismi hatırına sizi bağışlıyor ve yalnızca şu yaptırımları dayatıyorum: Beş yıllık haraç ödemesini tek seferde gerçekleştirecek ve hem savaşın masraflarını hem de diğer düzenlemeler için gerekli olan harcamaları karşılayacaksınız. [260] Bu ödemeleri her bir şehre ayrı ayrı bölüştürecek ve bir son tarih belirleyeceğim. Bu talimatlarımı yerine getirmeyen olursa da tıpkı bir düşmanımmış gibi cezalandıracağım."

63. Sulla, [261] ödemeleri temin edecek elçileri belirledi ve görev yerlerine gönderdi. Şehirler, mali açıdan yetersiz oldukları için yüksek faiz oranlarıyla borç para almak zorunda kaldılar. Askerlerin şiddetli baskıları sonucunda bazıları tiyatrolarını, bazıları da duvarlarını, limanlarını ya da diğer kamu mülklerini ipotek ettirmek zorunda kaldı. Sonunda Sulla'nın

συνεκομίζετο, καὶ κακῶν ἄδην εἶχεν ἡ Ἀσία· [262] ἐπέπλει δ᾽ αὐτὴν καὶ λῃστήρια πολύανδρα φανερῶς, στόλοις ἐοικότα μᾶλλον ἢ λῃσταῖς, Μιθριδάτου μὲν αὐτὰ πρώτου καθέντος ἐς τὴν θάλασσαν, ὅτε πάνθ᾽ ὡς οὐκ ἐς πολὺ καθέξων ἐλυμαίνετο, πλεονάσαντα δ᾽ ἐς τότε μάλιστα, καὶ οὐ τοῖς πλέουσι μόνοις ἀλλὰ καὶ λιμέσι καὶ χωρίοις καὶ πόλεσιν ἐπιχειροῦντα φανερῶς. [263] Ἰασός γέ τοι καὶ Σάμος καὶ Κλαζομεναὶ καὶ Σαμοθρᾴκη Σύλλα παρόντος ἐλήφθησαν, καὶ τὸ ἱερὸν ἐσυλήθη τὸ Σαμοθρᾴκιον χιλίων ταλάντων κόσμον, ὡς ἐνομίζετο. ὁ δέ, εἴτε ἑκὼν ὡς ἁμαρτόντας ἐνυβρίζεσθαι καταλιπών, εἴτ᾽ ἐπὶ τὴν ἐς Ῥώμην στάσιν ἐπειγόμενος, ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ διέπλει.

64. Καὶ [264] τὰ μὲν ἀμφὶ Σύλλαν ἐν τοῖς Ἐμφυλίοις ἀναγέγραπται, ἄρχεται δ᾽ ὁ δεύτερος Ῥωμαίων τε καὶ Μιθριδάτου πόλεμος ἐνθένδε. [265] Μουρήνας μὲν ὑπὸ Σύλλα σὺν δύο τέλεσι τοῖς Φιμβρίου καθίστασθαι τὰ λοιπὰ τῆς Ἀσίας ὑπελέλειπτο, καὶ πολέμων ἀφορμὰς ἠρεσχέλει δι᾽ ἐπιθυμίαν θριάμβου· Μιθριδάτης δ᾽ ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Κόλχοις καὶ Βοσποριανοῖς ἀφισταμένοις ἐπολέμει. [266] ὧν Κόλχοι τὸν υἱὸν παρ᾽ αὐτοῦ, Μιθριδάτην, βασιλέα σφίσιν ᾐτοῦντο δοθῆναι, καὶ λαβόντες αὐτίκα ὑπήκουσαν. ὑποπτεύσας δ᾽ ὁ βασιλεὺς τόδε πρὸς τοῦ παιδὸς αὐτοῦ βασιλείας ἐπιθυμοῦντος γενέσθαι, καλέσας αὐτὸν ἔδησεν ἐν πέδαις χρυσαῖς καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ ἀπέκτεινε, πολλὰ χρήσιμόν οἱ περὶ τὴν Ἀσίαν ἐν τοῖς πρὸς Φιμβρίαν ἀγῶσι γενόμενον. [267] ἐπὶ δὲ Βοσποριανοὺς

talep ettiği para toplanmış oldu.[245] Bununla birlikte Asya büyük bir sefaletin pençesine düştü. [262] Korsan gemilerinden ziyade sıradan donanmalara benzeyen birtakım gruplar, Asya kıyılarına birbiri ardına baskınlar düzenlemeye başladılar. Bu baskıncılar, tüm kıyı boyunca yağma yaptığı dönemde burayı uzun süre elinde tutamayacağını düşünen Mithradates tarafından yerleştirilmişti. İşte şimdi bu zamanlarda sayıları bir hayli arttı ve yalnızca gemilere değil, limanlara, kalelere ve şehirlere de açık şekilde saldırmaya başladılar. [263] Iasos'u, Samos'u, Klazomenai'ı ve Sulla'nın bulunduğu Samothrake'yi ele geçirdiler. Ayrıca Samothrake'deki tapınakta bulunan tahmini bin *talanton* değerindeki süs eşyasını yağmaladılar. Korsanlar bu eylemleri gerçekleştirmekteyken Sulla, ya suçlu şehirlerin bu tarz kötülüklere maruz kalmasını istediği için ya da Roma'daki siyasi düşmanlarına karşı bir an önce harekete geçmesi gerektiğinden, ordusunun büyük bölümünü yanına alarak önce Hellas'a, oradan da İtalya'ya yelken açtı.

64. Sulla'nın [264] İtalya'daki faaliyetlerini "İç Savaşlar" ile ilgili çalışmamda yazıya geçirdim. Bu noktadan itibaren Romalılar ile Mithradates arasındaki ikinci savaş başlıyor. [265] Diğer düzenlemeler için Sulla tarafından Fimbria'dan kalan iki lejyonla birlikte Asya'da bırakılan Murena, bir zafer kazanmaya yönelik hırsından dolayı savaş için bahane aramaya başladı. Öte yandan Pontos'a dönmüş olan Mithradates, kendisine başkaldıran Kolkhis ile Bosporos halklarına karşı harekete geçmişti. [266] Kolkhisliler, kendisiyle aynı ismi taşıyan oğlu Mithradates'in kendilerine hükümdar olarak gönderilmesini talep ettiler. Mithradates bu talebi yerine getirdi, ancak Kolkhisliler kısa süre sonra Roma'ya bağlılık bildirdiler. Mithradates bu olayın sorumluluğunu oğluna yükledi, zira onun kral olma hırsıyla böyle bir şey yapmış olabileceğinden şüpheleniyordu. Bu nedenle onu yanına çağırdı, altın zincirlerle bağladı ve Asya'da Fimbria'ya karşı savaşlarda kendisine büyük hizmetleri dokunmuş olmasına rağmen kısa süre sonra ölüme mahkûm etti. [267] Daha sonra Bosporos

245 MÖ 84.

ναῦς τε συνεπήγνυτο καὶ στρατὸν ἡτοιμάζετο πολύν, ὡς τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς παρασκευῆς δόξαν ἐγεῖραι ταχεῖαν, οὐκ ἐπὶ Βοσποριανοὺς ἀλλ᾽ ἐπὶ Ῥωμαίους τάδε συλλέγεσθαι. οὐ γάρ πω οὐδ᾽ Ἀριοβαρζάνῃ πᾶσαν ἐβεβαίου Καππαδοκίαν, ἀλλ᾽ ἔστιν αὐτῆς ἃ καὶ τότε κατεῖχεν. [268] Ἀρχέλαόν τε ἐν ὑποψίαις ἐτίθετο ὡς πολλὰ πέρα τοῦ δέοντος κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν ταῖς διαλύσεσιν ἐπιχωρήσαντα τῷ Σύλλᾳ. ὧν ὁ Ἀρχέλαος αἰσθανόμενός τε καὶ δείσας ἐς Μουρήναν ἔφυγε, καὶ παροξύνας αὐτὸν ἔπεισε Μιθριδάτῃ προεπιχειρεῖν. [269] Μουρήνας μὲν δὴ διὰ Καππαδοκίας αὐτίκα ἐσβαλὼν ἐς Κόμανα, κώμην ὑπὸ τῷ Μιθριδάτῃ μεγίστην, σεβάσμιον ἱερὸν καὶ πλούσιον ἔχουσαν, ἱππέας τινὰς ἔκτεινε τοῦ Μιθριδάτου, καὶ πρέσβεσιν αὐτοῦ τὰς συνθήκας προτείνουσιν οὐκ ἔφη συνθήκας ὁρᾶν· οὐ γὰρ συνεγέγραπτο Σύλλας, ἀλλ᾽ ἔργῳ τὰ λεχθέντα βεβαιώσας ἀπήλλακτο. [270] ταῦτα δ᾽ εἰπὼν ὁ Μουρήνας εὐθέως ἐλεηλάτει, καὶ οὐδὲ τῶν ἱερῶν χρημάτων ἀποσχόμενος ἐχείμαζεν ἐν Καππαδοκίᾳ.

65. Μιθριδάτης [271] δ᾽ ἐς Ῥώμην ἔπεμπε πρός τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς Σύλλαν, αἰτιώμενος ἃ ποιεῖ Μουρήνας. ὁ δ᾽ ἐν τούτῳ τὸν Ἅλυν ποταμὸν περάσας, μέγαν τε ὄντα καὶ δύσπορον τότε μάλιστα αὐτῷ γενόμενον ὑπ᾽ ὄμβρων, τετρακοσίας τοῦ Μιθριδάτου κώμας ἐπέτρεχεν, οὐκ ἀπαντῶντος ἐς οὐδὲν αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ τὴν πρεσβείαν ἀναμένοντος. [272] λείας δὲ πολλῆς καταγέμων ἐς Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν ἐπανήει, ἔνθα αὐτῷ Καλίδιος, ἐπὶ ταῖς Μιθριδάτου μέμψεσι πεμφθεὶς ἀπὸ Ῥώμης, ψήφισμα μὲν οὐδὲν ἐπέδωκεν,

halklarına karşı bir donanma ve büyük bir ordu hazırlamaya başladı. Fakat bu hazırlıkların büyüklüğü Bosporos halklarına değil, Romalılara karşı bir savaşın peşinde olduğuna dair izlenim yarattı. Zira tamamını Ariobarzanes'e teslim etmemiş olduğu Kappadokia'nın bir kısmını hâlâ kontrolü altında tutmaktaydı. [268] Bununla birlikte, Hellas'ta Sulla ile yapılan görüşmelerde gerekenden çok daha fazla taviz verdiğini düşündüğü Arkhelaos'a da şüpheyle yaklaşıyordu. Arkhelaos bunun farkına varınca korkuya kapılıp Murena'nın yanına kaçtı ve Mithradates'e karşı ilk saldırıyı gerçekleştirmesi için onu cesaretlendirdi. [269] Onun teşviki üzerine hemen harekete geçen Murena, Kappadokia üzerinden ilerledi ve Mithradates'e bağımlı olan büyük Komana şehrine -burada zengin ve ünlü bir tapınak da bulunuyordu- saldırarak kralın bazı süvarilerini öldürdü. Mithradates'in elçileri ona anlaşmayı hatırlattılar, ancak Murena herhangi bir anlaşma göremediğini söyledi. Zira Sulla gerçekten de anlaşmayı yazıya geçirmemiş, sözlü olarak konuşulan şartların tam anlamıyla yerine getirildiğini görünce bölgeden ayrılmıştı. [270] Murena bunu belirttikten sonra hemen yağmaya başladı ve tapınaklardaki paralara bile el koydu. Ardından kışı geçirmek üzere Kappadokia'ya gitti.

65. Mithradates, [271] Murena'nın eylemlerinden şikâyetçi olmak üzere hem *senatus*a hem de Sulla'ya birer heyet gönderdi. Bu sırada yağmurlar nedeniyle geçilmesi daha da zorlaşmış olan büyük Halys Nehri'ni aşmayı başaran Murena, Mithradates'e ait dört yüz kasabayı ele geçirdi.[246] Bu eylemleri esnasında ona herhangi bir karşılık vermemiş olan kral Mithradates, göndermiş olduğu heyetlerden gelecek cevabı bekliyordu. [272] Murena yüklü bir ganimet topladıktan sonra önce Phrygia'ya, oradan da Galatia'ya geçti. Burada, Mithradates'in şikâyetlerini değerlendirmek üzere Roma'dan gönderilmiş olan Calidius[247] tarafından karşılandı. Elinde herhangi bir *senatus* kararnamesi bulunmayan Calidius, Romalılarla

246 MÖ 83.
247 Quintus Calidius.

ἔφη δ᾽ ἐς ἐπήκοον ἐν μέσῳ τὴν βουλὴν αὐτὸν κελεύειν φείδεσθαι τοῦ βασιλέως ὄντος ἐνσπόνδου. [273] ταῦτα δ᾽ εἰπὼν ὤφθη διαλεγόμενος αὐτῷ μόνῳ, καὶ ὁ Μουρήνας οὐδὲν ἀνεὶς τῆς ὁρμῆς καὶ τότε τὴν γῆν ἐπῄει τὴν τοῦ Μιθριδάτου. ὁ δὲ σαφῶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἡγούμενος πολεμεῖσθαι, Γόρδιον ἐς τὰς κώμας ἐσβαλεῖν ἐκέλευσεν. [274] καὶ αὐτίκα ὁ Γόρδιος ὑποζύγιά τε πολλὰ καὶ σκευοφόρα καὶ ἀνθρώπους, ἰδιώτας τε καὶ στρατιώτας, συνήρπαζε, καὶ αὐτῷ Μουρήνᾳ, μέσον λαβὼν ποταμόν, ἀντεκαθέζετο. μάχης δ᾽ οὐδέτερος ἤρχεν, ἕως ἀφίκετο Μιθριδάτης σὺν τῷ πλείονι στρατῷ. [275] καὶ εὐθὺς ἀμφὶ τῷ ποταμῷ μάχη γίγνεται καρτερά. καὶ βιασάμενος ὁ Μιθριδάτης ἐπέρα τὸν ποταμόν, καὶ τἆλλα πολὺ κρείττων τοῦ Μουρήνα γενόμενος. ὁ δ᾽ ἐς λόφον καρτερὸν ἀναφυγών, ἐπιχειροῦντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως πολλοὺς ἀποβαλὼν ἔφευγε διὰ τῶν ὀρεινῶν ἐπὶ Φρυγίας, ὁδὸν ἀτριβῆ, βαλλόμενός τε καὶ χαλεπῶς <ἀμυνόμενος>.

66. Ἡ [276] τε νίκη λαμπρὰ καὶ ὀξεῖα ἐξ ἐφόδου γενομένη ταχὺ διέπτη καὶ πολλοὺς ἐς τὸν Μιθριδάτην μετέβαλεν. ὁ δὲ καὶ τὰ ἐν Καππαδοκίᾳ φρούρια τοῦ Μουρήνα πάντα ἐπιδραμών τε καὶ ἐξελάσας ἔθυε τῷ στρατίῳ Διὶ πάτριον θυσίαν ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ, κορυφὴν μείζονα ἄλλην ἀπὸ ξύλων ἐπιτιθείς. [277] πρῶτοι δ᾽ ἐς αὐτὴν οἱ βασιλεῖς ξυλοφοροῦσι, καὶ περιθέντες ἑτέραν ἐν κύκλῳ βραχυτέραν τῇ μὲν ἄνω γάλα καὶ μέλι καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ θυμιάματα πάντα ἐπιφοροῦσι, τῇ δ᾽ ἐπιπέδῳ σῖτόν τε καὶ ὄψον ἐς ἄριστον τοῖς παροῦσιν ἐπιτιθέντες, οἷόν τι καὶ ἐν Πασαργάδαις ἐστὶ τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι θυσίας γένος, ἅπτουσι τὴν ὕλην. [278] ἡ δ᾽ αἰθομένη διὰ τὸ μέγεθος τηλοῦ τε χιλίων σταδίων γίγνεται τοῖς πλέουσι καταφανής, καὶ πελάσαι

anlaşma hâlinde olan kral Mithradates'e müdahale edilmemesi gerektiğini söyledi. [273] Bu emri toplantıda herkesin duyacağı şekilde bildiren Calidius, daha sonra Murena'yla özel bir görüşme yaptı. Murena bu görüşmenin ardından saldırgan bir tutum sergilemeye devam etti ve bir kez daha Mithradates'in topraklarına saldırdı. [274] Böylece Roma'nın kendisine karşı açık bir savaş başlattığına kanaat getiren kral Mithradates, Gordios'a köylere saldırmasını emretti. Hemen harekete geçen Gordios, pek çok nakliye ve yük hayvanının yanı sıra hem sivilleri hem de askerleri ele geçirdi ve arada bir nehir kalacak şekilde Murena'nın karşısında pozisyon aldı. [275] Bir süre her iki taraf da savaşı başlatmadı, ancak Mithradates sonunda büyük bir orduyla karşıya geçti ve nehrin kıyısında şiddetli bir çarpışma yaşandı. Bu çarpışmanın sonucunda Murena tam anlamıyla bozguna uğradı ve korunaklı bir tepeye çekildi. Mithradates ona bir kez daha saldırdı ve pek çok adamını öldürdü. Murena bu saldırının ardından Phrygia'ya doğru kaçmaya başladı; dağların arasından zorlu bir rotayı takip ediyordu ve yolculuk boyunca ok yağmuruna maruz kalarak kendisini güçlükle <savundu>.

66. Mithradates'in [276] bu görkemli ve çabuk zaferinin haberi hızla dört bir yana yayılınca pek çok halk onun tarafına geçti. Kral daha sonra Murena'nın Kappadokia'daki tüm garnizonlarına saldırdı ve onları bölgeden uzaklaştırdı. Ardından bir dağın zirvesine çıktı ve yüksek bir odun yığını oluşturarak atalarının geleneklerine uygun şekilde Zeus Stratios'a kurban sundu. [277] Krallar bu tarz sunularda önce yığına odun taşır, ardından bunun etrafını çevreleyen bir başka küçük yığın oluştururlar. Ortadaki yığının üzerine süt, bal, şarap, yağ ve her çeşitten tütsü yerleştirdikten sonra tıpkı Pers krallarının Pasargadai'daki sunularda yaptığı gibi, orada hazır bulunanların ziyafet çekmesi için etrafa ekmek, et ve şarap bırakırlar. Son olarak da odunları ateşe verirler. [278] Alevler o kadar yüksek bir noktaya çıkar ki, açık denizde bin *stadion*[248] uzaklıktan bile net bir şekilde görülebilir. Ayrıca yaydığı sıcaklık

248 Yaklaşık iki kilometre.

φασὶν ἐς πολλὰς ἡμέρας, αἰθομένου τοῦ ἀέρος, οὐ δυνατὸν εἶναι. [279] ὁ μὲν δὴ τὴν θυσίαν ἦγε πατρίῳ νόμῳ· Σύλλα δ᾽ οὐκ ἀξιοῦντος Μιθριδάτην ἔνσπονδον πολεμεῖσθαι, Αὖλος Γαβίνιος ἐπέμφθη Μουρήνᾳ μὲν ἀληθῆ τήνδε προαγόρευσιν ἐρῶν, μὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, Μιθριδάτην δὲ καὶ Ἀριοβαρζάνην ἀλλήλοις συναλλάξων. [280] ὁ δὲ Μιθριδάτης ἐν τῇδε τῇ συνόδῳ παιδίον τετραετὲς ἐγγυήσας τῷ Ἀριοβαρζάνῃ, καὶ ἐπὶ τῇδε προφάσει λαβὼν ἔχειν Καππαδοκίας ὅσα τε εἶχε καὶ ἕτερα ἐπ᾽ ἐκείνοις, εἱστία πάντας, καὶ χρυσίον ἐπὶ τε τῇ κύλικι καὶ τῇ τροφῇ καὶ ἐπὶ σκώμμασι καὶ ἐπὶ ᾠδῇ πᾶσιν, ὥσπερ εἰώθει, προυτίθει· οὔ μόνος Γαβίνιος οὐχ ἥψατο.

67. Ὁ [281] μὲν δὴ δεύτερος Μιθριδάτῃ καὶ Ῥωμαίοις πόλεμος τρίτῳ μάλιστα ἔτει ἐς τοῦτο διελύετο. καὶ σχολὴν ἄγων ὁ Μιθριδάτης Βόσπορον ἐχειροῦτο, καὶ βασιλέα αὐτοῖς τῶν υἱέων ἕνα ἀπεδείκνυε Μαχάρην. [282] ἐς δ᾽ Ἀχαιοὺς τοὺς ὑπὲρ Κόλχους ἐσβαλών, οἳ δοκοῦσιν εἶναι τῶν ἐκ Τροίας κατὰ τὴν ἐπάνοδον πλανηθέντων, δύο μέρη τοῦ στρατοῦ πολέμῳ τε καὶ κρύει καὶ ἐνέδραις ἀποβαλὼν ἐπανῆλθε, καὶ ἐς Ῥώμην ἔπεμπε τοὺς συγγραψομένους τὰ συγκείμενα. [283] ἔπεμπε δὲ καὶ Ἀριοβαρζάνης, εἴθ᾽ ἑκὼν εἴτε πρὸς τινῶν ἐνοχλούμενος, οὐκ ἀπολαμβάνειν Καππαδοκίαν, ἀλλὰ τὸ πλέον αὐτῆς ἔτι Μιθριδάτην ἀφαιρεῖσθαι. Μιθριδάτης μὲν οὖν, Σύλλα κελεύοντος αὐτῷ μεθεῖναι Καππαδοκίαν, μεθῆκε, καὶ ἑτέραν πρεσβείαν ἐπέπεμπεν ἐπὶ τὰς τῶν συνθηκῶν συγγραφάς· [284] ἤδη δὲ Σύλλα τεθνεῶτος, οὐκ ἐπαγόντων αὐτὴν ὡς ἐν ἀσχολίᾳ τῶν προβούλων ἐπὶ τὸ κοινόν, Τιγράνη τὸν γαμβρὸν Μιθριδάτης ἔπεισεν ἐς Καππαδοκίαν ἐμβαλεῖν ὥσπερ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ. [285] καὶ τὸ μὲν

nedeniyle günlerce yanına yaklaşmanın mümkün olmadığını anlatırlar. [279] Mithradates, atalarının geleneklerine göre işte bu şekilde bir sunu gerçekleştirmişti. Bu arada anlaşma hâlinde olduğu Mithradates'e savaş açmanın uygun olmayacağını düşünen Sulla, Aulus Gabinius'u Murena'nın yanına gönderdi ve ona hem Mithradates'e saldırmaması için verilmiş olan emre uyması hem de Mithradates ile Ariobarzanes'i uzlaştırması gerektiğini bildirdi. [280] Taraflar arasında yapılan görüşmede Mithradates, dört yaşındaki kızını Ariobarzanes ile nişanladı. Böylece elinde tutmakta olduğu Kappadokia bölgesini koruma ve daha fazla toprağı ele geçirme bahanesi kazanmış oldu. Daha sonra halka açık bir ziyafet düzenledi ve adet olduğu üzere tüm katılımcılara içki içmeleri, yemek yemeleri, şakalar yapmaları ve şarkılar söylemeleri için altın dağıttı. Bu ziyafete katılım göstermeyen tek kişi Gabinius'tu.

67. Mithradates [281] ile Romalılar arasında yaklaşık üç yıl süren ikinci savaş, işte bu şekilde son bulmuş oldu. Şimdi yeterince boş zamana sahip olan Mithradates, Bosporos halkını boyunduruk altına aldı ve oğullarından Makhares'i onlara kral olarak gönderdi.[249] [282] Daha sonra, Troia'dan yurtlarına dönerken kaybolmuş olan Hellenlerin soyundan geldiğine inanılan ve Kolkhis'in kuzeyinde yaşayan Akhaialılara saldırdı. Fakat meydana gelen çarpışmada hem soğuk hava hem de düşman pusuları yüzünden ordusunun iki bölümünü kaybedip geri çekildi ve yazılı bir anlaşma yapılması için Roma'ya heyet gönderdi. [283] Bu arada Kappadokia'nın kendisine teslim edilmemesinden ve hâlâ büyük bir bölümünün Mithradates kontrolünde olmasından yakınan Ariobarzanes, şikâyetçi olmak üzere Sulla'ya bir heyet gönderdi. Bunu ya kendi isteğiyle ya da bazılarının baskısı sonucunda yapmıştı. Mithradates, Sulla tarafından kendisine gönderilen emre uyarak Kappadokia'yı terk etti ve anlaşmanın yapılması için başka bir heyet daha gönderdi. [284] Fakat bu dönemde Sulla hayatını kaybetti ve senatörler meşgul olduklarını öne sürerek Mithradates'in elçilerini *senatus*a kabul etmedi. [285] Bunun

249 MÖ 80.

σόφισμα οὐκ ἔλαθε Ῥωμαίους, ὁ δ᾽ Ἀρμένιος Καππαδοκίαν σαγηνεύσας ἐς τριάκοντα μυριάδας ἀνθρώπων ἀνασπάστους ἐς Ἀρμένιαν ἐποίησε, καὶ συνῴκιζεν αὐτοὺς μεθ᾽ ἑτέρων ἔς τι χωρίον ἔνθα πρῶτον Ἀρμενίας τὸ διάδημα αὐτὸς περιεθήκατο, καὶ Τιγρανόκερτα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ προσεῖπεν· δύναται δ᾽ εἶναι Τιγρανόπολις.

68. Καὶ [286] τάδε μὲν ἦν ἐν Ἀσίᾳ· Σερτώριος δ᾽ Ἰβηρίας ἡγούμενος αὐτήν τε Ἰβηρίαν καὶ τὰ περίοικα πάντα ἐπὶ Ῥωμαίους ἀνίστη, καὶ βουλὴν ἐκ τῶν οἱ συνόντων, ἐς μιμημα τῆς συγκλήτου, κατέλεγεν. [287] δύο δ᾽ αὐτοῦ τῶν στασιωτῶν, Λούκιοι, Μάγιός τε καὶ Φάννιος, Μιθριδάτην ἔπειθον συμμαχῆσαι τῷ Σερτωρίῳ, πολλὰ περὶ τῆς Ἀσίας αὐτὸν καὶ τῶν ἐγγὺς ἐθνῶν ἐπελπίζοντες. [288] ὁ μὲν δὴ πεισθεὶς ἐς τὸν Σερτώριον ἔπεμψεν· ὁ δὲ τοὺς πρέσβεις ἐς τὴν ἑαυτοῦ σύγκλητον παραγαγών τε, καὶ μεγαλοφρονησάμενος ὅτι τὸ κλέος αὐτοῦ καὶ ἐς τὸν Πόντον διίκετο καὶ Ῥωμαίους ἕξοι πολιορκεῖν ἀπό τε δύσεως καὶ ἐξ ἀνατολῆς, συνετίθετο τῷ Μιθριδάτῃ δώσειν Ἀσίαν τε καὶ Βιθυνίαν καὶ Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ Γαλατίαν, στρατηγόν τε αὐτῷ Μᾶρκον Οὐάριον καὶ συμβούλους τοὺς Λουκίους, Μάγιόν τε καὶ Φάννιον, ἔπεμψεν. [289] μεθ᾽ ὧν ὁ Μιθριδάτης ἐξέφαινε τὸν τρίτον καὶ τελευταῖόν οἱ γενόμενον ἐς Ῥωμαίους πόλεμον, ἐν ᾧ πᾶσαν ἀπώλεσε τὴν ἀρχὴν Σερτωρίου μὲν ἀποθανόντος, ἐν Ἰβηρίᾳ, [290] ἐπιπεμφθέντων δέ οἱ στρατηγῶν ἀπὸ Ῥώμης προτέρου Λουκούλλου τοῦδε τοῦ νεναυαρχηκότος Σύλλᾳ, ὑστέρου δὲ Πομπηίου, ἐφ᾽ ὅτου πάντα ὅσα ἦν Μιθριδάτου καὶ ὅσα αὐτοῖς γειτονεύοντα, μέχρι ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην, προφάσει καὶ ὁρμῇ τοῦ Μιθριδατείου πολέμου ἐς Ῥωμαίους ἅπαντα περιηνέχθη.

üzerine damadı Tigranes'e baskı yapan Mithradates, ondan sanki kendi isteğiyle hareket ediyormuş gibi davranarak Kappadokia'yı işgal etmesini istedi. (Bu hile Romalıların dikkatinden kaçmayacaktı.) Armenia kralı, Kappadokia'yı adeta bir ağın içine aldı ve yaklaşık üç yüz bin insanı Armenia'ya sürükledi. Ardından bu insanları başkalarıyla birlikte, Armenia *diademas*ını ilk kez taktığı ve kendi ismiyla adlandırdığı Tigranocerta –Tigranopolis de denir- bölgesine yerleştirdi.

68. Asya'da [286] yaşananlar bunlardı. Aynı dönemlerde Iberia'da valilik yapmakta olan Sertorius, hem Iberia'yı hem de tüm komşu halkları Roma'ya karşı bir isyana teşvik etti.[250] Roma *senatus*unu taklit ederek dostları arasından seçtiği adamlardan bir meclis oluşturdu. [287] Mithradates'i kendisiyle bir ittifaka ikna etmeleri için yandaşlarından Lucius Magius ile Lucius Fannius'u görevlendirdi. Asya ve çevresindeki halkları ele geçirmek için büyük umutlar besleyen Mithradates, [288] ittifak kurmayı kabul etti ve Sertorius'a bir heyet gönderdi. Mithradates'in elçilerini meclisine kabul eden Sertorius, ününün Pontos'a kadar yayıldığını söyleyerek kendisiyle böbürlendi ve şimdi Roma'yı hem doğudan hem de batıdan kuşatabilecek güce sahip olduklarından bahsetti. Ardından Mithradates ile bir anlaşma yaptı ve Asya, Bithynia, Paphlagonia, Kappadokia ve Galatia'nın kontrolünü ona bıraktı. Ayrıca Marcus Varius'u komutan, Lucius Magius ile Lucius Fannius'u da danışman olarak gönderdi. [289] Bu adamların yanına gelmesiyle Mithradates, üçüncü ve son kez Romalılara savaş açtı. Bu savaş sonucunda kendisi tüm krallığını kaybedecek, Sertorius Iberia'da öldürülücekti. [290] Kral Mithradates'e karşı Roma'dan iki komutan gönderildi. Bunlardan ilki Sulla'nın donanmasını komuta eden Lucullus'tu. İkincisi ise, savaşın bahanesi ve teşvikiyle hem Mithradates'in krallığını hem de Fırat Nehri'ne kadar uzanan tüm komşu toprakları Roma eğemenliği altına alan Pompeius'tu.

250 MÖ 83 yılında *praetor* olarak Iberia'ya gönderilen Quintus Sertorius, burada Roma'ya karşı bir ayaklanma başlatmıştı.

69. Μιθριδάτης [291] μὲν οὖν, οἷα Ῥωμαίων πολλάκις ἐς πεῖραν ἐλθών, καὶ τόνδε μάλιστα τὸν πόλεμον ἡγούμενος, ἀπροφασίστως δὴ καὶ ὀξέως γενόμενον, ἄσπειστον ἔξειν, πᾶσαν ἐπενόει παρασκευὴν ὡς ἄρτι δὴ κριθησόμενος περὶ ἁπάντων. [292] καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ θέρους καὶ τὸν χειμῶνα ὅλον ὑλοτομῶν ἐπήγνυτο ναῦς καὶ ὅπλα, καὶ σίτου διακοσίας μεδίμνων μυριάδας ἐπὶ θαλάσσῃ διετίθει. σύμμαχοί τε αὐτῷ προσεγίγνοντο, χωρὶς τῆς προτέρας δυνάμεως, Χάλυβες Ἀρμένιοι Σκύθαι Ταῦροι Ἀχαιοὶ Ἡνίοχοι Λευκόσυροι, καὶ ὅσοι περὶ Θερμώδοντα ποταμὸν γῆν ἔχουσι τὴν Ἀμαζόνων λεγομένην. [293] τοσαῦτα μὲν ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτῷ περὶ τὴν Ἀσίαν προσεγίγνετο, περάσαντι δ᾽ ἐς τὴν Εὐρώπην Σαυροματῶν οἵ τε Βασίλειοι καὶ Ἰάζυγες καὶ Κόραλλοι, καὶ Θρᾳκῶν ὅσα γένη παρὰ τὸν Ἴστρον ἢ Ῥοδόπην ἢ τὸν Αἷμον οἰκοῦσι, καὶ ἐπὶ τοῖσδε Βαστέρναι, τὸ ἀλκιμώτατον αὐτῶν γένος. [294] τοσάδε μὲν δὴ καὶ τῆς Εὐρώπης τότε προσελάμβανεν ὁ Μιθριδάτης. καὶ μυριάδες ἐκ πάντων ἐς τὸ μάχιμον αὐτῷ συνελέγοντο τεσσαρεσκαίδεκα μάλιστα πεζῶν, καὶ ἱππεῖς ἐπὶ μυρίοις ἑξακισχίλιοι. πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ὅμιλος ὁδοποιῶν καὶ σκευοφόρων εἵπετο καὶ ἐμπόρων.

70. Ἀρχομένου [295] δ᾽ ἦρος ἀπόπειραν τοῦ ναυτικοῦ ποιησάμενος, ἔθυε τῷ στρατίῳ Διὶ τὴν συνήθη θυσίαν, καὶ Ποσειδῶνι λευκῶν ἵππων ἅρμα καθεὶς ἐς τὸ πέλαγος ἐπὶ Παφλαγονίας ἠπείγετο, στρατηγούντων αὐτῷ Ταξίλου τε καὶ Ἑρμοκράτους. [296] ὡς δ᾽ ἀφίκετο, ἐδημηγόρησε τῷ στρατῷ περί τε τῶν προγόνων μάλα σεμνολόγως καὶ περὶ αὑτοῦ μεγαληγόρως, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐκ βραχέος ἐπὶ πλεῖστον προαγαγὼν οὔποτε Ῥωμαίων ἡττηθείη παρών. εἶτα κατηγόρησεν αὐτῶν ἐς πλεονεξίαν καὶ ἀμετρίαν, “Ὑφ᾽ ἧς,” ἔφη, “Καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν πατρίδα αὐτὴν δεδούλωνται.” [297] καὶ τὰς γενομένας οἱ τελευταίας συνθήκας

69. Daha [291] önce Romalılarla pek çok kez çatışmış olan Mithradates, herhangi bir bahane sunmadan aniden başlatmış olduğu bu savaşın amansız geçeceğinin farkındaydı. Yakında her türlü tehlikeye maruz kalabileceği düşüncesiyle tüm hazırlıklarını yaptı. [292] Yazın geri kalanını ve tüm kış mevsimini odun kesmek, gemi inşa etmek ve silah yapmakla geçirdi. Ayrıca kıyı bölgelerinden iki milyon *medimnos*[251] tahıl topladı. Khalybes, Armenia, Skythia, Tauri, Akhaia, Heniokhoi ve Leukosyria halklarının yanı sıra Thermodon Nehri[252] boyunca uzanan ve Amazon toprakları olarak bilinen bölgede yaşamakta olan halklarla yeni ittifaklar kurdu. [293] Bunlar, Asya'dan ordusuna kattığı müttefik kuvvetlerdi. Avrupa'yı geçerken de ordusunu genişletmeye devam etti: Basilieioi, Iazyges ve Koralloi isimli Sarmatia halklarıyla; Istros civarında ve Rodope ile Haimus Dağları'nda yaşayan tüm Thrakia halklarıyla; son olarak tüm bunlardan daha cesur bir halk olan Basternai ile ittifak kurdu. [294] Avrupa'dan topladığı ek kuvvetler de işte bunlardı. Toplamda hepsi savaşçı olan yaklaşık yüz kırk bin piyade ile on altı bin süvariden oluşan bir orduya sahip olmuştu. Ayrıca mühendisler, yük hayvanları ve tüccarlardan oluşan büyük bir kafile de orduyu takip ediyordu.

70. Baharın [295] başında donanmasına talim yaptıran Mithradates, adet olduğu üzere Zeus Stratios'a ve beyaz atlı bir savaş arabasını denize atmak suretiyle Poseidon'a kurban sundu. Ardından subayları Taksilos ve Hermokrates ile birlikte Paphlagonia'ya doğru yürüdü.[253] [296] Oraya vardığında büyük bir gururla atalarından bahsettiği ve kendisiyle övündüğü bir konuşmayla ordusuna hitap etti. Küçük bir krallığı nasıl büyüttüğünü anlattı ve kendisinin önderliğinde ordunun hiçbir zaman Romalılara yenilmediğini söyledi. "Kibir ve açgözlülük nedeniyle hem İtalya'yı hem de Roma şehrindeki insanları köleleştirdiler." diyerek Romalıları suçladı. [297] Ayrıca kendisine saldırmaya fırsat kolladıkları için son yapılan

251 1 *medimnos*, yaklaşık 51,84 litreye denk geliyordu.
252 Terme Çayı.
253 MÖ 74.

ἐπέφερεν ὡς οὐκ ἐθέλουσιν ἀντιγράψασθαι, καὶ φιλονεικοῦντες αὖθις ἐπιθέσθαι. καὶ τοῦτο αἴτιον τοῦ πολέμου τιθέμενος, ἐπῆγε τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ὅλην καὶ παρασκευήν, καὶ Ῥωμαίων ἀσχολίαν πολεμουμένων ὑπὸ Σερτωρίου κατὰ κράτος ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ στασιαζόντων ἐς ἀλλήλους ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν. [298] "Διὸ καὶ τῆς θαλάσσης," ἔφη, "Καταφρονοῦσι λῃστευομένης πολὺν ἤδη χρόνον, καὶ σύμμαχος αὐτοῖς οὐδείς ἐστιν, οὐδ' ὑπήκοος ἑκούσιος ἔτι. οὐχ ὁρᾶτε δ' αὐτῶν," ἔφη, "Καὶ τοὺς ἀρίστους," ἐπιδεικνὺς Οὐάριόν τε καὶ τοὺς Λουκίους, "Πολεμίους μὲν ὄντας τῇ πατρίδι, συμμάχους δ' ἡμῖν;"

71. Ταῦτ' εἰπὼν [299] καὶ τὸν στρατὸν ἐρεθίσας ἐνέβαλεν ἐς Βιθυνίαν, Νικομήδους ἄρτι τεθνεῶτος ἄπαιδος καὶ τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίοις ἀπολιπόντος. Κόττας δ' ἡγούμενος αὐτῆς, ἀσθενὴς τὰ πολέμια πάμπαν, ἔφυγεν ἐς Χαλκηδόνα μεθ' ἧς εἶχε δυνάμεως. [300] καὶ Βιθυνία μὲν ἦν αὖθις ὑπὸ τῷ Μιθριδάτῃ, τῶν πανταχοῦ Ῥωμαίων ἐς Χαλκηδόνα πρὸς Κόττταν συνθεόντων. ἐπιόντος δὲ καὶ τῇ Χαλκηδόνι τοῦ Μιθριδάτου, Κόττας μὲν ὑπ' ἀπραξίας οὐ προήει, Νοῦδος δὲ ὁ ναύαρχος αὐτοῦ, σὺν μέρει τινὶ στρατοῦ τὰ ὀχυρώτατα τοῦ πεδίου καταλαβὼν καὶ ἐξελαθείς, ἔφυγεν ἐπὶ τὰς πύλας τῆς Χαλκηδόνος διὰ θριγκίων πολλῶν πάνυ δυσχερῶς. [301] ἀμφί τε τὰς πύλας ὠθισμὸς ἦν ἐσπηδώντων ὁμοῦ· ὅθεν οὐδὲν τοῖς διώκουσιν αὐτοὺς βέλος ἠτύχει. ὡς δὲ καὶ περὶ τῶν πυλῶν δείσαντες οἱ φύλακες τὰ κλεῖθρα καθῆκαν ἐς αὐτὰς ἀπὸ μηχανῆς, [302] Νοῦδον μὲν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τινὰς καλῳδίοις ἀνιμήσαντο, οἱ δὲ λοιποὶ μεταξὺ τῶν τε φίλων καὶ τῶν πολεμίων ἀπώλλυντο, τὰς χεῖρας

anlaşmayı yazıya geçirmeyi reddettiklerini söyledi. Bunu savaşın nedeni olarak gösterdikten sonra ordusunun tüm hazırlıkları tamamladığını ve Romalıların hem Iberia'daki Sertorius tarafından baskı altında olduğunu hem de İtalya'daki isyanlarla uğraştığını özellikle vurguladı. [298] "İşte bu nedenle uzun zamandır korsan saldırılarına maruz kalan denizlerle ilgilenemiyorlar. Ayrıca hâlâ ne bir müttefike ne de kendilerine gönülden bağlı bir tebaaya sahipler." diyordu. Varius ve iki Lucius'u işaret ederek ekledi: "Görmüyor musunuz? En soylu vatandaşlarından bazıları kendi vatanına düşman olup bizimle ittifak kurmuş durumda."

71. Mithradates, [299] bu konuşmayla ordusuna cesaret verdikten sonra Bithynia'yı işgal etti. Nikomedes yakında zamanda arkasında çocuk bırakmadan ölmüş ve Bithynia Krallığı'nı vasiyet yoluyla Romalılara bırakmıştı. Bithynia valisi Cotta[254], askerî meselelerde tamamen yetersizdi ve emrindeki orduyla birlikte Khalkhedon'a kaçtı. [300] Böylece Bithynia bir kez daha Mithradates'in kontrolü altına girmiş oldu. Romalılar, Khalkedon'daki Cotta'ya katılmak üzere dört bir yandan hızla harekete geçtiler. Bu sırada Mithradates şehre doğru yürüdü. Cotta askerî yetersizliği nedeniyle onunla çarpışmak için dışarı çıkmadı, ancak ordunun bir kısmını yanına alan donanma komutanı Nudus[255], ovadaki en elverişli noktada pozisyon aldı. Fakat Mithradates tarafından bozguna uğratıldı ve zorlukla pek çok duvarı aşarak Khalkedon kapılarına doğru kaçtı. [301] Tüm askerler aynı anda içeri girmek için hamle yapınca kapıların etrafında büyük bir kargaşa meydana geldi ve bu durum, takipteki düşman askerleri tarafından fırlatılan tüm okların hedefi bulmasına neden oldu. Kapıların ele geçirilmesinden endişelenen muhafızlar, vinci kullanarak parmaklıkları indirdiler. [302] Nudus ve diğer bazı subaylar halatlarla yukarıya çekildi, ancak geriye kalanlar katletildi: Dostları ve düşmanları arasında kalmış, her iki tarafa da ellerini uzatarak merhamet dilenmişlerdi, ancak bunun bir

254 Marcus Aurelius Cotta, MÖ 74 yılı *consul*lerindendi.
255 Publius Rutilius Nudus.

ἐς ἑκατέρους ὀρέγοντες. [303] ὅ τε Μιθριδάτης τῇ φορᾷ τῆς εὐτυχίας χρώμενος ἐπῆγεν αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν λιμένα τὰς ναῦς, καὶ τὸ κλεῖθρον ἁλύσει χαλκῇ δεδεμένον ἀπορρήξας τέσσαρας μὲν ἐνέπρησε τῶν πολεμίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἑξήκοντα ἀνεδήσατο, οὐδὲν οὔτε Νούδου κωλύοντος ἔτι οὔτε Κόττα, ἀλλ᾽ ἐς τὰ τείχη συγκεκλεισμένων. [304] ἀπέθανον δὲ Ῥωμαίων μὲν ἐς τρισχιλίους, καὶ Λεύκιος Μάλλιος, ἀνὴρ ἀπὸ βουλῆς, Μιθριδάτου δὲ Βαστερνῶν τῶν πρώτων ἐσπεσόντων ἐς τὸν λιμένα εἴκοσιν.

72. Λεύκιος [305] δὲ Λεύκολλος ὑπατεύειν καὶ στρατηγεῖν αἱρεθεὶς τοῦδε τοῦ πολέμου τέλος μέν τι στρατιωτῶν ἦγεν ἐκ Ῥώμης, δύο δ᾽ ἄλλα τὰ Φιμβρίου καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς ἕτερα δύο προσλαβών, σύμπαντας ἔχων πεζοὺς τρισμυρίους καὶ ἱππέας ἐς χιλίους ἐπὶ ἑξακοσίοις, παρεστρατοπέδευε τῷ Μιθριδάτῃ περὶ Κύζικον. [306] καὶ δι᾽ αὐτομόλων ἐπιγνοὺς εἶναι τῷ βασιλεῖ στρατιὰν μὲν ἀνδρῶν ἀμφὶ μυριάδας τριάκοντα, ἀγορὰν δὲ εἴ τι σιτολογοῦντες ἢ ἐκ θαλάσσης λάβοιεν, ἔφη πρὸς τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἀμαχὶ λήψεσθαι τοὺς πολεμίους αὐτίκα, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῖς ἐνεκελεύετο μνημονεύειν. [307] ὅρος δὲ ἰδὼν εὔκαιρον ἐς στρατοπεδείαν, ὅθεν αὐτὸς μὲν εὐπορήσειν ἔμελλεν ἀγορᾶς, τοὺς δὲ πολεμίους ἀποκλείσειν, ἐπεχείρει καταλαβεῖν ὡς ἐν τῷδε τὴν νίκην ἀκίνδυνον ἕξων. μιᾶς δ᾽ οὔσης ἐς αὐτὸ διόδου στενῆς, ὁ Μιθριδάτης αὐτὴν ἐφύλαττεν ἐγκρατῶς, ὧδε καὶ Ταξίλου καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων αὐτῷ παραινοῦντων. [308] Λεύκιος δὲ Μάγιος ὁ Σερτωρίῳ καὶ Μιθριδάτῃ τὰ ἐς ἀλλήλους διαιτήσας, ἀνῃρημένου τοῦ Σερτωρίου πρὸς Λεύκολλον ἐπεπόμφει κρύφα, καὶ πίστιν λαβὼν μετέπειθε τὸν Μιθριδάτην ὑπεριδεῖν Ῥωμαίων παροδευόντων τε καὶ στρατοπεδευόντων ὅπῃ θελήσειαν. [309] τὰ γὰρ ὑπὸ Φιμβρίᾳ γενόμενα δύο τέλη βουλεύειν αὐτομολίαν, καὶ αὐτίκα τῷ βασιλεῖ προσέσεσθαι· τί οὖν χρῄζειν αὐτὸν ἀγῶνος καὶ φόνου, δυνάμενον ἀμαχὶ κρατῆσαι τῶν πολεμίων; [310] οἷς ὁ Μιθριδάτης συνθέμενος ἀνοήτως μάλα καὶ ἀνυπόπτως, περιεῖδε Ῥωμαίους

faydası olmadı. [303] Mithradates, bu başarının verdiği öz güvenle aynı gün gemilerini limana taşıdı. Girişi kapatan bronz zinciri parçaladıktan sonra dört düşman gemisini ateşe verdi ve geriye kalan altmış gemiyi ele geçirip götürdü. Duvarların içine hapsolmuş olan Nudus ve Cotta, ona herhangi bir direniş gösterememişti. [304] Romalılar, bu olaylarda aralarında senatör Lucius Mallius'un da bulunduğu yaklaşık üç bin adam kaybetti. Mithradates ise, limana en önden saldıran yirmi Basternai askeri kaybetti.

72. *Consul* [305] seçilen ve savaşın komutasına atanan Lucius Lucullus, Roma'dan bir lejyon asker getirdi. Fimbria'nın iki lejyonunun yanı sıra başka iki lejyonu daha yanına aldıktan sonra toplamda otuz bin piyade ve bin altı yüz süvariden oluşan ordusuyla Kyzikos yakınlarında, Mithradates'in karşısında kampını kurdu. [306] Kaçaklar, kralın yaklaşık üç yüz bin kişiden oluşan bir orduya sahip olduğunu ve erzak toplamak için ya piyade konvoylarını ya da deniz yolunu kullandığını haber verdiler. Bunu öğrenen Lucullus, savaşmadan hızlı bir şekilde düşmanı ele geçireceğini söyledi ve çevresindekilere bu vaadi unutmamalarını tembih etti. [307] Bir süre sonra kamp kurmak için elverişli bir dağ keşfetti: Burada kendi ordusuna rahatlıkla erzak temini sağlayabilir, düşmanın tedarik yolunu kesebilirdi. Herhangi bir tehlikeye atılmadan zafere ulaşabileceği düşüncesiyle, dağı ele geçirmek üzere hızla harekete geçti. Dağa götüren tek yol, Taksilos ve diğer subaylarının tavsiyesine uyan Mithradates tarafından güçlü bir şekilde tutulmuştu. [308] Daha önce Sertorius ile Mithradates arasındaki anlaşmayı müzakere etmiş olan Lucius Magius, şimdi Sertorius öldüğü için Lucullus ile gizli bir görüşme yaptı. Ondan güvence aldıktan sonra Romalıların yolu aşıp istedikleri yerde kamp kurmalarına müsaade etmesi için Mithradates'i ikna etti. [309] Krala, "Fimbria'nın iki lejyonu kaçıp hemen bize katılmayı planlıyor. Düşmanı savaşmadan alt edebilme imkânımız varken savaşmanın ve kan dökmenin ne faydası var ki?" demişti. [310] Düşünmeden ve hiç şüphe duymadan bu tavsiyeye uyan Mithradates, Romalıların herhangi bir

διὰ στενοῦ παροδεύοντας ἀδεῶς καὶ ἐπιτειχίζοντας αὐτῷ μέγα ὄρος, οὗ κρατοῦντες αὐτοὶ μὲν ὄπισθεν ἔμελλον ἀγορὰν ἀδεῶς ἐπάξεσθαι, [311] Μιθριδάτην δὲ λίμνῃ καὶ ὄρεσι καὶ ποταμοῖς ἀποκλείσειν τῶν κατὰ γῆν ἁπάντων, ὅ τι μὴ γλίσχρως ποτὲ λάβοι, οὔτε ἐξόδους εὐρείας ἔτι ἔχοντα, οὔτε βιάζεσθαι δυνάμενον ἔτι Λεύκολλον ὑπὸ τῆς δυσχωρίας, ἧς κρατῶν κατεφρόνησεν. [312] ὅ τε χειμὼν ἤδη πλησιάζων ἔμελλε καὶ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης αὐτὸν ἐν ἀπορίᾳ καταστήσειν. ἃ θεωρῶν ὁ Λεύκολλος τοὺς φίλους ἀνεμίμνησκε τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τὸ ἐπαγγελθὲν ὡς παρὸν ἐδείκνυ.

73. Ὁ [313] δὲ Μιθριδάτης δυνηθεὶς ἂν ἴσως καὶ τότε διὰ τὸ πλῆθος διὰ μέσων ὥσασθαι τῶν πολεμίων, τούτου μὲν ὑπερεῖδε, Κυζίκῳ δὲ οἷς παρεσκεύασε πρὸς πολιορκίαν ἐπετίθετο, νομίσας ἐν τῷδε διορθώσειν τὴν δυσχωρίαν ὁμοῦ καὶ τὴν ἀπορίαν. οἷα δὲ εὐπορῶν στρατοῦ πολλοῦ, πᾶσιν ἔργοις ἐπεχείρει, τόν τε σταθμὸν ἀποτειχίζων τείχει διπλῷ, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς πόλεως ἀποταφρεύων. [314] χώματά τε ἤγειρε πολλά, καὶ μηχανὰς ἐπήγνυτο, πύργους καὶ χελώνας κριοφόρους, ἑλέπολίν τε ἑκατὸν πήχεων, ἐξ ἧς ἕτερος πύργος ἐπῆρτο καταπέλταις καὶ λίθους καὶ βέλη ποικίλα ἀφιείς. [315] κατὰ δὲ τοὺς λιμένας δύο πεντήρεις ἐζευγμέναι πύργον ἕτερον ἔφερον, ἐξ οὗ γέφυρα, ὁπότε προσπελάσειαν ἐς τὸ τεῖχος, ὑπὸ μηχανῆς ἐξήλλετο. ὡς δ᾽ ἕτοιμα αὐτῷ πάντα ἐγεγένητο, πρῶτα μὲν τρισχιλίους αἰχμαλώτους Κυζικηνοὺς ἐπὶ νεῶν τῇ πόλει προσῆγεν, [316] οἳ χεῖρας ἐς τὸ τεῖχος ὀρέγοντες ἐδέοντο σφῶν κινδυνευόντων φείσασθαι τοὺς πολίτας, μέχρι Πεισίστρατος αὐτοῖς,

zorlukla karşılaşmadan dar yolu geçmesine ve dağda büyük bir tahkimat kurmasına müsaade etti. Böylece Romalılar, arkalarından erzak temin edebilecekleri bir konumda herhangi bir tehlikeye atılmadan pozisyon almış oldular. [311] Öte yandan göl, dağlar ve nehirler tarafından sınırlanmış olan Mithradates'in ara sıra güçlükle erzak temin edebileceği bir seçenek dışında kara üzerindeki tüm tedarik yolları kesilmişti. Ayrıca geri çekilmek için geniş bir yolu yoktu ve avantajlı bir durumdayken göz ardı ettiği engebeli arazi nedeniyle Lucullus'u yenemezdi. [312] Tüm bunların yanı sıra yaklaşmakta olan kış mevsimi deniz yoluyla erzak temin etmesine de engel olacaktı. Öte yandan kendi durumu gözden geçiren Lucullus, dostlarına vermiş olduğu sözü hatırlattı ve bunun yakında gerçekleşeceğini söyledi.

73. Mithradates, [313] tüm bu olumsuzluklara rağmen sayıca üstün ordusu sayesinde düşman hatlarını yarıp geçebilirdi, ancak bunu yapmak yerine Kyzikos'u kuşatmak için hazırlık yapmaya başladı. Burayı ele geçirmenin elverişsiz konumuna ve erzak sıkıntısına çözüm olabileceğini düşünüyordu. Bu işi gerçekleştirmek üzere tüm imkânlarıyla harekete geçti. Çok sayıda adamıyla birlikte limanı çifte duvarla kuşattı ve şehrin geri kalanını hendekle çevreledi. [314] Pek çok höyük yükseltti ve koçbaşı saldırıları için makineler, kuleler ve hangarlar yaptı. Yaklaşık altmış metre yüksekliğe sahip bir kuşatma kulesi inşa etti ve bu kulenin üzerine bir başka kule daha yerleştirdi. Buradan mancınıkları kullanarak düşmana taş ve başka birtakım aletler fırlatmayı amaçlıyordu. [315] Bir diğer kuleyi de birbirlerine bağlı iki *quinquereme* üzerinde limana taşıdı. Gemiler duvara yaklaştığında makineleri kullanabilir ve kule sayesinde karşıya bir köprü indirebilirdi. Tüm hazırlıklarını tamamlayan Mithradates, Kyzikoslu üç bin esiri gemilere bindirdi ve şehre doğru yola çıktı. [316] Esirler, ellerini duvara doğru uzattılar ve kendilerini tehlikeden kurtarmaları için yurttaşlarına yalvardılar. Kyzikos halkının komutanı Peisistratos, duvarın ardından

ὁ στρατηγὸς ὁ τῶν Κυζικηνῶν, ἀπὸ τοῦ τείχους ἐκήρυξε φέρειν τὸ συμβαῖνον ἐγκρατῶς, αἰχμαλώτους γεγονότας.

74. Ὁ [317] δὲ Μιθριδάτης ὡς ἀπέγνω τῆσδε τῆς πείρας, ἐπῆγε τὴν ἐπὶ τῶν νεῶν μηχανήν· καὶ ἥ τε γέφυρα ἐς τὸ τεῖχος ἐξήλατο ἄφνω, καὶ τέσσαρες ἀπ᾽ αὐτῆς ἄνδρες ἐξέδραμον. [318] ᾧ δὴ καὶ μάλιστα καινοτρόπῳ φανέντι καταπλαγέντες οἱ Κυζικηνοὶ ἐπὶ μέν τι ὑπεχώρησαν, οὐκ ὀξέως δὲ ἑτέρων ἐπιδραμόντων ἀνεθάρρησάν τε καὶ τοὺς τέσσαρας κατέωσαν ἐς τὸ ἔξω, ταῖς τε ναυσὶ πῦρ καὶ πίσσαν ἐπιχέαντες ἠνάγκασαν πρύμναν τε κρούσασθαι καὶ ὑποχωρεῖν ὀπίσω μετὰ τοῦ μηχανήματος. [319] ὧδε μὲν δὴ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπενεχθέντων ἐκράτουν οἱ Κυζικηνοί· τρίτα δ᾽ αὐτοῖς ἐπήγετο τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὰ ἐν τῇ γῇ μηχανήματα ὁμοῦ πάντα, πονουμένοις τε καὶ μεταθέουσιν ἐς τὸ ἀεὶ βιαζόμενον. [320] τοὺς μὲν οὖν κριοὺς λίθοις ἀπεκαύλιζον ἢ βρόχοις ἀνέκλων ἢ φορμοῖς ἐρίων τῆς βίας ἐξέλυον, τῶν δὲ βελῶν τοῖς μὲν πυρφόροις ὑπήντων ὕδατι καὶ ὄξει, τὰ δ᾽ ἄλλα προβολαῖς ἱματίων ἢ ὀθόναις κεχαλασμέναις τῆς φορᾶς ἀνέλυον, ὅλως τε οὐδὲν προθυμίας ἀνδρὶ δυνατῆς ἐξέλειπον. [321] καὶ τάδε αὐτοῖς φερεπονώτατα δὴ κακοπαθοῦσιν ὅμως γε τοῦ τείχους ἐκαύθη τι καὶ συνέπεσεν ἐς ἑσπέραν. οὐ μὴν ἔφθασέ τις ἐσαλάμενος ἔτι θερμόν, ἀλλ᾽ αὐτὸ νυκτὸς αὐτίκα περιῳκοδόμησαν οἱ Κυζικηνοί. [322] τῶν δὲ αὐτῶν ἡμερῶν πνεῦμα σφοδρὸν ἐπιγενόμενον περιέκλασε τὰ λοιπὰ τῶν μηχανημάτων τοῦ βασιλέως.

75. Λέγεται [323] δ᾽ ἡ πόλις ἐμπροίκιον ὑπὸ Διὸς τῇ κόρῃ δοθῆναι, καὶ σέβουσιν αὐτὴν οἱ Κυζικηνοὶ μάλιστα θεῶν. ἐπελθούσης δὲ τῆς ἑορτῆς, ἐν ᾗ θύουσι βοῦν μέλαιναν, οἱ μὲν οὐκ ἔχοντες ἔπλαττον ἀπὸ σίτου, μέλαινα δὲ βοῦς ἐκ πελάγους πρὸς αὐτοὺς διενήχετο, καὶ τὸ κλεῖθρον τοῦ στόματος ὑποδῦσά τε καὶ ἐς τὴν πόλιν ἐσδραμοῦσα ὤδευσεν ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἐς τὸ ἱερὸν καὶ τοῖς βωμοῖς παρέστη.

onlara seslendi ve savaşta esir düşmüş oldukları için kaderlerine katlanmaları gerektiğini söyledi.

74. Bu [317] girişimi başarısızlıkla sonuçlanan Mithradates, gemilerin üzerinde taşınan makineyi kullanarak duvara bir köprü indirdi ve dört adamını bu köprüyü kullanarak karşıya geçirdi. [318] Kyzikoslular, ilk defa gördükleri bu makine nedeniyle korkuya kapıldılar ve geri çekilmeye başladılar. Fakat düşmanın diğer kuvvetlerinin harekete geçmediğini görünce yeniden cesaret kazanarak dört adamı duvarın üzerinden atmayı başardılar ve gemilere yanan zift döktüler. Bunun üzerine gemiler makineyi arkalarına alarak geri çekilmek zorunda kaldılar. [319] Böylece Kyzikoslular denizden gelen saldırıyı da püskürtmüş oldular. Aynı gün kara üzerindeki tüm kuşatma makinelerinin aynı anda harekete geçirilmesiyle üçüncü bir saldırıyla karşı karşıya kaldılar. Bu saldırıya karşı koymak için büyük bir uğraş verdiler ve oradan oraya koşturdular. [320] Koçbaşlarını taşlarla parçaladılar, üzerlerine ağlar fırlattılar ya da yün sepetleri kullanarak darbelerin etkisini hafiflettiler. Alevli okları su ve sirkeyle, fırlatılan diğer maddeleri ise önlerine pelerinler ve keten kumaşlar asarak etkisiz hâle getirdiler. İnsan gayretinin sınırları dahilinde ellerinden gelen her şeyi yaptılar. [321] Tüm bu olağanüstü çabalarına rağmen duvarın bir kısmı ateşe verildiği için zayıfladı ve akşama doğru yıkıldı. Fakat yaydığı sıcaklık nedeniyle düşman kuvvetleri hemen içeriye girme şansı bulamadı ve Kyzikos halkı gece boyunca çalışarak iç tarafta yeni bir duvar inşa etti. [322] Aynı günlerde patlak veren kuvvetli bir fırtına, kralın geriye kalan savaş makinelerini paramparça etti.

75. Kyzikos [323] kentinin Zeus tarafından çeyiz yoluyla Persephone'ye verildiği söylenir ve vatandaşlar en çok bu tanrıçaya tapınırlardı. Siyah bir düve kurban ettikleri bayram geldiğinde ellerinde düve bulunmayan Kyzikoslular, tahıldan bir imitasyonunu yaptılar. Fakat tam bu sırada denizden yüzerek gelen siyah bir düve gördüler. Limanın girişindeki zincirlerin altından geçen düve, şehre doğru koştu, tapınağın yolunu buldu ve sunağın hemen yanında durdu. [324]

[324] ταύτην μὲν οὖν οἱ Κυζικηνοὶ μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος ἔθυον, οἱ δὲ φίλοι τῷ Μιθριδάτῃ συνεβούλευον ὡς ἱερᾶς τῆς πόλεως ἀποπλεῦσαι. ὁ δ᾽ οὐ πεισθεὶς ἐπὶ τὸ Δίνδυμον ὄρος ὑπερκείμενον ἀνῄει, καὶ χῶμα ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν ἔχου, πύργους τε ἐφίστη, καὶ ὑπονόμοις τὸ τεῖχος ἀνεκρήμνη. [325] τοὺς δ᾽ ἵππους ἀχρείους οἱ τότε ὄντας, καὶ ἀσθενεῖς δι᾽ ἀτροφίαν καὶ χωλεύοντας ἐξ ὑποτριβῆς, ἐς Βιθυνίαν περιέπεμπεν· οἷς ὁ Λεύκολλος περῶσι τὸν Ῥύνδακον ἐπιπεσὼν ἔκτεινε πολλούς, καὶ αἰχμαλώτους ἔλαβεν ἄνδρας μὲν ἐς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἵππους δ᾽ ἐς ἑξακισχιλίους καὶ σκευοφόρα πολλά. [326] καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ Κύζικον, τῷ δ᾽ αὐτῷ χρόνῳ Φρυγίαν Εὔμαχος Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐπιτρέχων ἔκτεινε Ῥωμαίων πολλοὺς μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν, Πισίδας τε καὶ Ἰσαύρους ὑπήγετο καὶ Κιλικίαν, μέχρι τῶν τις Γαλατικῶν τετραρχῶν Δηιόταρος ἐπιπολάζοντα αὐτὸν συνεδίωξε καὶ πολλοὺς διέφθειρεν.

76. Καὶ [327] περὶ μὲν Φρυγίαν τοιάδε ἐγίγνετο, Μιθριδάτου δὲ χειμὼν ἐπιγενόμενος ἀφῄρητο καὶ τὴν ἐκ τῆς θαλάττης ἀγοράν, εἴ τις ἦν, ὥστε πάμπαν ὁ στρατὸς ἐλίμωττε, καὶ πολλοὶ μὲν ἀπέθνησκον, εἰσὶ δ᾽ οἳ καὶ σπλάγχνων ἐγεύοντο βαρβαρικῶς· [328] οἱ δ᾽ ἄλλοι ποηφαγοῦντες ἐνόσουν. καὶ τὰ νεκρὰ σφῶν ἀγχοῦ ἄταφα ῥιπτούμενα λοιμὸν ἐπῆγεν ἐπὶ τῷ λιμῷ. διεκαρτέρει δ᾽ ὅμως ὁ Μιθριδάτης, ἐλπίζων ἔτι τὴν Κύζικον αἱρήσειν τοῖς χώμασι τοῖς ἀπὸ τοῦ Δινδύμου. ὡς δὲ καὶ ταῦθ᾽ ὑπεσύροντο οἱ Κυζικηνοί, καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτῶν μηχανὰς ἐπίμπρασαν, καὶ αἰσθήσει τοῦ λιμοῦ πολλάκις ἐπεκθέοντες τοῖς πολεμίοις ἀσθενεστάτοις γεγονόσιν ἐπετίθεντο, δρασμὸν ὁ Μιθριδάτης ἐβούλευε. [329] καὶ ἔφευγε νυκτὸς

Kyzikoslular büyük umutlarla bu düveyi hemen kurban ettiler. Bu sırada Mithradates'in saray dostları, bu kutsal şehirden uzak durması için ona tavsiyede bulunuyorlardı. Bu tavsiyeyi görmezden gelen Mithradates, şehre hâkim bir konumda bulunan Dindymos Dağı'na[256] çıktı ve buradan şehre kadar uzanan bir höyük yükseltti. Ardından bu höyüğün üzerine kuleler yerleştirdi ve duvarın altını oymaya başladı. [325] Bu işleri yaparken süvarileri kullanacak herhangi bir imkânı olmadığından açlıktan zayıf düşmüş ve toynakları zarar görmüş atlarını Bithynia'ya gönderdi. Fakat bunlar Rhyndakos Nehri'ni[257] aşarken Lucullus tarafından saldırıya uğradılar ve ağır kayıplar verdiler. Lucullus bu saldırıda yaklaşık on beş bin adam, altı bin at ve çok sayıda yük hayvanı ele geçirdi. [326] Kyzikos'ta yaşananlar bunlardı. Mithradates'in komutanı Eumakhos, aynı dönemde Phrygia'yı ele geçirip eşleri ve çocuklarıyla birlikte çok sayıda Romalıyı öldürdü. Ayrıca Pisidia, Isauria ve Kilikia'yı boyunduruk altına aldı. Fakat sonunda Galatia tetrarşi üyelerinden biri olan Deiotaros, bu küstah baskıncıyı uzaklaştırdı ve adamlarının çoğunu öldürdü.

76. Phrygia [327] ve çevresinde yaşananlar da bunlardı. Mithradates, kış mevsiminin başlamasıyla birlikte deniz yoluyla temin ettiği kısıtlı erzaktan da mahrum kaldı. Bunun sonucunda ordusu büyük bir açlığın pençesine düştü ve adamlarının pek çoğu hayatını kaybetti. Bazıları tıpkı barbarlar gibi iç organları yemeye başlarken [328] bazıları otla beslendiği için hastalandı. Cenaze düzenlemeden sağa sola atılan cesetler yüzünden kıtlığın yanında bir de salgın başladı. Tüm bu yaşananlara rağmen umutlarını yitirmeyen Mithradates, Dindymos Dağı'ndan uzanan höyük sayesinde hâlâ Kyzikos'u ele geçirebileceğini düşünüyordu. Fakat Kyzikoslular bu höyüğün altını oymaya başladılar, üzerindeki kuşatma makinelerini ateşe verdiler ve düşmanın açlıktan zayıf düşmüş olduğunu bildikleri için sık saldırılar gerçekleştirdiler. Mithradates bu noktada kaçmaya karar verdi. [329] Böylece gece olunca

256 Murat Dağı.
257 Mustafakemalpaşa Çayı.

αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῶν νεῶν ἐς Πάριον, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ κατὰ γῆν ἐς Λάμψακον. περῶντας δ᾽ αὐτοὺς τὸν Αἴσηπον ὅ τε ποταμὸς τότε μάλιστα ἀρθεὶς μέγας, καὶ ἐπὶ τῷ ποταμῷ Λεύκουλλος ἐπιδραμὼν ἔφθειρεν. [330] ὧδε μὲν οἱ Κυζικηνοὶ πολλὴν βασιλέως παρασκευὴν διέφθειρον, αὐτοί τε γενναίως ἀγωνισάμενοι, καὶ λιμῷ πιεσθέντος ὑπὸ Λουκούλλου. ἀγῶνά τε αὐτῷ θέμενοι μέχρι νῦν τελοῦσι, τὰ Λουκούλλεια καλούμενα. [331] Μιθριδάτης δὲ τοὺς ἐς Λάμψακον ἐσφυγόντας, ἔτι τοῦ Λουκούλλου παρακαθημένου, ναῦς ἐπιπέμψας ἐξεκόμισε σὺν αὐτοῖς Λαμψακηνοῖς. [332] μυρίους δ᾽ ἐπιλέκτους ἐπὶ νεῶν πεντήκοντα Οὐαρίῳ, πεμφθέντι οἱ στρατηγεῖν ὑπὸ Σερτωρίου, καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Παφλαγόνι καὶ Διονυσίῳ τῷ εὐνούχῳ καταλιπών, ταῖς πλέοσιν αὐτῶν ἐς Νικομήδειαν ἔπλει. καὶ χειμὼν ἐπιγενόμενος πολλὰς ἑκατέρων διέφθειρεν.

77. Λεύκολλος [333] δ᾽ ἐπεὶ τὸ κατὰ γῆν εἴργαστο διὰ τοῦ λιμοῦ, ναῦς ἐκ τῆς Ἀσίας ἀγείρας διέδωκε τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν στρατηγοῦσιν. καὶ Τριάριος μὲν Ἀπάμειαν εἶλεν ἐπιπλεύσας, καὶ πολλὴ τῶν Ἀπαμέων συμφυγόντων ἐς τὰ ἱερὰ ἐγίγνετο σφαγή· [334] Βάρβας δὲ Προυσιάδα <καὶ Προῦσαν> εἶλε τὴν πρὸς τῷ ὄρει, καὶ Νίκαιαν ἔλαβε, τῶν Μιθριδάτου φρουρῶν ἐκφυγόντων. Λεύκολλος δὲ περὶ τὸν Ἀχαιῶν λιμένα τρισκαίδεκα ναῦς εἶλε τῶν πολεμίων. [335] Οὐάριον δὲ καὶ Ἀλέξανδρον καὶ Διονύσιον περὶ Λῆμνον ἐν ἐρήμῃ νήσῳ καταλαβών, ἔνθα δείκνυται βωμὸς Φιλοκτήτου καὶ χαλκοῦς ὄφις καὶ τόξα καὶ θώραξ ταινίαις περίδετος, μνῆμα τῆς ἐκείνου πάθης, [336] ἐπέπλει μὲν αὐτοῖς ῥοθίῳ

geri çekildi ve kendisi gemilerle Parion'a yelken açarken ordusunu kara yoluyla Lampsakos'a gönderdi. Fakat ordu, bu dönemde bir hayli taşkın olan Aisepos Nehri'ni[258] aşmaya çalışırken Lucullus'un saldırısına uğradı ve imha edildi. [330] Böylece Kyzikos halkı, hem cesur direnişleri hem de Lucullus'un Mithradates'i açlık sıkıntısına düşürmesi sayesinde kralın geniş çaplı kuşatma hazırlıklarını boşa çıkarmış oldu. Lucullus'u onurlandırmak isteyen Kyzikoslular, günümüzde hâlâ kutlanmakta olan ve Luculleia adını verdikleri bir festival düzenlediler. [331] Bu arada Lampsakos'a kaçmayı başaranlar da orada Lucullus tarafından kuşatma altına alınmıştı. Mithradates hem onları hem de şehir sakinlerini kurtarmak için gemiler gönderdi. [332] Sertorius'un kendisine göndermiş olduğu komutan Varius'un, Paphlagonialı Aleksandros'un ve hadım Dionysios'un komutasına on bin seçkin asker ve elli gemi bıraktıktan sonra kuvvetlerinin büyük bölümüyle Nikomedia'ya doğru yelken açtı. Fakat bir fırtına patlak verdi ve her iki grubun da büyük bölümünü yok etti.

77. Karada [333] düşmanı açlığa zorlayarak hedefine ulaşan Lucullus, Asya bölgesinden gemiler topladı ve bunların başına kendi komutanlarını geçirdi.[259] Apameia'ya yelken açan Triarius[260], burayı ele geçirmeyi başardı ve sığınmak için tapınaklara kaçan pek çok vatandaşı öldürdü. [334] Diğer komutan Barba, Prusias'ı, bir dağın eteğinde bulunan <Prusa kasabasını> ve Mithradates'in bırakmış olduğu garnizonun terk ettiği Nikeia'yı işgal etti. Lucullus ise Akhaia Limanı'ndaki düşman gemilerinin on üçünü ele geçirmeyi başardı. [335] Ardından Lemnos yakınlarındaki ıssız bir adada -burada Philoktetes'in bronz bir heykeli vardı ve kahramanın acılarını vurgulamak amacıyla yılan, yay ve vücudu saran göğüs zırhıyla tasvir edilmişti- Varius, Aleksandros ve Dionysios'u yakaladı. [336] Büyük bir dalganın yardımıyla on-

258 Gönen Çayı.

259 MÖ 73.

260 Gaius Valerius Triarius, Lucullus'un *legatus*larından biri olarak görev yapıyordu.

τι πολλῷ καὶ μετὰ καταφρονήσεως, εὐσταθῶς δ᾽ ἐκείνων ὑπομενόντων ἔστησε τὴν εἰρεσίαν, καὶ κατὰ δύο ναῦς ἐπιπέμπων ἠρέθιζεν ἐς ἔκπλουν. οὐ σαλευόντων δ᾽ ἐκείνων ἀλλ᾽ ἀπὸ γῆς ἀμυνομένων, περιέπλευσε τὴν νῆσον ἑτέραις ναυσί, καὶ πεζοὺς ἐς αὐτὴν ἐκβιβάσας συνήλασε τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τὰς ναῦς. [337] οἱ δ᾽ ἐς μὲν τὸ πέλαγος οὐκ ἠφίεσαν, τὸν Λουκούλλου στρατὸν δεδιότες, παρὰ δὲ τὴν γῆν πλέοντες, ἔκ τε τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀμφίβολοι γιγνόμενοι κατετιτρώσκοντο, καὶ φόνος πολὺς ἦν αὐτῶν καὶ φυγή. [338] ἐλήφθησαν δ᾽ ἐν σπηλαίῳ κρυπτόμενοι Οὐάριός τε καὶ Ἀλέξανδρος καὶ Διονύσιος ὁ εὐνοῦχος. καὶ αὐτῶν ὁ μὲν Διονύσιος, πιὼν ὅπερ ἤγετο φάρμακον, αὐτίκα ἀπέθανε, Οὐάριον δ᾽ ἀναιρεθῆναι προσέταξε Λεύκολλος· οὐ γὰρ ἐδόκει Ῥωμαῖον ἄνδρα βουλευτὴν θριαμβεύειν. Ἀλέξανδρος δὲ ἐς τὴν πομπὴν ἐφυλάσσετο. [339] καὶ Λεύκολλος περὶ τῶνδε Ῥωμαίοις ἐπέστελλε, τὰ γράμματα δάφνῃ περιβαλών, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐπὶ νίκαις· αὐτὸς δὲ ἠπείγετο ἐς Βιθυνίαν.

78. Μιθριδάτῃ [340] δ᾽ ἐς τὸν Πόντον ἐσπλέοντι χειμὼν ἐς δὶς ἐπιγίγνεται, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ νῆες ἀμφὶ τὰς ἑξήκοντα διεφθάρησαν· αἱ δὲ λοιπαὶ διερρίφησαν, ὡς ἑκάστην ὁ χειμὼν ἐξήνεγκεν. [341] αὐτὸς δὲ ῥηγνυμένης τῆς στρατηγίδος ἐς ληστῶν σκάφος, ἀπαγορευόντων τῶν φίλων, ὅμως ἐνέβη. καὶ ἐς Σινώπην αὐτὸν οἱ λῃσταὶ διέσωσαν. [342] ὅθεν ὁ μὲν ἐς Ἀμισὸν ἀπὸ κάλω διαπλέων, πρός τε τὸν κηδεστὴν Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ ἐς Μαχάρην τὸν υἱόν, ἄρχοντα Βοσπόρου, περιέπεμπεν, ἐπικουρεῖν ἐπείγων ἑκάτερον. ἔς τε Σκύθας τοὺς ὁμόρους χρυσὸν καὶ δῶρα πολλὰ Διοκλέα φέρειν ἐκέλευεν. [343] ἀλλ᾽ ὁ μὲν αὐτοῖς τε δώροις καὶ αὐτῷ χρυσίῳ πρὸς Λεύκολλον ἠτομόλησε, Λεύκολλος δ᾽ ἐπὶ τῇ νίκῃ θρασέως προϊὼν ἐς τὸ πρόσθεν καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα χειρούμενος προυνόμευεν. [344] οἷα δ᾽ εὐδαίμονος

lara saldırdı ve küçümser bir tavır takındı. Fakat adadakiler kararlı bir şekilde yerlerini koruyunca kürekçilerini geride tuttu ve düşmanı denize açılmaya teşvik etmek için ikişer gemi göndermeye başladı. Fakat karşıdakiler bu hamleye de cevap vermediler ve kara üzerinde savunma yapmayı tercih ettiler. Lucullus bunun üzerine adanın diğer tarafına başka gemiler gönderdi ve piyadelerini karaya indirerek düşmanı gemilere binmeye zorladı. [337] Adadakiler, Lucullus'un donanma kuvvetinden korktukları için denize açılmaktan sakındılar ve kıyıya yakın bölgelerde yelken açtılar. Fakat hem karadan hem de denizden saldırıya uğrayarak pek çok sıkıntı yaşadılar. Büyük bir katliamın ardından hayatta kalanlar kaçmayı başardı. [338] Varius, Aleksandros ve hadım Dionysios, bir mağaraya saklandıkları esnada yakalandılar. Bunlardan Dionysios, yanında bulunan zehri içti ve hemen öldü. Varius, zafer alayında Romalı bir senatörün bulunmasının uygun olmayacağını düşünen Lucullus tarafından ölüme mahkûm edildi. Aleksandros ise zafer alayına dahil edilmek üzere götürüldü. [339] Lucullus, yaşananlar hakkında Roma'ya rapor gönderdi ve bir zaferin ardından her zaman yapıldığı gibi raporun etrafını defneyle süsledi. Ardından hızla Bithynia'ya doğru ilerledi.

78. Pontos'a [340] doğru yelken açan Mithradates, ikinci bir fırtınaya yakalandı ve yaklaşık on bin adam ile altmış gemi daha kaybetti. Geriye kalanlar fırtınayla dört bir yana sürüklendiler. [341] Kendi gemisi su almaya başlayan kral, dostlarının itirazlarına rağmen küçük bir korsan gemisine bindi. Korsanlar onu güvenli bir şekilde Sinope'ye ulaştırdılar. [342] Buradan Amisos'a çekilen Mithradates, acilen yardım göndermeleri için damadı Armenialı Tigranes ile Bosporos hükümdarı oğlu Makhares'e mesaj gönderdi. Diokles'e de komşu Skythia halkına verilmek üzere altın ve çok sayıda armağan getirmesini emretti, [343] ancak altınları ve armağanları yanına alan Diokles, doğruca Lucullus'un yanına kaçtı. Zaferin verdiği özgüvenle hareket eden Lucullus, karşısına çıkan herkese boyun eğdirdi ve erzak arayışını sürdürdü. [344] Zengin ve

χώρας καὶ πολὺν χρόνον ἀπολεμήτου, τὸ μὲν ἀνδράποδον τεττάρων δραχμῶν αὐτίκα ἐγίγνετο, ὁ δὲ βοῦς μιᾶς, αἶγες δὲ καὶ πρόβατα καὶ ἐσθὴς καὶ τὰ λοιπὰ τούτων κατὰ λόγον. [345] Λεύκολλος δ᾽ Ἀμισόν τε καὶ Εὐπατορίαν, ἥν τινα τῇ Ἀμισῷ παρῳκοδόμησεν ὁ Μιθριδάτης Εὐπατορίαν τε ὠνόμαζεν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ βασίλεια ἡγεῖτο, περικαθήμενος ἐπολιόρκει, καὶ ἑτέρῳ στρατῷ Θεμίσκυραν, ἣ τῶν Ἀμαζόνων τινὸς ἐπώνυμος οὖσα παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ἔστιν. [346] τούτων δ᾽ οἱ μὲν τοῖς Θεμισκυρίοις ἐπικαθήμενοι πύργους ἐπῆγον αὐτοῖς καὶ χώματα ἐχώννυον καὶ ὑπονόμους ὤρυττον, οὕτω δή τι μεγάλους ὡς ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τὴν γῆν ἀλλήλοις κατὰ πλῆθος ἐπιχειρεῖν· καὶ οἱ Θεμισκύριοι ὀπὰς ἄνωθεν ἐς αὐτοὺς ὀρύττοντες, ἄρκτους τε καὶ θηρία ἕτερα καὶ σμήνη μελισσῶν ἐς τοὺς ἐργαζομένους ἐνέβαλλον. [347] οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὴν Ἀμισὸν ἕτερον τρόπον ἐμόχθουν, ἀπομαχομένων αὐτοὺς τῶν Ἀμισέων καὶ πολλάκις ἐκθεόντων καὶ ἐς μονομαχίας προκαλουμένων. [348] Μιθριδάτης δ᾽ αὐτοῖς πολλὴν ἀγορὰν καὶ ὅπλα καὶ στρατιὰν ἔπεμπεν ἐκ Καβείρων, ἔνθα χειμάζων στρατὸν ἄλλον συνέλεγεν. καὶ συνῆλθον αὐτῷ πεζοὶ μὲν ἐς τετρακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ ἐς τετρακισχιλίους.

79. Ἰσταμένου [349] δ᾽ ἤρος ὁ μὲν Λεύκολλος διὰ τῶν ὀρῶν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην ἐχώρει. προφυλακαὶ δ᾽ἦσαν ἐκείνῳ κωλύειν τε Λούκολλον, καὶ διαπυρσεύσειν οἱ συνεχῶς, εἴ τι γίγνοιτο. καὶ ἦρχε τῆσδε τῆς φυλακῆς ἐκ Μιθριδάτου τις ἀνὴρ τοῦ βασιλείου γένους, ὄνομα Φοῖνιξ. [350] ὅς, ἐπεὶ Λεύκολλος ἐπέλαζε, Μιθριδάτῃ μὲν διεπύρσευσεν, ἐς δὲ Λούκολλον ηὐτομόλησε μετὰ τῆς δυνάμεως. καὶ ὁ Λούκολλος ἀδεῶς ἤδη τὰ ὄρη διεξελθὼν ἐς Κάβειρα κατέβη. [351] γενομένης δ᾽ αὐτῷ τε καὶ Μιθριδάτῃ τινὸς ἱππομαχίας, ἡττώμενος αὖθις ἐς τὸ ὄρος ἀνέθορεν. ὁ δὲ ἵππαρχος αὐτοῦ Πομπώνιος ἐς Μιθριδάτην τετρωμένος ἀνήχθη· καὶ πυθομένῳ βασιλεῖ τίνα χάριν οἱ περισωθεὶς δύναιτο ἀποδοῦναι, [352] "Εἰ μέν," ἔφη, "Σὺ φίλος γένοιο Λουκούλλῳ, πάνυ πολλοῦ ἀξίαν·

uzun süredir savaş görmemiş bir bölgeye ulaştı. Burada satın aldığı her köle başına dört *drakhme* öderken her bir öküz, keçi, koyun, giysi ve diğer malzeme için birer *drakhme* ödedi. [345] Ardından Amisos'u ve Mithradates'in Amisos yakınlarında kraliyet başkenti olarak kurup kendi adını verdiği Eupatoria'yı kuşatma altına aldı. Ayrıca başka bir orduyla Thermodon Nehri üzerinde bulunan ve Amazonlardan birinin adını taşıyan Themiskyra'yı da kuşattı. [346] Burada kuşatma kuleleri inşa etti, höyükler yükseltti ve kalabalık gruplar hâlinde savaşmaya elverişli büyük tüneller kazmaya başladı. Tünellerin üzerinde boşluklar açan savunmacılar, aşağıda çalışan işçilerin üzerine ayıları, diğer vahşi hayvanları ve arı sürülerini gönderdiler. [347] Amisos'taki kuşatmada da benzer sıkıntılar yaşandı. Şehir sakinleri cesurca kendilerini savundular, sık sık karşı saldırı yaptılar ve kuşatmacıları bire bir çarpışmalara davet ettiler. [348] Kabeiri'de kışı geçirmekte ve yeni bir ordu toplamakta olan Mithradates, Amisoslulara bol miktarda erzak, silah ve asker gönderdi. Sonunda yaklaşık kırk bin piyade ve dört bin süvari topladı.

79. Lucullus, [349] baharın başında dağların arasından Mithradates'e karşı yürüdü.[261] Onun yaklaşmasını engellemek isteyen kral, herhangi bir tehlike durumunda sinyal ateşi yakmaları için öncü muhafızlar gönderdi ve bunların başına kraliyet ailesinin bir üyesi olan Phoiniks isimli bir adamı geçirdi. [350] Lucullus'un yaklaştığını gören Phoiniks, sinyal ateşini yakarak Mithradates'e işaret gönderdi, ancak bunu yaptıktan sonra yanındaki adamlarla birlikte hemen Lucullus'un yanına kaçtı. Böylece Lucullus rahat bir şekilde dağları aştı ve Kabeiri'ye ulaştı. [351] Burada gerçekleşen bir süvari çarpışmasında Mithradates tarafından püskürtüldü ve yeniden dağa çekildi. Lucullus'un süvari komutanı Pomponius, çarpışmada yaralanmış ve esir alınarak Mithradates'e götürülmüştü. Kral, eğer canını bağışlarsa karşılığında ne gibi bir iyilikte bulunacağını sorunca Pomponius ona cevap verdi: [352] "Lucullus ile barışırsan bu senin için zaten büyük bir lütuf

261 MÖ 72.

εἰ δ᾽ ἐχθρὸς εἴης, οὐδὲ βουλεύσομαι." ὧδε μὲν ὁ Πομπώνιος ἀπεκρίνατο· καὶ αὐτὸν τῶν βαρβάρων κτείνειν ἀξιούντων, ὁ βασιλεὺς εἶπεν οὐκ ἐξυβριεῖν ἐς ἀτυχοῦσαν ἀρετήν. ἐκτάσσων δὲ συνεχῶς, οὐ κατιόντος ἐς μάχην τοῦ Λουκούλλου, περιὼν ἀνάβασιν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐζήτει. [353] καί τις ἀνὴρ ἐν τούτῳ Σκύθης, ὄνομα Ὀλκάβας, αὐτόμολος ὢν ἐς Λούκουλλον ἐκ πολλοῦ, καὶ παρὰ τήνδε τὴν ἱππομαχίαν πολλοὺς περισώσας, καὶ δι᾽ αὐτὸ παρὰ τοῦ Λουκούλλου τραπέζης τε καὶ γνώμης καὶ ἀπορρήτων ἀξιούμενος, ἦκεν ἐπὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ περὶ μεσημβρίαν ἀναπαυομένου, καὶ ἐσελθεῖν ἐβιάζετο, βραχὺ καὶ σύνηθες ἐπὶ τοῦ ζωστῆρος ἐγχειρίδιον περικείμενος. [354] κωλυόμενος δ᾽ ἠγανάκτει, καὶ χρείαν τινὰ ἐπείγειν ἔλεγεν ἐξαναστῆσαι τὸν στρατηγόν. τῶν δὲ θεραπευτήρων οὐδὲν εἰπόντων χρησιμώτερον εἶναι Λουκούλλῳ τῆς σωτηρίας, ἐπέβη τὸν ἵππον αὐτίκα καὶ ἐς τὸν Μιθριδάτην ἐξήλασεν, εἴτε ἐπιβουλεύων καὶ δόξας ὑποπτεύεσθαι, εἴτε σὺν ὀργῇ, περιυβρίζεσθαι νομίζων. [355] ἕτερόν τε Σκύθην, ὄνομα Σοβάδακον, ἐνέφηνε τῷ Μιθριδάτῃ βουλεύειν ἐς Λούκουλλον αὐτομολίαν.

80. Σοβάδακος [356] μὲν δὴ συνελαμβάνετο, Λούκολλος δὲ τὴν κάθοδον τὴν ἐς τὸ πεδίον ἱπποκρατούντων τῶν πολεμίων ἐκτρεπόμενος, καὶ περίοδον ἑτέραν οὐχ ὁρῶν, ηὗρεν ἐν σπηλαίῳ κυνηγὸν θηρείων ἀτραπῶν ἐπιστήμονα, ᾧ χρώμενος ἡγεμόνι κατὰ ὁδοὺς ἀτριβεῖς περιῆλθεν ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ Μιθριδάτου, [357] καὶ κατῄει μὲν ἐκκλίνας καὶ τότε τὸ πεδίον διὰ τοὺς ἵππους, χαράδραν δὲ ὕδατος ἐν προβολῇ θέμενος ἐστρατοπέδευσεν. ἀπορῶν δ᾽ ἀγορᾶς ἐς Καππαδοκίαν ἔπεμπεν ἐπὶ σῖτον, καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἠκροβολίζετο, [358] μέχρι, φευγόντων ποτὲ τῶν βασιλικῶν, ὁ Μιθριδάτης ἀπὸ τοῦ χάρακος ἐκδραμὼν καὶ ἐπιπλήξας ἐπέστρεφεν αὐτούς,

olur, ancak ona düşman olmaya devam edersen sorunu hiç dikkate almayacağım." Pomponius bu şekilde cevap verince barbarlar onun ölüme mahkûm edilmesini istedi, ancak kral, talihsizliğin içine düşmüş olan bu cesur adama şiddet uygulamayacağını söyledi. Ardından ordusuna sürekli savaş düzeni aldırdı, ancak Lucullus dağdan inip savaşa katılmayınca yukarıya tırmanacak bir yol aramaya başladı. [353] Öte yandan, uzun zaman önce Lucullus'un yanına kaçmış ve son yaşanan süvari çarpışmasında pek çok adamın hayatını kurtarmış olan, ayrıca Lucullus'un masasını, planlarını ve sırlarını paylaşmaya layık gördüğü Olkabas isimli Skythialı bir adam, öğle vakti dinlenmekte olan Lucullus'un çadırına geldi ve hemen içeri girmek istedi. Bir Skythialının her zaman yaptığı gibi kemerine kısa bir hançer yerleştirmişti. [354] İçeri girmesine müsaade edilmeyince sinirlendi ve acil bir durum için komutanın uyandırılması gerektiğini söyledi. Hizmetçiler Lucullus'un güvenliğinden daha önemli bir şey olmadığını söyleyince Olkabas hemen atına atladı ve hızla Mithradates'in yanına gitti. Bunu, ya Lucullus'a komplo kurmaya çalıştığı ve kendisinden şüphelenildiğini düşündüğü için ya da haksız bir muameleyle karşılaştığı ve öfkelendiği için yapmıştı. [355] Mithradates'in yanına gittiğinde Sobadakos isimli başka bir Skythialının krala ihanet ederek Lucullus'un yanına kaçmayı planladığını söyledi.

80. Bunun [356] üzerine Sobadakos hemen yakalandı. Düşman süvarilerinin hâkim olduğu ovaya inmekten çekinen Lucullus, alternatif bir yol da bulamıyordu. Bu sırada bir mağarada vahşi hayvanların kullandığı dağ yollarını bilen bir avcıyla karşılaştı. Bu avcının rehberliğinde tepedeki geçilmemiş yolları kullanarak dolambaçlı bir iniş yaptı ve [357] ovadaki süvarilerden kaçınarak önünde bir dağ deresi bulunan bölgede kampını kurdu. Erzak temin etmek üzere Kappadokia'ya bir konvoy gönderdikten sonra düşmanla uzaktan çatışmaya başladı. [358] Bu çatışmaların birinde adamlarının kaçmayı başladığını gören Mithradates, hemen kazık hattından dışarı fırladı, onları azarladı ve toparlanmalarını sağladı.

καὶ Ῥωμαίους οὕτω κατεφόβησεν ὡς ἄνω διὰ τῶν ὀρῶν φεύγοντας οὐδ᾽ ἀποστάντων αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων ἐς πολύ, ἀλλ᾽ ἕκαστον ἡγεῖσθαι τὸν συμφεύγοντά οἱ καὶ ἐπιόντα ὄπισθεν εἶναι πολέμιον· οὕτω πάνυ κατεπεπλήγεσαν. [359] καὶ ὁ Μιθριδάτης περὶ τῆσδε τῆς νίκης πανταχοῦ γράφων περιέπεμπεν. τῶν δ᾽ ἱππέων πολὺ μέρος, καὶ μάλιστα δὴ τὸ μαχιμώτατον, ἐφεδρεύειν ἔταξε τοῖς ἐκ τῆς Καππαδοκίας τὴν ἀγορὰν τῷ Λουκούλλῳ φέρουσιν, ἐλπίζων ἐν ἀπορίᾳ τροφῶν αὐτὸν γενόμενον πείσεσθαι οἷον αὐτὸς ἔπαθε περὶ Κύζικον.

81. Καὶ [360] τὸ μὲν ἐνθύμημα μεγα ἦν, ἀποκλεῖσαι τροφῶν Λεύκολλον, ἐκ μόνης ἔχοντα Καππαδοκίας· οἱ δ᾽ ἱππεῖς οἱ βασιλέως τοῖς προδρόμοις τῶν στοφόρων ἐν στενῷ περιτυχόντες, καὶ οὐκ ἀναμείναντες ἐς εὐρυχωρίαν προελθεῖν, ἀχρεῖον ὡς ἐν στενῷ σφίσι τὴν ἵππον ἐποίησαν. [361] ἐν ᾧ καὶ Ῥωμαῖοι φθάσαντες ἐξ ὁδοιπορίας ἐς μάχην παρασκευάσασθαι, τοὺς μὲν ἔκτειναν τῶν βασιλικῶν, βοηθούσης οἷα πεζοῖς τῆς δυσχωρίας, τοὺς δὲ ἐς τὰς πέτρας κατήραξαν, τοὺς δὲ διέρριψαν ὑποφεύγοντας. [362] ὀλίγοι δὲ νυκτὸς ἐς τὸ στρατόπεδον διαδραμόντες τε καὶ μόνοι περιγενέσθαι λέγοντες, μέγα ὂν φύσει τὸ συμβὰν μειζόνως διεθρόησαν. Μιθριδάτης δ᾽ αὐτὸ πρὸ τοῦ Λουκούλλου πυθόμενός τε, καὶ Λεύκολλον ἐλπίσας ἐπὶ τοσῇδε ἱππέων ἀπωλείᾳ αὐτίκα οἱ προσπεσεῖσθαι, φυγὴν ὑπ᾽ ἐκπλήξεως ἐπενόει, καὶ τόδε τοῖς φίλοις εὐθὺς ἐξέφερεν ἐν τῇ σκηνῇ. [363] οἱ δέ, πρίν τι γενέσθαι παράγγελμα, νυκτὸς ἔτι, σπουδῇ τὰ ἴδια ἕκαστος ἐξέπεμπεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου· καὶ ὠθουμένων περὶ τὰς πύλας σκευοφόρων πολὺ πλῆθος ἦν. [364] ὅπερ ἡ στρατιὰ θεωμένη καὶ τοὺς φέροντας ἐπιγιγνώσκουσα, καὶ τοπάζουσα πολλὰ ἀτοπώτερα, σὺν δέει, καὶ ἀγανακτήσει τοῦ μηδὲν αὐτοῖς ἐπηγγέλθαι, τὸν χάρακα σφῶν ἐπιδραμόντες ἔλυον, καὶ διέφευγον ὡς ἐκ πεδίου πάντοθεν ἀκόσμως, ὅπῃ δύναιτο ἕκαστος αὐτῶν, ἄνευ στρατηγοῦ καὶ

Bu hamlesi Romalıları öylesine korkuttu ki, hemen dağlara kaçmaya başladılar ve düşmanın takibi bıraktığını uzun süre fark edemediler; zira arkalarından koşan dostlarını bile düşman askeri zannediyorlardı. İşte böylesine bir paniğe kapılmışlardı. [359] Mithradates dört bir yana bu bozgunun raporunu gönderdi. Ardından Lucullus'un Kappadokia'dan erzak getirmekte olan konvoyuna saldırmak üzere en savaşçı süvarilerinden oluşan bir birlik oluşturdu. Kyzikos'ta erzak yetersizliğinden dolayı çektiği sıkıntının aynısını Lucullus'a da yaşatmayı planlıyordu.

81. Lucullus'un [360] yalnızca Kappadokia'dan temin edebildiği erzaka el koyma fikri aslında son derece akıllıcaydı. Kralın süvarileri, dar bir vadide ikmal konvoyunun öncü muhafızlarını gördüler ve onların açık alana çıkmasını beklemeden hemen harekete geçtiler. Oysa ki dar bir alanda atlarının hiçbir faydası olmayacaktı. [361] Öte yandan Romalılar, hemen savaş düzeni aldılar ve hızla harekete geçtiler. Piyadeler için her zaman daha avantajlı olan engebeli arazinin yardımıyla kralın süvarilerinin bazılarını öldürdüler, bazılarını kayalıklara sürdüler, bazılarını ise kaçmaya zorladılar. [362] Gece vakti kralın birkaç adamı kampa ulaşabildi ve yalnızca kendilerinin hayatta kaldığını söyledi. Bu da büyük bir felaketle karşı karşıya olduklarına dair söylentiye neden oldu. Bu olayın haberini Lucullus'tan önce alan Mithradates, bu kadar çok süvari kaybetmesinin ardından Lucullus'un hemen saldırıya geçeceğini düşündü. Bu nedenle paniğe kapılarak kaçmayı karar verdi ve bu fikrini hemen dostlarına iletti. [363] Fakat onlar kralın emrini beklemediler ve gece vakti aceleyle eşyalarını kampın dışına taşımaya başladılar. Bu telaş, kapılarda yük hayvanlarının yığılmasına neden oldu. [364] Bu olayı gören ve yük taşıyıcıların ne yaptığını anlayan askerler, saçma düşünceler üretmeye başladılar. Korkuya kapıldılar ve kendilerine emir verilmediği için sinirlendiler. Üzerine doğru koştukları kazık hattını paramparça ettiler ve düz arazide dört bir yana düzensiz şekilde kaçmaya başladılar. Komutanlarının ya da subayların herhangi bir emri olmadan gidebildikleri

ἐπιστάτου παραγγέλματος. [365] ὧν ὁ Μιθριδάτης ὀξύτερόν τε καὶ σὺν ἀταξίᾳ γιγνομένων αἰσθόμενος, ἐξέδραμεν ἐκ τῆς σκηνῆς ἐς αὐτοὺς καὶ λέγειν τι ἐπεχείρει, οὐδενὸς δ᾽ ἐσακούοντος ἔτι, συνθλιβεὶς ὡς ἐν πλήθει κατέπεσε, καὶ ἐς τὸν ἵππον ἀναβληθεὶς ἐς τὰ ὄρη σὺν ὀλίγοις ἐφέρετο.

82. Λούκουλλος [366] δὲ τῆς περὶ τὴν ἀγορὰν εὐπραγίας πυθόμενος, καὶ τὴν φυγὴν τῶν πολεμίων ἰδών, ἐπὶ μὲν τοὺς ἐκφυγόντας ἔπεμπε διώκειν ἱππέας πολλούς, τοῖς δὲ συσκευαζομένοις ἔτι κατὰ τὸ στρατόπεδον τοὺς πεζοὺς περιστήσας ἐκέλευε μὴ διαρπάζειν ἐν τῷ τότε μηδέν, ἀλλὰ κτείνειν ἀφειδῶς. [367] οἱ δὲ σκεύη τε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ πολλὰ καὶ ἐσθῆτας πολυτελεῖς θεώμενοι ἐξέστησαν τοῦ παραγγέλματος. αὐτόν τε τὸν Μιθριδάτην οἱ καταλαμβάνοντες, ἡμίονόν τινα τῶν χρυσοφόρων ἐς τὸ σάγμα πατάξαντες, προπεσόντος τοῦ χρυσίου περὶ τόδε γενόμενοι διαφυγεῖν ἐς Κόμανα περιεῖδον· [368] ὅθεν ἐς Τιγράνην ἔφυγε σὺν ἱππεῦσι δισχιλίοις. ὁ δὲ αὐτὸν ἐς ὄψιν οὐ προσέμενος, ἐν χωρίοις ἐκέλευσε διαίτης βασιλικῆς ἀξιοῦσθαι, ὅτε δὴ καὶ μάλιστα τῆς ἀρχῆς ἀπογνοὺς ὁ Μιθριδάτης Βάκχον εὐνοῦχων ἔπεμπεν ἐς τὰ βασίλεια, τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ παλλακάς, ὅπῃ δύναιτο, ἀνελοῦντα. [369] αἱ μὲν δὴ διεφθείροντο ξίφεσι καὶ φαρμάκοις καὶ βρόχοις, δεινὰ ποιοῦσαι· ταῦτα δ᾽ ὁρῶντες οἱ φρούραρχοι τοῦ Μιθριδάτου ἀθρόως ἐς τὸν Λεύκουλλον μετετίθεντο, χωρὶς ὀλίγων. καὶ ὁ Λούκολλος αὐτοὺς ἐπιὼν καθίστατο <. . .> καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ Πόντου πόλεις περιπλέων ἦρει, Ἄμαστρίν τε καὶ Ἡράκλειαν καὶ ἑτέρας.

83. Σινώπῃ [370] δ᾽ ἀντεῖχεν ἔτι καρτερῶς, καὶ διεναυμάχησεν οὐ κακῶς. πολιορκούμενοι δὲ τὰς ναῦς τὰς βαρυτέρας σφῶν διέπρησαν, καὶ ἐς τὰς κουφοτέρας ἐμβάντες ἀπέδρασαν.

her yöne gidiyorlardı. [365] Bu ani kargaşayı fark eden Mithradates, çadırından çıkarak adamlarına seslendi fakat artık kimse ona kulak vermiyordu. Üstelik kargaşanın ortasında itilip kakılarak yere düştü. Daha sonra atına bindirildi ve az sayıdaki adamıyla birlikte dağlara doğru ilerledi.

82. Erzak [366] konvoyunun başarısını öğrenen ve düşmanın bozgununu gözlemleyen Lucullus, kaçakların peşine büyük bir süvari kuvveti gönderdi. Ardından piyadeleriyle kralın kampının etrafını sardı. O sırada kralın adamları kampı toparlamakla meşguldü. Lucullus, adamlarına hemen yağmaya başlamamalarını ve ayrım gözetmeksizin herkesi öldürmelerini emretti. [367] Fakat kampta bol miktarda altın, gümüş kap ve pahalı giysi gören askerler, Lucullus'un emrini göz ardı ettiler. Öte yandan peşine takıldıkları Mithradates'i yakalamayı başaran Romalılar, kralın altınlarını taşıyan eşeklerden birinin semerini kestiler ve altınları yere düşürdüler. Dikkatlerini bu altınlara verince de Mithradates'in Komana'ya kaçmasına engel olamadılar. [368] Böylece Mithradates, iki bin süvarisiyle birlikte Tigranes'e sığınmayı başardı. Tigranes onu huzuruna kabul etmedi, ancak kendisine ait mülklerden birinde krallara yakışır şekilde ağırlanmasını istedi. Mithradates artık krallığından tamamen umudunu kesmişti. Hadımlarından biri olan Bakkhos'u kız kardeşlerini, eşlerini ve cariyelerini yapabileceği herhangi bir şekilde öldürmesi için saraylarına gönderdi. [369] Bunlar kılıçla, zehirle ya da asılarak korkunç şekilde katledildiler. Mithradates'in garnizon komutanları bu olayları gördü ve küçük bir grup dışında hepsi Lucullus'un yanına gitti. Lucullus diğerlerine karşı yürüdü ve onları da kendi tarafına çekti. <...> ardından Karadeniz kıyısındaki kasabalara karşı yelken açarak Amastris, Herakleia ve diğerlerini ele geçirdi.

83. Öte [370] yandan donanmasıyla iyi bir mücadele ortaya koyan Sinope şehri, kararlı bir şekilde ona direndi.[262] Lucullus sonunda onları kuşatmayı başarıp ağır gemilerini ateşe verince Sinopeliler hafif gemilere binerek kaçtılar. Fakat gece

262 MÖ 70.

Λούκουλλος δὲ τὴν πόλιν εὐθὺς ἐλευθέραν ἠφίει δι᾽ ἐνύπνιον, ὃ τοιόνδε ἦν. [371] Αὐτόλυκόν φασιν, ἐπὶ τὰς Ἀμαζόνας Ἡρακλεῖ συστρατεύοντα, ὑπὸ χειμῶνος ἐς Σινώπην καταχθῆναι καὶ τῆς πόλεως κρατῆσαι· ἀνδριάς τε σεβάσμιος τοῖς Σινωπεῦσιν ἔχρα, ὃν οἱ μὲν Σινωπεῖς οὐ φθάσαντες ἐς φυγὴν ἐπαγαγέσθαι, ὀθόναις καὶ καλῳδίοις περιέδησαν· [372] οὐδὲν δ᾽ ὁ Λούκουλλος εἰδὼς οὐδὲ προμαθὼν ἔδοξεν ὑπ᾽ αὐτοῦ κληθεὶς ὁρᾶν αὐτόν, καὶ τῆς ἐπιούσης τὸν ἀνδριάντα τινῶν περιβεβλημένον παραφερόντων ἐκλῦσαι κελεύσας, εἶδεν οἷον ἔδοξε νυκτὸς ἑωρακέναι. [373] τὸ μὲν δὴ ἐνύπνιον τοιόνδε ἦν, Λούκουλλος δὲ καὶ Ἀμισὸν ἐπὶ τῇ Σινώπῃ συνῴκιζεν, ἐκφυγόντων μὲν ὁμοίως τῶν Ἀμισέων διὰ θαλάσσης, πυνθανόμενος δ᾽ ὑπ᾽ Ἀθηναίων αὐτοὺς θαλασσοκρατούντων συνῳκίσθαι, καὶ δημοκρατίᾳ χρησαμένους ἐπὶ πολὺ τοῖς Περσικοῖς βασιλεῦσιν ὑπακοῦσαι, [374] ἀναγαγόντος δ᾽ αὐτοὺς ἐς τὴν δημοκρατίαν ἐκ προστάγματος Ἀλεξάνδρου πάλιν δουλεῦσαι τοῖς Ποντικοῖς, ἐφ᾽ οἷς ἄρα συμπαθὴς ὁ Λούκουλλος γενόμενός τε, καὶ φιλοτιμούμενός γε καὶ ὅδε ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ περὶ γένος Ἀττικόν, αὐτόνομον ἠφίει τὴν πόλιν καὶ τοὺς Σινωπέας κατὰ τάχος συνεκάλει. [375] ὧδε μὲν δὴ Σινώπην καὶ Ἀμισὸν Λούκουλλος ἐπόρθει τε καὶ συνῴκιζε, καὶ Μαχάρῃ τῷ παιδὶ τῷ Μιθριδάτου, Βοσπόρου τε βασιλεύοντι καὶ στέφανόν οἱ πέμψαντι ἀπὸ χρυσοῦ, φιλίαν συνέθετο, Μιθριδάτην δ᾽ ἐξήτει παρὰ Τιγράνους. [376] καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν αὐτὸς ἐπανελθών, ὀφείλουσαν ἔτι τι τῶν Συλλείων ἐπιβολῶν, τέταρτα μὲν ἐπὶ τοῖς καρποῖς, τέλη δ᾽ ἐπὶ τοῖς θεράπουσι καὶ ταῖς οἰκίαις ὥριζεν. καὶ ἐπινίκια ἔθυεν ὡς δὴ τὸν πόλεμον κατωρθωκώς.

84. Ἐπὶ [377] δὲ ταῖς θυσίαις ἐπὶ τὸν Τιγράνην, οὐκ ἐκδιδόντα οἱ τὸν Μιθριδάτην, ἐστράτευε σὺν δύο τέλεσιν ἐπιλέκτοις καὶ ἱππεῦσι πεντακοσίοις. καὶ τὸν Εὐφράτην περάσας, μόνα τὰ χρήσιμα τοὺς βαρβάρους αἰτῶν διώδευεν·

bir rüya gören Lucullus, şehri hemen bağımsız ilan etti. [371] Amazon seferinde Herakles'e eşlik etmiş olan Autolykos'un bir fırtına yüzünden Sinope'ye sürüklendiği, şehri ele geçirdiği ve sakinlerinin kendisinin kutsal heykeline tapındığı anlatılırdı. İşte Sinopeliler kaçarken bu heykeli yanlarına alacak vakit bulamadılar ve etrafını keten parçalarıyla sarıp iplerle bağladılar. [372] Lucullus hikâyeyi bilmiyordu ve rüyasında Autolykos kendisine seslenmeden önce hakkında herhangi bir şey de duymamıştı. Ertesi gün, birkaç adamın etrafı ketenle sarılmış bir heykeli götürdüğünü gördü ve onlara taşıdıkları şeyi açmalarını emretti. Böylece gece gördüğünü sandığı şeyle karşılaştı. [373] Lucullus, işte böyle bir rüya gördüğü için Sinopelileri evlerine geri döndürmüştü. Ardından tıpkı Sinopeliler gibi deniz koluyla kaçışa geçen Amisoslulara da aynı tutumu sergiledi. Amisosluların, denizlere hâkim oldukları dönemde Atinalılar tarafından buraya yerleştirildiğini, Pers Krallığı'nın hâkimiyetine girmeden önce uzun süre demokratik bir yönetim benimsediklerini, [374] Aleksandros'un kararıyla yeniden demokrasiye kavuştuklarını, ancak daha sonra yeniden Pontos krallarına boyun eğdiklerini öğrenmişti. Onlara sempati duydu ve tıpkı Aleksandros gibi Attika soyuna beslediği sevgiden ötürü şehri bağımsız ilan ederek Amisosluları hemen evlerine çağırdı. [375] Böylece hem Sinope hem de Amisos sakinlerini önce şehirlerinden etmiş, daha sonra yeniden evlerine kavuşturmuş oldu. Bir süre sonra kendisine altın bir taç gönderen Mithradates'in oğlu olan Bosporos kralı Makhares ile dostluk anlaşması yaptı ve Tigranes'ten Mithradates'i kendisine teslim etmesini istedi. [376] Ardından hâlâ Sulla'nın dayattığı tazminatı ödemekte olan Asya'ya döndü ve tarımsal ürünlerin dörtte birine el koyarken kölelere ve hanelere de vergi koydu. Daha sonra savaş sona ermiş ve zafer kazanmışçasına tanrılara kurban sundu.

84. Kurban [377] sunumunu bitiren Lucullus, seçkin iki lejyon ve beş yüz süvariyle birlikte Mithradates'i teslim etmeyi reddeden Tigranes'e karşı harekete geçti. Fırat'ı aştıktan sonra barbar topraklarına girdi ve onlardan yalnızca malzeme talep

οἱ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἐπολέμουν, οὐδ᾽ ἠξίουν τι πάσχειν, ἔστε Λούκουλλον καὶ Τιγράνην ἐπ᾽ ἀλλήλοις διακριθῆναι. [378] Τιγράνῃ δ᾽ οὐδεὶς ἐμήνυεν ἐπιόντα Λεύκολλον· ὁ γάρ τοι πρῶτος εἰπὼν ἐκεκρέμαστο ὑπ᾽ αὐτοῦ, συνταράσσειν αὐτὸν τὰς πόλεις νομίσαντος. ὡς δέ ποτε ᾔσθετο, Μιθροβαρζάνην προύπεμπε μετὰ δισχιλίων ἱππέων, Λούκουλλον ἐπισχεῖν τοῦ δρόμου. [379] Μαγκαίῳ δὲ Τιγρανόκερτα φυλάττειν ἐπέτρεψεν, ἥν τινα πόλιν, ὥς μοι προείρηται, ἐπὶ τιμῇ τῇ ἑαυτοῦ <διὰ τὸ> βασιλεὺς ἐν ἐκείνῳ γενέσθαι τῷ χωρίῳ συνῴκιζε, καὶ τοὺς ἀρίστους ἐς αὐτὴν συνεκάλει, ζημίαν ἐπιτιθείς, ὅσα μὴ μεταφέροιεν, δεδημεῦσθαι. [380] τείχη τε αὐτοῦ περιέβαλε πεντηκονταπήχη τὸ ὕψος, ἱπποστασίων ἐν τῷ βάθει γέμοντα, καὶ βασίλεια καὶ παραδείσους κατὰ τὸ προάστειον ἐποίει μακρούς, καὶ κυνηγέσια πολλὰ καὶ λίμνας· ἀγχοῦ δὲ καὶ φρούριον ἀνίστη καρτερόν. καὶ πάντα τότε Μαγκαίῳ ταῦτ᾽ ἐπιτρέψας, περιῄει στρατιὰν ἀγείρων. [381] Μιθροβαρζάνην μὲν οὖν ὁ Λούκουλλος εὐθὺς ἐκ τῆς πρώτης συμβολῆς τρεψάμενος ἐδίωκε, Μαγκαῖον δὲ Σεξτίλιος ἐς Τιγρανόκερτα κατακλείσας τὰ μὲν βασίλεια αὐτίκα, ἀτείχιστα ὄντα, διήρπασε, τὴν δὲ πόλιν καὶ τὸ φρούριον ἀπετάφρευε, καὶ μηχανὰς ἐφίστη, καὶ ὑπονόμοις ἀνεκρήμνη τὸ τεῖχος.

85. Καὶ [382] Σεξτίλιος μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἐγίγνετο, Τιγράνης δέ, πεζῶν ἐς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἀγείρας καὶ ἱππέας ἐς πεντακισμυρίους, προύπεμψεν αὐτῶν ἐς Τιγρανόκερτα περὶ ἑξακισχιλίους, οἳ διὰ μέσων Ῥωμαίων ἐς τὸ φρούριον ὠσάμενοί τε καὶ τὰς παλλακὰς τοῦ βασιλέως ἐξαρπάσαντες ἐπανῆλθον. [383] τῷ δὲ λοιπῷ στρατῷ Τιγράνης αὐτὸς ἤλαυνεν ἐπὶ Λεύκολλον. καὶ αὐτῷ τότε πρῶτον Μιθριδάτης ἐς ὄψιν ἐλθὼν συνεβούλευε μὴ συμπλέκεσθαι Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ ἱππικῷ μόνῳ περιτρέχοντα καὶ τὴν γῆν λυμαινόμενον ἐς λιμὸν αὐτούς, εἰ δύναιτο,

etti. Çünkü bu savaşa dahil olmayan barbarlar, zarar görmek istemedikleri için Lucullus ile Tigranes'in meseleyi kendi aralarında çözmesini istemişlerdi. [378] Lucullus'un yürüyüşü boyunca kimse Tigranes'i onun yolculuğundan haberdar etmedi, çünkü Tigranes böyle bir haber getiren ilk kişiyi kasabaları karıştırmaya çalıştığını düşünerek asmıştı. Fakat sonunda gerçeği öğrenince Lucullus'un ilerleyişini durdurmak üzere emrine iki bin süvari verdiği Mithrobarzanes'i harekete geçirdi. [379] Tigranocerta'nın savunmasını da Mankaios'a bıraktı. Bu şehir, daha önce de söylediğim gibi, burada kral olan ve kendisini onurlandırmak isteyen Tigranes tarafından kurulmuştu. Tigranes, krallığın önde gelen adamlarını buraya yerleşmeye çağırdı ve onları yanlarında getirmedikleri tüm mallara el koymakla tehdit etti. [380] Ardından şehrin etrafına yaklaşık otuz metre yükseklikte ve ahırları barındıracak genişlikte bir duvar inşa etti. Çevre bölgelerde bir saray ve büyük bahçelerin yanı sıra çok sayıda avlanma alanı ve gölet yaptırdı. Ayrıca şehre yakın bir noktada güçlü bir kule dikti. Tüm bunların sorumluluğunu Mankaios'a bıraktıktan sonra yeni bir ordu kurmak üzere yoluna devam etti. [381] Lucullus, ilk karşılaşmalarında Mithrobarzanes'i çabuk bir yenilgiye uğrattı ve kaçmaya zorladı. Aynı dönemde Mankaios'u Tigranocerta'ya kapatan Sextilius, savunma duvarı bulunmayan sarayı yağmaladı, kuleyi ve şehri hendekle çevreledi, kuşatma makineleri getirdi ve duvarın altından tüneller kazmaya başladı.

85. Sextilius [382] bu işlerle meşgulken Tigranes yaklaşık iki yüz elli bin piyade ve elli bin süvariden oluşan bir ordu toplamıştı. Önden Tigranocerta'ya gönderdiği yaklaşık altı bin süvari, Roma hatlarını yarmayı başararak kaleye ulaştı, kralın cariyelerini topladı ve geri döndü. [383] Tigranes, ordunun geri kalanıyla birlikte Lucullus'a karşı harekete geçmeye hazırlandı. Bu arada ilk kez Tigranes'in huzuruna kabul edilen Mithradates, ona Romalılarla yakın temasa geçmemesi, yalnızca süvarileri kullanarak etrafında dolaşması ve yapabiliyorsa tarlaları tahrip ederek onları erzak sıkıntısına düşürmesi

περικλεῖσαι, ᾧ τρόπῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Λουκούλλου περὶ Κύζικον ἀμαχὶ κάμνων τὸν στρατὸν ἀπολέσαι. [384] ὁ δὲ γελάσας αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν, προῆει συνεσκευασμένος ἐς μάχην· καὶ τὴν Ῥωμαίων ὀλιγότητα ἰδὼν ἐπέσκωψεν οὕτως· "Εἰ μὲν πρέσβεις εἰσὶν οἵδε, πολλοί, εἰ δὲ πολέμιοι, πάμπαν ὀλίγοι." [385] Λεύκολλος δὲ λόφον εὔκαιρον ἰδὼν ὄπισθεν τοῦ Τιγράνους, τοὺς μὲν ἱππέας ἐκ μετώπου προσέτασσεν ἐνοχλεῖν αὐτῷ καὶ περισπᾶν ἐφ' ἑαυτοὺς καὶ ὑποχωρεῖν ἑκόντας, ἵνα τῶν βαρβάρων διωκόντων ἡ τάξις παραλυθείη· τοῖς δὲ πεζοῖς αὐτὸς ἐς τὸν λόφον περιοδεύσας ἀνήει λαθών. [386] καὶ ὡς εἶδε τοὺς πολεμίους ὑπὸ τῆς διώξεως οἷα νικῶντας ἐς πολλὰ διεσκεδασμένους, τὰ δὲ σκευοφόρα αὐτῶν πάντα ὑποκείμενα, ἀνεβόησε· "Νικῶμεν, ὦ ἄνδρες," καὶ ἐπὶ τὰ σκευοφόρα πρῶτος ἵετο δρόμῳ. τὰ δὲ αὐτίκα σὺν θορύβῳ φεύγοντα τοῖς πεζοῖς ἐνέπιπτε, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν οἱ πεζοί. [387] τροπή τε ἦν εὐθὺς ὁλοσχερής· οἵ τε γὰρ ἐν τῇ διώξει μακρὰν ἀπεσπασμένοι τῶν Ῥωμαϊκῶν ἱππέων ἐπιστρεψάντων ἐς αὐτοὺς ἀπώλλυντο, καὶ τὰ σκευοφόρα τοῖς ἄλλοις ἐνέπιπτεν ὡς ἐνοχλούμενα. [388] πάντων τε ὡς ἐν τοσῷδε πλήθει θλιβομένων, καὶ τὸ ἀκριβὲς οὐκ εἰδότων, ὁπόθεν ἡ ἦσσα αὐτοῖς ἄρχοιτο, πολὺς ἦν φόνος, οὐδενὸς σκυλεύοντος οὐδέν· ἀπηγόρευτο γὰρ ἐκ Λουκούλλου μετ' ἀπειλῆς, ὥστε καὶ ψέλλια καὶ περιαυχένια παροδεύοντες ἔκτεινον ἐπὶ σταδίους ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν, ἔστε νὺξ ἐπέλαβε. τότε δ' ἀναστρέφοντες ἐσκύλευον· ἐδίδου γὰρ ὁ Λούκουλλος ἤδη.

86. Γιγνομένην [389] δὲ τὴν ἧτταν ὁ Μαγκαῖος ἐφορῶν ἀπὸ Τιγρανοκέρτων, τοὺς Ἕλληνας, οἳ ἐμισθοφόρουν αὐτῷ, πάντας ἐξώπλισεν ὑποπτεύων·

gerektiğini söyledi. Zira kendisi Kyzikos'ta Lucullus tarafından bu şekilde bir muameleye maruz kalarak büyük sıkıntılar yaşamış ve savaşa girmeden ordusunu kaybetmişti. [384] Mithradates'in önerdiği bu stratejiyle dalga geçen Tigranes, savaşa hazır bir şekilde ilerlemeye devam etti. Roma kuvvetinin küçüklüğünü gördüğünde ise alaycı bir tavır takınarak şunları söyledi: "Eğer bunlar elçi olarak geldilerse sayıları bir hayli fazla, yok eğer düşman askeri olarak geldilerse oldukça az." [385] Tigranes'in arkasında güçlü konuma sahip bir tepe olduğunu fark eden Lucullus, süvarilerine cepheden bir saldırıya geçme ve yavaşça geri çekilme emri verdi. Amacı, barbarları rahatsız ederek üzerine çekmek ve dağınık saflar hâlinde takibe geçmelerini sağlamaktı. Kendisi ise piyadeleri ile birlikte arkadan dolanarak gizlice tepeye çıktı. [386] Zafere uzandığını düşünen düşman askerlerinin dağınık bir şekilde takibe geçip yük konvoyunu arkada bıraktığını gören Lucullus, "Zafer bizimdir dostlarım!" diye haykırdı ve herkesten önce konvoya doğru hücum etti. Konvoydakiler kargaşa içinde hemen kendi piyadelerine doğru koşturunca piyadeler de süvarilere doğru koşmaya başladı. [387] Böylece bozgun tamamlanmış oldu, zira Roma süvarileri, kendilerini takip ederken bir hayli uzaklaşmış olan barbarlara karşı manevra yaparak onları öldürmüşler, ardından kargaşa içindeki yük konvoyuna ve diğerlerine saldırmışlardı. [388] Büyük bir kalabalığın içine sıkışan barbarlar, saldırının hangi yönden geldiğini anlayamıyorlardı. Böylece büyük bir katliam yaşandı. Romalılar herhangi bir yağma yapmadı, çünkü Lucullus tarafından ceza tehdidiyle bunu yapmaları yasaklanmıştı. Gece oluncaya kadar yüz yirmi *stadion*[263] ilerleyip karşılarına çıkan herkesi öldürdüler ve yolda ne bileziklere ne de kolyelere dokundular. Fakat sonunda Lucullus'un izniyle geri döndüler ve yağmaya başladılar.

86. Tigranocerta'dan [389] bu yenilgiyi gözlemleyen Mankaios, Hellen paralı askerlerine şüpheyle yaklaşmaya başladı ve hepsini silahsızlandırdı. Tutuklanma korkusuna kapılan

263 Yaklaşık yirmi iki kilometre.

οἳ σύλληψιν δεδιότες, ἀθρόοι σκυτάλας ἔχοντες ἐβάδιζόν τε καὶ ἠλίζοντο. [390] Μαγκαίου δὲ τοὺς βαρβάρους ἐπάγοντος αὐτοῖς ὡπλισμένους, διαδησάμενοι τὰ ἱμάτια ταῖς λαιαῖς ἀντὶ ἀσπίδων, μετὰ τόλμης ἐσέδραμον ἐς αὐτούς· καὶ ὅσους ἀνέλοιεν, εὐθὺς ἐμερίζοντο τὰ ὅπλα. [391] ὡς δὲ ἐκ τῶν δυνατῶν εἶχον αὐτάρκως, μεσοπύργιά τινα κατέλαβον, καὶ Ῥωμαίους ἔξωθεν ἐκάλουν τε καὶ ἀναβαίνοντας ἐδέχοντο. οὕτω μὲν ἑάλω Τιγρανόκερτα, καὶ πλοῦτος διηρπάζετο πολύς, οἷα πόλεως νεοκατασκευάστου, φιλοτίμως συνῳκισμένης.

87. Τιγράνης [392] δὲ καὶ Μιθριδάτης στρατὸν ἄλλον ἤθροιζον περιιόντες, οὗ τὴν στρατηγίαν ἐπετέτραπτο Μιθριδάτης, ἡγουμένου Τιγράνους αὐτῷ γεγονέναι τὰ παθήματα διδάγματα. [393] ἔπεμπον δὲ καὶ ἐς τὸν Παρθυαῖον, ἐπικουρεῖν σφίσι παρακαλοῦντες. ἀντιπρεσβεύοντος δὲ Λουκούλλου, καὶ ἀξιοῦντος ἢ οἱ συμμαχῆσαι ἢ ἀμφοτέροις ἐκστῆναι τοῦ ἀγῶνος, ὁ μὲν κρύφα συντιθέμενος ἑκατέροις, οὐκ ἔφθασεν οὐδετέροις ἀμῦναι, [394] ὁ δὲ Μιθριδάτης ὅπλα τε εἰργάζετο κατὰ πόλιν ἑκάστην, καὶ ἐστρατολόγει σχεδὸν ἅπαντας Ἀρμενίους. ἐπιλεξάμενος δ᾽ αὐτῶν τοὺς ἀρίστους, ἐς ἑπτακισμυρίους πεζοὺς καὶ ἱππέας ἡμίσεας, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπέλυσε, τοὺς δ᾽ ἐς ἴλας τε καὶ σπείρας ἀγχοτάτω τῆς Ἰταλικῆς συντάξεως καταλέγων Ποντικοῖς ἀνδράσι γυμνάζειν παρεδίδου. [395] προσιόντος δ᾽ αὐτοῖς τοῦ Λουκούλλου, ὁ μὲν Μιθριδάτης τὸ πεζὸν ἅπαν καὶ μέρος τι τῶν ἱππέων ἐπὶ λόφου συνεῖχε, τῇ λοιπῇ δ᾽ ἵππῳ Τιγράνης τοῖς σιτολογοῦσι Ῥωμαίοις περιπεσὼν ἠσσᾶτο. καὶ μᾶλλον ἀδεῶς ἀπὸ τοῦδε οἱ Ῥωμαῖοι πλησίον αὐτοῦ Μιθριδάτου ἐσιτολόγουν τε καὶ ἐστρατοπέδευον. [396] κονιορτὸς δ᾽ αὖθις ἠγείρετο πολὺς ὡς ἐπιόντος τοῦ Τιγράνους· καὶ τὸ ἐνθύμημα ἦν ἐν μέσῳ Λούκουλλον ἀμφοῖν γενέσθαι.

Hellenler, ellerine sopalar alarak kalabalık hâlinde hareket etmeye başladılar ve geceyi dışarıda geçirdiler. [390] Bu sırada Mankaios, silahlandırdığı barbarları onların üzerine gönderdi. Fakat Hellenler, kalkan olarak kullanmak üzere pelerinleri sol kollarına sardılar, cesurca barbarlara saldırdılar ve onları öldürüp silahlarını topladılar. [391] Yeterince silaha kavuştuklarında iki kule arasındaki duvar hattını ele geçirdiler, dışarıdaki Romalıları çağırdılar ve yukarı tırmandıklarında onları karşıladılar. Tigranocerta işte bu şekilde ele geçirildi. Yeni kurulan ve herhangi bir masraftan kaçınılmayan bu zengin şehirdeki yağmanın boyutu bir hayli büyüktü.

87. Mithradates [392] ile Tigranes, yeni bir ordu toplamak üzere bölgede dolaşmaya başladı. Bu ordunun komutası Mithradates'e verilecekti; zira Tigranes, yaşadığı felaketlerin ardından Mithradates'in artık ders almış olduğunu düşünüyordu. [393] Topladıkları ordunun yanı sıra Parthia kralına[264] adamlarını göndererek destek kuvvet talep ettiler. Bu sırada Lucullus da askerî yardım talep etmek ya da tarafsız kalmasını istemek üzere Parthia kralına bir heyet göndermişti. Kral, her ikisiyle gizli bir anlaşma yaptı, ancak aceleci davranmadı. [394] Mithradates, tüm şehirlerde silah üretimi başlattı ve neredeyse Armenia'daki tüm erkekleri askerlik hizmetine çağırdı. En iyiler arasından yetmiş bin piyade ve bunun yarısı kadar süvari seçip diğerlerini geri gönderdi. İtalyan modeline benzer şekilde bölük ve *cohors* birimlerine göre düzenlediği orduyu talim yaptırmak üzere Pontos subaylarına teslim etti. [395] Lucullus kendilerine karşı harekete geçtiğinde Mithradates, tüm piyadeleri ve süvarilerin bir kısmı ile tepede beklemeye gitti. Kalan süvarileri yanına alan Tigranes ise, erzak toplamak üzere gönderilmiş olan Roma konvoyuna saldırdı, ancak yenilgiye uğradı. Romalılar, yaşanan bu hadiseden cesaret bularak Mithradates'e yakın bölgelerde bile korkusuzca erzak aramaya ve kamp kurmaya başladılar. [396] Tigranes, büyük bir toz bulutu eşliğinde bir kez daha saldırıya geçti. İki kral, Lucullus'u kuşatma altına almayı planlıyordu. Fakat

264 III. Phraates, MÖ 70-57 yılları arasından Parthia kralıydı.

ὁ δ᾽ αἰσθόμενος τοὺς μὲν ἀρίστους τῶν ἱππέων προύπεμψε πορρωτάτω συμπλέκεσθαι τῷ Τιγράνῃ καὶ κωλύειν αὐτὸν ἐξ ὁδοιπορίας ἐς τάξιν καθίστασθαι, [397] αὐτὸς δὲ τὸν Μιθριδάτην προσκαλούμενος ἐς μάχην <. . .> καὶ περιταφρεύων οὐκ ἠρέθιζεν, ἕως χειμὼν ἐπιπεσὼν διέλυσε τὸ ἔργον ἅπασιν.

88. Καὶ Τιγράνης μὲν ἐξώλης Ἀρμενίας ἐς τὰ ἐντὸς ἀνεζεύγνυεν, ὁ δὲ Μιθριδάτης ἐς τὸν Πόντον ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἰδίας ἀρχῆς ἠπείγετο, τετρακισχιλίους οἰκείους ἔχων, καὶ τοσούσδε ἑτέρους παρὰ Τιγράνους λαβών. [398] ἐφείπετο δ᾽ αὐτῷ καὶ ὁ Λούκουλλος, ἀναζευγνὺς καὶ ὅδε διὰ τὴν ἀπορίαν. φθάσας δ᾽ αὐτὸν ὁ Μιθριδάτης ἐπέθετο Φαβίῳ τῷ δεῦρο ἐκ Λουκούλλου στρατηγεῖν ὑπολελειμμένῳ, καὶ τρεψάμενος αὐτὸν ἔκτεινε πεντακοσίους. [399] ἐλευθερώσαντος δὲ τοῦ Φαβίου θεράποντας ὅσοι ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ δι᾽ ὅλης ἡμέρας αὖθις ἀγωνιζομένου, παλίντροπος ἦν ὁ ἀγών, μέχρι τὸν Μιθριδάτην, πληγέντα λίθῳ τε ἐς τὸ γόνυ καὶ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βέλει, κατὰ σπουδὴν ἀποκομισθῆναι, καὶ πολλὰς ἡμέρας τοὺς μὲν φόβῳ τοῦ βασιλέως τῆς σωτηρίας, τοὺς δὲ ὑπὸ πλήθους τραυματιῶν ἠρεμῆσαι. [400] Μιθριδάτην μὲν οὖν ἐθεράπευον Ἄγαροι, Σκυθικὸν ἔθνος, ἰοῖς ὄφεων ἐς τὰς θεραπείας χρώμενοι καὶ ἐπὶ τῷδε ἀεὶ βασιλεῖ συνόντες· Φαβίῳ δὲ Τριάριος, ἕτερος Λουκούλλου στρατηγός, ἐπελθὼν μετ᾽ οἰκείου στρατοῦ, τήν τε ἀρχὴν παρὰ τοῦ Φαβίου καὶ τὸ ἀξίωμα παρελαμβανεν. [401] καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ χωρούντων ἐς μάχην αὐτοῦ τε καὶ Μιθριδάτου, πνεῦμα, οἷον οὐκ ἐμνημονεύετο γενέσθαι, τάς τε σκηνὰς ἀμφοτέρων διέρριψε καὶ τὰ ὑποζύγια παρέσυρε καὶ τῶν ἀνδρῶν ἔστιν οὓς κατεκρήμνισεν.

89. Καὶ [402] τότε μὲν ἀνεχώρουν ἑκάτεροι, ἀπαγγελλομένου δὲ Λουκούλλου προσιέναι, προλαβεῖν τὸ ἔργον ὁ Τριάριος ἐπειγόμενος ἔτι νυκτὸς

bu planın farkına varan Lucullus, Tigranes'i uzakta tutmak ve yürüyüşünü sonlandırıp savaş düzeni almasını engellemek amacıyla en iyi süvarilerini onun üzerine gönderdi. [397] Kendisi de Mithradates'i savaşa çağırmak üzere harekete geçti <...> etrafı hendekle çevreledi, ancak onu savaşa çekmeyi başaramadı. Sonunda kış mevsimi geldi çattı ve tüm operasyonlara son verildi.[265]

88. Kuvvetlerini kaybeden Tigranes, Armenia içlerine doğru çekildi. Dört bin adamı bulunan Mithradates ise, Tigranes'ten bir bu kadar daha takviye aldıktan sonra krallığından kendisine kalan bölgelere doğru hızla ilerledi. [398] Lucullus onu takibe başladı, ancak erzak yetersizliği nedeniyle sık sık kampını bozup geri dönmek zorunda kaldı. Böylece ondan önce Pontos'a ulaşan Mithradates, Lucullus tarafından komutan olarak burada bırakılan Fabius'a saldırdı, onu mağlup etti ve beş yüz adamını öldürdü. [399] Fabius, tüm köleleri serbest bıraktı ve gün boyunca aralıksız şekilde saldırdı, ancak savaş hâlâ aleyhine seyrediyordu. Fakat bu sırada dizine bir taş darbesi alan ve bir okla gözünün altından yaralanan Mithradates, aceleyle savaş meydanından götürüldü. Mithradates'in sağlığından endişe duyan Pontos ordusu ve adamlarının çoğu yaralanmış olan Fabius, birbirlerine karşı günlerce bir saldırı girişiminde bulunmadı. [400] Mithradates'in tedavisi Skythialı Agari halkı tarafından yapıldı. Agari hekimleri, tedavi için yılan zehri kullandı ve kralın yanından hiç ayrılmadı. Bu arada Lucullus'un diğer komutanı Triarius, ordusuyla Fabius'un yanına gelip komutayı ve tüm yetkileri ondan devraldı. [401] Kısa bir süre sonra da Mithradates ile bir savaşta karşı karşıya geldi. Fakat savaş esnasında daha önce eşi benzeri görülmemiş bir fırtına patlak verdi, her iki ordunun çadırlarını yıktı, yük hayvanlarını sürükledi ve bazı adamları kayalıklardan aşağıya uçurdu.

89. Bunun [402] üzerine her iki taraf da geri çekilmek zorunda kaldı. Lucullus'un yolda olduğu bildirilince o gelmeden savaşı bitirmek isteyen Triarius, aceleci davrandı ve gece

265 Lucullus, kışı geçirmek üzere Nisibis'e (Nusaybin) çekilmişti.

ἐπεχείρει ταῖς Μιθριδάτου προφυλακαῖς. [403] ἰσομάχου δ᾽ ἐς πολὺ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, ὁ βασιλεὺς ἐς τὸ καθ᾽ αὑτὸν μέρος ἐπιβαρήσας ἔκρινε τὴν μάχην, καὶ διασπάσας τοὺς πολεμίους τὸ πεζὸν αὐτῶν κατέκλεισεν ἐς διώρυχα πηλοῦ, ἔνθα διεφθείροντο στῆναι μὴ δυνάμενοι. [404] τοὺς δ᾽ ἱππέας ἀνὰ τὸ πεδίον ἐδίωκεν, ἐκθύμως τῇ φορᾷ τῆς εὐτυχίας καταχρώμενος, ἔστε τις αὐτὸν Ῥωμαῖος λοχαγός, οἷα θεράπων αὐτῷ συντροχάζων, ἐς τὸν μηρὸν ἐπάταξε ξίφει πληγὴν βαθεῖαν, οὐκ ἐλπίσας ἐς τὰ νῶτα διὰ τοῦ θώρακος ἐφίξεσθαι. [405] καὶ τόνδε μὲν εὐθὺς οἱ πλησίον συνέκοπτον, ὁ δὲ Μιθριδάτης ἀπεφέρετο ὀπίσω, καὶ οἱ φίλοι τὴν στρατιὰν ἀπὸ νίκης λαμπρᾶς ἀνεκάλουν σὺν ἐπείξει βαρείᾳ. [406] ἐνέπιπτε δὲ τοῖς μαχομένοις ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τῆς ἀνακλήσεως θόρυβός τε καὶ ἀπορία, μή τι δεινὸν ἑτέρωθεν εἴη, μέχρι μαθόντες εὐθὺς ἐν τῷ πεδίῳ τὸ σῶμα περιίσταντο καὶ ἐθορύβουν, [407] ἕως Τιμόθεος αὐτοῖς ὁ ἰατρός, ἐπισχὼν τὸ αἷμα, ἐπέδειξεν αὐτὸν ἐκ μετεώρου, οἷόν τι καὶ Μακεδόσιν ἐν Ἰνδοῖς, ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου δεδιόσιν, ὁ Ἀλέξανδρος αὑτὸν ἐπὶ νεῶς θεραπευόμενον ἐπέδειξεν. ὁ δὲ Μιθριδάτης ὡς ἀνήνεγκεν, αὐτίκα τοῖς ἀνακαλέσασιν ἐκ τῆς μάχης κατεμέμφετο, καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἡμέρας ἦγεν αὖθις ἐπὶ τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. οἱ δὲ καὶ ἐκ τοῦδε ἐπεφεύγεσαν ἤδη σὺν δέει. [408] σκυλευομένων δὲ τῶν νεκρῶν ἐφαίνοντο χιλίαρχοι μὲν εἴκοσι καὶ τέσσαρες, ἑκατόνταρχοι δὲ πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, ὅσον ἡγεμόνων πλῆθος οὐ ῥᾳδίως συνέπεσε Ῥωμαίοις ἐν ἥττῃ μιᾷ.

90. Ὁ [409] δὲ Μιθριδάτης ἐς Ἀρμενίαν, ἣν δὴ νῦν Ῥωμαῖοι βραχυτέραν Ἀρμενίαν καλοῦσιν, ἀνεζεύγνυ, τὰ μὲν εὐκόμιστα πάντα σιτολογῶν, τὰ δὲ δυσχερῆ διαφθείρων τε καὶ Λούκουλλον ἐπιόντα προαφαιρούμενος.

vakti Mithradates'in öncü muhafızlarına saldırdı. [403] Uzunca bir süre her iki tarafın da üstünlük kuramadığı bir çarpışma yaşandı. Fakat düşman hattının kendisine bakan bölümüne ağır bir saldırı gerçekleştiren kral Mithradates, böylece savaşın seyrini değiştirmiş oldu. Düşman saflarını dağıttı, piyadeleri ayakta durmaya güçlük çektikleri çamurlu bir sipere sıkıştırdı ve burada hepsini katletti.[266] [404] Bu başarının verdiği özgüvenle düşman süvarilerini ova boyunca kovalamaya başladı. Bu sırada hizmetçi kılığına girerek onunla birlikte at koşturmakta olan bir *centurio*, zırhını delemeyeceğini düşündüğünden kralın sırtı yerine uyluğunu hedef aldı ve kılıcıyla derin bir yara açtı. [405] Kralın yakın adamları *centurio*yu hemen öldürdüler. Mithradates arkaya taşınırken dostları, parlak bir zafere koşmakta olan orduyu kederli bir şekilde hemen geri çağırdılar. [406] Bu beklenmedik çağrı askerler arasında büyük bir kafa karışıklığına neden oldu, çünkü başka bir noktada sıkıntı çıktığından endişelendiler ve ne yapacaklarını bilemediler. Gerçeği öğrendiklerinde kargaşa içinde koşturmaya başladılar ve ovada kralın etrafında toplandılar. [407] Sonunda hekim Timotheos kanamayı durdurdu ve herkesin görebilmesi için kralı yukarıya kaldırdı. Benzer bir olay zamanında Hindistan'da da yaşanmıştı: Tedavi görmekte olan Aleksandros, bir gemiye çıkmış ve sağlığından endişe duyan Makedonialılara kendisini göstermişti. Mithradates sağlığına kavuşunca geri dönüş emri veren adamlarını azarladı ve aynı gün ordusunu yeniden Roma kampına gönderdi. Fakat korkuya kapılan Romalılar çoktan kaçmıştı. [408] Ölüler yağmalanırken yirmi dört *tribunus militum* ve yüz elli *centurio* bulundu. Tek bir yenilgide bu kadar çok Roma subayının ölmesi nadir görülen bir durumdu.

90. Mithradates, [409] Armenia ya da şimdilerde Romalıların dediği şekliyle Armenia Minor'a çekildi. Yolculuk esnasında taşıyabileceği her şeyi topladı, ancak taşınamayacak kadar ağır olanları Lucullus'un işine yaramasın diye imha etti.

266 Bu çarpışma, MÖ 67 yılında Zela (Tokat, Zile) yakınlarda gerçekleşmişti.

[410] καί τις ἀνὴρ Ῥωμαῖος, ἀπὸ βουλῆς, Ἀττίδιος ὄνομα, διὰ δίκην φυγὼν ἐκ τῆς πατρίδος ἐς Μιθριδάτην πρὸ πολλοῦ φιλίας ἀξιούμενος, ἑάλω τότε ἐπιβουλεύων αὐτῷ. καὶ τόνδε μὲν ὁ βασιλεὺς οὐ δικαιῶν βασανίσαι, Ῥωμαίων ποτὲ βουλευτὴν γενόμενον, ἔκτεινε, τοὺς δὲ συναμαρτόντας ἠκίσατο δεινῶς. [411] ἀπελεύθεροι δ᾽ ὅσοι τῷ Ἀττιδίῳ συνεγνώκεσαν, ἀπαθεῖς ἀφῆκεν ὡς δεσπότῃ διακονησαμένους. Λουκούλλου δ᾽ ἤδη τῷ Μιθριδάτῃ παραστρατοπεδεύοντος, ὁ τῆς Ἀσίας στρατηγὸς περιπέμπων ἐκήρυσσε Ῥωμαίους ἐπικαλεῖν Λουκούλλῳ πέρα τοῦ δέοντος πολεμοῦντι, καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτῷ τῆς στρατείας ἀφιέναι, καὶ τῶν οὐ πειθομένων τὰ ὄντα δημεύσειν. [412] ὧν ἐξαγγελθέντων ὁ στρατὸς αὐτίκα διελύετο, χωρὶς ὀλίγων, ὅσοι πάνυ πένητες ὄντες καὶ τὴν ζημίαν οὐ δεδιότες τῷ Λουκούλλῳ παρέμενον.

91. Ὧδε [413] μὲν δὴ καὶ ὁ Λουκούλλου πρὸς Μιθριδάτην πόλεμος ἐς οὐδὲν βέβαιον οὐδὲ κεκριμένον τέλος ἔληξεν· ἀφισταμένης γὰρ τῆς Ἰταλίας ἐνοχλούμενοι, καὶ λῃστευομένης τῆς θαλάσσης λιμῷ πιεζόμενοι, οὐκ ἐν καιρῷ σφίσιν ἡγοῦντο πολεμεῖν ἄλλον τοσόνδε πόλεμον, πρὶν τὰ ἐνοχλοῦντα διαθέσθαι. [414] ὧν καὶ ὁ Μιθριδάτης αἰσθανόμενος ἐς Καππαδοκίαν ἐσέβαλε καὶ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ὠχύρου. καὶ τάδε αὐτὸν πράσσοντα οἱ Ῥωμαῖοι περιεώρων ἐφ᾽ ὅσον αὐτοῖς ἡ θάλασσα ἐκαθαίρετο. ὡς δ᾽ ἐκεκάθαρτο καὶ ὁ καθήρας Πομπήιος ἔτι ἦν ἐν Ἀσίᾳ, τὸν Μιθριδάτειον πόλεμον ἀνελάμβανον αὐτίκα, καὶ ἐπέστελλον καὶ τοῦδε τῷ Πομπηίῳ στρατηγῆσαι. [415] διό μοι δοκεῖ μέρος ὄντα τῆς Πομπηίου στρατείας τὰ περὶ τὴν θάλασσαν

[410] Kendisine yöneltilen bir suçlamadan ötürü uzun zaman önce vatanından kaçıp Mithradates'e sığınmış ve onun dostluğuna layık görülmüş olan Romalı senatör Attidius, krala karşı bir komplo kurmaya hazırlanırken yakalandı. Roma'da senatörlük yapmış bu adama işkence uygulamayı doğru bulmayan kral, onu hemen ölüme mahkûm etti, ancak iş birlikçilerini korkunç işkencelere maruz bıraktı. [411] Attidius'un azatlılarını ise efendilerine hizmet etmek zorunda oldukları gerekçesiyle zarar vermeden gönderdi. Bu sırada Mithradates'in karşısında pozisyon almış olan Lucullus'un kampına Asya valisi tarafından gönderilmiş olan haberci geldi ve bir bildiri yayınladı. Bu bildiriye göre Lucullus, savaşı gereksiz bir şekilde uzattığı gerekçesiyle Roma'da suçlu olarak kabul edilmiş ve emrindeki tüm adamlar terhis edilmişti. Ayrıca bu emre itaat etmeyenlerin mallarına el konulacaktı. [412] Bu bildirinin ardından çok yoksul oldukları için cezadan korkacak bir sebebi olmayan ve Lucullus'un yanında kalmayı tercih eden birkaç adam dışında tüm ordu hemen dağıldı.

91. Böylece [413] Lucullus'un Mithradates'e karşı olan savaşı kesin bir sonuca varamadan bitmiş oldu. Romalılar bu dönemde İtalya'daki ayaklanmalar nedeniyle büyük sıkıntılar çekiyorlardı.[267] Ayrıca denizlerdeki korsan faaliyetleri yüzünden kıtlık tehlikesiyle de karşı karşıya kalmışlardı. Tüm bu sorunları ortadan kaldırmadan Mithradates'e karşı böylesine büyük bir savaşa girmekten kaçındılar. [414] Bu durumu fark eden Mithradates, hemen Kappadokia'yı işgal etti ve krallığını güçlendirdi. Romalılar, korsanları denizlerden temizleyene kadar Mithradates'in bu eylemlerini görmezden geldiler. Bu sorunu hallettikten sonra korsanları temizlemiş olan ve hâlâ Asya'da bulunan Pompeius'a komuta vererek Mithradates'e karşı savaşı yeniden başlattılar. [415] Pompeius'un denizlerdeki başarılarını gözden geçirmeyi ve şimdi burada

267 MÖ 67 yılında Romalılar, İtalya'da büyük çaplı bir ayaklanma ile karşı karşıya değildi. Appianos, Birinci Mithradates Savaşı esnasında, İtalya'daki Roma müttefikleri ile diğer halkların başlatmış olduğu isyanlarla (MÖ 91-88) karıştırıyor olabilir.

αὐτῷ πρὸ Μιθριδάτου κατειργασμένα, καὶ ἐς οὐδεμίαν συγγραφὴν οἰκείαν ἄλλην ἀπαντῶντα, ἐς τόδε τὸ μέρος συναγαγεῖν τε καὶ ἐπιδραμεῖν, ὡς ἐγένετο.

92. Μιθριδάτης [416] ὅτε πρῶτον Ῥωμαίοις ἐπολέμει καὶ τῆς Ἀσίας ἐκράτει, Σύλλα περὶ τὴν Ἑλλάδα πονουμένου, ἡγούμενος οὐκ ἐς πολὺ καθέξειν τῆς Ἀσίας, τά τε ἄλλα, ὥς μοι προείρηται, πάντα ἐλυμαίνετο, καὶ ἐς τὴν θάλασσαν πειρατὰς καθῆκεν, οἳ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοις σκάφεσι καὶ μικροῖς οἷα λῃσταὶ περιπλέοντες ἐλύπουν, ὡς δὲ ὁ πόλεμος ἐμηκύνετο, πλέονες ἐγίγνοντο καὶ ναυσὶ μεγάλαις ἐπέπλεον. [417] γευσάμενοι δὲ κερδῶν μεγάλων, οὐδ᾽ ἡττωμένου καὶ σπενδομένου τοῦ Μιθριδάτου καὶ ἀναχωροῦντος ἔτι ἐπαύοντο· οἱ γὰρ βίου καὶ πατρίδων διὰ τὸν πόλεμον ἀφῃρημένοι, καὶ ἐς ἀπορίαν ἐμπεσόντες ἀθρόαν, ἀντὶ τῆς γῆς ἐκαρποῦντο τὴν θάλασσαν, μυοπάρωσι πρῶτον καὶ ἡμιολίαις, εἶτα δικρότοις καὶ τριήρεσι κατὰ μέρη περιπλέοντες, ἡγουμένων λῃστάρχων οἷα πολέμου στρατηγῶν. [418] ἔς τε ἀτειχίστους πόλεις ἐμπίπτοντες, καὶ ἑτέρων τὰ τείχη διορύττοντες ἢ κόπτοντες ἢ πολιορκίᾳ λαμβάνοντες, ἐσύλων· καὶ τοὺς ἄνδρας, οἷς τι πλέον εἴη, ἐς ναυλοχίαν ἐπὶ λύτροις ἀπῆγον. καὶ τάδε τὰ λήμματα, ἀδοξοῦντες ἤδη τὸ τῶν λῃστῶν ὄνομα, μισθοὺς ἐκάλουν στρατιωτικούς. [419] χειροτέχνας τε εἶχον ἐπ᾽ ἔργοις δεδεμένους, καὶ ὕλην ξύλου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου συμφέροντες οὔποτε ἐπαύοντο· ἐπαιρόμενοι γὰρ ὑπὸ τοῦ κέρδους, καὶ τὸ λῃστεύειν οὐκ ἐγνωκότες ἔτι μεθεῖναι, βασιλεῦσι δ᾽ ἤδη καὶ τυράννοις ἢ στρατοπεδάρχοις μεγάλοις ἑαυτοὺς ὁμοιοῦντες, καὶ νομίζοντες, ὅτε συνέλθοιεν ἐς τὸ αὐτὸ πάντες, ἄμαχοι γενήσεσθαι, [420] ναῦς τε καὶ ὅπλα πάντα ἐτεκταίνοντο, μάλιστα περὶ τὴν τραχεῖαν λεγομένην Κιλικίαν, ἣν κοινὸν σφῶν ὕφορμον ἢ στρατόπεδον ἐτίθεντο εἶναι, φρούρια

yazıya geçirmeyi düşünüyorum; zira onun Mithradates Savaşı'ndan önceki komutanlık görevine dahil olan bu başarılar, çalışmamda ayrı bir bölüm açmam için uygun değildir.

92. Mithradates, [416] Romalılarla ilk kez karşı karşıya geldiği ve Sulla'nın Hellas'ta yaşadığı sıkıntıları fırsat bilerek Asya'yı ele geçirdiği dönemde[268], daha önce de söylediğim gibi, burayı uzun süre elinde tutamayacağına kanaat getirerek çeşitli yağmalar yapmış ve denizlere korsanlar yerleştirmişti. Bu korsanlar ilk zamanlarda küçük gemilerle yelken açıyor ve sıradan haydutlar gibi baskınlar düzenliyorlardı. Fakat savaş uzadıkça sayıları arttı ve büyük gemiler kullanmaya başladılar. [417] Büyük kazançların verdiği keyifle [bu işi sürdürdüler] ve Mithradates yenildiğinde, barış anlaşması yaptığında ya da geri çekildiğinde bu faaliyetlerine hiçbir şekilde son vermediler. Çünkü savaş nedeniyle yaşamlarını ve vatanlarını yitirmişler, büyük bir sefaletin içine düşmüşlerdi. Bunun sonucunda da geçimlerini toprak yerine denizden sağlamak durumunda kalmışlardı. İlk zamanlarda hafif korsan tekneleri ve *hemiola* kullanıyorlardı, ancak zamanla savaşan komutanlara öykündüler ve korsan liderlerin komutasındaki *bireme* ve *trireme* grupları hâlinde yelken açmaya başladılar. [418] Hem savunmasız şehirlere hem de duvarlarının altını oydukları, yıktıkları ya da kuşattıkları şehirlere saldırıp yağma yapıyor, fidye almak için zengin vatandaşları kaçırıp demirleme merkezlerine götürüyorlardı. Bir süre sonra korsan ismiyle anılmaya itiraz etmeye ve kazançlarını askerlik ücreti olarak nitelendirmeye başladılar. [419] Zincire vurdukları zanaatkârları çalışmaya zorladılar ve onlar için sürekli odun, bronz ve demir malzeme topladılar. Kazançlarından bir hayli memnun oldukları için bu yaşam tarzından vazmeçmeyi hiç düşünmediler. Kendilerini krallar, tiranlar ya da büyük komutanlarla bir tuttular ve örgütlendikleri takdirde hiçbir savaşı kaybetmeyeceklerini iddia etmeye başladılar. [420] Ortak demirleme ve karargâh yeri olarak belirledikleri Kilikia Trakheia'da çok sayıda gemi inşa edip çeşitli silahlar yaptılar. Pek

268 MÖ 88.

μὲν καὶ ἄκρας καὶ νήσους ἐρήμους καὶ ναυλοχίας ἔχοντες πολλαχοῦ, κυριωτάτας δὲ ἀφέσεις ἡγούμενοι τὰς περὶ τήνδε τὴν Κιλικίαν, τραχεῖάν τε καὶ ἀλίμενον οὖσαν καὶ κορυφαῖς μεγάλαις ἐξέχουσαν. [421] ὅθεν δὴ καὶ πάντες ὀνόματι κοινῷ Κίλικες ἐκαλοῦντο, ἀρξαμένου μὲν ἴσως τοῦ κακοῦ παρὰ τῶν Τραχεωτῶν Κιλίκων, συνεπιλαβόντων δὲ Σύρων τε καὶ Κυπρίων καὶ Παμφύλων καὶ τῶν Ποντικῶν καὶ σχεδὸν ἁπάντων τῶν ἑῴων ἐθνῶν, [422] οἳ πολλοῦ καὶ χρονίου σφίσιν ὄντος τοῦ Μιθριδατείου πολέμου δρᾶν τι μᾶλλον ἢ πάσχειν αἱρούμενοι τὴν θάλασσαν ἀντὶ τῆς γῆς ἐπελέγοντο, ὥστε πολλαὶ τάχιστα αὐτῶν μυριάδες ἦσαν, καὶ οὐ μόνης ἔτι τῆς ἑῴας θαλάσσης ἐκράτουν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐντὸς Ἡρακλείων στηλῶν ἁπάσης.

93. Καὶ [423] γάρ τινας ἤδη Ῥωμαίων στρατηγοὺς ναυμαχίᾳ ἐνενικήκεσαν, ἄλλους τε καὶ τὸν τῆς Σικελίας περὶ αὐτῇ Σικελίᾳ. ἁπλωτά τε ἤδη πάντα ἦν, καὶ ἡ γῆ τῶν ἔργων ἐνδεὴς διὰ τὴν ἀνεπιμιξίαν. [424] ἥ τε πόλις ἡ Ῥωμαίων ἠσθετο μάλιστα τοῦ κακοῦ, τῶν τε ὑπηκόων σφίσι καμνόντων, καὶ αὐτοὶ διὰ πλῆθος ἴδιον ἐπιπόνως λιμώττοντες. [425] τὸ δ᾽ ἔργον αὐτοῖς ἐφαίνετο μέγα καὶ δυσχερές, ἐξελεῖν τοσάδε στρατόπεδα ἀνδρῶν ναυτικῶν, μεμερισμένα μὲν ἐς πᾶσαν ἐν κύκλῳ γῆν καὶ θάλασσαν, κοῦφα δὲ ταῖς κατασκευαῖς ἐς τὸ ὑποφεύγειν, καὶ οὐκ ἐκ πατρίδων ἢ φανερᾶς χώρας ὁρμώμενα, οὐδ᾽ οἰκεῖον οὐδὲν ἢ ἴδιον ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ προστυχὸν ἔχοντα. [426] ὥστε πολὺς ὢν ὁ τοῦδε τοῦ πολέμου παράλογος, ἔννομον οὐδὲν ἔχοντος οὐδὲ βέβαιον οὐδὲ φανερόν, ἀμηχανίαν ὁμοῦ καὶ φόβον εἰργάζετο. Μουρήνας τε ἐγχειρήσας αὐτοῖς οὐδὲν ἐξείργαστο μέγα,

çok bölgede kaleleri, garnizonları, ıssız adaları ve demirleme merkezleri vardı. Fakat yüksek zirveleri barındıran, dağlık ve limansız Kilikia'yı başlıca bölgeleri olarak kabul etmişlerdi. [421] Bu nedenle hepsi "Kilikialı" ortak ismiyle anıldılar. Savaşın doğurduğu felaket Kilikia Trakheia'da başlamış olabilir, ancak daha sonra Syria, Kıbrıs, Pamphylia, Pontos ve [422] zaman geçtikçe Mithradates Savaşı'na dahil olmak zorunda kalmış pek çoğu doğu halkına kadar uzanmıştı. Bu insanlar acı çekmek yerine harekete geçmeyi tercih ettiler ve karayı değil, denizi tercih ettiler. Kısa sürede sayıları on binlere ulaştı ve yalnızca Akdeniz'in doğu ucunu değil, Herakles Sütunları'na kadar olan tüm bölgeyi kontrol altına aldılar.

93. Korsanlar, [423] aralarında Sicilya valisinin de[269] bulunduğu bazı Roma komutanlarını deniz muharebelerinde mağlup ettiler. Bu dönemde herhangi bir bölgeye deniz yolculuğu yapmak güvenli değildi ve deniz üzerinden ticaret yapılamadığı için kara üzerindeki tarımsal faaliyetler de sekteye uğramıştı. [424] En büyük darbeyi, tebaası sıkıntı çekmeye başlayan ve yoğun nüfusu nedeniyle büyük bir kıtlığın pençesine düşen Roma şehri aldı. [425] Bu büyük deniz kuvvetlerini yenmek Romalılar için büyük ve zor bir iş olarak görünüyordu: Karada ve denizde her yere yayılmışlardı ve belirli bir yurtları, harekât noktaları ya da sabit mülkleri bulunmadığı için herhangi bir yere [rahat ve] hızlı bir şekilde kaçabiliyorlardı. [426] Yasalara hiçbir şekilde uymayan, kesin sonucu olmayan ve belirsizliğin hâkim olduğu bu beklenmedik savaş, her yerde şaşkınlık ve korkuya neden olmuştu. Murena, korsanlara karşı bir sefer düzenledi, ancak önemli bir başarı elde edemedi.[270] Onun ardından harekete geçen

269 Gaius Verres. MÖ 74 yılında Sicilya valiliğine atanan Verres, yolsuzluk iddialarıyla dolu oldukça kötü bir yönetim sergiledi ve Roma'da döndüğünde yargılanıp sürgün edildi. Marcus Tullius Cicero, Verres'e karşı (*in Verrem*) oldukça başarılı bir konuşma yapmış ve bir hatip olarak Roma'daki ününü bir hayli artırmıştı.

270 Lucius Licinius Murena, Sulla tarafından MÖ 84 yılında korsanların üzerine gönderilmişti.

ἀλλ᾽ οὐδὲ Σερουίλιος Ἰσαυρικὸς ἐπὶ τῷ Μουρήνᾳ, [427] ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τῆς γῆς τῆς Ἰταλικῆς τοῖς παραλίοις, ἀμφί τε τὸ Βρεντέσιον καὶ τὴν Τυρρηνίαν, ἐπέβαινον οἱ λῃσταὶ σὺν καταφρονήσει, καὶ γύναια παροδεύοντα τῶν εὐπατριδῶν καὶ δύο στρατηγοὺς αὐτοῖς σημείοις συνηρπάκεσαν.

94. Ὧν [428] οὔτε τὴν βλάβην οὔτε τὴν αἰσχύνην ἔτι φέροντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸν τότε σφῶν ἐπὶ δόξης ὄντα μεγίστης Γναῖον Πομπήιον αἱροῦνται νόμῳ στρατηγὸν ἐπὶ τριετὲς αὐτοκράτορα εἶναι θαλάσσης τε ἁπάσης ἢ στηλῶν Ἡρακλείων ἐντός ἐστι, καὶ γῆς ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ σταδίους τετρακοσίους ἄνω. [429] βασιλεῦσί τε καὶ δυνάσταις καὶ ἔθνεσι καὶ πόλεσι πάσαις ἐπέστελλον ἐς πάντα συλλαμβάνειν τῷ Πομπηίῳ, καὶ αὐτῷ στρατιὰν καταλέγειν ἔδοσαν καὶ χρήματα ἀγείρειν. [430] συνέπεμψαν δὲ καὶ παρὰ σφῶν στρατὸν πολὺν ἐκ καταλόγου, καὶ ναῦς ὅσας εἶχον, καὶ χρημάτων ἐς ἑξακισχίλια τάλαντα Ἀττικά. οὕτω μέγα καὶ δυσεργὲς ἡγοῦντο εἶναι τοσῶνδε κρατῆσαι στρατοπέδων, ἐν τοσῇδε θαλάσσῃ καὶ μυχοῖς τοσοῖσδε διαλανθανόντων τε εὐμαρῶς καὶ ὑποχωρούντων ῥᾳδίως καὶ ἐμπιπτόντων αὖθις ἀφανῶς. [431] ἀνήρ τε οὐδείς πω πρὸ τοῦ Πομπηίου ἐπὶ τοσήνδε ἀρχὴν αἱρεθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξέπλευσεν, ᾧ στρατιὰ μὲν αὐτίκα ἦν ἐς δώδεκα μυριάδας πεζῶν καὶ ἱππεῖς τετρακισχίλιοι, νῆες δὲ σὺν ἡμιολίαις ἑβδομήκοντα καὶ διακόσιαι, ὑπηρέται δ᾽ ἀπὸ τῆς βουλῆς, οὓς καλοῦσι πρεσβευτάς, πέντε καὶ εἴκοσιν· [432] οἷς ὁ Πομπήιος ἐπιδιήρει τὴν θάλασσαν, καὶ ναῦς ἐδίδου καὶ ἱππέας ἑκάστῳ καὶ στρατὸν πεζόν, καὶ στρατηγίας σημεῖα περικεῖσθαι, ἵν᾽ αὐτοκράτωρ ἐντελὴς οὗ πιστεύοιτο μέρους ἕκαστος ὑπάρχοι, [433] αὐτὸς δ᾽, οἷα δὴ βασιλεὺς

Servilius Isauricus da aynı sonuçla karşılaştı.[271] [427] Bu noktadan itibaren korsanlar, Etruria ve Brundisium civarındaki İtalya kıyılarına bile rahatlıkla akın yapmaya başladılar. Kıyı bölgesinde seyahat eden bazı soylu kadınları ve görev nişanlarıyla birlikte iki *praetor*u ele geçirdiler.

94. Verdikleri [428] kayıplara ve yaşadıkları utanca daha fazla dayanamayan Romalılar, o dönem aralarında en yüksek itibara sahip olan Gnaeus Pompeius'a üç yıl boyunca sınırsız yetki tanıdıkları bir yasa çıkardılar.[272] Bu yetki, Herakles Sütunları'na kadar uzanan tüm Akdeniz'i ve denizden iç bölgelere kadar dört yüz *stadion*luk[273]bir alanı kapsıyordu. [429] Romalılar, Pompeius'a asker ve para toplama yetkisi de tanıdılar ve krallara, prenslere, halklara ve tüm şehirlere mektup göndererek ona her şekilde yardımcı olunmasını istediler. [430] Kayıtlı askerler ve sahip oldukları gemilerden oluşan büyük bir ordu ile yaklaşık altı bin Attika *talanton*u verdikten sonra Pompeius'u gönderdiler.[274] Bu hazırlıklar gösteriyor ki Romalılar, denizde geniş bir alana yayılmış, en kuytu bölgelerde kolayca gizlenebilen, kolayca geri çekilebilen ve beklenmedik şekilde saldırıya geçebilen bu deniz kuvvetlerini yenmeyi gerçekten büyük ve zor bir iş olarak görmüşlerdi. [431] Pompeius'tan önce Romalılar tarafından böylesine büyük yetkiler tanınarak İtalya'dan gönderilen herhangi bir adam yoktu. Pompeius, kısa sürede yüz yirmi bin piyade, dört bin süvari ve bazıları *hemiola* olmak üzere iki yüz yetmiş gemiden oluşan bir orduya sahip oldu. Ayrıca, Romalıların *legatus* olarak adlandırdığı yirmi beş senatör yardımcısı vardı. [432] Pompeius, denizi bu *legatus*lar arasında paylaştırdı ver her birine gemi, süvari ve piyade kuvveti verdi. Ayrıca kendilerine tahsis edilen bölgelerde mutlak bir yetkiye sahip olmaları için onlara *praetorian* nişanları dağıttı. [433] Kendisi "kralların

271 MÖ 79 yılında *consul* seçilen Publius Servilius Vatia Isauricus, Kilikia'da valilik yaptığı MÖ 78-74 yılları arasında korsanlara karşı mücadele verdi.

272 *Lex Gabinia.*

273 Yaklaşık yetmiş beş kilometre.

274 MÖ 67.

βασιλέων, αὐτοὺς περιθέοι καὶ ἐφορῴη μένοντας ἐφ᾽ ὧν ἐτάχθησαν, μηδὲ μεταδιώκων τοὺς λῃστὰς περιφέροιτο ἐξ ἔργων ἀτελῶν ἔτι ὄντων ἐς ἕτερα, ἀλλ᾽ εἶεν οἱ πανταχόθεν αὐτοῖς ἀπαντῶντές τε καὶ τὰς ἐς ἀλλήλους διαδρομὰς ἀποκλείοντες.

95. Οὕτω [434] διαθεὶς ὁ Πομπήιος ἅπαντα, ἐπέστησεν Ἰβηρίᾳ μὲν καὶ ταῖς Ἡρακλείοις στήλαις Τιβέριον Νέρωνα καὶ Μάλλιον Τορκουᾶτον, ἀμφὶ δὲ τὴν Λιγυστινήν τε καὶ Κελτικὴν θάλασσαν Μᾶρκον Πομπώνιον, Λιβύῃ δὲ καὶ Σαρδόνι καὶ Κύρνῳ, καὶ ὅσαι πλησίον νῆσοι, Λέντουλον τε Μαρκελλῖνον καὶ Πούπλιον Ἀτίλιον, περὶ δὲ αὐτὴν Ἰταλίαν Λεύκιον Γέλλιον καὶ Γναῖον Λέντουλον. [435] Σικελίαν δὲ καὶ τὸν Ἰόνιον ἐφύλασσον αὐτῷ Πλώτιός τε Οὐᾶρος καὶ Τερέντιος Οὐάρρων μέχρι Ἀκαρνανίας, Πελοπόννησον δὲ καὶ τὴν Ἀττικήν, ἔτι δ᾽ Εὔβοιαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ Βοιωτίαν Λούκιος Σισιννᾶς, [436] τὰς δὲ νήσους καὶ τὸ Αἰγαῖον ἅπαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπ᾽ ἐκείνῳ Λούκιος Λόλλιος, Βιθυνίαν δὲ καὶ Θρᾴκην καὶ τὴν Προποντίδα καὶ τὸ τοῦ Πόντου στόμα Πούπλιος Πείσων, Λυκίαν δὲ καὶ Παμφυλίαν καὶ Κύπρον καὶ Φοινίκην Μέτελλος Νέπως. [437] ὧδε μὲν αὐτῷ διετετάχατο οἱ στρατηγοὶ ἐπιχειρεῖν τε καὶ ἀμύνεσθαι, καὶ φυλάσσειν τὰ τεταγμένα, καὶ τοὺς παρ᾽ ἀλλήλων ἐκφεύγοντας ὑπολαμβάνειν, ἵνα μὴ διώκοντες ἀφίσταιντο μακράν, μηδὲ ὡς ἐν δρόμῳ περιφέροιντο, καὶ χρόνιον εἴη τὸ ἔργον. [438] αὐτὸς δ᾽ ἅπαντας ἐπέπλει. καὶ τὰ ἐς δύσιν πρῶτα ἡμέραις τεσσαράκοντα ἐπιδὼν ἐς Ῥώμην παρῆλθεν. ὅθεν ἐς Βρεντέσιον, καὶ ἐκ Βρεντεσίου τοσῷδε διαστήματι τὴν ἕω περιπλεύσας, ἐξέπληξεν ἅπαντας τάχει τε ἐπίπλου καὶ μεγέθει παρασκευῆς καὶ φόβῳ δόξης, [439] ὥστε τοὺς λῃστὰς ἐλπίσαντας αὐτῷ προεπιχειρήσειν, ἢ οὐκ εὐμαρές γε τὸ κατὰ σφᾶς ἔργον ἀποδείξειν, δείσαντας εὐθὺς

kralı" gibi onların etrafında dolaşacak ve tahsis edilen görev yerlerinden ayrılmamalarını sağlayacaktı. Böylece korsanları takip ederken işini bitirmeden başka bir şeyle ilgilenmek zorunda kalmayacaktı, çünkü denizin her tarafında korsanları karşılayan ve bir araya gelmelerini engelleyen Roma kuvvetleri bulunacaktı.

95. Pompeius'un [434] tüm düzenlemeleri şu şekildeydi: Iberia ile Herakles Sütunları civarındaki bölgeler Tiberius Nero ile Manlius Torquatus'un; Liguria ile Kelt topraklarına yakın bölgeler Marcus Pomponius'un; Afrika, Sardinia, Korsika ile civarındaki tüm adalar Lentulus Marcellinus ile Publius Atilius'un; İtalya kıyıları Lucius Gellius ile Gnaeus Lentulus'un; [435] Sicilya ile Akarnania'ya kadar uzanan Ionia Denizi suları Plotius Varus ile Terentius Varro'nun; Peloponnesos, Attika, Euboia, Thessalia, Makedonia ve Boiotia bölgeleri Lucius Sisenna'nın; [436] adalar, tüm Ege suları ve ayrıca Hellespontos bölgesi Lucius Lollius'un; Bithynia, Thrakia, Propontis[275] ve Karadeniz'in ağzı Publius Piso'nun; ve son olarak Lykia, Pamphylia, Kıbrıs ve Fenike bölgeleri Metellus Nepos'un sorumluluğu altındaydı. [437] Gerektiğinde saldırıya geçmeleri, savunma yapmaları ve kendilerine tahsis edilen bölgeyi korumaları için Pompeius tarafından işte bu şekilde görevlendirilmişlerdi. Korsanları kendi bölgelerinden uzak tutacaklar, böylece takibe başlayarak uzak mesafelere açılmak zorunda kalmayacak ya da bir yarıştaymış gibi etrafta dolanarak görevi uzatmak durumunda kalmayacaklardı. [438] Pompeius, tüm bu bölgelere [düzenlemeleri yapmak üzere] bizzat kendisi gitti. İlk olarak batıya yöneldi ve kırk gün boyunca oradaki düzenlemelerle ilgilendikten sonra Roma'ya döndü. Ardından önce Brundisium'a, oradan da doğuya yelken açtı ve burada da kırk gün geçirdi. Bu kadar hızlı hareket etmesi, hazırlıklarının büyüklüğü ve korkutucu itibarı herkeste büyük bir şaşkınlığa neden oldu. [439] Öyle ki, ilk saldırıyı yapmayı ya da en azından kolay lokma olmadıklarını göstermeyi umut eden korsanlar hemen korkuya kapıldılar, kuşattıkları

275 Marmara Denizi.

τῶν τε πόλεων ἃς ἐπολιόρκουν ἐξαναχθῆναι, καὶ ἐς τὰς συνήθεις ἄκρας καὶ ναυλοχίας ὑποφεύγειν, [440] καὶ Πομπηίῳ τὴν μὲν θάλασσαν αὐτίκα ἀμαχὶ κεκαθάρθαι, τοὺς δὲ λῃστὰς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἁλίσκεσθαι πανταχοῦ κατὰ μέρη.

96. Αὐτὸς [441] δὲ ἐς Κιλικίαν ἠπείγετο μετὰ ποικίλου στρατοῦ καὶ μηχανημάτων πολλῶν, ἐλπίσας παντοίας μάχης καὶ πολιορκίας αὐτῷ δεήσειν ἐπὶ ἄκρας ἀποκρήμνους. οὐδενὸς δὲ ἐδέησε· τὸ γὰρ κλέος αὐτοῦ καὶ τὴν παρασκευὴν οἱ λῃσταὶ καταπλαγέντες, καὶ ἐλπίσαντες, εἰ μὴ διὰ μάχης ἔλθοιεν, τεύξεσθαι φιλανθρώπου, [442] πρῶτοι μὲν οἳ Κράγον καὶ Ἀντίκραγον εἶχον, φρούρια μέγιστα, μετὰ δ᾽ ἐκείνους οἱ ὄρειοι Κίλικες καὶ ἐφεξῆς ἅπαντες ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, ὅπλα τε ὁμοῦ πολλά, τὰ μὲν ἕτοιμα τὰ δὲ χαλκευόμενα, παρέδωκαν, καὶ ναῦς τὰς μὲν ἔτι πηγνυμένας τὰς δ᾽ ἤδη πλεούσας, χαλκόν τε καὶ σίδηρον ἐς ταῦτα συνενηνεγμένον καὶ ὀθόνας καὶ κάλως καὶ ὕλην ποικίλην, αἰχμαλώτων τε πλῆθος, τῶν μὲν ἐπὶ λύτροις τῶν δὲ ἐπὶ ἔργοις δεδεμένων. [443] ὧν ὁ Πομπήιος τὴν μὲν ὕλην ἐνέπρησε, τὰς δὲ ναῦς ἀπήγαγε, τοὺς δ᾽ αἰχμαλώτους ἐς τὰς πατρίδας ἀφῆκε· καὶ πολλοὶ κενοτάφια σφῶν κατέλαβον ὡς ἐπὶ νεκροῖς γενόμενα. [444] τοὺς δὲ πειρατὰς οἳ μάλιστα ἐδόκουν οὐχ ὑπὸ μοχθηρίας ἀλλ᾽ ἀπορίᾳ βίου διὰ τὸν πόλεμον ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν, ἐς Μαλλὸν καὶ Ἄδανα καὶ Ἐπιφάνειαν, ἢ εἴ τι ἄλλο πόλισμα ἔρημον ἢ ὀλιγάνθρωπον ἦν τῆσδε τῆς τραχείας Κιλικίας, συνῴκιζε· τοὺς δέ τινας αὐτῶν καὶ ἐς Δύμην τῆς Ἀχαΐας ἐξέπεμπεν. [445] ὧδε μὲν ὁ λῃστρικὸς πόλεμος, χαλεπώτατος ἔσεσθαι νομισθείς, ὀλιγήμερος ἐγένετο τῷ Πομπηίῳ· καὶ ναῦς ἔλαβε τὰς μὲν ἁλούσας μίαν καὶ ἑβδομήκοντα, τὰς δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν παραδοθείσας ἓξ καὶ τριακοσίας, πόλεις δὲ καὶ φρούρια καὶ ὁρμητήρια ἄλλα αὐτῶν ἐς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. λῃσταὶ δ᾽ ἀνῃρέθησαν ἐν ταῖς μάχαις ἀμφὶ τοὺς μυρίους.

şehirleri terk ettiler ve her zamanki kalelerine ya da demirleme merkezlerine çekildiler. [440] Böylece Pompeius, savaşa girmeden kısa bir sürede denizleri temizlemiş oldu ve dört bir yanda korsanlara karşı harekete geçen *legatus*lar, birbiri ardında zaferler kazanmaya başladılar.

96. Pompeius [441] hemen Kilikia'ya doğru yelken açtı. Yanına çeşitli kuvvetler ve çok sayıda kuşatma makinesi almıştı, çünkü sarp kalelere karşı her türlü çarpışmaya ve kuşatmaya girmek zorunda kalacağını düşünüyordu. Fakat bunlara ihtiyacı olmadı; zira onun itibarından ve büyük çaplı hazırlıklarından korkan korsanlar, savaşa girmedikleri takdirde hoşgörülü bir muamele göreceklerini düşünerek teslim oldular. [442] İlk olarak en büyük kaleleri olan Kragos ve Antikragos, daha sonra Kilikia'nın dağlık sakinleri ve onların ardından da diğer tüm korsanlar birbiri ardına teslim olmaya başladılar. Ayrıca, bazıları henüz yapım aşamasında, bazıları ise tamamlanmış olan çok sayıda silahla birlikte yelken açmaya hazır gemileri, gemi yapımı için toplanmış olan bronz ve demir malzemeleri, yelkenleri, halatları, her türden keresteyi ve bazıları fidye için tutulan, bazıları da zorla çalıştırılmak üzere zincirlenmiş olan çok sayıda savaş esirini teslim ettiler. [443] Pompeius keresteleri ateşe verdi, gemileri topladı ve savaş esirlerini yurtlarına gönderdi. Pek çok esir, yurduna döndüğünde kendi anıt mezarıyla karşılaştı, zira yakınları onların çoktan ölmüş olduğunu düşünüyordu. [444] Pompeius, kötülükten ziyade savaşın yol açtığı geçim sıkıntıları nedeniyle bu işe yönelmiş olduğunu düşündüğü korsanları Mallos, Adana, Epiphaneia ve Kilikia Trakheia'daki bazı ıssız ya da seyrek nüfuslu kasabalara yerleştirdi. Bazılarını da Akhaia'da bulunan Dyme'ye gönderdi. [445] Böylece son derece zor geçeceği düşünülen korsan savaşı, Pompeius tarafından birkaç gün içinde tamamlanmış oldu. Yetmiş bir gemiyi kendisi ele geçiren Pompeius, üç yüz altı gemiyi ise teslim yoluyla korsanlardan almıştı. Bununla birlikte toplamda yaklaşık yüz yirmi kasaba, kale ya da çeşitli harekât üssü ele geçirmişti. Çarpışmalar sonucunda yaklaşık on bin korsan öldürülmüştü.

97. Ἐπὶ [446] δὴ τούτοις ὀξές τε οὕτω καὶ παραδόξως γενομένοις οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Πομπήιον μέγα ἐπαίροντες, ἔτι ὄντα περὶ Κιλικίαν εἵλοντο τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ὁμοίας ἐξουσίας, αὐτοκράτορα ὄντα, ὅπῃ θέλοι, συντίθεσθαί τε καὶ πολεμεῖν, καὶ φίλους ἢ πολεμίους Ῥωμαίοις [447] οὓς δοκιμάσειε ποιεῖσθαι· στρατιᾶς τε πάσης, ὅση πέραν ἐστὶ τῆς Ἰταλίας, ἄρχειν ἔδωκαν. ἅπερ οὐδενί πω παντάπασι πρὸ τοῦδε ὁμοῦ πάντα ἐδόθη. [448] καὶ ἴσως αὐτὸν καὶ διὰ τάδε μέγαν ὀνομάζουσιν· ὁ γάρ τοι πόλεμος ὁ τοῦ Μιθριδάτου καὶ ὑπὸ τῶν προτέρων στρατηγῶν ἐξήνυστο ἤδη. [449] Πομπήιος μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῆς Ἀσίας στρατὸν ἀγείρας μετεστρατοπέδευεν ἐπὶ τοὺς ὅρους τοῦ Μιθριδάτου· Μιθριδάτῃ δὲ ἦν ἐπίλεκτος οἰκεῖος στρατός, τρισμύριοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς τρισχίλιοι, καὶ προὐκάθητο τῆς χώρας. [450] ἄρτι δ᾽ αὐτὴν Λουκούλλου διεφθαρκότος ἀπόρως εἶχεν ἀγορᾶς· ὅθεν αὐτομολίαις ἐπετίθεντο πολλοί. καὶ τούσδε μὲν ὁ Μιθριδάτης ἐρευνώμενος ἐκρήμνη καὶ ὀφθαλμοὺς ἀνώρυττε καὶ ἔκαιεν. [451] καὶ τὰ μὲν τῶν αὐτομολιῶν ἧσσον ἠνώχλει διὰ φόβον τῶν κολάσεων, ἐπέτριβε δ᾽ ἡ ἀπορία.

98. Πρέσβεις [452] οὖν ἐς Πομπήιον πέμψας ἠξίου μαθεῖν, τίς ἂν εἴη τοῦ πολέμου διάλυσις. ὁ δὲ, "Ἂν τοὺς αὐτομόλους ἡμῖν παραδῷς," ἔφη, "Καὶ σεαυτὸν ἡμῖν ἐπιτρέψῃς." ὧν ὁ Μιθριδάτης πυθόμενος τοῖς αὐτομόλοις τὸ περὶ αὐτῶν ἔφρασε, καὶ δεδιότας ὁρῶν ὤμοσεν ὅτι οἱ τὰ πρὸς Ῥωμαίους ἐστὶν ἄσπονδα διὰ τὴν πλεονεξίαν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐκδώσει τινά, οὐδὲ πράξει ποτὲ ὃ μὴ κοινῇ πᾶσι συνοίσει. [453] ὁ μὲν δὴ ὧδε εἶπεν, ὁ δὲ Πομπήιος ἐνέδραν ποι καθεὶς ἱππέων, ἑτέρους ἔπεμπεν ἐκ φανεροῦ τοῖς προφύλαξι τοῦ βασιλέως ἐνοχλεῖν· καὶ εἴρητο αὐτοῖς ἐρεθίζειν καὶ ὑποφεύγειν ὥσπερ ἡττωμένους <. . .>

97. Romalılar, [446] bu çabuk ve beklenmedik başarı karşısında Pompeius'a övgüler yağdırdılar ve henüz Kilikia'dayken ona hâlihazırda sahip olduğu yetkilerle birlikte Mithradates Savaşı'nın komutasını verdiler.[276] Böylece istediği gibi savaş ya da barış kararı alabilecek, Roma'nın dostunun ya da [447] düşmanının kim olduğuna kendisi karar verebilecek ve İtalya dışındaki tüm Roma kuvvetlerini sınırsız bir yetkiyle komuta edebilecekti. Daha önce tüm bu yetkilere aynı anda sahip olan herhangi bir Romalı yoktu. [448] Belki de ona "Büyük" unvanı vermelerinin sebebi buydu, zira Mithradates Savaşı ondan önceki komutanlar tarafından zaten başarılı bir şekilde yürütülmüştü. [449] Pompeius, hemen Asya'da bir ordu topladı ve Mithradates'in krallığının sınırlarında kampını kurdu. Kral, otuz bin piyade ile üç bin süvariden oluşan seçkin ordusunu güvenliği sağlamak adına sınır bölgelerine yerleştirmişti. [450] Fakat kısa zaman önce Lucullus'un harap ettiği topraklar yüzünden erzak sıkıntısı baş göstermeye başladı ve Mithradates'in pek çok adamı firar etti. Kral bunları yakalayıp astı, gözlerini oydu ya da diri diri yaktı. [451] Bu cezaların verdiği korku kaçakların sayısını azalttı, ancak açlık sıkıntısı giderek artmaya başladı.

98. Mithradates, [452] hangi şartlar altında savaşa son verebileceğini öğrenmek üzere Pompeius'a bir heyet gönderdi. Pompeius, "Kaçakları bize geri göndermen ve teslim olman gerekiyor" şeklinde bir yanıt gönderdi. Aldığı bu yanıtı doğrudan Romalı kaçaklara ileten ve onların korkuya kapıldığını gören Mithradates, açgözlü tutumları nedeniyle Romalılara olan düşmanlığına asla son vermeyeceğine, herhangi bir kaçağı teslim etmeyeceğine ve herkesin ortak faydasına olmayan bir şeyi asla yapmayacağına dair yeminler etti. [453] Mithradates'in kaçaklara söyledikleri bunlardı. Bu sırada bir grup süvariyi pusuya yerleştiren Pompeius, diğerlerini kralın muhafızlarını açık bir şekilde taciz etmeleri için önden gönderdi. Bu süvariler, aldıkları emir doğrultusunda önce muhafızları kışkırtacak, ardından mağlup olmuş gibi geri çekilecek <...>

276 *Lex Manilia*, MÖ 66.

ἔστε περ οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας περιλαβόντες αὐτοὺς ἐτρέψαντο. [454] καὶ φεύγουσι τάχ᾽ ἂν καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον συνεισεπήδησαν, εἰ μὴ δείσας ὁ βασιλεὺς προήγαγε τὸ πεζόν. οἱ δ᾽ ἀπεχώρουν. καὶ τέλος ἦν τοῦτο τῇ πρώτῃ Πομπηίου καὶ Μιθριδάτου πείρᾳ ἐς ἀλλήλους καὶ ἱππομαχίᾳ.

99. Ἐνοχλούμενος [455] δ᾽ ὑπὸ τῆς ἀπορίας ὁ βασιλεὺς ἄκων ὑπεχώρει, καὶ ἐσεδέχετο Πομπήιον ἐς τὴν ἑαυτοῦ, ἐλπίζων καθήμενον ἐν τῇδε τῇ διεφθαρμένῃ κακοπαθήσειν. ὁ δὲ ἀγορὰν μὲν ἐπακτὸν ἐκ τῶν ὄπισθεν εἶχε, περιελθὼν δὲ τὰ πρὸς ἕω τοῦ Μιθριδάτου, καὶ φρούρια αὐτῷ καὶ στρατόπεδα πολλὰ ἐς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα σταδίους περιθεὶς ἀπετάφρευε τοῦ μὴ σιτολογεῖν αὐτὸν ἔτι εὐμαρῶς. [456] καὶ ὁ βασιλεὺς ἀποταφρεύοντι μὲν οὐκ ἐπετίθετο, εἴθ᾽ ὑπὸ δέους εἴθ᾽ ὑπ᾽ ἀνοίας, ἣ πᾶσιν ἐγγίγνεται πλησιαζόντων τῶν κακῶν, κάμνων δ᾽ αὖθις ἐξ ἀπορίας τὰ ὑποζύγια ὅσα εἶχε κατέκοπτε, τοὺς ἵππους μόνους περιποιούμενος, [457] ἔστε μόλις ἐς πεντήκοντα διαρκέσας ἡμέρας νυκτὸς ἀπεδίδρασκε σὺν σιωπῇ βαθείᾳ δι᾽ ὁδῶν δυσχερῶν. ὡς δὲ αὐτὸν μόλις ἡμέρας ὁ Πομπήιος καταλαβὼν εἶχετο τῶν ὑστάτων, ὁ μὲν καὶ τότε τῶν φίλων ἐκτάξαι κελευόντων οὐκ ἐμάχετο, ἀλλὰ τοῖς ἱππεῦσι μόνοις τοὺς πλησιάζοντας ἀνακόπτων ἑσπέρας ἐν ὕλαις ηὐλίσατο πυκναῖς. [458] τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ χωρίον κατέλαβε περίκρημνον, οὗ μία ἐς αὐτὸ ἄνοδος ἦν, καὶ τέσσαρες αὐτὴν σπεῖραι προὐφύλασσον. ἀντεφύλασσον δὲ καὶ Ῥωμαῖοι μὴ διαφυγεῖν Μιθριδάτην.

100. Ἅμα [459] δ᾽ ἡμέρᾳ τὸν μὲν στρατὸν αὑτῶν ὥπλιζεν ἑκάτερος, οἱ προφύλακες δ᾽ ἀλλήλων κατὰ τὸ πρανὲς ἀπεπειρῶντο· καί τινες ἱππεῖς τοῦ Μιθριδάτου χωρίς τε τῶν ἵππων καὶ χωρὶς ἐπαγγέλματος ἐβοήθουν

tam bu noktada pusudakilerle birlikte düşmanı kuşatıp bozguna uğratacaktı. [454] Kral bu tehlikeyi öngörüp piyadelerini ileri sürmeseydi Romalılar, kaçan adamlarla birlikte ordugâha bile girebilirdi. Kralın hamlesi üzerine Romalılar geri çekildiler. Böylece Pompeius ile Mithradates arasındaki ilk karşılaşma bu süvari harekâtı ile son bulmuş oldu.

99. Bir süre sonra [455] ordusundaki erzak sıkıntısı dayanılmaz boyutlara ulaşan Mithradates, gönülsüzce geri çekilmek zorunda kaldı ve böylece topraklarına girmesi için Pompeius'a fırsat tanımış oldu. Bu harap olmuş topraklarda Pompeius'un da erzak sıkıntısı yaşayarak zor durumda kalacağını umut ediyordu. Fakat yolculuğa başladığında arkasından erzak da taşıtan Pompeius, Mithradates'in doğusundan dolaştı ve onun etrafında yüz elli *stadion*[277] boyunca pek çok kale ve kamp kurdu. Ayrıca kralın kolayca erzak toplamasını önlemek amacıyla bölgeyi hendekle çevreledi. [456] Pompeius hendeği tamamlamakla meşgulken Mithradates, ya korkudan ya da felakete yaklaşanlarda adet olduğu üzere zihinsel bir bunalım yaşadığından herhangi bir saldırı düzenlemedi. Fakat erzak sıkıntısı yeniden baş gösterince atlar haricinde tüm yük hayvanlarını katletti [457] ve sonunda elli günlük erzakıyla gece vakti zorlu yollardan sessizce kaçmaya başladı. Pompeius, gün boyunca büyük bir gayretle takip edip onu yakaladı ve en arka saflarda yer alan adamlarına saldırdı. Mithradates'in dostları hemen savaş düzeni alınmasını tavsiye etti, ancak kral bunu reddetti. Yalnızca süvarilerini kullanarak yaklaşmakta olan düşman kuvvetlerini püskürttü ve geceyi adamlarıyla birlikte sık ormanlarda geçirdi. [458] Ertesi gün etrafı sarp kayalıklarla çevrili bir mevkide pozisyon aldı ve buraya çıkan tek yolu dört *cohors*la koruma altına aldı. Öte yandan düşmanının kaçmasını istemeyen Pompeius da birtakım karşı önlemler aldı.

100. Şafak vakti [459] her iki komutan da ordusunu silahlandırdı ve muhafızlar yamaçlarda birbirleriyle çatışmaya başladı. Bu sırada Mithradates'in bazı süvarileri, emir almamalarına

277 Yaklaşık yirmi sekiz kilometre.

τοῖς σφετέροις προφύλαξιν. πλειόνων δέ σφισι Ῥωμαίων ἱππέων ἐπιόντων, οἱ ἄνιπποι τῶν Μιθριδατείων οἵδε ἀθρόως ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνεπήδων, ἀναβησόμενοί τε τοὺς ἵππους καὶ ἐξ ἴσου τοῖς ἐπιοῦσι Ῥωμαίοις συνοισόμενοι. [460] κατιδόντες δ᾽ αὐτοὺς οἱ ἄνω ἔτι ὁπλιζόμενοι σὺν δρόμῳ καὶ βοῇ προσθέοντας, καὶ τὸ γιγνόμενον οὐκ εἰδότες ἀλλὰ φεύγειν αὐτοὺς ὑπολαβόντες, ὡς εἰλημμένου σφῶν ἤδη καθ᾽ ἑκάτερα τοῦ στρατοπέδου, τὰ ὅπλα μεθέντες ἔφευγον. [461] ἀδιεξόδου δ᾽ ὄντος τοῦ χωρίου προσέπταιον ἀλλήλοις ἀναστρεφόμενοι, μέχρι καθήλαντο κατὰ τῶν κρημνῶν. οὕτω μὲν ἡ στρατιὰ τῷ Μιθριδάτῃ διὰ προπέτειαν τῶν ἄνευ προστάγματος τοῖς προμάχοις ἐπικουρεῖν ἑλομένων θορυβηθεῖσα διέφθαρτο, [462] καὶ τὸ λοιπὸν ἔργον εὔκολον ἦν τῷ Πομπηίῳ, κτείνοντι καὶ συλλαμβάνοντι ἀνόπλους ἔτι καὶ ἐν περικρήμνῳ συγκεκλεισμένους. καὶ ἀνῃρέθησαν ἐς μυρίους, καὶ τὸ στρατόπεδον ὅλῃ τῇ παρασκευῇ κατελήφθη.

101. Μιθριδάτης [463] δὲ μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν μόνων ὠσάμενος ἐς τὰ κατάκρημνα καὶ διαφυγὼν ἐνέτυχέ τισιν ἱππεῦσι μισθοφόροις καὶ πεζοῖς ὡς τρισχιλίοις, οἳ εὐθὺς αὐτῷ συνείποντο ἐς Σινόρηγα φρούριον, ἔνθα αὐτῷ χρήματα πολλὰ ἐσεσώρευτο· καὶ δωρεὰν καὶ μισθὸν ἐνιαυτοῦ τοῖς συμφυγοῦσι διέδωκεν. [464] φέρων δ᾽ ἐς ἑξακισχίλια τάλαντα ἐπὶ τὰς τοῦ Εὐφράτου πηγὰς ἠπείγετο ὡς ἐκεῖθεν ἐς Κόλχους περάσων. δρόμῳ δ᾽ ἀπαύστῳ χρώμενος τὸν μὲν Εὐφράτην ὑπερῆλθεν ἡμέρᾳ μάλιστα τετάρτῃ, τρισὶ δ᾽ ἄλλαις καθιστάμενος καὶ ὁπλίζων τοὺς συνόντας ἢ προσιόντας ἐς τὴν Χωτηνὴν Ἀρμενίαν ἐνέβαλεν, [465] ἔνθα Χωτηνοὺς μὲν καὶ Ἴβηρας, κωλύοντας αὐτὸν βέλεσι καὶ σφενδόναις, ἐλαύνων διῆλθεν ἐπὶ τὸν Ἄψαρον ποταμόν. [466] Ἴβηρας δὲ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ οἱ μὲν προγόνους, οἱ δ᾽ ἀποίκους ἡγοῦνται τῶν Εὐρωπαίων Ἰβήρων,

rağmen atları yanlarına almadan muhafızların yardımına gitti. Fakat daha büyük bir Roma süvari grubu onlara karşı harekete geçince atlarına binmek ve Roma süvarileriyle eşit şartlarda mücadele etmek için topluca kamplarına doğru koştular. [460] Mithradates'in tepedeki silahları adamları, aşağıya baktıklarında ordugâha doğru koşan dostlarını gördüler ve ne olduğunu anlayamadıkları için onların kaçtığını düşündüler. Bu nedenle kamplarının her iki taraftan da ele geçirildiğini sandılar ve silahlarını bırakıp kaçtılar. [461] Fakat kaçacak bir yol bulunmadığı için kargaşa hâlinde birbirlerine çarpmaya ve bunun sonucunda kayalıklardan aşağıya düşmeye başladılar. Emir almaksızın muhafızların yardımına giden adamların pervasızlığı yüzünden Mithradates'in ordusu işte böylesine büyük bir kargaşaya sürüklendi ve yok oldu. [462] Bu noktadan itibaren Pompeius adına işler daha kolay bir hâl aldı: Silahları olmayan ve kayalıklarda sıkışmış olan düşman askerlerini yakalayıp öldürdü. Bu süreçte Mithradates'in yaklaşık on bin adamı öldürülürken kampı da tüm teçhizatıyla birlikte ele geçirildi.

101. Mithradates, [463] korumalarıyla birlikte kayalıklarda güçlükle ilerlemiş ve kaçmayı başarmıştı. Hemen kendisine katılan bir grup paralı süvari ve yaklaşık üç bin piyade ile birlikte yüklü miktarda para sakladığı Sinorega kalesinde toplandı. Kendisiyle birlikte kaçan adamlara çeşitli armağanlar dağıttı ve yıllık maaş verdi. [464] Yanına yaklaşık altı bin *talanton* aldı ve önce Fırat Nehri'ne, oradan da Kolkhis'e gitmek üzere hemen harekete geçti. Dört gün boyunca dinlenmeden yürüyüşünü sürdürerek Fırat'ı geçmeyi başardı. Bundan üç gün sonra hem kendisine eşlik eden hem de sonradan ordusuna katılan tüm adamları organize edip silahlandırdı ve Armenia'daki Khotene topraklarına girdi. [465] Burada ok ve sapanlarla kendisini engellemeye çalışan Khotene ve Iberia halklarını püskürttü ve Apsaros Nehri'ne[278] doğru ilerleyişini sürdürdü. [466] Bazıları Asya'daki bu Iberia halklarının Avrupa'daki Iberialıların ataları olduğunu öne sürerken

278 Ankara Çayı.

οἱ δὲ μόνον ὁμωνύμους· ἔθος γὰρ οὐδὲν ἦν ὅμοιον ἢ γλῶσσα. [467] Μιθριδάτης δ᾽ ἐν Διοσκούροις χειμάζων, ἥν τινα πόλιν οἱ Κόλχοι σύμβολον ἡγοῦνται τῆς Διοσκούρων σὺν Ἀργοναύταις ἐπιδημίας, οὐδὲν σμικρόν, οὐδ᾽ οἷον ἐν φυγῇ, διενοεῖτο, ἀλλὰ τὸν Πόντον ὅλον ἐν κύκλῳ καὶ Σκύθας ἐπὶ τῷ Πόντῳ καὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην ὑπερελθὼν ἐς Βόσπορον ἐμβαλεῖν, [468] τήν τε Μαχάρους τοῦ παιδὸς ἀρχήν, ἀχαρίστου περὶ αὐτὸν γενομένου, παραλαβὼν αὖθις ἐκ μετώπου Ῥωμαίοις γενέσθαι, καὶ πολεμεῖν ἐκ τῆς Εὐρώπης οὖσιν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τὸν πόρον ἐν μέσῳ θέμενος, ὃν κληθῆναι νομίζουσι Βόσπορον Ἰοῦς διανηξαμένης, ὅτε βοῦς γενομένη κατὰ ζηλοτυπίαν Ἥρας ἔφευγεν.

102. Ἐς [469] τοσοῦτον παραδοξολογίας ἐπειγόμενος ὁ Μιθριδάτης ἐφικέσθαι ὅμως ἐπενόει, καὶ διώδευεν ἔθνη Σκυθικὰ καὶ πολεμικὰ καὶ ἀλλότρια πείθων ἢ βιαζόμενος· [470] οὕτω καὶ φεύγων καὶ ἀτυχῶν αἰδέσιμος ἔτι καὶ φοβερὸς ἦν. Ἡνιόχους μὲν οὖν δεχομένους αὐτὸν παρώδευεν, Ἀχαιοὺς δ᾽ ἐτρέψατο διώκων· οὓς ἀπὸ Τροίας ἐπανιόντας φασὶν ἐς τὸν Πόντον ὑπὸ χειμῶνος ἐκπεσεῖν, καὶ πολλὰ παθεῖν ὡς Ἕλληνας ὑπὸ βαρβάρων, [471] πέμψαντας δ᾽ ἐπὶ ναῦς ἐς τὰς πατρίδας καὶ ὑπεροφθέντας μηνῖσαι τῷ Ἑλληνικῷ γένει, καὶ Σκυθικῶς ὅσους ἕλοιεν Ἑλλήνων καταθύειν, πρῶτα

diğerleri onların Avrupa'dan gelen göçmenler olduğunu düşünüyor. Bazıları ise, gelenekleri ya da dilleri arasında herhangi bir benzerlik olmadığını ve yalnızca isim benzerliği bulunduğunu düşünüyor. [467] Mithradates, kış mevsimini Dioskurias'ta[279] geçirdi. Kolkhisliler, bu şehrin isminin Dioskouroi[280] ve Argonotların ziyaretlerini hatırlattığını düşünüyor. Mithradates, burada bir kaçaktan beklenmeyecek türden büyük bir plan tasarladı: Kıyı boyunca ilerleyip Skythia bölgesini geçmek ve Maiotis Gölü'nü aşıp Bosporos Krallığı'nı işgal etmek suretiyle Karadeniz'in etrafını dolaşmayı amaçlıyordu. [468] Böylece kendisine nankörlük yapan oğlu Makhares'ten krallığını geri alacak ve Romalılarla yeniden karşı karşıya gelecekti. Yani Bosporos Boğazı'nı araya alacak ve Asya'daki Romalılara karşı Avrupa'dan savaşacaktı. Bosporos Boğazı'nın ismini, bir ineğe dönüştürülen ve Hera'nın kıskançlığından kaçmaya çalışan Io'nun bu boğazı geçmesi nedeniyle almış olduğu düşünülüyor.

102. Mithradates'in [469] tasarladığı olağanüstü plan buydu ve bunu gerçekleştirmek üzere harekete geçti.[281] Bazen güç kullanarak bazen de ikna yoluyla, hem çeşitli yabancı halkların hem de savaşçı Skythialıların toprakları üzerinden ilerledi. [470] Talihsiz bir kaçak olmasına rağmen hâlâ korku uyandıran ve saygı duyulan bir adamdı. Kendisini kabul eden Heniokhoi halkının bölgesine girdi. Direnç gösteren Akhaia halkını bozguna uğrattı ve onların peşine takıldı. Bu Akhaialıların, Troia dönüşünde bir fırtına nedeniyle Pontos civarına kadar sürüklendikleri ve Hellen oldukları için buradaki barbarlar tarafından pek çok kötülüğe maruz kaldıkları anlatılır. [471] Gemiler gönderme şartıyla yurtlarına gönderildiklerinde kendi vatandaşları tarafından göz ardı edilmiş olan bu Akhaialılar, Hellen ırkına karşı öylesine büyük bir kin beslemişler ki, yakaladıkları her Hellen vatandaşını Skythia tarzında kurban etmeye başlamışlar. İlk zamanlarda çok öf-

279 Sokhumi.
280 Kastor ve Polluks.
281 MÖ 65.

μὲν ἅπαντας ὑπ᾽ ὀργῆς, σὺν χρόνῳ δὲ τοὺς καλλίστους αὐτῶν μόνους, μετὰ δὲ τοὺς κληρουμένους. [472] καὶ τάδε μὲν περὶ Ἀχαιῶν τῶν Σκυθικῶν· ὁ δὲ Μιθριδάτης ἐς τὴν Μαιῶτιν ἐμβαλών, ἧς εἰσὶ πολλοὶ δυνάσται, πάντων αὐτὸν κατὰ κλέος ἔργων τε καὶ ἀρχῆς, καὶ δυνάμεως ἔτι οἱ παρούσης ἀξιολόγου, δεχομένων τε καὶ παραπεμπόντων, καὶ δῶρα πολλὰ φερόντων καὶ κομιζομένων ἕτερα, [473] ὁ δὲ καὶ συμμαχίαν αὐτοῖς ἐτίθετο, ἐπινοῶν ἕτερα καινότερα, διὰ Θρᾴκης ἐς Μακεδονίαν καὶ διὰ Μακεδόνων ἐς Παίονας ἐμβαλὼν ὑπερελθεῖν ἐς τὴν Ἰταλίαν τὰ Ἄλπεια ὄρη· [474] γάμους τε θυγατέρων ἐπὶ τῇδε τῇ συμμαχίᾳ τοῖς δυνατωτέροις αὐτῶν ἠγγύα. Μαχάρης δ᾽ αὐτὸν ὁ παῖς πυνθανόμενος ὁδόν τε τοσαύτην ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ἄγρια ἔθνη καὶ τὰ καλούμενα κλεῖθρα Σκυθῶν, οὐδενί πω γεγονότα περατά, διοδεῦσαι, [475] πρέσβεις μέν τινας ἐς αὐτὸν ἔπεμπεν ἀπολογησομένους ὡς ἀνάγκῃ θεραπεύσειε Ῥωμαίους, ὀργὴν δὲ ἄκρον εἰδὼς ἔφευγεν ἐς τὴν ἐν τῷ Πόντῳ Χερρόνησον, τὰς ναῦς διαπρήσας, ἵνα μὴ διώξειεν αὐτὸν ὁ πατήρ. ἑτέρας δ᾽ ἐπιπέμψαντος ἐκείνου, προλαβὼν ἑαυτὸν ἔκτεινεν. [476] ὁ δὲ Μιθριδάτης αὐτοῦ τῶν φίλων οὓς μὲν αὐτὸς ἐς τὴν ἀρχὴν ἀπιόντι ἐδεδώκει, πάντας ἔκτεινε, τοὺς δὲ τοῦ παιδὸς ἀπαθεῖς ὡς ὑπηρέτας ἰδίου φίλου γενομένους ἀφῆκεν.

103. Καὶ [477] τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τὸν Μιθριδάτην, ὁ δὲ Πομπήιος αὐτὸν εὐθὺς μὲν ἐπὶ τῇ φυγῇ μέχρι Κόλχων ἐδίωξε, μετὰ δέ, οὐδαμῇ δόξας αὐτὸν οὔτε τὸν Πόντον οὔτε τὴν Μαιώτιδα λίμνην περιελεύσεσθαι, οὐδὲ μεγάλοις ἔτι πράγμασιν ἐγχειρήσειν ἐκπεσόντα, [478] τοὺς Κόλχους ἐπῄει καθ᾽ ἱστορίαν τῆς Ἀργοναυτῶν καὶ Διοσκούρων καὶ Ἡρακλέους ἐπιδημίας, τὸ πάθος μάλιστα ἰδεῖν ἐθέλων ὃ Προμηθεῖ

keli oldukları için bunu tüm Hellenlere yapıyorlarmış, ancak zaman geçtikçe önce en güzel olanları, daha sonra da yalnızca kurayla seçtiklerini hedef almışlar. [472] Skythia'daki Akhaia halkı hakkında öğrendiklerim bunlardır. Mithradates daha sonra pek çok prensin hüküm sürdüğü Maiotis civarındaki yerleşim bölgelerine gitti. Başarılarının ve yönetiminin kazandırdığı itibar ve hâlâ hatırı sayılır bir güce sahip olması nedeniyle tüm prensler onu iyi bir şekilde karşıladı, eşlik etti ve cömertçe hediyeler verdi. [473] Burada yeni planlar tasarlayan Mithradates, Thrakia üzerinden önce Makedonia'ya daha sonra Paeonia'ya geçmeyi ve son olarak Alpleri aşarak İtalya'ya girmeyi amaçladı. [474] Bunun için prenslerle birtakım ittifaklar kurdu, hatta daha güçlü olanlarla kızlarını evlendirdi. Babasının uzun bir yolculuğu kısa sürede tamamladığını, vahşi halkların topraklarını aştığını ve "Skythia Kapıları" olarak bilinen bölgeyi geçtiğini –bunu daha önce kimse yapamamıştı- öğrenen Makhares, [475] kendisini savunmak üzere ona elçiler gönderdi ve geçmişteki eylemlerini Romalılara hizmet etmek zorunda kaldığı için gerçekleştirdiğini bildirdi. Bununla birlikte babasının bir hayli öfkeli olduğunun da farkındaydı. Bu nedenle Pontos Khersonessos'a kaçtı ve takip edilmemek için tüm gemileri ateşe verdi. Fakat kral başka gemiler tedarik edip onun peşine gönderince Makhares başına gelecekleri tahmin etti ve kendini öldürdü. [476] Krallığını devralmak üzere bölgeye gelen Mithradates, Makhares'in yanına göndermiş olduğu tüm saray dostlarını ölüme mahkûm etti. Oğlunun dostlarını ise kişisel dostlukları nedeniyle onun yanında yer aldıkları için zarar vermeden gönderdi.

103. Mithradates [477] işte bu işlerle meşguldü. Öte yandan Pompeius, kaçarken kralı Kolkhis'e kadar takip etmiş, ancak Karadeniz ve Maiotis Gölü'nün etrafında dolaşamayacağını ya da bunları yapsa bile daha büyük işlere girişemeyeceğini düşündüğünden daha fazla ilerlememişti. [478] Argonotlar, Dioskouroi ve Herakles'in ziyaret etmiş olduğu yerleri araştırmak üzere Kolkhis'e girdi. Özellikle de Prometheus'un Kafkas

φασὶ γενέσθαι περὶ τὸ Καύκασον ὄρος. [479] χρυσοφοροῦσι δ᾽ ἐκ τοῦ Καυκάσου πηγαὶ πολλαὶ ψῆγμα ἀφανές· καὶ οἱ περίοικοι κῴδια τιθέντες ἐς τὸ ῥεῦμα βαθύμαλλα, τὸ ψῆγμα ἐνισχόμενον αὐτοῖς ἐκλέγουσιν. καὶ τοιοῦτον ἦν ἴσως καὶ τὸ χρυσόμαλλον Αἰήτου δέρος. [480] τὸν οὖν Πομπήιον ἐπὶ τῇ ἱστορίᾳ ἀνιόντα οἱ μὲν ἄλλοι παρέπεμπον, ὅσα ἔθνη γείτονα· Ὀροίζης δ᾽ ὁ τῶν Ἀλβανῶν βασιλεὺς καὶ Ἀρτώκης ὁ Ἰβήρων ἑπτὰ μυριάσιν ἐλόχων ἀμφὶ τὸν Κύρον ποταμόν, ὃς δυώδεκα στόμασι πλωτοῖς ἐς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἐρεύγεται, πολλῶν ἐς αὐτὸν ἐμβαλόντων ποταμῶν, καὶ μεγίστου πάντων Ἀράξου. [481] αἰσθόμενος δὲ τῆς ἐνέδρας ὁ Πομπήιος τὸν ποταμὸν ἐζεύγνυ, καὶ τοὺς βαρβάρους συνελάσας ἐς λόχμην βαθεῖαν (ὑλομαχῆσαι δ᾽ εἰσὶ δεινοί, κρυπτόμενοί τε καὶ ἐπιόντες ἀφανῶς) αὐτῇ λόχμῃ τὸν στρατὸν περιστήσας ἐνέπρησε, καὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἐδίωκεν, ἕως ἅμα πάντες[25] ὅμηρά τε καὶ δῶρα ἤνεγκαν. [482] καὶ ἐθριάμβευσεν ἐς Ῥώμην καὶ ἀπὸ τῶνδε. πολλαὶ δὲ ἔν τε τοῖς ὁμήροις καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ηὑρέθησαν γυναῖκες, οὐ μείονα τῶν ἀνδρῶν τραύματα ἔχουσαι· [483] καὶ ἐδόκουν Ἀμαζόνες εἶναι, εἴτε τι ἔθνος ἐστὶν αὐτοῖς γειτονεῦον αἱ Ἀμαζόνες, ἐπίκλητοι τότε ἐς συμμαχίαν γενόμεναι, εἴτε τινὰς πολεμικὰς ὅλως γυναῖκας οἱ τῇδε βάρβαροι καλοῦσιν Ἀμαζόνας.

104. Ἐπανιὼν [484] δ᾽ ἐντεῦθεν ὁ Πομπήιος ἐστράτευεν ἐς Ἀρμενίαν, ἔγκλημα ἐς Τιγράνη τιθέμενος ὅτι συνεμάχει Μιθριδάτῃ· καὶ ἦν ἤδη περὶ Ἀρτάξατα τὸ βασίλειον. [485] Τιγράνῃ δὲ οὐκ ἔγνωστο μὲν πολεμεῖν ἔτι, παῖδες δ᾽ ἐκ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς αὐτῷ τρεῖς γεγένηντο, ὧν δύο μὲν αὐτὸς ὁ Τιγράνης ἀνῃρήκει, τὸν μὲν ἐν μάχῃ,

Dağları'nda işkence gördüğü anlatılan yeri görmek için can atıyordu. [479] (Kafkasya'da görünmeyecek kadar küçük altın parçacıkları taşıyan pek çok nehir akar. Bölge sakinleri nehirlere kalın tüylü koyun postları yerleştirir ve bunlara takılan altın parçacıklarını toplarlar. Belki de Aietes'in[282] altın postu da bu türden bir şeydi.) [480] Albania halklarının kralı Oroizes ve Iberia kralı Artokes haricinde diğer tüm komşu halklar, bu araştırma gezisinde Pompeius'a eşlik etmişti. Artokes, yetmiş bin adamıyla Kyros Nehri civarında Pompeius'a bir pusu kurdu. (Kyros Nehri[283], gemi seyahatine elverişli on iki ağızla Hazar Denizi'ne boşalır; ayrıca içerisine akan ve en büyüğü Arakses[284] olan pek çok nehirle de bağlantılıdır.) [481] Artokes'in pususunu fark eden Pompeius, nehrin üzerine bir köprü kurdu ve barbarları derin bir ormana sürdü. (Bu insanlar, iyi orman savaşçılarıdır ve saklandıkları yerlerden beklenmedik bir şekilde saldırıya geçerler.) Daha sonra ordusuyla etrafını kuşattığı ormanı ateşe verdi ve kaçan adamları takibe başladı. Kaçaklar sonunda pes etti ve hepsi, Pompeius'a hem rehine hem de hediye getirdi. [482] Pompeius, bu zaferin ardından Roma'da bir zafer alayı düzenledi. Rehineler ve tutsaklar arasında en az erkekler kadar yara almış pek çok kadın da bulunuyordu. [483] Bunların Amazonlardan olduğu düşünülüyor, ancak bu Amazonlar o dönem askerî destek için çağrılmış olan bir komşu halk mıydı, yoksa barbarlar tüm savaşçı kadınları Amazon olarak mı adlandırıyordu bilinmiyor.

104. Kolkhis'ten [484] dönen Pompeius, Tigranes'in Mithradates'le müttefik olmasını bir savaş bahanesi[285] olarak göstererek Armenia üzerine yürüdü ve çok geçmeden kraliyet şehri Artaksata yakınlarına ulaştı.[286] [485] Öte yandan Tigranes artık savaşmama kararı almıştı. Mithradates'in kızıyla olan evliliğinden üç çocuğu dünyaya gelmiş, ancak bunlardan ikisini kendi eliyle öldürmüştü: Birini kendisine karşı savaş-

282 Efsanevi Kolkhis kralı.
283 Kura Nehri.
284 Aras Nehri.
285 *Casus belli.*
286 MÖ 64.

πολεμοῦντά οἱ, τὸν δ᾽ ἐν κυνηγεσίοις, αὐτοῦ πεσόντος ἀμελήσαντα καὶ τὸ διάδημα περιθέμενον ἔτι κειμένου. [486] ὁ δὲ τρίτος, Τιγράνης, ἐν μὲν τοῖς κυνηγεσίοις ὑπεραλγήσας τοῦ πατρὸς ἐστεφάνωτο ὑπ᾽ αὐτοῦ, μικρὸν δὲ διαλιπὼν ἀπέστη καὶ ὅδε, καὶ πολεμῶν τῷ πατρὶ καὶ ἡττώμενος ἐς Φραάτην ἐπεφεύγει τὸν Παρθυαίων βασιλέα, ἄρτι τὴν Σινρίκου τοῦ πατρὸς ἀρχὴν διαδεδεγμένον. [487] πλησιάσαντος δὲ τοῦ Πομπηίου κοινωσάμενος Φραάτῃ, συγχωροῦντός τι κἀκείνου καὶ φιλίαν ἰδίαν ἐς τὸν Πομπήιον μνωμένου, κατέφυγεν ὁ παῖς ἱκέτης ἐς τὸν Πομπήιον, καὶ ταῦτα ὢν Μιθριδάτου θυγατριδοῦς. [488] ἀλλὰ μέγα δικαιοσύνης καὶ πίστεως κλέος ἦν τοῦ Πομπηίου παρὰ τοῖς βαρβάροις, ᾧ δὴ πίσυνος καὶ ὁ πατὴρ Τιγράνης οὐδ᾽ ἐπικηρυκευσάμενος ἦει, τά τε ἄλλα πάντα ἑαυτὸν ἐπιτρέψων ἐς τὰ δίκαια Πομπηίῳ, καὶ κατηγορήσων τοῦ παιδὸς ἐπὶ Πομπηίου. [489] χιλιάρχους δὲ αὐτῷ καὶ ἱππάρχους ἐπὶ τιμῇ κελεύσαντος ὑπαντᾶν τοῦ Πομπηίου, οἱ μὲν ὄντες ἀμφὶ τὸν Τιγράνη τὸ ἀκήρυκτον τῆς ὁδοῦ δεδιότες ἔφευγον ὀπίσω, ὁ δὲ Τιγράνης ἦλθε, καὶ τὸν Πομπήιον ὡς κρείττονα βαρβαρικῶς προσεκύνησεν. [490] εἰσὶ δ᾽ οἳ λέγουσιν ὑπὸ ῥαβδούχοις αὐτὸν ἀχθῆναι, μετάπεμπτον ὑπὸ τοῦ Πομπηίου γενόμενον. ὁποτέρως δ᾽ ἦλθεν, ἐξελογεῖτο περὶ τῶν γεγονότων, καὶ ἐδίδου Πομπηίῳ μὲν αὐτῷ τάλαντα ἑξακισχίλια, τῇ στρατιᾷ δὲ δραχμὰς πεντήκοντα ἑκάστῳ, καὶ λοχαγῷ χιλίας, καὶ χιλιάρχῳ μυρίας.

105. Καὶ [491] ὁ Πομπήιος αὐτῷ συνεγίγνωσκε τῶν γεγονότων καὶ συνήλασσε τῷ παιδί, καὶ διῄτησε τὸν μὲν υἱὸν ἄρχειν τῆς Σωφηνῆς καὶ Γορδυηνῆς, αἳ νὺν ἄρα εἰσὶν Ἀρμενία βραχυτέρα, τὸν δὲ πατέρα τῆς ἄλλης Ἀρμενίας ἐπὶ τῷδε τῷ παιδὶ κληρονόμῳ. τὴν δὲ ἐπίκτητον αὐτὸν ἀρχὴν ἐκέλευεν ἤδη μεθεῖναι.

tığı için, diğerini ise bir av gezisinde düşüp yaralandığında kendisiyle ilgilenmek yerine gidip *diadema*yı kafasına taktığı için. [486] Kendisiyle aynı ismi taşıyan üçüncü oğlu Tigranes, babasının av gezisinde yaşadıklarından dolayı büyük üzüntü duydu ve onun tarafından bir taçla onurlandırıldı. Fakat çok geçmeden babasına ihanet etti; ona karşı savaştı ve yenilgiye uğrayarak kısa süre önce babası Sintrikos yerine Parthia tahtına geçmiş olan Phraates'in yanına kaçtı. [487] Pompeius'un bölgeye yaklaşmasıyla, Pompeius'un dostluğunu isteyen Phraates ile bir görüşme gerçekleştirip onun onayını alan genç Tigranes, Mithradates'in torunu olmasına rağmen yalvarmak üzere Pompeius'un yanına gitti. [488] Pompeius, adalet ve iyi niyet konusunda barbarlar arasında iyi bir itibar kazanmıştı. Onun bu niteliklerine güvenen baba Tigranes de kendisi hakkında verilecek tüm kararları onun adaletine bırakmak ve oğlundan şikâyetçi olmak üzere kimseye haber vermeden Pompeius'un yanına gitti. [489] Pompeius, bir saygı göstergesi olarak *tribunus* ve süvari subaylarını yolda onu karşılamaya gönderdi, ancak eşlik eden haberci olmadığı için onlardan korkan Tigranes'in yakın adamları arkalarına dönüp kaçtılar. Fakat Tigranes geldi ve sanki efendisiymiş gibi Pompeius'un önünde barbarca yere kapandı. [490] Bazıları, kendisini çağıran Pompeius'un huzuruna *lictor*lar tarafından götürüldüğünü söylüyor. Her ne şekilde olursa olsun, Pompeius'un huzuruna geldiğinde yaşananlar hakkında uzun açıklamalar yaptı ve Pompeius'a altı bin *talanton* verirken ordudaki her bir asker için elli, her bir *centurio* için bin ve her bir *tribunus militum* için on bin *drakhme* dağıttı.

105. Pompeius, [491] geçmişte yaptıkları için Tigranes'i bağışladı ve onu oğluyla uzlaştırdı. Günümüzde Armenia Minor olarak adlandırılan Sophene ve Gordyne bölgelerini genç Tigranes'in, Armenia'nın geri kalanını ise babasının yönetmesine karar verdi. Ayrıca babası öldüğünde Tigranes onun yönettiği bölgeleri de devralacaktı. Bununla birlikte, Tigranes'e savaşta kazandığı topraklardan vazgeçmesini emretti. [492]

[492] καὶ μεθίει Συρίαν τὴν ἀπ᾽ Εὐφράτου μέχρι τῆς θαλάσσης· εἶχε γὰρ δὴ καὶ τήνδε καὶ Κιλικίας τινὰ ὁ Τιγράνης, Ἀντίοχον ἐκβαλὼν τὸν εὐσεβῆ προσαγορευθέντα. [493] Ἀρμενίων δ᾽ ὅσοι τὸν Τιγράνη πρὸς Πομπήιον ὁδεύοντα ἐγκατελελοίπεσαν, ἐν ὑποψίᾳ τοῦτ᾽ ἔχοντες, τὸν παῖδα αὐτοῦ παρὰ τῷ Πομπηίῳ ἔτι ὄντα πείθουσιν ἐπιθέσθαι τῷ πατρί. [494] καὶ ὁ μὲν ἐλήφθη καὶ ἐδέθη, καὶ μεταξὺ Παρθυαίους ἐρεθίζων ἐπὶ τὸν Πομπήιον ἐθριαμβεύθη καὶ ἀνῃρέθη· ὁ δὲ Πομπήιος ἐκτετελέσθαι οἱ τὸν πάντα πόλεμον ἡγούμενος, ᾤκιζε πόλιν ἔνθα τὴν μάχην ἐνίκα Μιθριδάτην, ἣ ἀπὸ τοῦ ἔργου Νικόπολις κλῄζεται, καὶ ἔστιν Ἀρμενίας τῆς βραχυτέρας λεγομένης. [495] Ἀριοβαρζάνῃ δ᾽ ἀπεδίδου βασιλεύειν Καππαδοκίας, καὶ προσεπέδωκε Σωφηνὴν καὶ Γορδυηνήν, ἃ τῷ παιδὶ μεμέριστο τῷ Τιγράνους· καὶ στρατηγεῖται νῦν ἅμα τῇ Καππαδοκίᾳ καὶ τάδε. [496] ἔδωκε δὲ καὶ τῆς Κιλικίας πόλιν Καστάβαλα καὶ ἄλλας. Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ περιὼν ἐνεχείρισε. καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ, ἐφ᾽ οὗ, καθάπερ τὰ λοιπά, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς στρατηγίαν.

106. Ὁ [497] δὲ Πομπήιος καὶ τὸν Ταῦρον ὑπερελθὼν ἐπολέμησε Ἀντιόχῳ τῷ Κομμαγηνῷ, ἕως ἐς φιλίαν ὁ Ἀντίοχος αὐτῷ συνῆλθεν, ἐπολέμησε δὲ καὶ Δαρείῳ τῷ Μήδῳ, μέχρι ἔφυγεν, εἴτε Ἀντιόχῳ συμμαχῶν εἴτε Τιγράνῃ πρότερον. [498] ἐπολέμησε δὲ καὶ Ἄραψι τοῖς Ναβαταίοις, Ἀρέτα βασιλεύοντος αὐτῶν, καὶ Ἰουδαίοις, Ἀριστοβούλου τοῦ βασιλέως ἀποστάντος, ἕως καθεῖλεν Ἱεροσόλυμα τὴν ἀγιωτάτην αὐτοῖς πόλιν. [499] καὶ Κιλικίας δὲ ὅσα οὔπω Ῥωμαίοις ὑπήκουε, καὶ τὴν ἄλλην Συρίαν, ὅση τε περὶ Εὐφράτην ἐστὶ καὶ κοίλη καὶ Φοινίκη καὶ Παλαιστίνη λέγεται, καὶ τὴν Ἰδουμαίων καὶ Ἰτουραίων, καὶ

Bunun üzerine Tigranes, Antiokhos Eusebes'i[287] kovarak ele geçirmiş olduğu Kilikia'nın bir kısmını ve Fırat'tan Akdeniz'e kadar uzanan Syria bölgesini terk etti. [493] Bu arada Pompeius'un yanına giderken yolda Tigranes'i terk eden Armenialılar, bu düzenlemelerden rahatsız oldular ve hâlâ Pompeius'un yanında olan genç Tigranes'i babasını öldürmesi için ikna ettiler. [494] Genç Tigranes bu işi yapamadan yakalandı ve zincire vuruldu. Bir süre sonra, Pompeius'a saldırmaları için Parthialıları kışkırtmaya çalışınca Pompeius'un zafer alayında sergilendi ve ardından idam edildi. Artık savaşı tam anlamıyla sonlandırdığını düşünen Pompeius, Mithradates'i mağlup ettiği yerde bir şehir kurdu. Armenia Minor olarak bilinen bölgede kurduğu bu şehre kazandığı zaferin onuruna Nikopolis adını verdi. [495] Kappadokia Krallığı'nın yanı sıra daha önce genç Tigranes'e tahsis edilmiş olan, ancak şimdi Kappadokia yönetimine dahil edilmiş Sophene ile Gordyne bölgelerini Ariobarzanes'e bıraktı. [496] Ona ayrıca Kastabala ile Kilikia'daki birkaç şehri daha verdi. Fakat Ariobarzanes tüm krallığını oğluna devretti. Bu krallık da Roma eyaleti hâline gelen diğerleri gibi, Caesar Augustus'un zamanına kadar pek çok değişikliğe uğramıştır.[288]

106. Pompeius [497] daha sonra Torosları aşarak Kommageneli Antiokhos ile savaştı ve sonunda onunla bir dostluk anlaşması yaptı. Ardından ya Antiokhos'a ya da daha önce Tigranes'e yardım ettiği gerekçesiyle Medialı Dareios'la savaştı ve onu kaçmak zorunda bıraktı. [498] Kral Aretas önderliğindeki Nabatea Araplarının yanı sıra ayaklanma başlatan kral Aristoboulos önderliğindeki Ioudaia halkıyla da savaştı ve sonunda en kutsal şehirleri olan Kudüs'ü ele geçirdi.[289] [499] Kilikia'nın henüz Roma egemenliğine tabi olmayan bölgelerine; Syria'nın Fırat çevresinde kalan bölümüne; Koile-Syria, Fenike ve Filistin olarak adlandırılan yerlere; Idoumaia, Itouraia ve Syri-

287 X. Antiokhos Eusebes.

288 Kappadokia, MS 17 yılında imparator Tiberius tarafından Roma eyaleti hâline getirilmişti.

289 MÖ 63.

ὅσα ἄλλα ὀνόματα Συρίας, ἐπιὼν ἀμαχὶ Ῥωμαίοις καθίστατο, [500] ἔγκλημα μὲν οὐδὲν ἔχων ἐς Ἀντίοχον τὸν εὐσεβοῦς, παρόντα καὶ δεόμενον ὑπὲρ ἀρχῆς πατρῴας, ἡγούμενος δέ, Τιγράνῃ τὸν κρατήσαντα τοῦ Ἀντιόχου τῆς γῆς ἀπελάσας, Ῥωμαίοις αὐτὴν κατὰ τόδε προσκεκτῆσθαι. [501] ταῦτα δ᾽ αὐτῷ διοικουμένῳ πρέσβεις ἀφίκοντο Φραάτου καὶ Τιγράνους ἐς πόλεμον ἀλλήλοις συμπεσόντων, οἱ μὲν Τιγράνους ὡς φίλῳ συμμαχεῖν τὸν Πομπήιον ἀξιοῦντες, οἱ δὲ τοῦ Παρθυαίου φιλίαν αὐτῷ πρὸς Ῥωμαίους τιθέμενοι. καὶ ὁ Πομπήιος οὐκ ἀξιῶν Παρθυαίοις πολεμεῖν ἄνευ Ῥωμαίων ψηφίσματος, ἔπεμψεν ἀμφοτέροις διαλλακτάς.

107. Καὶ [502] ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν, Μιθριδάτῃ δὲ ἡ περίοδος ἤνυστο τοῦ Πόντου· καὶ Παντικάπαιον, ἐμπόριον Εὐρωπαῖον ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πόντου καταλαβὼν κτείνει τῶν υἱέων Ξιφάρην ἐπὶ τοῦ πόρου διὰ μητρὸς ἁμάρτημα τοιόνδε. [503] φρούριον ἦν τι Μιθριδάτῃ, ἔνθα λανθάνοντες ὑπόγειοι θησαυροὶ πολλῶν σιδηροδέτων χαλκέων πολλὰ χρήματα ἔκρυπτον. Στρατονίκη δέ, μία τῶν Μιθριδάτου παλλακῶν ἢ γυναικῶν, ἣ τοῦδε τοῦ φρουρίου τὴν ἐπιστήμην καὶ φυλακὴν ἐπετέτραπτο, [504] περιόντος ἔτι τὸν Πόντον τοῦ Μιθριδάτου τὸ φρούριον ἐνεχείρισε τῷ Πομπηίῳ καὶ τοὺς θησαυροὺς ἀγνοουμένους ἐμήνυσεν, ἐπὶ συνθήκῃ μόνῃ τῇδε, ὅτι οἱ τὸν υἱὸν Ξιφάρην ὁ Πομπήιος, εἰ λάβοι, περισώσει. [505] καὶ ὁ μὲν τοῖς χρήμασιν ἐπιτυχὼν ὑπέσχητο αὐτῇ τὸν Ξιφάρην καὶ ἐδεδώκει φέρεσθαι καὶ τὰ ἴδια· αἰσθόμενος δὲ τῶν γεγονότων ὁ Μιθριδάτης κτείνει τὸν Ξιφάρην ἐπὶ τοῦ πόρου, ἐφορώσης τῆς μητρὸς πέραθεν, καὶ ἐξέρριψεν ἄταφον. [506] καὶ ὁ μὲν υἱοῦ κατεφρόνησεν ἐς ἀνίαν τῆς ἁμαρτούσης,

a'nın çeşitli isimlerle anılan diğer yerlerine karşı yürüdü ve buraları savaşmadan Roma egemenliği altına aldı. [500] Atalarının krallığını talep eden Antiokhos Eusebes'e herhangi bir tepki göstermedi, ancak savaşta kazanılmış olan bu bölgenin Romalılara ait olduğunu söyledi; zira Antiokhos'u yenilgiye uğratan Tigranes'i bu topraklardan bizzat kendisi kovmuştu. [501] Pompeius bu işlerle meşgulken kendi aralarında savaşmakta olan Phraates ile Tigranes'in elçileri onun yanına geldi. Tigranes'in elçileri müttefik olarak Pompeius'tan askerî yardım talep ederken Parthialı elçiler Roma ile bir dostluk ilişkisi kurmaya çalışıyordu. *Senatus* kararı olmadan Parthia ile savaşmanın doğru olmayacağını düşünen Pompeius, anlaşmazlığın çözülmesi için arabulucular gönderdi.

107. Pompeius'un [502] yaptıkları bunlardı. Öte yandan Karadeniz çevresindeki yolculuğunu tamamlamış olan Mithradates, Karadeniz'in çıkışında bir Avrupa ticaret merkezi[290] olan Pantikapaion'u işgal etti[291] ve annesinin işlediği şu suçtan ötürü Ksiphares'i boğazda öldürdü: [503] Mithradates'in bir kalesi vardı ve burada zincirlerle bağlanmış bronz sandıklarda yüklü miktarda para sakladığı bir yer altı hazinesi bulunuyordu. Kralın cariyelerinden ya da eşlerinden biri olan Stratonike, bu hazine hakkında bilgilendirilmiş ve kalenin korunmasından sorumlu tutulmuştu. [504] Fakat Stratonike, Mithradates henüz Karadeniz etrafındaki yolculuğunu sürdürmekteyken kaleyi Pompeius'a teslim etti ve yakaladığı takdirde oğlu Ksiphares'i bağışlaması şartıyla onu gizli hazine hakkında bilgilendirdi. [505] Hazineye el koyan Pompeius, Ksiphares'i bağışlayacağına dair Stratonike'ye söz verdi ve kişisel eşyalarını almasını izin verdi. Bu olayın haberini alan Mithradates, annesi boğazın diğer tarafından izlerken Ksiphares'i öldürdü ve cesedini cenaze düzenlemeden fırlatıp attı. [506] İşlediği suçtan ötürü Stratonike'yi cezalandırmak için oğluna işte bu tarz bir felaket yaşatmıştı. Mithradates

290 *Emporion.*

291 Modern Kerç şehri sınırlarında yer alan Pantikapaion, Karadeniz'in değil Azov Denizi'nin çıkışındadır.

καὶ πρέσβεις ἐς τὸν Πομπήιον, ἔτι περὶ Συρίαν ὄντα καὶ οὐκ αἰσθανόμενον αὐτοῦ παρόντος, ἔπεμπεν, οἳ τῆς πατρῴας ἀρχῆς αὐτὸν Ῥωμαίοις τελέσειν φόρους ὑπισχνοῦντο· [507] Πομπηίου δ᾽ αὐτὸν ἐλθόντα δεῖσθαι τὸν Μιθριδάτην κελεύοντος, καθὰ καὶ Τιγράνης ἀφίκετο, τοῦτο μὲν οὐκ ἔφη ποτὲ ὑποστήσεσθαι, Μιθριδάτης γε ὤν, πέμψειν δὲ τῶν παίδων τινὰς καὶ φίλους. [508] ἅμα δὲ ταῦτ᾽ ἔλεγε, καὶ στρατιὰν ἀθρόως κατέλεγεν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, ὅπλα τε πολλὰ καὶ βέλη καὶ μηχανὰς ἐπήγνυ, φειδόμενος οὔτε τινὸς ὕλας οὔτε βοῶν ἀροτήρων ἐς τὰ νεῦρα, ἐσφοράς τε πᾶσιν ἐς τὰ βραχύτατα τῆς περιουσίας ἐπέγραφεν. [509] οἱ δὲ ὑπηρέται τούτου πολλοὺς ἐνύβριζον, οὐκ αἰσθανομένου τοῦ Μιθριδάτου· νόσον γάρ τινα ἑλκώδη τοῦ προσώπου νοσῶν ὑπὸ τριῶν εὐνούχων ἐθεραπεύετο καὶ ἐωρᾶτο.

108. Ὡς [510] δ᾽ ἔληγε τὸ πάθος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτῷ ἀγήγερτο ἤδη, ἐπίλεκτοι μὲν ἑξήκοντα σπεῖραι, ἀνὰ ἑξακοσίους ἄνδρας, πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ὅμιλος καὶ νῆες, καὶ χωρία ὅσα οἱ στρατηγοὶ παρὰ τὴν νόσον ἠρήκεσαν, καὶ ἐπέρα τοῦ στρατοῦ μέρος ἐς Φαναγόρειαν, ἕτερον ἐμπόριον ἐπὶ τοῦ στόματος, ὡς ἑκατέρωθεν ἕξων τὰς ἐσβολάς, ἔτι Πομπηίου περὶ Συρίαν ὄντος. [511] Κάστωρ δὲ Φαναγορεὺς ἠκισμένος ποτὲ ὑπὸ Τρύφωνος εὐνούχου βασιλικοῦ, τὸν Τρύφωνα ἐσιόντα κτείνει προσπεσών, καὶ τὸ πλῆθος ἐς ἐλευθερίαν συνεκάλει. [512] οἱ δέ, καίπερ ἤδη τῆς ἀκροπόλεως ἐχομένης ὑπὸ Ἀρταφέρνους τε καὶ ἑτέρων υἱέων τοῦ Μιθριδάτου, ξύλα περιθέντες τὴν ἄκραν ἐνεπίμπρασαν, ἕως ὁ μὲν Ἀρταφέρνης καὶ Δαρεῖος καὶ Ξέρξης καὶ Ὀξάθρης καὶ Εὐπάτρα, παῖδες τοῦ Μιθριδάτου, δείσαντες ἐπὶ τῷ πυρὶ παρέδοσαν ἑαυτοὺς ἄγεσθαι. [513] καὶ ἦν αὐτῶν Ἀρταφέρνης ἀμφὶ τεσσαράκοντα ἔτη μόνος,

daha sonra hâlâ Syria'da bulunan ve kendisinden haberi olmayan Pompeius'a elçiler gönderdi. Elçiler, atalarının krallığını kendisine verirse Mithradates'in Romalılara haraç ödeyeceğine dair söz verdiler. [507] Pompeius, tıpkı Tigranes'in yaptığı gibi Mithradates'in de talebini gelip bizzat kendisinin yapması gerektiğini söyledi. Mithradates, böyle bir şeyi asla yapmayacağını, ancak oğullarından ve dostlarından birkaçını gönderebileceğini söyledi. [508] Bunları söylerken aynı zamanda özgür adamlar ile kölelerden oluşan bir ordu toplamakla uğraşıyor, çok sayıda silah, ok ve savaş makinesi üretiyordu. Bunları üretirken ne herhangi bir ağacı ne de sinirlerini kullanmak amacıyla çiftçilerin öküzlerini esirgiyordu. Ayrıca en fakir olanlar da dahil olmak üzere herkesi haraca bağladı. [509] Bununla birlikte yardımcıları da pek çok insana karşı acımasızca davranıyordu. Mithradates onların bu faaliyetlerinden habersizdi, çünkü yüzünde yaralara yol açan bir hastalığa yakalandığı için üç hadım tarafından tedavi ediliyor ve gözetim altında tutuluyordu.

108. Sağlığına [510] kavuşan Mithradates, her biri özel olarak seçilmiş altı yüz kişiden oluşan altmış *cohors*luk ordusunu topladı. Ayrıca diğer askerlerden oluşan büyük bir kuvvete, gemilere ve kendisi hastayken komutanları tarafından ele geçirilmiş olan çok sayıda kaleye sahipti. Ordunun bir kısmını Karadeniz'in ağzında bulunan bir diğer ticaret merkezi olan Phanagoreia'ya gönderdi. Amacı, Pompeius henüz Syria'dayken boğazın her iki tarafını da kontrol altına almaktı. [511] Zamanında kralın hadımlarından Typhon tarafından işkenceye uğramış bir Phanagoreialı olan Kastor, şehre girmek üzere olan Typhon'a saldırıp onu öldürdü ve ardından halkı özgürlük için isyana çağırdı. [512] Bu çağrıya kulak veren vatandaşlar, Artaphernes ve Mithradates'in diğer oğulları tarafından tutulmakta olan *akropolis*in etrafına odun yığıp ateşe verdiler. Sonunda Mithradates'in oğulları Artaphernes, Dareios, Kserkses, Oksathres ve Eupatra, alevler içinde kalmaktan korkarak teslim oldular ve götürüldüler. [513] Bunların arasındaki tek yetişkin olan Artaphernes, kırk yaşlarındaydı.

οἱ δὲ λοιποὶ παῖδες εὔμορφοι. Κλεοπάτρα δὲ ἀντεῖχεν, ἑτέρα παῖς τοῦ Μιθριδάτου· καὶ αὐτὴν ὁ πατὴρ ἀγάμενος τῆς εὐψυχίας, δίκροτα πολλὰ ἐπιπέμψας ἐξήρπασεν. [514] ὅσα δὲ ἐγγὺς ἦν φρούρια, ἀρτίληπτα τῷ Μιθριδάτῃ γενόμενα, πρὸς τὴν θερμουργίαν τῶν Φαναγορέων ἀφίστατο τοῦ Μιθριδάτου, Χερρόνησός τε καὶ Θεοδοσία καὶ Νύμφαιον, καὶ ὅσα ἄλλα περὶ τὸν Πόντον ἐστὶν εὔκαιρα ἐς πόλεμον. [515] ὁ δὲ τὰς ἀποστάσεις ὁρῶν πυκνάς, καὶ τὸν στρατὸν ἐν ὑποψίᾳ ἔχων μὴ οὐ βέβαιος ᾖ διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς στρατείας καὶ δι᾽ εἰσφορῶν βαρύτητα καὶ τὴν ἀεὶ τοῖς στρατοῖς ἐς ἡγεμόνας ἀτυχοῦντας ἀπιστίαν, [516] ἔπεμπεν ἐς τοὺς Σκύθας δι᾽ εὐνουχων τοῖς δυνάσταις τὰς θυγατέρας ἐς γάμους, αἰτῶν στρατιὰν κατὰ τάχος ἤδη οἱ παρεῖναι. πεντακόσιοι δ᾽ αὐτὰς ἀπὸ τοῦ στρατοῦ παρέπεμπον ἄνδρες· οἳ Μιθριδάτου βραχὺ διασχόντες ἔκτεινάν τε τοὺς ἄγοντας εὐνούχους, ἀεὶ πρὸς εὐνούχους κρατοῦντας τοῦ Μιθριδάτου πεπολεμωμένοι, καὶ τὰς κόρας ἐς τὸν Πομπήιον ἀπήγαγον.

109. Ὁ [517] δὲ καὶ τέκνων τοσῶνδε καὶ φρουρίων καὶ τῆς ἀρχῆς ὅλης ἀφῃρημένος, καὶ ἐς οὐδὲν ἀξιόμαχος ἔτι ὤν, οὐδὲ τῆς Σκυθῶν συμμαχίας ἡγούμενος ἂν τυχεῖν, ὅμως οὐδὲν οὐδὲ τότε ἢ ταπεινὸν ἢ συμφορῶν ἄξιον ἐνεθυμεῖτο, [518] ἀλλ᾽ ἐς Κελτούς, ἐκ πολλοῦ φίλους ἐπὶ τῷδέ οἱ γεγονότας, ἐπενόει διελθὼν ἐς τὴν Ἰταλίαν σὺν ἐκείνοις ἐμβαλεῖν, ἐλπίζων οἱ πολλὰ καὶ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς ἔχθει Ῥωμαίων προσέσεσθαι, [519] πυνθανόμενος ὧδε καὶ Ἀννίβαν πρᾶξαι πολεμούμενον ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ ἐπιφοβώτατον ἐκ τοῦδε Ῥωμαίοις γενέσθαι. ᾔδει δὲ καὶ ἔναγχος τὴν Ἰταλίαν σχεδὸν ἅπασαν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀποστᾶσαν ὑπὸ ἔχθους, καὶ ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς πεπολεμηκυῖαν, [520] Σπαρτάκῳ τε μονομάχῳ συστᾶσαν ἐπ᾽ αὐτούς, ἀνδρὶ ἐπ᾽ οὐδεμιᾶς ἀξιώσεως ὄντι.

Diğerleri ise yakışıklı gençlerdi. Bu arada Mithradates'in bir diğer çocuğu Kleopatra direnmeye devam ediyordu. Onun bu cesur karakterine hayran kalan Mithradates, çok sayıda *bireme* göndererek kızını kurtardı. [514] Yakın zamanda Mithradates tarafından ele geçirilmiş olan civardaki tüm kaleler, Phanagoreia halkının bu beklenmedik eyleminden cesaret bularak Mithradates'e karşı isyan başlattılar. Bunlar Khersonessos, Theodosia, Nymphaion ve Karadeniz çevresinde savaş için iyi bir stratejik bir konuma sahip olan diğerleriydi. [515] Bu sık isyanları gözlemleyen Mithradates, zorunlu askerlik hizmeti, vergilerin ağırlığı ve her zaman olduğu gibi askerlerin başarısız komutanlara güven duymamaları sebebiyle ordunun sadakatinden şüphelenmeye başladı. [516] Bunun üzerine, prenslerle evlendirmek ve olabildiğince çabuk bir şekilde takviye talep etmek üzere kızlarını hadımlarla birlikte Skythia'ya gönderdi. Ordudan beş yüz asker de bunların yanına verildi. Fakat bu askerler, Mithradates'in yanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra hadımları öldürdüler ve kızları Pompeius'a teslim ettiler. Askerler, Mithradates üzerinde büyük bir etkiye sahip olan bu hadımlardan oldum olası nefret etmişlerdi.

109. Çok [517] sayıda çocuğunu, kalesini ve tüm krallığını kaybeden, artık savaş için yeterli hazırlığı bulunmayan ve Skythia'dan takviye alma ümitlerini yitiren Mithradates, tüm bunlara rağmen hedeflerini küçültmedi ve yaşadığı bu talihsizliklerden olumsuz etkilenmedi. [518] Aksine, uzun süredir bu amaçla bir dostluk ilişkisi yürüttüğü Keltlerin yanına gitmeyi ve onlarla birlikte İtalya'yı işgal etmeyi planlıyordu. Bunu yaptığı takdirde İtalya'nın büyük bölümünün Roma nefretinden dolayı kendisine katılacağını umut ediyordu. [519] Zamanında Iberia'da Roma ile savaş hâlinde olan Hannibal'ın bunu başardığını ve Romalıları büyük bir korkunun içine düşürdüğünü öğrenmişti. Ayrıca yakın zamanda İtalya'nın neredeyse tamamının Roma nefretinden dolayı isyan başlattığını, uzun süredir Romalılarla savaş hâlinde olduğunu [520] ve herhangi bir itibarı olmayan gladyatör Spartacus'un

ταῦτα ἐνθυμούμενος ἐς Κελτοὺς ἠπείγετο. τοῦ δὲ τολμήματος ἂν αὐτῷ λαμπροτάτου γενομένου, ὁ στρατὸς ὤκνει δι᾽ αὐτὸ μάλιστα τῆς τόλμης τὸ μέγεθος, ἐπί τε χρόνιον στρατείαν καὶ ἐς ἀλλοτρίαν γῆν ἀγόμενοι, καὶ ἐπὶ ἄνδρας ὧν οὐδ᾽ ἐν τῇ σφετέρᾳ κρατοῦσιν. [521] αὐτόν τε τὸν Μιθριδάτην ἡγούμενοι, πάντων ἀπογιγνώσκοντα, βούλεσθαί τι δρῶντα καὶ βασιλιζόμενον μᾶλλον ἢ δι᾽ ἀργίας ἀποθανεῖν, ὅμως ἐνεκαρτέρουν καὶ ἡσύχαζον· οὐ γάρ τοι σμικρὸς οὐδ᾽ εὐκαταφρόνητος ἦν ὁ βασιλεὺς οὐδ᾽ ἐν ταῖς συμφοραῖς.

110. Ὧδε [522] δ᾽ ἐχόντων ἁπάντων, Φαρνάκης ὁ τῶν παίδων αὐτῷ τιμιώτατός τε καὶ πολλάκις ὑπ᾽ αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ἀποδεδειγμένος ἔσεσθαι διάδοχος, [523] εἴτε δείσας περὶ τοῦδε τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς νῦν μὲν ἔτι συγγνωσομένων τι Ῥωμαίων, ἀπολουμένης δὲ πάμπαν ὁλοκλήρως εἰ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁ πατὴρ στρατεύσειεν, εἴθ᾽ ἑτέραις αἰτίαις καὶ λογισμῶν ἐπιθυμίαις, ἐπεβούλευε τῷ πατρί. [524] ληφθέντων δὲ τῶν συνεγνωκότων αὐτῷ καὶ ἐς βασάνους ἀγομένων, Μηνοφάνης μετέπεισε τὸν Μιθριδάτην ὡς οὐ δέον, ἀποπλέοντα ἤδη, τὸν ἔτι οἱ τιμιώτατον υἱὸν ἀνελεῖν· [525] εἶναι δ᾽ ἔφη τὰς τοιαύτας τροπὰς ἔργα πολέμων, ὧν παυσαμένων καὶ τάδε καθίστασθαι. ὁ μὲν δὴ πεισθεὶς προὔτεινε τῷ παιδὶ συγγνώμην. [526] ὁ δὲ δείσας τι μήνιμα καὶ τὸν στρατὸν εἰδὼς κατοκνοῦντα τὴν στρατείαν, νυκτὸς ἐς πρώτους τοὺς Ῥωμαίων αὐτομόλους, ἀγχοτάτω τοῦ Μιθριδάτου στρατοπεδεύοντας [527] ἐσῆλθε, καὶ τὸν κίνδυνον αὐτοῖς ἰοῦσιν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ὅσος εἴη, σαφῶς εἰδόσιν ὑπερεπαίρων, πολλὰ δὲ μένουσιν ἐπελπίσας ἔσεσθαι παρ᾽ ἑαυτοῦ, προήγαγεν ἐς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πατρός. [528] ὡς δ᾽ ἐπείσθησαν οἵδε,

isyancıların yanında yer aldığını biliyordu. Tüm bunları hesaba katan Mithradates, Keltlerin yanına gitmek üzere hızla harekete geçti. Bu cüretkâr girişim onun adına parlak bir başarıyla sonuçlanabilirdi, ancak askerler tereddütlüydü. Zira bu son derece tehlikeli bir girişimdi ve kendi topraklarında bile alt edemedikleri adamlara karşı yabancı topraklarda böylesine uzun bir sefer düzenlemek onlara cazip gelmiyordu. [521] Ayrıca tüm umutlarını yitiren Mithradates'in, öylece beklemek yerine ordusunun başında bir krala yakışır şekilde ölmek istediğini düşünüyorlardı. Yine de onun kararına bağımlı kaldılar ve herhangi bir itirazda bulunmadılar, zira kral yaşadığı tüm talihsizliklere rağmen onlara karşı herhangi bir sert tavır ya da aşağılayıcı tutum sergilememişti.

110. Mithradates [522] bu planları yaparken onun en değer verdiği ve sık sık varisi olarak gösterdiği oğlu Pharnakes, [523] ya bu seferden ve krallık üzerindeki etkisinden endişelendiği için ya da başka sebeplerle ve mantıklı hareket etme düşüncesiyle babasına karşı bir komplo tasarladı. Zira hâlâ Romalılar tarafından bağışlanabileceğini, ancak babası İtalya'yı işgal ettiği takdirde her şeyi kaybedebileceğini düşünüyordu. [524] Fakat bu komplo planında onunla birlikte olanlar yakalandı ve işkencelere maruz bırakıldı. Menophanes, denize açılmak üzere olan Mithradates'e hâlâ en değerli oğlu olan Pharnakes'i idam etmesinin doğru olmayacağını söyledi ve onu bu düşüncesinden vazgeçirdi: [525] Bu tarz hataların sebebinin savaşlar olduğunu ve savaşların sona ermesiyle birlikte her şeyin yeniden düzene oturacağını söylemişti. Kral onun söylediklerine hak verdi ve oğlunu bağışladı. [526] Fakat babasının hâlâ kendisine öfkeli olabileceğinden endişelenen ve ordunun sefer konusundaki isteksizliğinden haberdar olan Pharnakes, bir gece Mithradates'e oldukça yakın noktada kamp kurmuş önde gelen Romalı kaçakların yanına gitti. [527] Onlara, kendilerinin de çok iyi bildiği üzere İtalya'ya yürümenin tehlikelerini anlattı ve sefere katılmayı reddederlerse kendisinden cömert hediyeler beklemelerini söyledi. Böylece onları babasına karşı isyan etmeye ikna etti. [528] Bu işi hallettikten

τῆς αὐτῆς νυκτὸς ἐς τὰ ἐγγὺς ἄλλα στρατόπεδα ἔπεμπεν ὁ Φαρνάκης. συνθεμένων δὲ κἀκείνων, πρῶτοι μὲν ἅμα ἕῳ ἠλάλαξαν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ δ᾽ ἐκείνοις οἱ ἀεὶ πλησίον τὴν βοὴν μετελάμβανον. [529] καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτοῖς ἐπήχησεν, οὐ προειδότες μὲν ἅπαντες ἴσως, ὀξύρροποι δ᾽ ὄντες ἐς μεταβολὰς καὶ τὸ δυστυχοῦν ὑπερορῶντες, ἐν δὲ τῷ καινῷ τὸ εὔελπι ἀεὶ τιθέμενοι. οἱ δὲ καὶ ἀγνοίᾳ τῶν συνεγνωκότων, ἡγούμενοι πάντας διεφθάρθαι καὶ μόνοι ἔτι ὄντες ἔσεσθαι τοῖς πλείοσιν εὐκαταφρόνητοι, φόβῳ καὶ ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ἑκουσίῳ γνώμῃ συνεπήχουν. [530] Μιθριδάτης δ᾽ ἐγρόμενος ὑπὸ τῆς βοῆς ἔπεμπέ τινας ἐρησομένους ὅ τι χρήζοιεν οἱ βοῶντες. οἱ δ᾽ οὐκ ἐγκαλυψάμενοι, “Τὸν υἱόν,” ἔφασαν, “Βασιλεύειν, νέον ἀντὶ γέροντος εὐνούχοις τε ἐκδεδομένου καὶ κτείναντος ἤδη πολλοὺς υἱέας τε καὶ ἡγεμόνας καὶ φίλους.”

111. Ὧν [531] ὁ Μιθριδάτης πυθόμενος, ἐξῄει διαλεξόμενος αὐτοῖς, καί τι πλῆθος ἐκ φρουρίου τοῖς αὐτομόλοις συνέτρεχεν. [532] οἱ δ᾽ οὐκ ἔφασαν αὐτοὺς προσήσεσθαι πρίν τι ἀνήκεστον ἐς πίστιν ἐργάσασθαι, δεικνύντες ὁμοῦ τὸν Μιθριδάτην. οἱ μὲν δὴ τὸν ἵππον ἔφθασαν αὐτοῦ κτεῖναι φυγόντος, καὶ τὸν Φαρνάκην ὡς ἤδη κρατοῦντες ἀνεῖπον βασιλέα· [533] καὶ βύβλον τις πλατεῖαν φέρων ἐξ ἱεροῦ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἀντὶ διαδήματος. ἅπερ ἄνωθεν ἐκ περιπάτου θεώμενος ἔπεμπεν ἐς τὸν Φαρνάκην ἄλλον ἐπ᾽ ἄλλῳ, φυγὴν αἰτῶν ἀσφαλῆ. [534] οὐδενὸς δὲ τῶν πεμπομένων ἐπανιόντος, δείσας μὴ Ῥωμαίοις ἐκδοθείη, τοὺς μὲν σωματοφύλακας αὐτοῦ καὶ φίλους ἔτι παραμένοντας ἐπαινέσας ἔπεμψεν ἐς τὸν νέον βασιλέα, [535] καὶ αὐτῶν τινας προσιόντας ἔκτεινεν ἡ στρατιὰ παραλόγως, αὐτὸς δὲ παραλύσας

sonra aynı gece civardaki diğer kamplara da adamlarını gönderdi ve onları da yanına çekmeyi başardı. Şafak vakti savaş çığlığını ilk yükseltenler Romalı kaçaklar oldu ve onları diğerleri takip etti. [529] Bu savaş çığlıklarına denizciler de katıldı. Bunlar belki de komplodan haberdar değillerdi, ancak değişken karakterleri, başarısızlığı küçümsemeleri ve her zaman yeni umutların peşinden koşmaya meyilli olmaları nedeniyle bu işe girişmişlerdi. Bu komplo planından haberdar olmayan diğerleri, etraftaki herkesin yok edildiğini görüp tek başlarına direniş sergiledikleri takdirde çoğunluk tarafından kolayca alaşağı edileceklerini anlayınca kendi isteklerinden ziyade korku ve zorunluluk hissiyle isyancılara eşlik ettiler. [530] Savaş çığlıklarına uyanan Mithradates, ne istediklerini öğrenmek üzere isyancılara adamlarını gönderdi. İsyancılar lafı hiç uzatmadan "hadımlar tarafından yönetilen ve hâlihazırda pek çok oğlunun, subayının ve dostunun ölümünden sorumlu olan yaşlı bir adamın değil, genç oğlunun kral olmasını istiyoruz." dediler.

111. Mithradates [531] bunu duyunca konuyu tartışmak üzere isyancıların yanına gitti. Bu sırada kalabalık bir grup kaçaklara katılmak üzere kaleden dışarı fırladı. [532] Onlara Mithradates'i işaret eden kaçaklar, ölümcül bir eylem gerçekleştirerek sadakatlerini kanıtlamadıkları sürece içeri alınmayacaklarını söylediler. Kral onlardan kaçmayı başardı, ancak atı öldürüldü. İsyancılar mücadeleyi kazanmış olduklarını düşünerek Pharnakes'i kral ilan ettiler. [533] İçlerinden biri tapınaktan geniş bir papirüs yaprağı getirdi ve Pharnakes'i taçlandırmak için *diadema* yerine bunu kullandı. Yüksek bir noktadan bu olayları gözlemleyen Mithradates, güvenli bir kaçış talep etmek üzere Pharnakes'e birbiri ardına heyetler gönderdi. [534] Fakat bu heyetlerden geri dönen olmadı, çünkü Romalılara teslim edilmekten korkuyorlardı. Mithradates bunun üzerine hâlâ yanında bulunan korumaları ile dostlarını övdü ve onları genç krala gönderdi. [535] Fakat isyancı askerler durumu yanlış anladılar ve bu adamların bazılarını yaklaşırken öldürdüler. Artık tüm umutlarını yitirmiş olan Mithradates,

ὃ περὶ τῷ ξίφει φάρμακον ἀεὶ περιέκειτο ἐκίρνη. [536] δύο δ᾽ αὐτῷ θυγατέρες ἔτι κόραι συντρεφόμεναι, Μιθριδατίς τε καὶ Νύσσα, τοῖς Αἰγύπτου καὶ Κύπρου βασιλεῦσιν ἐνηγγυημέναι, προλαβεῖν τοῦ φαρμάκου παρεκάλουν, καὶ σφόδρα εἶχοντο, καὶ πίνοντα κατεκώλυον ἕως ἔπιον λαβοῦσαι. [537] καὶ τῶν μὲν αὐτίκα τὸ φάρμακον ἥπτετο, τοῦ δὲ Μιθριδάτου, καίτοι συντόνως ἐξεπίτηδες βαδίζοντος, οὐκ ἐφικνεῖτο δι᾽ ἔθος καὶ συντροφίαν ἑτέρων φαρμάκων, οἷς ἐς ἄμυναν δηλητηρίων ἐχρῆτο συνεχῶς· καὶ νῦν ἔτι φάρμακα Μιθριδάτεια λέγεται. [538] Βίτοιτον οὖν τινὰ ἰδών, ἡγεμόνα Κελτῶν, "Πολλὰ μὲν ἐκ τῆς σῆς," ἔφη, "Δεξιᾶς ἐς πολεμίους ὠνάμην, ὀνήσομαι δὲ μέγιστον εἰ νῦν με κατεργάσαιο, κινδυνεύοντα ἐς πομπὴν ἀπαχθῆναι θριάμβου τὸν μέχρι πολλοῦ τοσῆσδε ἀρχῆς αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα, ἀδυνατοῦντα ἐκ φαρμάκων ἀποθανεῖν δι᾽ εὐήθη προφυλακὴν ἑτέρων φαρμάκων· [539] τὸ γὰρ δὴ χαλεπώτατον καὶ σύνοικον ἀεὶ βασιλεῦσι φάρμακον, ἀπιστίαν στρατοῦ καὶ παίδων καὶ φίλων, οὐ προειδόμην ὁ τὰ ἐπὶ τῇ διαίτῃ πάντα προϊδὼν καὶ φυλαξάμενος."

112. Ὁ [540] μὲν δὴ Βίτοιτος ἐπικλασθεὶς ἐπεκούρησε χρήζοντι τῷ βασιλεῖ, καὶ ὁ Μιθριδάτης ἀπέθνησκεν, ἑκκαιδέκατος ὢν ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου Περσῶν βασιλέως, ὄγδοος δ᾽ ἀπὸ Μιθριδάτου τοῦ Μακεδόνων ἀποστάντος τε καὶ κτησαμένου τὴν Ποντικὴν ἀρχήν. [541] ἐβίω δ᾽ ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑξήκοντα ἔτεσι, καὶ τούτων ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἔτεσιν ἐβασίλευσεν· ἐς γὰρ ὀρφανὸν ὄντα περιῆλθεν ἡ ἀρχή. [542] ἐχειρώσατο δὲ τὰ περίοικα τῶν βαρβάρων, καὶ Σκυθῶν ὑπηγάγετο πολλούς, Ῥωμαίοις τεσσαρακοντούτη πόλεμον ἐγκρατῶς ἐπολέμησεν, ἐν ᾧ Βιθυνίας ἐκράτησε πολλάκις καὶ Καππαδοκίας, Ἀσίαν τε ἐπέδραμε καὶ Φρυγίαν καὶ Παφλαγονίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Μακεδόνας, ἔς τε τὴν Ἑλλάδα ἐμβαλὼν πολλὰ καὶ μεγάλα ἔδρασε, καὶ τῆς θαλάσσης ἀπὸ Κιλικίας ἐπὶ τὸν Ἰόνιον ἦρξε, [543] μέχρι Σύλλας αὐτὸν

her zaman kılıcının yanında taşıdığı zehri çıkarıp karıştırdı. [536] Onun yanında yetişmiş olan, aynı zamanda Mısır ve Kıbrıs krallarıyla nişanlı iki kızı Mithradatis ile Nyssa, zehirden kendilerine de verilmesini istedi ve bunda ısrar etti. Zehirden alıp içinceye kadar da babalarının bunu yapmasını engel oldular. [537] Zehir kızlar üzerinde hemen etkisini gösterdi, ancak Mithradates için aynı durum söz konusu değildi. Etkisini hızlandırmak amacıyla ortalıkta koşturup dursa da değişen bir şey olmadı. Bunun nedeni, kendisini zehirlemeye çalışanlara karşı önlem almak amacıyla kullandığı diğer ilaçlar sayesinde vücudunun bağışıklık kazanmış olmasıydı. Bu ilaçlara günümüzde hâlâ "Mithradatik İlaçlar" deniyor. [538] Mithradates, hâlâ yanında bulunan Kelt subayı Bituitus'u görünce ona şunları söyledi: "Düşmanlarıma karşı sağ kolunun bana bir hayli yardımı dokundu, ancak büyük bir krallığın mutlak hükümdarı olan ve zafer alayında sergilenme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Mithradates'in hayatına son verirse işte o zaman en büyük yardımı yapmış olacak. Zira diğer zehirlere karşı aldığım aptalca tedbirler nedeniyle kendimi zehirle öldüremiyorum. [539] Yemekle alınan tüm zehirlere karşı ihtiyatlı davranmış ve tedbirler almış olmama rağmen, daima kralların yanı başında bulunan en ölümcül zehri, yani askerlerin, çocukların ve dostların ihanetini öngöremedim."

112. Bitutius, [540] kralın bu yakarışı nedeniyle üzüntüye kapıldı, ancak isteğini yerine getirdi. Pers kralı Hystaspes'in oğlu Dareios'un on altıncı torunu olan ve Makedonialılara karşı isyan başlatıp Pontos Krallığı'nı kuran Mithradates'in ardından gelen sekizinci Mithradates, işte bu şekilde ölmüştü. [541] Altmış sekiz ya da altmış dokuz yıl yaşadı ve yetimken miras aldığı krallığı elli yedi yıl yönetti. [542] Komşu barbarları ve Skythia halklarının büyük bölümünü boyunduruk altına aldı. Romalılara karşı kırk yıl boyunca büyük bir kararlılıkla savaştı. Bu kırk yıllık süre zarfında sık sık Bithynia ile Kappadokia'yı fethetti. Ayrıca Asya, Phrygia, Paphlagonia, Galatia ve Makedonia'ya seferler düzenledi. Hellas'ı da işgal etti ve burada pek çok başarı kazandı. [543] Sulla yüz

αὖθις ἐς τὴν πατρῴαν ἀρχὴν συνέκλεισεν, ἑκκαίδεκα στρατοῦ μυριάδας ἀποβαλόντα καὶ τοσῷδε πταίσματι συμπεσών ὅμως ἀνεκίνησε τὸν πόλεμον εὐμαρῶς. [544] στρατηγοῖς τε συνενεχθεὶς ἐς μάχας τοῖς ἀρίστοις, Σύλλα μὲν ἡττᾶτο καὶ Λουκούλλου καὶ Πομπηίου, πολλὰ καὶ τῶνδε πλεονεκτήσας πολλάκις, Λεύκιον δὲ Κάσσιον καὶ Ὄππιον Κόιντον καὶ Μάνιον Ἀκύλιον αἰχμαλώτους ἑλὼν περιήγετο, μέχρι τὸν μὲν ἔκτεινεν, αἴτιον τοῦ πολέμου γενόμενον, τοὺς δὲ ἀπέδωκε τῷ Σύλλᾳ. [545] ἐνίκα δὲ καὶ Φιμβριαν καὶ Μουρήναν καὶ Κότταν ὕπατον καὶ Φάβιον καὶ Τριάριον. [546] τὸ φρόνημα δ᾽ ἦν ἀεί, κἀν ταῖς συμφοραῖς, μέγας καὶ φερέπονος. οὐδεμίαν γέ τοι κατὰ Ῥωμαίων ὁδὸν ἐς ἐπιχείρησιν, οὐδ᾽ ἡττώμενος, παρέλειπεν, ὃς καὶ Σαυνιταις καὶ Κελτοῖς συνετίθετο, καὶ ἐς Σερτώριον ἔπεμπεν ἐς Ἰβηρίαν. [547] τρωθείς τε τὸ σῶμα πολλάκις ὑπὸ πολεμίων, καὶ ἑτέρων κατ᾽ ἐπιβουλάς, οὐκ ἀπέστη τινὸς οὐδ᾽ ὥς, καίπερ ὢν πρεσβύτης. [548] οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἐπιβουλῶν τις αὐτὸν ἔλαθεν, οὐδ᾽ ἡ τελευταία, ἀλλ᾽ ἑκὼν ταύτην ὑπεριδὼν ἀπώλετο δι᾽ αὐτήν· οὕτως ἀχάριστον ἡ πονηρία συγγνώμης τυγχάνουσα. [549] φονικὸς δὲ καὶ ὠμὸς ἐς πάντας ἦν, καὶ τὴν μητέρα ἔκτεινε καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τῶν παίδων τρεῖς υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. τὸ σῶμα δ᾽ ἦν μέγας μέν, ὡς ὑποδεικνύουσιν ὅσα ὅπλα αὐτὸς ἔπεμψεν ἐς Νεμέαν τε καὶ Δελφούς, εὔρωστος δέ, [550] ὡς μέχρι τέλους ἱππεῦσαί τε καὶ ἀκοντίσαι καὶ χίλια στάδια τῆς ἡμέρας, περιμενόντων αὐτὸν ἐκ διαστήματος ἵππων, δραμεῖν. καὶ ἅρμα ἤλαυνεν ἑκκαίδεκα ἵππων ὁμοῦ. καὶ παιδείας ἐπεμέλετο Ἑλληνικῆς, διὸ καὶ τῶν ἱερῶν ἤσθετο τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ μουσικὴν ἠγάπα. καὶ σώφρων ἐς πολλὰ καὶ φερέπονος ὢν περὶ μόνας ἡσσᾶτο τὰς τῶν γυναικῶν ἡδόνας.

113. Ὁ [551] μὲν δὴ Εὐπάτωρ τε καὶ Διόνυσος ἐπικληθεὶς Μιθριδάτης ὧδε ἐτελεύτα, καὶ Ῥωμαῖοι μαθόντες ἑώρταζον ὡς ἐχθροῦ δυσχεροῦς

altmış bin adamını öldürüp onu atalarının krallığına hapsedene kadar Kilikia'dan Ionia Denizi'ne kadar olan tüm suların kontrolünü elinde tutuyordu. Yaşadığı bu büyük felaketin ardından savaşı yeniden başlatmakta zorlanmadı. [544] En iyi komutanlara karşı savaştı. Sulla, Lucullus ve Pompeius tarafından yenilgiye uğratıldı, ancak pek çok kez onları yenmeyi de başardı. Lucius Cassius, Quintus Oppius ve Manius Aquillius gibi isimleri esir alarak yanında götürdü. Bunlardan Manius Aquillius'u savaşa sebep olduğu için ölüme mahkûm ederken diğerlerini Sulla'ya teslim etti. [545] Fimbria, Murena, *consul* Cotta, Fabius ve Triarius'u mağlup etti. [546] Yaşadığı tüm felaketlere rağmen daima kararlı ve metanetli bir adamdı. Yenilgiye uğramış olduğu zamanlarda bile Romalılara karşı her türlü saldırı yolunu denemişti. Samnitler ve Keltler ile ittifak kurdu, Iberia'daki Sertorius'a bir heyet gönderdi. [547] Kimi zaman savaşlarda düşmanları tarafından kimi zaman da kendisine karşı düzenlenen komplolarda pek çok kez yaralandı, ancak yaşlı bir adam olmasına rağmen bunların hiçbiri onu durduramadı. [548] Komplolardan hiçbiri dikkatinden kaçmamıştı; göz ardı etmeyi seçtiği ve hayatına mal olan sonuncusu bile. Hoşgörü ile karşılanan kötülük işte böyle nankörce bir şeydi. [549] Herkese karşı cani ve zalim bir adamdı: Annesini, erkek kardeşini, üç oğlunu ve üç kızını öldürmüştü. Nemea ve Delphoi'a göndermiş olduğu zırhından da anlaşılacağı üzere iri bir bedene sahipti ve oldukça güçlüydü. [550] Ölümüne kadar ata binebiliyor, cirit fırlatabiliyor ve aralıklarla at değiştirerek günde bin *stadion*[292] mesafe katedebiliyordu. On altı atlı bir arabayı bile kullanma becerisine sahipti. Hellen kültürüne meraklı bir adamdı: Onların dini kültlerini öğredi, müzikleriyle ilgilendi. Çoğu zaman sağduyulu ve sabırlıydı. Yalnızca kadınlarla olan zevklere kendisini kaptırdı.

113. Eupator [551] ve Dionysos unvanlarına sahip Mithradates'in sonu işte böyle gelmişti. Onun ölüm haberini alan Romalılar, zorlu bir düşmandan kurtulmuş oldukları için festival

292 Yaklaşık bin sekiz yüz elli metre.

ἀπηλλαγμένοι· [552] Φαρνάκης δὲ Πομπηίῳ τὸν νέκυν τοῦ πατρὸς ἐς Σινώπην ἐπὶ τριήρους ἔπεμπε, καὶ τοὺς Μάνιον ἑλόντας, ὅμηρά τε πολλὰ ὅσα ἦν Ἑλληνικά τε καὶ βαρβαρικά, δεόμενος ἢ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἢ Βοσπόρου γε βασιλεύειν μόνου, ἥν τινα καὶ Μαχάρης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ βασιλείαν παρὰ Μιθριδάτου παρειλήφει. [553] Πομπήιος δ᾽ ἐς μὲν τὸ σῶμα τοῦ Μιθριδάτου χορηγίαν ἔδωκε, καὶ θάψαι βασιλείῳ ταφῇ τοῖς θεραπευτῆρσιν αὐτοῦ προσέταξε, καὶ ἐν Σινώπῃ τοῖς βασιλείοις ἐνθέσθαι τάφοις, [554] ἀγάμενος αὐτὸν τῆς μεγαλουργίας ὡς τῶν καθ᾽ αὑτὸν βασιλέων ἄριστον· Φαρνάκην δὲ ἀπαλλάξαντα πόνου πολλοῦ τὴν Ἰταλίαν φίλον καὶ σύμμαχον Ῥωμαίοις ἐποιήσατο, [555] καὶ βασιλεύειν ἔδωκεν αὐτῷ Βοσπόρου, χωρὶς Φαναγορέων, οὓς ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους ἀφῆκεν, ὅτι πρῶτοι μάλιστα οἵδε ἀναρρωννυμένῳ τῷ Μιθριδάτῃ, καὶ ναῦς καὶ στρατὸν ἄλλον καὶ ὁρμητήρια ἔχοντι, ἐπεχείρησαν, ἡγεμόνες τε τοῖς ἄλλοις ἀποστάσεως ἐγένοντο, καὶ Μιθριδάτῃ καταλύσεως αἴτιοι.

114. Αὐτὸς [556] δὲ ἐνὶ τῷδε πολέμῳ τά τε λῃστήρια καθήρας καὶ βασιλέα καθελὼν μέγιστον, καὶ συνενεχθεὶς ἐς μάχας, ἄνευ τοῦ Ποντικοῦ πόλεμου, Κόλχοις τε καὶ Ἀλβανοῖς καὶ Ἴβηρσι καὶ Ἀρμενίοις καὶ Μήδοις καὶ Ἄραψι καὶ Ἰουδαίοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσιν ἑῴοις, τὴν ἀρχὴν ὡρίσατο Ῥωμαίοις μέχρι Αἰγύπτου. [557] ἐς δὲ Αἴγυπτον αὐτὴν οὐ παρῆλθε, καίτοι στασιάζουσαν ἐς τὸν βασιλέα, καὶ καλοῦντος αὐτὸν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ πέμψαντος αὐτῷ δῶρα καὶ χρήματα καὶ ἐσθῆτας ἐς τὸν στρατὸν ἅπαντα, εἴτε δείσας μέγεθος ἀρχῆς ἔτι εὐτυχούσης, εἴτε φυλαξάμενος ἐχθρῶν φθόνον ἢ χρησμῶν ἀπαγόρευσιν, εἴτε ἑτέροις λογισμοῖς, οὓς ἐξοίσω κατὰ τὰ Αἰγύπτια. [558] τῶν δὲ εἰλημμένων ἐθνῶν τὰ μὲν αὐτόνομα ἠφίει συμμαχίας οὕνεκα, τὰ δὲ ὑπὸ Ῥωμαίοις εὐθὺς ἐγίγνετο, τὰ δ᾽ ἐς βασίλεια διεδίδου, Τιγράνει μὲν Ἀρμενίαν καὶ Φαρνάκῃ Βόσπορον καὶ Ἀριοβαρζάνῃ Καππαδοκίαν, καὶ ὅσα προεῖπον ἕτερα. [559] Ἀντιόχῳ δὲ τῷ Κομμαγηνῷ Σελεύκειαν ἐπέτρεψε, καὶ ὅσα τῆς Μεσοποταμίας

düzenlediler. [552] Pharnakes, babasının cesedinin yanı sıra Manius'u tutsak edenleri ve pek çok barbar ya da Hellen rehineyi bir *trireme* ile Sinope'deki Pompeius'a gönderdi. Ya atalarının krallığını ya da yalnızca Mithradates tarafından kardeşi Makhares'in başına atandığı Bosporos Krallığı'nı yönetmeyi talep etti. [553] Mithradates'in cenaze masraflarını kendisi karşılayan Pompeius, ona bir kraliyet cenazesi düzenlenmesi ve Sinope'deki kral mezarlarının arasına gömülmesi için yardımcılarını görevlendirdi. [554] Zira büyük başarılarından dolayı ona hayranlık duyuyor ve onu dönemin en iyi kralı olarak görüyordu. İtalya'yı büyük bir beladan kurtarmış olduğu için Pharnakes'i Romalıların dostu ve müttefiki ilan etti. [555] Ayrıca ona Bosporos Krallığı'nın yönetimini teslim etti. Bununla birlikte, Phanagoreia şehrini özgür ve bağımsız kıldı, çünkü Mithradates yeni bir donanma, ordu ve askerî üsler sağlayıp gücünü yeniden kazanmaya başladığında ona karşı ilk direnişi bu Phanagoreialılar göstermiş, diğerlerini de isyana teşvik etmiş ve böylece Mithradates'in çöküşüne sebebiyet vermişlerdi.

114. Pompeius, [556] bu savaşta denizleri korsanlardan temizlemiş ve en büyük kralı mağlup etmişti. Pontos savaşı haricinde Kolkhis, Albania, Iberia, Armenia, Media, Arabia, Ioudaia ve diğer doğu halklarıyla da savaştı ve Roma egemenliğinin sınırlarını Mısır'a kadar taşıdı. [557] Bir isyanla karşı karşıya kalan Mısır kralı onu bizzat krallığına davet etti ve ordusu için hediye, para ve giysi gönderdi. Fakat Pompeius, ya hâlâ gelişmekte olan bu krallığın gücünden ya siyasi rakiplerinin kıskançlığından ya kâhinlerin uyarılarından ya da -Mısır tarihinde anlatacağım üzere- başka sebeplerden çekindiği için Mısır'a gitmedi. [558] Fethettiği halkların bazılarını Roma'nın müttefiki yapmak amacıyla bağımsız kıldı. Diğer halklar hemen Roma egemenliği altına girdi. Bazıları ise mevcut krallıklar arasında paylaştırıldı. Armenia'yı Tigranes'e, Bosporos'u Pharnakes'e ve Kappadokia ile daha önce sözünü ettiğim diğer bölgeleri Ariobarzanes'e verdi. [559] Seleukeia ile Mezopotamya'nın işgal ettiği diğer bölgelerini Kommageneli

ἄλλα κατέδραμεν. [560] ἐποίει δὲ καὶ τετράρχας, Γαλλογραικῶν μέν, οἳ νῦν εἰσὶ Γαλάται Καππαδόκαις ὅμοροι, Δηιόταρον καὶ ἑτέρους, Παφλαγονίας δὲ Ἄτταλον καὶ Κόλχων Ἀρίσταρχον δυνάστην. ἀπέφηνε δὲ καὶ τῆς ἐν Κομάνοις θεᾶς Ἀρχέλαον ἱερέα, ὅπερ ἐστὶ δυναστεία βασιλική, καὶ τὸν Φαναγορέα Κάστορα Ῥωμαίων φίλον. πολλὴν δὲ καὶ ἑτέροις χώραν τε καὶ χρήματα ἔδωκεν.

115. Καὶ [561] πόλεις ᾤκισεν ἐν μὲν Ἀρμενίᾳ τῇ βραχυτέρᾳ Νικόπολιν ἐπὶ τῇ νίκῃ, ἐν δὲ Πόντῳ Εὐπατορίαν, ἣν αὐτὸς μὲν ὁ Εὐπάτωρ Μιθριδάτης ἔκτισε καὶ Εὐπατορίαν ὠνόμασεν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ὑποδεξαμένην δὲ Ῥωμαίους καθηρήκει, καὶ ὁ Πομπήιος ἐγείρας Μαγνόπολιν ἐκάλει. [562] ἐν δὲ Καππαδοκίᾳ Μάζακα, ὑπὸ τοῦ πολέμου λελυμασμένην ἐς τέλος, ἤγειρεν αὖθις. καὶ ἑτέρας πολλαχοῦ κατενεχθείσας ἢ βεβλαμμένας διωρθοῦτο περί τε τὸν Πόντον καὶ Παλαιστίνην καὶ κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ἐν ᾗ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς λῃστὰς συνῴκιζε, καὶ ἡ πόλις ἡ πάλαι Σόλοι νῦν Πομπηιόπολις ἐστίν. [563] ἐν δὲ Ταλαύροις, ἥν τινα πόλιν ὁ Μιθριδάτης εἶχε ταμιεῖον τῆς κατασκευῆς, δισχίλια μὲν ἐκπώματα λίθου τῆς ὀνυχίτιδος λεγομένης ηὑρέθη χρυσοκόλλητα, καὶ φιάλαι καὶ ψυκτῆρες πολλοὶ καὶ ῥυτὰ καὶ κλῖναι καὶ θρόνοι κατάκοσμοι, καὶ ἵππων χαλινοὶ καὶ προστερνίδια καὶ ἐπωμίδια, πάντα ὁμοίως διάλιθα καὶ κατάχρυσα, ὧν ἡ παράδοσις διὰ τὸ πλῆθος ἐς τριάκοντα ἡμέρας παρέτεινεν. [564] καὶ ἦν τὰ μὲν ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, τὰ δὲ ἐκ τῆς Πτολεμαίων ἀρχῆς, ὅσα Κλεοπάτρα Κῴοις παρέθετο καὶ Κῷοι Μιθριδάτῃ δεδώκεσαν· τὰ δὲ καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ Μιθριδάτου κατεσκεύαστο καὶ συνείλεκτο, φιλοκάλου καὶ περὶ κατασκευὴν γενομένου.

116. Λήγοντος [565] δὲ τοῦ χειμῶνος διέδωκεν ὁ Πομπήιος ἀριστεῖα τῷ στρατῷ, καθ᾽ ἕκαστον ἄνδρα χιλίας πεντακοσίας Ἀττικάς,

Antiokhos'a bıraktı. [560] Deiotaros ile diğerlerini günümüzde Kappadokia sınırlarında yaşayan Galatialılar olan *Gallograeci* halklarının tetrarşi yönetiminin başına geçirdi. Attalos'u Paphlagonia, Aristarkhos'u ise Kolkhis hükümdarı olarak atadı. Arkhelaos'u kraliyet kontrolünde bir bölge olan Komana'da tanrıçanın rahibi olarak görevlendirdi. Phanagoreialı Kastor'u Romalıların dostu olarak yazdırdı. Diğerlerine ise geniş topraklar ve yüklü miktarda para tahsis etti.

115. Pompeius, [561] bu atamaların haricinde şehirler de kurdu: Zaferin hemen ardından Armenia Minor'da Nikopolis ve Pontos'ta Eupatoria. Mithradates Eupator'un kurup kendi adını verdiği, ancak daha sonra Romalıları kabul ettiği için yıktığı Eupatoria şehri, Pompeius tarafından yeniden inşa edildi ve bu sefer Magnopolis ismini aldı. [562] Pompeius ayrıca savaşta yerle bir olan Kappadokia'daki Mazaka[293] şehrini de yeniden inşa etti. Pontos, Filistin, Koile-Syria, çok sayıda korsanı yerleştirdiği Kilikia ve daha önce Soloi[294] olarak bilinen ancak şimdi Pompeiopolis olarak adlandırılan bölgede yıkılan ve zarar gören tüm kasabaları restore etti. [563] Mithradates'in bir teçhizat deposu olarak kullandığı Talaura kasabasında, oniks olarak bilinen taştan yapılmış ve altın işlemelere sahip iki bin adet içki kadehinin yanı sıra hepsi değerli taşlardan yapılmış ve altınla süslenmiş çok sayıda kâse, şarap soğutucusu, huni şeklinde içki bardağı, sedir, sandalye, atlar için dizgin ile kayış ve çeşitli süs eşyası buldu. Burada o kadar çok eşya vardı ki hepsinin toplanması otuz gün sürdü. [564] Bunların bir kısmı Hystaspes oğlu Dareios'tan, bir kısmı ise Ptolemaios Krallığı'ndan -Kleopatra tarafından Kos Adası'na bırakılan ancak ada sakinlerinin Mithradates'e teslim ettiği hazineler- gelmişti. Bunların haricindekiler güzel eşyalara ilgi duyan Mithradates tarafından yaptırılmış ya da toplanmıştı.

116. Pompeius [565] kış mevsiminin sonunda ordusunu ödüllendirdi. Her bir asker için bin beş yüz Attika *drakhmes*i verirken subaylara da hakettikleri oranda para dağıttı.

293 Kayseri.

294 Mersin'de bir antik kent.

καὶ τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν ἀνάλογον· καί φασι γενέσθαι τάλαντα μύρια καὶ ἑξακισχίλια. [566] αὐτὸς δ᾽ ἐς Ἔφεσον καταβὰς διέπλευσεν ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐς Ῥώμην ἠπείγετο, διαφεὶς ἐν Βρεντεσίῳ τὸν στρατὸν ἐς τὰ οἰκεῖα· ἐφ᾽ ὅτῳ μάλιστα ὡς δημοτικῷ τοὺς Ῥωμαίους ἐξέπληξεν. [567] καὶ αὐτῷ προσιόντι ἀπήντων κατὰ μέρος, πορρωτάτω μὲν οἱ νέοι, ἑξῆς δὲ ὡς ἐδύναντο καθ᾽ ἡλικίαν ἕκαστοι, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ βουλὴ θαυμάζουσα τῶν γεγονότων· οὐ γάρ πώ τις ἐχθρὸν τηλικοῦτον ἑλὼν τοσάδε ὁμοῦ καὶ μέγιστα ἔθνη προσειλήφει, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ὡρίκει. [568] ὁ δὲ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ λαμπροτάτης καὶ ἧς οὔτις πρὸ τοῦ δόξης, ἔτη ἔχων πέντε καὶ τριάκοντα, δύο ἐφεξῆς ἡμέραις, ἐπὶ πολλοῖς ἔθνεσιν, ἀπό τε τοῦ Πόντου καὶ Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας καὶ Κιλικίας καὶ Συρίας ὅλης καὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἠνιόχων καὶ Ἀχαίων τῶν ἐν Σκύθαις καὶ Ἰβηρίας τῆς ἑῴας. [569] καὶ παρῆγεν ἐς μὲν τοὺς λιμένας ἑπτακοσίας ναῦς ἐντελεῖς, ἐς δὲ τὴν πομπὴν τοῦ θριάμβου ζεύγη καὶ φορεῖα χρυσοφόρα καὶ ἕτερα κόσμου ποικίλου, [570] καὶ τὴν Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου κλίνην, καὶ τὸν τοῦ Εὐπάτορος αὐτοῦ θρόνον καὶ σκῆπτρον αὐτοῦ τε καὶ εἰκόνα ὀκτάπηχυν ἀπὸ στερεοῦ χρυσίου παρῆγε, καὶ ἐπισήμου ἀργυρίου μυριάδας ἑπτακισχιλίας καὶ πεντακοσίας καὶ δέκα, ἁμάξας δὲ ὅπλων ἀπείρους τὸ πλῆθος, καὶ νεῶν ἔμβολα, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων τε καὶ ληστῶν, οὐδένα δεδεμένον ἀλλ᾽ ἐς τὰ πάτρια ἐσταλμένους.

117. Αὐτοῦ [571] δὲ τοῦ Πομπηίου προῆγον ὅσοι τῶν πεπολεμημένων βασιλέων ἡγεμόνες ἢ παῖδες ἢ στρατηγοὶ ἦσαν, οἱ μὲν αἰχμάλωτοι ὄντες οἱ δὲ ἐς ὁμηρείαν δεδομένοι, τριακόσιοι μάλιστα καὶ εἴκοσι καὶ τέσσαρες. [572] ἔνθα δὴ καὶ ὁ Τιγράνους ἦν παῖς Τιγράνης, καὶ πέντε Μιθριδάτου, Ἀρταφέρνης τε καὶ Κῦρος καὶ Ὀξάθρης καὶ Δαρεῖος καὶ Ξέρξης, καὶ θυγατέρες Ὁρσάβαρίς τε καὶ Εὐπάτρα. [573] παρήγετο δὲ καὶ

Ödenen miktarın toplamda on altı bin *talanton* olduğunu söylüyorlar. [566] Pompeius bu işin ardından önce Ephesos'a, oradan da İtalya'ya yelken açtı. Brundisium'da ordusunu terhis edip askerleri evlerine gönderdikten sonra hızla Roma'ya gitti.[295] Yaptığı bu popülist hamleler Romalılarda büyük bir şaşkınlık yarattı. [567] Şehre yaklaştığında farklı gruplar tarafından karşılandı: İlk olarak şehirden çıkıp çok uzaklara kadar onu karşılamaya gelmiş olan genç adamlar vardı; her biri yaş gruplarına göre sıralanmıştı. Hepsinin ardından yaptıkları karşısında hayretler içinde kalmış olan *senatus* geldi. Zira daha önce kimse bu kadar güçlü bir düşmanı mağlup etmemiş ve bu kadar çok ulusu işgal edip Roma egemenliğinin sınırlarını Fırat'a kadar taşımamıştı. [568] Otuz beş yaşında olan Pompeius Pontos, Armenia, Kappadokia, Kilikia, tüm Syria, Albania, Heniokhoi, Skythia'daki Akhaia ve doğudaki Iberia'ya kadar boyun eğdirdiği pek çok ulusun onuruna iki gün süren ve daha önce eşi benzeri görülmemiş muhteşem bir zafer alayı düzenledi.[296] [569] Hasarsız yedi yüz gemiyi limanlara taşıdı. Zafer alayında altın ve çeşitli süs eşyaları taşıyan vagonlar ve sandalyelerin yanı sıra [570] Hystaspes oğlu Dareios'un divanı ile Mithradates Eupator'un tahtı, asası ve yaklaşık beş metre yüksekliğe sahip som altından yapılmış heykeli sergilendi. Ayrıca yetmiş beş milyon yüz bin *drakhme* değerinde gümüş sikke, silahla dolu sayısız vagon, gemi koçbaşları ve hiçbiri zincire vurulmamış, kendi yöresel kıyafetlerini giyinmiş çok sayıda tutsak ve korsan vardı.

117. Savaşlarda [571] karşı karşıya geldiği kralların subayları, çocukları ya da komutanları, zafer alayında Pompeius'un önünde ilerliyordu. Bunların bazıları savaşta esir edilmiş, bazıları ise rehine olarak alınmıştı. Sayıları toplamda üç yüz yirmi dördü buluyordu. [572] Kral Tigranes'in oğlu Tigranes'in yanı sıra Mithradates'in oğulları Artaphernes, Kyros, Oksathres, Dareios ve Kserkses ile kızları Orsabares ve Eupatra da alayda hazır bulunuyordu. [573] Bunların haricinde

295 MÖ 62.
296 MÖ 61.

ὁ Κόλχων σκηπτοῦχος Ὀλθάκης, καὶ Ἰουδαίων βασιλεὺς Ἀριστόβουλος, καὶ οἱ Κιλίκων τύραννοι, καὶ Σκυθῶν βασίλειοι γυναῖκες, καὶ ἡγεμόνες τρεῖς Ἰβήρων καὶ Ἀλβανῶν δύο, καὶ Μένανδρος ὁ Λαοδικεύς, ἵππαρχος τοῦ Μιθριδάτου γενόμενος. [574] τῶν δὲ οὐκ ἀφικομένων εἰκόνες παρεφέροντο, Τιγράνους καὶ Μιθριδάτου, μαχομένων τε καὶ νικωμένων καὶ φευγόντων. Μιθριδάτου δὲ καὶ ἡ πολιορκία, καὶ ἡ νὺξ ὅτε ἔφευγεν, εἴκαστο, καὶ ἡ σιωπή. [575] ἐπὶ τέλει δὲ ἐδείχθη καὶ ὡς ἀπέθανεν αἵ τε παρθένοι αἱ συναποθανεῖν αὐτῷ ἑλόμεναι παρεζωγράφηντο, καὶ τῶν προαποθανόντων υἱέων καὶ θυγατέρων ἦσαν γραφαί, θεῶν τε βαρβαρικῶν εἰκόνες καὶ κόσμοι πάτριοι. [576] παρεφέρετο δὲ καὶ πίναξ ἐγγεγραμμένων τῶνδε· “Νῆες ἑάλωσαν χαλκέμβολοι ὀκτακόσιαι· πόλεις ἐκτίσθησαν Καππαδοκῶν ὀκτώ, Κιλίκων δὲ καὶ κοίλης Συρίας εἴκοσι, Παλαιστίνης δὲ <. . .> ἡ νῦν Σελευκίς· βασιλεῖς ἐνικήθησαν Τιγράνης Ἀρμένιος, Ἀρτώκης Ἴβηρ, Ὀροίζης Ἀλβανός, Δαρεῖος Μῆδος, Ἀρέτας Ναβαταῖος, Ἀντίοχος Κομμαγηνός.” [577] τοσαῦτα μὲν ἐδήλου τὸ διάγραμμα, αὐτὸς δὲ ὁ Πομπήιος ἐπὶ ἅρματος ἦν, καὶ τοῦδε λιθοκολλήτου, χλαμύδα ἔχων, ὥς φασιν, Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, εἴ τῳ πίστον ἐστιν· ἔοικε δ᾽ αὐτὴν εὑρεῖν ἐν Μιθριδάτου, Κῴων παρὰ Κλεοπάτρας λαβόντων. [578] εἵποντο δὲ αὐτῷ μετὰ τὸ ἅρμα οἱ συστρατευσάμενοι τῶν ἡγεμόνων, οἱ μὲν ἐπὶ ἵππων οἱ δὲ πεζοί. παρελθὼν δ᾽ ἐς τὸ Καπιτώλιον οὐδένα τῶν αἰχμαλώτων ἔκτεινεν ὡς ἕτεροι τῶν θριάμβους παραγαγόντων, ἀλλ᾽ ἐς τὰς πατρίδας ἔπεμψε δημοσίοις δαπανήμασι, χωρὶς τῶν βασιλικῶν. καὶ τούτων μόνος Ἀριστόβουλος εὐθὺς ἀνῃρέθη, καὶ Τιγράνης ὕστερον. ὁ μὲν δὴ θρίαμβος ἦν τοιόσδε.

118. Ὧδε [579] μὲν Ῥωμαῖοι Βιθυνοὺς καὶ Καππαδόκας ὅσα τε αὐτοῖς ὅμορα ἔθνη ἐπὶ τὸν Πόντον κατοικεῖ τὸν Εὔξεινον, βασιλέα Μιθριδάτην τεσσαράκοντα δύο ἔτεσι μάλιστα καθελόντες,

Kolkhis kralı Olthakes, Ioudaia kralı Aristoboulos, Kilikia tiranları, Skythia'nın kadın hükümdarları, üç Iberia şefi, iki Albania şefi ve Mithradates'in süvarilerine komuta etmiş olan Laodikeialı Menandros vardı. [574] Alayda bulunmayan Mithradates ile Tigranes'in savaşırken, mağlup olurken ve kaçarken betimlenmiş heykelleri vardı. Mithradates'in kuşatma altına alındığını ve gece vakti sessizce kaçtığını gösteren heykeller bile vardı. [575] Son olarak kralın ölümünü tasvir eden bir betimleme ve onunla birlikte ölümü tercih eden kızlarının resimleri verdi. Ayrıca daha önce ölen kızları ve oğulları da resmedilmiş, barbar tanrıları yerel kıyafetler içinde betimlenmişti. [576] Alayda ayrıca üzerinde şunların yazılı olduğu bir tablet taşınıyordu: "Sekiz yüz bronz gagalı gemi ele geçirildi; Kappadokia'da sekiz, Kilikia ve Koile-Syria'da yirmi ve Filistin'de <...> günümüzde Seleukis denilen şehir kuruldu; krallardan Armenialı Tigranes, Iberialı Artokes, Albanialı Oroizes, Medialı Dareios, Nabateaelı Aretas ve Kommegeneli Antiokhos mağlup edildi." [577] Yazıtın içeriği buydu. Pompeius, değerli taşlarla süslenmiş bir savaş arabasının üzerinde ilerliyordu. Söylenene göre üzerinde Makedonialı Aleksandros'un pelerini vardı; tabii buna inanan varsa. Bu pelerinin Kleopatra tarafından Kos Adası'na bırakılan ve Mithradates tarafından ele geçirilen eşyaların arasında bulunduğunu düşünenler vardı. [578] Pompeius'un savaş arabasının arkasında ona seferde eşlik eden subaylar geliyordu. Bunların bazıları atının üzerinde bazıları da yaya olarak ilerliyordu. Capitolium'a ulaşan Pompeius, geçmişte düzenlenen diğer zafer alaylarının aksine tutsakların hiçbirini ölüme mahkûm etmedi ve kraliyet sınıfında olanlar hariç hepsini kamu görevlisi olarak vatanlarına gönderdi. Hemen ölüme gönderilen tek kişi Aristoboulos'tu; bundan kısa bir süre sonra da Tigranes ölüme mahkûm edildi. Pompeius'un zafer alayı işte bu şekildeydi.

118. Kırk [579] iki yıllık bir mücadelenin ardından kral Mithradates'i ortadan kaldıran Romalılar, böylece Bithynia, Kappadokia ve Karadeniz kıyısı boyunca yaşayan tüm Pontos

ὑπηγάγοντο σφίσιν ὑπήκοα εἶναι. [580] τῷ δὲ αὐτῷ πολέμῳ καὶ Κιλικίας τὰ μήπω σφίσι κατήκοα καὶ Συρίας τήν τε Φοινίκην καὶ κοίλην καὶ Παλαιστίνην καὶ τὴν ἐς τὸ μεσόγειον ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην, οὐδὲν ἔτι τῷ Μιθριδάτῃ προσήκοντα, [581] ῥύμῃ τῆσδε τῆς νίκης προσέλαβον, καὶ φόρους τοῖς μὲν αὐτίκα τοῖς δὲ ὕστερον ἔταξαν. Παφλαγονίαν τε καὶ Γαλατίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ὅμορον τῇ Φρυγίᾳ Μυσίαν, καὶ ἐπὶ τοῖσδε Λυδίαν καὶ Καρίαν καὶ Ἰωνίαν καὶ ὅσα ἄλλα Ἀσίας τῆς περὶ τὸ Πέργαμόν ἐστι, καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, Μιθριδάτου περισπάσαντος ὀξέως ἀνελάβοντο· [582] καὶ τοῖς πολλοῖς αὐτῶν, οὔπω σφίσιν ὑποτελέσιν οὖσιν, ἐπέθηκαν φόρους. δι' ἃ μοι καὶ μάλιστα δοκοῦσι τόνδε τὸν πόλεμον ἡγεῖσθαι μέγαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ νίκην μεγάλην καλεῖν, καὶ τὸν στρατηγήσαντα Πομπήιον μέγαν τῇ ἰδίᾳ φωνῇ μέχρι νῦν ἐπονομάζειν, [583] ἐθνῶν τε πλήθους ἕνεκα ὧν ἀνέλαβον ἢ προσέλαβον, καὶ χρόνου μήκους, τεσσαρακονταετοῦς γενομένου, τόλμης τε αὐτοῦ Μιθριδάτου καὶ φερεπονίας, δυνατοῦ σφίσιν ἐς ἅπαντα ὀφθέντος.

119. Ὧι [584] νῆες μὲν ἦσαν οἰκεῖαι πολλάκις πλείους τετρακοσίων, ἱππεῖς δ' ἔστιν ὅτε πεντακισμύριοι καὶ πεζῶν μυριάδες πέντε καὶ εἴκοσι καὶ μηχαναὶ καὶ βέλη κατὰ λόγον, συνεμάχουν δὲ βασιλεῖς καὶ δυνάσται ὅ τε Ἀρμένιος καὶ Σκυθῶν τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἐπί τε Μαιώτιδα λίμνην καὶ ἀπ' ἐκείνης ἐπὶ τὸν Θρᾴκιον Βόσπορον περιπλέοντι. [585] ἔς τε τοὺς Ῥωμαίων δυνατούς, στασιάζοντας ἀλλήλοις τότε μάλιστα καὶ Ἰβηρίαν ἀνιστάντας ἐπὶ Ῥωμαίους, περιέπεμπε, καὶ Κελτοῖς φιλίαν ἐτίθετο ὡς καὶ τῇδε ἐσβαλῶν ἐς τὴν Ἰταλίαν, [586] ληστῶν τε ἐνεπίμπλη τὴν θάλασσαν ἀπὸ Κιλικίας ἐπὶ στήλας Ἡρακλείους, οἳ πάντα ἄμικτα καὶ ἄπλωτα ταῖς πόλεσιν ἐς ἀλλήλους ἐποίουν, καὶ λιμὸν ἐπίπονον ἐξειργάσαντο ἐπὶ πλεῖστον. [587] ὅλως τε οὐδὲν

halklarını boyunduruk altına almış oldular. [580] Aynı savaşta Kilikia'nın henüz kendilerine tabi olmayan bölümlerini ve Syria'nın Fenike, Koile-Syria, Filistin ve Fırat'a kadar olan iç kısımlarını da kontrol altına aldılar. Aslında bu bölgelerin Mithradates ile bir ilgisi yoktu, [581] ancak ona karşı kazandıkları zaferin itici gücüyle hareket eden Romalılar, bunların bazılarını hemen bazılarını ise zamanla vergiye tabi tuttular. Mithradates'in işgal etmiş olduğu Paphlagonia, Galatia, Phrygia, Phrygia'nın komşusu Mysia, Lydia, Karia, Ionia, Asya'nın Pergamon yakınlarında kalan diğer bölümü, antik Hellas ve Makedonia gibi bölgeleri hızla geri aldılar. [582] Daha önce Romalılara vergi ödemeyen bu halkların çoğu şimdi vergiye tabi tutuldu. Bana öyle geliyor ki, Romalıların bu savaşı "büyük savaş", zaferi ise "büyük zafer" olarak adlandırmalarının ve günümüzde de bilindiği üzere savaşın komutanı Pompeius'a "Büyük" unvanı vermelerinin sebepleri bunlardır. [583] Zira çok sayıda halkı ele geçirmiş ya da işgal etmiş, kırk iki yıl boyunca mücadele vermiş ve Mithradates'in her türlü şart altında sergilediği cesarete ve dayanıklılığa bizzat tanık olmuşlardı.

119. Bu Mithradates, [584] savaşın büyük bölümünde dört yüzden fazla şahsi gemiye, elli bin süvariye, iki yüz elli bin piyadeye ve hatırı sayılır miktarda savaş makinesi ile mancınığa sahipti. Armenia'nın, Pontos civarındaki Skythia halklarının ve Maiotis Gölü'nden Thrakia Khersonessos'a kadar uzanan bölgedeki kralların ya da prenslerin askerî desteğini almıştı. [585] Savaş döneminde birbirleriyle şiddetli siyasi anlaşmazlıklar yaşayan seçkin Romalılara ve Iberia'da Roma'ya karşı ayaklanan isyancılara temsilciler gönderiyordu. Keltlerle dostluk ilişkisi kurmuştu, çünkü onların topraklarını kullanarak İtalya'yı işgal etmeyi planlamıştı. [586] Kilikia'dan Herakles Sütunları'na kadar uzanan tüm suları korsanlarla doldurmuş, şehirlerin birbirleriyle iletişime geçmesini ve deniz yolculuğunu zorlaştırmış ve böylece uzun süre yıpratıcı bir kıtlığın yaşanmasına sebep olmuştu. [587] Kısaca Mithradates,

ἀνδρὶ δυνατὸν ἐξέλιπεν ἢ πράττων ἢ διανοούμενος, ὡς μέγιστον δὴ τόδε τὸ κίνημα ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν γενόμενον ἐνοχλῆσαι πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἢ πολεμουμένοις ἢ συμμαχοῦσιν ἢ λῃστευομένοις ἢ γειτονεύουσιν. [588] τοσόσδε εἷς οὗτος πόλεμος καὶ ποικίλος ἐγένετο. καὶ ἐς τὰ μέγιστα λήγων συνήνεγκε Ῥωμαίοις· ὡρίσαντο γὰρ ἐπὶ τῷδε τὴν ἡγεμονίαν ἐκ δύσεως ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην. [589] διελεῖν δ᾽ αὐτὰ κατὰ ἔθνος οὐκ ἦν, ὁμοῦ τε πραχθέντα καὶ ἀλλήλοις ἀναπεπλεγμένα. ἃ δὲ καὶ ὡς ἐδύνατο αὐτῶν κεχωρίσθαι, κατὰ μέρη τέτακται.

120. Φαρνάκης [590] δ᾽ ἐπολιόρκει Φαναγορέας καὶ τὰ περίοικα τοῦ Βοσπόρου, μέχρι τῶν Φαναγορέων διὰ λιμὸν ἐς μάχην προελθόντων ἐκράτει τῇ μάχῃ, καὶ βλάψας οὐδέν, ἀλλὰ φίλους ποιησάμενος καὶ λαβὼν ὅμηρα, ἀνεχώρει. [591] μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ Σινώπην εἷλε καὶ Ἀμισὸν ἐνθυμιζόμενος καὶ Καλουίνῳ στρατηγοῦντι ἐπολέμησεν, ᾧ χρόνῳ Πομπήιος καὶ Καῖσαρ ἐς ἀλλήλους ἦσαν, ἕως αὐτὸν Ἄσανδρος ἐχθρὸς ἴδιος, Ῥωμαίων οὐ σχολαζόντων, ἐξήλασε τῆς Ἀσίας. [592] ἐπολέμησε δὲ καὶ αὐτῷ Καίσαρι καθελόντι Πομπήιον, ἐπανιόντι ἀπ᾽ Αἰγύπτου, περὶ τὸ Σκότιον ὄρος, ἔνθα ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ῥωμαίων τῶν ἀμφὶ Τριάριον ἐκεκρατήκει· [593] καὶ ἡττηθεὶς ἔφευγε σὺν χιλίοις ἱππεῦσιν ἐς Σινώπην.

doğudan batıya kadar uzanan topraklardaki tüm halkları kimi zaman savaşarak, kimi zaman ittifak kurarak, kimi zaman korsanları görevlendirerek ve kimi zaman da sadece sınırlarına yaklaşarak etkilediği bu en büyük siyasi hareketi gerçekleştirirken bir insanın planlayabileceği ve faaliyete geçirebileceği her şeyi yapmıştı. [588] İşte böylesine geniş çaplı ve pek çok halkı barındıran bu savaş, sonunda Romalılara oldukça iyi kazanımlar da getirdi. Öyle ki, artık egemenliklerinin sınırları güneşin battığı yerden Fırat Nehri'ne kadar uzanıyordu. [589] Tüm başarıları aynı dönemde geldiği ve birbirleriyle bağlantılı olduğu için bu çalışmamda halkları net bir şekilde ayırmak mümkün olmadı. Fakat yine de bunu yapabilmek için gayret gösterdim.

120. Bir [590] zaman sonra Pharnakes, Phanagoreia ile Bosporos çevresini kuşatma altına aldı. Sonunda açlığa daha fazla dayanamayan Phanagoreia halkı savaşa girmek zorunda kaldı. Savaşta onları mağlup eden Pharnakes, kimseye zarar vermedi. Aksine, onlarla dostluk ilişkisi kurup rehineler aldıktan sonra bölgeden çekildi.[297] [591] Kısa bir süre Sinope'yi ele geçirdi ve ardından Amisos'u da ele geçirme planları yapmaya başladı. Bu amaçla, Caesar ile Pompeius'un birbirlerine karşı savaşta oldukları dönemde Romalı komutan Calvinus[298] ile savaşmaya başladı. Sonunda Pharnakes'in kişisel düşmanlarından biri olan Asandros, Romalılar hâlâ başka işlerle meşgulken onu Asya'dan uzaklaştırmayı başardı. [592] Sonraki bir dönemde Pharnakes, Pompeius'u ortadan kaldıran ve Mısır'dan dönüş yoluna giren Caesar ile Skotios Dağı yakınlarında bir savaş daha yaptı. Bu mevki aynı zamanda geçmişte Pharnakes'in babasının Triarius komutasındaki Romalıları mağlup etmiş olduğu yerdi. [593] Pharnakes bu savaşta yenilgiye uğradı ve bin süvarisiyle birlikte Sinope'ye kaçtı.[299]

297 MÖ 47.

298 Gnaeus Domitius Calvinus, MÖ 54 ve MÖ 40 yıllarında *consul* olarak görev yaptı.

299 Caesar'ın Zela'da ünlü *"veni vidi vici"* sözünü söylediği iddia edilen savaş.

Καίσαρος δ᾽ αὐτὸν ὑπ᾽ ἀσχολίας οὐ διώξαντος, ἀλλ᾽ ἐπιπέμψαντος αὐτῷ Δομίτιον, παραδοὺς τὴν Σινώπην Δομιτίῳ ὑπόσπονδος ἀφείθη μετὰ τῶν ἱππέων. [594] καὶ τοὺς ἵππους ἔκτεινε πολλὰ δυσχεραινόντων τῶν ἱππέων, ναυσὶ δ᾽ ἐπιβὰς ἐς τὸν Πόντον ἔφυγε, καὶ Σκυθῶν τινας καὶ Σαυροματῶν συναγαγὼν Θεοδοσίαν καὶ Παντικάπαιον κατέλαβεν. [595] ἐπιθεμένου δ᾽ αὖθις αὐτῷ κατὰ τὸ ἔχθος Ἀσάνδρου, οἱ μὲν ἱππεῖς ἀπορίᾳ τε ἵππων καὶ ἀμαθίᾳ πεζομαχίας ἐνικῶντο, αὐτὸς δὲ ὁ Φαρνάκης μόνος ἠγωνίζετο καλῶς, μέχρι κατατρωθεὶς ἀπέθανε, πεντηκοντούτης ὢν καὶ βασιλεύσας Βοσπόρου πεντεκαίδεκα ἔτεσιν.

121. Ὧδε [596] μὲν δὴ καὶ Φαρνάκης ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς, καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν Γάιος μὲν Καῖσαρ ἔδωκε Μιθριδάτῃ τῷ Περγαμηνῷ συμμαχήσαντί οἱ προθύμως ἐν Αἰγύπτῳ· νῦν δ᾽ εἰσὶν οἰκεῖοι, Πόντου δὲ καὶ Βιθυνίας πέμπεταί τις ἀπὸ τῆς βουλῆς στρατηγὸς ἐτήσιος. [597] τὰ δ᾽ ἑτέροις ὑπὸ τοῦ Πομπηίου δεδομένα ὁ μὲν Γάιος, ἐπιμεμψάμενος τοῖς ἔχουσιν ὅτι Πομπηίῳ καθ᾽ αὑτοῦ συνεμάχουν, ὅμως ἐφύλαξε, πλὴν τῆς ἐν Κομάνοις ἱερωσύνης, ἣν ἐς Λυκομήδην μετήνεγκεν ἀπὸ Ἀρχελάου· [598] πάντα δὲ οὐ πολὺ ὕστερον, καὶ τάδε καὶ ὅσα Γάιος Καῖσαρ ἢ Μᾶρκος Ἀντώνιος ἔχειν ἑτέροις ἐδεδώκεσαν, ἐς στρατηγίας Ῥωμαίων περιῆλθεν, ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος ἑλόντος Αἴγυπτον, ὀλίγης ἔτι Ῥωμαίων προφάσεως ἐς ἑκάστους δεομένων. [599] ὅθεν αὐτοῖς τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τῷδε τῷ Μιθριδατείῳ πολέμῳ προελθούσης ἔς τε τὸν Πόντον τὸν Εὔξεινον καὶ ἐπὶ ψάμμον τὴν πρὸ Αἰγύπτου καὶ ἐς ποταμὸν Εὐφράτην ἀπὸ Ἰβήρων τῶν παρὰ στήλαις Ἡρακλείοις, εἰκότως ἥ τε νίκη μεγάλη καὶ ὁ στρατηγήσας Πομπήιος Μέγας

Onun peşinden gidemeyecek kadar meşgul olan Caesar, bu iş için Domitius'u görevlendirdi. Pharnakes, süvarileriyle birlikte gitmesine izin verilen bir ateşkes doğrultusunda Sinope'yi Domitius'a teslim etti. [594] Süvariler bu karardan rahatsız olup itiraz ettiler, ancak Pharnakes çoğunu öldürdü ve gemilerle birlikte Pontos'a kaçtı. Daha sonra Skythia ve Sarmatia halklarından bir kuvvet topladı ve Theodosia ile Pantikapaion'u ele geçirdi. [595] Düşmanı Asandros ona bir kez daha saldırdı ve atları olmayan süvariler ile yaya olarak savaşmayı bilmeyen adamlardan kurulu Pharnakes'in ordusunu yenilgiye uğrattı. Yaralanıp hayatını kaybedene kadar yiğitçe savaşan tek kişi Pharnakes'in kendisiydi. Öldüğünde elli yaşındaydı ve on beş yıldır Bosporos Krallığı'nı yönetiyordu.

121. Pharnakes'in [596] Pontos'taki krallığı işte bu şekilde sona erdi. Gaius Caesar, Pontos Krallığı'nı Mısır'da kendisine önemli bir askerî destek sağlamış olan Pergamonlu Mithradates'e bıraktı. Bu bölge halkının yönetimi artık Romalıların elindedir ve Pontos ile Bithynia'yı yönetmek üzere her yıl bir senatör[300] gönderiliyor. [597] Caesar, kendisine karşı savaşmakla suçladığı Pompeius'un destekçilerine herhangi bir yaptırım dayatmadı. Onlara Pompeius tarafından tahsis edilmiş olan yerleri ya da görevleri –Arkhelaos'un elinden alıp Lykomedes'e devretmiş olduğu Komana rahipliği dışında- olduğu gibi bıraktı. [598] Kısa bir süre sonra tüm bu bölgeler ve Gaius Caesar ya da Marcus Antonius tarafından başkalarına devredilenler, Caesar Augustus'un Mısır'ı ele geçirmesiyle birlikte Roma eyaleti hâline getirildi, zira Romalılar artık her durumda en ufak bir bahaneyi bile değerlendirmeye başlamıştı. [599] Mithradates Savaşları'nın ardından egemenliklerini Iberia'daki Herakles Sütunları'ndan Karadeniz'e, Mısır'ı çevreleyen kumlara ve Fırat Nehri'ne kadar genişletmiş olan Romalıların bu zaferi "büyük zafer" olarak adlandırmaları ve komutan Pompeius'a "Büyük" unvanı vermeleri gayet

300 *Praetor.*

ἐκλήθη. [600] ἔχουσι δ' αὐτοὺς καὶ Λιβύην, ὅση μέχρι Κυρήνης (Κυρήνην γὰρ αὐτὴν Ἀπίων βασιλεὺς τοῦ Λαγιδῶν γένους νόθος ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν), Αἴγυπτος δὴ ἐς περίοδον τῆς ἐντὸς θαλάσσης ἔτι ἔλειπεν.

yerindedir. [600] (Lagos[301] hanedanın gayrimeşru bir üyesi olan kral Apion, vasiyetinde Kyrene Krallığı'nı Roma'ya bırakmış olduğu için) Romalılar artık Kyrene'ye kadar tüm Afrika topraklarına da hâkim olmuştu ve Akdeniz'in etrafının tamamen kontrol etmeleri için geriye yalnızca Mısır kalmıştı.

301 Ptolemaios.

KAYNAKÇA

Appian. *Roman History, Volume II. Edited and translated by Brian McGing.* Loeb Classical Library 3. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019.

Appian. *Roman History, Volume III. Edited and translated by Brian McGing.* Loeb Classical Library 4. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019

Güler Çelgin, *Eski Yunanca Türkçe Sözlük*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2010.

Liddle-Scott Greek Lexicon – Perseus Digital Library

(http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true)

Logeion, Greek Lexicon

(https://logeion.uchicago.edu)

DİZİN

A

Abroupolis 25, 29
Abydos 119, 123, 133, 293
Acilius Manius Glabrio 111
Adana 363
Adramytteion 239
Aemilius 41, 55, 127, 171
Africanus 41, 119, 133
Afrika 9, 47, 101, 137, 227, 361, 409
Agamemnon 287
Agari 349
Agathokles 195
agema 139
Agrii 63
Agrippa 71
Agron 49, 51
Aietes 375
Aiolia 87, 103, 123, 125, 133
Aisepos Nehri 329
Aitolia 11, 17, 25, 117, 121, 251
Akademeia 253
Akarnania 27, 111, 361
Akdeniz 43, 49, 169, 177, 191, 357, 359, 379, 409
Akhaia 15, 123, 137, 183, 249, 317, 329, 363, 371, 399
Akhaia Birliği 15
akropolis 211, 263, 265, 383
Akropolis 263, 265
Albania 375, 395, 399, 401
Aleksandrapolis 183
Aleksandreia 133, 171, 197, 257
Aleksandros 17, 45, 63, 87, 99, 103, 115, 139, 173, 177, 179, 181, 189, 193, 199, 203, 215, 235, 241, 295, 329, 341, 351, 401
Alpler 47, 63
Amastris 219, 221, 339
Amazon 317, 333, 341, 375
Amazonlar 333, 375
Ambrakia 11, 111
Amisos 215, 331, 341, 405
Amnias Nehri 231
Amphilokhia 193
Amphipolis 183
Amynandros 11, 17, 103, 105, 111
Androkottos 179
Andronikos 35, 209
Anicius 53, 55
Antigonos 173, 175, 177, 215
Antikragos 363
Antiokhos 13, 21, 27, 31, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 101, 103, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 125, 127, 131, 133, 135, 137, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 157, 161, 163, 165, 167, 169, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199, 201, 203, 239, 303, 379, 397, 401
Antipatros 173, 191, 215
Antonius 59, 63, 65, 67, 69, 83, 407
Apamas 103
Apameia 147, 153, 181, 235, 329
Aphrodite Tapınağı 197

Apion 409
Apollon 45, 85, 103
Apollonia 53, 85, 111, 183
Appius 109
Appius Cladius 109
Apsaros Nehri 369
Aquileia 67
Aquillius 217, 237, 393
Arabia 177, 395
Arakhosia 177
Arakses 375
Arap 139, 171
Ardiaei 45, 55
Aretas 379, 401
Arethousa 183
Argeadai 193
Argonot 193
Argonotlar 193, 373
Argos 9, 191
Ariarathes 27, 93, 139, 159, 165, 215, 217, 225
Ariobarzanes 165, 217, 223, 225, 227, 293, 295, 297, 301, 309, 313, 379, 395
Aristarkhos 397
Aristeides 155
Aristion 247, 249, 251, 263, 265
Aristoboulos 169, 379, 401
Ariston 97
Aristonikos 221, 303
Arkadia 157
Arkhelaos 229, 231, 247, 249, 251, 253, 257, 259, 261, 265, 267, 269, 271, 273, 281, 289, 291, 297, 309, 397, 407
Armenia 163, 167, 177, 183, 221, 229, 315, 317, 347, 349, 351, 369, 375, 377, 395, 397, 399, 403
Armenia Minor 41, 229, 351, 377, 379, 397
Aroupini 65, 69
Arrhidaeos 173, 177
Arsakes 199, 227
Artaksata 375
Artaksias 163, 197
Artaphernes 383, 399
Artemis Tapınağı 239
Arthetauros 25, 29
Artokes 375, 401
Asandros 405
Asiatikos 169, 203
Asklepiodotos 279
Asklepios Tapınağı 239
Astakos 183
Asur 179
Asya 21, 25, 27, 87, 89, 95, 101, 105, 107, 111, 117, 151, 169, 173, 179, 185, 187, 191, 195, 203, 207, 211, 217, 221, 227, 229, 235, 237, 239, 241, 281, 285, 287, 291, 293, 297, 301, 303, 307, 315, 317, 329, 341, 353, 355, 365, 369, 391, 403, 405
Athamania 11, 15, 103, 111
Athena 287
Athena Tapınağı 287
Athenion 301
Atilius 119, 361
Atina 13, 161, 201, 247, 251, 257, 259, 263, 265
Atintani 51, 53
Attalos 13, 93, 145, 151, 161, 163, 207, 209, 211, 213, 303, 397
Attidius 353
Attika 13, 215, 251, 341, 359, 361, 397
Augustus 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 169, 379, 407
Autarieis 43, 45, 49
Autarieos 43

Autolykos 341
Autronius Paetus 81
Avendeatae 65
Aviola 71
Avrupa 49, 87, 89, 91, 95, 107, 149, 173, 179, 191, 195, 221, 297, 317, 369, 381

B

Babil 87, 163, 165, 175, 177, 179, 181, 197
Baebius 63, 109
Bagadetes 167
Bagoas 217
Bakkhos 339
Baktria 177
Basilieioi 317
Basillus 283
Basternai 25, 47, 75, 225, 317, 321
Bathiatae 65
Bebrykia 205
Berenike 195
Bernike 209
Berroia 183
Bessi 65
Bibulus 171
bireme 45, 229, 243, 355, 385
Bithynia 101, 123, 205, 209, 211, 213, 217, 219, 221, 229, 231, 233, 267, 301, 315, 319, 327, 331, 361, 391, 401, 407
Bithynia Nehri 205
Bithys 205
Bituitus 391
Blitor 175
Boiotia 17, 155, 249, 251, 265, 283, 361
Bosporos 307, 313, 331, 341, 371, 395, 405
Braetius 249
Brundisium 41, 59, 111, 161, 285, 359, 361, 399
Brutus Caepio 63
Byzantion 25, 93, 101, 205, 229

C

Caesar 59, 61, 63, 83, 169, 379, 405, 407
Calidius 309
Calvinus 405
Cambaei 65
Capitolium 21, 153, 401
Carni 65
Cassius 63, 219, 229, 233, 241, 393
Cato 113, 115, 213
centurio 61, 81, 351, 377
Cimbri 45, 47
Cinambri 65
Cinna 285, 301
Cloelius 39
cohors 61, 63, 79, 251, 271, 347, 367, 383
Concordia Tapınağı 239
consu 81
consul 15, 21, 33, 41, 47, 57, 59, 63, 81, 107, 119, 121, 135, 137, 147, 149, 151, 171, 285, 287, 293, 359, 393, 405
Consul 33, 237, 285, 321
Cornelius 21, 41, 49, 63, 147, 171, 237, 241, 285
Coruncanius 51
Cotta 319, 393
Crassus 33, 171
Curio 301

D

Dacia 75
Daesitiates 67
Dahae 139

Dalmatae 57, 59, 67, 77, 79, 81
Damagoras 243
Damokritos 117
Danubis 75
Daortho 43
Dardani 43, 47, 63, 73, 293
Dardanos 43
Dareios 213, 379, 383, 391, 397, 399
Dassareti 43
Dassaro 43
Decimus Brutus 69
Deiotaros 327, 397
Delion 103, 107
Delminium 57
Delos 247
Delphoi 27, 31, 41, 45, 47, 393
Demetria 249
Demetrias 17, 133
Demetrios 19, 51, 53, 117, 161, 163, 165, 175, 199, 201
Derbani 83
diadema 389
Dicle 183
Didyma 179
Diegylis 211
Dindymos Dağı 327
Diodotos 199, 203
Diogenes 281
Diokles 331
Diomedes 193, 205, 289
Dionysios 199, 329
Dionysopolis 85
Dionysos 215, 217, 393
Diophanes 127
Dioskouroi 371, 373
Dioskurias 371
Dokleatai 65
Dolopialılar 29
Domitius 135, 137, 143, 145, 405, 407
Dorsi 43
Dorylaos 229, 281
drakhme 333, 377, 399
Dromikhaites 253, 265
Dyme 363

E

Edessa 183
Elaia 127, 135, 149
Elateia 117
Eleusis 251, 255
Elymais 139, 197
Eneti 293
Enkheleis 43
Enkheleos 43
Epameinondas 155
Ephesos 91, 95, 97, 101, 117, 121, 125, 131, 237, 277, 303, 399
Epidamnos 51, 63
Epikouros 247
Epiphaneia 363
Epiphanes 13, 87, 163, 197, 203, 209
Epirus 15, 27, 51, 161, 209
Erasistratos 187, 189
Erennius 31
Eridanus 53
Erythrai 275
Etruria 359
Euboia 17, 103, 117, 151, 249, 361
Eudoros 129
Euergetes 197, 199, 201, 213, 217
Eumakhos 275, 327
Eumenes 23, 25, 27, 29, 37, 93, 119, 125, 127, 137, 141, 143, 145, 151, 161, 163, 175, 215, 291, 303
Eupator 163, 199, 215, 217, 219, 393, 397, 399
Eupatoria 333, 397

Eupatra 383, 399
Euripos 273
Eurydike 191
Eusebes 93, 165, 167, 203, 217, 379, 381

F

Fabius 41, 349, 393
fasce 287
fasces 287
Fenike 11, 121, 169, 175, 183, 223, 293, 361, 379, 403
Fırat 87, 167, 169, 177, 179, 191, 315, 341, 369, 379, 399, 403, 405, 407
Filistin 169, 379, 397, 401, 403
Fimbria 285, 287, 293, 299, 301, 307, 321, 393
Flaccus 113, 285
Flamininus 15, 17, 89, 101, 117
Fulvius 57
Fulvius Flaccus 57

G

Gabinius 61, 77, 81, 171, 313
Gaius 47, 57, 65, 67, 83, 119, 219, 229, 285, 301, 329, 357, 407
Gaius Caesar 65, 407
Galas 43
Galateia 43
Galatia 95, 139, 229, 267, 275, 297, 309, 315, 327, 391, 403
Galba 11, 15, 269
Gallograeci 397
Galya 59
Gazze 175
Genthius 37, 53, 55
Getae 37, 45, 47, 61
Girit 49, 139
Glintidiones 65
Gnaeus 47, 89, 135, 165, 359, 361, 405
Gnaeus Lentulus 171, 361
Gnaeus Octavius 165
Gordios 311
Gordyne 377
Granikos 133
Grypos 201
gymnasion 165
Gymnasion 99

H

Hadrianus 169
Haimus 317
Halys Nehri 159, 303, 309
Hannibal 9, 91, 95, 97, 99, 101, 105, 107, 111, 121, 131, 385
Harpalos 27
Hazar Denizi 375
Hegesianaks 95
Hekatompylos 183
Heliodoros 161
Helios 27
Hellas 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 27, 47, 95, 103, 105, 107, 111, 133, 149, 183, 227, 247, 251, 265, 275, 281, 289, 297, 307, 309, 355, 391, 403
Hellen 15, 19, 27, 31, 49, 83, 85, 89, 155, 161, 219, 279, 297, 345, 371, 393, 395
Hellence 183
Hellespontos 21, 87, 93, 121, 133, 147, 149, 159, 175, 191, 193, 361
Helvius 73
hemiola 355, 359
Heniokhoi 317, 371, 399
Hephaistion 181
Hera 371

Heraia 183
Herakleia 113, 339
Herakleides 133, 163, 165
Herakles 99, 341, 357, 359, 361, 373, 403, 407
Herakles Sütunları 357, 359, 361, 403, 407
Hermokrates 317
Hiero 71
Hieronymos 215
Hindistan 183, 351
Hint 179
Hippasini 65
Homeros 205
Hortensius 269
Hypaipa 279
Hyrkania 177
Hyrodes 171
Hystaspes 391, 397, 399

I,İ

Iapodes 57, 63, 65, 67, 69, 73
Iasos 307
Iazyges 317
Iberia 9, 41, 99, 315, 319, 361, 369, 375, 385, 393, 395, 399, 401, 403, 407
Idoumaia 379
Ilion 287, 301
Illyria 25, 37, 43, 45, 49, 53, 55, 57, 59, 63, 77, 83, 85
Illyrialılar 47, 51, 55, 57, 59, 61
Illyrios 43
Indus 177, 179
Interphrurini 65
Io 371
Ionia 13, 41, 43, 45, 49, 53, 59, 87, 95, 103, 109, 111, 133, 173, 193, 235, 237, 361, 393, 403
Ionia Körfezi 49, 59
Ioudaia 169, 379, 395, 401
Ipsos 177
Isauria 327
Issa 51
Issalılar 51
Isthmia 19
Istria 53
Istros 37, 43, 45, 49, 63, 75, 85, 227, 317
Itouraia 379
İsis 245
İsis Tapınağı 245
İtalya 9, 33, 47, 63, 65, 91, 95, 97, 99, 105, 109, 119, 227, 237, 239, 247, 251, 291, 297, 303, 307, 317, 353, 359, 361, 365, 373, 385, 387, 395, 399, 403
İtalyan 137, 143, 205, 347

K

Kabeiri 333
Kafkas Dağları 375
Kafkasya 375
Kalkhedon 285
Kallatis 85
Kallidromos 113, 115
Kalliope 183
Kallipolis 117, 183
Kalykadnos 151
Kappadokia 93, 159, 165, 175, 177, 183, 213, 215, 217, 219, 223, 225, 227, 229, 267, 287, 293, 295, 301, 303, 309, 311, 313, 315, 335, 337, 353, 379, 391, 395, 397, 399, 401
Kappadokialı 139
Karadeniz 49, 83, 93, 205, 221, 229, 235, 339, 361, 371, 373, 381, 383, 401, 407
Karia 161, 173, 403

Kartaca 9, 19, 41, 95, 97, 99, 101, 119, 133, 153, 217
Kastabala 379
Kastor 371, 383, 397
Kaunos 239, 243
Kelainai 147
Kelt 43, 45, 47, 65, 361, 391
Keltler 47, 65, 83, 393
Keltos 43
Keraunos 191, 193, 197
Kerkyra 9, 41, 51, 53
Khaironeia 249, 267, 273
Khalkhis 17, 117, 183, 253, 257, 267, 273, 281
Khalybes 317
Khaonia 43
Kharis 183
Khersonessos 87, 93, 119, 131, 133, 147, 149, 161, 221, 373, 385, 403
Khios 11, 13, 121, 243, 275, 277, 301
Khotene 369
Kıbrıs 13, 91, 173, 177, 293, 357, 361, 391
Kilikia 87, 89, 121, 139, 151, 167, 169, 175, 203, 215, 295, 327, 355, 359, 363, 365, 379, 393, 397, 399, 401, 403
Kilikia Trakheia 355, 357, 363
Kirra 27
Klazomenai 307
Kleemporos 51
Kleisthenes 279
Kleopatra 93, 199, 201, 241, 385, 397, 401
Koile-Syria 87, 93, 169, 175, 379, 403
Kolkhis 193, 307, 313, 369, 373, 375, 395, 401
Komana 309, 339, 397, 407
Koraks 117
Koralloi 317
Korinthos 15, 17
korsan 53, 125, 273, 319, 331, 353, 355, 363, 399
Korsika 361
Kos Adası 241, 397, 401
Kragos 363
Krateros 229
Kritias 247
Ksenophanes 9
Kserkses 113, 383, 399
Ksiphares 381
Kudüs 169, 379
Kyklades Adaları 13
Kyme 125
Kynegos 205
Kynoskefalai 109
Kypsela 293
Kyrene 13, 409
Kyros 375, 399
Kyros Nehri 375
Kyzikenos 201
Kyzikos 101, 201, 321, 323, 325, 327, 337, 345

L

Lagos 179, 409
Lakedaimonia 157
Lakonia 157, 249
Lampsakos 89, 133, 329
Laodike 93, 195, 197
Laodikeia 165, 181, 235
Laomedon 173
Larisa 183
Larissa 109
Latince 207
Latinler 63
legatu 359
legatus 119, 249, 269, 359, 363
lejyon 61, 251, 285, 321, 341
Lemnos 329

Lentulus Marcellinus 171, 361
Leonidas 113
Leonton Kephale 233
Leptines 165
Leto 245
Leukosyria 317
Leuktra 157
Libanon Dağı 183
libertus 207
Liburnia 45, 59, 77
Liburnialı 65
Libyssa 101
Licinius Lucullus 83, 167, 255
lictor 107, 235, 377
Liguria 361
Lissos 51
Livius 35, 119, 123, 125, 127
Lokris 17
Lucius 15, 21, 41, 49, 55, 57, 83, 113, 119, 127, 129, 147, 167, 171, 173, 217, 219, 229, 237, 241, 255, 269, 285, 315, 319, 321, 357, 361, 393
Lucius Cotta 57
Lucius Fannius 315
Lucius Gellius 361
Lucius Lollius 361
Lucius Magius 315
Lucius Mallius 47, 321
Lucius Sisenna 361
Lucius Valerius 113, 285, 329
Luculleia 329
Lucullus 83, 85, 167, 169, 255, 283, 293, 315, 321, 327, 329, 331, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 347, 349, 351, 353, 365, 393
Lupus 71
Lykia 91, 139, 161, 173, 235, 237, 243, 247, 301, 361
Lykomedes 407
Lykos Nehri 235
Lysias 95, 163, 165
Lysimakheia 87, 91, 119, 131, 133, 149, 191, 195
Lysimakheion 195
Lysimakhos 87, 175, 177, 191, 193

M

Maedi 43, 47
Magius 315, 321
Magnesia 17, 21, 237, 249, 301
Magnopolis 397
magus 183
Maidos 43
Maiotis 227, 371, 373, 403
Makedonca 183
Makedonia 9, 11, 15, 19, 23, 25, 29, 33, 37, 41, 43, 47, 53, 59, 63, 89, 103, 109, 111, 115, 121, 123, 139, 143, 147, 159, 179, 193, 203, 205, 215, 249, 259, 267, 293, 297, 361, 373, 391, 403
Makedonialı 9, 89, 99, 103, 107, 121, 133, 135, 161, 401
Makedonialılar 9, 17, 173, 175, 177, 215, 267
Makhares 313, 331, 341, 371, 373, 395
Malia 15
Mallos 363
Mancinus 235
Manius 111, 113, 115, 117, 121, 217, 229, 233, 235, 295, 393, 395
Manius Aquillius 219, 393
Mankaios 343, 345
Manlius 153, 157, 159, 361
Manlius Torquatus 361
Manlius Vulso 153

Marcius 35, 37, 57, 171
Marcius Figulus 57, 59
Marcus Cato 113
Marcus Helvius 73
Marcus Lucullus 83
Marcus Pomponius 361
Maroneia 183
Massinissa 27, 291
Mauretanialılar 47
Mazaka 397
Media 87, 91, 175, 177, 183, 395
medimnos 317
Megalopolis 103
Megara 251
Melitene 65
Menandros 401
Menas 209
Menippos 95
Menophanes 387
Meromenni 65
Mesembria 85
Messalla Corvinus 67
Metellus 57, 59, 361
Metrophanes 249
Metropolis 279
Metullus Nepos 361
Metulum 69, 71, 73
Mezopotamya 167, 175, 177, 183, 395
Mısır 11, 13, 27, 85, 87, 91, 93, 167, 169, 171, 173, 175, 191, 197, 199, 221, 227, 241, 391, 395, 405, 407
Mikithio 103
Minucius Rufus 229
Misthraos 217
Mithradates 83, 165, 167, 169, 171, 199, 215, 217, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 245, 247, 249, 251, 253, 255, 257, 259, 267, 273, 277, 281, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 299, 301, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 347, 349, 351, 353, 355, 365, 367, 369, 371, 373, 375, 379, 381, 383, 385, 387, 389, 391, 395, 397, 399, 401, 403, 407
Mithradatis 391
Mithrobarzanes 343
Mitylene 11
Moentini 65
Molistomos 45
Monime 237, 277
Munatius 257
Murena 255, 271, 307, 309, 311, 357, 393
Myndis 141
Mynnio 279
Myonnesos 129, 131
Mysia 83, 139, 157, 235, 403
Mysialılar 49
Mytilene 237, 287

N

Nabatea 379
Nabis 15
Naresii 65
Nemanes 233
Nemea 393
Neoptolemos 229, 231, 233, 257
Neretva Nehri 57
Nikandros 125, 127
Nikanor 177, 181, 215
Nikator 181, 199, 203
Nikatoreion 193
Nikeia 211, 329
Nikephorion 183, 207

Nikias 35
Nikomedes 209, 211, 213, 217, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 233, 235, 293, 295, 297, 301, 319
Nikomedia 213, 287, 329
Nikopolis 183, 379, 397
Nonius 299
Norici 49, 83
Nudus 319
Numa Pompilius 237
Numidialılar 47
Nymphaion 385
Nyssa 391

O

Octavius 165
Odeion 263
Odessos 85
Odysseus 289
Oksathres 383, 399
Olimpiyat Oyunları 229, 289
Olkabas 335
Olophernes 165
Olthakes 401
Olympia 289
Olympias 177
Olympos Dağı 157
Oppius 229, 235
Oresteia 193
Orkhomenos 281, 289
Oroizes 375, 401
Oropos 183
Orsabares 399
Oxyaei 65

P

Paeon 43, 63
Paeonia 43, 45, 49, 63, 67, 73, 83, 373
Paeonialılar 63
Palarii 55
Palatinus 85
Palladion 289
Pamphylia 121, 131, 139, 173, 215, 235, 293, 357, 361
Pannonios 43
Pantikapaion 381, 407
Paphlagonia 229, 231, 237, 293, 297, 315, 317, 391, 397, 403
Parion 329
Partheni 43
Parthia 61, 87, 171, 173, 177, 183, 199, 347, 377, 381
Partho 43
Pasargadai 311
Patara 245
Paullus 41, 55, 133
Pausimakhos 123
Peisistratos 323
Pella 183
Pelopidas 155, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 247
Peloponnesos 17, 193, 247, 361
peltast 113, 137, 139
Perdikkas 173, 181, 215
Pergamon 13, 25, 93, 127, 161, 193, 207, 217, 233, 237, 279, 287, 293, 301, 403
Perikles 251
Perinthos 183
Perrhaibi 25, 43
Perrhaibos 43
Pers 155, 177, 179, 215, 311, 341, 391
Persephone 325
Perseus 23, 27, 33, 35, 37, 41, 53, 133, 161, 205
Pertheenates 65
phalanks 113, 115, 139, 141, 143, 145, 147, 229, 233
Phalanks 139, 231
Phanagoreia 383, 395, 405
Pharnakes 387, 389, 395, 405, 407

Pharos 51, 53
Phila 39
Philadelphos 195, 207
Philatairos 93
Philetaeros 193
Philippos 9, 11, 13, 15, 17, 23, 25, 33, 45, 53, 63, 89, 103, 105, 107, 109, 111, 115, 117, 121, 131, 135, 139, 141, 159, 173, 177, 181
Philoktetes 329
Philometor 199, 201, 303
Philopator 11, 13, 87, 91, 127, 165, 197, 203, 213, 217
Philopoemen 237, 279
Philotimos 279
Phoiniks 333
Phokaia 119, 125
Phokis 17, 117, 267
Phraates 199, 201, 347, 377, 381
Phrygia 293, 295, 309, 327, 403
Phrygios Nehri 135
Phyrgia 139, 153, 173, 177, 219, 223, 225, 233, 235, 267, 391
Phyrigia 191
pilleus 205
Pinnes 51, 53
Pire 119, 251, 253, 257, 259, 263, 265, 267
Pisidia 97, 101, 139, 327
Pitane 287
Platon 155, 253
Plotius Varus 361
Polyksenidas 111, 117, 119, 123, 125, 129
Polyphemos 43
Pompeiopolis 397
Pompeius 59, 61, 65, 167, 169, 171, 203, 315, 353, 359, 361, 363, 365, 367, 369, 373, 375, 377, 379, 381, 383, 393, 395, 397, 399, 403, 405, 407
Pomponius 333, 361
Pontos 165, 215, 217, 225, 233, 241, 267, 277, 281, 291, 299, 307, 315, 331, 341, 347, 349, 357, 371, 391, 395, 397, 399, 401, 403, 407
Popillius 197, 229
Porticus Octaviae 83
Poseni 73
praetor 55, 107, 109, 119, 211, 235, 315
Praetor 211, 407
praetorian 359
Praetorian 171
proconsul 241, 301
Prometheus 373
Promona 59, 77, 79, 81
Propontis 361
propraetor 287
Protopakhion 233
Prusa 329
Prusias 101, 123, 205, 207, 209, 211, 213, 217, 329
Ptolemaios 11, 13, 27, 87, 89, 91, 93, 169, 171, 173, 175, 179, 191, 193, 195, 197, 199, 241, 397, 409
Publius 11, 15, 33, 41, 119, 121, 133, 135, 149, 301, 319, 359, 361
Publius Piso 361
Publius Scipio 119, 133, 135
Pyrissaei 65
Pytho 289
Pyyrhos 49

Q

quaestor 171, 285
quinquereme 241, 243, 323
Quintius 15
Quintus Oppius 229, 235, 393

R

Regillus 127
Rhaeti 49, 83
Rhesos 205
Rhodogoune 199, 201
Rhoiteion 123
Rhyndakos Nehri 327
Rodope 317
Rodos 13, 25, 27, 37, 101, 117, 121, 123, 129, 201, 235, 237, 239, 241, 243, 245, 255, 275, 277, 293, 301, 303
Roma 9, 11, 13, 15, 17, 21, 25, 27, 29, 33, 37, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 89, 91, 93, 95, 97, 101, 107, 109, 117, 121, 129, 137, 143, 145, 147, 151, 161, 163, 165, 169, 173, 197, 199, 205, 207, 209, 211, 213, 217, 219, 225, 227, 233, 237, 239, 247, 253, 255, 257, 259, 269, 273, 275, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 301, 303, 307, 309, 313, 315, 317, 321, 331, 343, 347, 351, 353, 357, 361, 365, 369, 375, 379, 385, 395, 399, 403, 407
Romalılar 9, 11, 13, 19, 23, 27, 29, 33, 35, 37, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 63, 65, 69, 73, 79, 81, 83, 89, 91, 93, 97, 105, 107, 109, 111, 115, 117, 119, 121, 127, 129, 131, 135, 145, 149, 153, 161, 165, 169, 171, 205, 207, 213, 217, 221, 223, 225, 227, 229, 233, 235, 237, 251, 255, 257, 259, 263, 265, 269, 273, 281, 283, 295, 299, 303, 307, 313, 319, 323, 337, 339, 345, 347, 351, 353, 357, 359, 365, 367, 387, 393, 401, 405, 407
Rutilius 301, 319

S

Salassi 67
Salona 59
sambuca 245
Sambuca 245
Samos 13, 125, 127, 307
Samothrake 39, 307
Sangarios Nehri 233
Sardeis 133, 147
Sardinia 361
sarissa 115, 143
Sarmatia 225, 297, 317, 407
Sarpedonion 151
Sava Nehri 75
Saxa 173
Scaurus 171
Scipio 21, 41, 49, 97, 99, 101, 119, 121, 133, 135, 147, 151, 153, 155, 157, 161
Scordisci 45, 47
Scordiscos 43
Segestani 57, 67, 73, 75, 77
Selene 203
Seleukeia 93, 181, 183, 185, 193, 395
Seleukis 401
Seleukos 13, 87, 91, 105, 127, 141, 161, 163, 167, 169, 175, 177, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 195, 197, 199, 201, 203, 241
Sempronius Tuditanus 57

senatus 11, 17, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 55, 63, 65, 95, 101, 123, 151, 163, 165, 171, 207, 209, 211, 225, 229, 295, 301, 309, 313, 315, 399
Senatus 17, 19, 25, 27, 33, 57, 63, 83, 161, 171, 381
Sertorius 315, 319, 321, 329, 393
Servilius Isauricus 359
Sestos 119, 123
Setovia 81
Sextilius 343
Sibylla Kitapları 9, 171
Sicilya 9, 43, 301, 357, 361
Sidonia 129
Sinope 331, 339, 395, 405
Sinorega 369
Sinti 293
Sintrikos 377
Sipylos Dağı 135
Skarphea 115
Skiathos 249
Skorobas Dağı 233
Skotios Dağı 405
Skythia 183, 225, 267, 297, 317, 331, 371, 385, 391, 399, 401, 403, 407
Skythia Kapıları 373
Smyrne 89, 133
Sobadakos 335
Sogdiana 177
Sokrates 155, 217, 221, 295
Sokrates Khrestos 217, 295
Soloi 397
Sophene 377
Soteira 183
Soter 165, 191, 195, 199
Sparta 15, 157
Spartacus 385
stadion 43, 79, 135, 225, 281, 299, 311, 345, 359, 367, 393
stater 39
Statilius Taurus 81
Stratios 311, 317
Stratonike 187, 381
Stratonikeia 181, 237
Sulla 237, 241, 251, 253, 255, 257, 259, 261, 263, 265, 267, 269, 271, 273, 275, 277, 279, 281, 283, 287, 289, 291, 293, 295, 299, 301, 305, 307, 309, 313, 315, 341, 355, 357, 391
Sulpicius 11, 15
Synodium 81
Syria 13, 63, 87, 89, 93, 103, 121, 147, 149, 163, 165, 167, 169, 171, 173, 175, 177, 183, 195, 197, 199, 201, 203, 215, 221, 227, 257, 303, 357, 379, 383, 397, 399, 401, 403

T

Taksilos 317, 321
talanton 19, 37, 151, 159, 165, 181, 207, 277, 307, 359, 369, 377, 399
Talaura 397
Tanais 227
Tapyri 177
Tarentum 109
Taulantii 43, 65, 77
Taulas 43
Tauri 225, 317
Taurisci 65
Tebennus 205
Tegea 183
Teikhious 113
Tektosagi 139, 159

Telmessos 241
Tempe 109
Terentius Varro 83, 361
Tergestus 67
Terponos 69
Testimus 79, 81
Teuta 51
Thebai 105, 155, 251, 289
Themiskyra 333
Theodosia 385, 407
Theophilos 239
Theos 195, 197
Thermodon Nehri 317, 333
Thermopylai 111, 149, 265
Thermus 153, 287
Thesprotia 43
Thessalia 25, 27, 39, 41, 89, 105, 109, 111, 161, 251, 259, 265, 283, 361
Thoas 103
Thoraks 195
Thrake 205
Thrakia 21, 25, 29, 43, 87, 91, 93, 105, 121, 131, 149, 159, 175, 177, 205, 225, 293, 297, 317, 361, 373, 403
Thyateira 135
Tiber 117
Tiberius 57, 85, 361, 379
Tiberius Nero 361
Tiberius Pandusa 57
Tigranes 167, 203, 227, 315, 331, 339, 341, 343, 347, 349, 375, 377, 379, 383, 395, 399
Tigranocerta 315, 343, 345
Tigranopolis 315
Tigris Nehri 183
Timarkhos 163, 165, 195
Timotheos 351
Tisaion 259
Tolistoboii 139, 157
Toros Dağları 303
Toroslar 135
Tralleis 139, 239, 279
Triarius 329, 349, 393, 405
Triballi 45
Triballos 43
tribunus 113, 145, 153, 351, 377
Tribunus militum 283
tribunus plebis 153
trireme 9, 243, 277, 355, 395
triumvirlik 81
Troia 123, 193, 205, 287, 289, 313, 371
Trokmi 139, 159
Tryphon 199
Typhon 383

U

Uzun Duvarlar 253

V

Varius 315, 319, 329
Vatinius 61
Versus 77
Vespasianus 169
Vesta 239
Vetus 67
Volcatius Tullus 81
Vulso 153

Y

yedi bilge 247
Yoldaş Süvariler 181

Z

Zakytnhos 273
Zenobios 275, 277
Zeuksis 141
Zeus 205, 213, 245, 311, 317, 325
Zeus Atabyrios Tapınağı 245
Zeus Tapınağı 213, 239, 245, 287, 301

HELLENİSTİK DÜNYADA ROMA

APPİANOS

Bu çalışma, Appianos'un Roma Tarihi eserinin günümüze parçalar hâlinde ulaşmış olan Makedonia kitabı ile neredeyse eksiksiz olarak ulaşmış İllyria, Syria ve Mithradates kitaplarının çevirisini içermektedir. Appianos, Makedonia kitabında Roma'nın Akdeniz'de tam bir hakimiyet elde etmesiyle sonuçlanan Makedonia Savaşları'nı anlatır. Romalılar, bu krallığı ortadan kaldırıp büyük kazanımlar elde etmiş ve bunun sonucunda Akdeniz'de tartışmasız bir hakimiyet elde ederek yayılmacı politikalarını giderek yükselen bir ivmeyle sürdürmüşlerdir. İllyria kitabı, Balkan Yarımadası'nın kuzeybatısında Adriyatik kıyısı boyunca yaşayan halkları ve Romalıların bu halklara karşı çıktığı askerî seferleri ele alır. Romalılar, *Illyricum* olarak adlandırdıkları bu bölgenin savaşçı halklarına karşı hem Caesar hem de Augustus zamanında önemli askerî seferler düzenlemişlerdir. Syria kitabı, Romalılar ile Asya'da gücünü giderek artıran Seleukos Krallığı'nın hükümdarı III. (Büyük) Antiokhos arasındaki savaşı aktarır. Bu kitapta ayrıca Aleksandros'un ölümünün ardından onun komutanları arasındaki mücadeleler ve Seleukos Krallığı'nın kısa bir tarihi de yer almaktadır. Mithradates kitabı ise, Roma'nın en büyük düşmanlarından biri olan Pontos kralı VI. Mithradates'in krallığını genişletmesine kadar olan süreci ve Roma'nın bu büyük kral ile yaptığı önemli savaşları aktarır. Romalıların bu dönemdeki faaliyetleri, ağırlıklı olarak Aleksandros'un ölümünün ardından ortaya çıkan Hellenistik Krallıklar ile ilişkili olduğundan bu çalışma "*Hellenistik Dünyada Roma*" ana başlığı altında toplanmıştır.

ISBN : 978-625-8393-26-2

pinhanyayincilik.com
/pinhanyayincilik
/pinhankitap